නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

කඞ්ඛාවිතරණීපුරාණ-ටීකා

ගන්ථාරම්භකථා

බුද්ධං ධම්මඤ්ච සඞ්ඝන්ති-ආදිනා යා පකාසිතා;
භදන්තබුද්ධඝොසෙන, මාතිකාට්ඨකථා සුභා;
තස්සා හි ලීනපදං වි-කාසනකොයමාරම්භො.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

විප්පසන්නෙනාති විවිධප්පසන්නෙන. කථං? ‘‘ඉතිපි සො…පෙ…. බුද්ධො භගවා, ස්වාක්ඛාතො…පෙ…. විඤ්ඤූහි, සුප්පටිපන්නො…පෙ…. ලොකස්සා’’ති (අ. නි. 5.10) එවමාදිනා. **‘‘චෙතසා’’**ති වුත්තත්තා තීසු වන්දනාසු චෙතොවන්දනා අධිප්පෙතා. තන්නින්නතාදිවසෙන කායාදීහි පණාමකරණං **වන්දනා,** ගුණවසෙන මනසාපි තථාව කරණං **මානං,** පච්චයප්පටිපත්තියාදීහි පූජාකරණං **පූජා,** පච්චයාදීනං අභිසඞ්ඛරණං සක්කච්ච කරණං **සක්කාරො,** තෙසං. **භාජනන්ති** ආධාරො, අධිකරණං වා.

ථෙරා මහාකස්සපාදයො, තෙසං වංසොති **ථෙරවංසො,** ආගමාධිගමසම්පදාය තස්ස වංසස්ස පදීපභූතාති ථෙරවංසප්පදීපා, තෙසං **ථෙරවංසප්පදීපානං.** අසංහීරත්තා **ථිරානං. විනයක්කමෙති** විනයපිටකෙ, ආරම්භානුරූපවචනමෙතං. සුත්තාභිධම්මෙසුපි තෙ ථිරා එව. ‘‘බුද්ධං ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච පුබ්බාචරියසීහානඤ්චා’’ති අවත්වා කස්මා විසුං වුත්තන්ති චෙ? පයොජනවිසෙසදස්සනත්ථං. වත්ථුත්තයස්ස හි පණාමකරණස්ස අන්තරායනිවාරණං පයොජනං අත්තනො නිස්සයභූතානං ආචරියානං පණාමකරණස්ස උපකාරඤ්ඤුතාදස්සනං. තෙන බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච වන්දිත්වා, **ච**-සද්දෙන පුබ්බාචරියසීහානඤ්ච **නමො** කත්වාති යොජනා. අථ වා **‘‘වන්දිත්වා’’**ති චෙතොවන්දනං දස්සෙත්වා තතො **‘‘නමො කත්වා’’**ති වාචාවන්දනා, **‘‘කතඤ්ජලී’’**ති කායවන්දනාපි දස්සිතාති යොජෙතබ්බං.

ඉදානි අභිධානප්පයොජනං දස්සෙතුං **‘‘පාමොක්ඛ’’**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **පාමොක්ඛ**න්ති පධානං. සීලඤ්හි සබ්බෙසං කුසලධම්මානං පධානං ආදිභාවතො. යථා ච සත්තානං ඛජ්ජභොජ්ජලෙය්‍යපෙය්‍යවසෙන චතුබ්බිධොපි ආහාරො මුඛෙන පවිසිත්වා අඞ්ගමඞ්ගානි ඵරති, එවං යොගිනොපි චාතුභූමකං කුසලං සීලමුඛෙන පවිසිත්වා අත්ථසිද්ධිං සම්පාදෙති. තෙන වුත්තං **‘‘මුඛ’’**න්තිආදි. අථ වා **මුඛන්ති** උපායො, තෙන **මොක්ඛප්පවෙසාය** නිබ්බානසච්ඡිකිරියාය මුඛං උපායොති අත්ථො. මහෙසිනා යං පාතිමොක්ඛං පකාසිතන්ති සම්බන්ධො. මහන්තෙ සීලාදික්ඛන්ධෙ එසි ගවෙසීති **මහෙසි.**

සූරතෙන නිවාතෙනාති ‘‘තත්ථ කතමං සොරච්චං? යො කායිකො අවීතික්කමො’’තිආදිනා (ධ. ස. 1349) සූරතෙන, නීචවුත්තිනා මානුද්ධච්චවසෙන අත්තානං අනුක්ඛිපනභාවෙන නිවාතෙන. **විනයාචාරයුත්තෙන** චාරිත්තවාරිත්තෙහි යුත්තෙන. ‘‘සොණත්ථෙරෙන යාචිතො’’ති අවත්වා **‘‘සූරතෙනා’’**තිආදි කස්මා වුත්තං, කිං දුස්සීලෙන වා දුට්ඨෙන වා අලජ්ජිනා වා යාචිතෙන වණ්ණනා කාතුං න වට්ටතීති චෙ? න න වට්ටති. ථෙරස්ස වචනං පටික්ඛිපිතුං න සක්කා, එවරූපගුණො ථෙරොව, යාචනවසෙන කත්තබ්බො ආදරෙනාති දස්සෙතුං වුත්තං.

නාමෙනාති අත්තනො ගුණනාමෙන. සද්දලක්ඛණසුභතො, විනිච්ඡයසුභතො, විඤ්ඤෙය්‍යසුභතො ච **සුභං.**

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිදානවණ්ණනා

‘‘ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොති, තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමි…පෙ…. තුණ්හී, එවමෙතං ධාරයාමී’’ති වත්වා ‘‘උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදාන’’න්තිආදිනා නයෙන වුත්තං. එත්ථෙව යාවතතියානුසාවනකථාවසානෙ අථ ඛො උද්දෙසකාලෙ ‘‘ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොතී’’ති වත්වා ‘‘උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදානං. තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමී’’තිආදිනා නයෙන ආගතං. උපොසථක්ඛන්ධකෙපි එවමෙව ආගතං. තත්ථ පුබ්බෙ වුත්තං පච්ඡා ආගතසුත්තෙන විරුජ්ඣති. තස්මා යථා න විරුජ්ඣති, තථා උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතබ්බං. එවං න විරුජ්ඣතීති එකෙ. කථං? ‘‘ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොතී’’ති වත්වා ‘‘උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදානං. තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමී’’තිආදිනා සුඋද්දිට්ඨං හොතීති එතං උද්දෙසලක්ඛණං ඉධාපි ඛන්ධකෙපි වුත්තත්තා. තස්මා ‘‘ඵාසු හොතී’’ති වත්වා ‘‘තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමී’’ති වුත්තට්ඨානෙ අවුත්තම්පි ආනෙත්වා ගහෙතබ්බං. කස්මා? ඉධ නිදානං න දස්සිතං, උද්දෙසො උද්දෙසකාලෙ උද්දිසිතබ්බලක්ඛණස්ස තත්ථ වුත්තත්තා. අපිච ‘‘නිදානුද්දෙසො’’ති පදං

උද්ධරිත්වා නිදානුද්දෙසං දස්සෙතුකාමොපි ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො...පෙ.... ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොතී''ති පාඨවසෙන ආගතං නිදානං නිට්ඨාපෙත්වා උපරි අට්ඨකථාවසෙන යොජෙතබ්බං පාළිං ඉධ යොජෙත්වා ''තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමි...පෙ.... ධාරයාමී''ති නිදානපාළිං පරිපුණ්ණං කත්වා පුන ''තත්ථ නිදානුද්දෙසො''ති උද්ධටපදවසෙන සඞ්ඛෙපතො නිදානුද්දෙසලක්ඛණං දස්සෙතුං ''එවමෙතං ධාරයාමී''ති වත්වා ''උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදාන''න්තිආදි වුත්තං, තස්මා එවං උපරි ච ඛන්ධකෙ ච, අථ ඛො උද්දෙසකාලෙ ''ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොතී''ති වත්වා ''උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදානං. තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමී''තිආදි නිදානුද්දෙසොව දස්සිතො, න නිදානං.

සවනාණත්තිවචනන්ති එත්ථ සඞ්ඝනවකතරෙන වත්තුං අයුත්තන්ති චෙ? යුත්තමෙව. ''පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන එවං වත්තබ්බ''න්ති භගවතා වුත්තත්තා භගවතොව ආණත්ති, න උද්දෙසකස්ස. ඉධ නවකතරවසෙන වුත්තං. ථෙරොපි පන උද්දිසිතුං ලභතීති දස්සනත්ථං **''ථෙරාධිකං පාතිමොක්ඛ''**න්ති වුත්තං. ඉමිනා සුත්තෙන නවකතරො න ලභතීති චෙ? තං දස්සෙතුං **''යො තත්ථ භික්ඛූ''**තිආදි වුත්තං.

යථා චතුවග්ගෙන ඨපෙත්වා උපසම්පදාපවාරණාඅබ්භානානි සබ්බං සඞ්ඝකම්මං කාතුං වට්ටති, එවං ''අතිරෙකවීසතිවග්ගෙන ඉමං නාම කම්මං කාතබ්බ''න්ති අවත්වා අතිරෙකවචනත්තා අඤ්ඤං අත්ථං සූචෙති, කිං තන්ති **''චතුවග්ගාදිනා''**තිආදි. තඤ්හි තෙහි එව සිද්ධං. කථං? චතුවග්ගෙන උපසම්පදාපවාරණා...පෙ.... වීසතිවග්ගෙන න කිඤ්චි සඞ්ඝකම්මං කාතුං න වට්ටතීති. එත්ථ ''දසවග්ගෙන අබ්භානකම්මමත්තං ඨපෙත්වා''ති වදන්තෙන චතුපඤ්චවග්ගෙන කරණීයානිපි දසවග්ගෙන කාතුං අනුඤ්ඤාතානි. තස්මා අතිරෙකෙන වට්ටතීති දීපිතං, ''ඨපෙත්වා''ති වචනෙන ඌනතරෙන න වට්ටතීති දීපිතමෙව. තස්මා න වත්තබ්බං අතිරෙකවීසතිවග්ගොති චෙ? වත්තබ්බමෙව. චතුපඤ්චවග්ගෙන කත්තබ්බං ඡසත්තඅට්ඨනවවග්ගෙන කාතබ්බන්ති ච, දසවග්ගෙන කාතබ්බං එකාදසද්වාදස...පෙ.... එකූනවීසතිවග්ගෙන කාතබ්බන්ති ච දීපිතං. ඌනතරෙන න වට්ටතීති දීපිතං පාකටතො. සබ්බප්පකාරෙන පන අතිරෙකවීසතිඅනතිරෙකවීසතිවග්ගෙ වුත්තෙපි දීපිතං හොතීති **වජිරබුද්ධිත්ථෙරෙන** ලිඛිතං. ඉතො පට්ඨාය ''ලිඛිත''න්ති වුත්තෙ වජිරබුද්ධිත්ථෙරෙනාති ගහෙතබ්බං.

සචෙ අනුපොසථෙපි වට්ටෙය්‍ය, ''උපොසථං කරෙය්‍යා''ති න වදෙය්‍ය, යස්මා අනුපොසථෙ කාතුං න වට්ටති, තස්මා ''අජ්ජුපොසථො''ති වත්වා පුන **''උපොසථං කරෙය්‍යා''**ති වුත්තං. ''පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමා එවා''ති අවධාරණං තතො පරං පවාරණාදිවසස්ස නත්ථිතාය කතං. උද්ධං පකතිඋපොසථෙ වුත්තෙන පකතිචාරිත්තෙන සද්ධිං **ඉදම්පි**.

''නිමිත්තෙන නිමිත්තං සම්බන්ධිත්වා''ති න වත්තබ්බං ''තිවිධසම්පත්තියුත්තා''ති වුත්තත්තාති චෙ? වත්තබ්බමෙව. කස්මා? තිවිධසම්පත්ති නාම නිමිත්තසම්පත්ති, පරිසාසම්පත්ති, කම්මවාචාසම්පත්තීතිආදිං වත්වා ''නිමිත්තසම්පත්ති නාම පබ්බතනිමිත්තං, පාසාණනිමිත්ත''න්තිආදි වුත්තං, න නිමිත්තෙන නිමිත්තසම්බන්ධනං වුත්තං. අපිච ''තිවිධසම්පත්තියුත්තා''ති සම්පයොගඞ්ගෙසු දස්සෙත්වා පුන තමෙව පහානඞ්ගෙසු දස්සෙතුං ''නිමිත්තෙන නිමිත්තං සම්බන්ධිත්වා''ති වුත්තං. නදිසමුද්දජාතස්සරෙසු සම්මතසීමාතො කම්මානි න විපජ්ජන්ති උදකුක්ඛෙපසීමත්තාති ''විපත්තිසීමායො නාමා''ති කස්මා වුත්තාති චෙ? සෙසලක්ඛණානි සම්පාදෙත්වා නදියං සීමාය බද්ධාය උදකපරියන්තං කත්වා සීමාගතත්තා පුන තං නදිං අන්තො කත්වා තළාකෙ කතෙ සචෙ තස්සා සීමාය කම්මං කාතුං වට්ටෙය්‍ය, සීමාතො කම්මානි න විපජ්ජෙය්‍යුං. යස්මා පන එවං කාතුං න වට්ටති, තස්මා ''උදකුක්ඛෙපසීමත්තා''ති වුත්තං අකාරණං.

වීසතිවග්ගකරණීයත්තා සඞ්ඝකම්මස්ස කම්මාරහෙන සද්ධිං **එකවීසති භික්ඛූ නිසීදිතුං න සක්කොන්තී''**ති වුත්තං, සුඛනිසජ්ජාවසෙන නිසීදිතුන්ති අධිප්පායො. ''පරිමණ්ඩලාකාරෙන නිසීදිතු''න්ති අට්ඨකථායං වුත්තං. **තියොජනං අතික්කමිත්වාති** මජ්ඣෙ ඨත්වා දියඩ්ඪං කත්වා තියොජනං. කොණතො හි කොණං තියොජනං අතික්කාමෙති, ආපත්තිඤ්ච ආපජ්ජති, සීමා ච අසීමා හොති. **කිත්තෙත්වාති** නිමිත්තානි සම්පන්නානිපි අඤ්ඤමඤ්ඤනාමවිපරියායෙන, අනිමිත්තානං නාමෙහි ච කිත්තෙත්වාති අත්ථො.

රාසිකතං පංසුපි රුක්ඛෙසු ජාතෙසු **සුද්ධපංසුපබ්බතො** හොති. **ගුළපිණ්ඩපරිමාණො** ථූලතාය, න තුලගණනාය. **භූමියං පතිට්ඨිතො''**ති ඉමිනා කූටසරාවාදීසු රොපිතං පටික්ඛිපති, තතො අපනෙත්වා පන තඞ්ඛණම්පි භූමියං රොපිතො වට්ටති. නවමූලසාඛානිග්ගමනං පන අකාරණං. ඛන්ධං ඡින්දිත්වා රොපිතෙ පන එතං යුජ්ජති. **සූචිදණ්ඩකප්පමාණො** කනිට්ඨඞ්ගුලිපරිමාණමත්තො. **''අට්ඨඞ්ගුලුබ්බෙධො''**ති ඉමිනා උබ්බෙධො පරිච්ඡින්නො හොති, **''ගොවිසාණමත්තො''**ති ඉමිනා පරිණාහො. ''එවං සන්තෙපි ගොවිසාණපරිණාහෙ පරිච්ඡෙදො නත්ථි, තස්මා ඛුද්දකොපි මහන්තොපි වට්ටති එවාති වදන්ති.

ජාතස්සරෙ පරිපුණ්ණමෙව උදකං නිමිත්තුපගං දිස්වා අපරිපුණ්ණං අන්තරා ඨිතිභූතං ''ජාතස්සරෙ සම්මතා''ති වුත්තං විපත්තිං න ආපජ්ජතීති ''නදියා සම්මතා, සමුද්දෙ සම්මතා, ජාතස්සරෙ සම්මතා''ති එත්ථාපි ලොණී න ගහිතා. **බද්ධසීමං වා නදිසමුද්දජාතස්සරෙ වා අනොක්කමිත්වාති** එත්ථාපි ''නදියා වා, භික්ඛවෙ, සමුද්දෙ වා ජාතස්සරෙ වා''ති (මහාව. 147) එත්ථාපි න ගහිතා. තස්මා ලොණී න අබද්ධසීමාති චෙ? අබද්ධසීමාව. ''යොපි නදිං වා සමුද්දං වා

භින්දිත්වා නික්ඛන්තඋදකෙන කතො සොබ්භො එතං ලක්ඛණං පාපුණාති, අයම්පි ජාතස්සරොයෙවා''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) වුත්තත්තා ජාතස්සරග්ගහණෙන ගහිතාති තත්ථ තත්ථ අවුත්තා. ''යාවතිකා තස්මිං ගාමඛෙත්තෙ''ති වුත්තත්තා අඤ්ඤම්පි ගාමං අන්තො කත්වා සමානසංවාසකසීමාසම්මන්නනකාලෙ තස්මිං ගාමෙ භික්ඛූ ආගච්ඡන්තු වා මා වා, වට්ටති. අවිප්පවාසසීමාසම්මන්නනකාලෙ ආගන්තබ්බමෙව.

අගමනපථෙසූති එත්ථ එකදිවසෙන ගන්ත්වා පච්චාගන්තුං අසක්කුණෙය්‍යාට්ඨානෙති වදන්ති, බද්ධසීමාභාවං පටික්ඛිපිත්වාති අත්ථො.

''සමන්තා උදකුක්ඛෙපා''ති වුත්තත්තා සබ්බදිසාසු ගහෙතබ්බමෙවාති චෙ? යතො ලබ්භති, තතො ගහෙතබ්බො ''යස්මිං පදෙසෙ පකතිවීචියො ඔත්ථරිත්වා සණ්ඨහන්ති, තතො පට්ඨාය කප්පියභූමි, තත්ථ ඨත්වා උපොසථාදිකම්මං කාතුං වට්ටතී''ති වුත්තත්තා. අනුබන්ධො අඩ්ඪමාසො **අන්වඩ්ඪමාසො,** අඩ්ඪමාසස්ස වා අනු. **යො පන කෙනචි** අන්තමසො තිරච්ඡානෙනාපි **ඛණිත්වා අකතොති** අධිප්පායො.

''අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡෙදං අනතික්කමිත්වා ඨිතොපි කම්මං කොපෙතී''ති වුත්තත්තා අතික්කමිත්වා ඨිතො න කොපෙතීති දීපිතමෙව හොතීති **උපතිස්සත්ථෙරො,** තං පන ''ද්වින්නං උදකුක්ඛෙපානං අන්තරෙ අඤ්ඤො එකො උදකුක්ඛෙපො උපචාරත්ථාය ඨපෙතබ්බො''ති වචනෙන විරුජ්ඣති. **සමන්තපාසාදිකායඤ්හි** ''අඤ්ඤං තත්තකංයෙවා''ති පදං නත්ථි. තස්මා තස්සාධිප්පායො පරියෙසිතබ්බො. අන්තොඋදකුක්ඛෙපසීමාය උපචාරත්ථාය ඨපිතං උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදං අනතික්කමිත්වාති අත්ථො ගහෙතබ්බො. ථෙරෙන අඤ්ඤථා පපඤ්චිත්වා ලිඛිතං.

''සභාගවත්ථුනා ලහුකාපත්ති''න්ති වුත්තත්තා සභාගසඞ්ඝාදිසෙසං ආරොචෙතුං වට්ටතීති චෙ? න වට්ටති දෙසනාගාමිනිං සන්ධාය ඉධ වුත්තත්තා. තස්මා එව **සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ** ''සභාගසඞ්ඝාදිසෙසං ආපන්නස්ස පන සන්තිකෙ ආවිකාතුං න වට්ටති. සචෙ ආවිකරොති, ආපත්ති ආවිකතා හොති, දුක්කටා පන න මුච්චතී''ති (චූළව. අට්ඨ. 102) වුත්තං. යථා සඞ්ඝෙන ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො...පෙ.... පටිකරිස්සතී''ති වත්වා උපොසථං කාතුං ලභති, එවං තීහි ද්වීහිපි අඤ්ඤං සුද්ධං පස්සිත්වා ''පටිකරිස්සාමා''ති වත්වා උපොසථං කාතුං වට්ටති. එකෙනාපි ''පරිසුද්ධං ලභිත්වා පටිකරිස්සාමී''ති ආභොගං කත්වා උපොසථං කාතුං වට්ටතීති. අට්ඨකථායම්පි ''සාමන්තො භික්ඛු එවමස්ස වචනීයොති එත්ථ සභාගො එව වත්තබ්බො. විසභාගස්ස හි වුච්චමානෙ භණ්ඩනකලහසඞ්ඝභෙදාදීනිපි හොන්ති, තස්මා තස්ස අවත්වා ඉතො වුට්ඨහිත්වා පටිකරිස්සාමී''ති ආභොගං කත්වා උපොසථො කාතබ්බොති අන්ධකට්ඨකථායං වුත්ත''න්ති වත්වා තස්ස අප්පටික්ඛිත්තත්තා වට්ටතීති දීපිතමෙව. **''යදා අඤ්ඤං සුද්ධං භික්ඛුං අනාපත්තිකං පස්සිස්සති, තදා තස්ස සන්තිකෙ''**ති වුත්තත්තා ලහුකස්සෙව අනුඤ්ඤාතත්තා **සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ** වුත්තත්තා සභාගසඞ්ඝාදිසෙසං පන ඤත්තියා ආරොචෙත්වා උපොසථං කාතුං න වට්ටති.

දෙවබ්‍රහ්මා පන ''තිරච්ඡානගතො''ති පදං ඨපෙත්වා යෙන කෙනචි පදෙන අසඞ්ගහිතාපි ඉමිනා සඞ්ගහිතාති දස්සනත්ථං **''යස්ස උපසම්පදා පටික්ඛිත්තා''**ති වුත්තං.

''චාතුමාසිනියං පන පවාරිතානං සන්තිකෙ අනුපගතෙන වා ඡින්නවස්සෙන වා වුට්ඨවස්සෙන වා''ති අවත්වා **''අනුපගතෙන වා ඡින්නවස්සෙන වා''**ති එත්තකමෙව වුත්තං. වුට්ඨවස්සො පන තස්මිං කාලෙ අනුපගතත්තා ''අනුපගතො''ති සඞ්ඛ්‍යං ගතොති. සබ්බාය වුට්ඨිතාය සබ්බෙ වුට්ඨහිත්වා ගතෙ සන්නිපාතෙතුං න සක්කා, එකච්චෙ සන්නිපාතෙත්වා පාරිසුද්ධිං ආරොචෙතුං වට්ටතීති වදන්ති. කස්මා? ඤත්තිං ඨපෙත්වා කත්තබ්බසඞ්ඝකම්මාභාවා වග්ගං න හොතීති. පවාරණායපි එසෙව නයො. අයඤ්හෙත්ථ විසෙසො – සචෙ පුරිමිකාය උපගතෙහි පච්ඡිමිකාය උපගතා ථොකතරා චෙව හොන්ති සමසමා ච, සඞ්ඝපවාරණාය ච ගණං පූරෙන්ති, සඞ්ඝපවාරණාවසෙන ඤත්ති ඨපෙතබ්බාති. **''එකොව භික්ඛු හොති...පෙ.... අඤ්ඤෙසං අනාගතභාවං ඤත්වා''**ති වුත්තත්තා අධිට්ඨානුපොසථං සීමං පවිසිත්වා කාතුං න සක්කාති වදන්ති.

''කිං සඞ්ඝස්ස පුබ්බකිච්ච''න්ති ඉදං න ඤත්තිං ඨපෙත්වා වත්තබ්බං. තඤ්හි ඤත්තිතො පුරෙතරමෙව කරීයති. තස්මා ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, කිං සඞ්ඝස්ස පුබ්බකිච්චං, යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ල''න්ති වත්තබ්බං සියාති. තථාපි න වත්තබ්බං. න හි තං ඤත්තියා අන්තො කරීයතීති. එවං සන්තෙ නෙතං වත්තබ්බන්ති ආපජ්ජති පයොජනාභාවාති චෙ? න, යථාගතට්ඨානෙ එව වත්තබ්බතො, පරපදාපෙක්ඛතායාති වුත්තං හොති. ඉදං පුබ්බකිච්චං අකත්වා උපොසථකම්මං කරොන්තො සඞ්ඝො, පුග්ගලො වා ඨපනක්ඛෙත්තාතික්කමෙ ආපජ්ජති. තස්මිඤ්හි ඛෙත්තෙ අතික්කන්තෙ සම්මජ්ජනාදිකරණෙ ආපත්තිමොක්ඛො න හොති උපොසථකම්මතො පුබ්බෙ කත්තබ්බකම්මාකරණපච්චයත්තා තස්සා ආපත්තියා. න සා කම්මපරියොසානාපෙක්ඛා එත්ථාගතසම්පජානමුසාවාදාපත්ති විය, තස්මා පාතිමොක්ඛුද්දෙසකො භික්ඛු ''පාරිසුද්ධිං ආයස්මන්තො ආරොචෙථා''ති වත්තුකාමො පඨමමෙව පාරිසුද්ධාපාරිසුද්ධිපච්චයං පුබ්බකිච්චං සරාපෙති. තඤ්හි කතං පාරිසුද්ධිපච්චයො හොති, අකතං අපාරිසුද්ධිපච්චයො. තෙනෙව උභයාපෙක්ඛාධිප්පායෙන කතං, න කතන්ති අවත්වා ''කිං සඞ්ඝස්ස පුබ්බකිච්ච''මිච්චෙවාහ. තත්ථ අකතපක්ඛෙ තාව පාරිසුද්ධිආරොචනක්කමනිදස්සනත්ථං පරතො ''යස්ස සියා ආපත්ති, සො ආවිකරෙය්‍යා''ති ච, කතපක්ඛෙ ''අසන්තියා ආපත්තියා තුණ්හී භවිතබ්බ''න්ති ච වක්ඛති.

“සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන චතූහි භික්ඛූහි සන්නිපතිත්වා”ති ච, “උපොසථකරණත්ථං සන්නිපතිතෙ සඞ්ඝෙ බහි…පෙ…. අදෙන්තෙන ඡන්දො දාතබ්බො”ති ච වදන්ති. අසන්නිපතිතෙපි පන වට්ටති. ඉදඤ්හි ඡන්දදානසමයදස්සනත්ථං වුත්තං. උපොසථකරණත්ථං සන්නිපතිතෙ සඞ්ඝෙ බහි උපොසථං කත්වා ආගතස්ස කත්තබ්බාකාරදස්සනත්ථඤ්ච වුත්තං. පධානඝරවාසිනො පධානඝරං පවිසිතුකාමා අත්තනො සභාගභික්ඛූනං ඡන්දං දත්වා සචෙ සඞ්ඝො සන්නිපතති, “මය්හං ඡන්දො ආරොචෙතබ්බො”ති වත්වා පධානඝරං පවිසන්ති. අයං සීහළදීපෙ පයොගො. ආරොචෙන්තෙන පන සන්නිපතිතෙ ආරොචෙතබ්බං. පඤ්චසු භික්ඛූසු එකස්මිං විහාරෙ වසන්තෙසු එකස්ස ඡන්දපාරිසුද්ධිං ආහරිත්වා චතුන්නං පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං අනුඤ්ඤාතත්තා සන්නිපතිතෙ ඡන්දො ගහෙතබ්බො ආරොචෙතබ්බොති වචනං නිරත්ථකං විය. “ථෙය්‍යසංවාසකො පටිජානාතීති (මහාව. 165) වචනතො සාමණෙරෙන ආහටාපි වට්ටති. කම්මං න කොපෙතී”ති ච, “සචෙ පුබ්බෙ ඡන්දං දත්වා බහිසීමාගතො පුන පවිසති, පච්ඡා ඡන්දග්ගහණකිච්චං නත්ථි, තස්ස පයොගො සීමාසම්මුතිවසෙන වෙදිතබ්බො”ති ච “ඡන්දදානෙ තික්ඛත්තුං වචනෙ ඉදං පයොජනං – පඨමං සමග්ගභාවං, දුතියං පච්ඡා විධාතබ්බභාවං, තතියං ඡන්දහාරකස්ස දුක්කටමොචනං දීපෙතී”ති (වජිර. ටී. මහාවග්ග 164) ච ලිඛිතං. **බිළාලසඞ්ඛලිකා**බද්ධාව හොති අන්තොගෙහෙ එව සම්පයොජනත්තා, යථා සා න කත්ථචි ගච්ඡති, තථා සාපි න කත්ථචි ගච්ඡතීති අධිප්පායො. ඉතරථා විසෙසනං නිරත්ථකං හොතීති ආචරියෙන ගහිතං.

“න හි තං අකත්වා උපොසථං කාතුං වට්ටතී”ති පුබ්බෙ දස්සිතත්තා “ඉදම්පි හි උභය”න්ති කස්මා වුත්තන්ති චෙ? සෙසානි ථෙරෙන ආණත්තෙන කාතබ්බානි දස්සිතානි, ඉමෙ පන ද්වෙ ථෙරෙන වා පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන වා ඤත්තිට්ඨපනකෙන වා යෙන වා තෙන වා කාතබ්බානීති ච, සම්මජ්ජනාදීනි තත්ථ තත්ථ තාදිසානි පයොජනානි නිප්ඵාදෙන්ති, ඉමෙ පන ද්වෙ තත්ථ තත්ථ න කිඤ්චි කම්මං සාධෙන්ති, තස්මා “කිං ඉමිනා”ති අවත්වා කාතබ්බමෙවාති දස්සෙතුඤ්ච **“ඉදම්පි හි උභය”**න්තිආදි වුත්තං. **“ආයස්මන්තානං පාදෙ වන්දතී”**ති ගණවසෙන වත්වා පුග්ගලවසෙන න වුත්තං තෙන ආරොචෙතබ්බස්ස අඤ්ඤස්ස අභාවා.

සඞ්ඝස්ස උද්දිට්ඨං හොතීති සඞ්ඝෙන උද්දිට්ඨං හොතීති අත්ථො. **සමග්ගස්ස හි සඞ්ඝස්සාති** එත්ථ සමග්ගභාවස්ස කායසාමග්ගිකාරණත්තා නත්ථි දොසොති චෙ? තං න, උද්දෙසෙපි සවනෙපි සමග්ගභාවස්ස ඉච්ඡිතබ්බත්තා. “සුණාතු මෙ, භන්තෙ”ති හි ඉමිනා චිත්තසාමග්ගිං දීපෙති සවනෙ සබ්බෙහි එකීභූතභාවතො.

සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජතීති එත්ථ අනාදරියවසෙන ආපජ්ජන්තො එව අලජ්ජී හොති, න ඉතරොති. **ආපත්තිං පරිගූහතීති** එත්ථ ලජ්ජාය පරිගූහන්තො අලජ්ජී න හොති, ‘කිං ඉමිනා’ති අනාදරියවසෙන පරිගූහන්තො හොතී”ති ච ලිඛිතං.

“සත්තන්නං ආපත්තික්ඛන්ධාන”න්ති න වත්තබ්බං, “ඡන්න”න්ති වත්තබ්බන්ති චෙ? සත්තන්නමෙවාති වත්තබ්බං. පාරාජිකාපත්තිං ආපන්නො හි සචෙ අත්තනො සාපත්තිකභාවං පකාසෙති, සඞ්ඝස්ස ච උපොසථො සම්පජ්ජති, තස්ස ච ගිහිභාවෙන වා සාමණෙරභාවෙන වා සුද්ධි හොතීති.

එකච්චෙ ආචරියා නාම ධම්මහාරිකො කිර ආචරියො. කස්මා එවං වුත්තන්ති චෙ? **යාවතතියානුසාවනා** නාම තික්ඛත්තුං වචනං. තථා පාඨෙ අනාගතත්තා කෙවලං “යාවතතියං අනුසාවිත”න්ති පදමෙව දිස්වා **“යස්ස සියා ආපත්ති, සො ආවිකරෙය්‍යා”**ති ඉදං “සචෙ ආපත්තිං ආපන්නා, ආවිකරොථා”ති ඉමමත්ථං දීපෙති. **“අසන්තියා ආපත්තියා තුණ්හී භවිතබ්බ”**න්ති ඉදම්පි තමෙවත්ථං දීපෙති. **“තුණ්හීභාවෙන ඛො පනායස්මන්තෙ පරිසුද්ධාති වෙදිස්සාමී”**ති ඉදම්පි තමෙවාති එවමත්ථං ගහෙත්වා වුත්තං කිර.

අපරෙති අත්ථදස්සිත්ථෙරො කිර. **එතං සන්ධායාති** එත්ථ “සකිම්පි අනුසාවිත”න්ති පදස්ස වචනෙන තික්ඛත්තුං අනුසාවනා කාතබ්බාති එත්තකමෙව දීපිතං විය දිස්සති.

ඉමමත්ථං සන්ධාය වුත්තන්ති කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? **“අයමෙත්ථ ආචරියපරම්පරාභතො විනිච්ඡයො”**ති වුත්තං.

“සරමානෙනා”ති ඉමිනා සම්පජානමුසාවාදස්ස සචිත්තකත්තං දස්සෙති. **සඞ්ඝමජ්ඣෙ වා**තිආදි ලක්ඛණවචනං කිර. සඞ්ඝුපොසථකරණත්ථං සඞ්ඝමජ්ඣෙ වෙ නිසින්නො, තස්මිං සඞ්ඝමජ්ඣෙ ආවිකාතබ්බා. ගණුපොසථකරණත්ථඤ්චෙ ගණමජ්ඣෙ නිසින්නො, තස්මිං ගණමජ්ඣෙ. එකස්සෙව සන්තිකෙ චෙ පාරිසුද්ධිඋපොසථං කත්තුකාමො, තස්මිං එකපුග්ගලෙ ආවිකාතබ්බාති, එතෙන න කෙවලං සඞ්ඝමජ්ඣෙ එවායං මුසාවාදො සම්භවති, අථ ඛො එත්ථ වුත්තලක්ඛණෙන අසතිපි “පාරිසුද්ධිං ආයස්මන්තො ආරොචෙථා”තිආදිවිධානෙ ගණුපොසථෙපි සාපත්තිකො හුත්වා උපොසථං කත්තුකාමො අනාරොචෙත්වා තුණ්හීභූතොව චෙ කරොති, අයං සම්පජානමුසාවාදාපත්තිං ආපජ්ජතීති ඉමස්සත්ථස්ස ආවිකරණතො ලක්ඛණවචනං කිරෙතන්ති වුත්තන්ති තක්කිකා. අඤ්ඤථා “ගණමජ්ඣෙ වා”ති න වත්තබ්බන්ති තෙසං අධිප්පායො. ආරොචනාධිප්පායවසෙන වුත්තන්ති ආචරියස්ස තක්කො. ආරොචෙන්තො හි “සඞ්ඝස්ස ආරොචෙමී”ති අධිප්පායෙන ආවිකරොන්තො සඞ්ඝමජ්ඣෙ ආවිකරොති නාම, උභතොපස්සෙ නිසින්නානං ආරොචෙන්තො ගණමජ්ඣෙ ආවිකරොති නාම, “එකස්සෙව ආරොචෙස්සාමී”ති අධිප්පායෙන ආවිකරොන්තො එකපුග්ගලෙ ආවිකරොති නාම. **සචෙපි වෙමතිකො හොති…පෙ…. පටිකරිස්සාමීති**

එවං කතෙ යාව වෙමතිකො හොති, තාව සභාගාපත්තිං පටිග්ගහෙතුං ලභති, අඤ්ඤෙසඤ්ච කම්මානං පරිසුද්ධො නාම හොති. පුන නිබ්බෙමතිකො හුත්වා දෙසෙතබ්බං වා න වාති නෙව පාළියං, න අට්ඨකථායං අත්ථි, දෙසිතෙ පන දොසො නත්ථි. තථා **ඉතො වුට්ඨහිත්වා තං ආපත්තිං පටිකරිස්සාමී**ති එත්ථ ච සකලසඞ්ඝෙ සභාගාපත්තිං ආපන්නෙ, වෙමතිකෙ වාති ලිඛිතං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 169-170).

නිදානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකකණ්ඩං

1. පඨමපාරාජිකවණ්ණනා

ඉධ පන ඨත්වා සික්ඛාපදානං කමභෙදො පකාසෙතබ්බො. කථං – සබ්බසික්ඛාපදානං යථාසම්භවං දෙසනාක්කමො, පහානක්කමො, පටිපත්තික්කමො, උප්පත්තික්කමොති චතුබ්බිධො කමො ලබ්භති. තත්ථ භගවතා රාජගහෙ භික්ඛූනං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානන්තෙන පාතිමොක්ඛුද්දෙසස්ස යො දෙසනාක්කමො අනුඤ්ඤාතො, තං දෙසනාක්කමං අනුක්කමන්තොව මහාකස්සපො පඨමං පාරාජිකුද්දෙසං පුච්ඡි, තදනන්තරං සඞ්ඝාදිසෙසුද්දෙසං, තදනන්තරං අනියතුද්දෙසං, තදනන්තරං විත්ථාරුද්දෙසං. තදනන්තරං භික්ඛුනිවිභඞ්ගඤ්ච තෙනෙව අනුක්කමෙන පුච්ඡි. තතො පරං තයො ආපත්තික්ඛන්ධෙ සඞ්ගහෙතුං විනා ගණනපරිච්ඡෙදෙන සෙඛියධම්මෙ පුච්ඡි. ආපත්තික්ඛන්ධෙ සභාගතො පට්ඨාය පුච්ඡන්තො වීසතිඛන්ධකෙ පුච්ඡි. නිදානුද්දෙසන්තොගධානං වා සරූපෙන අනුද්දිට්ඨානං පුච්ඡනත්ථං ඛන්ධකෙ පුච්ඡි. එතෙන ඛන්ධකෙ පඤ්ඤත්තා ථුල්ලච්චයාපි සඞ්ගහිතා හොන්ති. පුච්ඡිතානුක්කමෙනෙව ආයස්මා උපාලිත්ථෙරො බ්‍යාකාසි. අයමෙත්ථ **දෙසනාක්කමො.** උභතොවිභඞ්ගඛන්ධකතො පන උච්චිනිත්වා තදා පරිවාරො විසුං පාළි කතො, ඉමමෙව වචනං සන්ධාය අට්ඨකථායං වුත්තං ''එතෙනෙව උපායෙන ඛන්ධකං පරිවාරෙපි ආරොපයිංසූ''තිආදි (පාරා. අට්ඨ. 1.පඨමමහාසඞ්ගීතිකථා). අපිච පාළියං ''එතෙනෙව උපායෙන උභතොවිභඞ්ගෙ පුච්ඡි. පුට්ඨො පුට්ඨො ආයස්මා උපාලි විස්සජ්ජෙසී''ති (චූළව. 439) එත්තකමෙව වුත්තං. තස්මා ථෙරො උභතොවිභඞ්ගෙ එව පුච්ඡි. විස්සජ්ජන්තො පන ආයස්මා උපාලි නිරවසෙසං දස්සෙන්තො ඛන්ධකපරිවාරෙ අන්තො කත්වා දෙසෙසි. ගණසජ්ඣායකාලෙ පන තදා ඛන්ධකපරිවාරා විසුං පාළි කතාති අයමෙත්ථ **දෙසනාක්කමො.**

යදි එවං නිදානුද්දෙසො පඨමදෙසනාති චෙ? න, උපොසථක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 133) ''යානි මයා භික්ඛූනං සික්ඛාපදානි පඤ්ඤත්තානි, තානි නෙසං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානෙය්‍ය''න්ති වචනතො, ''යස්ස සියා ආපත්තී''ති (මහාව. 134) වචනතො ච. අකුසලාබ්‍යාකතානං ආපත්තීනං දිට්ඨධම්මසම්පරායිකාසවට්ඨානියත්තා යථාභූතං සීලසංවරකෙන පරිවජ්ජනෙන පහාතබ්බත්තා **පහානක්කමො**පෙත්ථ සම්භවති ''තාවදෙව චත්තාරි අකරණීයානි ආචික්ඛිතබ්බානී''ති වචනතො. තථා ''සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසූ''ති (ම. නි. 3.75; විභ. 508) වචනතො යථාභූතං ආචික්ඛනසික්ඛනෙන **පටිපත්තික්කමො**පි සම්භවති. යථුද්දෙසක්කමං පරියාපුණිතබ්බපරියත්තිඅත්ථෙනාපි පටිපත්තික්කමො, එවමිමෙහි තීහි කමෙහි දෙසෙතබ්බානමෙතෙසං සික්ඛාපදානං යථාසම්භවං **උප්පත්තික්කමො** සම්භවති. තථා හි යං යං සාධාරණං, තං තං භික්ඛුං ආරබ්භ උප්පන්නෙ එව වත්ථුස්මිං ''යා පන භික්ඛුනී ඡන්දසො මෙථුනං ධම්ම''න්තිආදිනා නයෙන භික්ඛුනීනම්පි පඤ්ඤත්තං. යතො භික්ඛුනීනං තං අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති න සියා, තතො අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති තස්මිං නත්ථීති (පරි. 201-202) පරිවාරවචනං න විරුජ්ඣති. එත්තාවතා පුරිමෙන කමත්තයෙන යං පඨමං දෙසෙතබ්බං, තං පාරාජිකුද්දෙසෙ පඨමුප්පන්නත්තා මෙථුනධම්මපාරාජිකං සබ්බපඨමං දෙසෙතුකාමො ආයස්මා උපාලිත්ථෙරො ''තත්‍ර සුදං භගවා වෙසාලියං විහරතී''ති (පාරා. 23) වෙසාලියමෙව පාපෙත්වා ඨපෙසි.

ඉදානි සබ්බෙසං සික්ඛාපදානං පඤ්ඤාපනවිධානං වෙදිතබ්බං. කථං? ''එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථා''ති (පාරා. 39, 43) එවං සඋද්දෙසඅනුද්දෙසභෙදතො දුවිධං. තත්ථ පාතිමොක්ඛෙ සරූපතො ආගතා පඤ්ච ආපත්තික්ඛන්ධා **සඋද්දෙසපඤ්ඤත්ති** නාම. සාපි ද්විධා සපුග්ගලාපුග්ගලනිද්දෙසභෙදතො. තත්ථ යස්සා පඤ්ඤත්තියා අන්තො ආපත්තියා සහ, විනා වා පුග්ගලො දස්සිතො, සා **සපුග්ගලනිද්දෙසා.** ඉතරා **අපුග්ගලනිද්දෙසා.**

තත්ථ සපුග්ගලනිද්දෙසා ද්විධා අදස්සිතදස්සිතාපත්තිභෙදතො. තත්ථ **අදස්සිතාපත්තිකා** නාම අට්ඨ පාරාජිකා ධම්මා වෙදිතබ්බා. ''පාරාජිකො හොති අසංවාසො''ති (පාරා. 39, 44, 89, 91, 167, 171, 195, 197) හි පුග්ගලොව තත්ථ දස්සිතො, නාපත්ති. **දස්සිතාපත්තිකා** නාම භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ ආගතා සත්තරස සඞ්ඝාදිසෙසා ධම්මා. ''අයම්පි භික්ඛුනී පඨමාපත්තිකං ධම්මං ආපන්නා නිස්සාරණීයං සඞ්ඝාදිසෙස''න්ති (පාචි. 683, 687) හි තත්ථ ආපත්ති දස්සිතා සද්ධිං පුග්ගලෙන.

තථා අපුග්ගලනිද්දෙසාපි අදස්සිතදස්සිතාපත්තිභෙදතො ද්විධා. තත්ථ **අදස්සිතාපත්තිකා** නාම සෙඛියා ධම්මා. වුත්තාවසෙසා **දස්සිතාපත්තිකා**ති වෙදිතබ්බා.

සාපි ද්විධා අනිද්දිට්ඨකාරකනිද්දිට්ඨකාරකභෙදතො. තත්ථ **අනිද්දිට්ඨකාරකා** නාම සුක්කවිසට්ඨිමුසාවාදොමසවාදපෙසුඤ්ඤභූතගාමඅඤ්ඤවාදකඋජ්ඣාපනකගණභොජනපරම්පරභොජනසුරාමෙරයඅඞ්ගුලිපතොදකහසධම්මඅනාදරියතලසාතකජතුමට්ඨකසික්ඛාපදා වසෙන පඤ්චදසවිධා හොන්ති. තත්ථ නිද්දිට්ඨකාරකෙ මිස්සාමිස්සභෙදො වෙදිතබ්බො – තත්ථ උපයොගභුම්මවිභත්තියො එකංසෙන **මිස්සා.** අවසෙසා **මිස්සා ච අමිස්සා** ච. සෙය්‍යථිදං – **පච්චත්තං** තාව ද්වීසු අනියතෙසු උපයොගෙන මිස්සං, ද්වාදසසු පාටිදෙසනීයෙසු කරණෙන මිස්සං, ඌනපඤ්චබන්ධනපත්තසික්ඛාපදෙසු සාමිකරණෙහි, ඌනවීසතිවස්සෙ භුම්මෙන, මොහනකෙ උපයොගසාමිභුම්මෙහි. යස්මා ''විවණ්ණක''න්ති භාවො අධිප්පෙතො, න කත්තා, තස්මා විවණ්ණකසික්ඛාපදං යදා න සම්භවති, එවං පච්චත්තං පඤ්චවිධං මිස්සං හොති. සෙසෙසු පඨමානියතං ඨපෙත්වා ආදිම්හි ''යො පන භික්ඛූ''ති එවමාගතං පච්චත්තං වා, දුතියානියතං ඨපෙත්වා පණීතභොජනසමණුද්දෙසතතියචතුත්ථපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදෙසු මජ්ඣෙ ''යො පන භික්ඛූ''ති එවමාගතං පච්චත්තං වා, දුබ්බචකුලදූසකසංසට්ඨසික්ඛාපදෙසු ආදිම්හි කෙවලං ''භික්ඛූ''ති ආගතං පච්චත්තං වා, භෙදානුවත්තකසික්ඛාපදෙ මජ්ඣෙ ආගතං පච්චත්තං වා අඤ්ඤාය විභත්තියා අමිස්සමෙව හොති. තත්ථ භෙදානුවත්තකතුවට්ටනද්වයසංසට්ඨදුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදෙසු බහුවචනං, ඉතරත්ථ සබ්බත්ථ එකවචනමෙවාති වෙදිතබ්බං.

තථා **උපයොගො** ද්වීසු විකප්පනසික්ඛාපදෙසු, තන්තවායසික්ඛාපදෙ ච පච්චත්තෙන මිස්සො, අභිහටසික්ඛාපදෙ කරණෙන, රාජසික්ඛාපදෙ කරණසාමිපච්චත්තෙහීති උපයොගො තිධා මිස්සො හොති. **කරණ**ඤ්ච කුටිකාරමහල්ලකදුතියකඨිනද්වෙභාගනිසීදනසන්ථතදුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදෙසු ඡසු පච්චත්තෙන මිස්සං, පඨමතතියකඨිනඅට්ඨඞ්ගුලපාදකනිසීදනකණ්ඩුප්පටිච්ඡාදිකවස්සිකසාටිකඋදකසාටිකද්වෙධම්මපච්චාසීසනසික්ඛාපදෙසු අට්ඨසු සාමිනා මිස්සන්ති කරණං ද්විධා මිස්සං හොති. අවසෙසෙසු ඡබ්බස්සවස්සිකසාටිකද්වත්තිච්ඡදනාවසථපිණ්ඩමහානාමගරුලහුපාවුරණසික්ඛාපදෙසු සත්තසු කරණවිභත්ති අඤ්ඤවිභත්තියා අමිස්සා, අච්චෙකඑළකලොමසික්ඛාපදෙසු සාමිවිභත්ති කරණවිභත්තියා මිස්සා. අතිරෙකපත්තභෙසජ්ජසික්ඛාපදෙසු අග්ගහිතග්ගහණෙන සාමිවිභත්ති අමිස්සාව හොතීති වෙදිතබ්බා. එවං තාව නිද්දිට්ඨකාරකෙසු සික්ඛාපදෙසු –

> පඤ්චධා ච තිධා චෙව, ද්විධා චෙපි තථෙකධා;
> භින්නා විභත්තියො පඤ්ච, සබ්බෙකාදසධා සියුං.

එවං තාව යථාවුත්තෙසු සඋද්දෙසපඤ්ඤත්තිසඞ්ඛාතෙසු සික්ඛාපදෙසු අග්ගහිතග්ගහණෙන පඤ්ඤාසුත්තරෙසු තිසතෙසු නවුතිඅනිද්දිට්ඨකාරකෙ වජ්ජෙත්වා නිද්දිට්ඨකාරකානි අතිරෙකසට්ඨිද්විසතානි හොන්ති. තෙසු පච්චත්තකරණානි තිංසුත්තරානි ද්විසතානි හොන්ති. තෙසු අමිස්සපච්චත්තකරණානි ද්වාදසුත්තරානි ද්විසතානි, මිස්සපච්චත්තකරණානි අට්ඨාරස හොන්ති. අවසෙසෙසු තිංසතියා සික්ඛාපදෙසු මිස්සොපයොගකරණානි පඤ්ච හොන්ති, මිස්සකරණානි චුද්දස, අමිස්සානි සත්ත, මිස්සාමිස්සකරණානි ද්වෙ, අමිස්සානි ද්වෙති සබ්බෙසුපි නිද්දිට්ඨකාරකෙසු භෙදානුවත්තකදුබ්බචකුලදූසකපඨමදුතියතතියකඨිනඅභිහටකුටිකාරමහල්ලකවිකප්පනද්වයද්වෙභාගඡබ්බස්සනිසීදනසන්ථතඑළකලොමාතිරෙකපත්තභෙසජ්ජවස්සිකසාටිකතන්තව පඤ්චත්තිංසෙසු ''යො පන භික්ඛූ''ති නත්ථි. දුතියානියතපණීතභොජනසමණුද්දෙසතතියචතුත්ථපාටිදෙසනීයෙසු මජ්ඣෙ අත්ථි.

එත්තාවතා සඋද්දෙසානුද්දෙසදුකං, සපුග්ගලාපුග්ගලනිද්දෙසදුකං, පච්චෙකදස්සිතාපත්තිදුකද්වයං, අනිද්දිට්ඨකාරකදුකං, තත්ථ නිද්දිට්ඨකාරකෙසු පච්චත්තභුම්මදුකං, සයොපනායොපනදුකං, අයොපනමජ්ඣෙයොපනදුකං, එකානෙකවචනදුකන්ති නව දුකානි දස්සිතානි හොන්ති. විසෙසකාරණං තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ සම්පත්තෙ ආවිභවිස්සති. එවං තාව සඋද්දෙසපඤ්ඤත්තිං ඤත්වා සෙසවිනයපිටකෙ යා කාචි පඤ්ඤත්ති අනුද්දෙසපඤ්ඤත්තීති වෙදිතබ්බා. සා පදභාජනන්තරාපත්තිවිනීතවත්ථුපටික්ඛෙපපඤ්ඤත්තිඅවුත්තසිද්ධිසික්ඛාපදවසෙන ඡබ්බිධා හොති.

තත්ථ ''යෙභුය්‍යෙන ඛයිතෙ ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස (පරි. 157-158), වට්ටකතෙ මුඛෙ අච්ඡුපන්තස්ස ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (පාරා. 73) එවමාදිකා පදභාජනෙ සන්දිස්සමානාපත්ති **පදභාජනසික්ඛාපදං** නාම. ''න ච, භික්ඛවෙ, සබ්බමත්තිකාමයා කුටි කාතබ්බා, යො කරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා''තිආදි (පාරා. 85) **අන්තරාපත්තිසික්ඛාපදං** නාම. ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දිවාපටිසල්ලීයන්තෙන ද්වාරං සංවරිත්වා පටිසල්ලීයිතු''න්ති (පාරා. 77) එවමාදි **විනීතවත්ථුසික්ඛාපදං** නාම. ''සඞ්ඝභෙදකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො''ති (මහාව. 115) එවමාදි **පටික්ඛෙපසික්ඛාපදං** නාම.

යස්මා පන තෙන තෙන පටික්ඛෙපෙන ''යො පන භික්ඛු සමග්ගං සඞ්ඝං අධම්මසඤ්ඤී භින්දෙය්‍ය, පාරාජිකො හොති අසංවාසො. යො පන භික්ඛු දුට්ඨචිත්තො භගවතො ජීවමානකසරීරෙ ලොහිතං උප්පාදෙය්‍ය, පාරාජිකො හොති අසංවාසො''ති සික්ඛාපදානි පඤ්ඤත්තානි හොන්ති. යානි සන්ධාය ''එකස්ස ඡෙජ්ජකා හොති, චතුන්නං ථුල්ලච්චයං, චතුන්නඤ්චෙව අනාපත්ති, සබ්බෙසං එකවත්ථුකා''ති වුත්තං. ''අත්ථාපත්ති තිට්ඨන්තෙ භගවති ආපජ්ජති, නො පරිනිබ්බුතෙ''ති (පරි. 323) ච වුත්තං. තෙන න කෙවලං ''න, භික්ඛවෙ, ජානං සඞ්ඝභෙදකො අනුපසම්පන්නො උපසම්පාදෙතබ්බො…පෙ…. ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති ඉදමෙව සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොති සාධකං හොති. ''පණ්ඩකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො''ති (මහාව. 109) එවමාදීසු පන උපජ්ඣායාදීනං දුක්කටමෙව පඤ්ඤත්තං, න පණ්ඩකාදීනං පාරාජිකාපත්ති. න හි තෙසං භික්ඛුභාවො අත්ථි. යතො සියා පාරාජිකාපත්ති. තථා ''න අච්ඡින්නෙ ථෙවෙ පක්කමිතබ්බ''න්ති (මහාව. 66, 67, 78, 79) එවමාදිකඤ්ච **පටික්ඛෙපසික්ඛාපද**මෙව නාම.

ඛන්ධකෙසු පඤ්ඤත්තදුක්කටථුල්ලච්චයානි **පඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං** නාම. ''තෙන හි, සාරිපුත්ත, භෙදානුවත්තකෙ ථුල්ලච්චයං දෙසාපෙහී''ති (චූළව. 345) වුත්තං, ථුල්ලච්චයම්පි තත්ථෙව සමොධානං ගච්ඡති. ඉදං තෙසං විභත්තිකම්මක්ඛණෙ අපඤ්ඤත්තත්තා අවිජ්ජමානම්පි භගවතො වචනෙන විසුද්ධක්ඛණෙපි විජ්ජමානං ජාතන්ති එකෙ. ''භෙදානුවත්තකෙ දෙසාපෙහී''ති වචනතො සෙසභෙදානුවත්තකානං ''යො පන භික්ඛු ජානං සඞ්ඝභෙදකානං අනුවත්තෙය්‍ය, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා''ති සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොතීති වෙදිතබ්බං. තථා සබ්බානි ඛන්ධකවත්තානි, විනයකම්මානි ච තත්ථෙව සමොධානං ගච්ඡන්ති. යථාහ ''පඤ්ඤත්තෙ තං උපාලි මයා ආගන්තුකානං භික්ඛූනං

ආගන්තුකවත්තං…පෙ…. එවං සුපඤ්ඤත්තෙ ඛො මයා උපාලි සික්ඛාපදෙ''තිආදි. ''යා පන භික්ඛුනී නච්චං වා ගීතං වා වාදිතං වා දස්සනාය ගච්ඡෙය්‍ය , පාචිත්තිය''න්ති (පාචි. 834) ඉමිනා සුත්තෙන භික්ඛුනී නච්චෙය්‍ය වා ගායෙය්‍ය වා වාදෙය්‍ය වා, පාචිත්තියන්ති එවමාදිකං යං කිඤ්චි අට්ඨකථාය දිස්සමානං ආපත්තිජාතං විනයකම්මං වා **අවුත්තසිද්ධිසික්ඛාපදං** නාම. ඡබ්බිධම්පෙතං ඡහි ආකාරෙහි උද්දෙසාරහං න හොතීති **අනුද්දෙසසික්ඛාපදං** නාමාති වෙදිතබ්බං. සෙය්‍යථිදං – පඤ්චහි උද්දෙසෙහි යථාසම්භවං විසභාගත්තා ථුල්ලච්චයදුබ්භාසිතානං සභාගවත්ථුකම්පි දුක්කටථුල්ලච්චයද්වයං අසභාගාපත්තිකත්තා අන්තරාපත්තිපඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදානං, නානාවත්ථුකාපත්තිකත්තා පටික්ඛෙපසික්ඛාපදානං, කෙසඤ්චි විනීතවත්ථුපඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදානඤ්ච අදස්සිතාපත්තිකත්තා, අදස්සිතවත්ථුකත්තා භෙදානුවත්තකථුල්ලච්චයස්ස, අදස්සිතාපත්තිවත්ථුකත්තා අවුත්තසිද්ධිසික්ඛාපදානන්ති. එත්තාවතා ''දුවිධං සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනං සඋද්දෙසානුද්දෙසභෙදතො''ති යං වුත්තං, තං සමාසතො පකාසිතං හොති.

පඤ්ඤත්තියං තාව –

''කාරකො ඉධ නිද්දිට්ඨො, අපෙක්ඛාය අභාවතො;
පුබ්බෙ වත්තබ්බවිධානා-භාවතො ච ආදිතො යොපනෙන සහා''ති. –

අයං නයො වෙදිතබ්බො. තස්සත්ථො – යෙ තෙ අනිද්දිට්ඨකාරකා පුබ්බෙ වුත්තප්පභෙදා සුක්කවිසට්ඨිආදයො සික්ඛාපදවිසෙසා, තෙසු අධිප්පායකම්මවත්ථුපුග්ගලපයොගෙ අපෙක්ඛාය භාවතො කාරකො න නිද්දිට්ඨො තෙසං සාපෙක්ඛභාවදස්සනත්ථං. තං සබ්බං තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ ආවිභවිස්සති, **ඉධ** පන පාරාජිකපඤ්ඤත්තියං **අපෙක්ඛාය අභාවතො කාරකො නිද්දිට්ඨො**. යො පන කාරකො ''නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මි''න්තිආදීසු (පාරා. 462, 472, 475) විය **පුබ්බෙ වත්තබ්බවිධානාභාවතො** කරණාදිවසෙන අනිද්දිසිත්වා පච්චත්තවසෙන නිද්දිට්ඨො අපෙක්ඛාය අභාවතො. තත්ථ නිද්දිසියමානො සෙසදුතියානියතපණීතභොජනං සමණුද්දෙසතතියචතුත්ථපාටිදෙසනීයෙසු විය මජ්ඣෙ අනිද්දිසිත්වා ''න හෙව ඛො පන…පෙ…. ඔභාසිතු''න්තිආදි (පාරා. 453) විය පුබ්බෙ වත්තබ්බවිධානාභාවතො එව ආදිම්හි නිද්දිට්ඨො. ආදිම්හි නිද්දිසියමානොපි පුබ්බෙ වුත්තප්පභෙදෙසු භෙදානුවත්තකාදීසු පඤ්චවත්තිංසෙසු සික්ඛාපදෙසු විය අනිද්දිසිත්වා පුබ්බෙ වත්තබ්බවිධානාභාවතො එව ''යො පන භික්ඛූ''තිආදිතොව **යොපන**-සද්දෙන සහ නිද්දිට්ඨො. එවං නිද්දිසියමානොපි සො යස්මා ''යා පන භික්ඛුනියො ද්වෙ එකමඤ්චෙ තුවට්ටෙය්‍යු''න්තිආදි (පාචි. 933) ආපත්ති විය පරප්පභවං ආපත්තිං න ආපජ්ජති, තස්මා ''යො පන භික්ඛූ''ති එකවචනෙන නිද්දිට්ඨො. මෙථුනධම්මාපත්තිපි පරප්පභවා ''ද්වයංද්වයසමාපත්තී''ති (පාරා. 39) වචනතොති චෙ? තං න, අධිප්පායජානනතො. අනෙකිස්සා එව භික්ඛුනියා ආපත්ති, න එකිස්සාති නියමො තත්ථ අත්ථි, න එවං ඉධ නියමොති අනියමිතාධිප්පායො. ලම්බීමුදුපිට්ඨීනං කුතො ''ද්වයංද්වයසමාපත්තී''ති (පාරා. 55) වචනතො තෙසං මෙථුනධම්මාපත්ති. අයමත්ථො චතස්සො මෙථුනධම්මපච්චයාති අට්ඨවත්ථුකං සන්ධාය ''ඡෙජ්ජං සියා මෙථුනධම්මපච්චයා''ති (පරි. 481) ච පරිවාරෙ වුත්තවචනෙන සාධෙතබ්බො.

භෙදානුවත්තකසික්ඛාපදෙ තිණ්ණං උද්ධං න සමනුභාසිතබ්බා, න සඞ්ඝෙන සඞ්ඝං එකතො කාතබ්බන්ති. නයදස්සනත්ථං ආදිතොව ''භික්ඛූ හොන්තී''ති බහුවචනනිද්දෙසං කත්වා පුන ''එකො වා ද්වෙ වා තයො වා''ති (පාරා. 418) වුත්තං, අඤ්ඤථා න තතො උද්ධං ''අනුවත්තකා හොන්තී''ති ආපජ්ජති. තතො නිදානවිරොධො. පඤ්චසතමත්තා හි තදනුවත්තකා අහෙසුං. යං පන **සත්තසතිකක්ඛන්ධකෙ** ''සඞ්ඝො චත්තාරො පාචීනකෙ භික්ඛූ, චත්තාරො පාවෙය්‍යකෙ භික්ඛූ සම්මන්නෙය්‍ය …පෙ…. සම්මතා''තිආදි (චූළව. 456) ඤත්තිදුතියකම්මං වුත්තං, තං ''උබ්බාහිකාය ඉමං අධිකරණං වූපසමෙතු''න්ති වුත්තත්තා තෙහි කත්තබ්බවිධානං. සම්මුතිකරණමෙව වා තතියං කත්වා කප්පති. න හි තෙ තෙන කම්මෙන කම්මාරහා කම්මකතා හොන්ති. යස්ස සඞ්ඝො කම්මං කරොති, සො කම්මාරහොති ලක්ඛණං. න ච තදා සඞ්ඝො තෙසං අට්ඨන්නම්පි භික්ඛූනං කම්මං අකාසි. භජාපියමානා තෙ කම්මපත්තභාවං භජන්ති. අධිකරණවූපසමකම්මස්ස පත්තා යුත්තා සඞ්ඝෙන කතාති කත්වා කම්මපත්තා එව හි තෙ හොන්ති. ''තෙ භික්ඛූ භික්ඛූහි යාවතතියං සමනුභාසිතබ්බා තස්ස පටිනිස්සග්ගායා''ති (පාරා. 418) වචනතො තෙහි කත්තබ්බවිධානං. සම්මුතිකරණමෙව කම්මං හොතීති චෙ? තං න, අධිප්පායජානනතො, තස්ස පටිනිස්සග්ගාය එව තෙ භික්ඛූ කම්මාරහා කාතබ්බා, න දොසාගතිවසෙනාති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. න හි පාචීනකාදීනං සම්මුතියා අධිකරණවූපසමසිද්ධි විය තෙසං සමනුභාසනකම්මෙන තස්ස පටිනිස්සග්ගසිද්ධි හොති, සම්මුති නාමෙසා පඨමං අනුමතිං ගහෙත්වා යාචිත්වාව කරීයති, න තථා කම්මන්ති. කම්මකරණෙ පන තදත්ථසිද්ධි හොතියෙව. පරසම්මුතියා බහුතරාව සම්මන්නිතබ්බාති වෙදිතබ්බං.

''මෙථුනධම්ම''න්ති එවං බාහුල්ලනයෙන ලද්ධනාමකං සකපයොගෙන වා පරපයොගෙන වා අත්තනො නිමිත්තස්ස සකමග්ගෙ වා පරමග්ගෙ වා පරනිමිත්තස්ස වා සකමග්ගෙ එව පවෙසනපවිට්ඨට්ඨිතඋද්ධරණෙසු යං කිඤ්චි එකං පටිසාදියනවසෙන සෙවෙය්‍ය, පාරාජිකො හොති අසංවාසොති. කෙචි පන ''පවෙසනාදීනි චත්තාරි වා තීණි වා ද්වෙ වා එකං වා පටිසෙවෙය්‍ය, පාරාජිකො හොති. වුත්තඤ්හෙතං 'සො චෙ පවෙසනං සාදියති, පවිට්ඨං සාදියති, ඨිතං සාදියති, උද්ධරණං සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා'තිආදී''ති (පාරා. 58) වදන්ති. තෙසං මතෙන චතූසුපි චතස්සො පාරාජිකාපත්තියො ආපජ්ජති. තෙයෙව එවං වදන්ති – ආපජ්ජතු මෙථුනධම්මපාරාජිකාපත්ති, මෙථුනධම්මපාරාජිකාපත්තියා තංභාගියාති අත්තනො වීතික්කමෙ පාරාජිකාපත්තියො, සඞ්ඝාදිසෙසාපත්තිඤ්ච ආපජ්ජිත්වා සික්ඛං පච්චක්ඛාය ගහට්ඨකාලෙ මෙථුනාදිකං පාරාජිකං ආපජ්ජිත්වා පුන පබ්බජිත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා එකං සඞ්ඝාදිසෙසාපත්තිං එකමනෙකං වා පටිකරිත්වාව සො පුග්ගලො යස්මා නිරාපත්තිකො හොති, තස්මා සො ගහට්ඨකාලෙ සාපත්තිකොවාති. අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නස්සාපි අත්ථෙව ආපත්ති. වුට්ඨානදෙසනාහි පන අසුජ්ඣනතො ''පයොගෙ පයොගෙ ආපත්ති පාරාජිකස්සා''ති න වුත්තං. ගණනපයොජනාභාවතො කිඤ්චාපි න වුත්තං, අථ ඛො පදභාජනෙ (පාරා. 58) ''ආපත්ති පාරාජිකස්සා''ති වචනෙනායමත්ථො සිද්ධොති යුත්තිඤ්ච වදන්ති.

යදි එවං මාතිකායම්පි ''යො පන භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍ය, පාරාජික''න්ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය, පාරාජිකස්ස අනවසෙසවචනම්පි න යුජ්ජෙය්‍ය. සබ්බෙපි හි ආපත්තික්ඛන්ධෙ, භික්ඛුගණනඤ්ච අනවසෙසෙත්වා තිට්ඨතීති අනවසෙසවචනන්ති කත්වා පවෙසෙව ආපත්ති, න පවිට්ඨාදීසු. තමෙවෙකං සන්ධාය ''යස්ස සියා ආපත්තී''ති (මහාව. 134) පාරාජිකාපත්තිම්පි අන්තො කත්වා නිදානුද්දෙසවචනං වෙදිතබ්බං. තස්මා මාතිකායං ''පාරාජික''න්ති අවත්වා ''පාරාජිකො හොතී''ති (පාරා. 42, 44) පුග්ගලනිද්දෙසවචනං තෙන සරීරබන්ධනෙන උපසම්පදාය අභබ්බභාවදීපනත්ථං. ''ආපත්ති පාරාජිකස්සා''ති පදභාජනෙ වචනං අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නස්සාපි පාරාජිකස්ස අසංවාසස්ස සතො පුග්ගලස්ස අථෙය්‍යසංවාසකභාවදීපනත්ථං. න හි සො සංවාසං සාදියන්තොපි ථෙය්‍යසංවාසකො හොති, තස්මා උපසම්පන්නො ''භික්ඛූ''ත්වෙව වුච්චති. තෙනෙවාහ ''අසුද්ධො හොති පුග්ගලො අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නො, තඤ්චෙ සුද්ධදිට්ඨී සමානො අනොකාසං කාරාපෙත්වා අක්කොසාධිප්පායො වදති, ආපත්ති ඔමසවාදෙන දුක්කටස්සා''ති (පාරා. 389) අනුපසම්පන්නස්ස තදභාවතො සිද්ධො සො උපසම්පන්නො ''භික්ඛූ''ත්වෙව වුච්චතීති, තෙන පදසොධම්මං, සහසෙය්‍යඤ්ච ජනෙති, භික්ඛුපෙසුඤ්ඤාදිඤ්ච ජනෙතීති වෙදිතබ්බං (වජිර. ටී. පාරාජික 39).

නිදානා මාතිකාභෙදො, විභඞ්ගො තන්නියාමකො;
තතො ආපත්තියා භෙදො, අනාපත්ති තදඤ්ඤථාති. (වජිර. ටී. පාරාජික 43-44) –

අයං නයො වෙදිතබ්බො. තත්ථ සුදින්නවත්ථු (පාරා. 24 ආදයො)-මක්කටිවත්ථු (පාරා. 40 ආදයො)-වජ්ජිපුත්තකවත්ථු (පාරා. 43) වාති තිප්පභෙදවත්ථු ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස **නිදානං** නාම. තතො නිදානා ''යො පන භික්ඛු භික්ඛූනං…පෙ…. අසංවාසො''ති (පාරා. 44) ඉමිස්සා **මාතිකාය භෙදො** ජාතො. තත්ථ හි ''අන්තමසො තිරච්ඡානගතායා''ති (පාරා. 44) ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන ''සච්චං, ආවුසො, භගවතා සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තඤ්ච ඛො ඉත්ථියා, නො පුරිසෙ, නො පණ්ඩකෙ, නො උභතොබ්‍යඤ්ජනකෙ වා''ති මක්කටිපාරාජිකො විය අඤ්ඤොපි ලෙසං ඔඩ්ඩෙතුං සක්කොති, තස්මා තාදිසස්ස අලෙසොකාසස්ස දස්සනත්ථං ඉදං වුච්චති, මක්කටිසඞ්ඛාතා නිදානා ''අන්තමසො තිරච්ඡානගතායපී''ති මාතිකාය වචනභෙදො, න ඉත්ථියා එව මෙථුනසිද්ධිදස්සනතො. තස්මා **විභඞ්ගො තන්නියාමකො** තස්සා මාතිකාය අධිප්පෙතත්ථනියාමකො විභඞ්ගොති. විභඞ්ගෙ හි ''තිස්සො ඉත්ථියො, තයො උභතොබ්‍යඤ්ජනකා, තයො පණ්ඩකා, තයො පුරිසා. මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ, තිරච්ඡානගතපුරිසස්ස ද්වෙ මග්ගෙ''තිආදිනා (පාරා. 56) නයෙන සබ්බලෙසොකාසං පිදහිත්වා නියමො කතො. එත්ථාහ – යදි එවං සාධාරණසික්ඛාපදවසෙන වා ලිඞ්ගපරිවත්තනවසෙන වා න කෙවලං භික්ඛූනං, භික්ඛුනීනම්පි ''සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො''ති විභඞ්ගෙ වත්තබ්බං සියා. තදවචනෙන හි භික්ඛුනී පුරිසලිඞ්ගපාතුභාවෙන භික්ඛුභාවෙ ඨිතා එවං වදෙය්‍ය ''නාහං උපසම්පදාකරණකාලෙ භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නා, තස්මා න අපච්චක්ඛාතසික්ඛාපි මෙථුනධම්මෙන පාරාජිකා හොමී''ති. වුච්චතෙ – යථා වුත්තං, තථා න වත්තබ්බං අනිට්ඨප්පසඞ්ගතො. තථා වුත්තෙ භික්ඛුනීනම්පි සික්ඛාපච්චක්ඛානං අත්ථීති ආපජ්ජති. තඤ්චානිට්ඨං. ඉදමපරමනිට්ඨං ''සබ්බසික්ඛාපදානි සාධාරණානෙව නාසාධාරණානී''ති. අපිචායං භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නාව හොතීති දස්සනත්ථං ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තංයෙව උපජ්ඣං තමෙව උපසම්පදං තානි වස්සානි භික්ඛූහි සඞ්ගමිතු''න්තිආදි (පාරා. 69) වුත්තං. **තතො ආපත්තියා භෙදො**ති තතො විභඞ්ගතො ''අක්ඛයිතෙ සරීරෙ පාරාජිකං, යෙභුය්‍යෙන ඛයිතෙ ථුල්ලච්චය''න්තිආදි (පාරා. 73, පරි. 157) ආපත්තියා භෙදො හොති. **අනාපත්ති තදඤ්ඤථා**ති තතො එව විභඞ්ගතො යෙන ආකාරෙන ආපත්ති වුත්තා, තතො අඤ්ඤෙනාකාරෙන අනාපත්තිභෙදොව හොති. ''සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස, න සාදියති, අනාපත්තී''ති හි විභඞ්ගෙ අසති න පඤ්ඤායති. එත්තාවතා ''නිදානා මාතිකාභෙදො''ති අයං ගාථා සමාසතො වුත්තත්ථා හොති. විසෙසකාරණං පන තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ ආවිභවිස්සති.

පඨමපඤ්ඤත්ති තාව පඨමබොධිං අතික්කමිත්වා පඤ්ඤත්තත්තා, ආයස්මතො සුදින්නස්ස අට්ඨවස්සිකකාලෙ පඤ්ඤත්තත්තා ච රත්තඤ්ඤුමහත්තං පත්තකාලෙ පඤ්ඤත්තා, දුතියපඤ්ඤත්ති බාහුසච්චමහත්තං පත්තකාලෙ. සො හි ආයස්මා මක්කටිපාරාජිකො යථා මාතුගාමප්පටිසංයුත්තෙසු සික්ඛාපදෙසු තිරච්ඡානගතිත්ථී න අධිප්පෙතා, තථා ඉධාපීති සඤ්ඤාය ''සච්චං, ආවුසො…පෙ…. තඤ්ච ඛො මනුස්සිත්ථියා, නො තිරච්ඡානගතායා''ති (පාරා. 41) ආහ. තතියපඤ්ඤත්ති ලාභග්ගමහත්තං පත්තකාලෙ උප්පන්නා ''යාවදත්ථං භුඤ්ජිත්වා''තිආදි (පාරා. 43) වචනතො, වෙපුල්ලමහත්තම්පි එත්ථෙව ලබ්භතීති ඉමං පඨමපාරාජිකසික්ඛාපදං තිවිධම්පි වත්ථුං උපාදාය චතුබ්බිධම්පි තං කාලං පත්වා පඤ්ඤත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ **යො පනා**ති අනවසෙසපරියාදානපදං. **භික්ඛූ**ති තස්ස අතිප්පසඞ්ගනියමපදං. **භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො**ති තස්ස විසෙසනවචනං. න හි සබ්බොපි භික්ඛුනාමකො, යා භගවතා යාය කායචි උපසම්පදාය උපසම්පන්නභික්ඛූනං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන සික්ඛිතබ්බා සික්ඛා විහිතා , ''එත්ථ සහ ජීවන්ති''ති යො ච සාජීවො වුත්තො, තං උභයං සමාපන්නොව හොති. කදා පන සමාපන්නො හොති? යාය කායචි උපසම්පදාය උපසම්පන්නසමනන්තරමෙව තදුභයං ජානන්තොපි අජානන්තොපි තදජ්ඣුපගතත්තා සමාපන්නොව නාම හොති. **සහ ජීවන්තී**ති යාව සික්ඛං න පච්චක්ඛාති, පාරාජිකභාවං වා න පාපුණාති. යං පන වුත්තං **අන්ධකට්ඨකථායං** ''සික්ඛං පරිපූරෙන්තො සික්ඛාසමාපන්නො සාජීවං අවීතික්කමන්තො සාජීවසමාපන්නො''ති, තං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන වුත්තං. න හි සික්ඛං අපරිපූරෙන්තො, කාමවිතක්කාදිබහුලො වා එකච්චං සාවසෙසං සාජීවං වීතික්කමන්තො වා සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො නාම න හොති.

උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන පන චතුක්කං ලබ්භති – ‘‘අත්ථි භික්ඛු සික්ඛාසමාපන්නො සීලානි පච්චවෙක්ඛන්තො න සාජීවසමාපන්නො අචිත්තකං සික්ඛාපදං වීතික්කමන්තො, අත්ථි න සික්ඛාසමාපන්නො කාමවිතක්කාදිබහුලො සාජීවසමාපන්නො නිරාපත්තිකො, අත්ථි න සික්ඛාසමාපන්නො න ච සාජීවසමාපන්නො අනවසෙසං ආපත්තිං ආපන්නො, අත්ථි උභයසමාපන්නො සික්ඛං පරිපූරෙන්තො සාජීවඤ්ච අවීතික්කමන්තො’’ති. අයමෙත්ථ චතුත්ථො භික්ඛු උක්කට්ඨො ඉධ අධිප්පෙතො සියා. න හි භගවා අනුක්කට්ඨං වත්තුං යුත්තොති චෙ? න, ‘‘තත්‍ර යායං අධිසීලසික්ඛා, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතා සික්ඛා’’ති වචනවිරොධතො, උක්කට්ඨග්ගහණාධිප්පායෙ සති ‘‘සික්ඛාති තිස්සො සික්ඛා’’ති එත්තකමෙව වත්තබ්බන්ති අධිප්පායො. සික්ඛත්තයසමාපන්නො හි සබ්බුක්කට්ඨො. ‘‘මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා’’ති පරතො වචනං අපෙක්ඛිත්වා අධිසීලසික්ඛාව වුත්තාති චෙ? න, තස්සාපි අභබ්බත්තා. න හි අධිසීලසික්ඛං පරිපූරෙන්තො, සාජීවඤ්ච අවීතික්කමන්තො මෙථුනධම්මං පටිසෙවිතුං භබ්බො, තං සික්ඛං අපරිපූරෙන්තො, සාජීවඤ්ච වීතික්කමන්තොයෙව හි පටිසෙවෙය්‍යාති අධිප්පායො. තස්මා එවමෙත්ථ අත්ථො ගහෙතබ්බො. යස්මා සික්ඛාපදසඞ්ඛාතො සාජීවො අධිසීලසික්ඛමෙව සඞ්ගණ්හාති, න ඉතරසික්ඛාද්වයං, තස්මා ‘‘තත්‍ර යායං අධිසීලසික්ඛා, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතා සික්ඛා’’ති වුත්තං. තස්මා අධිසීලසික්ඛාය සඞ්ගාහකො සාජීවො සික්ඛාසාජීවොති වුත්තො. ඉති සාජීවවිසෙසනත්ථං සික්ඛාග්ගහණං කතං. තදත්ථදීපනත්ථමෙව විභඞ්ගෙ සික්ඛං අපරාමසිත්වා ‘‘තස්මිං සික්ඛති, තෙන වුච්චති සාජීවසමාපන්නො’’ති (පාරා. 45) වුත්තං. තෙන එකමෙවිදං අත්ථපදන්ති දීපිතං හොති. තඤ්ච උපසම්පදූපගමනන්තරතො පට්ඨාය සික්ඛනාධිකාරත්තා ‘‘සික්ඛතී’’ති ච ‘‘සමාපන්නො’’ති ච වුච්චති. යො එවං ‘‘සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො’’ති සඞ්ඛං ගතො, තාදිසං පච්චයං පටිච්ච අපරභාගෙ සාජීවසඞ්ඛාතමෙව සික්ඛං අපච්චක්ඛාය තස්මිංයෙව දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යාති අයමත්ථො යුජ්ජති.

කින්තු අට්ඨකථානයො පටික්ඛිත්තො හොති, සො ච න පටික්ඛෙපාරහො හොති, අධිප්පායො පනෙත්ථ පරියෙසිතබ්බො. සබ්බෙසු සික්ඛාපදෙසු ඉදමෙව භික්ඛුලක්ඛණං සාධාරණං යදිදං ‘‘භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො’’ති. ඛීණාසවොපි සාවකො ආපත්තිං ආපජ්ජති අචිත්තකං, තථා සෙක්ඛො, පුථුජ්ජනො පන සචිත්තකම්පි, තස්මා සෙක්ඛාසෙක්ඛපුථුජ්ජනානං සාමඤ්ඤමිදං භික්ඛුලක්ඛණන්ති කත්වා කෙවලං සික්ඛාසමාපන්නො, කෙවලං සාජීවසමාපන්නො, උභයසමාපන්නො චාති සරූපෙකදෙසෙකසෙසනයෙන ‘‘සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො’’ත්වෙව සම්පිණ්ඩෙත්වා උක්කට්ඨග්ගහණෙන අනුක්කට්ඨානං ගහණසිද්ධිතො අට්ඨකථායං උක්කට්ඨොව වුත්තො. තමෙව සම්පාදෙතුං ‘‘තස්මිං සික්ඛති, තෙන වුච්චති සාජීවසමාපන්නො’’ති එත්ථ සික්ඛාසද්දස්ස අවචනෙ පරිහාරං වත්වා යස්මා පන සො සික්ඛම්පි සමාපන්නො, තස්මා සික්ඛාසමාපන්නොතිපි අත්ථතො වෙදිතබ්බොති ච වත්වා ‘‘යං සික්ඛං සමාපන්නො, තං අපච්චක්ඛාය, යඤ්ච සාජීවං සමාපන්නො, තත්ථ දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා’’ති වුත්තන්ති අයමට්ඨකථාය අධිප්පායො වෙදිතබ්බො. එතස්මිං පන අධිප්පායෙ අධිසීලසික්ඛාය එව ගහණං සබ්බත්ථිකත්තා, සීලාධිකාරතො ච විනයස්සාති වෙදිතබ්බං. යථා ච සික්ඛාපදං සමාදියන්තො සීලං සමාදියතීති වුච්චති, එවං සික්ඛාපදං පච්චක්ඛන්තො සීලං පච්චක්ඛාතීති වත්තුං යුජ්ජති, තස්මා තත්ථ වුත්තං ‘‘යං සික්ඛං සමාපන්නො, තං අපච්චක්ඛාය’’ති (පාරා. අට්ඨ. සික්ඛාපච්චක්ඛානවිභඞ්ගවණ්ණනා). එත්තාවතා සමාසතො ‘‘සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො’’ති එත්ථ වත්තබ්බවිනිච්ඡයො නිට්ඨිතො හොති.

කිං ඉමිනා විසෙසවචනෙන පයොජනං, නනු ‘‘යො පන භික්ඛු සික්ඛං අපච්චක්ඛාය දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා…පෙ…. අසංවාසො’’ති එත්තකමෙව වත්තබ්බන්ති චෙ? න වත්තබ්බං අනිට්ඨප්පසඞ්ගතො. ‘‘යො පන සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො ථෙය්‍යසංවාසාදිකො කෙවලෙන සමඤ්ඤාමත්තෙන, පටිඤ්ඤාමත්තෙන වා භික්ඛු, තස්සාපි සික්ඛාපච්චක්ඛානං අත්ථි, සික්ඛං අපච්චක්ඛාය ච මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස පාරාජිකාපත්ති. යො වා පච්ඡා පාරාජිකං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා න සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො, තස්ස ච, යො වා පක්ඛපණ්ඩකත්තා පණ්ඩකභාවූපගමනෙන න සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො, තස්ස ච තදුභයං අත්ථීති ආපජ්ජති. පණ්ඩකභාවපක්ඛෙ ච පණ්ඩකො උපසම්පදාය න වත්ථූ’’ති වුත්තං. තස්මා ඉතරස්මිං පක්ඛෙ වත්ථූති සිද්ධං. තස්මිං පක්ඛෙ උපසම්පන්නො පණ්ඩකභාවපක්ඛෙ පණ්ඩකත්තා න සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො, සො පරිච්චජිතබ්බාය සික්ඛාය අභාවෙන සික්ඛං අපච්චක්ඛාය මුඛෙන පරස්ස අඞ්ගජාතග්ගහණනයෙන මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍ය, තස්ස කුතො පාරාජිකාපත්තීති අධිප්පායො. අයං නයො අපණ්ඩකපක්ඛං අලභමානස්සෙව පරතො යුජ්ජති, ලභන්තස්ස පන අරූපසත්තානං කුසලාදිසමාපත්තික්ඛණෙ භවඞ්ගවිච්ඡෙදෙ සතිපි අමරණං විය පණ්ඩකභාවපක්ඛෙපි භික්ඛුභාවො අත්ථි. සංවාසං වා සාදියන්තස්ස න ථෙය්‍යසංවාසකභාවො අත්ථි අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නස්ස විය. න ච සහසෙය්‍යාදිං ජනෙති . ගණපූරකො පන න හොති අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නො විය. න සො සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො. ඉතරස්මිං පන පක්ඛෙ හොති, අයං ඉමස්ස තතො විසෙසො. කිමයං සහෙතුකො, උදාහු අහෙතුකොති? න අහෙතුකො. යතො උපසම්පදා තස්ස අපණ්ඩකපක්ඛෙ අනුඤ්ඤාතා සහෙතුකප්පටිසන්ධිකත්තා. පණ්ඩකභාවපක්ඛෙපි කිස්ස නානුඤ්ඤාතාති චෙ? පණ්ඩකභූතත්තා ඔපක්කමිකපණ්ඩකස්ස විය.

අපිච ‘‘සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො’’ති ඉමිනා තස්ස සික්ඛාසමාදානං දීපෙත්වා තං සමාදින්නං සික්ඛං අපච්චක්ඛාය, තත්ථ ච දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වාති වත්තුං යුජ්ජති, න අඤ්ඤථාති ඉමිනා කාරණෙන යථාවුත්තානිට්ඨප්පසඞ්ගතො ‘‘යො පන භික්ඛු භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො සික්ඛං අපච්චක්ඛාය’’තිආදි වුත්තං. යථා චෙත්ථ, එවං ‘‘යො පන භික්ඛු භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො සික්ඛං අපච්චක්ඛාය දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා ගාමා වා අරඤ්ඤා වා අදින්නං…පෙ…. යො පන භික්ඛු භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො සික්ඛං අපච්චක්ඛාය දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා සුගතචීවරප්පමාණං චීවරං කාරාපෙය්‍යා’’ති සබ්බත්ථ යොජෙතබ්බං.

‘‘අන්තමසො තිරච්ඡානගතායපී’’ති මනුස්සිත්ථිං උපාදාය වුත්තං. න හි පගෙව පණ්ඩකෙ, පුරිසෙ වාති වත්තුං යුජ්ජති. සෙසං තත්ථ තත්ථ වුත්තනයමෙව . අයං තාව මාතිකාය විනිච්ඡයො අඤ්ඤත්ථාපි යථාසම්භවං යොජෙත්වා දීපෙතබ්බො.

සාරිපුත්තබෙලට්ඨසීසානන්දාදයොපි සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිකාරණත්තා ච ආපත්තිආපජ්ජනතො ච කස්මා මහාවිභඞ්ගෙ ඤත්තිචතුත්ථඋපසම්පදායෙව ආගතාති? පටික්ඛිත්තාය සරණගමනූපසම්පදාය අනුඤ්ඤාතප්පසඞ්ගභයාති උපතිස්සත්ථෙරො. ආපත්තියා භබ්බතං සන්ධාය තස්මිම්පි වුත්තෙ පුබ්බෙ පටික්ඛිත්තාපි භගවතා පුන අනුඤ්ඤාතාති භික්ඛූනං මිච්ඡාගාහො වා විමති වා උප්පජ්ජති, තස්මා න වුත්තාති වුත්තං හොති.

‘‘අධම්මකම්මං වග්ගකම්ම’’ති (මහාව. 387) වචනතො කුප්පකම්මම්පි කත්ථචි ‘‘කම්ම’’න්ති වුච්චති, තස්මා **‘‘අකුප්පෙනා’’**ති වුත්තං. යස්මා අකුප්පකම්මම්පි එකච්චං න ඨානාරහං, යෙන අපත්තො ඔසාරණං සුඔසාරිතොති වුච්චති, තස්මා **‘‘ඨානාරහෙනා’’**ති වුත්තං. යදි එවං ‘‘ඨානාරහෙනා’’ති ඉදමෙව වත්තබ්බං ඉමිනා අකුප්පසිද්ධිතොති චෙ? න, අට්ඨානාරහෙන අකුප්පෙන උපසම්පන්නො ඉමස්මිං අත්ථෙ න අධිප්පෙතො අනිට්ඨප්පසඞ්ගතො. ද්වීහි පනෙතෙහි එකතො වුත්තෙහි අයමත්ථො පඤ්ඤායති – කෙවලං තෙන අකුප්පෙන උපසම්පන්නො අයම්පි ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතො භික්ඛූති, ඨානාරහෙන ච අකුප්පෙන ච උපසම්පන්නො අයම්පි ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතො භික්ඛූති, කුප්පෙන උපසම්පන්නො නාධිප්පෙතොති.

‘‘පටිසන්ධිග්ගහණතො පට්ඨාය අපරිපුණ්ණවීසතිවස්සො’’ති වුත්තත්තා ඔපපාතිකඤ්චාති සොළසවස්සුද්දෙසිකා ඔපපාතිකා පටිසන්ධිතො පට්ඨාය අපරිපුණ්ණවීසතිවස්සාති වදන්ති. ‘සොළසවස්සුද්දෙසිකා හොන්තී’ති වුත්තත්තා පුන චත්තාරි වස්සානි ඉච්ඡිතබ්බානි, ‘පටිසන්ධිග්ගහණතො පට්ඨායා’ති ඉදං ගබ්භසෙය්‍යකානං වසෙන වුත්ත’’න්ති එකෙ. ‘‘කෙචි වදන්තී’’ති යත්ථ යත්ථ ලිඛීයති, තත්ථ තත්ථ විචාරෙත්වා අත්ථං සුට්ඨු උපලක්ඛයෙ. ඔපක්කමිකෙ පණ්ඩකභාවො ආරුළ්හනයෙන වෙදිතබ්බො. ‘‘පක්ඛපණ්ඩකො අපණ්ඩකපක්ඛෙ පබ්බාජෙත්වා පණ්ඩකපක්ඛෙ නාසෙතබ්බො’’ති (වජිර. ටී. මහාවග්ග 109) ලිඛිතං.

‘‘බින්දුං අදත්වා චෙ නිවාසෙති, **ථෙය්‍යසංවාසකො** න හොතී’’ති වදන්ති, වීමංසිතබ්බං. **ලිඞ්ගානුරූපස්සාති** සාමණෙරාරහස්ස සංවාසස්ස සාදිතත්තාති අධිප්පායො.

රාජභයාදීහි ගහිතලිඞ්ගානං ‘‘ගිහී මං ‘සමණො’ති ජානන්තූ’’ති වඤ්චනචිත්තෙ සතිපි භික්ඛූනං වඤ්චෙතුකාමතාය ච තෙහි සංවසිතුකාමතාය ච අභාවා දොසො න ජාතොති. ‘‘යො එවං පබ්බජති, සො ථෙය්‍යසංවාසකො නාම හොතී’’ති වා ‘‘එවං කාතුං න ලබ්භතී’’ති වා ‘‘එවං පබ්බජිතො සාමණෙරො න හොතී’’ති වා න ජානාති, වට්ටති. ‘‘ජානාති, න වට්ටතී’’ති ච ලිඛිතං. ‘‘රාජදුබ්භික්ඛාදිඅත්ථාය චීවරං පාරුපිත්වා සංවාසං සාදියන්තො ථෙය්‍යසංවාසකො හොති. කස්මා? අසුද්ධචිත්තත්තා. පුන සො ‘සුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං කරිස්සාමි, කිං එතෙනාති විප්පටිසාරෙන වා පච්චයාදිසුලභතාය වා කරිස්සාමී’ති සුද්ධමානසො හුත්වා යාව සො සංවාසං නාධිවාසෙති, තාව ථෙය්‍යසංවාසකො න හොති. එවං සුද්ධචිත්තුප්පත්තිතො පට්ඨාය සංවාසං සාදියති චෙ, ථෙය්‍යසංවාසකො හොතීති අධිප්පෙතො. ඉතරථා සබ්බං විරුජ්ඣතී’’ති එකෙ.

‘‘නාභිපරාමාසාදිනා ජාතො තථාරූපං පිතරං ඝාතෙති චෙ, **පිතුඝාතකො** හොතී’’ති වදන්ති.

යො පන කායසංසග්ගෙන සීලවිනාසං පාපෙති, න සො **භික්ඛුනිදූසකො** ‘‘තිණ්ණං මග්ගාන’’න්ති වචනතො. භික්ඛුනිං පන එකතොඋපසම්පන්නං දූසෙත්වාපි භික්ඛුනිදූසකො හොති, සොපි පාරාජිකො හොතීති විනිච්ඡයො. භික්ඛුනී පන ථෙය්‍යසංවාසිකා, මාතුපිතුඅරහන්තඝාතිකා, ලොහිතුප්පාදිකා, තිත්ථියපක්කන්තිකා ච හොති, අට්ඨකථාසු අනාගතං විනයධරා සම්පටිච්ඡන්ති.

‘‘සම්පජානමුසාවාදෙ පාචිත්තිය’’න්ති (පාචි. 2) වුත්තං මරියාදං අවීතික්කමන්තො තස්මිඤ්ච සික්ඛාපදෙ සික්ඛතීති වුච්චති. **සික්ඛාපදන්ති** අසභාවධම්මො සඞ්කෙතොව, ඉධ පඤ්ඤත්ති අධිප්පෙතා. ‘‘මෙථුනසංවරස්සෙතං අධිවචන’’න්ති සමන්තපාසාදිකායං වුත්තං, තං පනත්ථං සන්ධායාති ලිඛිතං. **සික්ඛාති** තං තං සික්ඛාපදං, සික්ඛනභාවෙන පවත්තචිත්තුප්පාදො. **සාජීවන්ති** පඤ්ඤත්ති. තදත්ථදස්සනත්ථං පුබ්බෙ ‘‘මෙථුනසංවරස්සෙතං අධිවචන’’න්ති වුත්තං. යස්මා සික්ඛාය ගුණසම්මතාය පුඤ්ඤසම්මතාය තන්තියා අභාවතො ලොකස්ස දුබ්බල්‍යාවිකම්මං තත්ථ න සම්භවති. පත්ථනීයා හි සා, තස්මා **‘‘යඤ්ච සාජීවං සමාපන්නො, තස්මිං දුබ්බලභාවං අප්පකාසෙත්වා’’**ති වුත්තං. ආණාය හි දුබ්බල්‍යං සම්භවතීති උපතිස්සො. දුබ්බල්‍යාවිකම්මපදං සික්ඛාපච්චක්ඛානපදස්ස බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතාය වා පරිවාරකභාවෙන වා වෙදිතබ්බං. අථ වා යස්මා සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස එකච්චං දුබ්බල්‍යාවිකම්මං අකතං හොති, තස්මා තං සන්ධාය ‘‘සික්ඛං අපච්චක්ඛාය’’ති පදස්ස අත්ථං විවරන්තො **‘‘දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා’’**ති ආහ. තත්ථ සියා යස්මා න සබ්බං දුබ්බල්‍යාවිකම්මං සික්ඛාපච්චක්ඛානං, තස්මා ‘‘දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා’’ති පඨමං වත්වා තස්ස අත්ථනියමත්ථං ‘‘සික්ඛං අපච්චක්ඛාය’’ති වත්තබ්බන්ති? තං න, කස්මා? අත්ථානුක්කමාභාවතො. ‘‘සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො’’ති හි වුත්තත්තා ‘‘යං සික්ඛං සමාපන්නො, තං අපච්චක්ඛාය, යඤ්ච සාජීවං සමාපන්නො, තත්ථ දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා’’ති වුච්චමානෙ අනුක්කමෙනෙව අත්ථො වුත්තො හොති, න අඤ්ඤථා, තස්මා ඉදමෙව පඨමං වුත්තන්ති. **තෙසංයෙවාති** වුද්දසන්නං.

‘‘සික්ඛං අපච්චක්ඛාය’’ති සබ්බසික්ඛාපදානං සාධාරණත්ථං **‘‘අයමෙත්ථ අනුපඤ්ඤත්තී’’**ති වුත්තං.

පවෙසනං නාම අඞ්ගජාතං පවෙසෙන්තස්ස අඞ්ගජාතෙන සම්ඵුසනං. **පවිට්ඨං** නාම යාව මූලං පවෙසෙන්තස්ස විප්පකතකාලො වායාමකාලො. සුක්කවිසට්ඨිසමයෙ අඞ්ගජාතං **ඨිතං** නාම. **උද්ධරණං** නාම නීහරණකාලො. විනයගණ්ඨිපදෙ පන ''වායාමතො ඔරමිත්වා ඨානං **ඨිතං** නාමා''ති වුත්තං, තං අසඞ්කරතො දස්සනත්ථං වුත්තං. පවෙසනපවිට්ඨඋද්ධරණකාලෙසුපි සුක්කවිසට්ඨි හොතියෙව. **සාදියනං** නාම සෙවනචිත්තස්ස අධිවාසනචිත්තස්ස උප්පාදනං.

උභතොවිභඞ්ගෙ එව පඤ්ඤත්තානි සන්ධාය **''ඉදඤ්හි සබ්බසික්ඛාපදානං නිදාන''**න්ති වුත්තං. ''විනයධරපඤ්චමෙන ගණෙන උපසම්පදා''ති (මහාව. 259) වුත්තත්තා ඉධ තතියා සහයොගෙන වුත්තා. තස්මා වීසතිපි භික්ඛූ චෙ නිසින්නා, පඤ්චමො විනයධරොව ඉච්ඡිතබ්බො, එවං සති පාරාජිකො චෙ විනයධරො, උපසම්පදාකම්මං කොපෙතීති චෙ? න, පරිවාරාවසානෙ කම්මවග්ගෙ (පරි. 482 ආදයො) යං කම්මවිපත්තිලක්ඛණං වුත්තං, තස්ස තස්මිං නත්ථිතාය. ''කථං වත්ථුතො වා ඤත්තිතො වා අනුස්සාවනතො වා සීමතො වා පරිසතො වා''ති එත්තකං වුත්තං, නනු අයං ''පරිසතො වා''ති වචනෙන සඞ්ගහිතොති චෙ? න, ''ද්වාදසහි ආකාරෙහි පරිසතො කම්මානි විපජ්ජන්තී''ති (පරි. 487) සුත්තස්ස හි විභඞ්ගෙ තස්ස අනාමට්ඨත්තාති අයමත්ථො යස්මා තත්ථ තත්ථ සරූපෙන වුත්තපාළිවසෙනෙව සක්කා ජානිතුං, තස්මා නයමුඛං දස්සෙත්වා සංඛිත්තොති ලිඛිතං. ''අඞ්ග''න්ති පදං උද්ධරිත්වා ''සබ්බසික්ඛාපදෙසු ආපත්තීනං අඞ්ගානඞ්ගං වෙදිතබ්බ''න්ති වුත්තං, ඉධ පන ''අඞ්ග''න්ති වුත්තං, කස්මා? සමුට්ඨානාදීනං පරිවාරාදීසු සඞ්ඛෙපෙන ආගතත්තා තත්ථ ගහෙත්වා ඉධාපි නිද්දිට්ඨානං අනඞ්ගානං වචත්ථානාභාවතො, සබ්බත්ථ සඞ්ඛෙපතො ච විත්ථාරතො ච අනඞ්ගත්තෙ වුච්චමානෙ අතිවිත්ථාරතාය තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ අනූනං වත්තබ්බතො චාති වෙදිතබ්බො, සබ්බාපත්තීනං සඞ්ගාහකවසෙනාති අත්ථො.

යානි සික්ඛාපදානි ''කිරියානී''ති වුච්චන්ති, තෙසං වසෙන කායවාචා සහ විඤ්ඤත්තියා වෙදිතබ්බා, අකිරියානං වසෙන විනා විඤ්ඤත්තියා වෙදිතබ්බා. චිත්තං පනෙත්ථ අප්පමාණං භූතාරොචනසමුට්ඨානස්ස කිරියත්තා, අචිත්තකත්තා ච. තත්ථ කිරියා ආපත්තියා අනඞ්ගන්තරචිත්තසමුට්ඨානා වෙදිතබ්බා. අවිඤ්ඤත්තිජනකම්පි එකච්චං බාහුල්ලනයෙන ''කිරිය''න්ති වුච්චති යථෙව පඨමපාරාජිකං. විඤ්ඤත්තියා අභාවෙපි ''සො චෙ සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස, න සාදියති, අනාපත්තී''ති හි වුත්තං, විඤ්ඤත්තිසඞ්ඛාතාපි කිරියා විනා සෙවනචිත්තෙන න හොති වුත්තචිත්තජත්තා, විකාරරූපත්තා, චිත්තානුපරිවත්තිකත්තා ච. තස්මා කිරියාසඞ්ඛාතමිදං විඤ්ඤත්තිරූපං, ඉතරං චිත්තජරූපං විය ජනකචිත්තෙන විනා න තිට්ඨති, ඉතරං සද්දායතනං තිට්ඨති, තස්මා කිරියාය සති එකන්තතො තජ්ජනකං සෙවනචිත්තං අත්ථි එවාති කත්වා න සාදියති, අනාපත්තීති න යුජ්ජතීති. යස්මා විඤ්ඤත්තිජනකම්පි සමානං සෙවනචිත්තං න සබ්බකාලං විඤ්ඤත්තිං ජනෙති, තස්මා විනාපි විඤ්ඤත්තියා සයං උප්පජ්ජතීති කත්වා ''සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා''ති වුත්තං. නුප්පජ්ජති චෙ, න සාදියති නාම, තස්ස අනාපත්ති. තෙනෙව භගවා ''කිංචිත්තො ත්වං භික්ඛූ''ති (පාරා. 135) චිත්තෙනෙව ආපත්තිං පරිච්ඡින්දති, න කිරියායාති වෙදිතබ්බං.

එත්ථ **සමුට්ඨාන**ග්ගහණං කත්තබ්බතො වා අකත්තබ්බතො වා කායාදිභෙදාපෙක්ඛමෙව ආපත්තිං ආපජ්ජති, න අඤ්ඤථාති දස්සනප්පයොජනං. තෙසු **කිරියා**ග්ගහණං කායාදීනං සවිඤ්ඤත්තිකාවිඤ්ඤත්තිකභෙදදස්සනප්පයොජනං. **සඤ්ඤා**ග්ගහණං ආපත්තියා අඞ්ගානඞ්ගචිත්තවිසෙසදස්සනප්පයොජනං. තෙන යං චිත්තං කිරියලක්ඛණෙ වා අකිරියලක්ඛණෙ වා සන්නිහිතං, යතො වා කිරියා වා අකිරියා වා හොති, න තං අවිසෙසෙන ආපත්තියා අඞ්ගං වා අනඞ්ගං වා හොති. කින්තු යාය සඤ්ඤාය ''සඤ්ඤාවිමොක්ඛ''න්ති වුච්චති, තාය සම්පයුත්තං චිත්තං අඞ්ගං, ඉතරං අනඞ්ගන්ති දස්සිතං හොති. ඉදානි යෙන චිත්තෙන සික්ඛාපදං **සචිත්තකං** හොති, තදභාවා **අචිත්තකං,** තෙන තස්ස අවිසෙසෙන සාවජ්ජතාය ''ලොකවජ්ජමෙවා''ති වුත්තං. කින්තු සාවජ්ජංයෙව සමානං එකච්චං ලොකවජ්ජං, එකච්චං පණ්ණත්තිවජ්ජන්ති දස්සනප්පයොජනං **චිත්තලොකවජ්ජ**ග්ගහණං. චිත්තමෙව යස්මා ''ලොකවජ්ජ''න්ති වුච්චති, තස්මා මනොකම්මම්පි සියා ආපත්තීති අනිට්ඨප්පසඞ්ගනිවාරණප්පයොජනං **කම්ම**ග්ගහණං.

යං පනෙත්ථ අකිරියලක්ඛණං කම්මං, තං කුසලත්තිකවිනිමුත්තං සියාති අනිට්ඨප්පසඞ්ගනිවාරණප්පයොජනං **කුසලත්තික**ග්ගහණං. යා පනෙත්ථ අබ්‍යාකතාපත්ති, තං එකච්චං අවෙදනම්පි නිරොධං සමාපන්නො ආපජ්ජතීති වෙදනාත්තිකං එත්ථ න ලබ්භතීති අනිට්ඨප්පසඞ්ගනිවාරණත්ථං **වෙදනාත්තික**ග්ගහණං. සික්ඛාපදඤ්හි සචිත්තකපුග්ගලවසෙන ''තිචිත්තං තිවෙදන''න්ති ලද්ධවොහාරං අචිත්තකෙනාපන්නම්පි ''තිචිත්තං තිවෙදන''මිච්චෙව වුච්චති. තත්‍රිදං සාධකසුත්තං – ''අත්ථාපත්ති අචිත්තකො ආපජ්ජති අචිත්තකො වුට්ඨාති (පරි. 324), අත්ථාපත්ති කුසලචිත්තො ආපජ්ජති කුසලචිත්තො වුට්ඨාතී''තිආදි (පරි. 470). ''සචිත්තකං ආපත්තිදීපනං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං අනාපත්තිදීපනං, අචිත්තකං වත්ථුඅජානනං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං වීතික්කමනාජානනං. ඉදමෙව තෙසං නානාත්ත''න්ති (වජිර. ටී. පාරාජික 61-66 පකිණ්ණකකථාවණ්ණනා) ලිඛිතං.

සචිත්තකපක්ඛෙති එත්ථ අයං තාව ගණ්ඨිපදනයො – සචිත්තකපක්ඛෙති සුරාපානාදිඅචිත්තකෙ සන්ධාය වුත්තං. සචිත්තකෙසු පන යං එකන්තමකුසලෙනෙව සමුට්ඨාති, තඤ්ච උභයං **ලොකවජ්ජං** නාම. සුරාපානස්මිඤ්හි ''සුරා''ති වා ''පාතුං න වට්ටතී''ති වා ජානිත්වා පිවනෙ අකුසලමෙවාති. තත්ථ ''න වට්ටතීති ජානිත්වා''ති වුත්තවචනං න යුජ්ජති පණ්ණත්තිවජ්ජස්සපි ලොකවජ්ජතාපසඞ්ගතො. ඉමං අනිට්ඨප්පසඞ්ගං පරිහරිතුකාමතාය ච **වජිරබුද්ධිත්ථෙරෙන** ලිඛිතං – ''ඉධ 'සචිත්තක'න්ති ච 'අචිත්තක'න්ති ච විචාරණා වත්ථුවිජානනෙ එව හොති, න පඤ්ඤත්තිවිජානනෙ. යදි පඤ්ඤත්තිවිජානනෙ හොති , සබ්බසික්ඛාපදානි ලොකවජ්ජානෙව සියුං, න ච සබ්බසික්ඛාපදානි ලොකවජ්ජානි. තස්මා වත්ථුවිජානනෙ එව හොතීති ඉදං යුජ්ජති. කස්මා? යස්මා සෙඛියෙසු පඤ්ඤත්තිවිජානනමෙව පමාණං, න වත්ථුමත්තවිජානන''න්ති. අයං පනෙත්ථ අත්ථො සික්ඛාපදසීසෙන ආපත්තිං ගහෙත්වා යස්ස සික්ඛාපදස්ස සචිත්තකස්ස චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තං ලොකවජ්ජං, සචිත්තකාචිත්තකසඞ්ඛාතස්ස අචිත්තකස්ස ච සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තම්පි සුරාපානාදිලොකවජ්ජන්ති ඉමමත්ථං සන්ධාය **''යස්සා සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, අයං ලොකවජ්ජා නාමා''**ති වුත්තං. ''සචිත්තකපක්ඛෙ''ති හි ඉදං වචනං අචිත්තකං සන්ධායාහ. න හි එකංසතො සචිත්තකාය ''සචිත්තකපක්ඛෙ''ති විසෙසනෙ පයොජනං අත්ථීති, එවං සන්තෙපි අනියමෙන වුත්තඤ්ච නියමවසෙන එව ගහෙතබ්බන්ති අත්ථො.

තිරච්ඡානානං පනාති පන-සද්දෙන ථුල්ලච්චයාදිකාරං නිවත්තෙති. **කිරියාති** එත්ථ ''ඨිතං සාදියතී''ති (පාරා. 58) වුත්තත්තා තං කථන්ති චෙ? ''සාදියතී''ති වුත්තත්තා කිරියා එව. එවං සන්තෙ ''කායකම්මං මනොකම්ම''න්ති වත්තබ්බන්ති චෙ? න, පචුරවොහාරවසෙන ''කායකම්ම''න්ති වුත්තත්තා. උබ්භජාණුමණ්ඩලිකාය ලබ්භති එවාති ලිඛිතං. පුබ්බෙ වුත්තනයෙන සංසන්දෙත්වා ගහෙතබ්බං. ''දුන්නික්ඛිත්තස්ස, භික්ඛවෙ, පදබ්‍යඤ්ජනස්ස අත්ථොපි දුන්නයො හොතී''ති (අ. නි. 2.20) වදන්තෙනාපි අත්ථස්ස සුඛග්ගහණත්ථමෙව පදබ්‍යඤ්ජනස්ස සුනික්ඛිත්තභාවො ඉච්ඡිතො, න අක්ඛරවචනාය, තස්මා ආහ **''අත්ථඤ්හි නාථො සරණං අවොචා''**තිආදි.

පඨමපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපාරාජිකවණ්ණනා

ගාමා වා අරඤ්ඤා වාති ලක්ඛණානුපඤ්ඤත්තිකත්තා ආදිම්හි වුත්තා. සබ්බස්මිඤ්හි විනයපිටකෙ ගාමො, ගාමූපචාරො, ගාමක්ඛෙත්තං, ගාමසීමා, ගාමසීමූපචාරොති පඤ්චවිධො ගාමභෙදො වෙදිතබ්බො. තථා ආරඤ්ඤකසීමාය එකං අගාමකං අරඤ්ඤං, සංවිධානසික්ඛාපදානං (පාචි. 180 ආදයො) එකං, සගාමකං එකං , අවිප්පවාසසීමාය එකං, ගණම්භාඔභීයනකස්ස (පාචි. 691) එකන්ති පඤ්චවිධො අරඤ්ඤභෙදො වෙදිතබ්බො. තත්ථ අත්ථි ගාමො න ගාමපරිහාරං කත්ථචි ලභති, අත්ථි ගාමො න ගාමකිච්චං කරොති, තථා අත්ථි අරඤ්ඤං න අරඤ්ඤපරිහාරං කත්ථචි ලභති, අත්ථි අරඤ්ඤං න අරඤ්ඤකිච්චං කරොතීති අයම්පි භෙදො වෙදිතබ්බො.

තත්ථ අවිප්පවාසසීමාසම්මන්නනකම්මවාචාය ඨපෙත්වා ''ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා''ති (මහාව. 144) එත්ථ **ගාමො** නාම පරික්ඛිත්තො චෙ, පරික්ඛෙපස්ස අන්තො, අපරික්ඛිත්තො චෙ, පරික්ඛෙපොකාසතො අන්තො වෙදිතබ්බො. අයං උදොසිතසික්ඛාපදෙ ''අන්තොගාමො''ති (පාරා. 478) ආගතො. සාසඞ්කසික්ඛාපදෙ ''අන්තරඝර''න්ති (පාරා. 654) ආගතො අනාසඞ්කතො. යථාහ ''අන්තරඝරෙ නික්ඛිපෙය්‍යාති සමන්තා ගොචරගාමෙ නික්ඛිපෙය්‍යා''ති (පාරා. 654). තථා අන්තරඝරප්පටිසංයුත්තානං සෙඛියානං අයමෙව පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. ''යා පන භික්ඛුනී එකා ගාමන්තරං ගච්ඡෙය්‍යා''ති (පාචි. 687) එත්ථාපි අයමෙව පරිච්ඡෙදො අධිප්පෙතො ''පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපං අතික්කමන්තියා, අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කමන්තියා''ති වුත්තත්තා.

යෙසු **පුරාණපොත්ථකෙසු** ''උපචාරං ඔක්කමන්තියා''ති ලිඛිතං, තං විකාලෙ ගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදෙසු ආචිණ්ණං නයං ගහෙත්වා පමාදෙන ලිඛියති, න පමාණං. යෙසු ච **පොත්ථකෙසු** විකාලෙ ගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදස්ස **විභඞ්ගෙ** (පාචි. 513) ''ගාමං පවිසෙය්‍යාති පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපං අතික්කමන්තස්ස, අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කමන්තස්සා''ති ලිඛියති, සා පමාදලෙඛා. **උපචාරං ඔක්කමන්තස්සාති** තත්ථ පාඨො. වුත්තඤ්හි **සමන්තපාසාදිකායං** ''අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරො අදින්නාදානෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො''ති (පාචි. අට්ඨ. 512). ඉධ **කඞ්ඛාවිතරණියම්පි** වුත්තං ''සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡිත්වාති…පෙ…. උපචාරං ඔක්කමන්තස්සා''තිආදි (කඞ්ඛා. අට්ඨ. විකාලගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදවණ්ණනා).

යං පන **කත්ථචි පොත්ථකෙ** ''භික්ඛුනියා ගාමන්තරාධිකාරෙ එකෙන පාදෙන ඉතරස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපං වා අතික්කමන්තෙ, උපචාරං වා ඔක්කන්තෙ ථුල්ලච්චයං, දුතියෙන අතික්කන්තමත්තෙ, ඔක්කන්තමත්තෙ ච සඞ්ඝාදිසෙසො''ති පාඨො දිස්සති. තත්ථ ''ඔක්කන්තෙ, ඔක්කන්තමත්තෙ''ති එතානි පදානි අධිකානි , කෙවලං ලිඛිතකෙහි අඤ්ඤෙහි ලිඛිතානි. **කත්ථචි පොත්ථකෙ** ''ඔක්කන්තමත්තෙ වා''ති පදං න දිස්සති, ඉතරං දිස්සති. තානි ද්වෙ පදානි පාළියා විරුජ්ඣන්ති. ''අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කාමෙන්තියා''ති (පාචි. 692) හි පාළි . තථා සමන්තපාසාදිකාය (පාචි. අට්ඨ. 692) විරුජ්ඣන්ති. ''පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං එකෙන පාදෙන අතික්කමති, ථුල්ලච්චයං, දුතියෙන අතික්කමති, සඞ්ඝාදිසෙසො. අපිචෙත්ථ සකගාමතො…පෙ…. එකෙන පාදෙන ඉතරස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපෙ වා උපචාරෙ වා අතික්කන්තෙ ථුල්ලච්චයං, දුතියෙන අතික්කන්තමත්තෙ සඞ්ඝාදිසෙසො''ති (පාචි. අට්ඨ. 692) හි වුත්තං.

ගණ්ඨිපදෙ වස්ස ''පරික්ඛෙපං අතික්කාමෙන්තියා''ති වත්වා ''උපචාරෙපි එසෙව නයො''ති වුත්තං. **අනුගණ්ඨිපදෙ** ච ''අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං 'ඔක්කමන්තියා'තිපි පොත්ථකෙසු එකච්චෙසු දිස්සති, තං න ගහෙතබ්බ''න්ති වුත්තං. අපරම්පි වුත්තං ''අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං 'අතික්කාමෙන්තියා'ති වචනෙනාපි එවං වෙදිතබ්බං – විකාලෙ ගාමප්පවෙසනෙ ද්වින්නං ලෙඩ්ඩුපාතානං එව වසෙන උපචාරො පරිච්ඡින්දිතබ්බො, ඉතරථා යථා එත්ථ පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං පරික්ඛෙපං විය කත්වා 'අතික්කාමෙන්තියා'ති වුත්තං, එවං තත්ථාපි 'අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කාමෙන්තස්සා'ති වදෙය්‍යා. යස්මා පන තත්ථ පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො උත්තරිමෙකො ලෙඩ්ඩුපාතො උපචාරොති අධිප්පෙතො. තස්මා තදත්ථදීපනත්ථං 'අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තස්සා'ති වුත්ත''න්ති.

යං පන **අන්ධකට්ඨකථායං** පරික්ඛෙපාරහට්ඨානංයෙව උපචාරන්ති සල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘පරික්ඛෙපපක්ඛෙපාරහට්ඨානානං නින්නානාකරණදීපනත්ථං උපචාරං ඔක්කමන්තස්සා’’ති වුත්තං, පාළිවිසෙසමසල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කමන්තස්ස ඉධ උපචාරො පරික්ඛෙපො යථා භවෙය්‍ය, තං උපචාරං පඨමං පාදං අතික්කාමෙන්තස්ස ආපත්ති දුක්කටස්ස, දුතියං පාදං අතික්කාමෙන්තස්ස ආපත්ති පාචිත්තියස්සා’’ති වුත්තං, තං න ගහෙතබ්බමෙව පාළියා විසෙසසම්භවතොති. **පොරාණගණ්ඨිපදෙ** ‘‘උපචාරං අතික්කාමෙන්තියා භික්ඛුනියා ගාමන්තරාපත්තී’’ති වුත්තං. තස්මා ඉධ කඞ්ඛාවිතරණියා ‘‘එකෙන පාදෙන ඉතරස්ස…පෙ…. අතික්කන්තමත්තෙ සඞ්ඝාදිසෙසො’’ති අයමෙව පාඨො වෙදිතබ්බො. එත්තාවතා ඉමෙසු යථාවුත්තෙසු ඨානෙසු යථාවුත්තපරිච්ඡෙදොව ගාමොති වෙදිතබ්බො. ඉමස්ස අත්ථස්ස දීපනත්ථං ‘‘ගාමො නාම එකකුටිකොපී’’තිආදි (පාරා. 92) වුත්තං. ඉමස්ස වසෙන අසතිපි පරික්ඛෙපාතික්කමෙ, උපචාරොක්කමනෙ වා අන්තරාරාමතො වා භික්ඛුනුපස්සයතො වා තිත්ථියසෙය්‍යාතො වා පටික්කමනතො වා තං ගාමං පවිසන්තස්ස අන්තරාරාමපරික්ඛෙපස්ස, උපචාරස්ස වා අතික්කමනවසෙන ගාමපච්චයා ආපත්තියො වෙදිතබ්බා.

ගාමූපචාරො පන ‘‘ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා’’ති (මහාව. 144) එත්ථ පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපොව, අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපොකාසොව. වුත්තඤ්හෙතං අට්ඨකථායං ‘‘ගාමූපචාරොති පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපො, අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපොකාසො. තෙසු අධිට්ඨිතතෙචීවරිකො භික්ඛු පරිහාරං න ලභතී’’ති (මහාව. අට්ඨ. 144). කිං පනෙත්ථ කාරණං, යෙන අයං ගාමො, ගාමූපචාරො ච ඉධ අඤ්ඤථා, අඤ්ඤත්ථ තථාති? අට්ඨුප්පත්තිතො ‘‘තෙන ඛො පන සමයෙන භික්ඛූ ‘භගවතා තිචීවරෙන අවිප්පවාසසම්මුති අනුඤ්ඤාතා’ති අන්තරඝරෙ චීවරානි නික්ඛිපන්තී’’ති (මහාව. 143) ඉමිස්සා හි අට්ඨුප්පත්තියා ‘‘ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා’’ති (මහාව. 144) වුත්තං. තස්මා යත්ථ අන්තරඝරසඤ්ඤා, තත්ථ අවිප්පවාසසීමා න ගච්ඡතීති වෙදිතබ්බා. තෙන ච උදොසිතසික්ඛාපදෙ ‘‘අන්තොගාමෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොගාමෙ වත්ථබ්බ’’න්ති (පාරා. 478) ච ‘‘සභායෙ වා ද්වාරමූලෙ වා, හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බ’’න්ති ච වුත්තං. කප්පියභූමියං වසන්තොයෙව හි කප්පියභූමියං නික්ඛිත්තචීවරං රක්ඛති. සාසඞ්කසික්ඛාපදෙ පන ‘‘යස්මා යත්ථ ගාමෙ චීවරං නික්ඛිත්තං, තෙන ගාමෙන විප්පවසන්තො චීවරෙන විප්පවසතීති වුච්චති, තස්මා පුන ගාමසීමං ඔක්කමිත්වා වසිත්වා පක්කමතී’’ති වුත්තං. තස්මිඤ්හි සික්ඛාපදෙ ගාමසීමා ගාමො නාමාති අධිප්පෙතො. තත්ථ විකාලෙ ගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ ‘‘පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපං අතික්කමන්තස්ස ආපත්ති පාචිත්තියස්සා’’ති (පාචි. 513) වචනතො පරික්ඛෙපො න ගාමො. කින්තු ගාමූපචාරොති ලෙසෙන දස්සිතං හොති. ඉමස්මිං පන සික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ ‘‘ගාමූපචාරො නාමා’’ති ආරභිත්වා ‘‘අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො’’ති ඉමිනා අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපොකාසො ගාමූපචාරොති සිද්ධං. තදත්ථසම්භවතො තස්මිං ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො ගාමූපචාරොති **කුරුන්දට්ඨකථායං, මහාපච්චරියම්පි** වුත්තං . උපචාරො හි ‘‘ගාමො එකූපචාරො නානූපචාරො’’තිආදීසු ද්වාරං, ‘‘අජ්ඣොකාසො එකූපචාරො’’ති එත්ථ සමන්තා සත්තබ්භන්තරසඞ්ඛාතං පමාණං, තස්මා ‘‘ගාමූපචාරොති පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපො, අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපොකාසො’’ති **අන්ධකට්ඨකථායං** වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තථා **කුරුන්දියං, මහාපච්චරියඤ්ච**. තථා පාළියම්පි ‘‘අජ්ඣාරාමො නාම පරික්ඛිත්තස්ස ආරාමස්ස අන්තො ආරාමො, අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරො. අජ්ඣාවසථො නාම පරික්ඛිත්තස්ස ආවසථස්ස අන්තො ආවසථො, අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරො’’තිආදීසු දිස්සති. **මහාඅට්ඨකථායං** පන ‘‘ගාමූපචාරො’’තිආදීසු දිස්සති. තස්මා දුතියො ලෙඩ්ඩුපාතො උපචාරොති අධිප්පෙතො.

‘‘අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තස්ස ආපත්ති පාචිත්තියස්සා’’ති පාළිවිසෙසසම්භවතො ච පඨමො ලෙඩ්ඩුපාතො ගාමො එව, දුතියො ගාමූපචාරොති වුත්තං. පරික්ඛිත්තස්ස පන ගාමස්ස ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො ගාමූපචාරොති වුත්තන්ති එත්ථ භෙදො නත්ථි. එත්තාවතා පරික්ඛිත්තස්ස දුවිධො උපචාරො, අපරික්ඛිත්තස්ස චතුබ්බිධො උපචාරො යත්ථ සම්භවති, යත්ථ ච න සම්භවති, තං සබ්බං දස්සිතං හොති.

ගාමඛෙත්තස්ස ච ගාමසීමාය ච ලක්ඛණං අට්ඨකථායමෙව වුත්තං. උභයඤ්හි අත්ථතො එකං. තත්ථ ගාමසීමාය ගාමභාවො සාසඞ්කසික්ඛාපදවසෙන වෙදිතබ්බො.

ගාමසීමූපචාරො නාම මනුස්සානං කට්ඨතිණපුප්ඵඵලාදිඅත්ථිකානං වනචරකානං වලඤ්ජනට්ඨානං. ඉමස්ස ගාමසීමූපචාරභාවො උදොසිතසික්ඛාපදෙ, ‘‘අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්භන්තරා’’ති (පාරා. 494) ආගතට්ඨානෙ ඛන්ධකෙ (මහාව. 147) ච වෙදිතබ්බො. එත්ථ හි භගවා ගාමන්තවාසීනං භික්ඛූනං සීමං දස්සෙන්තො ‘‘යං ගාමං වා නිගමං වා උපනිස්සාය විහරතී’’ති (මහාව. 147) වත්වා දස්සෙති. තදනන්තරමෙව ‘‘අගාමකෙ’’තිආදිනා සත්තබ්භන්තරසීමං දස්සෙති. තස්මා යො භික්ඛු ගාමං වා නිගමං වා උපනිස්සාය න විහරති, කෙවලං නාවායං වා ථලමග්ගෙන වා අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නො හොති, තස්ස තත්ථ තත්ථ සත්තබ්භන්තරසීමා ලබ්භතීති වෙදිතබ්බො. වුත්තඤ්හි ‘‘එකකුලස්ස සත්ථො හොති , සත්ථෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා පුරතො වා පච්ඡතො වා සත්තබ්භන්තරා න විජහිතබ්බ’’න්තිආදි (පාරා. 489). ඉදමෙව අරඤ්ඤං සන්ධාය ‘‘ආරඤ්ඤකසීමාය එකං අගාමකං අරඤ්ඤ’’න්ති වුත්තං.

යං සන්ධාය ‘‘අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ අද්ධයොජනෙ අද්ධයොජනෙ ආපත්ති පාචිත්තියස්සා’’ති (පාචි. 414) පාළියං වුත්තං. ඉදං **සංවිධානසික්ඛාපදානං එකං අගාමකං අරඤ්ඤං** නාම.

පුරිමෙන පන සසරං සඞ්ගහිතං, ඉමිනා තමසඞ්ගහිතන්ති. යං සන්ධාය ගණම්හා ඔහීයනාධිකාරෙ අට්ඨකථායං (පාචි. අට්ඨ. 692) ‘‘අගාමකෙ අරඤ්ඤෙති එත්ථ ‘නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛීලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ’න්ති එවං වුත්තං ලක්ඛණං අරඤ්ඤං. තං පනෙත කෙවලං ගාමාභාවෙන ‘අගාමක’න්ති වුත්තං, න විඤ්ඣාටවිසදිසතායා’’ති වුත්තං. යං සන්ධාය ‘‘ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම’’න්ති (පාරා. 654; පාචි. 573) වුත්තං. **ඉදං ආරඤ්ඤකසෙනාසනං** නාම පරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපතො බහි, අපරික්ඛිත්තස්ස පන පරික්ඛෙපොකාසතො බහි සරුක්ඛං වා අරුක්ඛං වා විහාරෙ කුන්නදිසමාකිණ්ණම්පි අරඤ්ඤං නාම. තථා ‘‘ගණම්හා ඔහීයනකස්ස එක’’න්ති වුත්තං. ඉදං අරඤ්ඤංච. ඉදං පන පුබ්බෙ අගාමකභාවෙන ආගතට්ඨානෙ වුත්තලක්ඛණමෙව හුත්වා නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛීලා දස්සනූපචාරවිජහනෙ එකමෙව ආපත්තිං කරොති, තතො උද්ධං අනාපත්ති. ‘‘සංවිධානසික්ඛාපදානං එක’’න්ති වුත්තං පන අද්ධයොජනෙ අද්ධයොජනෙ එකෙකං ආපත්තිං කරොති, න තතො ඔරං. ඉතරානි තීණි යථාවුත්තපරිච්ඡෙදතො ඔරමෙව තත්ථ වුත්තවිධිං න සම්පාදෙන්ති, පරං සම්පාදෙන්ති. එවමෙතෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤනානත්තං වෙදිතබ්බං.

තත්ථ පඤ්චවිධෙ ගාමෙ යො ‘‘පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො’’ති (පාරා. 92) වුත්තො, සො න කත්ථචි විනයපිටකෙ උපයොගං ගතො, කෙවලං අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපොකාසතො අපරො එකො ලෙඩ්ඩුපාතො ගාමූපචාරො නාමාති දීපනත්ථං වුත්තො. පරික්ඛිත්තස්සපි චෙ ගාමස්ස එකො ලෙඩ්ඩුපාතො කප්පියභූමිසමානො උපචාරොති වුත්තො, පගෙව අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපොකාසතො එකො. සො පන පාකටත්තා ච අජ්ඣොකාසත්තා ච ඔක්කමන්තස්ස ආපත්තිං කරොති ඨපෙත්වා භික්ඛුනියා ගාමන්තරාපත්තිං. භික්ඛුනියො හි තස්මිං දුතියලෙඩ්ඩුපාතසඞ්ඛාතෙ ගාමූපචාරෙ වසන්තී ආපත්තිඤ්ච ආපජ්ජන්ති, ගාමං පවිසන්තී ගාමන්තරාපත්තිඤ්ච. තාසඤ්හි ඨිතට්ඨානං අරඤ්ඤසඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති ‘‘තාවදෙව ඡායා මෙතබ්බා…පෙ…. තස්සා තයො ච නිස්සයෙ, අට්ඨ ච අකරණීයානි ආචික්ඛෙය්‍යාථා’’ති (චූළව. 430) වචනතො. අරඤ්ඤප්පටිසංයුත්තානං සික්ඛාපදානං, විකාලෙගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදස්ස (පාචි. 508) ච භික්ඛුනීනං අසාධාරණත්තා ච අන්තරාරාමභික්ඛුනුපස්සයප්පටික්කමනාදීනං කප්පියභූමිභාවවචනතො ච ‘‘එකා ගණම්හා ඔහීයෙය්‍යාති අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ දුතියිකාය භික්ඛුනියා දස්සනූපචාරං වා සවනූපචාරං වා විජහන්තියා ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා’’තිආදිසික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිතො (පාචි. 692) ච භික්ඛුනික්ඛන්ධකනයඑන වා යස්මා පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඉන්දඛීලතො පට්ඨාය අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරතො පට්ඨාය නීයති, තත්ථ අන්තරඝරෙ නික්ඛිත්තචීවරෙ සති චතුරඞ්ගසමොධානෙන භික්ඛූ වසන්ති, තස්මා **සගාමකං** නාම හොති.

අවිප්පවාසසීමාය එකං නාම ‘‘න, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනියා අරඤ්ඤෙ වත්ථබ්බං, යා වසෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති (චූළව. 431) වචනතො භික්ඛුනීනං අරඤ්ඤවාසො නාම නත්ථීති සිද්ධං. තාය හි අරඤ්ඤෙ භික්ඛුනුපස්සයෙ සති අන්තොආවාසෙපි දුතියිකාය දස්සනසවනූපචාරං විජහන්තියා ආපත්ති. තස්මා අවිප්පවාසසීමාධිකාරෙ ‘‘ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා’’ති (මහාව. 144) එත්ථ යං ඨානං ඨපිතං, තත්ථෙව භික්ඛුනුපස්සයොපි කප්පති, න තතො පරං.

තාසඤ්ච අවිප්පවාසසීමාකම්මවාචායං ‘‘ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා’’ති වචනං නත්ථීති කත්වා තෙස්වෙව ගාමගාමූපචාරෙසු එරති. තතො පරං දුතියෙසු ලෙඩ්ඩුපාතාදීසු තාසං අකප්පියභූමිකත්තා න සමානසංවාසකසීමා අරඤ්ඤෙ එරති භික්ඛූනං ගාමගාමූපචාරං විය. තස්මා වුත්තං ‘‘භික්ඛුනියා ඨපෙත්වා ගාමන්තරාපත්ති’’න්ති.

එවං තාව පඤ්චවිධං ගාමභෙදං, අරඤ්ඤභෙදඤ්ච ඤත්වා ඉදානි **‘‘අත්ථි ගාමො න ගාමපරිහාරං කත්ථචි ලභතී’’**තිආදිභෙදො වෙදිතබ්බො. තත්ථ යො අට්ඨකථායං ‘‘අමනුස්සො නාම යො සබ්බසො වා මනුස්සානං අභාවෙන යක්ඛපරිග්ගහභූතො’’ති වුත්තො, සො ගාමො න ගාමපරිහාරං කත්ථචි සික්ඛාපදෙ ලභති. යඤ්හි සන්ධාය අට්ඨකථායං ‘‘තං පනෙතං බුද්ධකාලෙ, චක්කවත්තිකාලෙ ච නගරං හොති, සෙසකාලෙ සුඤ්ඤං හොති යක්ඛපරිග්ගහිත’’න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.84; දී. නි. අට්ඨ. 1.150) වුත්තං. යො පන පටිරාජචොරාදිභී විලුත්තත්තා, කෙවලං භයෙන වා ඡඩ්ඩිතො සඝරොව අන්තරහිතගාමභූතො, සො ‘‘ගාමන්තරෙ ගාමන්තරෙ ආපත්ති පාචිත්තියස්සා’’ති (පාචි. 183) වුත්තපාචිත්තියං ජනෙති, විකාලෙ ගාමප්පවෙසනං, සෙඛියෙ චත්තාරි ජනෙතීති වෙදිතබ්බා. යො පන ගාමො යතො වා මනුස්සා කෙනචිදෙව කරණීයෙන පුනපි ආගන්තුකාමා එව අපක්කන්තාති වුත්තො, අමනුස්සො සො පකතිගාමසදිසොව.

අත්ථි අරඤ්ඤං න අරඤ්ඤපරිහාරං කත්ථචි ලභතීති එත්ථ ‘‘අජ්ඣොකාසො එකූපචාරො නාම අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්භන්තරා එකූපචාරො, තතො පරං නානූපචාරො’’ති (පාරා. 494) එත්ථ ය්වායං නානූපචාරොති වුත්තො, තං වෙදිතබ්බං. යො පන පරික්ඛිත්තස්ස එකලෙඩ්ඩුපාතසඞ්ඛාතො ගාමූපචාරනාමකො ගාමො, යො වා සත්ථො නාතිරෙකචාතුමාසනිවිට්ඨො, සො **අත්ථි ගාමො න ගාමකිච්චං කරොති**. න හි තං ඨානං ඔක්කමන්තො ගාමප්පවෙසනාපත්තිං ආපජ්ජති. යං පන ගාමසීමාය පරියාපන්නං මනුස්සානං වලඤ්ජනට්ඨානභූතං අරඤ්ඤං, තං **අත්ථි අරඤ්ඤං න අරඤ්ඤකිච්චං කරොති** නාම. න හි තත්ථ ආරඤ්ඤකසීමා ලබ්භතීති. එත්තාවතා ‘‘ගාමා වා අරඤ්ඤා වා’’ති ඉමිස්සා අනුපඤ්ඤත්තියා ලක්ඛණානුපඤ්ඤත්තිභාවො දස්සිතො හොති.

‘‘ගොනිසාදිනිවිට්ඨොපි ගාමො’’ති එත්ථ සචෙ තස්ස ගාමස්ස ගාමඛෙත්තපරිච්ඡෙදො අත්ථි, සබ්බොපි එකො ගාමො. නො චෙ, උපචාරෙන වා පරික්ඛෙපෙන වා පරිච්ඡින්දිතබ්බො. සචෙ ගාමඛෙත්තෙ සති කානිචි තානි ඝරානි අඤ්ඤමඤ්ඤඋපචාරප්පහොනකං ඨානං අතික්කමිත්වා දූරෙ දූරෙ කතානි හොන්ති, විකාලෙ ගාමප්පවෙසෙ උපචාරොව පමාණං. අන්තරඝරප්පටිසංයුත්තෙසු සෙඛියෙසු, භික්ඛුනියා ගාමන්තරාපත්තීසු ච ඝරානං පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං පමාණං, උපොසථාදිකම්මානං ගාමඛෙත්තං පමාණං, ආරඤ්ඤකසෙනාසනස්ස ආසන්නඝරස්ස දුතියලෙඩ්ඩුපාතතො පට්ඨාය පඤ්චධනුසතන්තරතා පමාණන්ති එවං නො පටිභාතීති ආචරියා.

‘‘යම්පි එකස්මිංයෙව ගාමඛෙත්තෙ එකං පදෙසං ‘අයම්පි විසුංගාමො හොතූ’ති පරිච්ඡින්දිත්වා රාජා කස්සචි දෙති, සොපි විසුංගාමසීමා හොතියෙවා’’ති (මහාව. අට්ඨ. 147) අට්ඨකථාවචනතො තං පවිසන්තියා භික්ඛුනියා ගාමන්තරාපත්ති හොති එව. සචෙ තත්ථ විහාරො වා දෙවකුලං වා සභා වා ගෙහං වා නත්ථි, කෙවලං වත්ථුමත්තකමෙව හොති,

ගාමොති විනයකම්මං සබ්බං තත්ථ කප්පති. ‘‘අමනුස්සො ගාමො’’ති හි වුත්තං. තඤ්ච ඨානං ඉතරස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපබ්භන්තරෙ වා උපචාරබ්භන්තරෙ වා හොති, විකාලෙ ගාමප්පවෙසනං ආපුච්ඡිත්වාව ගන්තබ්බං. නො චෙ, අරඤ්ඤං විය යථාසුඛං ගන්තබ්බං. තත්ථ චෙ ආරාමො වා තිත්ථියසෙය්‍යාදීසු අඤ්ඤතරොවා හොති, ලද්ධකප්පමෙව. භික්ඛුනුපස්සයො චෙ හොති, ගාමං පිණ්ඩාය පවිසන්තියා භික්ඛුනියා ගාමන්තරාපත්ති පරිහරිතබ්බා. ‘‘අරඤ්ඤං නාම ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්ච අවසෙසං අරඤ්ඤං නාමා’’ති (පාරා. 92) එත්ථ පරික්ඛෙපෙ සති යථාවුත්තපරිච්ඡෙදං ගාමමෙව ඨපෙත්වා අවසෙසං තස්ස උපචාරං, තතො පරඤ්ච අරඤ්ඤං නාම, පරික්ඛෙපෙ අසති යථාවුත්තපරිච්ඡෙදං ගාමූපචාරමෙව ඨපෙත්වා තතො පරං අවසෙසං අරඤ්ඤං නාමාති අධිප්පායො. එවං සති ‘‘නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛීලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ’’න්ති (විභ. 529) වුත්තලක්ඛණෙ අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ ගණම්හාඔහීයනාපත්ති, තත්ථ අවිප්පවාසසීමාය ඨරණං විකාලෙ ගාමප්පවෙසනාපත්තියා අනාපත්තීති එවමාදිවිනයවිධි සමෙති, අඤ්ඤථා න සමෙති.

‘‘ඨපෙත්වා ගාමූපචාරං අවසෙසං අරඤ්ඤං නාමා’’ති (මහාව. 144) වුත්තෙ ගාමූපචාරතො පරො අරඤ්ඤන්ති සිද්ධෙ ‘‘ඨපෙත්වා ගාම’’න්ති විසෙසත්ථො න දිස්සති, ගාමස්ස පන අරඤ්ඤභාවප්පසඞ්ගභයා වුත්තන්ති චෙ? න, ගාමූපචාරස්ස අභාවප්පසඞ්ගතො. සති හි ගාමෙ ගාමූපචාරො හොති, සො ච තව මතෙන අරඤ්ඤභූතො. කුතො දානි ගාමූපචාරො. ගාමූපචාරොපි චෙ අරඤ්ඤසඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති, පරොව ගාමොති කත්වා න යුත්තං ගාමස්ස අරඤ්ඤභාවප්පසඞ්ගතො ච. තස්මා ‘‘ගාමා වා අරඤ්ඤා වා’’ති එත්ථ ගාමූපචාරොපි ‘‘ගාමො’’ ත්වෙව සඞ්ගහිතො. තස්මා ගාමස්ස අරඤ්ඤභාවප්පසඞ්ගො න යුජ්ජති. යදි එවං ‘‘ඨපෙත්වා ගාමං අවසෙසං අරඤ්ඤං නාමා’’ති එත්තකං වත්තබ්බන්ති චෙ? න, අරඤ්ඤස්ස පරිච්ඡෙදජානනප්පසඞ්ගතො. තථා හි වුත්තො ‘‘අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදො න පඤ්ඤායතී’’ති නො ලද්ධි. ගාමූපචාරපරියන්තො හි ඉධ ගාමො නාම. යදි එවං ‘‘ගාමස්ස ච අරඤ්ඤස්ස ච පරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්ත’’න්ති අට්ඨකථායං වත්තබ්බං, ‘‘අරඤ්ඤස්ස පරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්ත’’න්ති කිමත්ථං වුත්තන්ති චෙ? වුච්චතෙ – අට්ඨකථාචරියෙන පඨමගාමූපචාරංයෙව සන්ධාය වුත්තං ‘‘අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථ’’න්ති සබ්බසික්ඛාපදෙ හි බාහිරඉන්දඛීලතො පට්ඨාය ගාමූපචාරං අරඤ්ඤං නාම. ගාමපරිච්ඡෙදවචනෙ පයොජනං පනෙත්ථ නත්ථි පරික්ඛෙපෙනෙව පාකටභූතත්තා. දුතියගාමූපචාරොව ගාමස්ස පරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තො පරික්ඛෙපභාවෙන අපාකටත්තා. තත්ථ පඨමගාමූපචාරො චෙ අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තො, තත්ථ න වත්තබ්බො. ‘‘නික්ඛමිත්වා ඉන්දඛීලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ’’න්ති වත්තබ්බං. එවං සන්තෙ සුබ්‍යත්තතරං අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදො දස්සිතො හොති, මිච්ඡාගාහො ච න හොති.

‘‘මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො’’ති හි වුත්තෙ අයං ගාමූපචාරොව අරඤ්ඤං ගාමූපචාරස්ස විභඞ්ගත්තා. යදි අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තං, අවුත්තකමෙව, අරඤ්ඤතො පරන්ති ච මිච්ඡාගාහො හොතීති චෙ, නනු වුත්තං ‘‘පඨමමෙව ඉදං පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරනියමනත්ථං වුත්ත’’න්ති? අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං කිඤ්චාපි ‘‘ගාමූපචාරො’’තිආදි ආරද්ධං, ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතොති පන එවං වචනප්පයොජනං. අපරික්ඛිත්තස්ස ච ගාමස්ස ය්වායං ලෙඩ්ඩුපාතො උපචාරො’’ති **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තො, තස්ස නියමනන්ති වුත්තං හොති. කථං පඤ්ඤායතීති චෙ? ‘‘අරඤ්ඤං නාමා’’ති පදං අනුද්ධරිත්වා ‘‘ගාමූපචාරො නාමා’’ති උද්ධරණස්ස කතත්තා. තත්ථ ‘‘ගාමූපචාරො නාමා’’ති මාතිකායං අවිජ්ජමානං පදං උද්ධරන්තො තයො අත්ථවසෙ දස්සෙති. සෙය්‍යථිදං – අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදදස්සනමෙකො අත්ථො, අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරෙන සද්ධිං පරිච්ඡෙදදස්සනමෙකො, න කෙවලං අපරික්ඛිත්තස්සයෙව උපචාරො විනයාධිකාරෙ සප්පයොජනො දස්සිතබ්බො, නිප්පයොජනොපි පරික්ඛිත්තස්ස උපචාරො ඉමිනා පරියායෙන ලබ්භතීති අනුසඞ්ගප්පයොජනමෙකො අත්ථොපි වෙදිතබ්බො.

‘‘අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො’’ති ඉදං භගවා තයො අත්ථවසෙ පටිච්ච අභාසි. සෙය්‍යථිදං – අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරිච්ඡෙදදස්සනමෙකො, අවිප්පවාසසීමාධිකාරෙ අයමෙව ගාමූපචාරොති දස්සනමෙකො, තත්ථ ඨිතස්ස දුතියො ලෙඩ්ඩුපාතො සබ්බත්ථ ගාමප්පටිසංයුත්තෙසු සික්ඛාපදෙසු සකිච්චකො උපචාරොති දස්සනමෙකොති එවං භගවා අත්තනො දෙසනාවිලාසප්පත්තියා එකෙකපදුද්ධාරණෙන තයො අත්ථවසෙ දස්සෙතීති වෙදිතබ්බං.

තථා අවිප්පවාසසීමාකම්මවාචාය ‘‘ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා’’ති (මහාව. 144) එත්ථාපි පරික්ඛෙපෙ සති ගාමං ඨපෙත්වා, අසති ගාමූපචාරං ඨපෙත්වාති අත්ථො. පරික්ඛිත්තස්ස, අපරික්ඛිත්තස්ස ච මජ්ඣෙ ආරාමෙ අවිප්පවාසසීමාසම්මන්නනකාලෙ අයං නයො අතිවිය යුජ්ජති. උභයපරිවජ්ජනතො පුබ්බෙ වුත්තනයෙන වා උභයත්ථ උභයං ලබ්භතෙව. ‘‘අන්තරාරාමෙසු පන ආචිණ්ණකප්පා භික්ඛූ අවිප්පවාසසීමං සම්මන්නන්තී’’ති **ගණ්ඨිපදෙ** වුත්තං. ‘‘අන්තරඝරප්පටිසංයුත්තානං සෙඛියානං අන්තරාරාමෙසු අසම්භවතො අන්තරාරාමො න ගාමසඞ්ඛං ගච්ඡති, තස්මා තත්ථපි අවිප්පවාසසීමා රුහතෙවා’’ති එකෙ. තෙ භික්ඛූ දුතියස්ස ගාමූපචාරස්ස ගාමසඞ්ඛාසභාවතො තාසං ඉමාය දුතියාය අවිප්පවාසකම්මවාචාය අභාවං දස්සෙත්වා පටික්ඛිපිතබ්බා. අජ්ඣාරාමො පන ගාමොපි සමානො තිත්ථියසෙය්‍යාදි විය කප්පියභූමීති වෙදිතබ්බො.

ආපත්තියා පරිච්ඡෙදං, තථානාපත්තියාපි ච;
දස්සෙතුං ගාමසම්බන්ධ-සික්ඛාපදවිභාවනෙ.

ගාමගාමූපචාරා ද්වෙ, දස්සිතා ඉධ තාදිනා;
සීමා සීමූපචාරා තු, අනෙකන්තාති නුද්ධටා.

උපචාරා ච ද්වෙ හොන්ති, බාහිරබ්භන්තරබ්බසා;
පරික්ඛිත්තාපරික්ඛිත්ත-භෙදා වෙ චතුරො සියුං.

අයඤ්හි **උපචාරසද්දො** විනයපිටකෙ ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අගිලානෙනපි ආරාමෙ ආරාමූපචාරෙ ඡත්තං ධාරෙතු’’න්ති (චූළව. 270) එවමාදීසු බාහිරෙ උපචාරෙ දිස්සති. බාහිරො උපචාරො නාම පරික්ඛෙපතො, පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො වා එකො ලෙඩ්ඩුපාතො. ‘‘අජ්ඣාරාමො නාම පරික්ඛිත්තස්ස ආරාමස්ස අන්තොආරාමො, අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරො. අජ්ඣාවසථො නාම පරික්ඛිත්තස්ස ආවසථස්ස අන්තොආවසථො, අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරො’’තිආදීසු (පාචි. 506) පන උපචාරසද්දො අබ්භන්තරෙ උපචාරෙ දිස්සති. අබ්භන්තරො උපචාරො ච නාම පරික්ඛෙපො, පරික්ඛෙපාරහට්ඨානඤ්ච හොති. ඉධ පන පරික්ඛෙපො ‘‘අජ්ඣාරාමො, අජ්ඣාවසථො’’ති වා න වුච්චති, අන්තො එව ආරාමො, ආවසථොති වා. තෙසු බාහිරබ්භන්තරභෙදභින්නෙසු ද්වීසු උපචාරෙසු අවිප්පවාසසීමාධිකාරෙ ‘‘ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා’’ති (මහාව. 144) එත්ථ ගාමූපචාරො නාම අබ්භන්තරූපචාරො අධිප්පෙතො, න බාහිරො. භික්ඛුනියා අරඤ්ඤසඤ්ඤිතතාය තස්ස බාහිරස්ස, තස්සා ගාමන්තරාපත්තියා ඨානභූතත්තා ච අබ්භන්තරඋපචාරස්සාති ඉදමෙත්ථ කාරණද්වයං වෙදිතබ්බං. තත්ථ ඉධ අදින්නාදානපාරාජිකවිභඞ්ගෙයෙව පඨමො ගාමූපචාරො දස්සිතො, සො බාහිරො, දුතියො අබ්භන්තරොති වෙදිතබ්බො. පඨමෙන ච අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස දුතියලෙඩ්ඩුපාතසඞ්ඛාතො බාහිරො උපචාරො, දුතියෙන ච පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපතො බාහිරසඞ්ඛාතො අබ්භන්තරො උපචාරො ලෙසෙන දස්සිතොති වෙදිතබ්බො. එවං චත්තාරොපි උපචාරා ඉධ භගවතා දෙසනාවිලාසප්පත්තෙන දෙසනාලීලාය දස්සිතා හොන්තීති අයං නයො සුට්ඨු ලක්ඛෙත්වා ආචරියෙහි සම්මන්තයිත්වා යථානුරූපං තත්ථ යොජෙතබ්බො. ඉතරථා –

අසම්බුධං බුද්ධමහානුභාවං;
ධම්මස්ස ගම්භීරනයත්තතඤ්ච;
යො වණ්ණයෙ නං විනයං අවිඤ්ඤූ;
සො දුද්දසො සාසනනාසහෙතු.

පාළිං තදත්ථඤ්ච අසම්බුධඤ්හි;
නාසෙති යො අට්ඨකථානයඤ්ච;
අනිච්ඡයං නිච්ඡයතො පරෙහි;
ගාමොති තෙයෙව පුරක්ඛතො සො.

අනුක්කමෙනෙව මහාජනෙන;
පුරක්ඛතො පණ්ඩිතමානි භික්ඛු;
අපණ්ඩිතානං විමතිං අකත්වා;
ආචරියලීලං පුරතො කරොති.

තත්ථ හි පාළියං ‘‘ගාමස්ස උපචාරො ගාමූපචාරො, ගාමසඞ්ඛාතො උපචාරො ගාමූපචාරො නාමා’’ති උද්ධරිත්වා ගාමස්ස උපචාරං දස්සෙන්තො ‘‘ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො’’ති (පාරා. 92) වත්වා පුන ගාමසඞ්ඛාතං උපචාරං දස්සෙන්තො ‘‘ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො’’ති වුත්තං. ඉමමත්ථං සන්ධාය විකාලෙ ගාමප්පවෙසනගාමන්තරඅප්පවාසසම්මුතිආදීසු පරික්ඛෙපාරහට්ඨානමෙව ගාමූපචාරන්ති වුත්තන්ති ලිඛිතං.

අත්ථතො එකන්ති එත්ථ සඞ්ඛාසද්දං සඞ්ඛාතසද්දෙන සමානයති. **‘‘ආදියෙය්‍යා’’**ති ඉදං පඤ්චවීසතියා අවහාරානං සාධාරණපදං. ඨානාචාවනවසෙන ච ඛීලාදීනි සඞ්කාමෙත්වා ඛෙත්තාදිග්ගහණවසෙන වාති අත්ථො. ඨානාචාවනෙ යථා සාමිකස්ස ධුරනික්ඛෙපාදිං අනොලොකෙත්වාව ආපත්ති, තථා ඉහාපීති ගහෙතබ්බා.

‘‘අසුකං නාම භණ්ඩං අවහරිස්සාමී’’ති සබ්බෙසං එකාසයත්තා **‘‘එකෙනාපී’’**ති වුත්තං. යදි ආණත්ති ඉච්ඡිතබ්බා, සංවිධාවහාරො නාම එකො අවහාරො පරිහායිතබ්බො.

ඔකාසපරිකප්පෙ ඨානාචාවනාය ගහිතම්පි ඔකාසපරිකප්පිතත්තා රක්ඛති. ඔකාසාතික්කමොව පමාණං පුබ්බෙ අසුද්ධචිත්තෙන ගහිතත්තා. ඉදානි සුද්ධචිත්තෙන ගහිතෙපි හොති එවාති වදන්ති, තං න සුන්දරං. එත්ථ පන විනිච්ඡයො සමන්තපාසාදිකං ඔලොකෙත්වා ගහෙතබ්බො.

උද්ධාරො නත්ථීති ඨානාචාවනං නත්ථීති අත්ථො.

උද්ධතමත්තෙ අවහාරො සකලස්ස පයොගස්ස නිට්ඨාපිතත්තා, න අත්ථසාධකවසෙන. **උද්ධාරෙයෙව රක්ඛතීති** එත්ථ එව-සද්දෙන පාතනෙ න රක්ඛතීති අත්ථෙ සිද්ධෙපි අත්ථසාධකවසෙන අත්ථං දස්සෙතුං **''තං උද්ධරිත්වා''**තිආදි වුත්තං.

''පථබ්‍යාරාජපදෙසරාජාදයො බහූ, තෙසං සඞ්ගණ්හනත්ථං 'රාජානො'ති බහුවචනං වුත්ත''න්ති ලිඛිතං. කිඤ්චාපි බහුවචනං කතං, ඉදං පන එකං බිම්බිසාරමෙවාති දට්ඨබ්බං. රාජානොති කිඤ්චි අනිද්දිසිත්වා සාධාරණවසෙන කිඤ්චාපි වුත්තං, ඉදං පන බිම්බිසාරමෙවාති.

පුබ්බපයොගෙති එත්ථ ගමනකාලෙ මග්ගසොධනාධිකරණෙ අපාචිත්තියඛෙත්තෙ දුක්කටං, ලතාච්ඡෙදනාදීසු පාචිත්තියමෙව. ගන්ත්වා පන කුම්භිමත්ථකෙ ජාතලතාදිච්ඡෙදනෙ සහපයොගත්තා දුක්කටං. ''එකභණ්ඩෙ එවං හාරියමිදං, 'ත්වම්පි එකපස්සං ගණ්හ, අහම්පි එකපස්සං ගණ්හාමී'ති සංවිදහිත්වා උභයෙසං පයොගෙන ඨානාචාවනෙ කතෙ කායවාචාචිත්තෙහි සමුට්ඨාති. අඤ්ඤථා සාහත්ථිකං වා ආණත්තිකස්ස අඞ්ගං න හොති , ආණත්තිකං වා සාහත්ථිකස්සාති වුත්තලක්ඛණෙන විරුජ්ඣතී''ති **විනයගණ්ඨිපදෙ** ලිඛිතං. **පි**-සද්දො පනෙත්ථ තත්ථෙව ලිඛිතො.

> කායවාචාසමුට්ඨානං, යස්සා ආපත්තියා සියා;
> තත්‍ර වාචඞ්ගං චිත්තංව, කම්මං නස්සා විධියති.
>
> කිරියාකිරියාදිකං යඤ්චෙ, යම්පි කම්මත්තයං භවෙ;
> න යුත්තං තං විරුද්ධත්තා, කම්මමෙකංව යුජ්ජතීති. (වජිර. ටී. පාරාජික 131 පකිණ්ණකකථාවණ්ණනා);

දුතියපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියපාරාජිකවණ්ණනා

යථා ඤාතපරිඤ්ඤා ධම්මානං සභාවජානනමෙව ''ඉදං රූපං, අයං වෙදනා''ති, තීරණපරිඤ්ඤා පන ධම්මසභාවෙන සද්ධිං අනිච්චාදිවසෙන පවත්තමානං ''රූපං අනිච්චන්ති වා''තිආදි, එවමිධ සද්ධිං චෙතෙත්වා එකත්තෙනාපි පාණාතිපාතාභාවා **''ජීවිතා වොරොපෙය්‍යා''**ති වුත්තං. ''මනුස්සවිග්ගහ''න්ති වුත්තත්තා ගබ්භසෙය්‍යකානං වසෙන සබ්බසුඛුමඅත්තභාවතො පට්ඨාය දස්සෙතුං **''කලලතො පට්ඨායා''**ති ආහ. එත්ථ ජීවිතා වොරොපෙන්තො පච්චුප්පන්නතො වියොජෙති. තත්ථ ඛණපච්චුප්පන්නං න සක්කා වොරොපෙතුං, සන්තතිපච්චුප්පන්නං වා අද්ධාපච්චුප්පන්නං වා සක්කා. කථං? තස්මිඤ්හි උපක්කමෙ කතෙ ලද්ධුපක්කමං ජීවිතදසකං නිරුජ්ඣමානං දුබ්බලස්ස පරිහීනවෙගස්ස පච්චයො හොති. සන්තතිපච්චුප්පන්නං යථා ද්වෙ තයො ජවනවාරෙ ජවිත්වා නිරුජ්ඣති, අද්ධාපච්චුප්පන්නඤ්ච තදනුරූපං කත්වා නිරුජ්ඣති, තථා පච්චයො හොති. තතො සන්තතිපච්චුප්පන්නං වා අද්ධාපච්චුප්පන්නං වා යථාපරිච්ඡින්නකාලං අපත්වා අන්තරාව නිරුජ්ඣති. එවං තදුභයම්පි වොරොපෙතුං සක්කා. තස්මා පච්චුප්පන්නං වියොජෙති.

''ඉමස්ස පනත්ථස්සා''ති වොහාරවසෙන වුත්තමත්ථං පරමත්ථවසෙන ආවිභාවත්ථං **''පාණො වෙදිතබ්බො''**තිආදි වුත්තං. කායවිඤ්ඤත්තිසහිතාය චෙතනාය පයුජ්ජතීති **පයොගො,** කො සො? සරීරෙ සත්ථාදීනං ගමනං පහරණන්ති කායවචීවිඤ්ඤත්තිසහිතාය චෙතනාය පරසරීරෙ සත්ථපාතනං. **දූරෙ ඨිතන්ති** දූරෙ වා තිට්ඨතු, සමීපෙ වා. හත්ථතො මුත්තෙන පහාරො **නිස්සග්ගියො. තත්ථාති** නිස්සග්ගියප්පයොගෙ. **යො කොචි මරතූති** එත්ථ මහාජනසමූහෙ න සක්කා. යස්සූපරි සරො පතති, තස්සෙව ජීවිතමරණං කාතුං, න යස්ස කස්සචි ජීවිතමරණං. **ආණාපනන්ති** වචීවිඤ්ඤත්තිසහිතාය චෙතනාය අධිප්පෙතත්ථසාධනං. තෙනෙව ''සාවෙතුකාමො න සාවෙතී''ති (පාරා. 54) වුත්තං. **ආණත්තිනියාමකාති** ආණත්තිකප්පයොගසාධිකා. එතෙසු හි අවිරජ්ඣිතෙසු එව ආණත්තිපයොගො හොති, න අඤ්ඤථා.

රූපූපහාරොති එත්ථ –

> ''මමාලාභෙන එසිත්ථී, මරතූ''ති සමීපගො;
> දුට්ඨචිත්තො සචෙ යාති, හොති සො ඉත්ථිමාරකො.
>
> භික්ඛත්ථාය සචෙ යාති, ජානන්තොපි න මාරකො;
> අනත්ථිකො හි සො තස්සා, මරණෙන උපෙක්ඛකො.
>
> වියොගෙන ච මෙ ජායා, ජනනී ච න ජීවති;
> ඉති ජානං වියුඤ්ජන්තො, තදත්ථිකො හොති මාරකො.
>
> පබ්බජ්ජාදිනිමිත්තඤ්චෙ, යාති ජානං න මාරකො;
> අනත්ථිකො හි සො තස්සා, මරණෙන උපෙක්ඛකො.

භාරකසද්දස්ස භෙදතො අත්ථං විත්ථාරෙත්වා උභයම්පි එකමෙවාති දස්සෙතුං **''සත්ථඤ්ච තං හාරකඤ්චා''**තිආදි වුත්තං. **එතෙන ථාවරප්පයොගං දස්සෙති** සාහත්ථිකාදීසු පයොගෙසු. **''ඉති චිත්තමනො''**ති උද්ධරිත්වාපි ඉතිසද්දස්ස අත්ථො න තාව වුත්තො. කිඤ්චාපි න වුත්තො, අධිකාරවසෙන පන ආගතං ඉතිසද්දං යොජෙත්වා **ඉති චිත්තසඞ්කප්පොති** එත්ථ ''මරණසඤ්ඤී මරණචෙතනො මරණාධිප්පායො''ති වුත්තත්තා මරණංයෙව චක්ඛතීති වෙදිතබ්බො. **වුත්තනයෙනාති** ඡප්පයොගවසෙන. සාහත්ථිකනිස්සග්ගියප්පයොගෙසු සන්නිට්ඨාපකචෙතනාය සත්තමාය සහ උප්පන්නකායවිඤ්ඤත්තියා සාහත්ථිකතා වෙදිතබ්බා. ආණත්තිකෙ පන සත්තහිපි චෙතනාහි සහ වචීවිඤ්ඤත්තිසම්භවතො සත්ත සත්ත සද්දා එකතො හුත්වා එකෙකක්ඛරභාවං ගන්ත්වා යත්තකෙහි අක්ඛරෙහි අත්තනො අධිප්පායං විඤ්ඤාපෙන්ති, තදවසානක්ඛරසමුට්ඨාපිකාය සත්තමචෙතනාය සහජාතවචීවිඤ්ඤත්තියා ආණත්තිකතා වෙදිතබ්බා.

තතියපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනා

ඉධෙව සඞ්ගහන්ති ''ඉති ජානාමි, ඉති පස්සාමී''ති පදෙ කථන්ති චෙ, **''ඉති ජානාමී''**තිආදිමාහ . කෙවලං ''පාපිච්ඡතායා''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනා) වචනතො මන්දත්තා මොමූහත්තා සමුදාචරන්තස්ස අනාපත්තීති දීපිතං. ''අතීතකාලෙ සොතාපන්නොම්හී''ති වදන්තො පරියායෙන වදති, ''යො තෙ විහාරෙ වසති, සො භික්ඛු අරහා''තිආදීසු (පරි. 165) විය සික්ඛාපදෙපි ''ඉති ජානාමී''ති (පාරා. 195, 197) පච්චුප්පන්නමෙව වුත්තං.

චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මාතුඝාතකපිතුඝාතකඅරහන්තඝාතකා තතියපාරාජිකං ආපන්නා, භික්ඛුනිදූසකො, ලම්බීආදයො ච චත්තාරො පඨමපාරාජිකං ආපන්නා එවාති කත්වා කුතො චතුවීසතීති චෙ? න, අධිප්පායාජානනතො. මාතුඝාතකාදයො හි චත්තාරො ඉධානුපසම්පන්නා එව අධිප්පෙතා, ලම්බීආදයො චත්තාරො කිඤ්චාපි පඨමපාරාජිකෙන සඞ්ගහිතා, යස්මා පන එකෙන පරියායෙන මෙථුනධම්මං පටිසෙවිනො හොන්ති, තස්මා විසුං වුත්තා. **න ලභති භික්ඛූහීති** එත්ථ ''උපොසථාදිභෙදං සංවාස''න්ති එත්තකං වුත්තං. විනයට්ඨකථායං ''උපොසථප්පවාරණාපාතිමොක්ඛුද්දෙසසඞ්ඝකම්මප්පභෙද''න්ති වුත්තං. පාළියං ''සංවාසො නාම එකකම්මං එකුද්දෙසො සමසික්ඛතා''ති (පාරා. 55, 92, 172, 198) වුත්තං. තිවිධෙනාපි සඞ්ඝකම්මං කාතුං න වට්ටතීති පටික්ඛිත්තං. ''න, භික්ඛවෙ, ගහට්ඨෙන නිසින්නපරිසාය පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බ''න්තිආදි (මහාව. 154) පාතිමොක්ඛප්පවාරණාසු එව ආගතං, අඤ්ඤෙසු ච එවරූපෙසු ඨානෙසු සෙසං කම්මං කාතුං නත්ථි පටික්ඛෙපො. ආචරියාපි ''සෙසං කම්මං කාතුං වට්ටති, නත්ථි ආපත්තී''ති වදන්ති. ''අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නං අමූලකෙන පාරාජිකෙන චොදෙන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො, සඞ්ඝාදිසෙසෙන චොදෙන්තස්ස පාචිත්තියන්ති භික්ඛුනො විය වුත්තං, න අනුපසම්පන්නස්ස විය දුක්කටං. තස්මා තෙන සහසෙය්‍යා, තස්ස පටිග්ගහණඤ්ච භික්ඛුස්ස වට්ටතීති ආචරියා වදන්තී''ති ලිඛිතං. **''යථා පුරෙ තථා පච්ඡාති** 'එකකම්මං එකුද්දෙසො සමසික්ඛතා'ති එවං වුත්තසංවාසස්ස අභබ්බතාමත්තං සන්ධාය වුත්ත''න්ති වදන්ති, වීමංසිතබ්බං.

ඉදානි චතුන්නම්පි සාධාරණං පකිණ්ණකං – මෙථුනධම්මං පටිසෙවන්තො අත්ථි කොචි පාරාජිකො හොති අසංවාසො, අත්ථි කොචි න පාරාජිකො හොති අසංවාසො, අත්ථි කොචි න පාරාජිකො සංවාසො දුක්කටවත්ථුස්මිං වා ථුල්ලච්චයවත්ථුස්මිං වා පටිසෙවන්තො, අත්ථි කොචි න පාරාජිකො පක්ඛපණ්ඩකො අපණ්ඩකපක්ඛෙ උපසම්පන්නො පණ්ඩකපක්ඛෙ මෙථුනධම්මං පටිසෙවන්තො. සො ආපත්තිං නාපජ්ජතීති න පාරාජිකො නාම. න හි අභික්ඛුස්ස ආපත්ති නාම අත්ථි. සො අනාපත්තිකත්තා අපණ්ඩකපක්ඛෙ ආගතො කිං අසංවාසො හොති, න හොතීති? හොති. ''අභබ්බො තෙන සරීරබන්ධනෙනා''ති (මහාව. 129) හි වුත්තං. ''යො පන භික්ඛු භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො…පෙ…. අසංවාසො''ති (පාරා. 44) වුත්තත්තා යො භික්ඛුභාවෙන මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවති, සො එව අභබ්බො. නායං අපාරාජිකත්තාති චෙ? න, ''බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන සඞ්ඝො ඤාපෙතබ්බො''ති (මහාව. 126) වුත්තට්ඨානෙ යථා අභික්ඛුනා කම්මවාචාය සාවිතායපි කම්මං රුහති කම්මවිපත්තියා අසම්භවතො, එවංසම්පදමිදං දට්ඨබ්බං. තත්‍රායං විසෙසො – උපසම්පන්නපුබ්බො එවං චෙ කම්මවාචං සාවෙති, සඞ්ඝො ච තස්මිං උපසම්පන්නසඤ්ඤී එව චෙ, කම්මං රුහති, නාඤ්ඤථාති නො ඛන්තීති ආචරියො.

ගහට්ඨො වා තිත්ථියො වා පණ්ඩකො වා කම්මවාචං සාවෙති, සඞ්ඝෙන කම්මවාචා න වුත්තා හොති. ‘‘සඞ්ඝො උපසම්පාදෙය්‍ය සඞ්ඝො උපසම්පාදෙති, උපසම්පන්නො සඞ්ඝෙනා’’ති (මහාව. 127) හි වචනතො සඞ්ඝෙන කම්මවාචාය වත්තබ්බතාය සඞ්ඝපරියාපන්නෙන, සඞ්ඝපරියාපන්නසඤ්ඤිතෙන වා එකෙන වුත්තාය සඞ්ඝෙන වුත්තා හොතීති වෙදිතබ්බො, න ගහට්ඨතිත්ථියපණ්ඩකාදීසු අඤ්ඤතරෙන. අයමෙව සබ්බකම්මෙසු යුත්ති දට්ඨබ්බා.

තථා අත්ථි මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො කොචි නාසෙතබ්බො, ‘‘යො භික්ඛුනිදූසකො, අයං නාසෙතබ්බො’’ති (මහාව. 114-115 අත්ථතො සමානං) වුත්තත්තා තෙන එව සො අනුපසම්පන්නොව සහසෙය්‍යාපත්තිං වා අඤ්ඤං වා තාදිසං ජනෙති, තස්ස ඔමසනෙ ච දුක්කටං හොති. අභික්ඛුනියා මෙථුනධම්මං පටිසෙවන්තො න නාසෙතබ්බො, ‘‘අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො’’ති පාළියා අභාවතො, තෙනෙව සො උපසම්පන්නසඞ්ඛං ගච්ඡති, සහසෙය්‍යාපත්තිආදිං න ජනෙති, කෙවලං අසංවාසොති කත්වා ගණපූරකො න හොති. එකකම්මඑකුද්දෙසො හි සංවාසොති වුත්තො, සමසික්ඛතාපි සංවාසොති කත්වා සො තෙන සද්ධිං නත්ථීති. පදසොධම්මාපත්තිං පන ජනෙතීති කාරණච්ඡායා දිස්සතීති. යථා භික්ඛුනියා සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝස්ස එකකම්මාදිනො සංවාසස්ස අභාවා භික්ඛුනී අසංවාසා භික්ඛුස්ස, තථා භික්ඛු ච භික්ඛුනියා, පදසොධම්මාපත්තිං පන න ජනෙති. තථා අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නොපි එකෙච්චො ‘‘යො නාසෙතබ්බොති වුත්තො’’ති ඉමිනා නිදස්සනෙන සකාරණච්ඡායා අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොතීති න ගහණං ගච්ඡති. අපිච ‘‘උභො නාසෙතබ්බා, දූසකො නාසෙතබ්බො’’ති (පාරා. 66) වචනතො, ‘‘මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථා’’ති (පාරා. 384) වචනතො ච යො සඞ්ඝමජ්ඣං පවිසිත්වා අනුවිජ්ජකෙන අනුවිජ්ජියමානො පරාජිතො, සොපි අනුපසම්පන්නොව, න ඔමසවාදපාචිත්තියං ජනෙතීති වෙදිතබ්බො.

අපිචෙත්ථ සික්ඛාපච්චක්ඛාතකචතුක්කං වෙදිතබ්බං. අත්ථි හි පුග්ගලො සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො න සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො, අත්ථි පුග්ගලො න සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො, අත්ථි පුග්ගලො සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො චෙව සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො ච, අත්ථි පුග්ගලො නෙව සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො න සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො. තත්ථ තතියො භික්ඛුනී සික්ඛාපච්චක්ඛාතකා වෙදිතබ්බා. සා හි යාව න ලිඞ්ගං පරිච්චජති, කාසාවෙසු සඋස්සාහාව සමානා සාමඤ්ඤා චවිතුකාමා සික්ඛං පච්චක්ඛන්තීපි භික්ඛුනී එව සික්ඛාසාජීවසමාපන්නාව. වුත්තඤ්හි භගවතා ‘‘නත්ථි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනියා සික්ඛාපච්චක්ඛාන’’න්ති. කදා පන සා අභික්ඛුනී හොතීති? යදා සා විබ්භන්තාති සඞ්ඛං ගච්ඡති. වුත්තඤ්හි භගවතා ‘‘යදෙව සා විබ්භන්තා, තදෙව සා අභික්ඛුනී’’ති (චූළව. 434). කිත්තාවතා පන විබ්භන්තා හොතීති? සාමඤ්ඤා චවිතුකාමා කාසාවෙසු අනාලයා කාසාවං වා අපනෙති, නග්ගා වා ගච්ඡති, තිණපණ්ණාදිනා වා පටිච්ඡාදෙත්වා ගච්ඡති, කාසාවංයෙව වා ගිහිනිවාසනාකාරෙන නිවාසෙති, ඔදාතං වා වත්ථං නිවාසෙති, ලිඞ්ගෙනෙව වා සද්ධිං තිත්ථියෙසු පවිසිත්වා කෙසලුඤ්චනාදිවතං සමාදියති, තිත්ථියලිඞ්ගං වා සමාදියති, තදා විබ්භන්තා නාම හොති. තත්ථ යා සලිඞ්ගෙ ඨිතාව තිත්ථියවතං සමාදියති, සා තිත්ථියපක්කන්තභික්ඛු විය පච්ඡා පබ්බජ්ජම්පි න ලභති. සෙසා පබ්බජ්ජමෙව ලභති, න උපසම්පදං. පාළියං කිඤ්චාපි ‘‘යා, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනී සකාවාසා තිත්ථායතනං සඞ්කන්තා, සා ආගතා න උපසම්පාදෙතබ්බා’’ති (චූළව. 434) වචනතො යා පඨමං විබ්භමිත්වා පච්ඡා තිත්ථායතනං සඞ්කන්තා, සා ආගතා උපසම්පාදෙතබ්බාති අනුඤ්ඤාතං විය දිස්සති. සඞ්ගීතිආචරියෙහි පන ‘‘චතුවීසති පාරාජිකානී’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.233) වුත්තත්තා න පුන සා උපසම්පාදෙතබ්බා. තස්මා එව සික්ඛාපච්චක්ඛානං නානුඤ්ඤාතං භගවතා. අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නා පන භික්ඛුනී එව. පක්ඛපණ්ඩකීපි භික්ඛුනී එව. ඉමං නයං චතූසුපි යොජෙත්වා යථාරහං කථෙතබ්බං.

පාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඞ්ඝාදිසෙසකණ්ඩං

1. සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා

අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තාති ස්වායං දුබ්බලවත්ථුකත්තා චෙතනාය පටිසන්ධිං ආකඩ්ඪිතුං අසමත්ථා, සුපිනෙ උපට්ඨිතං නිමිත්තඤ්හි දුබ්බලං. පවත්තෙ පන අඤ්ඤෙහි කුසලාකුසලෙහි උපත්ථම්භිතා විපාකං දෙති. කිඤ්චාපි විපාකං දෙති, අථ ඛො අවිසයෙ උප්පන්නත්තා අබ්බොහාරිකාව සුපිනන්තචෙතනාති ලිඛිතං. යං පනෙත්ථ ''සුපිනෙ උපට්ඨිතං නිමිත්තඤ්හි දුබ්බල''න්ති වුත්තං, තං අනෙකන්තං, න ච ආරම්මණදුබ්බලතාය චිත්තප්පවත්ති දුබ්බලා අතීතානාගතාරම්මණාය, පඤ්ඤත්තාරම්මණාය වා අදුබ්බලත්තා. තස්මා **දුබ්බලවත්ථුකත්තාති** දුබ්බලහදයවත්ථුකත්තාති නො තක්කොති (වජිර. ටී. පාරාජික 236-237) ආචරියො. අවත්ථුකතාය දුබ්බලභාවො යුජ්ජතීති චෙ? න, අවත්ථුකාය භාවනාපභවාය අතිරෙකබලවසම්භවතො. භාවනාබලසමප්පිතඤ්හි චිත්තං අරූපම්පි සමානං අතිභාරම්පි කරජකායං ගහෙත්වා එකචිත්තක්ඛණෙනෙව බ්‍රහ්මලොකම්පි පාපෙත්වා ඨපෙති, තප්පටිභාගං අනප්පිතම්පි කාමාවචරචිත්තං කරජකායං ආකාසෙ ලඞ්ඝනසමත්ථං කරොති. කිං පනෙත්ථ තං අනුමානකරණං? යෙන චිත්තස්සෙව ආනුභාවොති පඤ්ඤායෙය්‍ය චිත්තානුභාවෙන ඨපනලඞ්ඝනාදිකිරියාවිසෙසනිබ්බත්තිදස්සනතො. පකතිචිත්තසමුට්ඨානරූපං විය අසංසට්ඨත්තා, නික්ඛමනත්තා ච වත්ථිසීසං, කටි, කායොති තිධා සුක්කස්ස ඨානං පකප්පෙන්ති ආචරියා. සප්පවිසං විය තං දට්ඨබ්බං, න ච විසෙ ඨානනියමො, කොධවසෙන පස්සන්තස්ස හොති. එවමස්ස න ඨානනියමො, රාගවසෙන උපක්කමන්තස්ස හොතීති නො තක්කොති ආචරියො.

''දකසොතං අනොතිණ්ණෙපී''ති ඉදං ''ඔතිණ්ණමත්තෙ''ති ඉමිනා විරුජ්ඣතීති චෙ, තං දස්සෙතුං **''ඨානතො පන චුත''**න්තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – නිමිත්තෙ උපක්කමං කත්වා සුක්කං ඨානා චාවෙත්වා පුන විප්පටිසාරවසෙන දකසොතොරොහණං නිවාරෙතුං න සක්කා, තථාපි අධිවාසාධිප්පායෙන අධිවාසෙත්වා අන්තරා දකසොතතො උද්ධං නිවාරෙතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය **''බහි නික්ඛන්තෙ වා''**ති වුත්තං, තස්මා ඨානා චුතඤ්හි අවස්සං දකසොතං ඔතරතීති අට්ඨකථාය අධිප්පායො. තස්මා උභයං සමෙතීති ගහෙතබ්බං.

එත්ථාහ – කස්මා ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ ''යො පන භික්ඛූ''තිආදිනා කාරකො න නිද්දිට්ඨොති? වුච්චතෙ – අධිප්පායාපෙක්ඛාය භාවතො කාරකො න නිද්දිට්ඨො තස්ස සාපෙක්ඛභාවදස්සනත්ථං. කථං? කණ්ඩුවනාදිඅධිප්පායචෙතනාවසෙන චෙතෙන්තස්ස කණ්ඩුවනාදිඋපක්කමෙන උපක්කමන්තස්ස මෙථුනරාගවසෙන ඌරුආදීසු දුක්කටවත්ථූසු, වණාදීසු ථුල්ලච්චයවත්ථූසු ච උපක්කමන්තස්ස සුක්කවිසට්ඨියා සතිපි න සඞ්ඝාදිසෙසො ''අනාපත්ති භික්ඛු න මොචනාධිප්පායස්සා''ති (පාරා. 263) වචනතො. තස්මා තදත්ථදස්සනත්ථං ඉධ කාරකො න නිද්දිට්ඨො. අඤ්ඤථා ''යො පන භික්ඛු සඤ්චෙතනිකං සුක්කවිසට්ඨිං ආපජ්ජෙය්‍ය, සඞ්ඝාදිසෙසො''ති නිද්දිට්ඨෙ කාරකෙ ''චෙතෙති න උපක්කමති මුච්චති, අනාපත්තී''ති (පාරා. 262) වුත්තවචනවිරොධො. තථා ''සඤ්චෙතනිකාය සුක්කවිසට්ඨියා අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා සඞ්ඝාදිසෙසො''ති භුම්මෙ නිද්දිට්ඨෙපි සො එව විරොධො හෙත්වත්ථනියමසිද්ධිතො. තස්මා තදුභයම්පි වචනක්කමං අවත්වා ''සඤ්චෙතනිකා සුක්කවිසට්ඨි අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා සඞ්ඝාදිසෙසො''ති වුත්තං. තත්ථ නිමිත්තත්ථෙ භුම්මවචනාභාවතො හෙත්වත්ථනියමො න කතො හොති. තස්මිං අකතෙ සඤ්චෙතනිකා සුක්කවිසට්ඨි අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා සඞ්ඝාදිසෙසොති, උපක්කමෙ අසති අනාපත්තීති අයමත්ථො දීපිතො හොතීති වෙදිතබ්බං.

ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ ද්වෙ ආපත්තිසහස්සානි හොන්ති. කථං? අත්තනො හත්ථාදිභෙදෙ අජ්ඣත්තරූපෙ රාගූපත්ථම්භනවසෙන අඞ්ගජාතෙ කම්මනියප්පත්තෙ ආරොග්‍යත්ථාය නීලං මොචෙන්තස්ස එකා ආපත්ති, අජ්ඣත්තරූපෙ එව රාගූපත්ථම්භෙ පීතකාදීනං මොචනවසෙන නවාති දස. එවං ''සුඛත්ථාය''තිආදීනං නවන්නං වසෙනාති රාගූපත්ථම්භෙ අජ්ඣත්තරූපවසෙන සතං. එවමෙවං වච්චපස්සාවවාතඋච්චාලිඞ්ගපාණකදට්ඨූපත්ථම්භෙසු ච සතං සතං කත්වා සබ්බං පඤ්චසතං. යථා අජ්ඣත්තරූපෙ පඤ්චසතං, එවං බහිද්ධාරූපෙ වා අජ්ඣත්තබහිද්ධාරූපෙ වා ආකාසෙ වා කටිං කම්පෙන්තොති ද්වෙ සහස්සානි ආපත්තියො හොන්තීති.

සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා

''ඔතිණ්ණො''ති ඉමිනාස්ස සෙවනාධිප්පායතා දස්සිතා. තෙනෙව ''කායසංසග්ගරාගසමඞ්ගිස්සෙතං අධිවචන''න්ති වුත්තං. **''විපරිණතෙන...පෙ.... සද්ධි''**න්ති ඉමිනාස්ස වායාමො දස්සිතො. **''සද්ධි''**න්ති හි පදං සංයොගං දීපෙති, සො ච සංයොගො සමාගමො. කෙන චිත්තෙන? විපරිණතෙන චිත්තෙන, න පත්තප්පටිග්ගහණාධිප්පායාදිනාති අධිප්පායො. **''කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා''**ති ඉමිනාස්ස වායමතො ඵස්සප්පටිවිජානනා දස්සිතා හොති. වායමිත්වා ඵස්සං පටිවිජානන්තො හි සමාපජ්ජති නාම. එවමස්ස තිවඞ්ගසම්පත්ති දස්සිතා හොති. අථ වා **ඔතිණ්ණො විපරිණතෙන චිත්තෙන** යක්ඛාදිනා සත්තො විය. උපයොගත්ථෙ වා එතං කරණවචනං, **ඔතිණ්ණො** විපරිණතං චිත්තං කූපාදිං විය සත්තො. අථ වා ''රාගතො උත්තිණ්ණො භවිස්සාමී''ති භික්ඛුභාවං උපගතොපි යො පන භික්ඛු තතො උත්තිණ්ණාධිප්පායතො විපරිණතෙන චිත්තෙන හෙතුභූතෙන තමෙව

රාගං ඔතිණ්ණො. මාතුගාමෙන අත්තනො සමීපං වා ආගතෙන, අත්තනා උපගතෙන වා. එතෙන මාතුගාමස්ස සාරත්තතා වා හොතු, විරත්තතා වා, සා ඉධ අප්පමාණං.

හත්ථග්ගාහං වාති එත්ථ හත්ථෙන සබ්බොපි උපාදින්නකො කායො සඞ්ගහිතො, න හින්නසන්තානො තප්පටිබද්ධො වත්ථාලඞ්කාරාදි. **වෙණිග්ගහණෙන** අනුපාදින්නකො අභින්නසන්තානො කෙසලොමනඛග්ගදන්තග්ගාදිකො කම්මපච්චයඋතුසමුට්ඨානො ගහිතොති වෙදිතබ්බං. තෙනෙවාහ **''අන්තමසො ලොමෙන ලොමං ඵුසන්තස්සාපී''**ති. තෙන **අඤ්ඤතරස්ස වා…පෙ…. පරාමසන**න්ති එත්ථ අනුපාදින්නකානම්පි සෙසලොමාදීනං අඞ්ගභාවො වෙදිතබ්බො. එවං සන්තෙ ''ඵස්සං පටිජානන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො''ති ඉමිනා විරුජ්ඣතීති චෙ? න, තදත්ථජානනතො. ඵුට්ඨභාවං පටිවිජානන්තොපි ඵස්සං පටිජානාති නාම, න කායවිඤ්ඤාණුප්පත්තියා එව. අනෙකන්තිකඤ්හෙත්ථ කායවිඤ්ඤාණං. තස්මා එව ඉධ ඵස්සප්පටිවිජානනං අඞ්ගන්ත්වෙව න වුත්තං. තස්මිඤ්හි වුත්තෙ ඨානමෙතං විජ්ජති ''න ච මෙ ලොමඝට්ටනෙන කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං, තස්මිං 'න ඵස්සං පටිජානාමී'ති අනාපන්නසඤ්ඤී සියා''ති. ''වෙණී නාම කහාපණමාලාදිසම්පයුත්තං, තත්ථ 'වෙණිං ගණ්හිස්සාමී'ති කහාපණමාලාදිං එව ගණ්හාති, න ලොමං, නත්ථි සඞ්ඝාදිසෙසො''ති වදන්ති. වීමංසිතබ්බං.

කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා

''කදා තෙ මාතා පසීදිස්සතී''ති ආයාචනං **දුට්ඨුල්ලවාචාය සිඛාපත්තලක්ඛණදස්සනත්ථං** වුත්තං, න මෙථුනුපසංහිතෙයෙව දුට්ඨුල්ලවාචාති දස්සනත්ථං. **''උභතොබ්‍යඤ්ජනකාසී''**ති වචනං පන පුරිසනිමිත්තෙන අසඞ්ඝාදිසෙසවත්ථුනා මිස්සවචනං, පුරිසඋභතොබ්‍යඤ්ජනකස්ස ච ඉත්ථිනිමිත්තං පටිච්ඡන්නං, ඉතරං පාකටං. යදි තම්පි ජනෙති, කථං 'අනිමිත්තාසී'තිආදීනි පදානි න සඞ්ඝාදිසෙසං ජනෙන්ති''ති එකෙ, තං න යුත්තං පුරිසස්සාපි නිමිත්තාධිවචනත්තා. ''මෙථුනුපසංහිතාහි සඞ්ඝාදිසෙසො''ති (පාරා. 248) මාතිකායං ලක්ඛණස්ස වුත්තත්තා ච මෙථුනුපසංහිතාහි ඔභාසනෙ පටිවිජානන්තියා සඞ්ඝාදිසෙසො, අප්පටිවිජානන්තියා ථුල්ලච්චයං, ඉතරෙහි ඔභාසනෙ පටිවිජානන්තියා ථුල්ලච්චයං, අප්පටිවිජානන්තියා දුක්කටන්ති එකෙ, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. එත්ථාහ – **''සිඛරණී''**තිආදීහි අක්කොසන්තස්ස පටිඝචිත්තං උප්පජ්ජති, කස්මා ''තිවෙදන''න්ති අවත්වා ''ද්විවෙදන''න්ති වුත්තන්ති? රාගවසෙන අයං ආපත්ති, න පටිඝවසෙන. තස්මා රාගවසෙනෙව පවත්තො අක්කොසො ඉධ අධිප්පෙතො. තස්මා ''ද්විවෙදන''න්ති වචනං සුවුත්තමෙව.

දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අත්තකාමසික්ඛාපදවණ්ණනා

දුට්ඨුල්ලොභාසනෙ වුත්තප්පකාරායාති දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලජානනසමත්ථාය. පරස්ස භික්ඛුනො අත්තකාමපාරිචරියාය වණ්ණභණනෙ දුක්කටං, ''යො තෙ විහාරෙ වසති, තස්ස අග්ගදානං මෙථුනං ධම්මං දෙහී''ති පරියායවචනෙපි දුක්කටං, ''අත්තකාමපාරිචරියාය වණ්ණං භාසෙය්‍ය, යා මාදිසං සීලවන්ත''න්ති ච වුත්තත්තාති එකෙ. පඤ්චසු අඞ්ගෙසු සබ්භාවා සඞ්ඝාදිසෙසොවාති එකෙ, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. ''ඉමස්මිං සික්ඛාපදද්වයෙ කායසංසග්ගෙ විය යක්ඛිපෙතීසුපි දුට්ඨුල්ලත්තකාමවචනෙ ථුල්ලච්චයන්ති වදන්ති. අට්ඨකථාසු පන නාගත''න්ති (වජිර. ටී. පාරාජික 295) ලිඛිතං. උභතොබ්‍යඤ්ජනකො පන පණ්ඩකගතිකොව.

අත්තකාමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

අලංවචනීයාති න වචනීයා, නිවාරණෙ අලං-සද්දො, න අලංවචනීයා **නාලංවචනීයා**. ''පටිග්ගණ්හාති වීමංසති පච්චාහරති, ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙසස්සා''ති (පාරා. 305) වුත්තත්තා යස්ස එකන්තෙන සඞ්ඝාදිසෙසො හොති, තස්ස පටිග්ගණ්හනවීමංසනපයොගා එතෙ දුක්කටථුල්ලච්චයා නත්ථීති වදන්තීති ලිඛිතං. කිඤ්චාපි එත්ථ ''ඉත්ථී නාම මනුස්සිත්ථී, න යක්ඛී න පෙතී න තිරච්ඡානගතා. පුරිසො නාම මනුස්සපුරිසො, න යක්ඛො න පෙතො න තිරච්ඡානගතො''ති පාළි නත්ථි, තථාපි කායසංසග්ගාදීසු ''මාතුගාමො නාම මනුස්සිත්ථී''ති (පාරා. 285) ඉත්ථිවවත්ථානස්ස කතත්තා ඉධාපි මනුස්සිත්ථී එවාති පඤ්ඤායති. මෙථුනපුබ්බභාගසාමඤ්ඤතො ඉත්ථිවවත්ථානෙන පුරිසවවත්ථානං කතමෙව හොති. තෙනෙවාහ ''යෙසු සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජති, තෙසං මනුස්සජාතිකතා''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා). කායසංසග්ගාදීසු ච පණ්ඩකයක්ඛිපෙතියො ථුල්ලච්චයවත්ථුකාව වුත්තා, තථා ඉධාපි, පණ්ඩකසභාවත්තා මනුස්සඋභතොබ්‍යඤ්ජනකො ච ථුල්ලච්චයවත්ථුකොව හොති. සෙසා මනුස්සපුරිසඅමනුස්සපණ්ඩකඋභතොබ්‍යඤ්ජනකතිරච්ඡානගතපුරිසාදයො දුක්කටවත්ථුකාව මිච්ඡාචාරදස්සනසභාවතොති වෙදිතබ්බං.

සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

කිං භන්තෙති එත්තකෙපි වුත්තෙ. පුච්ඡිතො යදත්ථාය පවිට්ඨො, තං කථෙතුං ලභති පුච්ඡිතපඤ්ඤත්තා භික්ඛාචාරවත්තෙති ලිඛිතං. හත්ථකම්මං යාචිතො ''උපකරණං, මූලං වා දස්සතී''ති යාචති, වට්ටති, න වට්ටතීති? වට්ටති සෙනාසනෙ ඔභාසපරිකථාදීනං ලද්ධත්තාති එකෙ. **තිහත්ථා වාති** එත්ථ වඩ්ඪකිහත්ථෙන තිහත්ථා. **''පමාණයුත්තො මඤ්චොති** පකතිවිදත්ථියා නවවිදත්ථිප්පමාණමඤ්චො, සො තත්ථ ඉතො ච න සඤ්චරති, තස්මා චතුහත්ථවිත්ථාරා න හොතී''තිආදි ලිඛිතං. අකුටියා පන වත්ථුදෙසනාකිච්චං නත්ථි උල්ලිත්තාවලිත්තං කාතුං වුත්තත්තා. ''උල්ලිත්තාදිභාවො…පෙ…. 'ඡදනමෙව සන්ධාය වුත්තො'ති යුත්තමිදං. කස්මාති චෙ? යස්මා මත්තිකාමයභිත්තිං උට්ඨාපෙත්වා උපරි උල්ලිත්තං වා අවලිත්තං වා උභයං වා භිත්තියා සටිතං කරොන්තස්ස ආපත්ති එව විනාපි භිත්තිලෙපෙනා''ති ලිඛිතං. එවමෙත්ථ ථම්භතුලාපිට්ඨසඞ්ඝාටාදි නිරත්ථකං සියා. තස්මා විචාරෙත්වාව ගහෙතබ්බං. ''උපොසථාගාරම්පි භවිස්සති, අහම්පි වසිස්සාමී''ති වා ''භික්ඛූහි වා සාමණෙරෙහි වා එකතො වසිස්සාමී''ති වා කරොන්තස්ස වට්ටති එව. කස්මා? ''අත්තුද්දෙස''න්ති වුත්තත්තාති ලිඛිතං.

ඉදං පන සික්ඛාපදං චතුත්ථපාරාජිකං විය නිදානාපෙක්ඛං. න හි වග්ගුමුදාතීරියා භික්ඛූ සයමෙව අත්තනො අසන්තං උත්තරිමනුස්සධම්මං මුසාවාදලක්ඛණං පාපෙත්වා භාසිංසු. අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්හි තෙ උත්තරිමනුස්සධම්මවණ්ණං භාසිංසු. න ච තාවතා පාරාජිකවත්ථු හොති, තත්තකෙන පන ලෙසෙන භගවා තං වත්ථුං නිදානං කත්වා පාරාජිකං පඤ්ඤපෙසි, තථා ඉධාපි. න හි නිදානෙ ''අදෙසිතවත්ථුකායො සාරම්භායො අපරික්කමනායො''ති වුත්තං. ''අප්පමාණිකායො''ති පන වුත්තත්තා පමාණාතික්කමන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසොව නිදානාපෙක්ඛො. තත්ථ සාරම්භෙ අපරික්කමනෙ සඞ්ඝාදිසෙසප්පසඞ්ගං විය දිස්සමානං ''විභඞ්ගො තංනියමකො''ති වුත්තත්තා විභඞ්ගෙ න නිවාරෙති. තථා මහල්ලකෙ.

එත්ථාහ – කිමත්ථං මාතිකායං දුක්කටවත්ථු වුත්තං, නනු විභඞ්ගෙ එව වත්තබ්බං සියාති? එවමෙතං. කිං නු භික්ඛූ අභිනෙතබ්බා වත්ථුදෙසනාය, තෙහි භික්ඛූහි වත්ථු දෙසෙතබ්බං, කීදිසං? අනාරම්භං සපරික්කමනන්ති. ඉතරඤ්හි ''සාරම්භෙ චෙ භික්ඛු වත්ථුස්මිං අපරික්කමනෙ''ති එවං අනුප්පසඞ්ගවසෙන ආගතත්තා වුත්තං. යස්මා වත්ථු නාම අත්ථි සාරම්භං අපරික්කමනං, අත්ථි අනාරම්භං සපරික්කමනං, අත්ථි සාරම්භං සපරික්කමනං, අත්ථි අනාරම්භං අපරික්කමනන්ති බහුවිධං, තස්මා බහුවිධත්තා වත්ථු දෙසෙතබ්බං අනාරම්භං සපරික්කමනං, නෙතරන්ති වුත්තං හොති. කිමත්ථිකා පනෙත්ථ වත්ථුදෙසනාති චෙ? ගරුකාපත්තිපඤ්ඤාපනහෙතුපරිවජ්ජනුපායත්තා. වත්ථුඅදෙසනා හි ගරුකාපත්තිපඤ්ඤාපනහෙතුභූතා. ගරුකාපත්තිපඤ්ඤාපනං අකතවිඤ්ඤත්තිගිහිපීළාජනනං, අත්තදුක්ඛපරදුක්ඛහෙතුභූතො ච සාරම්භභාවොති එතෙ වත්ථුදෙසනාපදෙසෙන උපායෙන පරිවජ්ජිතා හොන්ති. න හි භික්ඛූ අකප්පියකුටිකරණත්ථං ගිහීනං වා පීළානිමිත්තං, සාරම්භවත්ථුකුටිකරණත්ථං වා වත්ථුං දෙසෙන්තීති. හොන්ති චෙත්ථ –

''දුක්කටස්ස හි වත්ථූනං, මාතිකාය පකාසනා;
ගරුකාපත්තිහෙතූනං, තෙසං එවං පකාසිතා.

''වත්ථුස්ස දෙසනුපායෙන, ගරුකාපත්තිහෙතුයො;
වජ්ජිතා හොන්ති යං තස්මා, සාරම්භාදි ජහාපිත''න්ති.

කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

කිරියාමත්තතො සමුට්ඨානභාවතො අකිරියමෙවෙතං. තං දෙසනාඅකරණවසෙන. **භික්ඛූ වා අනභිනෙය්‍යාති** එත්ථ **වා**-සද්දො අවධාරණත්ථොති වෙදිතබ්බො. ''ආයස්මා ඡන්නො චෙතියරුක්ඛං ඡෙදාපෙසී''ති (පාරා. 365) ආගතත්තා ඉදම්පි නිදානාපෙක්ඛන්ති වෙදිතබ්බං.

විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. දුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා

''කස්මා මම වන්දනාදීනි…පෙ…. 'සටිතෙයෙව සීසං එතී'ති වුත්තත්තා අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නකං වන්දිතුං න වට්ටතී''ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං. පරිවාරාවසානෙ උපාලිපඤ්චකෙ ''කති නු ඛො, භන්තෙ, අවන්දියා''තිආදිනා (පරි. 467) වුත්තපාළියං අවුත්තත්තා, ''පච්ඡා උපසම්පන්නෙන පුරෙ උපසම්පන්නො වන්දියො''ති (පරි. 468) වුත්තත්තා ච, තස්මා එව ඉමිස්සං කඞ්ඛාවිතරණියං ''උපසම්පන්නොති සඞ්ඛ්‍යූපගමන''න්ති වුත්තං. සුත්තාධිප්පායො පන එවං ගහෙතබ්බො – අවන්දන්තො සාමීචිප්පටික්ඛෙපසඞ්ඛාතාය චොදනාය චොදෙති නාමාති දස්සනත්ථං

වුත්තන්ති. තස්මා එව ''එත්තාවතා ච චොදනා නාම හොතී''ති වුත්තං. ඉධ අධිප්පෙතං ආපත්තිආපජ්ජනාකාරං දස්සෙතුං '''කස්මා මම වන්දනාදීනි න කරොසී'තිආදි වුත්ත''න්ති ලිඛිතං.

කතූපසම්පදන්ති යස්ස උපසම්පදා රුහති, තං, පණ්ඩකාදයො. **ඨපනක්ඛෙත්තන්ති** එත්ථ සබ්බසඞ්ගාහිකං, පුග්ගලිකඤ්චාති දුවිධං පවාරණාඨපනං. තත්ථ සබ්බසඞ්ගාහිකෙ ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො…පෙ…. තෙවාචිකං පවාරෙ''ති **සු**-කාරතො යාව **රෙ**-කාරො. පුග්ගලිකඨපනෙ පන ''සඞ්ඝං, භන්තෙ, පවාරෙමි…පෙ…. පස්සන්තො පටි''ති **සං**-කාරතො යාව අයං සබ්බපච්ඡිමො **ටි**-කාරො, එත්ථන්තරෙ එකපදෙපි ඨපෙන්තෙන ඨපිතා හොති. උපොසථෙ පන ඉමිනානුසාරෙන විසෙසො වෙදිතබ්බො ''කරෙය්‍යා''ති **රෙ**-කාරෙ අනතික්කමන්තෙ.

දුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. අඤ්ඤභාගියසික්ඛාපදවණ්ණනා

අඤ්ඤභාගො වා අස්ස අත්ථීති යථා සුවණ්ණස්සෙදං සොවණ්ණමිත්‍යත්‍ර සුවණ්ණවා අනෙන සුවණ්ණො ඉත්‍යුච්චතෙ. තං පටිමාය සරීරං, සිලාපුත්තකස්ස සරීරන්ති ච නිදස්සනං. ඡගලකස්ස ''දබ්බො''ති දින්නං නාමං ''දෙසො''ති වුච්චති. කස්මා? ථෙරං අනුද්ධංසෙතුං ථෙරස්සාපි අපදිසිතබ්බත්තා. **අඤ්ඤම්පි වත්ථුං** න ථෙරංයෙව. **ලිස්සති සිලිස්සති වොහාරමත්තෙනෙවන** අත්ථතො. **ඊසකං අල්ලීයතීති** ලෙසොති අධිප්පායො. ලිසසෙලඡකොලඅල්ලීභාවෙ. තෙන වුත්තං ''ඊසකං අල්ලීයතීති ලෙසො''ති. යස්මා දෙසලෙසා අත්ථතො නින්නානාකරණං, තස්මා ''කිඤ්චිදෙසං ලෙසමත්තං උපාදායා''ති පදං උද්ධරිත්වා ''දස ලෙසා ජාතිලෙසො''තිආදි (පාරා. 394) පදභාජනෙ වුත්තං.

අට්ඨුප්පත්තිවසෙනෙව ආවිභූතන්ති එත්ථ කිඤ්ච හියොයා අනියමත්තා. න හි මෙත්තියභූමජකානං විය අඤ්ඤෙසං සබ්බෙසම්පි ''ඡගලකමෙවෙත්ථ අඤ්ඤභාගියං අධිකරණං හොති, අඤ්ඤං ගොමහිංසාදිකම්පි හොති, න ච මෙත්තියභූමජකා විය සබ්බෙපි නාමලෙසමත්තමෙව උපාදියන්ති, අඤ්ඤම්පි ජාතිලෙසාදිං උපාදියන්ති, තස්මා අනියමත්තා න විභත්තං. කිඤ්ච හියොයා තථාවුත්තෙ ඡගලකස්සෙව අඤ්ඤභාගියතා සම්භවති, න අඤ්ඤස්ස, යෙන සොව දස්සිතො. ලෙසො ච නාම ලෙසොව, න ජාතිආදි, යෙන සොව දස්සිතොති එවං මිච්ඡාගාහප්පසඞ්ගතොති වෙදිතබ්බං. **ඉධ ච…පෙ…. සඤ්ඤිනොපීති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ ච අමූලකසික්ඛාපදෙ චාති අත්ථො.

> අඤ්ඤභාගියසික්ඛං යො, නෙව සික්ඛති යුත්තිතො;
> ගච්ඡෙ විනයවිඤ්ඤූහි, අඤ්ඤභාගියතංව සො. (වජිර. ටී. පාරාජික 408);

අඤ්ඤභාගියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. භෙදානුවත්තකසික්ඛාපදවණ්ණනා

තිණ්ණං උද්ධං කම්මාරහා…පෙ…. කරොතීති එත්ථ ''ඉමෙ චත්තාරො''ති වා ''ඉමඤ්ච ඉමඤ්චා''ති වා වත්වා කාතුං න වට්ටතීති ලිඛිතං.

භෙදානුවත්තකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. දුබ්බචසික්ඛාපදවණ්ණනා

දුක්ඛෙන වත්තබ්බො **දුබ්බචො. වුච්චමානො** න සහති.

දුබ්බචසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනවණ්ණනා

''නාමමත්තවසෙනා''ති පාඨො. ''නාමගොත්තවසෙනා''ති ලිඛිතං. ඉදං වුත්තං හොති – ''අයං කිරියා භික්ඛූනං කාතුං න වට්ටතී''ති ජානිත්වා සචෙ ඡාදෙති, ඡන්නාව හොතීති අත්ථො. **සභාගමත්තමෙවාති** අවෙරිසභාගමත්තමෙවාති අධිප්පායො.

වත්ථු චෙව ගොත්තඤ්චාති එත්ථ **වත්ථූති** වීතික්කමනං අසුචිමුච්චනං. ගොත්තන්ති ගං තායතීති ගොත්තං, සජාතිතො අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං අදත්වා ගං බුද්ධිං, වචනඤ්ච තායතීති අත්ථො. වත්ථු ච සජාතිමෙව ගච්ඡති. **සජාති** නාමෙත්ථ අඤ්ඤෙහි විසිට්ඨාවිසිට්ඨභූතා කිරියා, න කායසංසග්ගාදි. **නාමඤ්චෙව ආපත්ති චාති** එත්ථ **ආපත්තීති** වීතික්කමෙනාපන්නාපත්තියා නාමං.

පුන ආගතාගතානං භික්ඛූනං ආරොචෙන්තෙනාති එත්ථ ද්වින්නං ආරොචෙන්තෙන ''ආයස්මන්තා ධාරෙන්තු''තිණ්ණං වා අතිරෙකානං වා ආරොචෙන්තෙන ''ආයස්මන්තො ධාරෙන්තූ''ති එවං ආරොචනවිධානං වෙදිතබ්බං. **වත්තභෙදඤ්ච රත්තිච්ඡෙදඤ්ච අකත්වාති** එත්ථ ඨපෙත්වා නවකතරං පාරිවාසිකං අවසෙසානං අන්තමසො මූලායපටිකස්සනාරහාදීනම්පි අභිවාදනාදිසාදියනෙ, පටිපාටියා නිසීදනෙ, ඔවදනෙ, කම්මිකානං ගරහණෙ චාතිආදීසු වත්තභෙදො හොති. දස්සනසවනවිසයෙසු අනාරොචනෙ ච භික්ඛූහි එකච්ඡන්නෙ වසනෙ ච අජානන්තස්සෙව විහාරෙ භික්ඛූනං ආගන්ත්වා ගමනෙ චාතිආදීසු රත්තිච්ඡෙදො හොති. නානාසංවාසකෙහි විනයකම්මාභාවතො තෙසං අනාරොචනෙ රත්තිච්ඡෙදො න හොති. ''ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කමිත්වා''ති වචනතො අන්තො න වට්ටති. නික්ඛිත්තවත්තෙනෙව හුත්වා විචරන්තෙන යස්ස සන්තිකෙ පුබ්බෙ සමාදියිත්වා ආරොචිතං, තස්සාපි සන්තිකෙ පච්ඡා නික්ඛිපනකාලෙ ආරොචෙත්වාව නික්ඛිපිතබ්බං. තස්මා පුන සමාදානකාලෙපි සො චෙ තතො ගච්ඡති, තං දිවසං අගන්ත්වා දිවා ආරොචෙත්වාපි යදි එවං අතීතදිවසං හොති, ''අරුණෙ උට්ඨිතෙ තස්ස සන්තිකෙ ආරොචෙත්වා වත්තං නික්ඛිපිත්වා විහාරං ගන්තබ්බන්ති තස්ස සන්තිකෙ ආරොචෙත්වා වත්තං නික්ඛිපිතබ්බ''න්ති වුත්තං. අපිච ''විහාරං ගන්ත්වා යං සබ්බපඨමං භික්ඛුං පස්සති, තස්ස ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බ''න්ති වුත්තං. සචෙ රත්තිච්ඡෙදො හොති, විහාරසීමාපරියාපන්නානං සබ්බෙසං ආරොචෙතබ්බං සියා. ''තස්ස ආරොචෙත්වා''ති ඉදං පන පුබ්බෙ අනාරොචිතං සන්ධාය වත්තභෙදරක්ඛණත්ථං වුත්තං. තස්මා එව **සමන්තපාසාදිකායං** (චූළව. අට්ඨ. 97) එවං වුත්තං ''අඤ්ඤං විහාරතො නික්ඛන්තං වා ආගන්තුකං වා''ති.

සුද්ධන්තපරිවාසෙ පන සචෙ ''මාසමත්තං අසුද්ධොම්හී''ති අග්ගහෙසි, පරිවසන්තො පුන ඌනං වා අධිකං වා සන්නිට්ඨානං කරොති, තත්තකම්පි පරිවසිතබ්බමෙව, පරිවාසදානකිච්චං නත්ථි. අයඤ්හි සුද්ධන්තපරිවාසො නාම උද්ධම්පි ආරොහති, හෙට්ඨාපි ඔරොහති. ඉදමස්ස ලක්ඛණං.

සමොදහිත්වාති මූලාපත්තිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා, පක්ඛිපිත්වාති අත්ථො. අප්පටිච්ඡන්නා චෙ අන්තරාපත්ති, මූලාය පටිකස්සනං අකත්වා පුබ්බෙ ගහිතපරිවාසෙනෙව පරිවසිතබ්බං. යො පන ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා විබ්භමිත්වා පුන උපසම්පන්නො හුත්වාපි පටිච්ඡාදෙති, යො ච පුබ්බෙ පටිච්ඡාදෙත්වා පච්ඡා න පටිච්ඡාදෙති, යො ච උභයත්ථ පටිච්ඡාදෙති, සබ්බෙසං පටිච්ඡන්නදිවසවසෙන පරිවාසො දාතබ්බො. ''පුරිමස්මිං ආපත්තික්ඛන්ධෙ වා''ති ච ''පච්ඡිමස්මිං ආපත්තික්ඛන්ධෙ වා''ති (චූළව. 166 ආදයො) ච පාළියං වුත්තත්තා ද්වෙ භික්ඛූ විසුද්ධිකං ආපන්නා හොන්ති, තෙ සුද්ධිකදිට්ඨිනො හොන්ති. එකො ඡාදෙති, එකො න ඡාදෙති. යො ඡාදෙති, සො දුක්කටං දෙසාපෙතබ්බො. ''උභොපි යථාධම්මං කාරාපෙතබ්බා''ති (චූළව. 181) වචනතො යං කඤ්චි ආපත්තිං ඡාදෙත්වා දුක්කටං ආපජ්ජතීති වෙදිතබ්බො.

තෙසු ගතෙසු වා අගතෙසු වා පුරිමනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බන්ති එත්ථ ඌනෙ ගණෙ චරණං, අනුට්ඨහනං එකරත්තම්පි ගණෙන විප්පවාසං, සචෙ රත්තියා එකක්ඛණෙන සඞ්ඝො වසති, සචෙ සො පුරෙ අරුණමෙව කෙනචි කරණීයෙන ගතොති එත්ථපි මානත්තෙපි එවං ජාතෙ. ''අයඤ්ච යස්මා ගණස්ස ආරොචෙත්වා, භික්ඛූනඤ්ච අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වාව වසි, තෙනස්ස ඌනෙ ගණෙ චරණදොසො වා විප්පවාසො වා න හොතී''ති (චූළව. අට්ඨ. 97) **සමන්තපාසාදිකායං** වුත්තං. තස්මා තෙන ආරොචිතෙ මුහුත්තම්පි නිසීදිත්වා ගතෙපි විප්පවාසො නත්ථි. පාරිවාසිකස්ස, උක්ඛිත්තකස්ස ච පකතත්තෙන තස්මිං වසනං උදකපාතෙන වාරිතං, තස්මා නානූපචාරෙපි එකච්ඡන්නෙ න වට්ටති.

ඉදානි පාඨවිචාරණා වෙදිතබ්බා – **''නව පඨමාපත්තිකා චත්තාරො යාවතතියකා''**ති ඉදං සභාවනියමවචනං. තෙන වුට්ඨානං අනියමන්ති දස්සෙති. එකච්චාපත්තිවුට්ඨානඤ්හි කම්මතොපි හොති අකම්මතොපි, න එවං ආපජ්ජනන්ති වුත්තං හොති. **අඤ්ඤතරං වා අඤ්ඤතරං වාති** තෙසං ද්විධා භින්නානම්පි වුට්ඨානක්කමභෙදාභාවදීපකවචනං. **යාවතීහං, තාවතීහන්ති** එත්ථ අහපරිච්ඡෙදො අරුණවසෙන. **''ජාන''**න්ති ඉමිනා ජානනප්පටිච්ඡන්නස්ස අකාමා පරිවත්ථබ්බන්ති දස්සෙති. **තෙන භික්ඛුනා අකාමා පරිවත්ථබ්බන්ති** තෙන භික්ඛුනා වසතා අකාමා පරිවත්ථබ්බං, න පරිවත්තිතලිඞ්ගෙනාති දස්සනත්ථං වුත්තං. **පරිවුත්ථපරිවාසෙනාති** ආදිම්හි පරිවුත්ථපරිවාසෙනෙව පරිවාසතො උත්තරි ඉතිවාරෙන ආදිතො භික්ඛුනාව ඡාරත්තං, පරිවත්තිතලිඞ්ගෙන උද්ධම්පි භික්ඛුමානත්තාය පටිපජ්ජිතබ්බං, න පරිවාසෙ විය තප්පච්චයා අචිණ්ණමානත්තො. චිණ්ණමානත්තොව අබ්භෙතබ්බො, න ඉතරො, න පරිවාසෙ විය මානත්තාරහෙ, පක්ඛමානත්තඤ්ච චරන්තියා භික්ඛුනියා ලිඞ්ගං පරිවත්තාතික්කමෙ සති චිණ්ණමානත්තො භික්ඛු හොති, පුන භික්ඛුමානත්තං ගහෙත්වා චිණ්ණමානත්තොව භික්ඛු අබ්භෙතබ්බොති දස්සෙති.

යත්ථ සියාති යස්සං සමානසංවාසකසීමායම්පි වීසතිගණො භික්ඛුසඞ්ඝො අත්ථි. **එකෙනපි චෙ ඌනො වීසතිගණොති** න යුජ්ජති, ඌනො චෙ. න හි වීසතිගණො, සඞ්ඝො චෙ ඌනො. තස්මා ''එකෙනපි චෙ ඌනො සඞ්ඝො''ති එත්තකමෙව වත්තබ්බන්ති චෙ? න, චතුවග්ගපඤ්චවග්ගදසවග්ගප්පසඞ්ගනිවාරණප්පයොජනතො. තස්මා වීසතිවග්ගො භික්ඛුසඞ්ඝො චෙ භික්ඛුනා එකෙනපි ඌනො, නට්ඨො දට්ඨබ්බො. කෙචි පන විනයෙ අප්පකතඤ්ඤුනො ''යථා අතිරෙකචතුවග්ගොපි සඞ්ඝො චතුවග්ගකරණීයෙ කම්මෙ 'චතුවග්ගො'ති වුච්චති, තථා පඤ්චවග්ගදසවග්ගකරණීයෙ කම්මෙ අතිරෙකපඤ්චවග්ගදසවග්ගොපි 'පඤ්චවග්ගදසවග්ගො'ති වුච්චති. තස්මා ඌනොපි චතුවග්ගපඤ්චවග්ගදසවග්ගවීසතිවග්ගොවා''ති මඤ්ඤෙය්‍යුං, තෙසං මඤ්ඤනානිවාරණත්ථං **''එකෙනපි චෙ ඌනො''**තිආදි වුත්තං. අථ වා වීසති භික්ඛුසඞ්ඝො චෙ, ඨපෙත්වා එකෙනපි චෙ ඌනො අප්පකතත්තො, තං ඨපෙත්වා

එකෙනපි වෙති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **අයං තත්ථ සාමීචී**ති වචනං යං වුත්තං සබ්බත්ථ ‘‘තස්ස ආපත්තියා පරිවාසං දෙති, මූලාය පටිකස්සති, මානත්තං දෙති, අබ්භෙතී’’ති, තස්ස ආවිභාවකරණත්ථං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තෙන තෙසු අයං යථාවුත්තා සාමීචි නියතා ඉච්ඡිතබ්බා, න රාජසික්ඛාපදාදීසු විය අනියතා. තත්ථ හි කෙනචි අන්තරායෙන තං සාමීචිමකරොන්තෙපි අනාපත්තීති දීපිතං හොති.

සඞ්ඝාදිසෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනියතකණ්ඩං

1. පඨමානියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

අනියතෙ ආදිතොව ඉදං පකිණ්ණකං. සෙය්‍යථිදං – ඉදං අනියතකණ්ඩං නිප්පයොජනං තත්ථ අපුබ්බාභාවතොති චෙ? න, ගරුකලහුකභෙදභින්නාපත්තිරොපනාරොපනක්කමලක්ඛණදීපනප්පයොජනතො. එත්ථ හි ‘‘සා චෙ එවං වදෙය්‍ය ‘අය්‍යො මයා…පෙ…. සො ච තං පටිජානාති, ආපත්තියා කාරෙතබ්බො’’’තිආදිනා (පාරා. 446) ආපත්තියා ගරුකාය, ලහුකාය ච ආරොපනක්කමලක්ඛණං, ‘‘න කාරෙතබ්බො’’ති ඉමිනා අනාරොපනක්කමලක්ඛණඤ්ච දස්සිතං. ලක්ඛණදීපනතො ආදිම්හි, අන්තෙ වා උද්දිසිතබ්බන්ති චෙ? න, අසම්භවතො. කථං න තාව ආදිම්හි සම්භවති, යෙසමිදං ලක්ඛණං, තෙසං සික්ඛාපදානං අදස්සිතත්තා. න අන්තෙ ගරුකමිස්සකත්තා. තස්මා ගරුකලහුකානං මජ්ඣෙ එව උද්දිසිතබ්බතං අරහති උභයමිස්සකත්තා. යා තත්ථ පාචිත්තියසඞ්ඛාතා ලහුකාපත්ති දස්සිතා, සාපි ගරුකාති කථිතා. තෙනෙවාහ ‘‘මෙථුනධම්මසන්නිස්සිතකිලෙසසඞ්ඛාතෙන රහස්සාදෙනා’’තිආදි. තස්මා ගරුකානං එව අනන්තරං උද්දිට්ඨන්තිපි එකෙ. එවං සති පඨමානියතමෙවාලං තාවතා ලක්ඛණදීපනසිද්ධිතො, කිං දුතියෙනාති චෙ? න, ඔකාසනියමපච්චයමිච්ඡාගාහනිවාරණප්පයොජනතො. ‘‘පටිච්ඡන්නෙ ආසනෙ අලංකම්මනියෙ’’ති ඔකාසනියමතො හි තබ්බිපරීතෙ ඔකාසෙ ඉදං ලක්ඛණං න විකප්පිතන්ති මිච්ඡාගාහො හොති. තංනිවාරණතො දුතියානියතම්පි සාත්ථකමෙවාති අධිප්පායො. කස්මා? ඔකාසභෙදතො, රහොභෙදදීපනතො, රහොනිසජ්ජස්සාදභෙදදීපනතො. ඔකාසනියමභාවෙ ච රහොනිසජ්ජස්සාදභෙදො ජාතො. ද්වින්නං රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදානං නානාත්තජානනඤ්ච සියා තථා කායසංසග්ගභෙදදීපනතො. නාලං කම්මනියෙපි හි ඔකාසෙ අප්පටිච්ඡන්නෙ, පටිච්ඡන්නෙපි වා නිසින්නාය වාතපානකවාටච්ඡිද්දාදීහි නික්ඛන්තකෙසාදිග්ගහණෙන කායසංසග්ගො ලබ්භතීති එවමාදයොපි නයා විත්ථාරතො වෙදිතබ්බා.

තත්‍රිදං මුඛමත්තනිදස්සනං – **ඔකාසභෙදතොති** අලංකම්මනියනාලංකම්මනියභෙදතො. පටිච්ඡන්නම්පි හි එකච්චං නාලංකම්මනියං වාතපානාදිනා අන්තරිතත්තා , උභයප්පටිච්ඡන්නම්පි එකච්චං නාලංකම්මනියං විජානතං අජ්ඣොකාසත්තා. **රහොභෙදදීපනතොති** එත්ථ රහභාවසාමඤ්ඤෙපි රහො ද්විධා පටිච්ඡන්නාපටිච්ඡන්නභෙදතොති අධිප්පායො. **රහොනිසජ්ජස්සාදභෙදදීපනතොති** මෙථුනස්සාදවසෙන නිසජ්ජා, දුට්ඨුල්ලස්සාදවසෙන නිසජ්ජාති තාදිසස්ස භෙදස්ස දීපනතොති අත්ථො. ‘‘ඉධ ආගතනයත්තා භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ ඉදං කණ්ඩං පරිහීනන්ති වෙදිතබ්බ’’න්ති වදන්ති. ‘‘අට්ඨුප්පත්තියා තත්ථ අනුප්පන්නත්තා’’ති එකෙ, තං අනෙකන්තභාවදීපනතො අයුත්තං. සබ්බබුද්ධකාලෙ හි භික්ඛූනං පඤ්ච, භික්ඛුනීනං චත්තාරො ච උද්දෙසා සන්ති. පාතිමොක්ඛුද්දෙසපඤ්ඤත්තියා අසාධාරණත්තා තත්ථ නිද්දිට්ඨසඞ්ඝාදිසෙසපාචිත්තියානන්ති එකෙ. තාසඤ්හි භික්ඛුනීනං උබ්භජාණුමණ්ඩලික (පාචි. 658) -අට්ඨවත්ථුක (පාචි. 675) -වසෙන කායසංසග්ගවිසෙසො පාරාජිකවත්ථු, ‘‘හත්ථග්ගහණං වා සාදියෙය්‍ය, කායං වා තදත්ථාය උපසංහරෙය්‍යා’’ති (පාචි. 675) වචනතො සාදියනම්පි, ‘‘සන්තිට්ඨෙය්‍ය වා’’ති (පාචි. 675) වචනතො ඨානම්පි, ‘‘සඞ්කෙතං වා ගච්ඡෙය්‍යා’’ති (පාචි. 675) වචනතො ගමනම්පි, ‘‘ඡන්නං වා අනුපවිසෙය්‍යා’’ති (පාචි. 675) වචනතො පටිච්ඡන්නට්ඨානප්පවෙසොපි හොති, තථා ‘‘රත්තන්ධකාරෙ අප්පදීපෙ, පටිච්ඡන්නෙ ඔකාසෙ අජ්ඣොකාසෙ එකෙනෙකා සන්තිට්ඨෙය්‍ය වා සල්ලපෙය්‍ය වා’’ති (පාචි. 839) වචනතො දුට්ඨුල්ලවාචාපි පාචිත්තියවත්ථුකන්ති කත්වා තාසං අඤ්ඤථා අනියතකණ්ඩස්ස අවත්තබ්බතාපත්තිතො න වුත්තන්ති තෙසං අධිප්පායො. පකිණ්ණකං.

‘‘දෙසනාවුට්ඨානගාමිනීනං ආපත්තීනං වසෙන අලජ්ජිආදයො ලජ්ජීනං චොදෙස්සන්තී’’ති ආගතත්තා ලජ්ජිපග්ගහත්ථාය පතිරූපායපි උපාසිකාය වචනෙන අකත්වා භික්ඛුස්සෙව පටිඤ්ඤාය කාතබ්බන්ති ආපත්තියො පන ලක්ඛණදස්සනත්ථං පඤ්ඤත්තං විත්ථාරනයමෙව ගහෙත්වා වත්තුං යුත්තං ‘‘ඉමෙ ඛො පනායස්මන්තො ද්වෙ අනියතා ධම්මා’’ති (පාරා. 443) උද්දෙසදස්සනත්තාති ලිඛිතං. **සොතස්ස රහොති** එත්ථ **රහොති** වචනසාමඤ්ඤතො වුත්තං. දුට්ඨුල්ලසාමඤ්ඤතො දුට්ඨුල්ලාරොචනප්පටිච්ඡාදනසික්ඛාපදෙසු පාරාජිකවචනං විය. තස්මා **‘‘චක්ඛුස්සෙව පන රහො ‘රහො’ති ඉධ අධිප්පෙතො’’**ති වුත්තං. කථං පඤ්ඤායතීති චෙ? ‘‘මාතුගාමො නාම…පෙ…. අන්තමසො තදහුජාතාපි දාරිකා’’ති (පාරා. 445) වුත්තත්තා දුට්ඨුල්ලොභාසනං ඉධ නාධිප්පෙතන්ති දීපිතමෙවාති. **අන්තොද්වාදසහත්ථෙපීති පි**-සද්දෙන අපිහිතකවාටස්ස ගබ්භස්ස ද්වාරෙ නිසින්නොපීති අත්ථො. අචෙලකවග්ගෙ රහොපටිච්ඡන්නාසනසික්ඛාපදෙ (පාචි. 288) ‘‘යො කොචි විඤ්ඤූ පුරිසො දුතියො හොතී’’ති ඉමස්ස අනුරූපතො **‘‘ඉත්ථීනං පන සතම්පි අනාපත්තිං න කරොතියෙවා’’**ති වුත්තං. ‘‘අලංකම්මනියෙති සක්කා හොති මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිතු’’න්ති (පාරා. 445) විභඞ්ගෙ වචනතො රහොනිසජ්ජස්සාදො චෙත්ථ මෙථුනධම්මසන්නිස්සිතකිලෙසො, න දුතියෙ විය දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදකිලෙසො. තස්මා ච පඤ්ඤායති සොතස්ස රහො නාධිප්පෙතොති.

තිණ්ණං ධම්මානං අඤ්ඤතරෙන වදෙය්‍යාති රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවසෙන නිසින්නස්ස තස්සානුසාරෙන පාචිත්තියමෙව අවත්වා පාරාජිකසඞ්ඝාදිසෙසායපි ආපත්තියා භෙදදස්සනත්ථං වුත්තං. පුන ආපත්තිප්පටිජානනං අවත්වා කස්මා ‘‘නිසජ්ජං භික්ඛු පටිජානමානො’’ති වත්ථුප්පටිජානනං වුත්තන්ති? වුච්චතෙ – ආපත්තියා චොදිතෙ විනයධරෙන ‘‘කිස්මිං වත්ථුස්මි’’න්ති පුච්ඡිතෙ චුදිතකෙන ‘‘ඉමස්මිං වත්ථුස්මි’’න්ති වුත්තෙ විනයධරෙන ‘‘ඊදිසං නාම අකාසී’’ති පුච්ඡිතෙ සො වත්ථුං පටිජානමානොව කාරෙතබ්බොති දස්සනත්ථං **‘‘නිසජ්ජං භික්ඛු පටිජානමානො’’**ති වුත්තං. යදි එවං නිසජ්ජං පටිජානමානොපි ආපත්තියාව කාරෙතබ්බොති? අනුරූපමෙව. එවං පන ගහෙතබ්බං –

තිණ්ණම්පි ආපත්තීනං වත්ථූනි අග්ගහෙත්වා ඉධ සික්ඛාපදවසෙන නිසජ්ජමෙව වුත්තං. තස්මිං ගහිතෙපි හි ආපත්ති ගහිතාව හොතීති. **යෙන වා සාති** එත්ථ **වා**-සද්දො ‘‘තෙන සො භික්ඛු කාරෙතබ්බො වා’’ති යොජෙතබ්බො. සො ච විකප්පත්ථො. තස්මා ‘‘කාරෙතබ්බො වා පටිජානමානො, න වා කාරෙතබ්බො අප්පටිජානමානො’’ති අත්ථො. තෙන වුත්තං **‘‘පටිජානමානො වා’’**තිආදි. රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවසෙන නිසජ්ජපච්චයා ආපත්තියා වුත්තත්තා සෙසෙසුපි සෙසසික්ඛාපදවසෙන ආපත්ති ගහෙතබ්බා. **‘‘සමුට්ඨානාදීනි පඨමපාරාජිකසදිසානෙවා’’**ති වුත්තත්තා ඉධ දුට්ඨුල්ලොභාසනස්ස අනධිප්පෙතභාවො වෙදිතබ්බො.

පඨමානියතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියානියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

සඞ්ඝාදිසෙසෙන වාති කායසංසග්ගදුට්ඨුල්ලොභාසනෙන. තස්මා එවං කායසංසග්ගවාරො පාළියම්පි වුත්තො. **අනන්ධො අබධිරොති** අනන්ධො කායසංසග්ගං පස්සති, අබධිරො දුට්ඨුල්ලං සුණාති, තස්මා එව අදින්නාදානසදිසානෙවාති වුත්ත’’න්ති ලිඛිතං. එත්ථ ච කායවාචාචිත්තතො සමුට්ඨානං කථන්ති චෙ? කායසංසග්ගඤ්හි සමාපජ්ජන්තො දුට්ඨුල්ලම්පි භණති, දුට්ඨුල්ලං භණන්තො නිසීදති චාති සම්භවති, දුට්ඨුල්ලමෙව වා සන්ධාය වුත්තං. තඤ්හි අදින්නාදානසමුට්ඨානන්ති.

යො දෙසනං සබ්බවිදූපමොව;
නානානයාකාරවිචිත්තභෙදං;
ඤාතුං උපායාන මනො සතිමා;
තං ලාභහෙතුං න කරොති පුඤ්ඤන්ති.

දුතියානියතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනියතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිස්සග්ගියකණ්ඩං

1. චීවරවග්ගො

1. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා

නිස්සග්ගියකණ්ඩෙ තිණ්ණං කථිනසික්ඛාපදානං, වස්සිකසාටිකඅච්චෙකචීවරසාසඞ්කසික්ඛාපදානඤ්ච එකදෙසනාය තථාකිණ්ණාපත්තික්ඛන්ධාව වෙදිතබ්බා –

කථිනං යස්ස චත්තාරො, සහජා සමයද්වයං;
ඡන්නං සික්ඛාපදානඤ්ච, එකදෙසවිනිච්ඡයො.

තත්ථ **කථිනන්ති** ‘‘සඞ්ඝස්ස අනුමොදනාය, ගණස්ස අනුමොදනාය, පුග්ගලස්ස අත්ථාරා සඞ්ඝස්ස අත්ථතං හොති කථින’’න්ති (පරි. 414) වචනතො තෙසංයෙව අනුමොදනාදිධම්මානං සඞ්ගහො **කථිනං** නාම. යථාහ ‘‘කථිනං ජානිතබ්බන්ති තෙසඤ්ඤෙව ධම්මානං සඞ්ගහො සමවායො නාමං නාමකම්ම’’න්තිආදි (පරි. 412). තස්මා **කථිනන්ති** ඉදං බහූසු ධම්මෙසු නාමමත්තං, න පරමත්ථතො එකො ධම්මො. කො පනස්ස අත්ථාරොති? තදෙකදෙසොව ඛීරස්ස ධාරා විය. යථා වාහ ‘‘අත්ථාරො එකෙන ධම්මෙන සඞ්ගහිතො වචීභෙදෙනා’’ති. **සහජා** නාම අට්ඨ මාතිකා, ද්වෙ පලිබොධා, පඤ්චානිසංසාති ඉමෙ පන්නරස ධම්මා. **සමයද්වයං** නාම කථිනත්ථාරසමයො, චීවරසමයො චාති. තත්ථ **කථිනත්ථාරසමයො** වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො. **චීවරසමයො** නාම අනත්ථතෙ කථිනෙ අයං කත්තිකමාසො, අත්ථතෙ චත්තාරො හෙමන්තිකා චාති පඤ්ච මාසා.

තත්ථ **අට්ඨ මාතිකා** නාම පක්කමනන්තිකාදයො. තා සබ්බාපි අත්ථාරෙන එකතො උප්පජ්ජන්ති නාම. තබ්භාවභාවිතාය අත්ථාරෙ සති උද්ධාරො සම්භවති. තත්ථ කථිනත්ථාරෙන එකුප්පාදා එකනිරොධා අන්තරුබ්භාරො සහුබ්භාරො, අවසෙසා කථිනුබ්භාරා එකුප්පාදා, නානානිරොධා ච. තත්ථ **එකනිරොධාති** අත්ථාරෙන සහ නිරොධා, අන්තරුබ්භාරසහුබ්භාරානං උද්ධාරාභාවො එකක්ඛණෙ හොතීති අත්ථො. සෙසා නානා නිරුජ්ඣන්ති නාම. තෙසු හි උද්ධාරභාවං පත්තෙසුපි අත්ථාරො තිට්ඨතීති එවාති අට්ඨකථායං අත්ථවිභාවනා. සචෙ අත්ථතෙ කථිනෙ භික්ඛුස්මිං සාපෙක්ඛෙ තම්හා ආවාසා පක්කමන්තෙ සඞ්ඝො **අන්තරුබ්භාරං** කරොති, තස්ස භික්ඛුනො පඨමමෙව මූලාවාසෙ නිට්ඨිතචීවරපලිබොධාභාවෙපි සති අන්තරුබ්භාරෙ පලිබොධො ඡිජ්ජති සතිපි සාපෙක්ඛතාය සඋස්සාහත්තා. ඉමිනා පරියායෙන **පක්කමනන්තිකො කථිනුද්ධාරො** අත්ථාරෙන එකුප්පාදො නානානිරොධො හොති. තථා අන්තරුබ්භාරෙ සති සුණන්තස්සාපි යාව චීවරනිට්ඨානං න ගච්ඡති, තාව පරිහාරසම්භවතො **නිට්ඨානන්තිකො**. යාව සන්නිට්ඨානං න ගච්ඡති, තාව පරිහාරසම්භවතො **සන්නිට්ඨානන්තිකො**. යාව න නස්සති, තාව පරිහාරසම්භවතො **නාසනන්තිකො**. යාව න සුණාති, තාව පරිහාරසම්භවතො **සවනන්තිකො**. යාව චීවරාසා න ඡිජ්ජති, තාව පරිහාරසම්භවතො **ආසාවච්ඡෙදිකො**. යාව සීමං නාතික්කමති, තාව පරිහාරසම්භවතො **සීමාතික්කන්තිකො**. අත්ථාරෙන එකුප්පාදො නානානිරොධො හොතීති වෙදිතබ්බො.

තත්ථ අන්තරුබ්භාරසහුබ්භාරා ද්වෙ අන්තොසීමායං එව සම්භවන්ති, න බහිසීමායං. පක්කමනසවනසීමාතික්කන්තිකා බහිසීමායමෙව සම්භවන්ති, න අන්තොසීමායං. නිට්ඨානසඅාට්ඨානාසාවච්ඡෙදිකා අන්තොසීමායඤ්චෙව බහිසීමායඤ්ච. අන්තරුබ්භාරො සඞ්ඝායත්තො, පක්කමනනිට්ඨානසන්නිට්ඨානසීමාතික්කන්තිකා පුග්ගලාධීනා, සෙසා තදුභයවිපරීතා.

තත්ථ **‘‘නිට්ඨිතචීවරස්මි’’**න්ති ඉමිනා චීවරපලිබොධාභාවමෙව දීපෙති. න ආවාසපලිබොධාභාවං. **‘‘උබ්භතස්මිං කථිනෙ’’**ති ඉමිනා උභයපලිබොධාභාවං දීපෙති, තස්මා උභයපලිබොධාභාවදීපනත්ථං තදෙව වත්තබ්බන්ති චෙ? න, විසෙසත්තා. කථං? කාමඤ්චෙතං තස්මා ‘‘උබ්භතස්මිං කථිනෙ’’ති කෙසඤ්චි කථිනුද්ධාරානං නානානිරොධත්තා, සඞ්ඝපුග්ගලාධීනානධීනත්තා ච අන්තොබහිඋභයසීමාසු නියමානියමතො ච උබ්භතස්මිං කථිනෙ සඞ්ඝස්ස, න පුග්ගලස්ස උබ්භතං හොති, තථාපි ‘‘උබ්භතස්මිං කථිනෙ’’ති ඉදං සාමඤ්ඤවචනං. තස්මා ‘‘නිට්ඨිතචීවරස්මි’’න්ති ඉමිනා නියමෙති.

කිං වුත්තං හොති – සඞ්ඝස්ස අන්තරුබ්භාරෙන උබ්භතස්මිං කථිනෙ අච්ඡින්නචීවරපලිබොධො බහිසීමාගතො පච්ඡා ගන්ත්වා අත්තනො සීමාගතො අනිට්ඨිතචීවරො ආනිසංසං ලභති එවාති කත්වා ‘‘නිට්ඨිතචීවරස්මි’’න්ති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ **ආවාසපලිබොධො** නාම වසති වා තස්මිං ආවාසෙ, සාපෙක්ඛො වා පක්කමති. **චීවරපලිබොධො** නාම චීවරං අකතං විප්පකතං, චීවරාසානුපච්ඡින්නා, තබ්බිපරීතෙන අපලිබොධො වෙදිතබ්බො. තත්ථ අනත්ථතකථිනානං චීවරකාලසමයෙ නියමතො චත්තාරො ආනිසංසා ලබ්භන්ති, අසමාදානචාරො අනියමතො. තෙන සාසඞ්කසික්ඛාපදං වුත්තං. කථං චත්තාරො නියතාති චෙ? ‘‘චීවරකාලසමයො නාම අනත්ථතෙ කථිනෙ වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො’’ති (පාරා. 649) වචනතො අනත්ථතකථිනානං තස්මිං මාසෙ යාවදත්ථචීවරං සිද්ධං, තථා තතියකථිනසික්ඛාපදෙ (පාරා. 497 ආදයො) අකාලචීවරං නාම පිට්ඨිසමයතො පට්ඨාය තං පටිග්ගහෙත්වා සඞ්ඝතො

ලභිතබ්බං වෙ, යාව චීවරකාලසමයං නික්ඛිපිත්වා භාජෙත්වා ගහෙතබ්බං. පුග්ගලිකං වෙ, වස්සානස්ස ඡට්ඨපක්ඛස්ස පඤ්චමිතො පට්ඨාය යාව චීවරකාලසමයං අනධිට්ඨිතං අවිකප්පිතං වට්ටති අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදෙන අනුඤ්ඤාතත්තා, න තතො පරං. තදා උප්පන්නචීවරස්ස පටිසිද්ධත්තා පඨමකඨිනෙන. තත්ථ අට්ඨකථායං වුත්තනයො සඞ්ඝිකං සන්ධාය, තථා **පොරාණගණ්ඨිපදෙ** චාති වෙදිතබ්බං.

පඨමකඨිනෙ (පාරා. 459 ආදයො) පඨමපඤ්ඤත්තියා, අවිසෙසෙන වා එකාදසමෙ දිවසෙ ආපත්ති. වස්සානස්ස හි අන්තොනිවාරණත්ථං අට්ඨකථාය ''නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කඨිනෙ''ති (පාරා. 462 ආදයො) වුත්තං. එසෙව නයො දුතියෙ, තතියෙ ච. තෙන චීවරකාලතො පුරෙ වා අන්තො වා උප්පන්නං චීවරකාලතො උද්ධං එකදිවසම්පි පරිහාරං න ලභති. යදි ලභෙයා, අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදවිරොධො. ''යාව චීවරකාලසමයං නික්ඛිපිතබ්බං, තතො චෙ උත්තරි නික්ඛිපෙය්‍ය, නිස්සග්ගිය''න්ති (පාරා. 648) හි තත්ථ වුත්තං. වස්සාවාසිකභාවෙන සඞ්ඝතො ලද්ධං වුට්ඨවස්සත්තා අත්තනො සන්තකභූතං අච්චෙකචීවරං චීවරකාලසමයං අතික්කාමයතො එව ආපත්ති, න අච්චෙකචීවරකාලං අතික්කාමයතො ආපත්තීති. ''අනත්ථතෙ කඨිනෙ එකාදසමාසෙ උප්පන්න''න්ති (පාරා. 500) වචනතො යො ච තත්ථ චීවරුප්පාදො, සො ච නෙසං භවිස්සතීති සිද්ධං, අනාමන්තචාරගණභොජනසික්ඛාපදෙ ''අඤ්ඤත්‍ර සමයා''ති (පාචි. 222 ආදයො) වුත්තත්තා සෙසද්වයං සිද්ධමෙව. තස්මා ''කාලෙපි ආදිස්ස දින්නං, එතං අකාලචීවර''න්ති (පාරා. 500) වචනතො ආදිස්ස දින්නචීවරං පරිහාරං න ලභති.

අපරකත්තිකායමෙව වා උබ්භතස්මිං කඨිනෙ ලභති, එවං ''උබ්භතස්මිං කඨිනෙ''ති වුත්තත්තාති චෙ? න වත්තබ්බං. ඡ ඨානානි හි සාපෙක්ඛතාය වුත්තානි . දුට්ඨදොසද්වයෙ අධිකරණචතුත්ථං, පඨමානියතෙ සොතස්ස රහො, තතියකඨිනෙ ආදිස්ස දින්නං චීවරං, අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදෙ ''සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපිතබ්බ''න්ති පදං, දුට්ඨුල්ලාරොචනප්පටිච්ඡාදනද්වයෙ අධිකරණං, පාරාජිකවචනඤ්ච, තීසු කඨිනසික්ඛාපදෙසු ''අට්ඨන්නං මාතිකානං අඤ්ඤතරායා''ති වචනන්ති. තත්ථ **ආදිස්ස දින්නං චීවරං** සඞ්ඝිකං භාජිතබ්බචීවරං සන්ධාය වුත්තං, න පුග්ගලිකං. **සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපිතබ්බ**න්ති වස්සාවාසිකචීවරං සන්ධාය වුත්තං. අවුට්ඨවස්සෙන පච්ඡා දාතබ්බත්තා සඤ්ඤාණං කාතබ්බං, න ඤාතිප්පවාරිතතො ලද්ධං පුග්ගලිකං සන්ධාය. තස්මා දුවිධං අච්චෙකචීවරං සඞ්ඝෙ නින්නං, පුග්ගලෙ නින්නඤ්චාති සිද්ධං. තත්ථ සඞ්ඝෙ පරිණතං අච්චෙකචීවරං වස්සූපනායිකදිවසතො පට්ඨාය, පිට්ඨිසමයතො පට්ඨාය වා යාව පවාරණා නික්ඛිපිතුං වට්ටති එව සඞ්ඝිකත්තා, පුග්ගලිකම්පි ''වස්සංවුට්ඨකාලෙ ගණ්හථා''ති දින්නත්තා. තාදිසඤ්හි යාව වස්සංවුට්ඨො න හොති, තාව තස්සෙව දායකස්ස සන්තකං හොති. එත්තකො විසෙසහෙතු.

''අනච්චෙකචීවරෙ අනච්චෙකචීවරසඤ්ඤී චීවරකාලසමයං අතික්කාමෙති, අනාපත්තී''ති වචනතො අච්චෙකචීවරකස්සෙව සො අපරාධො. යෙන ''විරොධො''ති වචනං දස්සෙය්‍යාති න විනයෙ විසෙසහෙතු පරියෙසිතබ්බො. බුද්ධවිසයත්තා පමාණන්ති චෙ? න, යදි එවං එත්ථ අත්තනො සන්තකභූතම්පි අච්චෙකචීවරං සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපිතබ්බමෙව, න අධිට්ඨාතබ්බං න විකප්පෙතබ්බං න විස්සජ්ජෙතබ්බං. තතො ''අනාපත්ති, අන්තොසමයෙ අධිට්ඨෙති විකප්පෙති විස්සජ්ජෙතී''තිආදිවචනවිරොධො (පාරා. 651) අධිවාසෙතබ්බො සියා. තථා ''වස්සානස්ස පච්ඡිමෙ මාසෙ කඨිනුද්ධාරෙ කතෙ තස්මිං මාසෙ අත්ථතෙ කඨිනෙ කඨිනුද්ධාරදිවසං අතික්කාමෙති, නිස්සග්ගියං හොතී''ති වචනතො නිස්සග්ගියං හොතීති අයම්පි අත්ථවිරොධො අධිවාසෙතබ්බො සියා. තස්මිඤ්ච ''අනච්චෙකචීවරෙ අනාපත්තී''ති වුත්තං, තඤ්ච අනධිට්ඨිතං අවිකප්පිතමෙවාති එත්තකො විසෙසහෙතු. අතිරෙකචීවරඤ්චෙතං පඨමසික්ඛාපදෙනාපත්ති, ඉතරං චෙ අනාපත්තියෙවාති ඉමස්ස අත්ථස්ස අයං භගවතො විසෙසහෙතු. තථා අතිරෙකදසාහානාගතායෙව කත්තිකපුණ්ණමාය සඞ්ඝස්ස වස්සාවාසිකත්ථං අච්චෙකචීවරං විය දදමානං න ගහෙතබ්බං, දසාහානාගතාය එව ගහෙතබ්බන්ති එත්තකො විසෙසහෙතු. තතො අට්ඨකථානයවිරොධො ච අධිවාසෙතබ්බො සියා. තත්ථ ''අධිට්ඨිතතො පට්ඨාය උප්පන්නං අච්චෙකචීවරං න හොතී''ති වත්වා අඤ්ඤථා නයො දස්සිතො. **පොරාණගණ්ඨිපදෙ** සො ච නයො සඞ්ඝිකං උපාදාය වුත්තත්තා න විරුජ්ඣතීති නෙව සො ච පටික්ඛිත්තො. යථා අනච්චෙකචීවරං ඡට්ඨිතො පට්ඨාය උප්පන්නං අතිරෙකදසාහානාගතායපි පටිග්ගහෙතබ්බං, පටිග්ගහෙත්වා චීවරකාලසමයං අතික්කාමයතොපි අනාපත්තීති අයම්පි නයො අධිවාසෙතබ්බො සියා. තතො පඨමකඨිනවිරොධො. දසාහානාගතාය එව පටිග්ගහෙතබ්බං, පටිග්ගහෙත්වා චීවරකාලසමයං අතික්කාමයතො අනාපත්තීති චෙ, තං ද්වෙ දසාහෙ ලභතීති එත්තකො විසෙසහෙතු.

අන්තරා අනාපත්තික්ඛෙත්තචීවරකාලප්පවිට්ඨත්තා අධිට්ඨහිත්වා පච්චුද්ධටං විය තං පුනපි දසාහෙ ලභතීති චෙ? න, කාලප්පවෙසො අධිට්ඨානං විය හොතීති චෙ? න, ''වස්සිකසාටිකං වස්සානං චාතුමාසං අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකප්පෙතු''න්ති වචනවිරොධං කත්වා, තතො පරං දසාහං අවිකප්පෙන්තස්සාපි අනාපත්ති සියා. අපිච යං වුත්තං අට්ඨකථායං ''වස්සිකසාටිකා අන්තොවස්සෙ ලද්ධා චෙව නිට්ඨිතා ච, අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨාතබ්බා, දසාහාතික්කමෙ නිට්ඨිතා, තදහෙව අධිට්ඨාතබ්බා, දසාහෙ අප්පහොන්තෙ චීවරකාලං නාතික්කාමෙතබ්බා''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.630). තෙන ආපත්තිතො න මුච්චෙය්‍ය. කාලප්පවෙසො හි අධිට්ඨානපරියායො න ජාතොති. එත්තාවතා යථාවුත්තො අත්ථවිකප්පො පාළිනයෙනෙව පතිට්ඨාපිතො හොති.

අපිචෙත්ථ යං වුත්තං අට්ඨකථායං ''දසාහෙ අප්පහොන්තෙ චීවරකාලං නාතික්කාමෙතබ්බා''ති, තත්ථපි චීවරකාලෙ උප්පන්නං, දසාහෙ අප්පහොන්තෙ වස්ස කරණං නත්ථි, තං අච්චෙකචීවරං අකාලචීවරම්ව චීවරකාලං නාතික්කාමෙතබ්බන්ති සිද්ධමෙතං. පාළිතො ච තඤ්චෙ අන්තොකාලෙ උප්පජ්ජති, දසාහෙ අප්පහොන්තෙපි උප්පජ්ජති, එවං උප්පන්නං අච්චෙකචීවරං අච්චෙකචීවරමෙව න හොති. න හි තං කාලවිසෙසවසෙන

අච්චෙකචීවරසඞ්ඛං ගච්ඡති. වුත්තඤ්හෙතං ‘‘අච්චෙකචීවරං නාම සෙනාය වා ගන්තුකාමො හොති, පවාසං වා ගන්තුකාමො හොති, ගිලානො වා හොති, ගබ්භිනී වා හොති , අස්සද්ධස්ස වා සද්ධා උප්පන්නා හොති…පෙ…. ‘වස්සාවාසිකං දස්සාමී’ති එවං ආරොචිතං, එතං අච්චෙකචීවරං නාමා’’ති (පාරා. 649). තස්මා යථා තං චීවරං නාතික්කාමෙතබ්බං, තථා අනච්චෙකචීවරම්පීති සිද්ධං හොති. තෙන වුත්තං අට්ඨකථායං ‘‘දසාහෙ අප්පහොන්තෙ චීවරකාලං නාතික්කාමෙතබ්බා’’ති. අපිච යදි එවං තං අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදමෙව අච්චෙකචීවරං චීවරකාලං නාතික්කාමෙතබ්බන්ති ඉමස්ස පන අත්ථවිසෙසස්ස දස්සනත්ථං භගවතා පඤ්ඤත්තං.

මහාඅට්ඨකථායං පන තං එවං වුත්තං – කාමඤ්චෙදං ‘‘දසාහපරමං අතිරෙකචීවරං ධාරෙතබ්බ’’න්ති ඉමිනා සිද්ධං, අට්ඨුප්පත්තිවසෙන පන අපුබ්බං විය අත්ථං දස්සෙත්වා සික්ඛාපදං ඨපිතන්ති අත්ථවිසෙසදීපනපයොජනතො. තස්මා තං තස්ස අත්ථවිසෙසදස්සනත්ථං වුත්තන්ති සිද්ධමෙව. තස්මාපි වෙදිතබ්බමෙව යං කිඤ්චි චීවරං චීවරකාලසමයං නාතික්කාමෙතබ්බන්ති. අපිච යං වුත්තං අට්ඨකථායං ‘‘ඡට්ඨිතො පට්ඨාය පන උප්පන්නං අනච්චෙකචීවරම්පි පච්චුද්ධාරෙත්වා ඨපිතචීවරම්පි එතං පරිහාරං ලභතී’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.646-649). තෙන ‘‘අනච්චෙකචීවරෙ අනච්චෙකචීවරසඤ්ඤී චීවරකාලසමයං අතික්කාමෙති, අනාපත්ති’’ති (පාරා. 650) ඉමිනාපි අනච්චෙකචීවරස්සාපි අච්චෙකචීවරපරිහාරලාභං දීපෙතීති.

එත්තාවතා යථාවුත්තො දුතියො අත්ථවිකප්පො පාළිනයෙන, අට්ඨකථානයෙන ච පතිට්ඨාපිතො හොති. එවං තාව පකිණ්ණකාය අධිකථා පරතො පාඨතො විත්ථාරිතා හොතීති අපකිණ්ණකං.

චීවරපලිබොධො, ආවාසපලිබොධො චාති ද්වෙ පලිබොධා. තෙසු එකපලිබොධෙපි සති අනාමන්තචාරාදිආනිසංසං ලභති, තං ඉධ නත්ථීති දස්සෙතුං **‘‘නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කඨිනෙ’’**ති වුත්තං. තස්මා එව **‘‘අත්ථතකඨිනස්ස හි භික්ඛුනො’’**තිආදි වුත්තං. **කඨිනත්ථාරාරහස්සාති** එත්ථ ‘‘අට්ඨහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතො පුග්ගලො භබ්බො කඨිනං අත්ථරිතුං – පුබ්බකරණං ජානාති, පච්චුද්ධාරං ජානාති, අධිට්ඨානං ජානාති, අත්ථාරං ජානාති, මාතිකං ජානාති, පලිබොධං ජානාති, උද්ධාරං ජානාති, ආනිසංසං ජානාතී’’ති (පරි. 409) වචනතො ඉමෙහි අට්ඨහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතො පුග්ගලො කඨිනත්ථාරාරහො නාම. **පුබ්බකරණං** නාම ධොවනවිචාරණඡෙදනසිබ්බනරජනකප්පකරණං.

‘‘චීවරං නාම ඛොම’’න්තිආදිනා පාළිවසෙන ජාතිඤ්ච පමාණඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි අතිරෙකචීවරං දස්සෙතුං **‘‘යං පන වුත්තං අධිට්ඨිතවිකප්පිතෙසූ’’**තිආදි වුත්තං. **ඨපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා’’**ති වුත්තෙපි යස්මිං ඨානෙ යං ඨපිතං, තස්මිං තං පච්ඡා හොතු වා, මා වා, අධිට්ඨානං රුහතෙව. පුරෙ පච්ඡා ඨපනට්ඨානං න පමාණං.

අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නස්ස භික්ඛුභාවපරිච්චාගවසෙන සෙතවත්ථනිවාසනං වා කාසාවචජනං වා **හීනායාවත්තනං**.

එකාදසමෙ අරුණුග්ගමනෙති අන්තිමං ඨපෙත්වා තතො පුරිමතරස්මින්ති අත්ථො වෙදිතබ්බො. තත්ථ **අන්තිමං** නාම අපරකත්තිකාය පඨමාරුණුග්ගමනං. තඤ්හි කාලත්තා නිස්සග්ගියං න කරොති. ඉධ ‘‘නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා’’ති කරණවචනං නිදානාපෙක්ඛං නිදානෙ කරණාභාවතො. තස්මා එව ‘‘දසාහපරම’’න්ති අයමෙත්ථ අනුපඤ්ඤත්තීති වුත්තං. ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිචීවරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතු’’න්තිආදි (මහාව. 358) වචනතො ච ඉධ ‘‘විකප්පෙති’’ති අවිසෙසෙන වුත්තවචනං විරුද්ධං විය දිස්සති, න ච විරුද්ධං තථාගතා භාසන්ති, තස්මා එවමස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො – තිචීවරං තිචීවරසඞ්ඛෙපෙන පරිහාරතො අධිට්ඨාතුමෙව අනුජානාමි, න විකප්පෙතුං. වස්සිකසාටිකං පන චතුමාසතො පරං විකප්පෙතුමෙව, න අධිට්ඨාතුන්ති. එවඤ්ච පන සති යො තිචීවරෙ එකෙන චීවරෙන විප්පවසිතුකාමො හොති, තස්ස තිචීවරාධිට්ඨානං පච්චුද්ධරිත්වා විප්පවාසසුඛත්ථං විකප්පනාය ඔකාසො දින්නො හොති, දසාහාතික්කමෙ ච අනාපත්තීති. එතෙන උපායෙන සබ්බත්ථ විකප්පනාය අපටිසිද්ධභාවො වෙදිතබ්බොති ලිඛිතං.

ඉමස්ස පන සික්ඛාපදස්ස අයං සඞ්ඛෙපවිනිච්ඡයො – අනත්ථතෙ කඨිනෙ හෙමන්තානං පඨමදිවසතො පට්ඨාය, අත්ථතෙ කඨිනෙ ගිම්හානං පඨමදිවසතො පට්ඨාය උප්පන්නචීවරං සන්ධාය **‘‘නිට්ඨිතචීවරස්මි’’**න්තිආදි වුත්තං. එත්ථාහ – ‘‘රජකෙහි ධොවාපෙත්වා සෙතකං කාරාපෙන්තස්සාපි අධිට්ඨානං අධිට්ඨානමෙවා’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.465) වචනතො අරජිතෙපි අධිට්ඨානං රුහතීති. තෙන සූචිකම්මං කත්වා රජිත්වා කප්පබින්දුං දත්වා අධිට්ඨාතබ්බන්ති නියමො කාතබ්බො, න කාතබ්බොති? කත්තබ්බොව. පත්තො විය අධිට්ඨිතො යථා පුන සෙතභාවං වා තම්බභාවං වා පත්තො අධිට්ඨානං න විජහති, න ච පන තාදිසො යං අධිට්ඨානං උපගච්ඡති, එවමෙතං දට්ඨබ්බන්ති. ‘‘ස්වෙ කඨිනං උද්ධරිස්සති’’ති ලද්ධචීවරං සචෙ අජ්ජෙව න අධිට්ඨාති, අරුණුග්ගමනෙ එව නිස්සග්ගියං හොති. කස්මා? ‘‘නිට්ඨිතචීවරස්මි’’න්තිආදිනා (පාරා. 462-463;) සික්ඛාපදස්ස වුත්තත්තා. කඨිනබ්භන්තරෙ දසාහතො උත්තරිපි පරිහාරං ලභති, කඨිනතො පන පච්ඡා එකදිවසම්පි න ලභති. යථා කිං – යථා අත්ථතකඨිනො සඞ්ඝො තිචීවරං අත්ථතදිවසතො පට්ඨාය යාව උබ්භාරා ආනිසංසං ලභති, න තතො පරං, එවං අත්ථතදිවසතො පට්ඨාය යාව උබ්භාරා ලභති, උද්ධතෙ පන කඨිනෙ එකදිවසම්පි න ලභති. එත්ථාහ – උබ්භතදිවසතො පට්ඨාය පුන දසාහං ලභතීති? න, කස්මා? ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දසාහපරමං අතිරෙකචීවරං ධාරෙතු’’න්ති වචනතො. කඨිනබ්භන්තරෙපි එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියන්ති ආපන්නං. තං පන අතිප්පසඞ්ගං නිවාරෙතුං ‘‘නිට්ඨිතචීවරස්මි’’න්තිආදි වුත්තං, න

කඨිනදිවසානි අදිවසානීති දීපනත්ථං. අයමත්ථො තත්ථ තත්ථ ආවිභවිස්සති. අථ වා වස්සිකසාටිකා අනතිරිත්තප්පමාණා නාමං ගහෙත්වා වුත්තනයෙනෙව චත්තාරො වස්සිකෙ මාසෙ අධිට්ඨාතබ්බා, තතො පරං පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතබ්බාති වුත්තං. එත්ථ ''පච්චුද්ධරිත්වා''ති වචනෙ උපොසථදිවසෙ එව පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙත්වා ඨපිතං හොති, තතො පරං හෙමන්තස්ස පඨමදිවසතො පට්ඨාය පච්චුද්ධරණාභාවා. එවං කඨිනබ්භන්තරෙ උප්පන්නචීවරම්පි වෙදිතබ්බන්ති ලිඛිතං.

කඨිනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

''අත්ථතකඨිනස්ස පඤ්ච මාසෙ බද්ධසීමායං යත්ථ කත්ථචි චීවරං නික්ඛිපිත්වා පක්කමන්තස්ස අනාපත්තී''ති අට්ඨකථායං වුත්තං. ''අබද්ධසීමායපි වට්ටතී''ති ඉදං අබද්ධසීමායං කඨිනත්ථාරඤ්ච ආරඤ්ඤකසික්ඛාපදඤ්ච සාධෙතීති ලිඛිතං. ඉදානි –

> ''ජින්නං ධුතඞ්ගං සාසඞ්ක-සම්මතො සන්තරුත්තරං;
> අචීවරස්සානාපත්ති, පච්චුද්ධාරාදිසිද්ධිතො''ති. (වජිර. ටී. පාරාජික 479) –

ඉදං පකිණ්ණකං වෙදිතබ්බං.

තත්‍රායං චොදනාපුබ්බඞ්ගමවිනිච්ඡයො – කෙචි ''දිගුණං සඞ්ඝාටි''න්ති (මහාව. 348) වචනතො ''එකච්චිකා සඞ්ඝාටි නාධිට්ඨාතබ්බා. සචෙ අධිට්ඨාති, න රුහතී''ති වත්වා උපසම්පදාපෙක්ඛානම්පි දිගුණංයෙව සඞ්ඝාටිං දත්වා උපසම්පාදෙන්ති, තෙ ඉමිනා සුත්තලෙසෙන සඤ්ඤාපෙතබ්බා. භගවතා හි ''ඡින්නකං සඞ්ඝාටිං, ඡින්නකං උත්තරාසඞ්ගං, ඡින්නකං අන්තරවාසක''න්ති පඨමං අනුඤ්ඤාතං. තතො ''අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුනො තිචීවරෙ කරියමානෙ සබ්බං ඡින්නකං නප්පහොති. ද්වෙ ඡින්නකානි එකං අඡින්නකං නප්පහොති, ද්වෙ අඡින්නකානි එකං ඡින්නකං නප්පහොතී''ති ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අන්වාධිකම්පි ආරොපෙතු''න්ති (මහාව. 360) අනුඤ්ඤාතං, තස්මා එකච්චිකාපි සඞ්ඝාටි වට්ටතීති සිද්ධං. යා ඡිජ්ජමානාපි නප්පහොති, තස්සා කුතො දිගුණතාති? අට්ඨකථායම්පිස්ස වුත්තං ''අන්වාධිකම්පි ආරොපෙතුන්ති ආගන්තුකපත්තම්පි දාතුං, ඉදං පන අප්පහොනකෙ ආරොපෙතබ්බං. සචෙ පහොති, ආගන්තුකපත්තං න වට්ටති, ඡින්දිතබ්බමෙවා''ති (මහාව. අට්ඨ. 360). කඨිනං පන **ඡින්නකමෙව** වට්ටති, ආවෙණිකලක්ඛණත්තා, ''ඡින්නකං දිගුණං නප්පහොතී''ති වචනාභාවතො වාති සන්නිට්ඨානමෙත්ථ ගන්තබ්බන්ති.

ධුතඞ්ගන්ති අනුපසම්පන්නානං තෙචීවරිකධුතඞ්ගාභාවතො තිචීවරෙනෙව තෙචීවරිකොති, තෙසං අධිට්ඨානාභාවතො **''අධිට්ඨිතෙනෙවා''**ති වත්තබ්බං හොතූති චෙ? න, ධුතඞ්ගභෙදෙන විරොධප්පසඞ්ගතො. චතුත්ථචීවරසාදියනෙන හි ධුතඞ්ගභෙදො, න තිචීවරවිප්පවාසෙන, නාපි අතිරෙකචීවරසාදියනෙන, නාපි අතිරෙකචීවරධාරණෙන. යස්මා පන භික්ඛූනං එව භගවතා අධිට්ඨානවසෙන නව චීවරානි අනුඤ්ඤාතානි, ජාතිවසෙන ච වුත්තානි, න එවං අනුපසම්පන්නානං, තස්මා නෙසං චීවරනියමාභාවා න තං ධුතඞ්ගං අනුඤ්ඤාතං ගහට්ඨානං විය. තස්මා තස්ස සමාදානවිධානෙ අවචනතො ච සන්නිට්ඨානමෙත්ථ ගන්තබ්බන්ති.

සාසඞ්කසම්මතොති කඞ්ඛාවිතරණියං (කඞ්ඛා. අට්ඨ. සාසඞ්කසික්ඛාපදවණ්ණනා) සාසඞ්කසික්ඛාපදෙ විසුං අඞ්ගානි න වුත්තානි, ''සෙසමෙත්ථ චීවරවග්ගස්ස දුතියසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බ''න්ති වුත්තං, න ච පනෙතං වුත්තං. තත්ථ රත්තිවිප්පවාසො චතුත්ථමඞ්ගං, ඉධ ඡාරත්තවිප්පවාසො, අයමෙත්ථ විසෙසොති. තස්මා අඞ්ගසාමඤ්ඤතො ච සම්මුතිසාමඤ්ඤතො ච සාසඞ්කසික්ඛාපදමෙවිදන්ති ඉදං නිප්පදෙසං, තං සප්පදෙසං මාසපරමත්තා. තත්ථ බහිගාමෙපි ගාමසීමං ඔක්කමිත්වා වසිත්වා පක්කමන්තස්ස අනාපත්ති, ඉධ න තථා. ඉධ අනන්තරෙ අනන්තරෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං, තත්ථ සත්තමෙති අයං ඉමෙසං ද්වින්නං විසෙසො. අඞ්ගානි පන චීවරනික්ඛෙපනඞ්ගසම්පත්තිතො විපරියායෙන, ඉධ වුත්තනයෙන ච සිද්ධත්තා න වුත්තානි. තානි කාමං න වුත්තානි, තථාපි චතුත්ථමඞ්ගං විසෙසිතබ්බං, න පන විසෙසිතං. කිං කාරණං? ඉධ වුත්තනිස්සජ්ජනක්කමෙන නිස්සජ්ජිත්වා ආපත්තිදෙසනතො, තත්ථාපන්නාපත්තිවිමොක්ඛදීපනත්ථං. සංවච්ඡරවිප්පවුත්ථම්පි රත්තිවිප්පවුත්ථමෙව, පගෙව ඡාරත්තවිප්පවුත්ථං. එවං සන්තෙපි තත්ථ යථාවුත්තඅඞ්ගසම්පත්තියා සති තත්ථ වුත්තනයෙනෙව නිස්සජ්ජිතබ්බං. හෙමන්තෙ, ගිම්හෙ වා නිස්සජ්ජති චෙ? ඉධ වුත්තනයෙනාපි නිස්සජ්ජිතුං වට්ටතීති ඤාපනත්ථං චතුත්ථමඞ්ගං න විසෙසිතන්ති නො තක්කොති ආචරියො. මාසාතික්කන්තං, දසාහාතික්කන්තම්පි චීවරං ''දසාහාතික්කන්ත''න්ති වත්වා නිස්සට්ඨමෙව, න ඌනමාසං හුත්වා ''දසාහාතික්කන්ත''න්ති වත්වා, මාසාතික්කන්ත''න්ති වත්වාති එකෙ. තථාපි සචෙ පච්චාසාචීවරං හොති, නිස්සග්ගියං. ''දසාහාතික්කන්ත''න්ති වත්වා මූලචීවරං පන ''මාසාතික්කන්ත''න්ති වත්වා නිස්සජ්ජිතබ්බං.

''සන්තරුත්තර''න්ති වා ''සඞ්ඝාටි''න්ති වා ''චීවර''න්ති වා කිං තිචීවරං, උදාහු අඤ්ඤම්පීති? කිඤ්චෙත්ථ – යදි තිචීවරමෙව පටිසිද්ධං, පරියාපන්නවසෙන අච්ඡින්නචීවරඅජන්දනධොවාපනවිඤ්ඤත්තිආදිවිරොධො. අථ අඤ්ඤම්පි ''නිට්ඨිතචීවරස්මි''න්ති එවමාදිනා විරොධොති? වුච්චතෙ – න නියමතො වෙදිතබ්බං යථාසම්භවං ගහෙතබ්බතො.

තථා හි ‘‘චීවරං නික්ඛිපිත්වා සන්තරුත්තරෙන ජනපදචාරිකං පක්කමන්තී’’ති (පාරා. 471) එවමාදීසු තිචීවරමෙව, ‘‘න, භික්ඛවෙ, සන්තරුත්තරෙන ගාමො පවිසිතබ්බො (මහාව. 362), සන්තරුත්තරපරමං තතො චීවරං සාදිතබ්බ’’න්ති (පාරා. 523-524) එවමාදීසු යං කිඤ්චි, තථා ‘‘සගුණං කත්වා සඞ්ඝාටියො දාතබ්බා, නිවාසනං දාතබ්බං, සඞ්ඝාටි දාතබ්බා, හන්ද තෙ, ආවුසො , සඞ්ඝාටි, දෙහි මෙ පට’’න්ති එවමාදීසු. වුත්තඤ්හෙතං ‘‘සබ්බඤ්හි චීවරං සඞ්ඝටිතට්ඨෙන ‘සඞ්ඝාටී’ති වුච්චතී’’ති (පාචි. අට්ඨ. 898). තථා ‘‘නිට්ඨිතචීවරස්මි’’න්ති එත්ථාපීති එකෙ. අන්තොසමයෙ යාවදත්ථං චීවරං අනුඤ්ඤාතං, තං සබ්බං කරියමානං කදා නිට්ඨානං ගච්ඡිස්සති, තස්මා තිචීවරමෙවාති එකෙ.

අචීවරස්සානාපත්ති පච්චුද්ධාරාදිසිද්ධිතොති කිං වුත්තං හොති – උද්දොසිතසික්ඛාපදස්ස නිප්පයොජනභාවප්පසඞ්ගතො තිචීවරවිප්පවාසෙ තෙචීවරස්ස ආපත්තීති එකෙ. තත්ථෙතං වුච්චති න හොති ආපත්ති පච්චුද්ධාරාදිසිද්ධිතො. ‘‘අනාපත්ති අන්තොඅරුණෙ පච්චුද්ධරති විස්සජ්ජෙතී’’ති (පාරා. 496) හි වුත්තං. අඤ්ඤථා පච්චුද්ධරන්තස්ස, අන්තොඅරුණෙ විස්සජ්ජෙන්තස්ස ච යාව අඤ්ඤො නාධිට්ඨාති, තාව ආපත්තිං ආපජ්ජති යථාවුත්තනයෙනෙව. අඤ්ඤථා සත්තබ්භන්තරෙන විප්පවාසස්සාති විප්පවාසතො යථාරුතංයෙව සති විප්පවාසෙ විප්පවාසතො, අවිප්පවාසෙ සති අවිප්පවාසතොති.

උද්දොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. අකාලචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානස්ස දුබ්බිජානත්තා තං දස්සෙතුං **‘‘අපිච භික්ඛුන’’**න්තිආදි වුත්තං. විහාරපරියන්තෙ නිවිට්ඨධුවසන්නිපාතට්ඨානතො වා පරියන්තෙ ඨිතභොජනසාලතො වා නිබද්ධවසනකආවාසතො වාති එවං ගහෙතබ්බං. සචෙ විහාරෙ සන්නිපතිතභික්ඛූහි සද්ධිං එකාබද්ධා හුත්වා යොජනසතම්පි පූරෙත්වා නිසීදන්ති, යොජනසතම්පි උපචාරසීමා හොතීති අත්ථො. ‘‘සමානසංවාසකසීමායා’’ති වුත්තෙ ඛණ්ඩසීමාදීසු ඨිතානං න පාපුණාති, තාසං විසුං සමානසංවාසකසීමත්තාති ච සමානසංවාසකඅවිප්පවාසසීමානං ඉදං නානත්තං. ‘‘අවිප්පවාසසීමාය දම්මී’’ති දින්නං පන ගාමෙ ඨිතානං න පාපුණාති. කස්මා? ‘‘ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා’’ති (මහාව. 144) වචනතො. ‘‘සමානසංවාසකසීමායා’’ති දින්නං පන යස්මිං ඨානෙ අවිප්පවාසසීමා අත්ථි, තත්ථ ඨිතානම්පි. **‘‘තත්‍ර ඨිතානඤ්ච පාපුණාතී’’**ති ච, ‘‘ඛණ්ඩසීමායං ඨත්වා ‘සීමට්ඨකසඞ්ඝො ගණ්හාතූ’ති වුත්තෙ උපචාරසීමාය එව පරිච්ඡින්දිත්වා දාතබ්බ’’න්ති ච, ‘‘තෙසං බහිසීමට්ඨානම්පි පාපුණාති යාව කඨිනස්සුබ්භාරාති අත්ථො’’ති ච, ‘‘අනත්ථතෙ පන කඨිනෙ අන්තොහෙමන්තෙ සචෙ විහාරං පවිසිත්වා ‘වස්සංවුට්ඨසඞ්ඝස්ස දම්මී’ති වදති, යෙ තත්ථ වස්සච්ඡෙදං අකත්වා පච්ඡිමවස්සංවුට්ඨා, තෙසං බහිසීමට්ඨානම්පි පාපුණාතී’’ති විනයධරා පරිච්ඡින්දන්ති, අට්ඨකථායං පන අනාගතං. තස්මා **සමන්තපාසාදිකායං** ‘‘ලක්ඛණඤ්ඤූ වදන්තී’’ති (මහාව. අට්ඨ. 379) වුත්තන්ති ච, ‘‘‘චීවරමාසතො පට්ඨාය යාව හෙමන්තස්ස පච්ඡිමො දිවසො, තාව වස්සාවාසිකං දෙමා’ති වුත්තෙ කඨිනං අත්ථතං වා හොතු, අනත්ථතං වාති යං සමන්තපාසාදිකාවචනං (මහාව. අට්ඨ. 379), එත්ථාපි යදි අත්ථතං, පුරිමවස්සංවුට්ඨා පඤ්ච මාසෙ. යදි අනත්ථතං, පච්ඡිමවස්සංවුට්ඨා චත්තාරො මාසෙ ලභන්තීති විනිච්ඡයො’’ති ච ලිඛිතං.

‘‘යෙහි මය්හං යාගු පීතාති යෙහි නිමන්තිතෙහි මය්හං යාගු පීතාති අධිප්පායො. තස්මා යෙහි නිමන්තිතෙහි යාගු පීතා, තෙසංයෙව පාපුණාතීති වුත්තං. අඤ්ඤථා ‘යෙහි මය්හං යාගු පීතා’ති වුත්තෙ නිමන්තිතා වා හොන්තු, අනිමන්තිතා වා, යෙහි පීතා, තෙසං පාපුණිතබ්බානී’’ති වදන්ති. එත්ථ ‘‘නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කඨිනෙ’’ති වදන්තො ඤාපෙති එත්ථන්තරෙ තිණ්ණම්පි අකාලචීවරානං උප්පත්තිඅභාවන්ති. කස්මා පන පදභාජනෙ විත්ථාරිතානීති? වුච්චතෙ – ඉදං පන සික්ඛාපදං අධිට්ඨානං සන්ධාය න වුත්තං කින්තු පඨමසික්ඛාපදෙ දසාහපරමං අනුජානිත්වා තස්මිං අප්පහොන්තෙ සචෙ පච්චාසා අත්ථි, තමෙව වඩ්ඪෙත්වා මාසමනුජානන්තො ඉමම්පි අත්ථවිසෙසං දීපෙති. අකාලචීවරං නාම සම්මුඛීභූතෙන භාජෙතබ්බං. තං පන ‘‘ආකඞ්ඛමානෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතබ්බ’’න්ති ඉමිනා සික්ඛාපදෙන වඩ්ඪෙත්වා වුත්තන්ති. තස්මා තීණිපි පදභාජනෙ විත්ථාරිතානීති.

‘‘ඛිප්පමෙව කාරෙතබ්බන්ති සීඝං අන්තොදසාහෙයෙව කාරෙතබ්බ’’න්ති ඉදං පන පහොනකභාවෙ පුරිමසික්ඛාපදලක්ඛණෙනාති දීපෙතුං වුත්තං. තස්මා එවං ‘‘සීඝ’’න්ති වා ‘‘ලහු’’න්ති වා ආදිනා අවත්වාපි ‘‘දසාහා’’ති වුත්තන්ති. අත්ථතකඨිනස්ස එවං හොතු, අනත්ථතෙ පන කඨිනෙ කථන්ති වුත්තෙ අනත්ථතස්ස පටික්ඛෙපතං දස්සෙතීති වුත්තො අපස්සන්තො විඝාතං ආපජ්ජතීති (වජිර. ටී. පාරාජික 499-500) ලිඛිතං.

අකාලචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පුරාණචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘සාකියානියො විය සුද්ධභික්ඛුසඞ්ඝෙ වා’’ති ඉදං ‘‘භික්ඛුනී නාම උභතොසඞ්ඝෙ උපසම්පන්නා’’ති (පාරා. 505) ඉමිනා විරුජ්ඣතීති චෙ? න, අධිප්පායාජානනතො . භික්ඛූනං සන්තිකෙ උපසම්පදාය පටික්ඛිත්තත්තා තදනුප්පසඞ්ගභයා එවං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

එකෙන වත්ථුනාති යෙන කෙනචි පඨමෙන. **අවුත්තා වා ධොවතීති** අවුත්තා ධොවති, රජති ආකොටෙතීති අත්ථො. '''අවුත්තා'ති වචනතො අවාදාපෙත්වා ධොවනාදීසු අනාපත්තී''ති ලිඛිතං. ඉධ චීවරං නාම නිවාසනපාරුපනූපගමෙව. යදි එවං ''නිවාසනපාරුපනූපගමෙව වත්තබ්බ''න්ති චෙ? තං න වත්තබ්බං ''පුරාණචීවර''න්ති ඉමිනාව සිද්ධත්තා. වුත්තඤ්හෙතං ''පුරාණචීවරං නාම සකිං නිවත්ථම්පි සකිං පාරුතම්පී''ති (පාරා. 505).

පුරාණචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චීවරප්පටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා

උපචාරො ද්වාදසහත්ථො. අචිත්තකත්තා කථං පංසුකූලං වට්ටතීති චෙ? තාය තස්ස භික්ඛුනො අදින්නත්තා, භික්ඛුනා ච තතො භික්ඛුනිතො අග්ගහිතත්තා ච.

චීවරප්පටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

ඤාතකප්පවාරිතෙ වා විඤ්ඤාපෙන්තස්සාති එත්ථ ච සඞ්ඝවසෙන පවාරිතෙසු පමාණමෙව වට්ටති. පුග්ගලිකප්පවාරණාය යං යං පවාරෙති, තං තංයෙව විඤ්ඤාපෙතබ්බන්ති ලිඛිතං.

අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා

පකතියා සන්තරුත්තරෙන චරති කඨිනපලිබොධවසෙන වා සාසඞ්කසික්ඛාපදවසෙන වා. එත්ථ සියා – ''න මත්තං ජානිත්වා බහුං චීවරං විඤ්ඤාපෙස්සන්ති, දුස්සවාණිජ්ජං වා''තිආදිනා (පාරා. 522) උජ්ඣායන්තානං සුත්වා භගවාපි ඡබ්බග්ගියෙ භික්ඛූ ''කථඤ්හි නාම තුම්හෙ මොඝපුරිසා න මත්තං ජානිත්වා බහුං චීවරං විඤ්ඤාපෙස්සථා''ති (පාරා. 522) වත්වා සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තත්තා ච ඉමිස්සං කඞ්ඛාවිතරණියං ''බහුචීවරවිඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිං පඤ්ඤත්ත''න්ති වුත්තත්තා, **සමන්තපාසාදිකායං** ''න හි අනච්ඡින්නචීවරා අත්තනො අත්ථාය සාඛාපලාසං භඤ්ජිතුං ලභන්ති, අච්ඡින්නචීවරානං පන අත්ථාය ලභන්තී''ති වුත්තත්තා ච අඤ්ඤස්සත්ථාය පමාණං විඤ්ඤාපෙතුං වට්ටතීති චෙ? න, කස්මා? අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදස්ස අට්ඨුප්පත්තියා එව අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්ති වාරිතා. තස්ස සික්ඛාපදස්ස අනාපත්ති. පාළියං (පාරා. 521) ''අඤ්ඤස්සත්ථායා''ති ඉමිස්සා අනාපත්තිපාළියා අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපෙන්තො තස්ස ඤාතකප්පවාරිතෙ එව විඤ්ඤාපෙති, න අඤ්ඤෙති වචනතො ච වාරිතා. තස්මා භගවාපි ''බහුං චීවරං විඤ්ඤාපෙස්සථා''ති (පාරා. 522) විගරහිත්වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙන්තො ''අභිහට්ඨුං පවාරෙය්‍යා''ති වුත්තනයෙනෙව පමාණතො ගහණං අනුජානි, න අඤ්ඤස්සත්ථාය පමාණතො විඤ්ඤාපනං. යස්මා පනිමං සික්ඛාපදං අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිංයෙව පඤ්ඤත්තං, තස්මා ඉධ ''අඤ්ඤස්සත්ථායා''ති න වුත්තං, න න ලබ්භතීති කත්වා.

අට්ඨකථාසු ''අඤ්ඤාතකප්පවාරිතට්ඨානෙ පකතියා බහුම්පි වට්ටති, අච්ඡින්නකාරණා පමාණමෙව වට්ටතී''ති වුත්තං. තං ''අනාපත්ති ඤාතකානං පවාරිතාන''න්ති (පාරා. 526) වුත්තඅනාපත්තිපාළියා න සමෙතීති සමන්තපාසාදිකායං (පාරා. අට්ඨ. 2.526) වුත්තත්තා ඉධාපි වුත්තනයෙනෙව ඤාතකප්පවාරිතෙ විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අත්තනො ධනෙන ගණ්හන්තස්ස අනාපත්තීති ලිඛිතං. ''අඤ්ඤස්සත්ථායා''ති නිදානවිරොධතො න වුත්තං, තථාපි අනන්තරෙ වුත්තනයෙනෙව ලබ්භති එවාති වදන්ති.

තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. උපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා

පඨමඋපක්ඛටෙ **''පුබ්බෙ අප්පවාරිතො''**ති (පාරා. 528) වචනතො තස්මිං ඛණෙ පවාරිතොපි අප්පවාරිතොව හොතීති වෙදිතබ්බං.

උපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා

දුතියඋපක්ඛටෙන කිං පයොජනන්ති චෙ? නත්ථි පයොජනං, කෙවලං අට්ඨුප්පත්තිවසෙන පන පඤ්ඤත්තං භික්ඛුනියා රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදං විය. එවං සන්තෙ සඞ්ගීතිකාරකෙහි සඞ්ගීතිං අනාරොපෙතබ්බං භවෙය්‍ය විනාපි තෙන තදත්ථසිද්ධිතො, අනිස්සරත්තා, අනාරොපෙතුං අනුඤ්ඤාතත්තා ච. වුත්තඤ්හෙතං ''ආකඞ්ඛමානො, ආනන්ද, සඞ්ඝො…පෙ…. සමූහනෙය්‍යා''ති (දී. නි. 2.216; චූළව. 441). ඉදං සබ්බමකාරණං. න හි බුද්ධා අප්පයොජනං වචනං නිච්ඡාරෙන්ති, පගෙව සික්ඛාපදං. තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං ''ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉදඤ්හි පුරිමස්ස අනුපඤ්ඤත්තිසදිස''න්තිආදි. අනුපඤ්ඤත්ති ච නිප්පයොජනං නත්ථි. තංසදිසඤ්චෙතං, න නිප්පයොජනන්ති දස්සිතං හොති. එවං සන්තෙ කො පනෙත්ථ අත්ථවිසෙසොති? තතො ආහ **''කෙවලං තත්ථ එකස්ස පීළා කතා, ඉධ ද්වින්නං, අයමෙත්ථ විසෙසො''**ති. ඉමිනා අත්ථවිසෙසෙන කො පනඤ්ඤො අතිරෙකත්ථො දස්සිතොති? **පොරාණගණ්ඨිපදෙ** තාව වුත්තං ''එකස්මිම්පි වත්ථුස්මිං උභින්නම්පි පීළා කාතුං න වට්ටතීති අයමතිරෙකත්ථො දස්සිතො''ති. තෙනෙතං දීපෙති ''න කෙවලං පටිලද්ධචීවරගණනාය එව ආපත්තිගණනා, පීළිතපුග්ගලසඞ්ඛාතවත්ථුගණනායපී''ති.

හොන්ති චෙත්ථ –

''වත්ථුතො ගණනායපි, සියා ආපත්ති නෙකතා;
ඉති සන්දස්සනත්ථඤ්ච, දුතියූපක්ඛටං ඉධ.

''කායසංසග්ගසික්ඛාය, විභඞ්ගෙ විය කින්තෙතං;
එකිත්ථියාපි නෙකතා, ආපත්තීනං පයොගතො''ති. (වජිර. ටී. පාරාජික 532);

අපිචෙතං සික්ඛාපදං තංජාතිකෙසු සික්ඛාපදෙසු සබ්බෙසුපි ගහෙතබ්බවිනිච්ඡයස්ස දස්සනප්පයොජනන්ති වෙදිතබ්බං. ආහ ච –

''අඤ්ඤාතිකාය බහුතාය විමිස්සතාය;
ආපත්තියාපි බහුතා ච විමිස්සතා ච;
ඉච්චෙවමාදිවිධිසම්භවදස්සනත්ථං ;
සත්ථා උපක්ඛටමිදං දුතියං අවොචා''ති. (වජිර. ටී. පාරාජික 532);

තස්සායං සඞ්ඛෙපතො අධිප්පායපුබ්බඞ්ගමා විචාරණා – පුරාණචීවරං එකමෙව භික්ඛු භික්ඛුනීහි ද්වීහි, බහූහි වා ධොවාපෙති, භික්ඛුනිගණනාය පාචිත්තියගණනා. තථා ද්වින්නං, බහූනං වා සාධාරණං එකමෙව චීවරං අඤ්ඤත්‍ර පාරිවත්තකා පටිග්ගණ්හාති, ඉධාපි තථා ද්වින්නං, බහූනං වා සාධාරණමෙකං විඤ්ඤාපෙති, විඤ්ඤත්තපුග්ගලගණනාය ආපත්තිගණනා. තථා අඤ්ඤෙසුපි එවරූපෙසු සික්ඛාපදෙසු නයො නෙතබ්බො. අයං තාව **බහුතාය** නයො.

විමිස්සතාය පන ඤාතිකාය, අඤ්ඤාතිකාය ච එකං ධොවාපෙති, එකතො නිට්ඨාපනෙ එකං පාචිත්තියං. අථ ඤාතිකා පඨමං ථොකං ධොවිත්වා ඨිතා, පුන අඤ්ඤාතිකා සුධොතං කරොති, නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. අථ අඤ්ඤාතිකා පඨමං ධොවති, පච්ඡා ඤාතිකා සුධොතං කරොති, අඤ්ඤාතිකාය පයොගවසෙන භික්ඛුනො දුක්කටමෙව. අඤ්ඤාතිකාය, ඤාතිකාය ච අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, ඤාතිකසඤ්ඤී වා ධොවාපෙති, යථාවුත්තනයෙන නිස්සග්ගියදුක්කටාදිආපත්තිභෙදගණනා වෙදිතබ්බා. තථා අඤ්ඤාතිකාය, ඤාතිකාය ච සන්තකං චීවරං උභොහි එකතො දියමානං පටිග්ගණ්හාති, නිස්සග්ගියමෙව. අථ අඤ්ඤාතිකාය එව හත්ථතො පටිග්ගණ්හාති, නිස්සග්ගියමෙව. අථ ඤාතිකාය හත්ථතො පටිග්ගණ්හාති, අනාපත්ති. අථ උභොසු අඤ්ඤාතිකාදිසඤ්ඤී, වුත්තනයෙනෙව නිස්සග්ගියදුක්කටාදිආපත්තිභෙදගණනා වෙදිතබ්බා. තථා අඤ්ඤාතිකවිඤ්ඤත්තිආදීසුපි යථාසම්භවං නයො නෙතබ්බො. අයං විමිස්සතාය නයො.

ආදිසද්දෙන පන අනෙකෙ අඤ්ඤාතිකා විඤ්ඤත්තා, විඤ්ඤත්තපුග්ගලගණනාය දුක්කටං. එකො දෙති, එකො න දෙති, නිස්සග්ගියං. අථ අවිඤ්ඤත්තො දෙති, න නිසග්ගියං. අථ විඤ්ඤත්තාවිඤ්ඤත්තානං සාධාරණං විඤ්ඤත්තො දෙති, නිස්සග්ගියං. උභො දෙන්ති, නිස්සග්ගියමෙව. අවිඤ්ඤත්තො දෙති, නිස්සග්ගියෙන අනාපත්ති. විඤ්ඤත්තස්ස වචනෙන අවිඤ්ඤත්තො දෙති, අනාපත්ති එව. තථා උපක්ඛටාදීසුපි යථාසම්භවං නයො නෙතබ්බො.

එත්තාවතා සඞ්ඛෙපතො අඤ්ඤාතිකායාදිගාථා වුත්තාධිප්පායා හොති. යං පනෙත්ථ භික්ඛුනියා රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදං නිප්පයොජනතාය නිදස්සනං වුත්තං, තස්ස පයොජනවිසෙසො තස්මිංයෙව ආවිභවිස්සතීති . එවමෙව අඤ්ඤත්ථපි වචනෙන, විසෙසඅට්ඨුප්පත්තිවසෙන ච සික්ඛාපදෙසු ඤාතබ්බං විසෙසප්පයොජනන්ති.

දුතියඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා

“ඨානං භඤ්ජති, ආගතකාරණං විනාසෙතී”ති වුත්තත්තා පුන චොදනං න ලභතීති එකෙ. ආගමනස්ස සාත්ථකං න හොති, චීවරං න ලභිස්සති පටිසන්ථාරස්ස කතත්තාති එකෙ. චොදනාලක්ඛණං න හොතීති කත්වා වුත්තන්ති එකෙ. ‘‘ධම්මදෙසනාධිප්පායාදිනා න පටිසන්ථාරො කාතබ්බො’’ති **උපතිස්සත්ථෙරො** ‘‘‘ආගතකාරණං විනාසෙතී’ති චොදනාඨානානි භඤ්ජති, චොදෙතුකාමො අකත්තබ්බමකාසි, තප්පච්චයා වත්තභෙදෙ දුක්කට’’න්ති ච වදති. **ධම්මසිරිත්ථෙරො** පන ‘‘ආසනෙ චෙ නිසීදති, එකාය නිසජ්ජාය ද්වෙ ඨානානි භඤ්ජති. ආමිසං චෙ පටිග්ගණ්හාති, එකෙන පටිග්ගහණෙන ද්වෙ ඨානානි භඤ්ජති. ධම්මං චෙ භාසති, ධම්මදෙසනාසික්ඛාපදෙ වුත්තපරිච්ඡෙදාය එකාය වාචාය ද්වෙ ඨානානි භඤ්ජති. තං සන්ධාය ‘ආගතකාරණං විනාසෙතී’ති වුත්ත’’න්ති වදති. ‘‘එසො ඛො’’ති වුත්තෙන සඤ්ඤත්තො එකො, ‘‘අයං වෙය්‍යාවච්චකරොති…පෙ…. අවුත්තෙපි චොදෙතුං වට්ටතී’’ති වුත්තො දුතියො, සචෙ පන දූතො ගච්ඡන්තොව ‘‘අහං තස්ස හත්ථෙ දස්සාමී’’තිආදිනා වුත්තො තතියො, ‘‘අඤ්ඤං වා පෙසෙත්වා ආරොචාපෙතී’’ති වුත්තො චතුත්ථොති යථා භික්ඛුනා නිද්දිට්ඨා චත්තාරො, තථෙව දූතෙන නිද්දිට්ඨා චත්තාරො. **මුඛවෙවටිකකප්පියකාරකො, පරම්මුඛකප්පියකාරකො** චෙති එතෙසු අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙසු විය පටිපජ්ජිතබ්බන්ති ලිඛිතං.

රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චීවරවග්ගො පඨමො.

2. එළකලොමවග්ගො

1. කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා

කාරාපෙය්‍යාති අත්තනො ච පරස්ස ච උභින්නඤ්ච කොසියං එකතො ගණ්හිත්වා වුත්තං, උභො වා එකතො කරොන්තීති අත්ථො වෙදිතබ්බං. තත්ථ අත්තනා කතං චෙ, ‘‘නිස්සජ්ජනකාලෙ සයං කතං නිස්සග්ගිය’’න්ති වත්තබ්බං. උභොහි චෙ කතං, යථාපාළිමෙව.

කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සුද්ධකාළකසික්ඛාපදවණ්ණනා

යථා පඨමෙ ‘‘එකෙනපි කොසියංසුනා’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං, තථා ඉධ ‘‘එකෙනපි අඤ්ඤෙන අමිස්සිතාන’’න්ති වචනාභාවතො අඤ්ඤෙන මිස්සභාවෙ සතිපි අපඤ්ඤායමානරූපකං චෙ, ‘‘සුද්ධකාළක’’මිච්චෙව වුච්චතීති වදන්ති.

සුද්ධකාළකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘තුලයිත්වා’’ති වචනතො යථා තුලාධාරණාය කාළකාදිකා න හොන්ති, තථා කාළකානං ද්වෙ භාගා ගහෙතබ්බා උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන. **‘‘එකස්සාපි කාළකලොමස්ස අතිරෙකභාවෙ නිස්සග්ගිය**න්ති වචනං තුලාධාරණාය කිඤ්චාපි න සමෙති, අචිත්තකත්තා පන සික්ඛාපදස්ස පුබ්බෙ තුලාය ධාරයිත්වා ඨපිතෙසු එකම්පි ලොමං තත්ථ පතෙය්‍ය, නිස්සග්ගියන්ති අයමධිප්පායොති නො තක්කො’’ති ආචරියො. වුත්තපරිච්ඡෙදෙන අග්ගහණං **අකිරියා,** සන්ථතකරණං **කිරියා.**

ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ඡබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

“ඔරෙන චෙ ඡන්නං වස්සාන”න්ති වුත්තත්තා ඡබ්බස්සෙ පරිපුණ්ණෙ කාතුං වට්ටතීති නිට්ඨානදිවසතො පට්ඨාය ඡන්නං වස්සානං පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. යානි පනෙත්ථ අතිරෙකඡබ්බස්සවසෙන වා සම්මුතිවසෙන වා කතානි, සබ්බානි තානි එකතො පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටන්තීති. ගිලානස්ස ච එකං නප්පහොතීති අනෙකම්පි වට්ටති. යතො පට්ඨාය රොගස්ස මන්දතාය සන්ථතං ආදාය ගන්තුං සක්කොති, තතො පට්ඨාය සම්මුති වා රොගො වා න රක්ඛතීති එකෙ. අපිච ඡවස්සබුද්ධනිම්මලං සික්ඛාපදං විචාරෙතුං ගම්භීරත්තා. තස්මා ඡවස්සෙ කම්මං කතන්ති.

ඡබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා

කස්මා පනෙත්ථ ''සන්ථතං පන භික්ඛුනා''ති සික්ඛාපදං අපඤ්ඤපෙත්වා ''නිසීදනසන්ථත''න්ති පඤ්ඤත්තං, නනු එත්ථ කාරණෙන භවිතබ්බන්ති? අත්ථි කාරණං, චීවරසඤ්ඤිතාය සන්ථතානං උජ්ඣිතත්තා තෙසං අචීවරභාවදස්සනත්ථං තථා පඤ්ඤත්තං භගවතාති වුත්තං හොති. තස්මා තෙ භික්ඛූ තෙචීවරිකධුතඞ්ගභෙදභයා සන්ථතෙ චතුත්ථචීවරසඤ්ඤිතාය සන්ථතානි උජ්ඣිත්වා තෙරස ධුතඞ්ගානි සමාදියිංසු, භගවා ච තෙසං සන්ථතං අනුජානි. තතො තෙසං භික්ඛූනං එවං හොති ''නිසීදනචීවරසණ්ඨානම්පෙතං නිසීදනසන්ථතං නො භගවතා අනුඤ්ඤාතං චතුත්ථචීවරභාවෙන, පගෙව කතසන්ථතං වා''ති. තතො ''සන්ථතෙ තෙසං චීවරසඤ්ඤිතා න භවිස්සතී''ති තදත්ථං භගවතා ''සන්ථත''න්ති අපඤ්ඤපෙත්වා ''නිසීදනසන්ථත''න්ති පඤ්ඤත්තන්ති අධිප්පායො. ඉමෙසු පන පඤ්චසු සන්ථතෙසු පුරිමානි තීණි විනයකම්මං කත්වා පටිලභිත්වාපි පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්ති අකප්පියත්තා, පච්ඡිමානි ද්වෙ වට්ටන්තීති (වජිර. ටී. පාරාජික 566-567) ලිඛිතං. කථං පඤ්ඤායතීති චෙ? ''අනාපත්ති අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජතී''ති (පාරා. 570) වචනතොති වෙදිතබ්බං.

නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා

''අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නස්සා''ති ඉමිනා පකතියා දීඝමග්ගං පටිපන්නස්ස උප්පන්නානිපි තියොජනපරමමෙව හරිතබ්බානි, පගෙව අප්පටිපන්නස්සාති දස්සෙති. පටිපන්නස්ස චෙ, අද්ධානං නාම පටිපන්නස්ස අකාමා වස්සංවුට්ඨභික්ඛුනියා මග්ගප්පටිපත්ති වියාති දස්සෙති. අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නස්ස නිස්සග්ගියන්ති වා සම්බන්ධො. තෙනෙව වාසාධිප්පායස්ස පටිප්පස්සද්ධගමනුස්සාහත්තා ''අප්පටිපන්නො''ති සඞ්ඛං ගතස්ස අනාපත්තීති සිද්ධං. ඉමස්මිං පන අත්ථවිකප්පෙ ''භික්ඛුනො පනෙව එළකලොමානි උප්පජ්ජෙය්‍යුං...පෙ.... අසන්තෙපි හාරකෙ අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නස්ස නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය''න්ති යොජනා වෙදිතබ්බා. යස්මා වා එළකලොමානං උප්පත්තිට්ඨානතො පට්ඨාය තියොජනපරමතා අධිප්පෙතා, මග්ගං අප්පටිපන්නස්ස ච තියොජනපරමතා නත්ථි, තස්මා **''අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නස්ස උප්පජ්ජෙය්‍යු''**න්ති වුත්තං. තෙන අච්ඡින්නං පටිලභිත්වා හරතො ච අනාපත්තීති සිද්ධං. පටිලාභො හි තෙසං උප්පත්ති නාමාති.

''ආකඞ්ඛමානෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතබ්බානී''ති ඉමිනා අත්තනා පටිග්ගහිතානංයෙව තියොජනාතික්කමෙ ආපත්තීති දස්සෙති. තෙන අනාකඞ්ඛමානෙන පරසන්තකානි පටිග්ගහිතානි හරන්තස්ස අනාපත්තීති සිද්ධං.

අඞ්ගෙසු ''අත්තනො සන්තකතා''ති නත්ථි, අයමත්ථො ''භික්ඛුනො උප්පජ්ජෙය්‍යු''න්ති ඉමිනා, ''අච්ඡින්නං පටිලභිත්වා''ති ඉමිනා ච දීපිතො හොතීති වෙදිතබ්බො. **පොරාණගණ්ඨිපදෙ** ච ''අඤ්ඤං භික්ඛුං හරාපෙන්තො ගච්ඡති චෙ, ද්වින්නම්පි අනාපත්තී''ති වුත්තං. තස්මා ද්වෙ භික්ඛූ තියොජනපරමං පත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස භණ්ඩං පරිවත්තෙත්වා චෙ හරන්ති, අනාපත්තීති සිද්ධං.

තියොජනපරමං සහත්ථා හරිතබ්බානීති තියොජනපරමමෙව අත්තනා හරිතබ්බානි, තං කිමත්ථන්ති? සීමාය එතපරමතො. වුත්තඤ්හෙතං ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තියොජනපරමං සීමං සම්මන්නිතු''න්ති (මහාව. 140). වාසාධිප්පායෙන, පච්චාගමනාධිප්පායෙන වා ගච්ඡතො එතපරමතා ච. වුත්තඤ්හෙතං ''ඡබ්බග්ගියා භික්ඛූ අතිමහතියො සීමායො සම්මන්නන්ති...පෙ.... භික්ඛූ උපොසථං ආගච්ඡන්තා උද්දිස්සමානෙපි පාතිමොක්ඛෙ ආගච්ඡන්ති, උද්දිට්ඨමත්තෙපි ආගච්ඡන්ති, අන්තරාපි පරිවසන්තී''ති (මහාව. 140).

අසන්තෙ හාරකෙති ආණත්තියා හාරකෙ අසති. කම්බලස්ස උපරි නිසීදිත්වා ගච්ඡන්තස්ස සචෙ එකම්පි ලොමං චීවරෙ ලග්ගං හොති, තියොජනාතික්කමෙ ආපත්ති එව කම්බලතො විජටිතත්තාති ලිඛිතං. තං කම්බලස්ස පටිග්ගහිතත්තා අත්තනො අත්ථාය පටිග්ගහිතමෙව හොතීති යුත්තං.

එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. ජාතරූපසික්ඛාපදවණ්ණනා

''නිබ්බත්තරුක්ඛච්ඡායාපි රුක්ඛපරිච්ඡෙදං අනතික්කන්තා''ති ලිඛිතං.

ජාතරූපසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. රූපියසංවොහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

ජාතරූපරජතපරිවත්තනන්ති උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන වුත්තං.

රූපියසංවොහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා

අසන්තෙ පාචිත්තියං දෙසෙතබ්බමෙවාති එත්ථ කිං සුද්ධිකං පාචිත්තියං, උදාහු නිස්සග්ගියන්ති? නිස්සග්ගියං පාචිත්තියමෙව.

කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තත්‍රිදං පකිණ්ණකං

අට්ඨමසික්ඛාපදං පරෙන අත්තනො අත්ථාය දියාමානස්ස වා පාරිවත්තකභාවෙන දියාමානස්ස වා පංසුකූලස්ස වා රූපියස්ස උග්ගණ්හනඋග්ගණ්හාපනසාදියනානි පටික්ඛිපති.

නවමං පරස්ස වා අත්තනො වා රූපියපරිවත්තනං පටික්ඛිපති.

දසමං අරූපියපරිවත්තනං. ‘‘අරූපියෙ අරූපියසඤ්ඤී පඤ්චන්නං සහ අනාපත්තී’’ති (පාරා. 591; වි. වි. ටී. 1.591; වජිර. ටී. පාරාජික 587) ච වචනං ඉතරෙහි සහ ආපත්තීති දීපෙති. අරූපියඤ්ච දුක්කටවත්ථු. තස්මා තස්ස පරිවත්තනෙ සති නිස්සග්ගියන්ති එකන්තෙන වුත්තං. පඤ්චන්නං සහ දුක්කටවත්ථූනං පරිවත්තනෙ අනාපත්තිප්පසඞ්ගතො අනාපත්ති එවාති පොරාණාති චෙ? න, කප්පියවත්ථූනංයෙව තත්ථ ආගතත්තා. යදි කප්පියවත්ථු නිස්සග්ගියං, පගෙව දුක්කටවත්ථූති චෙ? න, ආපත්තිගරුකලහුකභාවෙන වත්ථුගරුකලහුකනියමාභාවතො.

නිස්සග්ගියවත්ථුතො හි මුත්තාමණිවෙළුරියාදි මහග්ඝප්පහොනකම්පි දුක්කටවත්ථූති කත්වා නිස්සග්ගියවත්ථුතො මුත්තාදි ලහුකං හොති. ලහුකෙපි වත්ථුස්මිං යථෙව දුක්කටවත්ථුනො පටිග්ගහණෙ දුක්කටං, තථෙව තස්ස වා තෙන වා චෙතාපනෙපි දුක්කටං යුත්තන්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.589) අට්ඨකථාචරියා.

අථ වා යං වුත්තං ‘‘කප්පියවත්ථූනංයෙව තත්ථ ආගතත්තා’’ති, තත්ථ කිඤ්චාපි දුක්කටවත්ථූනිපි අධිප්පෙතානි, න පන පාළියං වුත්තානි අනාපත්තිවාරප්පසඞ්ගභයාති වුත්තං හොති. මුත්තාදීසුපි වුත්තෙසු අනාපත්තියං කප්පියකාරකස්ස ආචික්ඛති, ‘‘ඉදං මුත්තාදි අම්හාකං අත්ථි, අම්හාකඤ්ච ඉමිනා ච ඉමිනා ච වෙළුරියාදිනා අත්ථො’’ති භණති, දසමෙන ආපජ්ජතීති අධිප්පායො සියා. යස්මා ච ඉදං කප්පියකාරකස්ස ආචික්ඛනාදිසංවොහාරො ච, තස්මා තං නවමෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. කිඤ්චාපි කයවික්කයෙව හොති කප්පියවත්ථුහි අනුඤ්ඤාතං, ඉමිනාව නයෙන කිඤ්චාපි දුක්කටවත්ථුපි දසමෙ අධිප්පෙතං ආපජ්ජති, අට්ඨකථාවිරොධතො පන නාධිප්පෙතමිච්චෙව ගහෙතබ්බො.

කා පනෙත්ථ කාරණච්ඡායාති, පඤ්චන්නං සහ තත්ථ අනාපත්තිප්පසඞ්ගතො අනාපත්ති එවාති චෙ? න, තත්ථ අනාගතත්තා. අනාගතකාරණා වුත්තන්ති චෙ? න, පඤ්චන්නං සහ ආපත්තිවත්ථුකස්ස අනාපත්තිවාරලාභෙ විසෙසකාරණාභාවා, අකප්පියත්තා පඤ්චන්නං සහාපි ආපත්තියා භවිතබ්බන්ති සිද්ධො අට්ඨකථාවාදො.

අපරො නයො – යදි දුක්කටවත්ථුනා කයවික්කයෙ නිස්සග්ගියං, කප්පියවත්ථුම්හි වුත්තපරියායො තත්ථ ලබ්භෙය්‍ය, න පන ලබ්භතීති නවමෙ එව තානි වත්තබ්බානි. තස්මා සංවොහාරො නාම කයවික්කයොපි අඤ්ඤථා පරිවත්තනං පරියාදියිත්වා පවත්තො, කයවික්කයඤ්ච මොචෙත්වා ‘‘ඉමිනා ඉමං දෙහී’ති චෙතාපෙති, වට්ටතී’’ති අවත්වා දසමස්ස අනාපත්තිවාරෙ වුත්තනයෙනෙව තෙසං පරිවත්තනෙ නිස්සග්ගියානුමතිවිරොධතො අට්ඨකථායං වුත්තනයෙනෙව දුක්කටවත්ථුනා චෙතාපනෙ දුක්කටමෙව. නෙසං කයවික්කයෙන නිස්සග්ගියන්ති චෙ? න, සබ්බස්සපි කයවික්කයත්තා. තෙනෙව වුත්තං **‘‘අන්ධකට්ඨකථායං** පන ‘සචෙ කයවික්කයං සමාපජ්ජෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය’න්ති භාසිතං, තං දුබ්භාසිතං. කස්මා? න හි දානග්ගහණතො අඤ්ඤො කයවික්කයො නාම අත්ථී’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.589), අත්තනො මතියා කයවික්කයලක්ඛණසම්මතෙ දසමස්ස අනාපත්තිවාරෙ වුත්තනයෙනෙව තෙසං පරිවත්තනෙ නිස්සග්ගියානුමතිවිරොධතො ච. භවතු වා අත්තනො පටිසිද්ධමිදං කාරණං, දසමෙ අවස්සමෙව ජානිතබ්බානීති තානි කයවික්කයානෙවාති තෙසං නිස්සග්ගියභාවඤ්ච ගතානීති එවම්පි සිද්ධො අට්ඨකථාවාදො.

එත්ථාහු පොරාණා – ‘‘අත්තනො සන්තකං රූපියං පරහත්ථගතං කරොති අජ්ඣාචරති, දුක්කටං. පරස්ස රූපියං අත්තනො හත්ථගතං කරොති, අට්ඨමෙන නිස්සග්ගියං. උග්ගහිතවත්ථුපරිවත්තනෙ කථං ජාතං? අබ්බොහාරිකං ජාතං. අථ පරස්ස රූපියං අත්තනො හත්ථගතං පඨමං කරොති, රූපියප්පටිග්ගහණස්ස කතත්තා අට්ඨමෙන නිස්සග්ගියං. අත්තනො සන්තකං රූපියං පරස්ස හත්ථගතං පච්ඡා කරොති, සංවොහාරෙන නිස්සග්ගිය’’න්ති. ‘‘රූපියස්ස ගහණමත්තෙන අට්ඨමෙන ආපත්ති, පච්ඡා පරිවත්තනෙ නවමෙනා’’ති හි තත්ථ වුත්තං, තං පන යුත්තං. ‘‘අජ්ඣාචරති, දුක්කට’’න්ති දුවුත්තං. දුක්කටස්ස අනියමප්පසඞ්ගතො නිස්සජ්ජනවිධානෙසු දස්සිතොව. කිං වුත්තං හොති – යදි ද්වීහි නිස්සග්ගියෙහි භවිතබ්බං, නිස්සජ්ජනවිධානෙ ‘‘අහං, භන්තෙ, රූපියං පටිග්ගහෙසිං, නානාප්පකාරකඤ්ච රූපියසංවොහාරං සමාපජ්ජි’’න්ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය ‘‘රූපියං චෙතාපෙතී’’ති සබ්බත්ථ පාළියං රූපියප්පටිග්ගහණස්ස වුත්තත්තා.

එත්තාවතා යං **පොරාණගණ්ඨිපදෙ** වුත්තං ‘‘දුක්කටවත්ථුනා කයවික්කයං පරිහරන්තෙන චතූසු නිස්සග්ගියවත්ථූසු එකෙකස්මිං ගහිතෙ අට්ඨමෙන නිස්සග්ගියං හොති. **දුක්කටවත්ථුනා දුක්කටවත්ථුන්ති** ‘‘ඉමිනා ඉදං දෙහී’’ති ගහිතෙ තෙනෙව නිස්සග්ගියං හොති. ‘‘කයවික්කයම්පි නීහරිත්වා ගහිතෙ දුක්කටං, චෙතාපිතරූපියග්ගහණෙ අට්ඨමෙන, පරිවත්තනෙ නවමෙනාතිආදිනා අත්තනා අනුග්ගහෙත්වා කප්පියවසෙන නීහරිත්වා පඤ්චහි සහධම්මිකෙහි සද්ධිං පරිවත්තෙතුං වට්ටතී’’ති, තං විසොධිතං හොති. අපරම්පි තත්ථ වුත්තං ‘‘නිස්සජ්ජිතබ්බෙ අසති කථං පාචිත්තියං, දුන්නිස්සට්ඨරූපියම්පි ‘න ඡඩ්ඩෙතී’ති වදන්තස්ස විස්සට්ඨො උපාසකො තං ගහෙත්වා අඤ්ඤං වෙ භික්ඛුනො දෙති, කප්පතී’’ති, තඤ්ච දුවුත්තං. න හි ගහිතත්තා තතො අඤ්ඤං වත්ථු හොති. පුන අපරඤ්ච තත්ථ වුත්තං ‘‘ඉමං ‘ගණ්හාහී’ති වදන්තස්ස සද්ධාදෙය්‍යාවිනිපාතදුක්කටං, ‘එතං දෙහී’ති වදන්තස්ස විඤ්ඤත්තිදුක්කට’’න්ති, තඤ්ච දුවුත්තං. තත්ථ හි පයොගදුක්කටං යුත්තං විය පඤ්ඤායති.

පකිණ්ණකං නිට්ඨිතං.

එළකලොමවග්ගො දුතියො.

3. පත්තවග්ගො

1. පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

ද්වෙ අපත්තා, තස්මා එතෙ භාජනපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බා, නඅධිට්ඨානූපගානවිකප්පනූපගතාති අත්ථොති ච. **සමණසාරුප්පෙන පක්කන්ති** අයොපත්තො පඤ්චහි පාකෙහි පක්කො හොති, මත්තිකාපත්තො ද්වීහි. ‘‘භික්ඛුනියා පත්තසන්නිචයස්ස වාරිතත්තා (වජිර. ටී. පාරාජික 602) භික්ඛුස්සපි තං ‘අනනුරූප’න්ති කත්වා ‘පුරාණපත්තං පච්චුද්ධරිත්වා’ති වුත්ත’’න්ති ච ලිඛිතං, තං න යුත්තං පාළියං ‘‘සන්නිචයං කරෙය්‍යාති අනධිට්ඨිතො අවිකප්පිතො’’ති (පාචි. 735) වුත්තත්තා. සො හි කඨිනක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 306 ආදයො) නිච්චයසන්නිධි විය එකොපි පුනදිවසෙ ‘‘සන්නිචයො’’ති වුච්චති. අනන්තරසික්ඛාපදෙ පන ‘‘දුතියො වාරිතො’’ති අධිට්ඨානං නියතං. තස්මා ද්වෙ පත්තෙ අධිට්ඨාතුං න ලභති. සචෙ එකතො අධිට්ඨාති, ද්වෙපි අනධිට්ඨිතා හොන්ති. විසුං විසුං අධිට්ඨාති, දුතියො අනධිට්ඨිතො. විකප්පෙතුං පන බහූපි ලභති. **කාකණිකමත්තම්පීති** එත්ථ **පි**-කාරො ‘‘එකපාකම්පි ජනෙතී’’ති පාකං සම්පිණ්ඩෙති. අථ වා සචෙ එකපාකෙනෙව සාරුප්පො, වට්ටතීති පාකපරිමාණං න වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. අපත්තත්තා **අධිට්ඨානූපගො න හොති. අපච්චුද්ධරන්තෙන විකප්පෙතබ්බොති** පුරාණපත්තං අපච්චුද්ධරන්තෙන සො පත්තො විකප්පෙතබ්බොති අත්ථොති ලිඛිතං.

පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා

පවාරිතෙති එත්ථ සඞ්ඝවසෙන පවාරිතට්ඨානෙ පඤ්චබන්ධනෙනෙව වට්ටති, පුග්ගලිකවසෙන පවාරිතට්ඨානෙ ඌනපඤ්චබන්ධනෙනාපි වට්ටතීති ලිඛිතං.

යො ඌනපඤ්චබන්ධනත්ථං, වුත්තම්පි චෙතං කරො සො;
ඌනපඤ්චබන්ධනත්ථං, පත්වාන සන්තිකෙ.

ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. භෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘පටිසායනීයානි පටිග්ගහෙත්වා’’ති වදන්තෙන පාදමක්ඛනාදීනං අත්ථාය පටිග්ගහෙත්වා ඨපෙතුං වට්ටතීති දීපිතන්ති ලිඛිතං. **‘‘යෙසං මංසං කප්පතී’’**ති වචනෙන යෙසං මංසං න කප්පති, තෙසං සප්පිආදි න කප්පතීති වදන්තා අජානිත්වා වදන්ති. යෙසඤ්හි මංසං කප්පති, තෙසං සප්පීතිආදි සත්තාහකාලිකනිස්සග්ගියවත්ථුපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තං. තථා පණීතභොජනසික්ඛාපදෙ යෙසං මංසං කප්පති, තෙසංයෙව ඛීරාදි පණීතභොජනං, නෙතරන්ති දස්සෙතුං වුත්තන්ති. **මධු නාම** මධුකරිභමරමක්ඛිකානං ආසයෙසු නියාසසදිසං **මහාමධු** හොති, තං යාවජීවිකන්ති ච ලිඛිතං.

භෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පත්තවග්ගො තතියො.

නිස්සග්ගියපාචිත්තියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාචිත්තියකණ්ඩං

4. භොජනවග්ගො

2. ගණභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

දෙවදත්තො කාලෙ විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති, තප්පච්චයා භගවතා ‘‘ගණභොජනෙ පාචිත්තිය’’න්ති (පාචි. 209) සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං. පදභාජනෙ පන ‘‘නිමන්තිතා භුඤ්ජන්තී’’ති (පාචි. 218) නිමන්තනමෙව ගහෙත්වා විභත්තං. **අන්ධකට්ඨකථායං** පන වත්ථුවසෙන විඤ්ඤත්තියා යාචනම්පි වුත්තන්ති ලිඛිතං. කස්මා? පරිවාරෙ එව ‘‘ගණභොජනං ද්වීහාකාරෙහි පසවති විඤ්ඤත්තිතො වා නිමන්තනතො වා’’ති (පරි. 322) වුත්තත්තා. තස්මා අට්ඨුප්පත්තියංයෙව පාකටත්තා පදභාජනෙ න වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ‘‘‘එකතො ගණ්හන්තී’ති ච ගහිතභත්තාපි අඤ්ඤෙ යාව ගණ්හන්ති, තාව චෙ තිට්ඨන්ති, එකතො ගණ්හන්ති එව නාමා’’ති ච, **‘‘යො කොචි පබ්බජිතොති** සහධම්මිකෙසු, තිත්ථියෙසු වාති අත්ථො’’ති ච, **‘‘සමයාභාවොති** සත්තන්නං අනාපත්තිසමයානං අභාවො’’ති ච, ‘‘සමයලද්ධකෙන සහ චත්තාරො හොන්තී’’ති ච, ‘‘සමයලද්ධකො සයමෙව මුච්චති, සෙසානං ගණපූරකත්තා ආපත්තිකරො හොතී’’ති ච ලිඛිතං.

එත්ථාහ – ‘‘පටිග්ගහණමෙව හෙත්ථ පමාණ’’න්ති වුත්තං, අථ කස්මා පාළියං ‘‘ගණභොජනං නාම යත්ථ චත්තාරො…පෙ…. භුඤ්ජන්තී’’ති (පාචි. 218) වුත්තන්ති? වුච්චතෙ – තත්ථ ‘‘භුඤ්ජන්තී’’ති පටිග්ගහණනියමවචනං. න හි අප්පටිග්ගහිතකං භික්ඛූ භුඤ්ජන්තීති.

ගණභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

අඤ්ඤත්‍ර සමයාති පන නිමන්තනතො පසවනතො භොජනාපෙක්ඛං පාචිත්තියන්ති එකෙ. එකො භික්ඛු පිණ්ඩාය චරන්තො භත්තං ලභති, තමඤ්ඤො වුපාසකො නිමන්තෙත්වා ඝරෙ නිසීදාපෙසි, න ච තාව භත්තං සම්පජ්ජති . සචෙ සො භික්ඛු පිණ්ඩාය චරිත්වා ලද්ධභත්තං භුඤ්ජති, ආපත්ති. කස්මාති චෙ? ‘‘පරම්පරභොජනං නාම පඤ්චන්නං භොජනානං අඤ්ඤතරෙන භොජනෙන නිමන්තිතො තං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං පඤ්චන්නං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජනං භුඤ්ජති, එතං පරම්පරභොජනං නාමා’’ති (පාචි. 227) වුත්තත්තා. **පඨමකථිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය’’**න්ති පාඨො.

පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. කාණමාතාසික්ඛාපදවණ්ණනා

ද්වත්තිපත්තපූරා පටිග්ගහෙතබ්බාති තථානීතපූවෙහි අත්ථිකෙන උක්කට්ඨපත්තප්පමාණවසෙන ගහෙතබ්බා. ‘‘මා ඛො ත්වං එත්ථ පටිග්ගණ්හී’’ති අපාථෙය්‍යාදිඅත්ථාය සජ්ජිතසඤ්ඤාය අතිරෙකප්පටිග්ගහණෙන ආරොචනෙ, අසංවිභාගෙ ච න මුච්චති අචිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස. අථ උග්ගහිතකං ගණ්හාති, න මුච්චති එව. අසංවිභාගෙ පන අනාපත්ති අකප්පියත්තා. අචිත්තකතා පණ්ණත්තිජානනාභාවෙනෙව, න වත්ථුජානනාභාවෙනාති එකෙ. ‘‘න පාථෙය්‍යාදිඅත්ථාය සජ්ජිතභාවජානන’’න්ති අඞ්ගෙසු අවුත්තත්තා සචෙ සඤ්චිච්ච න වදති, පාචිත්තියන්ති පොරාණා වදන්ති. **අතිරෙකප්පටිග්ගහණන්ති** තත්ථ පඤ්චමංව අඞ්ගං වුත්තං, තස්මා අප්පටිග්ගහිතත්තා න පාචිත්තියං, කත්තබ්බාකරණතො පන දුක්කටං. අඤ්ඤථා කිරියාකිරියං ඉදං ආපජ්ජති. අනිවාරණං, අනාරොචනං වා ඡට්ඨමඞ්ගං වත්තබ්බං සියා.

කාණමාතාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඨමපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා

භුත්තාවී පවාරණං නාම පඤ්චඞ්ගිකං. තෙසු ‘‘අසනං පඤ්ඤායතී’’ති එතෙනෙව ‘‘භුත්තාවී’’ති එතස්ස සිද්ධත්තා විසුං අත්ථසිද්ධි න දිස්සති. දිස්සති චෙ, අඞ්ගානං ඡක්කත්තදස්සනන්ති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 238-239) ලිඛිතං. **‘‘භොජනං පඤ්ඤායතී’’**ති අභිහටං සන්ධාය වුත්තං.

කොට්ටෙත්වා කතචුණ්ණම්පීති පි-කාරෙන කුණ්ඩකං සම්පිණ්ඩෙති. සමපාකභජ්ජිතානං පන ආතපසුක්ඛානං වා කුණ්ඩකං වා යෙ කෙචි තණ්ඩුලා වාති එත්තකමෙව වුත්තත්තා සමපාකභජ්ජිතානං වීහීනං, වීහිපලාසානං වා තණ්ඩුලචුණ්ණං පවාරෙති. තථා ඛරපාකභජ්ජිතානං කුණ්ඩකම්පි පවාරෙති. භජ්ජිතසත්තුයො පිණ්ඩෙත්වා කතො

අපක්කසත්තුමොදකොපි පවාරෙතීති ලිඛිතං. සචෙ අවසිට්ඨං නත්ථි, න පවාරෙති. කස්මා? අසනසඞ්ඛාතස්ස විප්පකතභොජනස්ස අභාවතො.

අකප්පියමංසං පන කිඤ්චාපි පටික්ඛිපිතබ්බට්ඨානෙ ඨිතං, ඛාදියමානං පන මංසභාවං න ජහාති, තස්මා පවාරෙති. භොජනසාලාය භුඤ්ජන්තො චෙ අත්තනො අපාපුණනකොට්ඨාසං අභිහටං පටික්ඛිපති, න පවාරෙති. කාමං පටික්ඛිපති, පත්තෙ පන ආරාමිකා ආකිරන්ති, තං භුඤ්ජිතුං න වට්ටති. ඉදඤ්හි බුද්ධප්පටිකුට්ඨාය අනෙසනාය උප්පන්නෙයෙව සඞ්ඛං ගච්ඡති. යථා හි සඞ්ඝතො ලද්ධං පිණ්ඩං දුස්සීලො දෙති, තඤ්චෙ පටික්ඛිපති, න පවාරෙති, එවංසම්පදමිදන්ති ච, විහාගො ලජ්ජී චෙ දෙති, තං සො න අජ්ඣොහරිතුකාමතාය පටික්ඛිපති, පවාරෙතීති ච, ‘‘සමංසරසං සමච්ඡරස’’න්ති ආපජ්ජනතො ‘‘මංසරස’’න්ති වුත්තෙ පන පටික්ඛිපතො හොති, ‘‘මංසස්ස රසං **මංසරස’’**න්ති අයං විග්ගහො නාධිප්පෙතොති ච වුත්තං. භත්තමිස්සකං යාගුං ආහරිත්වා ‘‘යාගුං ගණ්හථා’’ති වදති, න පවාරෙති. ‘‘භත්තං ගණ්හථා’’ති වුත්තෙ පවාරෙති. කස්මා? යෙනාපුච්ඡිතො, තස්ස අත්ථිතාය. එත්ථ පන ‘‘යාගුමිස්සකං ගණ්හථා’’ති වදති, තත්‍ර චෙ යාගු බහුතරා වා හොති, සමසමා වා. භත්තං මන්දං, න පවාරෙති. යාගු චෙ මන්දා, භත්තං බහුතරං, පවාරෙති. ඉදඤ්ච සබ්බඅට්ඨකථාසු වුත්තත්තා න සක්කා පටික්ඛිපිතුං. කාරණං පනෙත්ථ දුද්දසං. ‘‘භත්තමිස්සකං ගණ්හථා’’ති වදති. තත්‍ර භත්තං බහුතරං වා සමකං වා අප්පතරං වා හොති, පවාරෙති එව. භත්තං වා යාගුං වා අනාමසිත්වා ‘‘මිස්සකං ගණ්හථා’’ති වදති. තත්‍ර චෙ භත්තං බහුතරං, සමකං වා හොති, පවාරෙති. අප්පතරං න පවාරෙති. තං සබ්බං වීමංසිතබ්බන්ති.

ඵලං වා කන්දමූලාදි වා පඤ්චහි සමණකප්පෙහි කප්පියං අකතන්ති එත්ථ කප්පියං අකාරාපිතෙහි කදලිඵලාදීහි සද්ධිං අතිරිත්තං කාරාපෙත්වාපි තං කදලිඵලාදිං ඨපෙත්වා අවසෙසං භුඤ්ජිතුං වට්ටති. අමිස්සකරසත්තා පුන තානි කප්පියං කාරාපෙත්වා අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ ඨපෙත්වා කාරෙත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ටති. කස්මා? පුබ්බෙ තෙසු විනයකම්මස්ස අනාරුළ්හත්තාති වදන්ති.

පත්තෙ රජං පතිතං අප්පටිග්ගහිතමෙව හොති. තස්මා පටිග්ගහෙත්වාව භික්ඛා ගණ්හිතබ්බා. ‘‘අපටිග්ගහෙත්වා ගණ්හතො විනයදුක්කට’’න්ති (පාචි. අට්ඨ. 265) වුත්තත්තා එතමඤ්ඤෙසම්පි න වට්ටතීති වදන්ති. ‘‘තං පන පුන පටිග්ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තී’’ති එත්ථාපි එවමෙව. ඉමස්මිං පන ‘‘අතිරිත්තං කතං අනතිරිත්තකතං හොතී’’ති එත්ථාපි එවමෙව. ඉමස්මිං පන ‘‘අතිරිත්තං කතං, අනතිරිත්තං කතං හොතී’’තිආදීහි උපපරික්ඛිත්වා විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති දීපිතං. **අලමෙතං සබ්බ**න්ති ඉදම්පි තෙ අධිකං, ඉතො අඤ්ඤං න ලච්ඡසීති අත්ථො.

ආහාරත්ථායාති විකාලෙ එවාති එකෙ. **‘‘පඨමකථිනසදිසානි. ඉදං පන කිරියාකිරිය’’**න්ති පාඨො. **කායකම්මං** අජ්ඣොහරණතො. **වචීකම්මං** වාචාය ‘‘අතිරිත්තං කරොථ, භන්තෙ’’ති අකාරාපනතොති වෙදිතබ්බං.

පඨමපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. දුතියපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘භුත්තස්මිං පාචිත්තිය’’න්ති (පාචි. 243) මාතිකායං වුත්තත්තා **‘‘භොජනපරියොසානෙ පාචිත්තිය’’**න්ති වුත්තං, න අජ්ඣොහාරෙ අජ්ඣොහාරෙ.

දුතියපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. විකාලභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

ජම්බුදීපස්ස කාලෙන පරිච්ඡෙදොති එවං කිර.

විකාලභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘දුද්ධොතො හොතී’’තිආදිනා නයෙන ඉධ වුත්තත්තා, ‘‘දුද්ධොතං පත්තං ධොවිත්වා පුන

තත්ථ අච්ඡොදකං වා ආසිඤ්චිත්වා, අඞ්ගුලියා වා සංසිත්වා නිස්නෙහභාවො ජානිතබ්බො’’ති (පාචි. අට්ඨ. 253) සමන්තපාසාදිකායං වුත්තත්තා ච මත්තිකාපත්තස්ස කපාලෙන පීතො ස්නෙහො සන්නිධිං කරොතීති සිද්ධන්ති ලිඛිතං. **සයං පටිග්ගහෙත්වා අපරිච්චත්තමෙවාති** එත්ථ **අපරිච්චත්තං** නාම අනුපසම්පන්නානං නිරපෙක්ඛඅපරිච්චත්තං අවිජහිතං. **‘‘පටිග්ගහණන්ති** එත්ථ පටිග්ගහිතභාවමවිජහිතමෙව සන්නිධිං ජනෙතී’’ති **ධම්මසිරිත්ථෙරො,** තං ‘‘පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති (පාචි. 255) පාළියා විරුජ්ඣති. තස්ස පන පුන පටිග්ගණ්හනකිච්චාභාවතො වීමංසිතබ්බං.

සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පණීතභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘තෙසං මංසඤ්ච ඛීරදධීනි ච ඉධ අධිප්පෙතානී’’ති ඉදං පාචිත්තියවත්ථුපරිච්ඡෙදො, න පන කප්පියඛීරාදිපරිච්ඡෙදො, තස්මා යස්ස කස්සචි ඛීරාදීනි වට්ටන්තීති ච, **‘‘මහානාමසික්ඛාපදෙන කාරෙතබ්බො’’**ති සඞ්ඝවසෙන පවාරිතෙ භෙසජ්ජත්ථාය සප්පිආදිභෙසජ්ජපඤ්චකං විඤ්ඤාපෙති වෙ, තත්ථ ‘‘න භෙසජ්ජකරණීයෙන භෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙතී’’ති එත්ථ සඞ්ගහං ගච්ඡති, තස්මා ‘‘තෙන පාචිත්තිය’’න්ති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 261) ච ලිඛිතං.

පණීතභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දන්තපොනසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘සරීරාවයවෙනා’’ති වුත්තත්තා මුඛෙන පටිග්ගහණං අනුඤ්ඤාතං. ‘‘විඤ්චාදිපත්තෙසු භූමියං අත්ථතෙසු න වට්ටති, කල්ලඛෙත්තෙ තත්ථ වට්ටතී’’ති ච, **‘‘සාමං ගහෙත්වා’’**ති ඉමිනා න කෙවලං සප්පදට්ඨංයෙව, අඤ්ඤම්පි දට්ඨං විසෙසෙති. සාමං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතී’’ති ච ලිඛිතං.

දන්තපොනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භොජනවග්ගො චතුත්ථො.

5. අචෙලකවග්ගො

1. අචෙලකසික්ඛාපදවණ්ණනා

අචෙලකාදයො යස්මා, තිත්ථියාව මතා ඉධ;
තස්මා තිත්ථියනාමෙන, තිකච්ඡෙදො කතො තතො.

අතිත්ථියස්ස නග්ගස්ස, තථා තිත්ථියලිඞ්ගිනො;
ගහට්ඨස්සාපි භික්ඛුස්ස, කප්පතීති විනිච්ඡයො.

අතිත්ථියස්ස චිත්තෙන, තිත්ථියස්ස ච ලිඞ්ගිනො;
සොතාපන්නාදිනො දාතුං, කප්පතීතිධ නො මති.

අචෙලකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

අනුපවිසිත්වා නිසීදනචිත්තෙන **සචිත්තකතා**ති වෙදිතබ්බා.

සභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4-5. රහොපටිච්ඡන්නරහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

චතුත්ථං පඨමානියතෙ, **පඤ්චමං** දුතියානියතෙ වුත්තනයමෙව. ඉධ පඤ්චමං උපනන්දස්ස චතුත්ථං හොති.

රහොපටිච්ඡන්නරහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. චාරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

සභත්තො සමානොති නිමන්තනභත්තොති පොරාණා. සන්තං භික්ඛුං, අනාපුච්ඡා, පුරෙභත්තං පච්ඡාභත්තං, අඤ්ඤත්‍ර සමයාති අයමෙත්ථ චතුබ්බිධා අනුපඤ්ඤත්ති. තත්ථ **සමයා** ද්වෙ සමයා. **භත්තියඝර**න්ති නිමන්තිතස්ස ඝරං වා සලාකාභත්තාදිදායකානං වා ඝරං. **‘‘සමුට්ඨානාදීනි පඨමකථිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය’’**න්ති පාඨො, ‘‘ඉධ නිමන්තනා අකප්පියනිමන්තනා’’ති එකෙ.

පුරෙභත්තඤ්ච පිණ්ඩාය, චරිත්වා යදි භුඤ්ජති;

සියා පරම්පරාපත්ති, පච්ඡාභත්තං න සා සියා.

පච්ඡාභත්තඤ්ච ගමිකො, පුබ්බගෙහං යදි ගච්ඡෙ;
එකෙ ආපත්තියෙවාති, අනාපත්තීති එකච්චෙ.

කුලන්තරස්සොක්කමනෙ, ආපත්තිමතයො හි තෙ;
සමානභත්තපච්චාසා, ඉති ආහු ඉධාපරෙ.

මතා ගණිකභත්තෙන, සමෙන්ති නං නිමන්තනෙ;
විස්සජ්ජනං සමානන්ති, එකෙ සම්මුඛතාපරෙ.

සන්නිට්ඨානත්ථිකෙහෙව, විචාරෙතබ්බභෙදතො;
විඤ්ඤූ චාරිත්තමිච්චෙව, සික්ඛාපදමිදං විදූ. (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 294);

චාරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මහානාමසික්ඛාපදවණ්ණනා

පණීතභොජනසික්ඛාපදෙ ‘‘මහානාමසික්ඛාපදෙන කාරෙතබ්බො’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. පණීතභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා) යං වුත්තං, තස්සත්ථො සඞ්ඝවසෙන පවාරිතෙ භෙසජ්ජත්ථාය සප්පිආදිභෙසජ්ජපඤ්චකං විඤ්ඤාපෙති චෙ, ‘‘නභෙසජ්ජෙන කරණීයෙන භෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙතී’’ති (පාචි. 309) වචනෙන පාචිත්තියන්ති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 310) ලිඛිතං. ‘‘තයා ඉමිනාව පවාරිතම්හා, අම්හාකඤ්ච ඉමිනා ච ඉමිනා ච අත්ථො’’ති යථාභූතං ආචික්ඛිත්වා විඤ්ඤාපෙතුං ගිලානොව ලභති, න ඉතරොති ච, ‘‘අඤ්ඤස්ස අත්ථාය’’ති අස්ස ඤාතකප්පවාරිතෙ, අත්තනො වා ඤාතකප්පවාරිතෙති අත්ථොති ච, **‘‘අපරියන්තප්පවාරණාය පවාරිතෙ’’**ති සඞ්ඝවසෙන, පුග්ගලවසෙන ච පවාරෙත්වා දායකා. තස්මා ‘‘සඞ්ඝප්පවාරණතා’’ති වත්වා ‘‘පුග්ගලප්පවාරණතා’’ති න වුත්තන්ති ච, **‘‘පරියන්තාතික්කමො’’**ති වචනෙන ගිලානො ගහිතො, තස්මා ‘‘ගිලානාගිලානතා’’ති න වුත්තං. එවං සන්තෙපි ‘‘සඞ්ඝප්පවාරණාය පවාරණතා’’ති පාඨොති ච ලිඛිතං, වීමංසිතබ්බං.

මහානාමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදවණ්ණනා

හත්ථිආදීසු එකමෙකන්ති අන්තමසො එකපුරිසාරුළ්හහත්ථිම්පි, එකං සරහත්ථං පුරිසම්පි. **සමුට්ඨානාදීනි එළකලොමසදිසානි, ඉදං පන ලොකවජ්ජං, අකුසලචිත්තං තිවෙදන’’**න්ති පාඨො.

උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සෙනාවාසසික්ඛාපදවණ්ණනා

කෙනචි පලිබුද්ධස්සාති වෙරිකෙන වා ඉස්සරෙන වා කෙනචි රුද්ධස්ස. සෙනාපරික්ඛෙපෙන වා පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙන වා සඤ්චරණට්ඨානපරියන්තෙන වා පරිච්ඡින්දිතබ්බා.

සෙනාවාසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අචෙලකවග්ගො පඤ්චමො.

6. සුරාපානවග්ගො

1. සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘සුරා’’ති වා ‘‘න වට්ටතී’’ති වා ජානිත්වා පිවනෙ අකුසලමෙවාති ලිඛිතං. **අකුසලචිත්තන්ති** යෙභුය්‍යෙන තං සන්ධාය කිර වුත්තං. අථ කස්මා විනයට්ඨකථායං ‘‘අකුසලෙනෙව පාතබ්බතායා’’ති (පාචි. අට්ඨ. 329) වුත්තන්ති චෙ? සචිත්තකපක්ඛෙ අකුසලෙනෙව පාතබ්බතායාති.

සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අඞ්ගුලිපතොදකසික්ඛාපදවණ්ණනා

කායසංසග්ගසඞ්ඝාදිසෙසාපත්තිභාවෙ සමානෙපි **භික්ඛුනියාපි අනුපසම්පන්නෙපි** දුක්කටං, උපසම්පන්නෙ එව පාචිත්තියන්ති එවං පුග්ගලාපෙක්ඛං දස්සෙතුං **"අඞ්ගුලිපතොදකෙ පාචිත්තිය"**න්ති වුත්තං. **සති කරණීයෙ**ති එත්ථ පුරිසං සති කරණීයෙ ආමසතොති අධිප්පායො, න ඉත්ථිං.

අඞ්ගුලිපතොදකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. හසධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා

"චික්ඛල්ලං වා"ති වචනතො සක්ඛරම්පි ඛිපනකීළාය කීළතො දුක්කටමෙව. උපරිගොප්ඵකෙ පාචිත්තියං, අඤ්ඤත්ථ දුක්කටන්ති පාචිත්තියවත්ථුඅත්ථවසෙන **"උදකෙ හසධම්මෙ පාචිත්තිය"**න්ති වුත්තං.

ඉදං සඤ්ඤාවිමොක්ඛං චෙ, තිකපාචිත්තියං කථං;
කීළිතංව අකීළාති, මිච්ඡාගාහෙන තං සියා.

එත්තාවතා කථං කීළා, ඉති කීළායං එවායං;
අකීළාසඤ්ඤී හොතෙත්ථ, විනයත්ථං සමාදයෙ.

එකන්තාකුසලො යස්මා, කීළායාභිරතමනො;
තස්මා අකුසලං චිත්තං, එකමෙවෙත්ථ ලබ්භතීති. (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 336);

හසධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අනාදරියසික්ඛාපදවණ්ණනා

තස්ස වචනන්ති ''අයං උක්ඛිත්තකො වා වම්භිතො වා ගරහිතො වා ඉමස්ස වචනං අකතං භවිස්සතී''ති අනාදරියං කරොති. **ධම්මන්ති** කථායං ධම්මො නස්සෙය්‍ය වා විනස්සෙය්‍ය වා අන්තරධායෙය්‍ය වා, තං වා අසික්ඛිතුකාමො අනාදරියං කරොති. ''ලොකවජ්ජං අතික්කමිත්වා 'ඉදං අම්හාකං ආචරියුග්ගහො'ති වදන්තස්ස න වට්ටතී''ති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 344) ලිඛිතං.

අනාදරියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ජොතිසික්ඛාපදවණ්ණනා

"විසිබ්බනාපෙක්ඛො"ති වුත්තත්තා අඤ්ඤස්ස වට්ටති, අඤ්ඤෙසඤ්ච.

ජොතිනෙකමනෙකෙ වා, ජාලෙන්ති මුනයො සහ;
එකො සොපෙති නානෙකො, අධිප්පායවිසෙසතො.

ජොතිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදවණ්ණනා

මොරක්ඛිමණ්ඩලමඞ්ගුලපිට්ඨිනන්ති න එකන්තතො, අධිකං, ඔරඤ්චාති වදන්ති. එකකොණෙපි වට්ටති, එවං යත්ථ කත්ථචි එකබින්දුපි වට්ටතීති.

දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා

"සමුට්ඨානාදීනි පඨමකඨිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය"න්ති පාඨො. එත්ථ පරිභොගෙන **කායකම්මං**. අපච්චුද්ධරණෙන **වචීකම්මං**.

විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. අපනිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

සසූචිකෙ සූචිඝරෙ සූචිගණනාය ආපත්තියොති පොරාණා.

අපනිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සුරාපානවග්ගො ඡට්ඨො.

7. සප්පාණකවග්ගො

1. සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා

වත්ථුගණනාය කම්මබන්ධගණනාවෙතනාමාරණානං, න කම්මබන්ධගණනාය චෙතනාමාරණා. එත්ථ එකචෙතනාය බහුපාණකා මරන්තීති අයං විභාගො වෙදිතබ්බො.

සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා

සප්පාණකන්ති පාණකානං මරණවසෙන පාචිත්තියං, න සප්පාණකඋදකපරිභොගවසෙන පාචිත්තියං, තස්මා එව **"පණ්ණත්තිවජ්ජ"**න්ති වුත්තං. අසුද්ධචිත්තත්තා පාචිත්තියං, සුද්ධචිත්තෙ අනාපත්ති. පදීපුජ්ජලනෙ විය පණ්ණත්තිවජ්ජතා වුත්තාති ලිඛිතං.

> ජලෙ පක්ඛිපනං පුබ්බං, ජලප්පවෙසනං ඉදං;
> එවං උභින්නං නානාත්තං, ඤෙය්‍යං ඤාණවතා සදාති. (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 387)

සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. ඌනවීසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

අඤ්ඤං උපසම්පාදෙතීති –

> උපජ්ඣායො සචෙ සාමං, කම්මවාචඤ්ච සාවෙති;
> කම්මං රුහති ඉච්චෙකෙ, නෙති විනයකොවිදො.
>
> දුක්කටං විහිතං යස්මා, ආචරියස්ස ගණස්ස ච;
> තස්මා භින්නාව ආචරිය-උපජ්ඣායා විසුං ඉධාති.

ඌනවීසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

ඉධ එකතොඋපසම්පන්නා, සික්ඛමානා, සාමණෙරීති ඉමා තිස්සොපි සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති, ඉමාසං පන තිස්සන්නං සමයො රක්ඛති, අයමිමාසං, මාතුගාමස්ස ච විසෙසොති වෙදිතබ්බං.

සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. උක්ඛිත්තසම්භොගසික්ඛාපදවණ්ණනා

"තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සට්ඨෙනාති ලද්ධිනානාසංවාසකං සන්ධායා"ති ලිඛිතං. **තිචිත්ත**න්ති එත්ථ විපාකාබ්‍යාකතචිත්තෙන සහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍යාති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. අඤ්ඤථා සචිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස කිරියාබ්‍යාකතං සන්ධාය න යුජ්ජති.

උක්ඛිත්තසම්භොගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කණ්ටකසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘අයං සමණුද්දෙසො පාරාජිකො හොති. සචෙ තං දිට්ඨිං පටිනිස්සජ්ජති, සඞ්ඝස්ස ආරොචෙත්වා සඞ්ඝානුමතියා පබ්බාජෙතබ්බො’’ති **පොරාණගණ්ඨිපදෙ** වුත්තං, තං න යුත්තං. දණ්ඩකම්මනාසනා හි ඉධාධිප්පෙතා. යදි සො පාරාජිකො හොති, ලිඞ්ගනාසනා නාම සියා. **‘‘තෙ පටිසෙවතො නාලං අන්තරායායා’’**ති ච දිට්ඨි සත්ථරි අසත්ථාදිදිට්ඨි න හොති. සචෙ සා යස්ස උප්පජ්ජති, සො පාරාජිකො හොති, තස්මිම්පි එවමෙව පටිපජ්ජිතබ්බං, සංවරෙ අතිට්ඨන්තො ලිඞ්ගනාසනාය නාසෙතබ්බොති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 428) ආචරියස්ස තක්කො.

කණ්ටකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සප්පාණකවග්ගො සත්තමො.

8. සහධම්මිකවග්ගො

4. පහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

අඞ්ගෙසු න මොක්ඛාධිප්පායතා විය අමරණාධිප්පායතා වත්තබ්බාති චෙ? න වත්තබ්බා. කස්මා? යො භික්ඛු සයං පහාරං දාතුකාමො, සො අධිප්පායෙන තස්ස මරණෙ පයොගවිරහොවාති කත්වා අමරණාධිකාරත්තා කෙවලං අමරණාධිප්පායො එව සොති තා විය තා න වුත්තා. මොක්ඛාධිප්පායස්ස පන කොපො නත්ථි, තස්මා අනාපත්තීති වුත්තං.

පහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. තලසත්තිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

තලමෙව **තලසත්තිකං**. ‘‘පොථනසමත්ථට්ඨෙන **සත්තික**’’න්ති එකෙ. යස්මා පහරිතුකාමතාය පහරතො පුරිමෙන පාචිත්තියං, කෙවලං උච්චාරෙතුකාමතාය උග්ගිරණමත්තෙ කතෙ ඉමිනා පාචිත්තියං. ඉමිනා පන විරජ්ඣිත්වා පහාරො දින්නො, තස්මා නපහරිතුකාමතාය දින්නත්තා දුක්කටං. කිමිදං දුක්කටං පහාරපච්චයා, උදාහු උග්ගිරණපච්චයාති? පහාරපච්චයා එව දුක්කටං, පුරිමං උග්ගිරණපච්චයා පාචිත්තියන්ති සදුක්කටං පාචිත්තියං යුජ්ජති. පුරිමස්මිං හි උග්ගිරණං, පච්ඡා පහාරො. න ච පච්ඡිමං පහාරං නිස්සාය පුරිමං උග්ගිරණං අනාපත්තිවත්ථුකං භවිතුමරහතීති නො තක්කොති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 456) ආචරියො.

තලසත්තිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා

පරො කුක්කුච්චං උප්පාදෙතු වා, මා වා, තං අප්පමාණං. **‘‘කුක්කුච්චුප්පාදන’’**න්ති තතියමඞ්ගං තස්ස අධිප්පායවසෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. උපස්සුතිසික්ඛාපදවණ්ණනා

උපස්සුතින්ති යථා උපකුජ්ඣං ‘‘සමීපකුජ්ඣ’’න්ති වුච්චති, තථා උපස්සුති ‘‘සමීපස්සුතී’’ති වෙදිතබ්බා. යත්ථ ඨිතො සුණාති, තං ඨානන්ති අත්ථො. **සුතී**ති පනෙත්ථ පරෙසං වචනසද්දො ච. සො හි සුය්‍යතීති **සුති** නාම. උපසුය්‍යති වා එත්ථාති **උපස්සුති**. ඔකාසො හි **සුති** නාම. **ඉමෙසං සුත්වා**ති එත්ථ ‘‘වචන’’න්ති පාඨසෙසො.

සමුට්ඨානාදීනි අතීතද්වයසදිසානීති න ගහෙතබ්බානි. **ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං. සියා කිරියං** ගන්ත්වා සවනෙ. **සියා අකිරියං** ඨිතට්ඨානං ආගන්ත්වා වදන්තානං අජානාපනවසෙන සමුට්ඨානතො. **‘‘සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදන’’**න්ති ලිඛිතං.

උපස්සුතිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. කම්මප්පටිබාහනසික්ඛාපදවණ්ණනා

අප්පමත්තකවිස්සජ්ජනකෙන පන චීවරං කරොන්තස්ස සෙනාසනක්ඛන්ධකවණ්ණනායං (චූළව. 328) වුත්තප්පභෙදානි සූචිආදීනි අනපලොකෙත්වාපි දාතබ්බානි. තතො අතිරෙකං දෙන්තෙන අපලොකනකම්මං කාතබ්බං. එවං කතං පන අපලොකනං කම්මලක්ඛණමෙවාති අධිප්පායො. එවං සබ්බත්ථ **කම්මලක්ඛණං** වෙදිතබ්බං.

ගාමසීමාවිහාරෙසු ඔසාරණාදීනි සඞ්ඝකම්මානියෙව න වට්ටන්ති. විස්සජ්ජියවෙභඞ්ගියානි පන වට්ටන්ති. ‘‘සඞ්ඝස්ස සන්තක’’න්ති සාමඤ්ඤතො අවත්වා ‘‘ඉමස්මිං විහාරෙ සඞ්ඝස්ස සන්තක’’න්ති අපලොකෙතබ්බන්ති ච, **‘‘සමුට්ඨානාදීනි අදින්නාදානසදිසානි, ඉදං පන දුක්ඛවෙදන’’**න්ති පාඨොති ච ලිඛිතං.

කම්මප්පටිබාහනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. ඡන්දංඅදත්වාගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

සන්නිපාතං අනාගන්ත්වා වෙ ඡන්දං න දෙති, අනාපත්තීති එකෙ. දුක්කටන්ති එකෙ ධම්මකම්මන්තරායකරණාධිප්පායත්තා.

ඡන්දංඅදත්වාගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා

අකප්පියෙන වාති සුවණ්ණරජතමයමඤ්චාදිනා. **කප්පියමඤ්චො සම්පටිච්ඡිතබ්බො**ති ‘‘සඞ්ඝස්ස දෙමා’’ති දින්නං සන්ධාය වුත්තං, තෙහි පන ‘‘විහාරස්ස දෙමා’’ති වුත්තෙ සුවණ්ණරජතමයාදිඅකප්පියමඤ්චාපි සම්පටිච්ඡිතබ්බාති ච, ‘‘අරඤ්ජරො බහුඋදකගණ්හනකො’’ති ච, **‘‘සඞ්ඝිකපඅභොගෙන වා**ති සචෙ ආරාමිකාදයො පටිසාමෙත්වා පටිදෙන්ති, පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතී’’ති ච, ‘‘කංසලොහාදිභාජනං සඞ්ඝස්ස දින්නම්පි පාරිහාරියං න වට්ටතී’’ති (චූළව. අට්ඨ. 321) **සමන්තපාසාදිකායං** වුත්තත්තා අත්තනො හත්ථෙන ගහෙත්වා පටිසාමිතුං න ලභතීති ච, ‘‘වෙධකො කායබන්ධනස්සාති වදන්ති’’ති ච, ‘‘හිඞ්ගු හිඞ්ගුලිහරිතාලමනොසිලා අඤ්ජනානී’’ති පාඨොති ච, ‘‘දාරුමයො වා…පෙ.… අපාදකොපි සමුග්ගො’’ති පාඨොති ච, **‘‘දාරුමයො තුම්බො**ති දාරුමයො උදකතුම්බො’’ති ච, ‘‘ඵම්භතුලාසොපානඵලකාදීසූ’’ති ච ලිඛිතං.

දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. පරිණාමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

එකො භික්ඛු උක්ඛිත්තකස්ස දාතුකාමො හොති, තස්ස දානං නිවාරෙත්වා අඤ්ඤස්ස දාපෙති, අනාපත්ති. තථා සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනං කරොන්තස්ස දාපෙති, අත්තනො නිස්සිතකා ඉත්ථන්නාමස්ස පත්තං දාතුකාමා ආපුච්ඡන්ති, ‘‘විසභාගො එසො, සභාගස්ස දෙහී’’ති වදති. අනාපත්ති අත්තනො භාරභූතත්තා. තස්ස පන දාතුකාමං අඤ්ඤස්ස දාපෙති , ආපත්ති එව. සබ්බත්ථ ආපුච්ඡිත්වා දාතුකාමං යථාසුඛං විචාරෙතුං ලභති.

පරිණාමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සහධම්මිකවග්ගො අට්ඨමො.

9. රතනවග්ගො

1. අන්තෙපුරසික්ඛාපදවණ්ණනා

අසයනිසරෙති පරික්ඛිත්තස්ස බහිභූතෙසු රුක්ඛමූලාදීසු. ‘‘සචෙ ඛත්තියොව හොති, නාභිසිත්තො, අභිසිත්තොව හොති, න ඛත්තියො, රක්ඛතී’’ති ආචරියො ‘‘ඛත්තියතා, අභිසිත්තතා’’ති ආපත්තියා අඞ්ගභාවෙන වුත්තත්තා. **සමුට්ඨානාදීනි පඨමකඨිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය’’**න්ති පාඨො.

අන්තෙපුරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. රතනසික්ඛාපදවණ්ණනා

සබ්බොපි කථාමග්ගො **භණ්ඩාගාරිකසීසෙන** නික්ඛිපනං, ගොපනඤ්ච පටික්ඛිපිත්වා පවත්තො.

රතනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. විකාලගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදවණ්ණනා

“සන්තං භික්ඛු”න්ති ච “අනාපුච්ඡා”ති ච “තථාරූපා අච්චායිකාති ච ඉමානි එත්ථ තිස්සො”ති පාඨො. **“සමුට්ඨානාදීනි කඨිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය”**න්ති පාඨො.

විකාලගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සූචිඝරසික්ඛාපදවණ්ණනා

තං අස්සාති තං භෙදනකං අස්ස පාචිත්තියස්ස අත්ථි පඨමං භෙදනං කත්වා පච්ඡා දෙසෙතබ්බත්තා. එස නයො ඉතරෙසුපි. **වාසිජටෙති** වාසිදණ්ඩකෙ.

සූචිඝරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මඤ්චපීඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

අට්ඨඞ්ගුලපාදකන්ති භාවනපුංසකං. තුලාසඞ්ඝාතෙ ඨපනමෙව අට්ටකරණං.

මඤ්චපීඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. තූලොනද්ධසික්ඛාපදවණ්ණනා

කිඤ්චාපි පටිලාභෙයෙව පාචිත්තියං විය දිස්සති, පරිභොගෙ එව පන ආපත්ති දට්ඨබ්බා. ‘‘අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති (පාචි. 529) වචනං එත්ථ සාධකං.

තූලොනද්ධසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා

කිඤ්චාපි නිසීදනස්ස ජාති න දිස්සති එත්ථ, තථාපි චීවරක්ඛන්ධකෙ අනුඤ්ඤාතත්තා, ‘‘නව චීවරානි අධිට්ඨාතබ්බානී’’ති එත්ථ ච පරියාපන්නත්තා චීවරජාති එවස්ස ජාතීති වෙදිතබ්බං. ‘‘ලාභෙ සදසං, අලාභෙ අදසම්පි වට්ටතී’’ති එකෙ, තං න යුත්තං ‘‘නිසීදනං නාම සදසං වුච්චතී’’ති (පාචි. 531-532) තස්ස සණ්ඨානනියමනතො.

නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රතනවග්ගො නවමො.

සුද්ධපාචිත්තියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාටිදෙසනීයකණ්ඩං

1. පඨමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

යාමකාලිකාදීසු ආහාරත්ථාය එව දුක්කටං. තම්පි ආමිසෙන අසම්භින්නරසෙ, සම්භින්නෙ පන එකරසෙ පාටිදෙසනීයමෙව.

පඨමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

''සමුට්ඨානාදීනි කඨිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය''න්ති පාඨො.

දුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

ආරාමෙ වා ආරාමූපචාරෙ වා පටිග්ගහෙත්වා අජ්ඣොහරන්තස්සාති ආරාමෙ වා ආරාමූපචාරෙ වා පටිග්ගහෙත්වා ආරාමෙ වා ආරාමූපචාරෙ වා අජ්ඣොහරන්තස්සාති අත්ථො.

බහාරාමෙ පටිග්ගහිතං අජ්ඣාරාමෙ භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති. අඞ්ගෙසු ච ''අජ්ඣාරාමෙ වා ආරාමූපචාරෙ වා පටිග්ගහණ''න්ති ගහෙතබ්බං. අජ්ඣාරාමෙ හි දස්සිතෙ ආරාමූපචාරං දස්සිතමෙවාති. **''සමුට්ඨානාදීනි කඨිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය''**න්ති පාඨො.

චතුත්ථපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාටිදෙසනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙඛියකණ්ඩං

සෙඛියෙසු සතිපි වීතික්කමෙ අනාදරියාපෙක්ඛස්සෙව ආපත්තීති දස්සනත්ථං කාරකො න වුත්තො. අයඤ්හි විනයධම්මතා, යදිදං සාපෙක්ඛෙ කාරකනිද්දෙසො, සො වුත්තනියමෙ විධි, භුම්මකරණඤ්ච. අට්ඨඞ්ගුලාධිකම්පි ඔතාරෙත්වා නිවාසෙතුං වට්ටති. තතො පරං ඔතාරෙන්තස්ස දුක්කටන්ති **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තං. **ආරාමෙ වාති** බුද්ධුපට්ඨානාදිකාලෙ. **පාරුපිතබ්බන්ති** උත්තරාසඞ්ගකිච්චවසෙන වුත්තං.

ඨත්වාති එත්ථ ගච්ඡන්තොපි පරිස්සයාභාවං ඔලොකෙතුං ලභතියෙවාති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 582) ලිඛිතං. යථා වාසූපගතස්ස අන්තරඝරෙ කායං විවරිත්වා නිසීදිතුං වට්ටති, තථා තස්ස සන්තිකෙ ගන්තුකාමස්සපි කායබන්ධනං අබන්ධිත්වා සඞ්ඝාටිං අපාරුපිත්වා ගාමප්පවෙසනමනාරොචෙත්වා යථාකාමං ගන්තුං වට්ටති. තස්මා අද්ධානමග්ගගමනකාලෙ එකො භික්ඛු ගාමප්පවෙසනවත්තං පූරෙත්වා ගාමං පවිසිත්වා එකං ආවසථං පුරතොව ඨිතං පත්වා පරික්ඛාරං ඨපෙත්වා වාසූපගතො ච හොති, ඉතරෙහි තස්ස සන්තිකං යථාසුඛං ගන්තුං වට්ටති. කො පන වාදො චතූහපඤ්චාහං වාසමධිට්ඨාය වසිතභික්ඛූනං සන්තිකං ගන්තුඤ්ච වාසූපගතානං සන්තිකං ගන්තුඤ්ච වට්ටතීති. බුද්ධපූජම්පි යථාසුඛං ගන්තුං වට්ටති. වුත්තම්පි චෙතං අට්ඨකථායං “අනාපත්ති කාරණං පටිච්ච තහං තහං ඔලොකෙතී”ති. තත්ථ **කාරණං** නාම ආමිසපූජාති වෙදිතබ්බාති ලිඛිතං.

ඡබ්බීසතිසාරුප්පවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

යස්මා “සමතිත්තිකො පිණ්ඩපාතො පටිග්ගහෙතබ්බො”ති (පාචි. 602-603) වචනං පිණ්ඩපාතො සමපුණ්ණො පටිග්ගහෙතබ්බොති දීපෙති, තස්මා අත්තනො හත්ථගතෙ පත්තෙ පිණ්ඩපාතො දියමානො ථූපීකතොපි ච හොති, වට්ටතීති දීපිතො හොති. සූපොදනවිඤ්ඤත්තියං මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ පුන උග්ගිරිතුකාමස්සාපි සහසා ච පවිසති, එත්ථ **අසඤ්චිච්ච භුඤ්ජති** නාම. විඤ්ඤත්තිකතඤ්ච අකතඤ්ච එකස්මිං ඨානෙ ඨිතං සහසා අනුපධාරෙත්වා ගහෙත්වා භුඤ්ජති, **අස්සතියා භුඤ්ජති** නාම.

සයං යානගතො හුත්වා, යථා **යානගතස්ස** ච;
අලං වත්තුං තථා නාලං, සඡත්තො **ඡත්තපාණිනො**.

“සූපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං, කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදන”න්ති පායො.

සෙඛියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භික්ඛුපාතිමොක්ඛවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

භික්ඛුනීපාතිමොක්ඛවණ්ණනා

පාරාජිකකණ්ඩං

අභිලාපමත්තමෙවාති එත්ථ දහරවසෙන ''භන්තෙ''ති ච වුඩ්ඪවසෙන ''ආවුසො''ති ච තත්ථ දුවිධො අභිලාපො, ඉධ පන වුඩ්ඪදහරානං ''අය්‍යා''ති එකමෙව.

කායසංසග්ගෙ වුත්තනයෙනාති එත්ථ තබ්බහුලනයෙන කිරියසමුට්ඨානතා වුත්තා. ''කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා''ති අවත්වා පන ''සාදියෙය්‍යා''ති වුත්තත්තා අකිරියතොපි සමුට්ඨාතීති වෙදිතබ්බං. යථා චෙත්ථ, එවං හෙට්ඨා ''මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්ති පාරාජිකස්සා''තිආදිනා (පාරා. 56) නයෙන කිරියසමුට්ඨානතං වත්වා තදනන්තරං ''භික්ඛුපච්චත්ථිකා මනුස්සිත්ථිං භික්ඛුස්ස සන්තිකං ආනෙත්වා වච්චමග්ගෙන අඞ්ගජාතං අභිනිසීදෙන්ති, සො චෙ පවෙසනං සාදියති''තිආදිනා (පාරා. 58) නයෙන අකිරියසමුට්ඨානස්සපි වුත්තත්තා පඨමපාරාජිකායපි තබ්බහුලනයෙනෙව කිරියසමුට්ඨානතා වෙදිතබ්බා. න හි පවෙසනසාදියනාදිම්හි කිරියසමුට්ඨානතා දිස්සති.

අඞ්ගජාතචලනඤ්චෙත්ථ න සාරතො දට්ඨබ්බං ''සො චෙ පවෙසනං න සාදියති, පවිට්ඨං න සාදියති, ඨිතං න සාදියති, උද්ධරණං සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා''ති (පාරා. 58) එත්ථ ඨිතනසාදියනෙ පකතියාපි පරිපුණ්ණචලනත්තා. සාදියනපච්චයා පටිසෙවනචලනඤ්චෙත්ථ න දිස්සතෙවාති තබ්බහුලනයෙනෙව කිරියසමුට්ඨානතා ගහෙතබ්බා.

අපිච භික්ඛුනියාපි පඨමපාරාජිකෙ තස්ස සාදියනස්ස සරූපෙන වුත්තත්තා තදනුරූපවසෙන විභඞ්ගනයමනොලොකෙත්වා ''කිරියසමුට්ඨාන''මිච්චෙව වුත්තං. යථා චෙතෙසු තබ්බහුලනයෙන කිරියසමුට්ඨානතා වුත්තා, තථා සුරාදීනං අකුසලෙනෙව පාතබ්බතා. ඉතරථා ''යං අකුසලෙනෙව ආපජ්ජති, අයං ලොකවජ්ජා, සෙසා පණ්ණත්තිවජ්ජා''ති වුත්තෙ ලොකවජ්ජපණ්ණත්තිවජ්ජානං නියමලක්ඛණසිද්ධි හොති, තථා තං අවත්වා ''යස්සා සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, අයං ලොකවජ්ජා, සෙසා පණ්ණත්තිවජ්ජා''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. පඨමපාරාජිකවණ්ණනා) වුත්තෙ ලොකවජ්ජවචනං නිරත්ථකං සියා වත්ථුඅජානනපක්ඛෙපි අකුසලෙනෙව පාතබ්බත්තා. යස්මා තත්ථ සුරාපානවීතික්කමස්ස අකුසලචිත්තුප්පාදො නත්ථි, තස්මා **ඛන්ධකට්ඨකථායං** ''මජ්ජපානෙ පන භික්ඛුනො අජානිත්වාපි බීජතො පට්ඨාය මජ්ජං පිවන්තස්ස පාචිත්තියං. සාමණෙරො ජානිත්වාව පිවන්තො සීලභෙදං ආපජ්ජති, න අජානිත්වා''ති (මහාව. අට්ඨ. 108) වුත්තං, න වුත්තං ''වත්ථුඅජානනපක්ඛෙ පාණාතිපාතාදීනං සිද්ධිකරඅකුසලචිත්තුප්පාදසදිසෙ චිත්තුප්පාදෙ සතිපි සාමණෙරො සීලභෙදං නාපජ්ජතී''ති. අභිනිවෙසවචනං පාණාතිපාතාදීහි සමානගතිකත්තා සාමණෙරානං සුරාපානස්ස. ''සුරාමෙරයිමෙ''ති වත්ථුං ජානිත්වා පාතබ්බතාදිවසෙන වීතික්කමන්තස්ස අකුසලස්ස අසම්භවො නත්ථි. තෙන වුත්තං ''යස්සා සචිත්තකපක්ඛෙ''තිආදි.

කිඤ්චෙත්ථ – යුත්තිවචනෙන අරහන්තානං අප්පවිසනතො සචිත්තකාචිත්තකපක්ඛෙසු අකුසලනියමොති චෙ? න, ධම්මතාවසෙන සෙක්ඛානම්පි අප්පවිසනතො. අචිත්තකපක්ඛෙ අකුසලනියමාභාවදස්සනත්ථං සුපන්තස්ස මුඛෙ පක්ඛිත්තජලබින්දුමිව සුරාබින්දුආදයො උදාහරිතබ්බා. තබ්බහුලනයෙන හි අත්ථෙ ගහිතෙ පුබ්බෙනාපරං අට්ඨකථාය සමෙති සද්ධිං පාළියා චාති. ආචරියාපි සුරාපානෙ අකුසලනියමාභාවමෙව වදන්ති. එකච්චෙ පන කිරියසමුට්ඨානතා පනස්ස තබ්බහුලනයමෙව, න පඨමපාරාජිකෙ. කථං? කායසංසග්ගසික්ඛාපදං පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානං. එත්ථ භික්ඛුස්ස ච භික්ඛුනියා ච කායසංසග්ගභාවෙ සති භික්ඛුනී කායඞ්ගං අචොපයමානාපි චිත්තෙනෙව අධිවාසෙති, ආපජ්ජති, න එවං භික්ඛු. භික්ඛු පන චොපයමානොව ආපජ්ජති, එවමෙව පඨමපාරාජිකෙපි චොපනෙ සති එව ආපජ්ජති, නාසති. **පවෙසනං සාදියතීති** එත්ථ පවෙසනසාදියනං නාම සෙවනචිත්තුප්පාදනං, මග්ගෙන වා මග්ගප්පටිපන්නම්පි ඉච්ඡන්ති. තස්සාපි කායචලනං එකන්තං අත්ථි එව. එවං සන්තෙපි වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බන්ති වදන්තීති ලිඛිතං

පාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඞ්ඝාදිසෙසකණ්ඩං

1. උස්සයවාදිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා

භික්ඛුනීනං සඞ්ඝාදිසෙසං පත්වා වුට්ඨානවිධියො සන්දස්සනත්ථං **''අයං භික්ඛුනී...පෙ.... ආපන්නා''**ති පුග්ගලනියමං කත්වා පාරාජිකතො අධිප්පායන්ති **''නිස්සාරණීයං සඞ්ඝාදිසෙස''**න්ති ආපත්තිනාමග්ගහණඤ්ච කතං. **''සමුට්ඨානාදීනි පඨමකථිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියමෙවා''**ති පාඨො.

උස්සයවාදිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. චොරිවුට්ඨාපිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා

කත්ථචි අගන්ත්වා නිසින්නට්ඨානෙ එව නිසීදිත්වා කරොන්තියා **වාචාචිත්තතො,** ඛණ්ඩසීමාදිගතාය **කායවාචාචිත්තතො.**

චොරිවුට්ඨාපිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. එකගාමන්තරගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

''ආභොගං විනා''ති වුත්තත්තා ආභොගෙ සති අනාපත්ති, ඉමස්මිං පන සික්ඛාපදෙ **සමන්තපාසාදිකායං** උපචාරාතික්කමෙ ආපත්ති වුත්තා, ඉධ ඔක්කමෙ. ද්වීසුපි වුත්තං අත්ථතො එකමෙව ගාමන්තරගමනසඞ්ඝාදිසෙසං උපචාරස්ස සන්ධාය වුත්තත්තා. ගණම්හා ඔහීයනස්ස විරොධො. ''අරඤ්ඤෙ''ති ඉදං අත්ථවසෙන වුත්තං, ගාමන්තරෙපි හොති එව.

සික්ඛාපදා බුද්ධවරෙන වණ්ණිතාති ගාථාය වසෙන, අට්ඨකථායම්පි ගාමන්තරපරියාපන්නං නදිපාරන්ති වුත්තං.

එකගාමන්තරගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

''ඡාදනපච්චයා පන දුක්කටං ආපජ්ජතී''ති ඉදං –

''ආපජ්ජති ගරුකං සාවසෙසං;
ඡාදෙති අනාදරියං පටිච්ච;
න භික්ඛුනී නො ච ඵුසෙය්‍ය වජ්ජං;
පඤ්හාමෙසා කුසලෙහි චින්තිතා''ති. (පරි. 481) –

ඉමාය විරුජ්ඣති. තස්මා පමාදලෙඛා විය දිස්සතීති ගවෙසිතබ්බො එත්ථ අත්ථො. භික්ඛූනං මානත්තකථායං ''පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපතො, අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කමිත්වා''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිගමනවණ්ණනා) වුත්තං, ඉධ පන **''ගාමූපචාරතො ච භික්ඛූනං විහාරූපචාරතො ච ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ''**තිආදි වුත්තං. තත්‍ර භික්ඛූනං වුත්තප්පකාරප්පදෙසං අතික්කමිත්වා ගාමෙපි තං කම්මං කාතුං වට්ටති, භික්ඛුනීනං පන ගාමෙ න වට්ටති. තස්මා එවං වුත්තන්ති එකෙ. අපරෙ පන භික්ඛූනම්පි ගාමෙ න වට්ටති. භික්ඛුවිහාරො නාම පුබ්බෙ එව ගාමූපචාරං අතික්කමිත්වා ඨිතො, තස්මා ගාමං අවත්වා විහාරූපචාරමෙව හෙට්ඨා වුත්තං. භික්ඛුනීනං විහාරො ගාමෙ එව වට්ටති, න බහි, තස්මා ගාමූපචාරඤ්ච විහාරූපචාරඤ්ච උභයමෙවෙත්ථ දස්සිතං. තස්මා උභයත්ථාපි අත්ථතො නානාත්තං නත්ථීති වදන්ති. යං යුජ්ජති, තං ගහෙතබ්බං.

සඞ්ඝාදිසෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිස්සග්ගියකණ්ඩං

දුතියෙ ඉධ භාජාපිතාය ලද්ධචීවරං නිස්සග්ගියං හොති, තං විනයකම්මං කත්වාපි අත්තනා න ලබ්භති.

තතියෙ **“සමුට්ඨානාදීනි අදින්නාදානසදිසානි, ඉදං පන දුක්ඛවෙදන”**න්ති පාඨො.

චතුත්ථෙ පඨමං විඤ්ඤත්තං අලභිත්වා අඤ්ඤං තතො ඌනතරම්පි ලභෙය්‍ය, නිස්සග්ගියමෙව අඞ්ගසම්පත්තිතො.

නිස්සග්ගියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාචිත්තියකණ්ඩං

1. පඨමවග්ගවණ්ණනා

පඨමෙ හරිතපත්තවණ්ණො **හරිතකො. චාපලසුණං** අමිඤ්ජකො. අඞ්කුරමත්තමෙව හි තස්ස හොති. **පලණ්ඩුකාදයො** සභාවෙනෙව වට්ටන්ති. **සූපසම්පාකාදී** විනාපි අන්තමසො යාගුභත්තෙපි පක්ඛිපිතුං වට්ටතීති ලිඛිතං, ‘‘භික්ඛුනියාපි ගිලානාය පුරෙභත්තමෙව ලසුණං කප්පති, න අගිලානායා’’ති අභයගිරීනං උග්ගහොති.

දුතියෙ ආබාධපච්චයා භික්ඛුනිසඞ්ඝං ආපුච්ඡිත්වා සංහරාපෙතුං වට්ටති, භික්ඛුස්ස එත්ථ ච ලසුණෙ ච දුක්කටං.

සත්තමෙ **‘‘සමුට්ඨානාදීනි අද්ධානමග්ගසික්ඛාපදසදිසානී’’**ති පාඨො.

නවමෙ **කුට්ටො** නාම සරකුට්ටො. **පාකාරො** නාම පරික්ඛෙපපාකාරො.

ඡඩ්ඩිතඛෙත්තන්ති පුරාණඛෙත්තෙ. සඞ්ඝසන්තකෙ භික්ඛුස්ස ඡඩ්ඩෙතුං වට්ටති සඞ්ඝපරියාපන්නත්තා. භික්ඛුනීනම්පි සඞ්ඝසන්තකෙ භික්ඛුසඞ්ඝසන්තකෙ වුත්තනයෙනෙව වට්ටති. එවං සන්තෙපි සාරුප්පවසෙන කාතබ්බන්ති ලිඛිතං.

දසමෙ **‘‘සයං තානි වත්ථූනි කරොන්තියා’’**තිආදි ඉධ සික්ඛාපදෙ නත්ථි. කස්මා? එළකලොමසමුට්ඨානත්තා. යදි එවං කස්මා වුත්තන්ති චෙ? සුත්තානුලොමමහාපදෙසතො. යදි නච්චාදීනි පස්සිතුං වා සුණිතුං වා න ලභති, පගෙව අත්තනා කාතුන්ති නයතො ලබ්භමානත්තා වුත්තං. ඉතරථා මහාපදෙසා නිරත්ථකා සියුං. ‘‘එවං අඤ්ඤත්ථපි නයො නෙතබ්බො. සමුට්ඨානම්පි ඉධ වුත්තමෙව අග්ගහෙත්වා ඡසමුට්ඨානවසෙන ගහෙතබ්බ’’න්ති ආචරියා. ඉධ වුත්තං සමුට්ඨානං නාම මූලභූතස්ස අන්තරා වුත්තාපත්තියා, තස්මා එළකලොමසමුට්ඨානමෙවාති අපරෙ. **ආරාමෙ ඨත්වා**ති න කෙවලං ඨත්වා, තතො ගන්ත්වා පන සබ්බිරියාපථෙහිපි ලභති. **ආරාමෙ ඨිතා**ති පන ආරාමපරියාපන්නාති අත්ථො. ඉතරථා නිසින්නාපි න ලභෙය්‍යාති.

පඨමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියවග්ගවණ්ණනා

පඤ්චමෙ **උපචාරො** ද්වාදසහත්ථො. **‘‘සමුට්ඨානාදීනි කථිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය’’**න්ති පාඨො.

සත්තමෙ **ධුවපඤ්ඤත්ත**න්ති භික්ඛුනීනං අත්ථාය. **කුලානී**ති කුලඝරානි.

දුතියවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියවග්ගවණ්ණනා

චතුත්ථෙ සඞ්ඝාටිආදිවසෙන අධිට්ඨිතානං **සඞ්ඝාටිචාරං**.

පඤ්චමෙ **‘‘ඉදං පන කිරියාකිරිය’’**න්ති පාඨො.

ඡට්ඨෙ **අඤ්ඤස්මිං පරික්ඛාරෙ දුක්කට**න්ති ථාලකාදීනං වා සප්පිතෙලාදීනං වා අඤ්ඤතරස්මිං.

තතියවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථවග්ගවණ්ණනා

ඡට්ඨෙ සංසට්ඨවිහාරසික්ඛාපදෙ **‘‘සෙසමෙත්ථ පඨමඅරිට්ඨසික්ඛාපදෙ වුත්තවිනිච්ඡයසදිසමෙවා’’**ති පාඨො.

චතුත්ථවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චමවග්ගවණ්ණනා

‘‘චිත්තාගාරං නාම යත්ථ කත්ථචි මනුස්සානං කීළිතුං රමිතුං කතං හොතී’’තිආදිනා (පාචි. 979) පාළියං වුත්තත්තා චිත්තාගාරාදීනි සබ්බෙසං අත්ථාය කතානි, න රඤ්ඤො එව.

සත්තමෙ එතෙන නිසජ්ජිතුං කප්පියං වුත්තං. ‘‘නිසජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජතී’’ති (පාචි. 1007) පාළි ච අත්ථි. **‘‘සමුට්ඨානාදීනි කථිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය’’**න්ති පාඨො. අට්ඨමෙපි එසොව පාඨො.

පඤ්චමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ඡට්ඨවග්ගවණ්ණනා

දසමෙ **‘‘සමුට්ඨානාදීනි කථිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය’’**න්ති පාඨො.

ඡට්ඨවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨමවග්ගවණ්ණනා

පඨමදුතියතතියෙසු **‘‘ගිහිගතා’’**ති වා **‘‘කුමාරිභූතා’’**ති වා **න වත්තබ්බා.** වදන්ති චෙ, කම්මං කුප්පති.

එකාදසමෙ **ඡන්දං අවිස්සජ්ජෙත්වාති** ‘‘යථාසුඛ’’න්ති අවත්වා. එත්ථ පන අයං විනිච්ඡයො – ‘‘පාරිවාසිකඡන්දදානෙනා’’ති ඉදං උද්ධරිත්වා ‘‘වුට්ඨිතාය පරිසායා’’ති (පාචි. 1168) පදභාජනං වුත්තං. එතස්ස පන **සමන්තපාසාදිකායං** ‘‘වුට්ඨිතාය පරිසායාති ඡන්දං විස්සජ්ජෙත්වා කායෙන වා වාචාය වා ඡන්දවිස්සජ්ජනමත්තෙන වා වුට්ඨිතාය’’ති (පාචි. අට්ඨ. 1167) වුත්තං. ඉධ ඡන්දස්ස පන අවිස්සට්ඨත්තා කම්මං කාතුං වට්ටතීති වුත්තං. තස්මා ඡන්දං අවිස්සජ්ජෙත්වාව ද්වාදසහත්ථපාසෙ විහරිත්වා පුන සන්නිපාතකරණඤ්ච වට්ටතීති ලිඛිතං.

අට්ඨමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවමවග්ගවණ්ණනා

තතියෙ **‘‘සෙසං වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බං, ඉදං පන අකුසලචිත්ත’’**න්ති පාඨො.

චතුත්ථෙ **වුත්තනයෙනාති** තතියෙ වුත්තනයෙන.

එකාදසමෙ **‘‘සමුට්ඨානාදීනි කථිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය’’**න්ති පාඨො.

ද්වාදසමෙ **‘‘සමුට්ඨානාදීනි පදසොධම්මසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය’’**න්ති පාඨො.

තෙරසමෙ ‘‘සංකච්චිකං නාම අධක්ඛකං උබ්භනාභි, තස්සා පටිච්ඡාදනත්ථායා’’ති (පාචි. 1226) පාළියං වුත්තත්තා ඉධාපි **‘‘අධක්ඛකඋබ්භනාභිසඞ්ඛාතස්ස සරීරස්ස පටිච්ඡාදනත්ථ’’**න්ති පාඨො. අපරික්ඛෙපෙ ආපත්තිපරිච්ඡෙදං සමන්තපාසාදිකවසෙන අග්ගහෙත්වා ඉධ වුත්තනයෙන ගහෙතබ්බන්ති ලිඛිතං.

නවමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සුද්ධපාචිත්තියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානවිනිච්ඡයවණ්ණනා

සමුට්ඨානානං විනිච්ඡයෙ පන ගිරග්ගසමජ්ජාදීනි ‘‘අචිත්තකානි ලොකවජ්ජානී’’ති වුත්තත්තා ‘‘නච්ච’’න්ති වා ‘‘ගන්ධ’’න්ති වා අජානිත්වාපි දස්සනෙන, විලිම්පනෙන වා ආපජ්ජනතො වත්ථුඅජානනචිත්තෙන **අචිත්තකානි.** ‘‘නච්ච’’න්ති වා ‘‘ගන්ධ’’න්ති වා ජානිත්වා පස්සන්තියා, විලිම්පන්තියා වා අකුසලත්තා එව **ලොකවජ්ජානි.** චොරිවුට්ඨාපනාදීනි **‘‘චොරී’’**තිආදිනා වත්ථුං ජානිත්වා කරණෙයෙව ආපජ්ජනත්තා **සචිත්තකානි.** උපසම්පදාදීනං එකන්තාකුසලචිත්තෙනෙව අකත්තබ්බත්තා **පණ්ණත්තිවජ්ජානි.** ‘‘ඉධ සචිත්තකාචිත්තකතා පණ්ණත්තිජානනාජානනතාය අග්ගහෙත්වා වත්ථුජානනාජානනතාය ගහෙතබ්බා’’න්ති ලිඛිතං. අධිප්පෙතත්තා සඞ්ඛෙපතො දස්සනාභාවා –

> අචිත්තකත්තං ද්විධා මතං, වත්ථුපණ්ණත්තිඅඤ්ඤාණා;
> වුත්තං ඤාණං ද්විධා ඉධ, සකනාමෙන අඤ්ඤාතං.

පරනාමඤ්ච ජානනං, වත්ථුස්සෙකං බලක්කාරෙ;
එකධා සමචාරිකෙ, තස්මිං තප්පටිබන්ධොති.

පරනාමෙන ජානනං, ද්විධා මුත්තාදිකෙ එකං;
එකං ලොමාදිකෙ මතන්ති, අයං භෙදො වෙදිතබ්බො.

සෙසමෙත්ථ උත්තානං, අනුත්තානත්ථෙ වුත්තවිනිච්ඡයත්තා න උද්ධටන්ති;
සමුට්ඨානවිනිච්ඡයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භික්ඛුනීපාතිමොක්ඛවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කඞ්ඛාවිතරණීපුරාණටීකා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

කඞ්ඛාවිතරණී-අභිනවටීකා

ගන්ථාරම්භකථා

තිලොකතිලකං බුද්ධං, වන්දෙ සුද්ධගුණාකරං;
කරුණාසීතලීභූත-හදයං මහිතොදයං.

තෙනාපි ධම්මරාජෙන, ලොකෙකාචරියෙන යො;
පූජිතො තඤ්ච සද්ධම්මං, වන්දෙ ගම්භීරමුත්තමං.

මුනින්දවන්දසද්ධම්ම-රංසීහි විමලෙහි යො;
බොධිතොහං සදා වන්දෙ, තං සඞ්ඝං කුමුදාකරං.

විනයෙ නයගම්භීරෙ, සබ්බථා පාරදස්සිනා;
වාදිනා දුත්තරාගාධ-සබ්බසත්ථමහණ්ණවෙ.

යා කතා **බුද්ධඝොසෙන,** ථෙරෙන ධීරචෙතසා;
කඞ්ඛාවිතරණී නාම, මාතිකට්ඨකථා සුභා.

ධීරානෙකගුණොඝෙන, ථෙරෙන විනයඤ්ඤුනා;
කල්‍යාණාචාරයුත්තෙන, ධීමතා මුනිසූනුනා;
විනයට්ඨිතිකාමෙන, **සුමෙධෙනාභියාචිතො.**

තමහං වණ්ණයිස්සාමි, සුවිසුද්ධමනාකුලං;
සාධවො තං නිසාමෙථ, සක්කච්චං මම භාසතොති.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

සබ්බකුසලධම්මප්පමුඛස්ස විපුලොළාරගුණවිසෙසාවහස්ස පරමගම්භීරස්ස පාතිමොක්ඛස්ස අත්ථසංවණ්ණනං කත්තුකාමොයමාචරියො පඨමං තාව **''බුද්ධං ධම්ම''**න්තිආදිනා රතනත්තයප්පණාමකරණෙන අත්තනො චිත්තසන්තානං පුනාති. විසුද්ධචිත්තසන්තානනිස්සයා හි පඤ්ඤා තික්ඛවිසදභාවප්පත්තියා යථාධිප්පෙතසංවණ්ණනාය පරියොසානගමනසමත්ථා හොතීති . අපිච රතනත්තයප්පණාමෙන විධුතසබ්බකිබ්බිසෙ චිත්තසන්තානෙ භවන්තරූපචිතානිපි අන්තරායිකකම්මානි පච්චයවෙකල්ලතො යථාධිප්පෙතාය අත්ථසංවණ්ණනාය නාලමන්තරායකරණායාතිපි ආචරියස්ස රතනත්තයවන්දනා.

තත්ථ **බුද්ධ**සද්දස්ස තාව ''බුජ්ඣිතා සච්චානීති බුද්ධො, බොධෙතා පජායාති බුද්ධො''තිආදිනා (මහානි. 192; චූළනි. පාරායනත්ථුතිගාථානිද්දෙස 97; පටි. ම. 1.162) නිද්දෙසනයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. අථ වා සවාසනාය අඤ්ඤාණනිද්දාය අච්චන්තවිගමතො, බුද්ධියා වා විකසිතභාවතො බුද්ධවාති **බුද්ධො** ජාගරණවිකසනත්ථවසෙන. අථ වා කස්සචිපි ඤෙය්‍යධම්මස්ස අනවබුද්ධස්ස අභාවෙන, ඤෙය්‍යවිසෙසස්ස ච කම්මභාවෙන අග්ගහණතො කම්මවචනිච්ඡාය අභාවෙන අවගමනත්ථවසෙනෙව කත්තුනිද්දෙසො ලබ්භතීති බුද්ධවාති **බුද්ධො** යථා ''දික්ඛිතො න

දදාතී''ති. අත්ථතො පන පාරමිතාපරිභාවිතෙන සයම්භුඤාණෙන සහවාසනාය විගතවිද්ධස්තනිරවසෙසුපක්කිලෙසො මහාකරුණාසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණාදිඅපරිමෙය්‍යගුණගණාධාරොව ඛන්ධසන්තානො බුද්ධො. යථාහ –

''බුද්ධොති යො සො භගවා සයම්භූ අනාචරියකො පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු සාමං සච්චානි අභිසම්බුජ්ඣි, තත්ථ ච සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො, බලෙසු ච වසීභාව''න්ති (මහානි. 192; චූළනි. පාරායනත්ථුතිගාථානිද්දෙස 97; පටි. ම. 1.161),

තං බුද්ධං.

ධාරෙතීති **ධම්මො**. අයඤ්හි යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙ අපායදුක්ඛෙ, සංසාරදුක්ඛෙ ච අපතමානෙ ධාරෙතීති, තන්නිබ්බත්තකකිලෙසවිද්ධංසනඤ්චෙත්ථ ධාරණං. එවඤ්ච කත්වා අරියමග්ගො, තස්ස තදත්ථසිද්ධිහෙතුතාය නිබ්බානඤ්චාති උභයමෙව නිප්පරියායතො ධාරෙති. අරියඵලඤ්ච පන තංසමුච්ඡින්නකිලෙසපටිප්පස්සම්භනෙන තදනුකූලතාය, පරියත්තිධම්මො ච තදධිගමහෙතුතායාති උභයම්පි පරියායතො ධාරෙතීති වෙදිතබ්බං, තං ධම්මං. ච-සද්දො සමුච්චයත්ථො. තෙන යථාවුත්තං බුද්ධං, ඉමඤ්ච ධම්මං වන්දිත්වාති බුද්ධරතනෙන සහ වන්දනකිරියාය ධම්මරතනං සමුච්චිනොති.

න කෙවලං ඉදං ද්වයමෙවාති ආහ **''සඞ්ඝඤ්චා''**ති. අරියෙන දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤෙන සංහතො සඞ්ඝටිතොති **සඞ්ඝො,** අට්ඨඅරියපුග්ගලසමූහො. තෙහි තෙහි වා මග්ගඵලෙහි කිලෙසදරථානං සමුච්ඡෙදපටිප්පස්සම්භනවසෙන සම්මදෙව ඝාතිතත්තා **සඞ්ඝො,** පොථුජ්ජනිකසඞ්ඝස්සාපි පුබ්බභාගප්පටිපදාය ඨිතත්තා පුරිමචෙතනාය විය දානෙ එත්ථෙව සඞ්ගහො දට්ඨබ්බො. සොපි හි කිඤ්චාපි අරියෙන දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤෙන අසංහතො, නිය්‍යානිකපක්ඛියෙන පන පොථුජ්ජනිකෙන සංහතත්තා දක්ඛිණෙය්‍යපණිපාතාරහො **සඞ්ඝො**යෙවාති, තං සඞ්ඝං. ච-සද්දස්සත්ථො එත්ථාපි වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

කිංවිසිට්ඨං බුද්ධං, ධම්මං, සඞ්ඝඤ්චාති ආහ **''වන්දනාමානපූජාසක්කාරභාජන''**න්ති. ඉදඤ්ච විසෙසනං පච්චෙකං යොජෙතබ්බං ''වන්දනාමානපූජාසක්කාරභාජනං. බුද්ධං…පෙ…. වන්දනාමානපූජාසක්කාරභාජනං සඞ්ඝඤ්චා''ති. තත්ථ සදෙවකෙන ලොකෙන අරහතාදීහි ගුණෙහි සෙට්ඨභාවෙන කරියමානො පණාමො **වන්දනා,** සම්මානො **මානො,** ගන්ධපුප්ඵාදීහි උපහාරො **පූජා,** අභිසඞ්ඛතපච්චයදානං **සක්කාරො,** වන්දනා ච මානො ච පූජා ච සක්කාරො ච **වන්දනාමානපූජාසක්කාරා,** තෙසං මහප්ඵලභාවකරණෙන භාජනත්තා ආධාරත්තා **වන්දනාමානපූජාසක්කාරභාජනං.** ඉමිනා රතනත්තයස්ස අරහතාදීහි ගුණෙහි අසමභාවං දස්සෙති. තන්දස්සනම්පි තක්කතස්ස නිපච්චකාරස්ස සසන්තානපවනාදිවසෙන යථාධිප්පෙතාය අත්ථසංවණ්ණනාය නිප්ඵාදනසමත්ථභාවදීපනත්ථන්ති වෙදිතබ්බං.

විප්පසන්නෙන චෙතසා වන්දිත්වාති අරහතාදිඅනෙකප්පකාරගුණවිසෙසානුස්සරණවසෙන විවිධෙන, විසෙසෙන වා පසන්නෙන මනසා සද්ධිං කායවාචාහි කරණභූතාහි අභිවන්දියාති අත්ථො, තීහි ද්වාරෙහි නමස්සිත්වාති වුත්තං හොති. තිවිධා චායං වන්දනා කායවචීමනොවන්දනානං වසෙන. තත්ථ බුද්ධාදිගුණාරම්මණා කාමාවචරකුසලකිරියානං අඤ්ඤතරචෙතනා කායවචීවිඤ්ඤත්තියො සමුට්ඨාපෙත්වා කායවචීද්වාරවසෙන උප්පන්නා **කායවචීවන්දනා**ති වුච්චති, උභයවිඤ්ඤත්තියො පන අසමුට්ඨාපෙත්වා මනොද්වාරවසෙන උප්පන්නා **මනොවන්දනා**ති. ඉමස්ස පදස්ස ''වණ්ණනං වණ්ණයිස්සාමී''ති ඉමිනා සම්බන්ධො.

එවං රතනත්තයස්ස පණාමං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනො නිස්සයභූතානං අට්ඨකථාචරියානඤ්ච පණාමං දස්සෙන්තො **''ථෙරවංසප්පදීපාන''**න්තිආදිමාහ. තත්ථ කතඤ්ජලී පුබ්බාචරියසීහානං නමො කත්වාති සම්බන්ධො. කතො අඤ්ජලි කරපුටො එතෙනාති **කතඤ්ජලී**. ඡන්දානුරක්ඛණත්ථඤ්හෙත්ථ දීඝො , කතඤ්ජලී හුත්වාති වුත්තං හොති. **පුබ්බාචරියා** පොරාණට්ඨකථාකාරා තම්බපණ්ණියා මහාථෙරා, තෙ එව පරිස්සයසහනතො, පටිපක්ඛභූතකිලෙසහනනතො, පරවාදිමිගෙහි අපධංසනීයතො ච සීහසදිසත්තා **සීහා**ති **පුබ්බාචරියසීහා,** තෙසං පුබ්බාචරියසීහානං. කීදිසා තෙ පුබ්බාචරියසීහා, යෙසං තයා නමො කරීයතීති ආහ **''ථෙරවංසප්පදීපාන''**න්තිආදි. තත්ථ **ථෙරවංසප්පදීපානන්ති** ථිරෙහි සීලක්ඛන්ධාදීහි සමන්නාගතාති **ථෙරා,** මහාකස්සපාදයො, තෙසං වංසො අන්වයොති **ථෙරවංසො**. එතෙන භින්නලද්ධිකානං සත්තරසභෙදානං මහාසඞ්ඝිකාදීනං වංසං පටික්ඛිපති, ථෙරවංසපරියාපන්නා හුත්වා පන ආගමාධිගමසම්පන්නත්තා පඤ්ඤාපජ්ජොතෙන තස්ස ථෙරවංසස්ස දීපනතො **ථෙරවංසප්පදීපා,** පුබ්බාචරියසීහා, තෙසං ථෙරවංසප්පදීපානං. අසංහීරත්තා **ථිරානං**. **විනයක්කමෙ**ති ආරම්භානුරූපවචනමෙතං, තෙ පන සුත්තාභිධම්මෙසුපි ථිරා එව.

එවං අට්ඨකථාචරියානම්පි පණාමං දස්සෙත්වා ඉදානි සංවණ්ණෙතබ්බධම්මවිසෙසස්ස අභිධානානිසංසං, දෙසකසම්පත්තියො ච දස්සෙන්තො **''පාමොක්ඛ''**න්තිආදිමාහ. තත්ථ මහෙසිනා යං පාතිමොක්ඛං පකාසිතන්ති සම්බන්ධො. තත්ථ **මහෙසිනා**ති මහන්තෙ සීලාදිකෙ පඤ්ච ධම්මක්ඛන්ධෙ එසී ගවෙසීති **මහෙසි**. මහන්තෙහි එසිතොති වා පුථුජ්ජනසෙඛාසෙඛඉසීහි විසිට්ඨත්තා මහන්තො ඉසීති වා **මහෙසි,** සම්මාසම්බුද්ධො, තෙන මහෙසිනා. **පාතිමොක්ඛ**න්ති සත්තාපත්තික්ඛන්ධසංවරභූතං සික්ඛාපදසීලං, තද්දීපනතො උභතොවිභඞ්ගසුත්තසඞ්ඛාතං ගන්ථපාතිමොක්ඛමෙව වා. කිම්භූතන්ති ආහ **''පාමොක්ඛ''**න්තිආදි. පමුඛෙ සාධූති පමොක්ඛං, පමොක්ඛමෙව

පාමොක්ඛං, වජ්ජපටිපක්ඛත්තා අනවජ්ජානං සමාධිපඤ්ඤාසඞ්ඛාතානං පරිත්තමහග්ගතලොකුත්තරානං කුසලානං ධම්මානං ආදි පතිට්ඨාභූතන්ති අත්ථො. ‘‘සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤො, චිත්තං පඤ්ඤඤ්ච භාවය’’න්ති (සං. නි. 1.23, 192; පෙටකො. 22; මි. ප. 2.1.9) හි වුත්තං. මුඛමිවාති **මුඛං,** ද්වාරං. යථා හි සත්තානං ඛජ්ජභොජ්ජලෙය්‍යපෙය්‍යවසෙන චතුබ්බිධොපි ආහාරො මුඛෙන පවිසිත්වා අඞ්ගපච්චඞ්ගානි ඵරති, එවං යොගිනොපි චාතුභූමකකුසලං සීලමුඛෙන පවිසිත්වා අත්ථසිද්ධිං සම්පාදෙති. තෙන වුත්තං ‘‘මුඛමිවාති මුඛ’’න්ති. අථ වා **මුඛං** ද්වාරං **මොක්ඛප්පවෙසාය** නිබ්බානසච්ඡිකිරියායාති අත්ථො. වුත්තඤ්හි –

‘‘අවිප්පටිසාරත්ථානි ඛො, ආනන්ද, කුසලානි සීලානී’’ති (අ. නි. 11.1).

තථා –

‘‘අවිප්පටිසාරො පාමොජ්ජත්ථාය, පාමොජ්ජං පීතත්ථාය, පීති පස්සද්ධත්ථාය, පස්සද්ධි සුඛත්ථාය, සුඛං සමාධත්ථාය, සමාධි යථාභූතඤාණදස්සනත්ථාය, යථාභූතඤාණදස්සනං නිබ්බිදත්ථාය, නිබ්බිදා විරාගත්ථාය, විරාගො විමුත්තත්ථාය, විමුත්ති විමුත්තිඤාණදස්සනත්ථාය, විමුත්තිඤාණදස්සනං අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථායා’’ති (පරි. 366) ච.

එවං සංවණ්ණෙතබ්බධම්මස්ස අභිධානාදිං දස්සෙත්වා ඉදානි සංවණ්ණනාය නිමිත්තං දස්සෙතුං **‘‘සූරතෙනා’’**තිආදිනා චතුත්ථගාථමාහ. තත්ථ **සූරතෙනාති** සොභනෙ රතොති සූරතො උ-කාරස්ස දීඝං කත්වා, තෙන සූරතෙන, සොභනෙ කායිකවාචසිකකම්මෙ රතෙනාති අත්ථො, විනීතෙනාති වුත්තං හොති. **නිවාතෙනාති** නීචවුත්තිනා. **සුචිසල්ලෙඛවුත්තිනාති** සුචිභූතා කිලෙසසල්ලිඛනසමත්ථා වුත්ති පටිපත්ති එතස්සාති සුචිසල්ලෙඛවුත්ති, තෙන සුචිසල්ලෙඛවුත්තිනා, පරිසුද්ධාය අප්පිච්ඡවුත්තියා සමන්නාගතෙනාති අත්ථො. **විනයාචාරයුත්තෙනාති** වාරිත්තචාරිත්තසීලසම්පන්නෙන. අථ වා **විනයොති** චෙත්ථ පාතිමොක්ඛසංවරාදිභෙදො සංවරවිනයො. **ආචාරොති** ආචාරගොචරනිද්දෙසෙ ආගතසමණසාරුප්පාචාරො . **සොණත්ථෙරෙනාති** එත්ථ **සොණොති** තස්ස නාමං. ථිරෙහි සීලක්ඛන්ධාදීහි සමන්නාගතත්තා **ථෙරො. යාචිතොති** අභියාචිතො. ථෙරො හි පාතිමොක්ඛස්ස ගම්භීරතාය දුරවගාහතං, ආචරියස්ස ච තංසංවණ්ණනාය සාමත්ථියං ඤත්වා ‘‘පාතිමොක්ඛස්ස තයා අත්ථසංවණ්ණනා කාතබ්බා. එවඤ්හි සාසනස්ස සුචිරට්ඨිතිකතා හොතී’’ති සානිසංසගාරවෙන යාචනං අකාසි. තදස්ස යාචනං අත්තනො සංවණ්ණනාය නිදානභූතං දස්සෙන්තො **‘‘යාචිතො’’**ති ආහ.

එත්ථ ච ‘‘සූරතෙනා’’ති ඉමිනාස්ස සොරච්චං වුච්චති. ‘‘නිවාතෙනා’’ති ඉමිනා නීචමනතා නිවාතවුත්තිතා, යාය නිවාතවුත්තිතාය සමන්නාගතො පුග්ගලො නිහතමානො, නිහතදප්පො, පාදපුඤ්ඡනචොළකසමො, භින්නවිසාණුසභසමො, උද්ධටදාඨසප්පසමො ච හුත්වා සණ්හො සඛිලො සුඛසම්භාසො හොති. ‘‘සුචිසල්ලෙඛවුත්තිනා’’ති ඉමිනා ඉන්ද්‍රියසංවරපච්චයසන්නිස්සිතආජීවපාරිසුද්ධිසීලං. ‘‘විනයාචාරයුත්තෙනා’’ති ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරසීලං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එවමනෙකගුණෙහි තස්ස අභිත්ථවනං යථාවුත්තගුණසමන්නාගතස්ස සබ්‍රහ්මචාරිනො අජ්ඣෙසනං න සක්කා පටිබාහිතුන්ති පරමගම්භීරස්සාපි පාතිමොක්ඛස්ස අත්ථසංවණ්ණනායං පවත්තාති දස්සනත්ථං. කිඤ්ච – තාදිසස්ස අජ්ඣෙසනං නිස්සාය කරියමානා අත්ථසංවණ්ණනා තස්ස අජ්ඣෙසනාධිපච්චෙන, මමඤ්ච උස්සාහසම්පත්තියා න චිරෙන පරියොසානං ගච්ඡතීති කතන්ති වෙදිතබ්බං.

එවං සංවණ්ණනාය නිමිත්තං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්සවනෙ සොතුජනස්සාදරං ජනෙතුං තප්පයොජනකරණප්පකාරනිස්සයාභිධානාදිං දස්සෙන්තො **‘‘තත්ථා’’**තිආදිගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **තත්ථාති** ‘‘යං මහෙසිනා පාතිමොක්ඛං පකාසිත’’න්ති වුත්තං, තස්මිං පාතිමොක්ඛෙ. **සඤ්ජාතකඞ්ඛානන්ති** පදපදත්ථවිනිච්ඡයවසෙන සඤ්ජාතකඞ්ඛානං, සමුප්පන්නසංසයානන්ති අත්ථො. **කඞ්ඛාවිතරණත්ථායාති** යථාවුත්තසංසයස්ස අතික්කමනත්ථාය. **තස්සාති** පාතිමොක්ඛස්ස. වණ්ණීයති අත්ථො කථීයති එතායාති **වණ්ණනා,** අට්ඨකථා, තං වණ්ණනං. ඉමස්ස ච ‘‘වණ්ණයිස්සාමී’’ති ඉමිනා සම්බන්ධො. කිංභූතන්ති ආහ **‘‘පරිපුණ්ණවිනිච්ඡය’’**න්තිආදි. **පරිපුණ්ණවිනිච්ඡයන්ති** ඛන්ධකපරිවාරපදභාජනාදිවසෙන අසාධාරණවිනිච්ඡයස්ස ච නිදානාදිවසෙන සත්තරසප්පභෙදස්ස ච සබ්බසික්ඛාපදසාධාරණවිනිච්ඡයස්ස පකාසනතො සම්පුණ්ණවිනිච්ඡයං.

මහාවිහාරවාසීනන්ති මහාමෙඝවනුය්‍යානභූමිභාගෙ පතිට්ඨිතො විහාරො **මහාවිහාරො,** යො සත්ථුනො මහාබොධිනා විභූසිතො, තත්ථ වසන්ති සීලෙනාති **මහාවිහාරවාසිනො,** තෙසං මහාවිහාරවාසීනං . **වාචනාමග්ගනිස්සිතන්ති** කථාමග්ගනිස්සිතං, අට්ඨකථානිස්සිතන්ති අත්ථො, මහාවිහාරවාසීනං සීහළට්ඨකථානයං ඉධ නිස්සායාති වුත්තං හොති. **වණ්ණයිස්සාමීති** පවත්තයිස්සාමි. **නාමෙනාති** අත්තනො ගුණනාමෙන. කඞ්ඛාවිතරන්ති එතායාති **කඞ්ඛාවිතරණී,** තං කඞ්ඛාවිතරණිං. **සුභන්ති** අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නත්තා සුන්දරං, සද්දලක්ඛණසුභතො, විනිච්ඡයසුභතො, විඤ්ඤෙය්‍යසුභතො ච සුභං පරිසුද්ධං. එත්ථ ච ‘‘කඞ්ඛාවිතරණත්ථායා’’ති ඉමිනා පයොජනං දස්සෙති, පරිපුණ්ණවිනිච්ඡය’’න්ති ඉමිනා සංවණ්ණනාප්පකාරං, ‘‘මහාවිහාරවාසීනං වාචනාමග්ගනිස්සිත’’න්ති ඉමිනා සංවණ්ණනාය නිස්සයවිසුද්ධිං නිකායන්තරලද්ධිසඞ්කරදොසවිවජ්ජනතො, ‘‘වණ්ණයිස්සාමී’’ති ඉමිනා අත්තනො අජ්ඣාසයං දස්සෙතීති දට්ඨබ්බං. **‘‘වත්තයිස්සාමී’’**තිපි පාඨො.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිදානවණ්ණනා

එවං රතනත්තයපණාමාදිසහිතං සඞ්ඛාදිකං දස්සෙත්වා ඉදානි ''පාතිමොක්ඛස්ස වණ්ණනං වණ්ණයිස්සාමී''ති වුත්තත්තා පාතිමොක්ඛං තාව වචනත්ථතො, සරූපභෙදතො, ගන්ථභෙදතො, උද්දෙසවිභාගතො, උද්දෙසපරිච්ඡෙදතො ච වවත්ථපෙත්වා තදුද්දෙසක්කමෙනායං වණ්ණනා භවිස්සතීති දස්සෙතුං **''තත්ථ පාතිමොක්ඛ''**න්තිආදි ආරද්ධං.

තත්ථ **තත්ථාති** තස්මිං ගාථාපදෙ. **පඅතිමොක්ඛ**න්ති පකාරතො අතිවිය සීලෙසු මුඛභූතං. **අතිපමොක්ඛ**න්ති තමෙව පදං උපසග්ගබ්‍යත්තයෙන වදති. අථ වා **ප අති මොක්ඛ**න්ති පදච්ඡෙදො, තස්ස උපසග්ගබ්‍යත්තයෙනත්ථමාහ **''අතිපමොක්ඛ''**න්ති. එවං පභෙදතො පදවණ්ණනං කත්වා සද්දත්ථතො වදති **''අතිසෙට්ඨං අතිඋත්තමන්ති අත්ථො''**ති. එත්ථ ච සීලපාතිමොක්ඛං සබ්බගුණානං මූලභාවතො සෙට්ඨං, ගන්ථපාතිමොක්ඛං පන සෙට්ඨගුණසහචරණතො සෙට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං. **උත්තමන්ති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **ඉතීති** එවං. ඉමිනා යථාවුත්තවචනත්ථං නිදස්සෙති. නිදස්සනත්ථො හි අයං **ඉති**-සද්දො ''සබ්බමත්ථීති ඛො, කච්චාන, අයමෙකො අන්තො, සබ්බං නත්ථීති ඛො, කච්චාන, අයං දුතියො අන්තො''තිආදීසු (සං. නි. 2.15; 3.90) විය. **ඉමිනාති** ආසන්නපච්චක්ඛවචනං ඉති-සද්දෙන අනන්තරනිදස්සිතස්ස, පටිග්ගාහකෙහි ච සොතවිඤ්ඤාණාදිවීථියා පටිපන්නස්ස වචනත්ථස්ස වචනතො. අථ වා **ඉමිනාති** ආසන්නපච්චක්ඛභාවකරණවචනං යථාවුත්තස්ස වචනත්ථස්ස අභිමුඛීකරණතො. **වචනත්ථෙනාති** ''අතිසෙට්ඨ''න්ති සද්දත්ථෙන. **එකවිධම්පීති** එකකොට්ඨාසම්පි. **සීලගන්ථභෙදතො දුවිධං හොතීති** පුන සීලගන්ථසඞ්ඛාතෙන පභෙදෙන දුවිධං හොති, සීලපාතිමොක්ඛං, ගන්ථපාතිමොක්ඛඤ්චාති දුවිධං හොතීති අත්ථො.

ඉදානි තදුභයස්සාපි සුත්තෙ ආගතභාවං දස්සෙතුං **''තථා හී''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ පාති රක්ඛතීති **පාති,** තං මොක්ඛෙති මොචෙති ආපායිකාදීහි දුක්ඛෙහීති **පාතිමොක්ඛං,** සංවරණං **සංවරො,** කායවාචාහි අවීතික්කමො, පාතිමොක්ඛමෙව සංවරො **පාතිමොක්ඛසංවරො,** පාතිමොක්ඛසංවරෙන සංවුතො සමන්නාගතො **පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො. විහරතීති** වත්තති.

ආදිමෙතන්ති එතං සික්ඛාපදසීලං පුබ්බුප්පත්තිඅත්ථෙන ආදි. වුත්තම්පි චෙතං –

''තස්මාතිහ ත්වං, උත්තිය, ආදිමෙව විසොධෙහි කුසලෙසු ධම්මෙසු. කො චාදි කුසලානං ධම්මානං? සීලඤ්ච සුවිසුද්ධං, දිට්ඨි ච උජුකා''ති (සං. නි. 5.382).

යථා හි නගරවඩ්ඪකී නගරං මාපෙතුකාමො පඨමං නගරට්ඨානං සොධෙති, තතො අපරභාගෙ වීථිචතුක්කසිඞ්ඝාටකාදිපරිච්ඡෙදෙන විභජිත්වා නගරං මාපෙති, යථා වා පන රජකො පඨමං තීහි ඛාරෙහි වත්ථං ධොවිත්වා පරිසුද්ධෙ වත්ථෙ යදිච්ඡකං රඞ්ගජාතං උපනෙති, යථා වා පන ඡෙකො චිත්තකාරො රූපං ලිඛිතුකාමො ආදිතොව භිත්තිපරිකම්මං කරොති, තතො අපරභාගෙ රූපං සමුට්ඨාපෙති, එවමෙව යොගාවචරො ආදිතොව සීලං විසොධෙත්වා අපරභාගෙ සමථවිපස්සනාදයො ධම්මෙ සච්ඡිකරොති. තස්මා සීලං **''ආදී''**ති වුත්තං. **''මුඛමෙත''**න්තිආදීනි වුත්තත්ථානෙව. **ආදිසද්දෙන** ''පාතිමොක්ඛෙ ච සංවරො''තිආදිපාළිං (දී. නි. 2.90; ධ. ප. 185) සඞ්ගණ්හාති.

සීලන්ති චාරිත්තවාරිත්තවසෙන දුවිධං විනයපිටකපරියාපන්නං සික්ඛාපදසීලං, ධම්මතො පන සීලං නාම පාණාතිපාතාදීහි වා විරමන්තස්ස, වත්තපටිපත්තිං වා පූරෙන්තස්ස චෙතනාදයො ධම්මා වෙදිතබ්බා. වුත්තඤ්හෙතං **පටිසම්භිදායං** ''කිං සීලන්ති චෙතනා සීලං චෙතසිකං සීලං සංවරො සීලං අවීතික්කමො සීල''න්ති (පටි. ම. 1.39) **''උභයානි ඛො පනස්ස පාතිමොක්ඛානී''**ති භික්ඛුභික්ඛුනීපාතිමොක්ඛවසෙන උභයානි පාතිමොක්ඛානි, ද්වෙ මාතිකාති අත්ථො. **අස්සාති** භික්ඛුනොවාදකස්ස . **විත්ථාරෙනාති** උභතොවිභඞ්ගෙන සද්ධිං. **ස්වාගතානීති** සුට්ඨු ආගතානි. **ආදිසද්දෙන** ''පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යා''තිආදිපාළිං (මහාව. 134) සඞ්ගණ්හාති. **තත්ථාති** තෙසු සීලගන්ථපාතිමොක්ඛෙසු. **යොති** අනියමනිද්දෙසො, යො කොචි පුග්ගලො. **නන්ති** විනයපරියාපන්නසීලං. **රක්ඛතීති** සමාදියිත්වා අවිකොපෙන්තො පාලෙති. **තං** ''පාතී''ති ලද්ධනාමං පාතිමොක්ඛසීලෙ ඨිතං. **මොචෙතීති** සහකාරිකාරණභාවතො මොක්ඛෙති. අපායෙ ජාතං **ආපායිකං,** දුක්ඛං, තං ආදි යෙසං තානි **ආපායිකාදීනි. ආදිසද්දෙන** තදඤ්ඤං සබ්බං සංසාරදුක්ඛං සඞ්ගණ්හාති. **අත්තානුවාදාදීහීති** අත්තානං අනුවාදො **අත්තානුවාදො,** සො ආදි යෙසං තානි **අත්තානුවාදාදීනි,** තෙහි අත්තානුවාදාදීහි. **ආදිසද්දෙන** පරානුවාදදණ්ඩදුග්ගතිභයානි සඞ්ගණ්හාති. **තස්ස පාතිමොක්ඛස්ස ජොතකත්තාති** තස්ස සීලපාතිමොක්ඛස්ස දීපනත්තා. **ආදිම්හි පන වුත්තො වචනත්ථොති** ''අතිසෙට්ඨ''න්තිආදිනා ආදිම්හි වුත්තො වචනත්ථො. **උභින්නම්පි සාධාරණො හොති** සීලපාතිමොක්ඛං සබ්බගුණානං මූලභාවතො සෙට්ඨං, ගන්ථපාතිමොක්ඛං සෙට්ඨගුණසහචරණතො සෙට්ඨන්ති.

තත්ථාති තෙසු සීලපාතිමොක්ඛගන්ථපාතිමොක්ඛෙසු. **''අයං වණ්ණනා''**ති වක්ඛමානවණ්ණනමාහ. ගන්ථපාතිමොක්ඛස්ස තාව යුජ්ජතු, කථං සීලපාතිමොක්ඛස්ස යුජ්ජතීති ආහ **''ගන්ථෙ හී''**තිආදි. **හීති** කාරණත්ථෙ නිපාතො. **තස්සාති** ගන්ථස්ස. **අත්ථොති** සීලං. **වණ්ණිතොව හොතීති** ගන්ථවණ්ණනාමුඛෙන අත්ථස්සෙව වණ්ණනතො. ඉදං වුත්තං හොති – යස්මා ගන්ථෙ වණ්ණිතෙ තදවිනාභාවතො තස්සත්ථො වණ්ණිතො හොති, තස්මා සීලපාතිමොක්ඛස්සපි යුජ්ජතීති.

එවං සරූපභෙදතො වවත්ථපෙත්වා ඉදානි ගන්ථභෙදතො වවත්ථපෙතුං **''තං පනෙත''**න්තිආදිමාහ. **තත්ථාති** තෙසු භික්ඛුපාතිමොක්ඛභික්ඛුනීපාතිමොක්ඛෙසු ද්වීසු. උද්දෙසා පරිච්ඡිජ්ජන්ති යෙහි වක්ඛමානවචනප්පබන්ධෙහි, තෙ **උද්දෙසපරිච්ඡෙදා,** තෙහි. **වවත්ථිතන්ති** අසඞ්කරතො ඨිතං.

එවං ගන්ථභෙදතො වවත්ථපෙත්වා ඉදානි උද්දෙසවිභාගතො වවත්ථපෙතුං **''තත්ථා''**තිආදිමාහ. උද්දිසීයති සරූපෙන කථීයති එත්ථ, එතෙනාති වා **උද්දෙසො,** නිදානස්ස උද්දෙසොති **නිදානුද්දෙසො.** එවං සෙසෙසුපි. වින්ථාරොව උද්දෙසො **වින්ථාරුද්දෙසො.**

ඉදානි නිදානුද්දෙසාදීනං පරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං **''තත්ථ නිදානුද්දෙසො''**තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ **තත්ථාති** තෙසු පඤ්චසු උද්දෙසෙසු. නිදානුද්දෙසො උද්දිට්ඨො හොතීති සම්බන්ධො. යං පනෙත්ථ නිදානුද්දෙසපරිච්ඡෙදං දස්සෙන්තෙන ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො…පෙ…. ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොතී''ති ඉධාගතනිදානපාළිං දස්සෙත්වා තදනන්තරං උද්දෙසකාලෙ වත්තබ්බස්සාපි ''උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදාන''න්ති ඉමස්ස පාඨස්ස යොජනං අකත්වා ''තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමී''තිආදිනා අනුසාවනාදිකමෙව යොජෙත්වා දස්සිතං, තං පන අපරිපුණ්ණනිදානපාළිදස්සනපුබ්බකනිදානුද්දෙසපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං, ඛුද්දකපෙය්‍යාලවසෙන වා පාකටත්තා තස්ස අයොජනං කතන්ති වෙදිතබ්බං, උද්දෙසකාලෙ පන යොජෙත්වාව වත්තබ්බං. වක්ඛති හි ''තං පනෙතං පාරාජිකාදීනං අවසානෙ දිස්සති, න නිදානාවසානෙ. කිඤ්චාපි න දිස්සති, අථ ඛො උද්දෙසකාලෙ 'ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොතී'ති වත්වා 'උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදානං, තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමී'තිආදිනා නයෙන වත්තබ්බමෙවා''තිආදි. **අවසෙසෙ සුතෙන සාවිතෙති** අවසිට්ඨං පාරාජිකුද්දෙසාදිචතුක්කං ''සුතා ඛො පනායස්මන්තෙහි චත්තාරො පාරාජිකා ධම්මා…පෙ…. අවිවදමානෙහි සික්ඛිතබ්බ''න්ති එවං සුතවසෙන සාවිතෙ.

එතෙනෙව නයෙන සෙසා තයො පාතිමොක්ඛුද්දෙසපරිච්ඡෙදා වෙදිතබ්බාති දස්සෙතුං **''පාරාජිකුද්දෙසාදීන''**න්තිආදිමාහ. පාරාජිකුද්දෙසාදීනං පරිච්ඡෙදා යොජෙතබ්බාති සම්බන්ධො. **නිදානස්ස ආදිතො පට්ඨාය පාරාජිකාදීනි ඔසාපෙත්වාති** නිදානං, පාරාජිකඤ්ච, තදුභයං සඞ්ඝාදිසෙසඤ්ච, තංතිකං අනියතඤ්චාති එවං යථාක්කමං උද්දිසිත්වා පාරාජිකාදීනි පරියොසාපෙත්වා. **යොජෙතබ්බාති** ''අවසෙසෙ සුතෙන සාවිතෙ උද්දිට්ඨො හොති පාරාජිකුද්දෙසො''තිආදිනා යොජෙතබ්බා. **අවසෙසං සුතෙන සාවෙතබ්බන්ති වචනතොති** උපොසථක්ඛන්ධකෙ –

> ''පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, පාතිමොක්ඛුද්දෙසා නිදානං උද්දිසිත්වා අවසෙසං සුතෙන සාවෙතබ්බං, අයං පඨමො පාතිමොක්ඛුද්දෙසො. නිදානං උද්දිසිත්වා චත්තාරි පාරාජිකානි උද්දිසිත්වා අවසෙසං සුතෙන සාවෙතබ්බං, අයං දුතියො පාතිමොක්ඛුද්දෙසො''තිආදීසු (මහාව. 150) –

එවං වුත්තත්තා. **යස්මිං විප්පකතෙති** යස්මිං උද්දෙසෙ අපරියොසිතෙ. **අන්තරායො උප්පජ්ජතීති** දසසු අන්තරායෙසු යො කොචි අන්තරායො උප්පජ්ජති . දස අන්තරායා නාම – රාජන්තරායො, චොරන්තරායො, අග්‍යන්තරායො, උදකන්තරායො, මනුස්සන්තරායො, අමනුස්සන්තරායො, වාළන්තරායො, සරීසපන්තරායො, ජීවිතන්තරායො, බ්‍රහ්මචරියන්තරායොති. තත්ථ සචෙ භික්ඛූසු ''උපොසථං කරිස්සාමා''ති (මහාව. අට්ඨ. 150) නිසින්නෙසු රාජා ආගච්ඡති, අයං **රාජන්තරායො.** චොරා ආගච්ඡන්ති, අයං **චොරන්තරායො.** දවදාහො වා ආගච්ඡති, ආවාසෙ වා අග්ගි උට්ඨහති, අයං **අග්‍යන්තරායො.** මෙඝො වා උට්ඨහති, ඔඝො වා ආගච්ඡති, අයං **උදකන්තරායො.** බහූ මනුස්සා ආගච්ඡන්ති, අයං **මනුස්සන්තරායො.** භික්ඛුං යක්ඛො ගණ්හාති, අයං **අමනුස්සන්තරායො.** බ්‍යග්ඝාදයො චණ්ඩමිගා ආගච්ඡන්ති, අයං **වාළන්තරායො.** භික්ඛුං සප්පාදයො ඩංසන්ති, අයං **සරීසපන්තරායො.** භික්ඛු ගිලානො වා හොති, කාලං වා කරොති, වෙරිනො වා තං මාරෙතුකාමා ගණ්හන්ති, අයං **ජීවිතන්තරායො.** මනුස්සා **එකං** වා බහූ වා භික්ඛූ බ්‍රහ්මචරියා චාවෙතුකාමා ගණ්හන්ති, අයං **බ්‍රහ්මචරියන්තරායො.** ඉති යං වුත්තං ''අන්තරායො උප්පජ්ජතීති දසසු අන්තරායෙසු යො කොචි අන්තරායො උප්පජ්ජතී''ති, තස්සත්ථො පකාසිතො හොතීති.

තෙන සද්ධින්ති විප්පකතුද්දෙසෙන සද්ධිං. **අවසෙසං සුතෙන සාවෙතබ්බං** උද්දිට්ඨඋද්දෙසාපෙක්ඛත්තා අවසෙසවචනස්ස. යථාහ ''නිදානං උද්දිසිත්වා''තිආදි (මහාව. 150). තෙනාහ **''නිදානුද්දෙසෙ පනා''**තිආදි. **සුතෙන සාවෙතබ්බං නාම නත්ථී** උපොසථස්ස අන්තරායොව හොතීති අධිප්පායො. **අනියතුද්දෙසො පරිහායතීති** භික්ඛුනීනං අනියතසික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා අභාවතො. තදභාවො ච ''ඉදමෙව ලක්ඛණං තත්ථාපි අනුගත''න්ති කත්වාති වෙදිතබ්බං. **සෙසන්ති** අවසෙසුද්දෙසපරිච්ඡෙදදස්සනං. එතෙසං ද්වින්නං පාතිමොක්ඛානන්ති සම්බන්ධො. **තාවාති** පඨමං. **ඉදන්ති** ඉදානි වත්තබ්බං බුද්ධියං විපරිවත්තමානං සාමඤ්ඤෙන දස්සෙති, ඉදං අක්ඛරපදනියමිතගන්ථිතං වචනං **වුච්චති** කථීයතීති අත්ථො. කිං තන්ති ආහ, **''සුණාතු මෙතිආදීන''**න්තිආදි.

තත්ථ **සුණාතු මෙතිආදීනන්ති** ‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො අජ්ජුපොසථො’’තිආදීනං භික්ඛුපාතිමොක්ඛෙ ආගතානං සුත්තපදානං. **අත්ථනිච්ඡයන්ති** අභිධෙය්‍යත්ථස්ස චෙව අධිප්පායත්ථස්ස ච නිච්ඡයනං, වවත්ථාපනන්ති අත්ථො. ඉමාය හි අට්ඨකථාය තෙසං අභිධෙය්‍යත්ථො චෙව අධිප්පායත්ථො ච අනෙකධා වවත්ථාපීයති. අථ වා නිච්ඡින්නොති **නිච්ඡයො**. ගණ්ඨිට්ඨානෙසු ඛීලමද්දනාකාරෙන පවත්තා විමතිච්ඡෙදකථා, අත්ථො ච නිච්ඡයො ච **අත්ථනිච්ඡයො,** තං අත්ථනිච්ඡයං, මයා වුච්චමානං අත්ථඤ්ච විනිච්ඡයඤ්චාති වුත්තං හොති. **සීලසම්පන්නාති** සමන්තතො පන්නං පත්තං පුණ්ණන්ති **සම්පන්නං,** සීලං සම්පන්නමෙතෙසන්ති **සීලසම්පන්නා,** පරිපුණ්ණසීලාති අත්ථො. අථ වා සම්මදෙව පන්නා ගතා උපාගතාති **සම්පන්නා,** සීලෙන සම්පන්නා **සීලසම්පන්නා,** පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතාති අත්ථො. අධිසීලඅධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාසඞ්ඛාතා තිස්සොපි සික්ඛිතබ්බට්ඨෙන **සික්ඛා,** තං කාමෙන්තීති **සික්ඛාකාමා. සුණන්තු මෙති** තෙ සබ්බෙපි භික්ඛවො මම සන්තිකා නිසාමෙන්තු. ඉමිනා අත්තනො සංවණ්ණනාය සක්කච්චං සවනෙ නියොජෙති. සක්කච්චසවනපටිබද්ධා හි සබ්බාපි සාසනසම්පත්තීති. එත්ථ ච සීලසම්පන්නානං සික්ඛාකාමානංයෙව භික්ඛූනං ගහණං තදඤ්ඤෙසං ඉමිස්සා සංවණ්ණනාය අභාජනභාවතො. න හි තෙ විනයං සොතබ්බං, පටිපජ්ජිතබ්බඤ්ච මඤ්ඤිස්සන්ති.

එත්ථාති එතස්මිං ගාථාපදෙ, එතෙසං වා ගාථාය සඞ්ගහිතානං ‘‘සුණාතු මෙ’’තිආදීනං පදානමන්තරෙ. සවනෙ ආණත්තිවචනං **සවනාණත්තිවචනං**. කිඤ්චාපි සවනාණත්තිවචනං, තථාපි පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන එවං වත්තබ්බන්ති භගවතා වුත්තත්තා භගවතො ආණත්ති, න උද්දෙසකස්සාති නවකතරෙනාපි ඉදං වත්තුං වට්ටති සඞ්ඝගාරවෙන, සඞ්ඝබහුමානෙන ච සහිතත්තා **සගාරවසප්පතිස්සවචනං**. සඞ්ඝො හි සුප්පටිපන්නතාදිගුණවිසෙසයුත්තත්තා උත්තමං ගාරවප්පතිස්සවට්ඨානං. ඉදඤ්ච සබ්බං කෙන කත්ථ කදා වුත්තන්ති ආහ **‘‘සබ්බමෙව චෙත’’**න්තිආදි. **පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානන්තෙනාති** –

‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං, එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, උද්දිසිතබ්බං, බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන සඞ්ඝො ඤාපෙතබ්බො ‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො’’’ති (මහාව. 133-134) –

එවමාදිනා අනුජානන්තෙන. **රාජගහෙති** එවංනාමකෙ නගරෙ. තඤ්හි මන්ධාතුමහාගොවින්දාදීහි පරිග්ගහිතත්තා ‘‘රාජගහ’’න්ති වුච්චති. තං පනෙතං බුද්ධකාලෙ, චක්කවත්තිකාලෙ ච නගරං හොති, සෙසකාලෙ සුඤ්ඤං හොති යක්ඛපරිග්ගහිතං, තෙසං වසනට්ඨානං හුත්වා තිට්ඨති. **තස්මාති** යස්මා ඉදං පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන වත්තබ්බවචනං, තස්මා. කිං තෙ උභොපි පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති, යෙනෙවං වත්තබ්බන්ති ආහ **‘‘සඞ්ඝත්ථෙරො වා හී’’**තිආදි. **ථෙරාධිකන්ති** ථෙරාධීනං, ථෙරායත්තං භවිතුන්ති අත්ථො. **‘‘ථෙරාධෙය්‍ය’’**න්ති වා පාඨො, සොයෙවත්ථො. **තත්ථාති** තිස්සං පරිසායං. **බ්‍යත්තොති** පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියෙන සමන්නාගතො, පගුණමාතිකොති අත්ථො. **පටිබලොති** වත්තුං සමත්ථො, අභීතොති වුත්තං හොති. එත්ථ ච කිඤ්චාපි දහරස්සාපි බ්‍යත්තස්ස පාතිමොක්ඛො අනුඤ්ඤාතො, අථ ඛො එත්ථායං අධිප්පායො – සචෙ ථෙරස්ස පඤ්ච වා චත්තාරො වා තයො වා පාතිමොක්ඛුද්දෙසා නාගච්ඡන්ති, ද්වෙ පන අක්ඛණ්ඩා සුවිසදා වාචුග්ගතා හොන්ති, ථෙරායත්තොව පාතිමොක්ඛො. සචෙ පන එත්තකම්පි විසදං කාතුං න සක්කොති, බ්‍යත්තස්ස භික්ඛුනො ආයත්තොති.

ඉදානි ‘‘සඞ්ඝො’’ති අවිසෙසෙන වුත්තත්තා ඉධාධිප්පෙතසඞ්ඝං විසෙසෙත්වා දස්සෙතුං **‘‘සඞ්ඝොති ඉමිනා පන පදෙනා’’**තිආදිමාහ **කිඤ්චාපීති** අනුග්ගහත්ථෙ නිපාතො, තස්ස යදි නාමාති අත්ථො වෙදිතබ්බො. දක්ඛන්ති එතාය සත්තා යථාධිප්පෙතාහි සම්පත්තීහි වඩ්ඪන්තීති **දක්ඛිණා,** පරලොකං සද්දහිත්වා දාතබ්බං දානං, තං දක්ඛිණං අරහති, දක්ඛිණාය වා හිතො, යස්මා නං මහප්ඵලකාරිතාය විසොධෙතීති **දක්ඛිණෙය්‍යො,** දිට්ඨිසීලසඞ්ඝාතෙන සංහතොති **සඞ්ඝො,** දක්ඛිණෙය්‍යො ච සො සඞ්ඝො චාති **දක්ඛිණෙය්‍යසඞ්ඝො**. සම්මුතියා චතුවග්ගාදිවිනයපඤ්ඤත්තියා සිද්ධො සඞ්ඝො **සම්මුතිසඞ්ඝො. අවිසෙසෙනාති** ‘‘අරියා’’ති වා ‘‘පුථුජ්ජනා’’ති වා අවිසෙසෙත්වා සාමඤ්ඤෙන. **සොති** සම්මුතිසඞ්ඝො. **ඉධාති** ඉමිස්සං උපොසථඤත්තියං. **අධිප්පෙතො** උපොසථඤත්තියා අවිසෙසත්තා. නනු ච සොපි පඤ්චවිධො හොති, තත්ථ කතමො ඉධාධිප්පෙතොති අනුයොගං සන්ධායාහ **‘‘සො පනෙසා’’**තිආදි. **කම්මවසෙනාති** විනයකම්මවසෙන. පඤ්ච විධා පකාරා අස්ස සම්මුතිසඞ්ඝස්සාති **පඤ්චවිධො**. තථා හි විධයුත්තගතප්පකාරසද්දෙ සමානත්ථෙ වණ්ණයන්ති. චතුන්නං වග්ගො සමූහොති **චතුවග්ගො,** චතුපරිමාණයුත්තො වා වග්ගො **චතුවග්ගො**. එවං **පඤ්චවග්ගාදි**.

ඉදානි යෙසං කම්මානං වසෙනායං පඤ්චවිධො හොති, තං විසෙසෙත්වා දස්සෙතුං **‘‘තත්ථා’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **තත්ථාති** පඤ්චවිධෙ සඞ්ඝෙ. මජ්ඣිමෙසු ජනපදෙසු උපසම්පදකම්මස්ස දසවග්ගකරණීයත්තා වුත්තං **‘‘ඨපෙත්වා… පෙ.… උපසම්පදඤ්චා’’**ති. **‘‘තථා’’**ති ඉමිනා ‘‘න කිඤ්චි සඞ්ඝකම්මං කාතුං න වට්ටතී’’ති ඉමමත්ථං අතිදිසති. යදි එවං කිමත්ථං අතිරෙකවීසතිවග්ගො වුත්තොති ආහ **‘‘සො පනා’’**තිආදි. **අතිරෙකතරෙනාති** චතුවග්ගාදිකරණීයං පඤ්චවග්ගාදිනා අතිරෙකතරෙන, දසවග්ගකරණීයඤ්ච එකාදසවග්ගාදිනා අතිරෙකතරෙන. **දස්සනත්ථන්ති** ඤාපනත්ථං. ඉදමෙව චානෙන කත්තබ්බං කම්මන්ති ‘‘කම්මවසෙන පඤ්චවිධො’’ති වුත්තං. කම්මස්සානියමෙ කථමෙතං යුජ්ජෙය්‍යාති ඊදිසී චොදනා අනවකාසාති දට්ඨබ්බං. **ඉමස්මිං පනත්ථෙති** උපොසථෙ.

උපොසථසද්දො පනායං පාතිමොක්ඛුද්දෙසසීලඋපවාසපඤ්ඤත්තිදිවසෙසු වත්තති. තථා හෙස ''ආයාමාවුසො කප්පින, උපොසථං ගමිස්සාමා''තිආදීසු (දී. නි. අට්ඨ. 1.150; ම. නි. අට්ඨ. 3.85) තිමොක්ඛුද්දෙසෙ ආගතො, ''එවං අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතො ඛො, විසාඛෙ, උපොසථො උපවුත්ථො''තිආදීසු (අ. නි. 8.43) සීලෙ, ''සුද්ධස්ස වෙ සදා ඵග්ගු, සුද්ධස්සුපොසථො සදා''තිආදීසු (ම. නි. 1.79) උපවාසෙ, ''උපොසථො නාම නාගරාජා''තිආදීසු (දී. නි. 2.246) පඤ්ඤත්තියං, ''න, භික්ඛවෙ, තදහුපොසථෙ සභික්ඛුකා ආවාසා''තිආදීසු (මහාව. 181) දිවසෙ, ඉධාපි දිවසෙයෙව වත්තමානො අධිප්පෙතොති ආහ **''අජ්ජ උපොසථදිවසො''**තිආදි. උපවසන්ති එත්ථාති **උපොසථො. උපවසන්තීති** සීලෙන වා සබ්බසො ආහාරස්ස අභුඤ්ජනසඞ්ඛාතෙන අනසනෙන වා ඛීරපානමධුපානාදිමත්තෙන වා උපෙතා හුත්වා වසන්තීති අත්ථො.

සබ්බෙසම්පි වාක්‍යානං එව-කාරත්ථසහිතත්තා ''උපොසථො''ති එතස්ස ''උපොසථො එවා''ති අයමත්ථො ලබ්භතීති ආහ **''එතෙන අනුපොසථදිවසං පටික්ඛිපතී''**ති. ඉමිනා අවධාරණෙන නිරාකතං දස්සෙති, අථ වා සද්දන්තරත්ථාපොහනවසෙන සද්දො අත්ථං වදතීති ''උපොසථො''ති එතස්ස ''අනුපොසථො න හොතී''ති අයමත්ථොති වුත්තං **''එතෙන අනුපොසථදිවසං පටික්ඛිපතී''**ති. **''එස නයො පන්නරසො''**ති ඉමිනා **අඤ්ඤං උපොසථදිවසං පටික්ඛිපතී**ති එත්ථාපි. **එතෙනාති** ''උපොසථො''ති එතෙන සද්දෙන. පඤ්චදසන්නං තිථීනං පූරණවසෙන **පන්නරසො.** පන්නරසොති ඉමිනා අඤ්ඤං උපොසථදිවසං පටික්ඛිපතී''ති සංඛිත්තෙන වුත්තමත්ථං විත්ථාරතො දස්සෙතුං **''දිවසවසෙන හී''**තිආදිමාහ. චතුද්දසියං නියුත්තො **චාතුද්දසිකො.** එවං **පන්නරසිකො. සාමග්ගීඋපොසථො** නාම සඞ්ඝසාමග්ගිකතදිවසෙ කාතබ්බඋපොසථො. **හෙමන්තගිම්හවස්සානානං තිණ්ණං උතූනන්ති** එත්ථ **හෙමන්තඋතු** නාම අපරකත්තිකස්ස කාළපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය ඵග්ගුනපුණ්ණමපරියොසානා චත්තාරො මාසා, **ගිම්හඋතු** නාම ඵග්ගුනස්ස කාලපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය ආසාළ්හපුණ්ණමපරියොසානා චත්තාරො මාසා, **වස්සානඋතු** නාම ආසාළ්හස්ස කාළපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය අපරකත්තිකපුණ්ණමපරියොසානා චත්තාරො මාසා. **තතියසත්තමපක්ඛෙසු ද්වෙ ද්වෙ කත්වා ඡ චාතුද්දසිකාති** හෙමන්තස්ස උතුනො තතියෙ ච සත්තමෙ ච පක්ඛෙ ද්වෙ චාතුද්දසිකා, එවමිතරෙසං උතූනන්ති ඡ චාතුද්දසිකා. **සෙසා පන්නරසිකාති** සෙසා අට්ඨාරස පන්නරසිකා. හොන්ති චෙත්ථ –

''කත්තිකස්ස ච කාළම්හා, යාව ඵග්ගුනපුණ්ණමා;
'හෙමන්තකාලො'ති විඤ්ඤෙය්‍යො, අට්ඨ හොන්ති උපොසථා.

''ඵග්ගුනස්ස ච කාළම්හා, යාව ආසාළ්හපුණ්ණමා;
'ගිම්හකාලො'ති විඤ්ඤෙය්‍යො, අට්ඨ හොන්ති උපොසථා.

''ආසාළ්හස්ස ච කාළම්හා, යාව කත්තිකපුණ්ණමා;
'වස්සකාලො'ති විඤ්ඤෙය්‍යො, අට්ඨ හොන්ති උපොසථා.

''උතූනං පන තිණ්ණන්නං, පක්ඛෙ තතියසත්තමෙ;
'චාතුද්දසො'ති පාතිමොක්ඛං, උද්දිසන්ති නයඤ්ඤුනො''ති.

පකතියා නබහුතරාවාසිකාදිපච්චයෙන කාතබ්බං **පකතිචාරිත්තං**. බහුතරාවාසිකාදිපච්චයෙ පන සති අඤ්ඤස්මිං චාතුද්දසෙපි කාතුං වට්ටති. තෙනාහ **''සකි''**න්තිආදි. **සකින්ති** එකස්මිං වාරෙ . **ආවාසිකානං අනුවත්තිතබ්බන්ති** ආවාසිකෙහි ''අජ්ජුපොසථො චාතුද්දසො''ති පුබ්බකිච්චෙ කරියමානෙ අනුවත්තිතබ්බං, න පටික්කොසිතබ්බං. **ආදිසද්දෙන** ''ආවාසිකෙහි ආගන්තුකානං අනුවත්තිතබ්බ''න්ති (මහාව. 178) වචනං, ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තෙහි භික්ඛූහි ද්වෙ තයො උපොසථෙ චාතුද්දසිකෙ කාතුං, කථං මයං තෙහි භික්ඛූහි පඨමතරං පවාරෙය්‍යාමා''ති (මහාව. 240) වචනඤ්ච සඞ්ගණ්හාති. එත්ථ ච පඨමසුත්තස්ස එකෙකස්ස උතුනො තතියසත්තමපක්ඛස්ස චාතුද්දසෙ වා අවසෙසස්ස පන්නරසෙ වා සකිං පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බන්ති පකතිචාරිත්තවසෙනපි අත්ථසම්භවතො ''ආගන්තුකෙහී''තිආදීනි සුත්තානි දස්සිතානීති වෙදිතබ්බං. **තථාරූපපච්චයෙ සතීති** අඤ්ඤස්මිම්පි චාතුද්දසිකෙ උපොසථං කාතුං අනුරූපෙ ''ආවාසිකා බහුතරා හොන්තී''ති එවමාදිකෙ පච්චයෙ සති. **අඤ්ඤස්මිම්පි චාතුද්දසෙති** තිණ්ණං උතූනං තතියසත්තමපක්ඛචාතුද්දසතො අඤ්ඤස්මිං චාතුද්දසෙ.

න කෙවලං උපොසථදිවසාව හොන්තීති ආහ **''පුරිමවස්සංවුට්ඨානං පනා''**තිආදි. මා ඉති චන්දො වුච්චති තස්ස ගතියා දිවසස්ස මිනිතබ්බතො, සො එත්ථ සබ්බකලාපාරිපූරියා පුණ්ණොති **පුණ්ණමා,** පුබ්බකත්තිකාය පුණ්ණමා **පුබ්බකත්තිකපුණ්ණමා,** අස්සයුජපුණ්ණමා. සා හි පච්ඡිමකත්තිකං නිවත්තෙතුං එවං වුත්තා. **තෙසංයෙවාති** පුරිමවස්සංවුට්ඨානංයෙව. **භණ්ඩනකාරකෙහීති** කලහකාරකෙහි. **පච්චුක්කඩ්ඪන්තීති** උක්කඩ්ඪන්ති. භණ්ඩනකාරකෙහි අනුවාදවසෙන අස්සයුජපුණ්ණමාදිං පරිච්චජන්තා පවාරණං කාළපක්ඛං, ජුණ්හපක්ඛන්ති උද්ධං කඩ්ඪන්තීති අත්ථො. ''සුණන්තු මෙ ආයස්මන්තො ආවාසිකා, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, ඉදානි උපොසථං කරෙය්‍යාම, පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යාම, ආගමෙ කාළෙ පවාරෙය්‍යාමා''ති (මහාව. 240) ''සුණන්තු මෙ ආයස්මන්තො ආවාසිකා, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, ඉදානි උපොසථං කරෙය්‍යාම, පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යාම, ආගමෙ ජුණ්හෙ පවාරෙය්‍යාමා''ති ච එවං ඤත්තියා පවාරණං උක්කඩ්ඪන්තීති වුත්තං හොති.

අථාති අනන්තරත්ථෙ නිපාතො. චතුද්දසන්නං පූරණො **චාතුද්දසො,** දිවසො. යං සන්ධාය ''ආගමෙ ජුණ්හෙ පවාරෙය්‍යාමා''ති ඤත්තිං ඨපයිංසු, තස්මිං පන ආගමෙ ජුණ්හෙ කොමුදියා චාතුමාසිනියා අවස්සං පවාරෙතබ්බං. න හි තං අතික්කමිත්වා පවාරෙතුං ලබ්භති. වුත්තඤ්හෙතං –

> ''තෙ චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ භණ්ඩනකාරකා කලහකාරකා විවාදකාරකා භස්සකාරකා සඞ්ඝෙ අධිකරණකාරකා තම්පි ජුණ්හං අනුවසෙය්‍යුං, තෙහි, භික්ඛවෙ, භික්ඛූහි සබ්බෙහෙව ආගමෙ ජුණ්හෙ කොමුදියා චාතුමාසිනියා අකාමා පවාරෙතබ්බ''න්ති (මහාව. 240).

තෙනෙවාහ **''පච්ඡිමවස්සංවුට්ඨානඤ්ච පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමා එවා''**ති. යදි හි තං අතික්කමිත්වා පවාරෙය්‍ය, දුක්කටාපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍ය. වුත්තඤ්හෙතං ''න ච, භික්ඛවෙ, අපවාරණාය පවාරෙතබ්බං අඤ්ඤත්‍ර සඞ්ඝසාමග්ගියා''ති (මහාව. 233). විසුද්ධිපවාරණායොගතො **පවාරණාදිවසා. පිසද්දෙන** න කෙවලං පවාරණාදිවසායෙව, අථ ඛො උපොසථදිවසාපි හොන්තීති දස්සෙති. ඉදානි යො සො සාමග්ගීඋපොසථදිවසො වුත්තො, තඤ්ච තප්පසඞ්ගෙන සාමග්ගීපවාරණාදිවසඤ්ච දස්සෙන්තො **''යදා පනා''**තිආදිමාහ. **ඔසාරිතෙ තස්මිං භික්ඛුස්මි**න්ති උක්ඛිත්තකෙ භික්ඛුස්මිං ඔසාරිතෙ, තං ගහෙත්වා සීමං ගන්ත්වා ආපත්තිං දෙසාපෙත්වා කම්මවාචාය කම්මප්පටිප්පස්සද්ධිවසෙන පවෙසිතෙති වුත්තං හොති. **තස්ස වත්ථුස්සාති** තස්ස අධිකරණස්ස. තදා ඨපෙත්වා…පෙ…. උපොසථදිවසො නාම හොතීති සම්බන්ධො. කිං කාරණන්ති ආහ **''තාවදෙවා''**තිආදි. තත්ථ **තාවදෙවාති** තං දිවසමෙව. **වචනතොති කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ** (මහාව. 475) වුත්තත්තා. යත්ථ පන පත්තචීවරාදීනං අත්ථාය අප්පමත්තකෙන කාරණෙන විවදන්තා උපොසථං වා පවාරණං වා ඨපෙන්ති, තත්ථ තස්මිං අධිකරණෙ විනිච්ඡිතෙ ''සමග්ගා ජාතම්හා''ති අන්තරා සාමග්ගීඋපොසථං කාතුං න ලභන්ති. කරොන්තෙහි අනුපොසථෙ උපොසථො කතො නාම හොති. **කත්තිකමාසබ්භන්තරෙති** එත්ථ **කත්තිකමාසො** නාම පුබ්බකත්තිකමාසස්ස කාළපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය යාව අපරකත්තිකපුණ්ණමා, තාව එකූනතිංසරත්තිදිවො, තස්සබ්භන්තරෙ, තතො පච්ඡා වා පන පුරෙ වා න වට්ටති. **අයමෙව** යො කොචි දිවසොයෙව. ඉධාපි **කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ** සාමග්ගියා සදිසාව සාමග්ගී වෙදිතබ්බා. යෙ පන කිස්මිඤ්චිදෙව අප්පමත්තකෙ පවාරණං ඨපෙත්වා සමග්ගා හොන්ති, තෙහි පවාරණායමෙව පවාරණා කාතබ්බා, තාවදෙව න කාතබ්බා. කරොන්තෙහි අප්පවාරණාය පවාරණා කතා හොති. **න කාතබ්බොයෙවාති** නියමෙන යදි කරොති, දුක්කටන්ති දස්සෙති. තත්ථ හි උපොසථකරණෙ දුක්කටං. වුත්තඤ්හෙතං ''න, භික්ඛවෙ, අනුපොසථෙ උපොසථො කාතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර සඞ්ඝසාමග්ගියා''ති (මහාව. 183).

''පත්තකාලමෙව පත්තකල්ල''න්ති ඉමිනා සකත්ථෙ භාවප්පච්චයොති දස්සෙති. **නාසතීති** අන්වයතො වුත්තමෙව ඛ්‍යතිරෙකතො දළ්හං කරොති.

අනුරූපාති අරහා අනුච්ඡවිකා, සාමිනොති වුත්තං හොති. **සබ්බන්තිමෙනාති** සබ්බහෙට්ඨිමෙන චත්තාරො, න තෙහි විනා තං උපොසථකම්මං කරීයති, න තෙසං ඡන්දො වා පාරිසුද්ධි වා එති. අවසෙසා පන සචෙපි සහස්සමත්තා හොන්ති, සචෙ සමානසංවාසකා, සබ්බෙ ඡන්දාරහාව හොන්ති, ඡන්දපාරිසුද්ධිං දත්වා ආගච්ඡන්තු වා, මා වා, කම්මං න කුප්පති. **පකතත්තාති** අනුක්ඛිත්තා, පාරාජිකං අනජ්ඣාපන්නා ච. **හත්ථපාසො** නාම දියඩ්ඪහත්ථප්පමාණො.

සීමා ච නාමෙසා කතමා, යත්ථ හත්ථපාසං අවිජහිත්වා ඨිතා කම්මප්පත්තා නාම හොන්තීති අනුයොගං සන්ධාය සීමං දස්සෙන්තො විභාගවන්තානං සභාවවිභාවනං විභාගදස්සනමුඛෙනෙව හොතීති **''සීමා ච නාමෙසා''**තිආදිමාහ. **සම්භින්දන්තෙනාති** මිස්සීකරොන්තෙන. **අජ්ඣොත්ථරන්තෙනාති** මද්දන්තෙන, අන්තො කරොන්තෙනාති වුත්තං හොති. ඉමා විපත්තිසීමායො නාමාති සම්බන්ධො. කස්මා විපත්තිසීමායො නාමාති ආහ **''එකාදසහී''**තිආදි. **ආකාරෙහීති** කාරණෙහි. **වචනතොති** කම්මවග්ගෙ (පරි. 482 ආදයො) කථිතත්තා. සඞ්ඝකම්මං නාමෙතං වීසතිවග්ගකරණීයපරමන්ති ආහ **''යත්ථ එකවීසති භික්ඛූ නිසීදිතුං න සක්කොන්තී''**ති. යස්සං සීමායං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන කම්මාරහෙන සද්ධිං එකවීසති භික්ඛූ පරිමණ්ඩලාකාරෙන නිසීදිතුං න සක්කොන්ති, අයං **අතිඛුද්දකා නාමාති** අත්ථො. එවරූපා ච සීමා සම්මතාපි අසම්මතා, ගාමඛෙත්තසදිසාව හොති, තත්ථ කතං කම්මං කුප්පති. එස නයො සෙසසීමාසුපි.

සම්මතාති බද්ධා, වාචිතකම්මවාචාති අත්ථො. කම්මවාචාය වාචනමෙව හි බන්ධනං නාම. නිමිත්තං න උපගච්ඡතීති **අනිමිත්තුපගො,** තං අනිමිත්තුපගං, අනිමිත්තාරහන්ති වුත්තං හොති. **තචසාරරුක්ඛො** නාම තාලනාළිකෙරාදිකා. **පංසුපුඤ්ජවාලුකාපුඤ්ජානන්ති** පංසුරාසිවාලුකාරාසීනං මජ්ඣෙ. නිද්ධාරණෙ චෙතං සාමිවචනං. පොත්ථකෙසු පන කත්ථචි ''පංසුපුඤ්ජං වා වාලුකාපුඤ්ජං වා අඤ්ඤතර''න්ති පාඨො දිස්සති, සො පන අපාඨො. න හි සො ''අඤ්ඤතර''න්ති ඉමිනා යුජ්ජතීති. **අන්තරාති** නිමිත්තුපගනිමිත්තානමන්තරා. එත්ථ ච යා තීහි නිමිත්තෙහි බජ්ඣමානා අනිමිත්තුපගෙසු තචසාරරුක්ඛාදීසු අඤ්ඤතරං අන්තරා එකං නිමිත්තං කත්වා සම්මතා, සා **ඛණ්ඩනිමිත්තා** නාම හොති. යා පන චතුපඤ්චනිමිත්තාදීහි බජ්ඣමානා ඉමෙසු තචසාරරුක්ඛාදීසු අඤ්ඤතරං අන්තරා එකං නිමිත්තං කත්වා සම්මතා, සා **ඛණ්ඩනිමිත්තා** නාම න හොතීති විඤ්ඤායති නිමිත්තුපගානං නිමිත්තානං තිණ්ණං සබ්භාවතො. අට්ඨකථාසු පන අවිසෙසෙන වුත්තං, තස්මා උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතබ්බං. **සබ්බෙන සබ්බන්ති** සබ්බප්පකාරෙන. **නිමිත්තානං බහි ඨිතෙන සම්මතාති** තෙසං බහි ඨිතෙන වාචිතකම්මවාචා. නිමිත්තානි පන අන්තො ච බහි ච ඨත්වා කිත්තෙතුං වට්ටන්ති.

එවං සම්මතාපීති නිමිත්තානි කිත්තෙත්වා කම්මවාචාය සම්මතාපි. ඉමස්ස ‘‘අසම්මතාව හොතී’’ති ඉමිනා සම්බන්ධො. **සබ්බා, භික්ඛවෙ, නදී අසීමාති** යා කාචි නදීලක්ඛණප්පත්තා නදී නිමිත්තානි කිත්තෙත්වා ‘‘එතං බද්ධසීමං කරොමා’’ති කතාපි අසීමා, බද්ධසීමා න හොතීති අත්ථො. අත්තනො සභාවෙන පන සා බද්ධසීමාසදිසා. සබ්බත්ථ සඞ්ඝකම්මං කාතුං වට්ටති. **සමුද්දජාතස්සරෙසුපි** එසෙව නයො. **‘‘සංසට්ඨවිටපා’’**ති ඉමිනා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ආසන්නතං දීපෙති. **බද්ධා හොතීති** පච්ඡිමදිසාභාගෙ සීමං සන්ධාය වුත්තං. **තස්සා පදෙසන්ති** තස්සා එකදෙසං. යත්ථ ඨත්වා භික්ඛූහි කම්මං කාතුං සක්කා හොති, තාදිසං එකදෙසන්ති වුත්තං හොති. යත්ථ පන ඨිතෙහි කම්මං කාතුං න සක්කා, තාදිසං පදෙසං අන්තො කරිත්වා බන්ධන්තා **සීමාය සීමං සම්භින්දන්ති** නාම, න තු අජ්ඣොත්ථරන්ති නාමාති ගහෙතබ්බං. **ගණ්ඨිපදෙසු** පන **‘‘සම්භින්දනං** පරෙසං සීමාය එකං වා ද්වෙ වා නිමිත්තෙ කිත්තෙත්වා ලෙඛාමත්තං ගහෙත්වා බන්ධනං. **අජ්ඣොත්ථරණං** නාම පරෙසං සීමාය නිමිත්තෙ කිත්තෙත්වා තං සකලං වා තස්සෙකදෙසං වා අන්තො කරොන්තෙන තස්සා බහි එකිස්සං ද්වීසු වා දිසාසු නිමිත්තෙ කිත්තෙත්වා බන්ධන’’න්ති වුත්තං.

පබ්බතාදීනං නිමිත්තානං සම්පදා **නිමිත්තසම්පත්ති**. පබ්බතොව නිමිත්තං **පබ්බතනිමිත්තං**. එවං සෙසෙසුපි. **එවං වුත්තෙසූති උපොසථක්ඛන්ධකෙ** (මහාව. 138 ආදයො) සීමාසම්මුතියං වුත්තෙසු. ඉමෙහි ච පන අට්ඨහි නිමිත්තෙහි අසම්මිස්සෙහිපි අඤ්ඤමඤ්ඤමිස්සෙහිපි සීමං සම්මන්නිතුං වට්ටති. තෙනාහ **‘‘තස්මිං තස්මිං දිසාභාගෙ යථාලද්ධානි නිමිත්තුපගානි නිමිත්තානී’’**ති. එකෙන, පන ද්වීහි වා නිමිත්තෙහි සම්මන්නිතුං න වට්ටති, තීණි පන ආදිං කත්වා වුත්තප්පකාරානං නිමිත්තානං සතෙනාපි වට්ටති. ‘‘පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්ත’’න්ති විනයධරෙන පුච්ඡිතබ්බං, ‘‘පබ්බතො, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ පුන විනයධරෙනෙව ‘‘එසො පබ්බතො නිමිත්ත’’න්ති එවං නිමිත්තං කිත්තෙතබ්බං. ‘‘එතං පබ්බතං නිමිත්තං කරොම, නිමිත්තං කරිස්සාම, නිමිත්තං කතො, නිමිත්තං හොතු, හොති භවිස්සතී’’ති එවං පන කිත්තෙතුං න වට්ටති. **පාසාණාදීසුපි** එසෙව නයො. තෙනාහ **‘‘පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්ත’’**න්තිආදි. ‘‘පබ්බතො, භන්තෙ, උදකං, භන්තෙ’’ති එවං පන උපසම්පන්නො වා ආචික්ඛතු, අනුපසම්පන්නො වා, වට්ටතියෙව. **ආදිසද්දෙන** ‘‘පුරත්ථිමාය අනුදිසාය කිං නිමිත්තං? පාසාණො, භන්තෙ, එසො පාසාණො නිමිත්තං. දක්ඛිණාය දිසාය, දක්ඛිණාය අනුදිසාය, පච්ඡිමාය දිසාය, පච්ඡිමාය අනුදිසාය, උත්තරාය දිසාය, උත්තරාය අනුදිසාය කිං නිමිත්තං? උදකං, භන්තෙ, එතං උදකං නිමිත්ත’’න්ති ඉදං සඞ්ගණ්හාති. එත්ථ පන ඨත්වා පුන ‘‘පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්තං? පබ්බතො, භන්තෙ, එසො පබ්බතො නිමිත්ත’’න්ති එවං පඨමං කිත්තිතනිමිත්තං කිත්තෙත්වාව ඨපෙතබ්බං. එවඤ්හි නිමිත්තෙන නිමිත්තං ඝටිතං හොති. **සම්මා කිත්තෙත්වාති** අඤ්ඤමඤ්ඤනාමවිපරියායෙන, අනිමිත්තානං නාමෙන ච අකිත්තෙත්වා යථාවුත්තෙනෙව නයෙන කිත්තෙත්වා. **සම්මතාති** ‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ’’තිආදිනා නයෙන **උපොසථක්ඛන්ධකෙ** (මහාව. 139 ආදයො) වුත්තාය පරිසුද්ධාය ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය බද්ධා. තත්ථ නිමිත්තානි සකිං කිත්තිතානිපි කිත්තිතානෙව හොන්ති. **අන්ධකට්ඨකථායං** පන තික්ඛත්තුං සීමමණ්ඩලං සම්බන්ධන්තෙන නිමිත්තං කිත්තෙතබ්බ’’න්ති (මහාව. අට්ඨ. 138) වුත්තං.

තත්‍රාති තෙසු අට්ඨසු නිමිත්තෙසු. **නිමිත්තුපගතාති** නිමිත්තයොග්‍යතා. **‘‘හත්ථිප්පමාණතො පට්ඨායා’’**ති වචනතො හත්ථිප්පමාණොපි නිමිත්තුපගොයෙව. හත්ථී පන සත්තරතනො වා අඩ්ඪට්ඨරතනො (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.138) වා. **තතො ඔමකතරොති** තතො හත්ථිප්පමාණතො ඛුද්දකතරො. සචෙ චතූසු දිසාසු චත්තාරො වා තීසු වා තයො පබ්බතා හොන්ති, චතූහි, තීහි වා පබ්බතනිමිත්තෙහෙව සම්මන්නිතුම්පි වට්ටති, ද්වීහි පන නිමිත්තෙහි, එකෙන වා සම්මන්නිතුං න වට්ටති. ඉතො පරෙසු පාසාණනිමිත්තාදීසුපි එසෙව නයො. තස්මා පබ්බතනිමිත්තං කරොන්තෙන පුච්ඡිතබ්බං ‘‘එකාබද්ධො, න එකාබද්ධො’’ති. සචෙ එකාබද්ධො හොති, න කාතබ්බො. තඤ්හි චතූසු වා අට්ඨසු වා දිසාසු කිත්තෙන්තෙනාපි එකමෙව නිමිත්තං කිත්තිතං හොති. තස්මා යො එවං චක්කසණ්ඨානෙන විහාරං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතො පබ්බතො, තං එකදිසාය කිත්තෙත්වා අඤ්ඤාසු දිසාසු තං බහිද්ධා කත්වා අන්තො අඤ්ඤානි නිමිත්තානි කිත්තෙතබ්බානි. සචෙ පබ්බතස්ස තතියභාගං වා උපඩ්ඪං වා අන්තොසීමාය කත්තුකාමා හොන්ති, පබ්බතං අකිත්තෙත්වා යත්තකං පදෙසං අන්තො කත්තුකාමා, තස්ස පරතො තස්මිංයෙව පබ්බතෙ ජාතරුක්ඛවම්මිකාදීසු අඤ්ඤතරං නිමිත්තං කිත්තෙතබ්බං. සචෙ යොජනද්වියොජනප්පමාණං සබ්බං පබ්බතං අන්තො කත්තුකාමා හොන්ති, පබ්බතස්ස පරතො භූමියං ජාතරුක්ඛවම්මිකාදීනි නිමිත්තානි කිත්තෙතබ්බානි (මහාව. අට්ඨ. 138; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 158).

සඞ්ඛං ගච්ඡතීති ගණනං වොහාරං ගච්ඡතීති අත්ථො. **ද්වත්තිංසපලගුළපිණ්ඩපරිමාණොති** ථූලතාය, න තුලගණනාය. තත්ථ **‘‘එකපලං** නාම දසකලඤ්ජ’’න්ති වදන්ති. ඉට්ඨකා මහන්තාපි න වට්ටති. තථා අනිමිත්තුපගපාසාණානං රාසි, පගෙව පංසුවාලුකාරාසි. භූමිසමො ඛලමණ්ඩලසදිසො පිට්ඨිපාසාණො වා භූමිතො ඛාණුකො විය උට්ඨිතපාසාණො වා හොති, සොපි පමාණූපගො චෙ, වට්ටති. ‘‘පිට්ඨිපාසාණො පන අතිමහන්තොපි පාසාණසඞ්ඛමෙව ගච්ඡතීති ආහ **‘‘පිට්ඨිපාසාණො** පනා’’තිආදි. තස්මා සචෙ මහතො පිට්ඨිපාසාණස්ස එකං පදෙසං අන්තොසීමායං කත්තුකාමා හොන්ති, තං අකිත්තෙත්වා තස්සුපරි අඤ්ඤො පාසාණො කිත්තෙතබ්බො. සචෙ පිට්ඨිපාසාණූපරි විහාරං කරොන්ති, විහාරමජ්ඣෙන ච පිට්ඨිපාසාණො විනිවිජ්ඣිත්වා ගච්ඡති, එවරූපො පිට්ඨිපාසාණො න වට්ටති. සචෙ හි තං කිත්තෙන්ති, නිමිත්තස්සුපරි විහාරො හොති, නිමිත්තඤ්ච නාම බහිසීමායං හොති, විහාරොපි බහිසීමායං ආපජ්ජති. විහාරං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතපිට්ඨිපාසාණො පන එකත්ථ කිත්තෙත්වා අඤ්ඤත්ථ න කිත්තෙතබ්බො.

වනනිමිත්තෙ තිණවනං වා තචසාරරුක්ඛවනං වා න වට්ටතීති ආහ **"අන්තොසාරෙහී"**තිආදි. **අන්තොසාරා** නාම අම්බජම්බුපනසාදයො. **අන්තොසාරමිස්සකෙහීති** අන්තො සාරො යෙසං තෙ අන්තොසාරා, තෙහි මිස්සකා අන්තොසාරමිස්සකා, තෙහි. **චතුපඤ්චරුක්ඛමත්තම්පීති** හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදනාහ . උක්කංසතො පන යොජනසතිකම්පි වනං වට්ටති. එත්ථ පන චතුරුක්ඛමත්තඤ්චෙ, තයො සාරතො, එකො අසාරතො. පඤ්චරුක්ඛමත්තඤ්චෙ, තයො සාරතො, ද්වෙ අසාරතොති ගහෙතබ්බං. සචෙ පන වනමජ්ඣෙ විහාරං කරොන්ති, තං වනං න කිත්තෙතබ්බං. එකදෙසං අන්තොසීමායං කත්තුකාමෙහිපි වනං අකිත්තෙත්වා තත්ථ රුක්ඛපාසාණාදයො කිත්තෙතබ්බා, විහාරං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතවනං එකත්ථ කිත්තෙත්වා අඤ්ඤත්ථ න කිත්තෙතබ්බං (මහාව. අට්ඨ. 138).

රුක්ඛනිමිත්තෙපි තචසාරරුක්ඛො න වට්ටතීති ආහ **"අන්තොසාරො"**ති. **"භූමියං පතිට්ඨිතො"**ති ඉමිනා කුටසරාවාදීසු ඨිතං පටික්ඛිපති. තතො අපනෙත්වා පන තඞ්ඛණම්පි භූමියං රොපෙත්වා කොට්ඨකං කත්වා උදකං ආසිඤ්චිත්වා කිත්තෙතුං වට්ටති, නවමූලසාඛානිග්ගමනං අකාරණං. ඛන්ධං ඡින්දිත්වා රොපිතෙ පන එතං යුජ්ජති. **සූචිදණ්ඩකප්පමාණොති** "සීහළදීපෙ ලෙඛනදණ්ඩප්පමාණො"ති වදන්ති (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.138), සො ච කනිට්ඨඞ්ගුලිපරිමාණොති දට්ඨබ්බො. ඉදං පන රුක්ඛනිමිත්තං කිත්තෙන්තෙන "රුක්ඛො"තිපි, "සාකරුක්ඛො, සාලරුක්ඛො"තිපි වත්තුං වට්ටති. එකාබද්ධං පන සුප්පතිට්ඨිතනිග්‍රොධසදිසං රුක්ඛං එකත්ථ කිත්තෙත්වා අඤ්ඤත්ථ කිත්තෙතුං න වට්ටති.

මග්ගනිමිත්තෙ අරඤ්ඤඛෙත්තනදීතළාකමග්ගාදයො න වට්ටන්තීති ආහ **"ජඞ්ඝමග්ගො වා හොතූ"**තිආදි. යො පන ජඞ්ඝමග්ගො සකටමග්ගතො ඔක්කමිත්වා පුන සකටමග්ගමෙව ඔතරති, යෙ වා ජඞ්ඝමග්ගසකටමග්ගා අවලඤ්ජිතා, තෙ න වට්ටන්ති. තෙනාහ **"ජඞ්ඝසත්ථසකටසත්ථෙහී"**තිආදි. එත්ථ ච සචෙ සකටමග්ගස්ස අන්තිමචක්කමග්ගං නිමිත්තං කරොන්ති, මග්ගො බහිසීමාය හොති. සචෙ බාහිරචක්කමග්ගං නිමිත්තං කරොන්ති, බාහිරචක්කමග්ගොව බහිසීමාය හොති, සෙසං අන්තොසීමං භජතීති වෙදිතබ්බං. සචෙපි ද්වෙ මග්ගා නික්ඛමිත්වා පච්ඡා සකටධුරමිව එකීභවන්ති, ද්විධා භින්නට්ඨානෙ වා සම්බන්ධට්ඨානෙ වා සකිං කිත්තෙත්වා පුන න කිත්තෙතබ්බා. එකාබද්ධනිමිත්තඤ්හෙතං හොති.

සචෙ විහාරං පරික්ඛිපිත්වා චත්තාරො මග්ගා චතූසු දිසාසු ගච්ඡන්ති, මජ්ඣෙ එකං කිත්තෙත්වා අපරං කිත්තෙතුං න වට්ටති. එකාබද්ධනිමිත්තඤ්හෙතං. කොණං විනිවිජ්ඣිත්වා ගතං පන පරභාගෙ කිත්තෙතුං වට්ටති. විහාරමජ්ඣෙන විනිවිජ්ඣිත්වා ගතමග්ගො පන න කිත්තෙතබ්බො. කිත්තිතෙ පන නිමිත්තස්ස උපරි විහාරො හොති. ඉමඤ්ච මග්ගං කිත්තෙන්තෙන "මග්ගො පජ්ජො පථො"තිආදිනා (චූළනි. පාරායනත්ථුතිගාථානිද්දෙස 101) වුත්තෙසු දසසු නාමෙසු යෙන කෙනචි නාමෙන කිත්තෙතුං වට්ටති. පරිඛාසණ්ඨානෙන විහාරං පරික්ඛිපිත්වා ගතමග්ගො එකත්ථ කිත්තෙත්වා අඤ්ඤත්ථ කිත්තෙතුං න වට්ටති.

යං පන අබද්ධසීමාලක්ඛණෙ නදිං වක්ඛාමාති "යස්සා ධම්මිකානං රාජූනං කාලෙ"තිආදිනා (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) උදකුක්ඛෙපසීමායං නදියා වක්ඛමානත්තා වුත්තං. යා පන නදී මග්ගො විය සකටධුරසණ්ඨානෙන වා පරිඛාසණ්ඨානෙන වා විහාරං පරික්ඛිපිත්වා ගතා, නං එකත්ථ කිත්තෙත්වා අඤ්ඤත්ථ කිත්තෙතුං න වට්ටති. විහාරස්ස චතූසු දිසාසු අඤ්ඤමඤ්ඤං විනිවිජ්ඣිත්වා ගතෙ නදීචතුක්කෙපි එසෙව නයො. අසම්මිස්සනදියො පන චතස්සොපි කිත්තෙතුං වට්ටති. සචෙ වතිං කරොන්තො විය රුක්ඛපාදෙ නිඛණිත්වා වල්ලිපලාලාදීහි නදීසොතං රුම්භන්ති, උදකම්පි අජ්ඣොත්ථරිත්වා ආවරණං පවත්තතියෙව, නිමිත්තං කාතුං වට්ටති. යථා පන උදකං නප්පවත්තති, එවං සෙතුම්හි කතෙ අප්පවත්තමානා නදී නිමිත්තං කාතුං න වට්ටති. පවත්තනට්ඨානෙ නදීනිමිත්තං, අප්පවත්තනට්ඨානෙ උදකනිමිත්තං කාතුං වට්ටති.

යා පන දුබ්බුට්ඨිකාලෙ වා ගිම්හෙ වා නිරුදකභාවෙන නප්පවත්තති, සා වට්ටති. මහානදිතො උදකමාතිකං නීහරන්ති, සා කුන්නදීසදිසා හුත්වා තීණි සස්සානි සම්පාදෙන්තී නිච්චං පවත්තති. කිඤ්චාපි පවත්තති, නිමිත්තං කාතුං න වට්ටති. යා පන මූලෙ මහානදිතො නිග්ගතාපි කාලන්තරෙන තෙනෙව නිග්ගතමග්ගෙන නදිං භින්දිත්වා සයමෙව ගච්ඡති, ගච්ඡන්තී ච පරතො සුසුමාරාදිසමාකිණ්ණා නාවාදීහි සඤ්චරිතබ්බා නදී හොති, තං නිමිත්තං කාතුං වට්ටති.

අසන්දමානන්ති අප්පවත්තමානං. සන්දමානං නාම ඔඝනදීඋදකවාහකමාතිකාසු උදකං. **වුත්තපරිච්ඡෙදකාලං අතිට්ඨන්තන්ති** "යාව කම්මවාචාපරියොසානා සණ්ඨමානක"න්ති වුත්තපරිච්ඡෙදකාලං අතිට්ඨන්තං. **භාජනගතන්ති** නාවාචාටිආදීසු භාජනෙසු ගතං. යං පන **අන්ධකට්ඨකථායං** "ගම්භීරෙසු ආවාටාදීසු උක්ඛෙපිමං උදකං නිමිත්තං න කාතබ්බ"න්ති (මහාව. අට්ඨ. 138; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 158) වුත්තං, තං දුවුත්තං , අත්තනො මතිමත්තමෙව. ඨිතං පන අන්තමසො සූකරඛතායපි ගාමදාරකානං කීළනවාපියම්පි සචෙ යාව කම්මවාචාපරියොසානං තිට්ඨති, අප්පං වා හොතු, බහු වා, වට්ටතියෙව. තස්මිං පන ඨානෙ නිමිත්තසඤ්ඤාකරණත්ථං පාසාණවාලිකාපංසුආදිරාසි වා පාසාණත්ථම්භො වා දාරුත්ථම්භො වා කාතබ්බො.

එවං නිමිත්තසම්පත්තියුත්තතං දස්සෙත්වා ඉදානි යෙහි ආකාරෙහි බද්ධා පරිසාසම්පත්තියුත්තා නාම හොති, තං දස්සෙතුං **"පරිසාසම්පත්තියා යුත්තා නාමා"**තිආදිමාහ. ඉමස්ස පන කම්මස්ස චතුවග්ගකරණීයත්තා **"චතූහි භික්ඛූහී"**ති වුත්තං. ඉමඤ්ච සීමං බන්ධිතුකාමෙහි සාමන්තවිහාරෙසු භික්ඛූ තස්ස තස්ස විහාරස්ස සීමාපරිච්ඡෙදං පුච්ඡිත්වා බද්ධසීමවිහාරානං සීමාය සීමන්තරිකං, අබද්ධසීමවිහාරානං සීමාය උපචාරං ඨපෙත්වා දිසාචාරිකභික්ඛූනං

නිස්සඤ්චාරසමයෙ සචෙ එකස්මිං ගාමඛෙත්තෙ සීමං බන්ධිතුකාමා, යෙ තත්ථ බද්ධසීමවිහාරා, තෙසු භික්ඛූනං ‘‘මයං අජ්ජ සීමං බන්ධිස්සාම, තුම්හෙ සකසකසීමාපරිච්ඡෙදතො මා නික්ඛමිත්ථා’’ති පෙසෙතබ්බං. යෙ අබද්ධසීමවිහාරා, තෙසු භික්ඛූ එකජ්ඣං සන්නිපාතාපෙතබ්බා, ඡන්දාරහානං ඡන්දො ආහරාපෙතබ්බො. තෙන වුත්තං **‘‘යාවතිකා තස්මිං ගාමඛෙත්තෙ’’**තිආදි. **තස්මිං ගාමඛෙත්තෙති** යස්මිං ගාමඛෙත්තෙ ඨත්වා කම්මවාචං වාචෙන්ති, තස්මිං ගාමඛෙත්තෙ. ‘‘සචෙ අඤ්ඤානිපි ගාමඛෙත්තානි අන්තො කත්තුකාමා, තෙසු ගාමෙසු යෙ භික්ඛූ වසන්ති, තෙහිපි ආගන්තබ්බං, අනාගච්ඡන්තානං ඡන්දො ආහරිතබ්බො’’ති **මහාසුමත්ථෙරො** ආහ. **මහාපදුමත්ථෙරො** පනාහ ‘‘නානාගාමඛෙත්තානි නාම පාටියෙක්කං බද්ධසීමාසදිසානි, න තතො ඡන්දපාරිසුද්ධි ආගච්ඡති. අන්තොනිමිත්තගතෙහි පන භික්ඛූහි ආගන්තබ්බ’’න්ති වත්වා පුන ආහ ‘‘සමානසංවාසකසීමාසම්මන්නනකාලෙ ආගමනම්පි අනාගමනම්පි වට්ටති, අවිප්පවාසසීමාසම්මන්නනකාලෙ පන අන්තොනිමිත්තගතෙහි ආගන්තබ්බං. අනාගච්ඡන්තානං ඡන්දො ආහරිතබ්බො’’ති (මහාව. අට්ඨ. 138).

ඉදානි යෙහි ආකාරෙහි සම්මතා කම්මවාචාසම්පත්තියුත්තා නාම හොති, තං දස්සෙතුං **‘‘කම්මවාචාසම්පත්තියා යුත්තා නාමා’’**තිආදිමාහ. **ආදිසද්දෙන**. ‘‘යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඞ්ඝො එතෙහි නිමිත්තෙහි සීමං සම්මන්නෙය්‍ය සමානසංවාසං එකූපොසථං, එසා ඤත්ති. සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, යාවතා සමන්තා නිමිත්තා කිත්තිතා, සඞ්ඝො එතෙහි නිමිත්තෙහි සීමං සම්මන්නති සමානසංවාසං එකූපොසථං, යස්සායස්මතො ඛමති එතෙහි නිමිත්තෙහි සීමාය සම්මුති සමානසංවාසාය එකූපොසථාය, සො තුණ්හස්ස. යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍ය. සම්මතා සීමා සඞ්ඝෙන එතෙහි නිමිත්තෙහි සමානසංවාසා එකූපොසථා, ඛමති සඞ්ඝස්ස, තස්මා තුණ්හී, එවමෙතං ධාරයාමී’’ති (මහාව. 139) ඉමං පාළිසෙසං සඞ්ගණ්හාති. **වුත්තායාති** උපොසථක්ඛන්ධකෙ වුත්තාය. ඤත්තිදොසඅනුස්සාවනදොසෙහි විරහිතත්තා **පරිසුද්ධාය**.

ඛණ්ඩසීමා (මහාව. අට්ඨ. 138; සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.138; වජිර. ටී. මහාවග්ග 138) නාම ඛුද්දකසීමා. සමානසංවාසකත්ථං සම්මතා සීමා **සමානසංවාසකසීමා**. අවිප්පවාසත්ථං සම්මතා සීමා **අවිප්පවාසසීමා**. ඉමාසු පන තීසු සීමං සම්මන්නන්තෙහි පබ්බජ්ජූපසම්පදාදීනං සඞ්ඝකම්මානං සුඛකරණත්ථං පඨමං ඛණ්ඩසීමා බන්ධිතබ්බා. තං පන බන්ධන්තෙහි වත්තං ජානිතබ්බං. සචෙ හි බොධිචෙතියභත්තසාලාදීනි සබ්බවත්ථූනි පතිට්ඨාපෙත්වා කතවිහාරෙ බන්ධන්ති, විහාරමජ්ඣෙ බහූනං සමොසරණට්ඨානෙ අබන්ධිත්වා විහාරපච්චන්තෙ විවිත්තොකාසෙ බන්ධිතබ්බා. අකතවිහාරෙ බන්ධන්තෙහි බොධිචෙතියාදීනං සබ්බවත්ථූනං ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා යථා පතිට්ඨිතෙසු වත්ථූසු විහාරපච්චන්තෙ විවිත්තොකාසෙ හොති, එවං බන්ධිතබ්බා. සා හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන සචෙ එකවීසතිභික්ඛූ ගණ්හාති, වට්ටති. තතො ඔරං න වට්ටති. පරං භික්ඛුසහස්සං ගණ්හන්තීපි වට්ටති. තං බන්ධන්තෙහි සීමාමාළකස්ස සමන්තා නිමිත්තුපගා පාසාණා ඨපෙතබ්බා, න ඛණ්ඩසීමාය ඨිතෙහි මහාසීමා බන්ධිතබ්බා, න මහාසීමාය ඨිතෙහි ඛණ්ඩසීමා. ඛණ්ඩසීමායමෙව පන ඨත්වා ඛණ්ඩසීමා බන්ධිතබ්බා, මහාසීමායමෙව ඨත්වා මහාසීමා.

තත්‍රායං බන්ධනවිධි – සමන්තා ‘‘එසො පාසාණො නිමිත්ත’’න්ති එවං නිමිත්තානි කිත්තෙත්වා කම්මවාචාය සීමා සම්මන්නිතබ්බා. අථ තස්සා එව දළ්හීකම්මත්ථං අවිප්පවාසකම්මවාචා කාතබ්බා. එවඤ්හි ‘‘සීමං සමූහනිස්සාමා’’ති ආගතා සමූහනිතුං න සක්ඛිස්සන්ති. සීමං සම්මන්නිත්වා බහි සීමන්තරිකපාසාණා ඨපෙතබ්බා, සීමන්තරිකා පච්ඡිමකොටියා චතුරඞ්ගුලප්පමාණාපි (මහාව. අට්ඨ. 138; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 163) වට්ටති. සචෙ පන විහාරො මහා හොති, ද්වෙපි තිස්සොපි තතුත්තරිපි ඛණ්ඩසීමායො බන්ධිතබ්බා.

එවං ඛණ්ඩසීමං සම්මන්නිත්වා මහාසීමාසම්මුතිකාලෙ ඛණ්ඩසීමතො නික්ඛමිත්වා මහාසීමායං ඨත්වා සමන්තා අනුපරියායන්තෙහි සීමන්තරිකපාසාණා කිත්තෙතබ්බා. තතො අවසෙසනිමිත්තෙ කිත්තෙත්වා හත්ථපාසං අවිජහන්තෙහි කම්මවාචාය සමානසංවාසකසීමං සම්මන්නිත්වා තස්සා දළ්හීකම්මත්ථං අවිප්පවාසකම්මවාචාපි කාතබ්බා. එවඤ්හි ‘‘සීමං සමූහනිස්සාමා’’ති ආගතා සමූහනිතුං න සක්ඛිස්සන්ති. සචෙ පන ඛණ්ඩසීමාය නිමිත්තානි කිත්තෙත්වා තතො සීමන්තරිකාය නිමිත්තානි කිත්තෙත්වා මහාසීමාය නිමිත්තානි කිත්තෙන්ති, එවං තීසු ඨානෙසු නිමිත්තානි කිත්තෙත්වා යං සීමං ඉච්ඡන්ති, තං පඨමං බන්ධිතුං වට්ටති. එවං සන්තෙපි යථාවුත්තනයෙන ඛණ්ඩසීමතොව පට්ඨාය බන්ධිතබ්බා. එවං බද්ධාසු පන සීමාසු ඛණ්ඩසීමායං ඨිතා භික්ඛූ මහාසීමායං කම්මං කරොන්තානං න කොපෙන්ති, මහාසීමායං වා ඨිතා ඛණ්ඩසීමායං කරොන්තානං. සීමන්තරිකාය පන ඨිතා උභින්නම්පි න කොපෙන්ති. ගාමඛෙත්තෙ ඨත්වා කම්මං කරොන්තානං පන සීමන්තරිකාය ඨිතා කොපෙන්ති. සීමන්තරිකා හි ගාමඛෙත්තං භජති. අවිප්පවාසසීමාසම්මන්නනෙ කතෙ සති සා ච **අවිප්පවාසසීමා** නාම හොති. තෙනාහ **‘‘තස්සායෙව පභෙදො’’**ති. **තස්සායෙවාති** බද්ධසීමාය එව.

අයං පන විසෙසො – ‘‘ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා’’ති (මහාව. 144) වචනතො අවිප්පවාසසීමා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්ච න ඔතරති, සමානසංවාසකසීමා පන තත්ථාපි ඔතරති. සමානසංවාසකසීමා චෙත්ථ අත්තනො ධම්මතාය ගච්ඡති, අවිප්පවාසසීමා පන යත්ථ සමානසංවාසකසීමා, තත්ථෙව ගච්ඡති. න හි තස්සා විසුං නිමිත්තකිත්තනං අත්ථි. තත්ථ සචෙ අවිප්පවාසාය සම්මුතිකාලෙ ගාමො අත්ථි, තං සා න ඔතරති. සචෙ පන සම්මතාය සීමාය පච්ඡා ගාමො නිවිසති, සොපි සීමාසඞ්ඛමෙව ගච්ඡති. යථා ච පච්ඡා නිවිට්ඨො, එවං පඨමං නිවිට්ඨස්ස පච්ඡා වඩ්ඪිතප්පදෙසොපි සීමාසඞ්ඛමෙව ගච්ඡති. සචෙපි සීමාසම්මුතිකාලෙ ගෙහානි කතානි, ‘‘පවිසිස්සාමා’’ති ආලයොපි අත්ථි, මනුස්සා පන අප්පවිට්ඨා, පොරාණගාමං වා සගෙහමෙව ඡඩ්ඩෙත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතා, අගාමොයෙව එස, සීමා ඔතරති. සචෙ පන එකම්පි කුලං පවිට්ඨං වා අගතං වා අත්ථි, ගාමොයෙව, සීමා න ඔතරති.

එවං බද්ධසීමං දස්සෙත්වා ඉදානි අබද්ධසීමං දස්සෙන්තො **"අබද්ධසීමා පනා"**තිආදිමාහ. ගාමො එව සීමා **ගාමසීමා**. ගාමග්ගහණෙන චෙත්ථ නිගමනගරානම්පි සඞ්ගහො වෙදිතබ්බො. යත්තකෙ පදෙසෙ තස්ස ගාමස්ස ගාමභොජකා බලිං ලභන්ති, සො පදෙසො අප්පො වා හොතු, මහන්තො වා, එකං ගාමඛෙත්තං නාම. යම්පි එකස්මිංයෙව ගාමඛෙත්තෙ එකං පදෙසං "අයං විසුං ගාමො හොතූ"ති පරිච්ඡින්දිත්වා රාජා කස්සචි දෙති, සොපි **විසුංගාමසීමා** හොතියෙව. තස්මා සා ච ඉතරා ච පකතිගාමසීමා බද්ධසීමාසදිසාව හොති. කෙවලං පන තිචීවරවිප්පවාසපරිහාරං න ලභතීති (මහාව. අට්ඨ. 147).

අගාමකෙ අරඤ්ඤෙති විඤ්ඣාටවිසදිසෙ අරඤ්ඤෙ. තෙනාහ **"අගාමකං නාමා"**තිආදි. අයං පන සීමා තිචීවරවිප්පවාසපරිහාරම්පි ලභති. **මච්ඡබන්ධානන්**ති කෙවට්ටානං. **අගමනපථෙසූ**ති ගන්තුං අසක්කුණෙය්‍යපථෙසු. යත්ථ තදහෙව ගන්ත්වා තදහෙව පච්චාගන්තුං න සක්කා හොති, තාදිසෙසූති වුත්තං හොති. තෙසං ගමනපරියන්තස්ස ඔරතො පන ගාමසීමාසඞ්ඛං ගච්ඡති. තත්ථ ගාමසීමං අසොධෙත්වා කම්මං කාතුං න වට්ටති. **මජ්ඣෙ ඨිතානං සබ්බදිසාසු සත්තබ්භන්තරා**ති මජ්ඣෙ ඨිතානං භික්ඛූනං ඨිතොකාසතො සබ්බදිසාසු සත්තබ්භන්තරා. **තත්ථා**ති තෙසු අබ්භන්තරෙසු. **තස්මා**ති යස්මා පරිසවසෙන වඩ්ඪති, තස්මා. **උපචාරත්ථායා**ති සීමොපචාරත්ථාය. **සීමාභාවං පටික්ඛිපිත්වා**ති බද්ධසීමාභාවං පටික්ඛිපිත්වා. සමානො සංවාසො එත්ථාති **සමානසංවාසා**. එකො උපොසථො එත්ථාති **එකූපොසථා**. එත්ථ ච උපොසථස්ස විසුං ගහිතත්තා අවසෙසකම්මවසෙන සමානසංවාසතා වෙදිතබ්බා. **වුත්තා**ති අබද්ධසීමාපරිච්ඡෙදං දස්සෙතුං **උපොසථක්ඛන්ධකෙ** (මහාව. 149) වුත්තා. අනු අනු අඩ්ඪමාසං **අන්වඩ්ඪමාසං,** අඩ්ඪමාසෙ අඩ්ඪමාසෙති අත්ථො. එවං **"අනුදසාහ"**න්තිආදීසුපි. **දෙවෙ**ති මෙඝෙ. **වලාහකෙසු විගතමත්තෙසූ**ති භාවෙනභාවලක්ඛණෙ භුම්මං. **සොතන්**ති උදකප්පවාහො වුච්චති. තිත්ථෙන වා අතිත්ථෙන වා ඔතරිත්වාති පාඨසෙසො. **තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙත්වා**ති යථා තිමණ්ඩලපටිච්ඡාදනං හොති, එවං නිවාසෙත්වා. **උත්තරන්තියා**ති යත්ථ කත්ථචි උත්තරන්තියා. **භික්ඛුනීවිභඞ්ගෙ** (පාචි. 692) භික්ඛුනියා වසෙන නදීලක්ඛණස්ස පාළියං ආගතත්තා **"භික්ඛුනියා"**ති වුත්තං, න පන විසෙසසබ්භාවතො.

කෙනචි ඛණිත්වා අකතොති අන්තමසො තිරච්ඡානෙනපි ඛණිත්වා අකතො. **නදිං වා සමුද්දං වා භින්දිත්වා**ති නදීකූලං වා සමුද්දවෙලං වා භින්දිත්වා. **එතං ලක්ඛණන්**ති "යත්ථ නදියං වුත්තප්පකාරෙ වස්සකාලෙ උදකං සන්තිට්ඨතී"ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) වුත්තප්පකාරලක්ඛණං. ලොණීපි ජාතස්සරසඞ්ඛමෙව ගච්ඡති. යත්ථ පන වුත්තප්පකාරෙ වස්සකාලෙ වස්සෙ පච්ඡින්නමත්තෙ පිවිතුං වා හත්ථපාදෙ ධොවිතුං වා උදකං න හොති සුක්ඛති, අයං ජාතස්සරො ගාමඛෙත්තසඞ්ඛමෙව ගච්ඡති.

උදකුක්ඛෙපාති කරණත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති ආහ **"උදකුක්ඛෙපෙනා"**ති. කථං පන උදකං ඛිපිතබ්බන්ති ආහ **"තත්ථා"**තිආදි. **මජ්ඣිමෙන පුරිසෙනා**ති ථාමමජ්ඣිමෙන පුරිසෙන. **අයං උදකුක්ඛෙපො නාමා**ති අයං උදකුක්ඛෙපෙන පරිච්ඡින්නා සීමා නාමාති අත්ථො. යාව පරිසා වඩ්ඪති, තාව අයං සීමාපි වඩ්ඪති, පරිසපරියන්තතො උදකුක්ඛෙපොයෙව පමාණං. සචෙ පන නදී නාතිදීඝා හොති, පභවතො පට්ඨාය යාව මුඛද්වාරං සබ්බත්ථ සඞ්ඝො නිසීදති, උදකුක්ඛෙපසීමාකම්මං නත්ථි. සකලාපි නදී එතෙසංයෙව භික්ඛූනං පහොති.

පකතිවස්සකාලෙති පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරෙ පකතිවස්සකාලෙ. **චතූසු මාසෙසූ**ති වස්සානස්ස චතූසු මාසෙසු. අතිවුට්ඨිකාලෙ ඔඝෙන ඔත්ථතොකාසො න ගහෙතබ්බො. සො හි ගාමසීමාසඞ්ඛමෙව ගච්ඡති. අන්තොනදියං ජාතස්සරෙ ජාතපිට්ඨිපාසාණදීපකෙසුපි අයමෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. සචෙ පන නදී පරිපුණ්ණා හොති සමතිත්තිකා, උදකසාටිකං නිවාසෙත්වාපි අන්තොනදියංයෙව කම්මං කාතබ්බං. සචෙ න සක්කොන්ති, නාවායපි ඨත්වා කාතබ්බං. ගච්ඡන්තියා පන නාවාය කාතුං න වට්ටති. කස්මා? උදකුක්ඛෙපමත්තමෙව හි සීමා, තං නාවා සීඝමෙව අතික්කාමෙති. එවං සති අඤ්ඤිස්සා සීමාය ඤත්ති, අඤ්ඤිස්සා අනුස්සාවනා හොති, තස්මා නාවං අරිත්තෙන වා ඨපෙත්වා, පාසාණෙ වා ලම්බිත්වා, අන්තොනදියං ජාතරුක්ඛෙ වා බන්ධිත්වා කම්මං කාතබ්බං. අන්තොනදියං බද්ධඅට්ටකෙපි අන්තොනදියං ජාතරුක්ඛෙපි ඨිතෙහි කම්මං කාතුං වට්ටති.

සචෙ පන රුක්ඛස්ස සාඛා වා තතො නික්ඛන්තපාරොහො වා බහිනදීතීරෙ විහාරසීමාය වා ගාමසීමාය වා පතිට්ඨිතො, සීමං වා සොධෙත්වා, සාඛං වා ඡින්දිත්වා කම්මං කාතබ්බං. බහිනදීතීරෙ ජාතරුක්ඛස්ස අන්තොනදියං පවිට්ඨසාඛාය වා පාරොහෙ වා නාවං බන්ධිත්වා කම්මං කාතුං න වට්ටති. කරොන්තෙහි සීමා වා සොධෙතබ්බා, සාඛං ඡින්දිත්වා වා තස්ස බහිපතිට්ඨිතභාගො නාසෙතබ්බො. නදීතීරෙ පන ඛාණුකං කොට්ටෙත්වා තත්ථ බන්ධනාවාය න වට්ටතියෙව.

නදියං සෙතුං කරොන්ති, සචෙ අන්තොනදියංයෙව සෙතු වා සෙතුපාදා වා, සෙතුම්හි ඨිතෙහි කම්මං කාතුං වට්ටති. සචෙ පන සෙතු වා සෙතුපාදා වා බහිතීරෙ පතිට්ඨිතා, කම්මං කාතුං න වට්ටති, සීමං සොධෙත්වා කම්මං කාතබ්බං. අථ සෙතුපාදා අන්තො, සෙතු පන උභින්නම්පි තීරානං උපරිආකාසෙ ඨිතො, වට්ටති. ජාතස්සරෙපි එසෙව නයො.

"යස්මිං පදෙසෙ පකතිවීචියො ඔත්ථරිත්වා සණ්ඨහන්තී"ති එතෙන යං පදෙසං උද්ධං වඩ්ඪනකඋදකං වා පකතිවීචියො වා වෙගෙන ආගන්ත්වා ඔත්ථරන්ති, තත්ථ කම්මං කාතුං න වට්ටතීති (මහාව. අට්ඨ. 147) දස්සෙති.

සචෙ ඌමිවෙගො බාධති, නාවාය වා අට්ටකෙ වා ඨත්වා කාතබ්බං. තෙසු විනිච්ඡයො නදියං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. සචෙ පන සමුද්දො ගාමසීමං වා නිගමසීමං වා ඔත්ථරිත්වා තිට්ඨති, සමුද්දොව හොති. තත්ථ කම්මං කාතුං වට්ටති. **තතො පට්ඨාය කප්පියභූමීති** ඔත්ථරිත්වා සණ්ඨිතඋදකන්තතො පට්ඨාය අන්තො නදීජාතස්සරසමුද්දො නාමාති අත්ථො. **දුබ්බුට්ඨිකාලෙති** වස්සානහෙමන්තෙ සන්ධාය වුත්තං. **සුක්ඛෙසූපීති** නිරුදකෙසුපි. යථා ච වාපිඛණනෙ, එවං ආවාටපොක්ඛරණීආදීනං ඛණනෙපි ගාමඛෙත්තං හොතියෙවාති දට්ඨබ්බං. **වප්පං වා කරොන්තීති** ලාබුතිපුසකාදිවප්පං වා කරොන්ති. **තං ඨානන්ති** යත්ථ වාපිආදිකං කතං, තං ඨානං. අඤ්ඤං පන කප්පියභූමි. සචෙ පන ජාතස්සරං පූරෙත්වා ථලං කරොන්ති, එකස්මිං දිසාභාගෙ පාළිං බන්ධිත්වා සබ්බමෙව නං මහාතළාකං වා කරොන්ති, සබ්බොපි අජාතස්සරො හොති. ගාමසීමාසඞ්ඛමෙව ගච්ඡති.

සචෙ නදිම්පි විනාසෙත්වා තළාකං කරොන්ති, හෙට්ඨා පාළි බද්ධා, උදකං ආගන්ත්වා තළාකං පූරෙත්වා තිට්ඨති, එත්ථ කම්මං කාතුං න වට්ටති. උපරි පවත්තනට්ඨානෙ ඡඩ්ඩිතං උදකං නදිං ඔත්ථරිත්වා සන්දනට්ඨානතො පට්ඨාය වට්ටති. කාචි නදී කාලන්තරෙන උප්පතිත්වා ගාමනිගමසීමං ඔත්ථරිත්වා පවත්තති, නදීයෙව හොති, කම්මං කාතුං වට්ටති. සචෙ විහාරසීමං ඔත්ථරති ''විහාරසීමා''ත්වෙව සඞ්ඛං ගච්ඡති. **තස්මාති** යස්මා අන්තො ගච්ඡති, තස්මා. **සමන්තා උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදො කාතබ්බොති** පහොනකට්ඨානං සන්ධාය වුත්තං. යත්ථ පන කුන්නදීආදීසු නප්පහොති, තත්ථ පහොනකට්ඨානතො උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදො කාතබ්බො. **උපචාරත්ථායාති** සීමොපචාරත්ථාය.

කස්මා පන අඤ්ඤමෙකං සත්තබ්භන්තරං, අඤ්ඤො එකො උදකුක්ඛෙපො ච උපචාරත්ථාය ඨපෙතබ්බොති ආහ **''අයං හී''**තිආදි. ඉදං වුත්තං හොති (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.147; වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.147) – යස්මා අයං සත්තබ්භන්තරසීමා ච උදකුක්ඛෙපසීමා ච භික්ඛූනං ඨිතොකාසතො පට්ඨාය ලබ්භති, තෙ ච භික්ඛූ න සබ්බදා එකසදිසා, කදාචි වඩ්ඪන්ති, කදාචි පරිහායන්ති. යදා ච වඩ්ඪන්ති, තදා සීමාසඞ්කරො හොති. තස්මා අඤ්ඤමෙකං සත්තබ්භන්තරං, අඤ්ඤො එකො උදකුක්ඛෙපො ච උපචාරත්ථාය ඨපෙතබ්බොති. යං පන **මහාඅට්ඨකථායං** ''තතො අධිකං වට්ටතියෙව, ඌනකං පන න වට්ටතී''ති (මහාව. අට්ඨ. 147) වුත්තං, තම්පි එතදත්ථමෙව, න පන තත්ථ කතස්ස කම්මස්ස කුප්පත්තාති ගහෙතබ්බං. **පරිච්ඡෙදතො බහි අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡෙදං අනතික්කමිත්වා ඨිතොපීති** අත්තනො සත්තබ්භන්තරෙන, උදකුක්ඛෙපෙන වා යො තෙසං සත්තබ්භන්තරස්ස, උදකුක්ඛෙපස්ස වා පරිච්ඡෙදො, තතො බහි අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡෙදං අනතික්කමිත්වා ඨිතොපීති අත්ථො. කථමෙතං විඤ්ඤායතීති ආහ **''ඉදං සබ්බඅට්ඨකථාසු සන්නිට්ඨාන''**න්ති, ඉදං ''කම්මං කොපෙතී''ති මහාඅට්ඨකථාදීසු වචනං සන්නිට්ඨානන්ති අත්ථො. **''ඉති ඉම''**න්තිආදි යථාවුත්තස්ස නිගමනං. හොති චෙත්ථ –

> ''බද්ධාබද්ධවසෙනෙධ, සීමා නාම ද්විධා තහිං;
> තිසම්පත්තියුත්තා වජ්ජී-තෙකාදස විපත්තිකා;
> බද්ධසීමා තිධා ඛණ්ඩා-දිතො ගාමාදිතො පරා''ති.

සභාගාපත්ති ච නාමෙසා දුවිධා වත්ථුසභාගා, ආපත්තිසභාගාති. තත්ථ ඉධ වත්ථුසභාගා අධිප්පෙතා, නෙතරාති දස්සෙතුං **''යං සබ්බො සඞ්ඝො විකාලභොජනාදිනා''**තිආදිමාහ. **ලහුකාපත්තින්ති** ලහුකෙන විනයකම්මෙන විසුජ්ඣනතො ලහුකා ථුල්ලච්චයපාචිත්තියපාටිදෙසනීයදුක්කටදුබ්භාසිතසඞ්ඛාතා පඤ්චාපත්තියො. වත්ථුසභාගාය සඞ්ඝාදිසෙසාපත්තියාපි සති උපොසථකම්මං පත්තකල්ලං න හොතියෙව. යථාහ ''සභාගසඞ්ඝාදිසෙසං ආපන්නස්ස පන සන්තිකෙ ආවි කාතුං න වට්ටති. සචෙ ආවි කරොති, ආපත්ති ආවිකතා හොති, දුක්කටා පන න මුච්චතී''ති (චූළව. අට්ඨ. 102). තස්සා පන අදෙසනාගාමිනිතො එවං වුත්තං. **වත්ථුසභාගාති** වත්ථුවසෙන සමානභාගා, එකකොට්ඨාසාති වුත්තං හොති. ඉමමෙව වත්ථුසභාගං දෙසෙතුං න වට්ටති ''න, භික්ඛවෙ, සභාගා ආපත්ති දෙසෙතබ්බා, යො දෙසෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (මහාව. 169) වුත්තත්තා, න පන ආපත්තිසභාගං. තෙනාහ **''විකාලභොජනපච්චයා ආපන්නං පනා''**තිආදි. **ආපත්තිසභාගන්ති** ආපත්තියා සමානභාගං.

සාමන්තා ආවාසාති සාමන්තආවාසං, සමීපවිහාරන්ති අත්ථො. **සජ්ජුකන්ති** තදහෙවාගමනත්ථාය. **පාහෙතබ්බොති** පෙසෙතබ්බො. **ඉච්චෙතං කුසලන්ති** ඉති එතං සුන්දරං භද්දකං, ලද්ධකප්පන්ති වුත්තං හොති. **නො චෙ ලභෙථාති** විහාරානං දූරතාය වා මග්ගෙ පරිපන්ථාදිනා වා යදි න ලභෙථ. ''තස්ස සන්තිකෙ පටිකරිස්සතී''ති ඉමිනා වචනෙන සභාගාපත්ති ආවි කාතුම්පි න ලබ්භතීති දීපිතං හොති. යදි ලභෙය්‍ය, ආවි කත්වාපි උපොසථං කරෙය්‍ය. යදි පන සබ්බො සඞ්ඝො සභාගං සඞ්ඝාදිසෙසං ආපන්නො හොති, ඤත්තිං ඨපෙත්වා උපොසථං කාතුං න වට්ටති, උපොසථස්ස අන්තරායොව හොති. උභොපි දුක්කටං ආපජ්ජන්ති ''න, භික්ඛවෙ, සභාගා ආපත්ති දෙසෙතබ්බා, යො දෙසෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්ස. න, භික්ඛවෙ, සභාගා ආපත්ති පටිග්ගහෙතබ්බා, යො පටිග්ගණ්හෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (මහාව. 169) වුත්තත්තා. **විමති** සංසයො, තත්ථ නියුත්තො **වෙමතිකො**. ''පුන නිබ්බෙමතිකො හුත්වා දෙසෙතබ්බමෙවා''ති නෙව පාළියං, න ච අට්ඨකථායං අත්ථි, දෙසිතෙ පන දොසො නත්ථි. **වුත්තනයෙනෙවාති** ''පාරිසුද්ධිං ආයස්මන්තො ආරොචෙථා''තිආදිනා නයෙන සාපත්තිකස්ස උපොසථකරණෙ පඤ්ඤත්තං දුක්කටං ආපජ්ජන්තීති වුත්තනයෙනෙව. කස්මා සභාගාපත්තියෙව වුත්තාති ආහ **''එතාසු හී''**තිආදි. **විසභාගාපත්තීසු විජ්ජමානාසුපි පත්තකල්ලං හොතියෙවාති** විසභාගාසු පන විජ්ජමානාසු තෙසංයෙව පුග්ගලානං ආපත්ති, න සඞ්ඝස්සාති සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං හොතියෙව.

අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නකො නාම චතුන්නං පාරාජිකානං අඤ්ඤතරං අජ්ඣාපන්නකො. පණ්ඩකාදීනං විනිච්ඡයො පරතො පාරාජිකුද්දෙසෙ ආවි භවිස්සති . **තිරච්ඡානගතොති** අන්තමසො සක්කං දෙවරාජානං උපාදාය යො කොචි නාගමාණවකාදිකො අමනුස්සජාතිකො වෙදිතබ්බො, න අස්සගොණාදයො. තෙනාහ **''එත්ථ වා''**තිආදි. තත්ථ **එත්ථාති** එතිස්සං වජ්ජනීයපුග්ගලකථායං. **යස්ස උපසම්පදා පටික්ඛිත්තාති** ''තිරච්ඡානගතො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො, න උපසම්පාදෙතබ්බො''ති (මහාව. 111) යස්ස නාගසුපණ්ණාදිනො තිරච්ඡානගතස්ස උපසම්පදා පටික්ඛිත්තා , සො ඉධාපි තිරච්ඡානගතො නාමාති අත්ථො. තත්ථ හි අන්තමසො දෙවෙ උපාදාය නාගමාණවකාදිකො යො කොචි අමනුස්සජාතිකො ''තිරච්ඡානගතො''ති අධිප්පෙතො. වුත්තඤ්හි **සමන්තපාසාදිකායං** ''තිරච්ඡානගතො, භික්ඛවෙති එත්ථ නාගො වා හොතු සුපණ්ණමාණවකාදීනං වා අඤ්ඤතරො, අන්තමසො සක්කං දෙවරාජානං උපාදාය යො කොචි අමනුස්සජාතියො, සො සබ්බොව ඉමස්මිං අත්ථෙ 'තිරච්ඡානගතො'ති වෙදිතබ්බො''ති (මහාව. අට්ඨ. 111). **තිත්ථං** වුච්චති ලද්ධි, තං එතෙසං අත්ථීති **තිත්ථිකා,** තිත්ථිකා එව **තිත්ථියා,** ඉතො අඤ්ඤලද්ධිකාති අත්ථො.

සුත්තස්ස උද්දෙසො **සුත්තුද්දෙසො**. පාරිසුද්ධි එව උපොසථො **පාරිසුද්ධිඋපොසථො**. එසෙව නයො **අධිට්ඨානුපොසථොති** එත්ථාපි. **සොති** පාතිමොක්ඛුද්දෙසො. ඔවාදොව පාතිමොක්ඛං, තස්ස උද්දෙසො සරූපෙන කථනං **ඔවාදපාතිමොක්ඛුද්දෙසො**. ''ඉමස්මිං වීතික්කමෙ අයං නාම ආපත්ති''ති එවං ආපත්තිවසෙන ආණාපනං පඤ්ඤාපනං **ආණා,** සෙසං අනන්තරසදිසමෙව.

ඛන්තී පරමං තපො තිතික්ඛා...පෙ.... වුත්තා තිස්සො ගාථායො නාම –

''ඛන්තී පරමං තපො තිතික්ඛා;
නිබ්බානං පරමං වදන්ති බුද්ධා;
න හි පබ්බජිතො පරූපඝාතී;
න සමණො හොති පරං විහෙඨයන්තො.

''සබ්බපාපස්ස අකරණං, කුසලස්ස උපසම්පදා;
සචිත්තපරියොදපනං, එතං බුද්ධාන සාසනං.

''අනූපවාදො අනූපඝාතො, පාතිමොක්ඛෙ ච සංවරො;
මත්තඤ්ඤුතා ච භත්තස්මිං, පන්තඤ්ච සයනාසනං;
අධිචිත්තෙ ච ආයොගො, එතං බුද්ධාන සාසන''න්ති.(දී. නි. 2.90; ධ. ප. 183-185) –

ඉමා තිස්සො ගාථායො.

තත්ථ **ඛන්තී පරමං තපොති** (දී. නි. අට්ඨ. 2.90; ධ. ප. අට්ඨ. 2.185) අධිවාසනඛන්ති නාම පරමං තපො. **තිතික්ඛාති** ඛන්තියා එව වෙවචනං, තිතික්ඛාසඞ්ඛාතා අධිවාසනඛන්ති උත්තමං තපොති අත්ථො. **නිබ්බානං පරමං වදන්තීති** සබ්බාකාරෙන පන නිබ්බානං ''පරම''න්ති වදන්ති බුද්ධා. **න හි පබ්බජිතො පරූපඝාතීති** යො අධිවාසනඛන්තිවිරහිතත්තා පරං උපඝාතෙති බාධති විහිංසති, සො පබ්බජිතො නාම න හොති. චතුත්ථපාදො පන තස්සෙව වෙවචනං. ''න හි පබ්බජිතො''ති එතස්ස හි **''නසමණො හොති''**ති වෙවචනං. ''පරූපඝාතී''ති එතස්ස **''පරං විහෙඨයන්තො''**ති වෙවචනං. අථ වා **පරූපඝාතීති** සීලූපඝාතී. සීලඤ්හි උත්තමට්ඨෙන ''පර''න්ති වුච්චති. යො ච සමණො පරං යං කඤ්චි සත්තං විහෙඨයන්තො පරූපඝාතී හොති, අත්තනො සීලවිනාසකො, සො පබ්බජිතො නාම න හොතීති අත්ථො. අථ වා යො අධිවාසනඛන්තියා අභාවා පරූපඝාතී හොති, පරං අන්තමසො ඩංසමකසම්පි සඤ්චිච්ච ජීවිතා වොරොපෙති, සො න හි පබ්බජිතො. කිං කාරණා? මලස්ස අපබ්බාජිතත්තා. ''පබ්බාජයමත්තනො මලං, තස්මා 'පබ්බජිතො'ති වුච්චතී''ති (ධ. ප. 388) ඉදඤ්හි පබ්බජිතලක්ඛණං. යොපි න හෙව ඛො උපඝාතෙති න මාරෙති, අපිච දණ්ඩාදීහි විහෙඨෙති, සො පරං විහෙඨයන්තො සමණො න හොති. කිං කාරණා? විහෙසාය අසමිතත්තා. ''සමිතත්තා හි පාපානං, 'සමණො'ති පවුච්චතී''ති (ධ. ප. 265) ඉදඤ්හි සමණලක්ඛණං.

දුතියගාථාය **සබ්බපාපස්සාති** සබ්බාකුසලස්ස. **අකරණන්ති** අනුප්පාදනං. **කුසලස්සාති** චතුභූමකකුසලස්ස. **උපසම්පදාති** උපසම්පාදනං පටිලාභො. **සචිත්තපරියොදපනන්ති** අත්තනො චිත්තස්ස වොදාපනං පභස්සරභාවකරණං සබ්බසො පරිසොධනං, තං පන අරහත්තෙන හොති. ඉති සීලසංවරෙන සබ්බපාපං පහාය ලොකියලොකුත්තරාහි සමථවිපස්සනාහි කුසලං සම්පාදෙත්වා අරහත්තඵලෙන චිත්තං පරියොදාපෙතබ්බන්ති එතං බුද්ධානං සාසනං ඔවාදො අනුසිට්ඨි.

තතියගාථාය **අනූපවාදොති** වාචාය කස්සචි අනුපවදනං. **අනූපඝාතොති** කායෙන කස්සචි උපඝාතස්ස අකරණං. **පාතිමොක්ඛෙති** යං තං පාතිමොක්ඛං පඅතිමොක්ඛං අතිපමොක්ඛං උත්තමං සීලං, පාති වා අගතිවිසෙසෙහි, මොක්ඛෙති දුග්ගතිභයෙහි. යො වා නං පාති, තං මොක්ඛෙතීති ''පාතිමොක්ඛ''න්ති වුච්චති, තස්මිං පාතිමොක්ඛෙ ච. **සංවරොති** සත්තන්නං ආපත්තික්ඛන්ධානං අවීතික්කමලක්ඛණො සංවරො. **මත්තඤ්ඤුතාති** පටිග්ගහණපරිභොගවසෙන පමාණඤ්ඤුතා. **පන්තඤ්ච සයනාසනන්ති** ජනසඞ්ඝට්ටනවිරහිතං නිජ්ජනසම්බාධං

විවිත්තං, සෙනාසනඤ්ච. එත්ථ ච ද්වීහියෙව පච්චයෙහි චතුපච්චයසන්තොසො දීපිතොති වෙදිතබ්බො පච්චයසන්තොසසාමඤ්ඤෙන ඉතරද්වයස්සාපි ලක්ඛණහාරනයෙන ජොතිතත්තා. **අධිචිත්තෙ ච ආයොගොති** විපස්සනාපාදකං අට්ඨසමාපත්තිචිත්තං, තතොපි මග්ගඵලචිත්තමෙව අධිචිත්තං, තස්මිං යථාවුත්තෙ අධිචිත්තෙ ආයොගො ච අනුයොගො චාති අත්ථො. **එතං බුද්ධාන සාසනන්ති** එතං පරස්ස අනුපවදනං, අනුපඝාතනං, පාතිමොක්ඛෙ සංවරො, පටිග්ගහණපරිභොගෙසු මත්තඤ්ඤුතා, අට්ඨසමාපත්තිවසිභාවාය විවිත්තසෙනාසනසෙවනඤ්ච බුද්ධානං සාසනං ඔවාදො අනුසිට්ඨීති. ඉමා පන තිස්සො ගාථා සබ්බබුද්ධානං පාතිමොක්ඛුද්දෙසගාථායො හොන්තීති වෙදිතබ්බා. තං බුද්ධා එව උද්දිසන්ති, න සාවකා.

‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො’’තිආදිනා (මහාව. 134) නයෙන වුත්තං **ආණාපාතිමොක්ඛං** නාම. තං සාවකා එව උද්දිසන්ති, න බුද්ධා සඞ්ඝකම්මං කරොන්ති, න ච තත්ථ පරියාපන්නාති ආහ **‘‘තං සාවකා එව උද්දිසන්ති, න බුද්ධා’’**ති. **ඉමස්මිං අත්ථෙ**ති ‘‘පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යා’’ති එතස්මිං අත්ථෙ.

අනුපගතො නාම තත්ථෙව උපසම්පන්නො, අසතියා පුරිමිකාය අනුපගතො වා. **චාතුමාසිනියන්ති** චාතුමාසියං. සා හි චතුන්නං මාසානං පාරිපූරිභූතාති චාතුමාසී, සා එව ‘‘චාතුමාසිනී’’ති වුච්චති, තස්සං චාතුමාසිනියං. පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමාසිනියන්ති අත්ථො. **කායසාමග්ගින්ති** කායෙන සමග්ගභාවං, හත්ථපාසූපගමනන්ති වුත්තං හොති.

අයං පනෙත්ථ විනිච්ඡයො – සචෙ පුරිමිකාය පඤ්ච භික්ඛූ වස්සං උපගතා, පච්ඡිමිකායපි පඤ්ච, පුරිමෙහි ඤත්තිං ඨපෙත්වා පවාරිතෙ පච්ඡිමෙහි තෙසං සන්තිකෙ පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බො, න එකස්මිං උපොසථග්ගෙ ද්වෙ ඤත්තියො ඨපෙතබ්බා. සචෙපි පච්ඡිමිකාය උපගතා චත්තාරො, තයො, ද්වෙ, එකො වා හොති, එසෙව නයො. අථ පුරිමිකාය චත්තාරො, පච්ඡිමිකායපි චත්තාරො, තයො, ද්වෙ, එකො වා, එසෙව නයො. අථ පුරිමිකාය තයො, පච්ඡිමිකාය තයො, ද්වෙ වා, එසෙව නයො. ඉදඤ්හෙත්ථ ලක්ඛණං – සචෙ පුරිමිකාය උපගතෙහි පච්ඡිමිකාය උපගතා ථොකතරා චෙව හොන්ති සමසමා ච, සඞ්ඝපවාරණාය ච ගණං පූරෙන්ති, සඞ්ඝපවාරණාවසෙන ඤත්තිං ඨපෙත්වා පුරිමෙහි පවාරෙතබ්බා. සචෙ පන පුරිමිකාය තයො, පච්ඡිමිකාය එකො හොති, තෙන සද්ධිං තෙ චත්තාරො හොන්ති, චතුන්නං සඞ්ඝඤත්තිං ඨපෙත්වා පවාරෙතුං න වට්ටති. ගණඤත්තියා පන සො ගණපූරකො හොති, තස්මා ගණවසෙන ඤත්තිං ඨපෙත්වා පුරිමෙහි පවාරෙතබ්බං, ඉතරෙන තෙසං සන්තිකෙ පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බො. සචෙ පුරිමිකාය ද්වෙ, පච්ඡිමිකාය ද්වෙ වා එකො වා, එත්ථාපි එසෙව නයො. සචෙ පුරිමිකාය එකො, පච්ඡිමිකායපි එකො, එකෙන එකස්ස සන්තිකෙ පවාරෙතබ්බං, එකෙන පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බො . සචෙ පුරිමවස්සූපගතෙහි පච්ඡිමවස්සූපගතා එකෙනපි අධිකතරා හොන්ති, පඨමං පාතිමොක්ඛං උද්දිසිත්වා පච්ඡා ථොකතරෙහි තෙසං සන්තිකෙ පවාරෙතබ්බං. කත්තිකචාතුමාසිනිපවාරණාය පන සචෙ පඨමං වස්සූපගතෙහි මහාපවාරණාය පවාරිතෙහි පච්ඡා උපගතා අධිකතරා වා සමසමා වා හොන්ති, පවාරණාඤත්තිං ඨපෙත්වා පවාරෙතබ්බං. තෙහි පවාරිතෙ පච්ඡා ඉතරෙහි පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බො. අථ මහාපවාරණාය පවාරිතා බහූ හොන්ති, පච්ඡා වස්සූපගතා ථොකා වා එකො වා, පාතිමොක්ඛෙ උද්දිට්ඨෙ පච්ඡා තෙසං සන්තිකෙ තෙන පවාරෙතබ්බන්ති.

එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වාති එකස්මිං අංසෙ සාධුකං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වාති අත්ථො. **අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාති** දසනඛසමොධානසමුජ්ජලං අඤ්ජලිං උක්ඛිපිත්වා. සචෙ පන තත්ථ පාරිවාසිකොපි අත්ථි, සඞ්ඝනවකට්ඨානෙ නිසීදිත්වා තත්ථෙව නිසින්නෙන අත්තනො පාළියා පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බො. පාතිමොක්ඛෙ උද්දිසියමානෙ පන පාළියා අනිසීදිත්වා පාළිං විහාය හත්ථපාසං අමුඤ්චන්තෙන නිසීදිතබ්බං. පවාරණායපි එසෙව නයො.

සබ්බං පුබ්බකරණීයන්ති සම්මජ්ජනාදිං නවවිධං පුබ්බකිච්චං. යථා ච සබ්බො සඞ්ඝො සභාගාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා ‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො…පෙ…. පටිකරිස්සතී’’ති (මහාව. 171) ඤත්තිං ඨපෙත්වා උපොසථං කාතුං ලභති, එවමෙත්ථාපි තීහි ‘‘සුණන්තු මෙ ආයස්මන්තා ඉමෙ භික්ඛූ සභාගං ආපත්තිං ආපන්නා, යදා අඤ්ඤං භික්ඛුං සුද්ධං අනාපත්තිකං පස්සිස්සන්ති, තදා තස්ස සන්තිකෙ තං ආපත්තිං පටිකරිස්සන්තී’’ති ගණඤත්තිං ඨපෙත්වා, ද්වීහිපි ‘‘අඤ්ඤං සුද්ධං පස්සිත්වා පටිකරිස්සාමා’’ති වත්වා උපොසථං කාතුං වට්ටති. එකෙනාපි ‘‘පරිසුද්ධං ලභිත්වා පටිකරිස්සාමී’’ති ආභොගං කත්වා කාතුං වට්ටති. **තදහූති** තස්මිං අහු, තස්මිං දිවසෙති අත්ථො. **නානාසංවාසකෙහීති** ලද්ධිනානාසංවාසකෙහි. **අනාවාසො** නාම නවකම්මසාලාදිකො යො කොචි පදෙසො. **අඤ්ඤත්‍ර සඞ්ඝෙනාති** සඞ්ඝප්පහොනකෙහි භික්ඛූහි විනා. **අඤ්ඤත්‍ර අන්තරායාති** පුබ්බෙ වුත්තං දසවිධමන්තරායං විනා. සබ්බන්තිමෙන පන පරිච්ඡෙදෙන අත්තචතුත්ථෙන අන්තරායෙ වා සති ගන්තුං වට්ටති. යථා ච ආවාසාදයො න ගන්තබ්බා, එවං සචෙ විහාරෙ උපොසථං කරොන්ති, උපොසථාධිට්ඨානත්ථං සීමාපි නදීපි න ගන්තබ්බා. සචෙ පනෙත්ථ කොචි භික්ඛු හොති, තස්ස සන්තිකං ගන්තුං වට්ටති. විස්සට්ඨඋපොසථාපි ආවාසා ගන්තුං වට්ටති. එවං ගතො අධිට්ඨාතුම්පි ලභති. ආරඤ්ඤකෙනාපි භික්ඛුනා උපොසථදිවසෙ ගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා අත්තනො විහාරමෙව ආගන්තබ්බං. සචෙ අඤ්ඤං විහාරං ඔක්කමති, තත්ථ උපොසථං කත්වාව ආගන්තබ්බං, අකත්වා ආගන්තුං න වට්ටති. යං ජානාති ‘‘අජ්ජෙව තත්ථ ගන්තුං සක්කොමී’’ති (මහාව. අට්ඨ. 181) එවරූපො පන ආවාසො ගන්තබ්බො. තත්ථ භික්ඛූහි සද්ධිං උපොසථං කරොන්තෙනාපි හි ඉමිනා නෙව උපොසථන්තරායො කතො භවිස්සතීති.

උදකං ආසනෙන චාති ආසනෙන සහ පානීයපරිභොජනීයං උදකඤ්චාති අත්ථො. සඞ්ඝසන්නිපාතතො පඨමං කත්තබ්බං **පුබ්බකරණං**. පුබ්බකරණතො පච්ඡා කත්තබ්බම්පි උපොසථකම්මතො පඨමං කත්තබ්බත්තා **පුබ්බකිච්චං**. උභයම්පි චෙතං උපොසථකම්මතො පඨමං කත්තබ්බත්තා ''පුබ්බකිච්ච''මිච්චෙව එත්ථ වුත්තන්ති ආහ **''එවං ද්වීහි නාමෙහි නවවිධං පුබ්බකිච්චං දස්සිත''**න්ති. කිං තං කතන්ති පුච්ඡතීති ආහ **''න හී''**තිආදි. **තං අකත්වා උපොසථං කාතුං න වට්ටති** ''න, භික්ඛවෙ, ථෙරෙන ආණත්තෙන අගිලානෙන න සම්මජ්ජිතබ්බං, යො න සම්මජ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා''තිආදි (මහාව. 159) වචනතො. තෙනෙවාහ **''තස්මා ථෙරෙන ආණත්තෙනා''**තිආදි.

සචෙ පන ආණත්තො සම්මජ්ජනිං තාවකාලිකම්පි න ලභති, සාඛාභඞ්ගං කප්පියං කාරෙත්වා සම්මජ්ජිතබ්බං. තම්පි අලභන්තස්ස ලද්ධකප්පියං හොති. **පානීයං පරිභොජනීයං උපට්ඨාපෙතබ්බ**න්ති ආගන්තුකානං අත්ථාය පානීයපරිභොජනීයං උපට්ඨාපෙතබ්බං. **ආසනං පඤ්ඤාපෙතබ්බ**න්ති පීඨඵලකාදිආසනං පඤ්ඤාපෙතබ්බං. සචෙ උපොසථාගාරෙ ආසනානි නත්ථි, සංඝිකාවාසතොපි ආහරිත්වා පඤ්ඤාපෙත්වා පුන හරිතබ්බානි. ආසනෙසු අසති කටසාරකෙපි තට්ටිකායොපි පඤ්ඤාපෙතුං වට්ටති. තට්ටිකාසුපි අසති සාඛාභඞ්ගානි කප්පියං කාරෙත්වා පඤ්ඤාපෙතබ්බානි. කප්පියකාරකං අලභන්තස්ස ලද්ධකප්පියං හොති. **පදීපො කාතබ්බොති** පදීපෙතබ්බො, පදීපුජ්ජලනං කාතබ්බන්ති වුත්තං හොති. ආණාපෙන්තෙන පන ''අසුකස්මිං නාම ඔකාසෙ තෙලං වා වට්ටි වා කපල්ලිකා වා අත්ථි, තං ගහෙත්වා කරොහී''ති වත්තබ්බො. සචෙ තෙලාදීනි නත්ථි, පරියෙසිතබ්බානි. පරියෙසිත්වා අලභන්තස්ස ලද්ධකප්පියං හොති. අපිච කපාලෙ අග්ගිපි ජාලෙතබ්බො. ආණාපෙන්තෙන ච කිඤ්චි කම්මං කරොන්තො වා සදාකාලමෙව එකො වා භාරනිත්ථරණකො වා සරභාණකධම්මකථිකාදීසු අඤ්ඤතරො වා න ආණාපෙතබ්බො, අවසෙසා පන වාරෙන ආණාපෙතබ්බා. තෙනාහ **''ථෙරෙනාපි පතිරූපං ඤත්වා ආණාපෙතබ්බ''**න්ති.

බහි උපොසථං කත්වා ආගතෙනාති නදියා වා සීමාය වා යත්ථ කත්ථචි උපොසථං කත්වා ආගතෙන ඡන්දො දාතබ්බො, ''කතො මයා උපොසථො''ති අච්ඡිතුං න ලභතීති අධිප්පායො. **කිච්චප්පසුතො වාති** ගිලානුපට්ඨාකාදිකිච්චප්පසුතො වා. සචෙ ගිලානො ඡන්දපාරිසුද්ධිං දාතුං න සක්කොති, මඤ්චෙන වා පීඨෙන වා සඞ්ඝමජ්ඣං ආනෙත්වා උපොසථො කාතබ්බො. සචෙ ගිලානුපට්ඨාකානං භික්ඛූනං එවං හොති ''සචෙ ඛො මයං ඉමං ගිලානං ඨානා චාවෙස්සාම, ආබාධො වා අභිවඩ්ඪිස්සති, කාලකිරියා වා භවිස්සතී''ති, න ත්වෙව සො ගිලානො ඨානා චාවෙතබ්බො, සඞ්ඝෙන තත්ථ ගන්ත්වා උපොසථො කාතබ්බො, න ත්වෙව වග්ගෙන සඞ්ඝෙන උපොසථො කාතබ්බො. කරෙය්‍ය චෙ, ආපත්ති දුක්කටස්ස. සචෙ බහූ තාදිසා ගිලානා හොන්ති, සඞ්ඝෙන පටිපාටියා ඨත්වා සබ්බෙ හත්ථපාසෙ කාතබ්බා. සචෙ දූරෙ දූරෙ හොන්ති, සඞ්ඝො නප්පහොති, තං දිවසං උපොසථො න කාතබ්බො, න ත්වෙව වග්ගෙන සඞ්ඝෙන උපොසථො කාතබ්බො. ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තදහුපොසථෙ පාරිසුද්ධිං දෙන්තෙන ඡන්දම්පි දාතුං, සන්ති සඞ්ඝස්ස කරණීය''න්ති (මහාව. 165) වුත්තත්තා භගවතො ආණං කරොන්තෙන ''ඡන්දං **දම්මී''**ති වුත්තං. ''ඡන්දහාරකො චෙ, භික්ඛවෙ, දින්නෙ ඡන්දෙ තත්ථෙව පක්කමති, අඤ්ඤස්ස දාතබ්බො ඡන්දො''තිආදිවචනතො (මහාව. 165) පුන අත්තනො ඡන්දදානපරිස්සමවිනොදනත්ථං **''ඡන්දං මෙ හරා''**ති වුත්තං. ''ඡන්දහාරකො චෙ, භික්ඛවෙ, දින්නෙ ඡන්දෙ සඞ්ඝප්පත්තො සඤ්චිච්ච න ආරොචෙති, ආහටො හොති ඡන්දො, ඡන්දහාරකස්ස ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (මහාව. 165) වුත්තත්තා දුක්කටතො තං මොචෙතුං **''ඡන්දං මෙ ආරොචෙහී''**ති වුත්තං.

කායෙන වා වාචාය වා උභයෙන වා විඤ්ඤාපෙතබ්බොති මනසා චින්තෙත්වා කායප්පයොගං කරොන්තෙන යෙන කෙනචි අඞ්ගපච්චඞ්ගෙන වා, වාචං පන නිච්ඡාරෙතුං සක්කොන්තෙන තථෙව වාචාය වා, උභයථාපි සක්කොන්තෙන කායවාචාහි වා විඤ්ඤාපෙතබ්බො, ජානාපෙතබ්බොති අත්ථො. **''අයං අත්ථො''**ති වචනතො පන යාය කායචිපි භාසාය විඤ්ඤාපෙතුං වට්ටති, පාරිසුද්ධිදානෙපි ඡන්දදානෙ වුත්තසදිසොව විනිච්ඡයො. තං පන දෙන්තෙන පඨමං සන්තී ආපත්ති දෙසෙතබ්බා. න හි සාපත්තිකො සමානො ''පාරිසුද්ධිං දම්මි, පාරිසුද්ධිං මෙ හර, පාරිසුද්ධිං මෙ ආරොචෙහී''ති (මහාව. 164) වත්තුං ලභති. ''සන්ති සඞ්ඝස්ස කරණීයානී''ති වත්තබ්බෙ වචනවිපල්ලාසෙන **''සන්ති සඞ්ඝස්ස කරණීය''**න්ති වුත්තං. **තෙසඤ්ච අත්තනො ච ඡන්දපාරිසුද්ධිං දෙතීති** එත්ථ ඡන්දො ච ඡන්දපාරිසුද්ධි ච **ඡන්දපාරිසුද්ධි,** තං දෙතීති සරූපෙකසෙසනයෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො. **ඉතරාති** අඤ්ඤෙසං ඡන්දපාරිසුද්ධි. **බිළාලසඞ්ඛලිකා ඡන්දපාරිසුද්ධීති** එත්ථ **බිළාලසඞ්ඛලිකා** නාම බිළාලබන්ධනං. තත්ථ හි සඞ්ඛලිකාය පඨමවලයං දුතියවලයංයෙව පාපුණාති, න තතියං, එවමයම්පි ඡන්දපාරිසුද්ධි දායකෙන යස්ස දින්නා, තතො අඤ්ඤත්ථ න ගච්ඡතීති (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.164; වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.164). තස්මා සා බිළාලසඞ්ඛලිකසදිසත්තා ''බිළාලසඞ්ඛලිකා''ති වුත්තා. බිළාලසඞ්ඛලිකග්ගහණඤ්චෙත්ථ යාසං කාසඤ්චි සඞ්ඛලිකානං උපලක්ඛණමත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

උතුක්ඛානන්ති තං තං කිරියං අරති වත්තෙතීති **උතු,** තස්ස අක්ඛානං උතුක්ඛානං, උතුආචික්ඛනන්ති අත්ථො. යථා ච තස්ස ආචික්ඛනං, තං සරූපතො දස්සෙතුං **''හෙමන්තාදීන''**න්තිආදි වුත්තං. **ගණනාති** කලනා. භික්ඛුනීනං අට්ඨගරුධම්මෙහි ඔවදනං **භික්ඛුනොවාදො. ස්වෙ උපොසථොති ආගන්ත්වාති** ''ස්වෙ උපොසථො හොතී''ති වුත්තෙ අජ්ජෙව ආගන්ත්වා පන්නරසිකෙ උපොසථෙ පක්ඛස්ස චාතුද්දසියං, චාතුද්දසිකෙ තෙරසියං ආගන්ත්වාති වුත්තං හොති. **මහාපච්චරියං** පන ''පක්ඛස්ස තෙරසියංයෙව ආගන්ත්වා 'අයං උපොසථො චාතුද්දසිකො වා පන්නරසිකො වා'ති පුච්ඡිතබ්බ''න්ති (පාචි. අට්ඨ. 149) වුත්තං. එවං පුච්ඡිතෙන ච භික්ඛුනා සචෙ චාතුද්දසියං උපොසථං කරොන්ති, ''චාතුද්දසිකො භගිනී''ති වත්තබ්බං. සචෙ පන්නරසියං කරොන්ති, ''පන්නරසිකො භගිනී''ති වත්තබ්බං. ''අනුජානාමි,

භික්ඛවෙ, ඨපෙත්වා බාලං, ඨපෙත්වා ගිලානං, ඨපෙත්වා ගමිකං අවසෙසෙහි ඔවාදං ගහෙතු''න්ති (චූළව. 414) වුත්තත්තා **''තං ඨපෙත්වා''**තිආදිමාහ. තත්ථ ආරොචනවිධානං අජානන්තො **බාලො.** චාතුද්දසිකපන්නරසිකෙසු උපොසථෙසු වා පාටිපදෙ වා ගන්තුකාමො **ගමියො,** දුතියපක්ඛදිවසතො පන පට්ඨාය තතො උද්ධං ගච්ඡන්තො ඉධ ගමියො නාම න හොති. අරඤ්ඤෙ නිවාසො අස්සාති **ආරඤ්ඤිකො.** සොපි ''අහං අරඤ්ඤවාසී, ස්වෙ උපොසථො, විහාරෙ න වසාමී''ති අප්පටිග්ගහිතුං න ලභති. යදි න ගණ්හෙය්‍ය, දුක්කටං ආපජ්ජෙය්‍ය. වුත්තඤ්හෙතං ''න, භික්ඛවෙ, ඔවාදො න ගහෙතබ්බො, යො න ගණ්හෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (චූළව. 414). තෙන පන පච්චාහරණත්ථාය සඞ්කෙතො කාතබ්බො. වුත්තඤ්හෙතං ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආරඤ්ඤිකෙන භික්ඛුනා ඔවාදං ගහෙතුං, සඞ්කෙතඤ්ච කාතුං අත්‍ර පතිහරිස්සාමී''ති (චූළව. 415). තස්මා ආරඤ්ඤිකෙන භික්ඛුනා සචෙ භික්ඛුනීනං වසනගාමෙ භික්ඛා ලබ්භති, තත්ථෙව චරිත්වා භික්ඛුනියො දිස්වා ආරොචෙත්වා ගන්තබ්බං. නො චෙ ස්ස තත්ථ භික්ඛා සුලභා හොති, සාමන්තගාමෙ චරිත්වා භික්ඛුනීනං ගාමං ආගම්ම තථෙව කාතබ්බං. සචෙ දූරං ගන්තබ්බං හොති, සඞ්කෙතො කාතබ්බො ''අහං අසුකං නාම තුම්හාකං ගාමද්වාරෙ සභං වා මණ්ඩපං වා රුක්ඛමූලං වා උපසඞ්කමිස්සාමි, තත්‍ර ආගච්ඡෙය්‍යාථා''ති. භික්ඛුනීහි තත්‍ර ගන්තබ්බං, අගන්තුං න ලබ්භති. වුත්තඤ්හෙතං ''න, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනියා සඞ්කෙතං න ගන්තබ්බං, යා න ගච්ඡෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (චූළව. 415). **උපොසථග්ගෙති** උපොසථකරණට්ඨානෙ. **අට්ඨහි අඞ්ගෙහීති** –

> ''සීලවා හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො, අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු. බහුස්සුතො හොති සුතධරො සුතසන්නිචයො, යෙ තෙ ධම්මා ආදිකල්‍යාණා මජ්ඣෙකල්‍යාණා පරියොසානකල්‍යාණා සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං අභිවදන්ති, තථාරූපාස්ස ධම්මා බහුස්සුතා හොන්ති, ධාතා වචසා පරිචිතා, මනසා අනුපෙක්ඛිතා, දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධා. උභයානි ඛො පනස්ස පාතිමොක්ඛානි විත්ථාරෙන ස්වාගතානි හොන්ති සුවිභත්තානි සුප්පවත්තීනි සුවිනිච්ඡිතානි සුත්තසො අනුබ්‍යඤ්ජනසො. කල්‍යාණවාචො හොති කල්‍යාණවාක්කරණො. යෙභුය්‍යෙන භික්ඛුනීනං පියො හොති මනාපො. පටිබලො හොති භික්ඛුනියො ඔවදිතුං. න ඛො පනෙතං භගවන්තං උද්දිස්ස පබ්බජිතාය කාසායවත්ථවසනාය ගරුධම්මං අජ්ඣාපන්නපුබ්බො හොති. වීසතිවස්සො වා හොති අතිරෙකවීසතිවස්සො වා''ති (පාචි. 147) –

ඉමෙහි අට්ඨහි අඞ්ගෙහි. **පාසාදිකෙනාති** පසාදාවහෙන නිද්දොසෙන කායවචීමනොකම්මෙන. **සම්පාදෙතූති** තිවිධං සික්ඛං සම්පාදෙතු. යදා පන තාහි භික්ඛුනීහි පාතිමොක්ඛුද්දෙසකංයෙව දිස්වා ඔවාදො යාචිතො, තදා උපොසථග්ගෙ සන්නිපතිතෙහි භික්ඛුසඞ්ඝෙහි පුබ්බකිච්චවසෙන ''අත්ථි කාචි භික්ඛුනියො ඔවාදං යාචමානා''ති පුච්ඡිතෙ ''එවං වදෙහී''ති අත්තනා වත්තබ්බවචනං අඤ්ඤෙන කථාපෙත්වා ''අත්ථි කොචි භික්ඛු භික්ඛුනොවාදකො සම්මතො''තිආදිං සයං වත්වා පුන සයමෙව ගන්ත්වා භික්ඛුනීනං ආරොචෙතබ්බං. අඤ්ඤෙන වා භික්ඛුනා තස්මිං දිවසෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසාපෙතබ්බං. **ඉදන්ති** ''තාහී''ති බහුවචනං. **එකතො** සහෙව.

ඤත්තිට්ඨපකෙන වාති යත්ථ තිණ්ණං වසනට්ඨානෙ පාතිමොක්ඛුද්දෙසො නත්ථි, තත්ථ ඤත්තිට්ඨපනකෙන වා. **ඉතරෙන වාති** යත්ථ ද්වෙ භික්ඛූ වසන්ති, එකො වා, තත්ථ ඉතරෙන වා භික්ඛුනා සචෙ සයමෙව සම්මතො, ''අහ''න්ති වත්තබ්බං . **තථෙවාති** උපොසථග්ගෙ වුත්තසදිසමෙව. **''ආරොචෙත්වාවා''**ති ඉමිනා අනාරොචනං පටික්ඛිපති. ''න, භික්ඛවෙ, ඔවාදො න ආරොචෙතබ්බො, යො න ආරොචෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (චූළව. 415) වචනතො ඔවාදං ගහෙත්වා උපොසථග්ගෙ අනාරොචෙතුං න වට්ටති.

පරිසුද්ධභාවන්ති ආපත්තියා පරිසුද්ධතං. **ආරොචෙථාති** ආවි කරොථ. **එත්ථ සියාති** ''පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සාමී''ති එතස්මිං පදෙ අයමනුයොගො භවෙය්‍ය. කිං තං, යං සියාති ආහ **''සඞ්ඝො උපොසථං කරෙය්‍යා''**තිආදි. **පුබ්බෙනාපරං සන්ධියතීති** පුබ්බවචනෙන අපරං වචනං සන්ධානං ගච්ඡති. **සාමග්ගියාති** කායචිත්තෙහි සහිතතාය. **ගණස්සාති** උද්දෙසකං ඨපෙත්වා චතුවග්ගෙ සෙසභික්ඛූනං. **සඞ්ඝස්ස උද්දිට්ඨං හොතීති** සඞ්ඝෙන උද්දිට්ඨං හොති. කරණත්ථෙ චෙතං සාමිවචනං. **එත්ථාති** පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ. **ලක්ඛණන්ති** සභාවො.

ථෙරා ච නවා ච මජ්ඣිමා චාති එත්ථ දසවස්සා, අතිරෙකදසවස්සා ච **ථෙරා.** ඌනපඤ්චවස්සා **නවා.** පඤ්චවස්සා, අතිරෙකපඤ්චවස්සා ච **මජ්ඣිමා. අට්ඨිං කත්වාති** අත්තානං තෙන පාතිමොක්ඛෙන අත්ථිකං කත්වා, තං වා පාතිමොක්ඛං ''ඉදං මය්හං පාතිමොක්ඛ''න්ති අත්ථිං කත්වා. **මනසි කරිත්වාති** චිත්තෙ ඨපෙත්වා. **සොතද්වාරවසෙනාති** සොතද්වාරිකජවනවිඤ්ඤාණවසෙන. **සබ්බචෙතසා සමන්නාහරාමාති** චිත්තස්ස ථොකම්පි බහි ගන්තුං අදෙන්තා සබ්බෙන චිත්තෙන ආවජ්ජෙම, සල්ලක්ඛෙමාති අත්ථො. **මනසි කරොමාති** ආවජ්ජෙම, සමන්නාහරාමාති අත්ථො. සො ච ඛො මනසිකාරො න එත්ථ ආරම්මණප්පටිපාදනලක්ඛණො, අථ ඛො වීථිප්පටිපාදනජවනප්පටිපාදනමනසිකාරපුබ්බකචිත්තෙ ඨපනලක්ඛණොති ආහ **''එකග්ගචිත්තා හුත්වා චිත්තෙ ඨපෙය්‍යාමා''**ති. **න සමෙතීති** න සංගච්ඡති. කස්මා න සංගච්ඡතීති ආහ **''සමග්ගස්ස හී''**තිආදි. කිඤ්ච භියොති ආහ **''පාතිමොක්ඛුද්දෙසකො වා''**තිආදි. **සඞ්ඝපරියාපන්නොති** සඞ්ඝෙ පරියාපන්නො අන්තොගධො.

ඉදානි තං දස්සෙතුන්ති සම්බන්ධො. **ආයස්මන්තොති** සන්නිපතිතානං පියවචනෙන ආලපනං.

අලජ්ජිතාති අලජ්ජිතාය, අලජ්ජනභාවෙනාති අත්ථො. තතියත්ථෙ හි ඉදං පච්චත්තවචනං. **''අඤ්ඤාණතා''**තිආදීසුපි එසෙව නයො. **කුක්කුච්චපකතතාති** කුක්කුච්චෙන අභිභූතතාය. **සතිසම්මොසාති** සතිවිප්පවාසතො. **වීතික්කමන්ති** සික්ඛාපදවීතික්කමනං.

සඤ්චිච්චාති සඤ්චෙතෙත්වා, අකප්පියභාවං ජානන්තොයෙව වීතික්කමචිත්තං පෙසෙත්වාති අත්ථො. **පරිගූහතීති** නිගූහති න දෙසෙති න වුට්ඨාති. ලජ්ජාය පරිගූහන්තො අලජ්ජී න හොති, ''කිං ඉමිනා''ති අනාදරියෙන පරිගූහන්තො අලජ්ජී හොතීති දස්සෙති. **අගතිගමනඤ්ච ගච්ඡතීති** භණ්ඩභාජනීයට්ඨානාදීසු ඡන්දාගතිආදිභෙදං අගතිගමනඤ්ච ගච්ඡති. **අලජ්ජීපුග්ගලොති** අජ්ඣත්තිකසමුට්ඨානලජ්ජාවිරහිතො පුග්ගලො. එත්ථ ච ''සඤ්චිච්චා''ති ඉමිනා අනාදරියවසෙනෙව ආපත්තිං ආපජ්ජන්තො, ආපන්නඤ්ච ආපත්තිං පරිගූහන්තො, භණ්ඩභාජනීයට්ඨානාදීසු අගතිගමනං ගච්ඡන්තො ච අලජ්ජී හොති, න ඉතරොති දස්සෙති.

මන්දොති මන්දපඤ්ඤො, අපඤ්ඤස්සෙවෙතං නාමං. **මොමූහොති** අතිසංමූළ්හො. **විරාධෙතීති** න රාධෙති න සාධෙති. **කුක්කුච්චෙති** විනයසංසයෙ. **කප්පියං චෙ කත්තබ්බං සියාති** විනයධරං පුච්ඡිත්වා තෙන වත්ථුං ඔලොකෙත්වා මාතිකං, පදභාජනං, අන්තරාපත්තිං, අනාපත්තිඤ්ච ඔලොකෙත්වා ''කප්පති, ආවුසො, මා එත්ථ කඞ්ඛී''ති වුත්තෙ කත්තබ්බං භවෙය්‍ය.

සහසෙය්‍යචීවරවිප්පවාසාදීනීති එත්ථ **සහසෙය්‍යා** නාම අනුපසම්පන්නෙන උත්තරිදිරත්තතිරත්තං සහසෙය්‍යාපත්ති, **විප්පවාසො** නාම එකරත්තඡාරත්තවසෙන විප්පවාසො. **ආදිසද්දෙන** සත්තාහාතික්කමාදීසු ආපත්තිං සඞ්ගණ්හාති. **සත්තන්නං ආපත්තික්ඛන්ධානන්ති** පාරාජිකසඞ්ඝාදිසෙසථුල්ලච්චයපාචිත්තියපාටිදෙසනීයදුක්කටදුබ්භාසිතසඞ්ඛාතානං සත්තන්නං ආපත්තික්ඛන්ධානං.

දෙසෙතු වා පකාසෙතු වාති සඞ්ඝමජ්ඣෙ වා ගණමජ්ඣෙ වා එකපුග්ගලෙ වා දෙසෙතු වා පකාසෙතු වා. එත්ථ ච **පාරාජිකාපත්තිදෙසනා** නාම භික්ඛුභාවස්ස පරිච්චාගො. වුට්ඨානං පන දෙසනාවිසෙසත්තා ''දෙසනා''ති දට්ඨබ්බං. **පකාසෙතු වාති** ආරොචෙතු වා.

එවං අනාපන්නා වාති එවං ඡන්නං ආකාරානං අඤ්ඤතරෙන අනාපන්නා වා. **වුට්ඨිතා වාති** පරිවාසාදිනා වුට්ඨිතා වා. **ආරොචිතා වාති** ආවිකතා වා. ආරොචෙන්තො ච ''තුය්හං සන්තිකෙ එකං ආපත්තිං ආවිකරොමී''ති වා ''ආචික්ඛාමී''ති වා ''ආරොචෙමී''ති වා ''මම එකං ආපත්තිං ආපන්නභාවං ජානාහී''ති වා වදතු, ''එකං ගරුකං ආපත්තිං ආවිකරොමී''ති වා ආදිනා නයෙන වදතු, සබ්බෙහිපි ආකාරෙහි ආරොචිතාව හොති. සචෙ පන ගරුකාපත්තිං ආවිකරොන්තො ''ලහුකාපත්තිං ආවිකරොමී''තිආදිනා නයෙන වදති, අනාවිකතා හොති ආපත්ති. වත්ථුං ආරොචෙති, ආපත්තිං ආරොචෙති, උභයං ආරොචෙති, තිවිධෙනාපි ආරොචිතාව හොති. **අසන්තියා ආපත්තියාති** භාවෙනභාවලක්ඛණෙ භුම්මං. **තුණ්හීභාවෙනාපි හීති** එත්ථ න කෙවලං ''ආම, මයං පරිසුද්ධා''ති වුත්තෙයෙව, අථ ඛො තුණ්හීභාවෙනාපීති **අපිසද්දස්ස** අත්ථො වෙදිතබ්බො.

කිං තං යාවතතියානුසාවිතං නාම, කථඤ්චෙතං යාවතතියානුසාවිතං හොතීති විචාරණාය ආචරියානං මතිභෙදමුඛෙන තමත්ථං දස්සෙතුං **''යාවතතියං අනුසාවිතං හොතීති එත්ථා''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ යදෙතං තික්ඛත්තුං අනුසාවිතන්ති සම්බන්ධො. **අත්ථබ්‍යඤ්ජනභෙදතොති** අරීයති ඤායතීති **අත්ථො,** අභිධෙය්‍යං, බ්‍යඤ්ජීයති අත්ථො අනෙනාති **බ්‍යඤ්ජනං,** අක්ඛරං, අත්ථො ච බ්‍යඤ්ජනඤ්ච **අත්ථබ්‍යඤ්ජනානි,** තෙසං භෙදො **අත්ථබ්‍යඤ්ජනභෙදො,** තතො, අත්ථස්ස ච බ්‍යඤ්ජනස්ස ච විසදිසත්තාති අත්ථො.

ඉදානි තමෙවත්ථං විභාවෙතුං **''අනුසාවනඤ්හි නාමා''**තිආදිමාහ. **හීති** කාරණත්ථෙ නිපාතො. තස්ස පන ''අභින්න''න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. **තෙනාති** භින්නත්තා. **අස්සාති** ''යස්ස සියා''තිආදිවචනත්තයස්ස. අවස්සඤ්චෙතමෙවං සම්පටිච්ඡිතබ්බං, අඤ්ඤථා අතිප්පසඞ්ගොපි සියාති දස්සෙතුං **''යදි චෙත''**න්තිආදිමාහ. **එතන්ති** ''යස්ස සියා''තිආදිවචනත්තයං. අපරෙ ''අනුසාවිත''න්ති පදං න අතීතත්ථං දීපෙති, අථ ඛො අනාගතත්ථං. ධාත්වත්ථසම්බන්ධො කාලන්තරවිහිතොපි පච්චයො කාලන්තරෙ සාධු හොතීති විකප්පෙසුං. තෙනාහ **''අපරෙ 'අනුසාවිත'න්ති පදස්සා''**තිආදි. **උපරි උද්දෙසාවසානෙති** පාරාජිකුද්දෙසාවසානෙ. **අත්ථයුත්තීනං අභාවතොති** අනාගතත්ථස්ස ච කාරණස්ස ච අභාවතො. ඉදානි තමෙව විභාවෙතුං **''ඉදං හී''**තිආදිමාහ. කථමෙතං විඤ්ඤායතීති ආහ **''යදි වස්සා''**තිආදි. **අයන්ති** අනාගතකාලො. **අනුසාවිතං භෙස්සතීති වදෙය්‍යාති** අනුප්පයොගං අනාගතකාලං කත්වා ''අනුසාවිතං භෙස්සතී''ති බුද්ධො වදෙය්‍ය. අයං හෙත්ථාධිප්පායො – යදි චෙත්ථ ධාත්වත්ථසම්බන්ධො **ත-** පච්චයො සියා, තථා සති ධාත්වත්ථසම්බන්ධො නාම විසෙසනවිසෙස්‍යභාවො, සො ච අනුප්පයොගස්ස සමානත්ථභාවෙ සති උප්පජ්ජති, නාසතීති ''භෙස්සතී''ති අනුප්පයොගං වදෙය්‍ය, න ච වුත්තං. තස්මා අනාගතං න දීපෙති, අතීතකාලමෙව දීපෙතීති. **අනුසාවියමානෙති වචනතොති** ''අනුසාවියමානෙ''ති වත්තමානකාලවචනතො. යදි එවං ''යාවතතියං අනුසාවිතං හොතී''ති කිමිදන්ති ආහ **''යාවතතිය''**න්තිආදි. කිං තෙන ලක්ඛීයති, යෙනෙතං ලක්ඛණවචනමත්තං සියාති ආහ **''තෙනා''**තිආදි. **තෙනාති** ලක්ඛණවචනමත්තෙන හෙතුනා.

තදෙතන්ති පාතිමොක්ඛං. **තං පනෙතන්ති** ''තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමී''තිආදිකං යාවතතියානුසාවනං. **න දිස්සතීති** නොපලබ්භති. **ඉමමෙව ච අත්ථන්ති** ඉමං අම්හෙහි වුත්තමෙවත්ථං. යදි හි ''යස්ස සියා ආපත්තී''තිආදිවචනත්තයං යාවතතියානුසාවනං සියා, තදෙව **උපොසථක්ඛන්ධකෙ** (මහාව. 132 ආදයො) වදෙය්‍ය, න පන ''සකිම්පි අනුසාවිතං හොතී''තිආදිකන්ති අධිප්පායො. නනු චායං විනිච්ඡයො අට්ඨකථාසු න ආගතො, අථ කුතො ලද්ධොති ආහ **''අයමෙත්ථා''**තිආදි. විනයට්ඨානෙසු කතපරිචයානං ආචරියානං තං තං අත්ථං ඤාපෙන්ති පවෙණී **ආචරියපරම්පරා,** තාය ආභතො ආනීතො **ආචරියපරම්පරාභතො.**

නනු සම්පජානමුසාවාදෙ පාචිත්තියෙන භවිතබ්බං, අථ කථං දුක්කටාපත්ති හොතීති ආහ **''සා ච ඛො න මුසාවාදලක්ඛණෙනා''**තිආදි. **සම්පජානමුසාවාදෙ කිං හොතීති** ය්වායං ''සම්පජානමුසාවාදො අස්ස හොතී''ති වුත්තො, සො ආපත්තිතො කිං හොති, කතරා ආපත්ති හොතීති අත්ථො. **දුක්කටං හොතීති** දුක්කටාපත්ති හොති. **වචීද්වාරෙ අකිරියසමුට්ඨානාපත්ති හොතීති** අස්ස හි භික්ඛුනො අධම්මිකාය පටිඤ්ඤාය තුණ්හීභූතස්ස නිසින්නස්ස මනොද්වාරෙ ආපත්ති නාම නත්ථි. යස්මා පන ආවිකාතබ්බං නාවිකාසි, තෙනස්ස වචීද්වාරෙ අකිරියතො අයං ආපත්ති සමුට්ඨාතීති වෙදිතබ්බා. ඉදානි වුත්තමෙවත්ථං පාළියා සාධෙතුං **''වුත්තම්පි චෙත''**න්තිආදිමාහ. එතං උපාලිත්ථෙරෙන පරිවාරෙ සෙදමොචනගාථාසු (පරි. 479) වුත්තම්පි චාති අත්ථො.

අනාලපන්තො මනුජෙන කෙනචි වාචාති කෙනචි මනුජෙන වාචාය අනාලපන්තො. **ගිරං නො ච පරෙ භණෙය්‍යාති** ''ඉති ඉමෙ සොස්සන්තී''ති පරපුග්ගලෙ සන්ධාය සද්දම්පි න නිච්ඡාරෙය්‍ය. **ආපජ්ජෙය්‍ය වාචසිකන්ති** වාචතො සමුට්ඨිතං ආපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍ය. **පඤ්හාමෙසා කුසලෙහි චින්තිතාති** එත්ථ **පඤ්හාමෙසාති** ලිඞ්ගබ්‍යත්තයෙන වුත්තං, එසො පඤ්හො කුසලෙහි චින්තිතොති අත්ථො. අයං පඤ්හො ඉමමෙව මුසාවාදං සන්ධාය වුත්තො.

තංතංසම්පත්තියා විබන්ධනවසෙන සත්තසන්තානස්ස අන්තරෙ වෙමජ්ඣෙ එති ආගච්ඡතීති **අන්තරායො,** දිට්ඨධම්මිකාදිඅනත්ථො, අතික්කමනට්ඨෙන තස්මිං අන්තරායෙ නියුත්තො, අන්තරායං වා ඵලං අරහති, අන්තරායස්ස වා කරණසීලොති **අන්තරායිකො.** තෙනාහ **''විප්පටිසාරවත්ථුතාය''**තිආදි. තත්ථ **විප්පටිසාරවත්ථුතායාති විප්පටිසාරො** නාම පච්ඡානුතාපවසෙන චිත්තවිප්පටිසාරො, තස්ස කාරණතායාති අත්ථො. පඨමජ්ඣානාදිපච්චයභූතඅප්පටිසාරවිරුද්ධස්ස විප්පටිසාරස්ස පච්චයත්තාති වුත්තං හොති. **පාමොජ්ජාදිසම්භවන්ති** දුබ්බලතරුණා පීති පාමොජ්ජං, තං ආදි යෙසං තෙ **පාමොජ්ජාදයො,** තෙසං සම්භවො පටිලාභො **පාමොජ්ජාදිසම්භවො,** තං. **ආදිසද්දෙන** පීතිප්පස්සද්ධාදීනං ගහණං. **පඨමජ්ඣානාදීනන්ති** එත්ථාදිසද්දෙන පන ''දුතියස්ස ඣානස්ස අධිගමාය අන්තරායිකො, තතියස්ස ඣානස්ස අධිගමාය අන්තරායිකො, චතුත්ථස්ස ඣානස්ස අධිගමාය අන්තරායිකො, ඣානානං, විමොක්ඛානං, සමාධීනං, සමාපත්තීනං, නෙක්ඛම්මානං, නිස්සරණානං, පවිවෙකානං, කුසලානං ධම්මානං අධිගමාය අන්තරායිකො''ති (මහාව. 135) වුත්තදුතියජ්ඣානාදීනං සඞ්ගහො දට්ඨබ්බො. ''තස්මා''ති වුත්තෙ **යංතංසද්දානං** අබ්‍යභිචාරිතසම්බන්ධතාය ''යස්මා''ති අයමත්ථො උපට්ඨිතොයෙව හොතීති ආහ **''තස්මාති යස්මා''**තිආදි. **ජානන්තෙනාති** ජානමානෙන. ඉමිනාස්ස සම්පජානමුසාවාදස්ස සචිත්තකතං දස්සෙති. විසුද්ධිං අපෙක්ඛතීති **විසුද්ධාපෙක්ඛො,** තෙන විසුද්ධාපෙක්ඛෙන. සා ච විසුද්ධි ඉධ වුට්ඨානාදීති ආහ **''වුට්ඨාතුකාමෙන විසුජ්ඣිතුකාමෙනා''**ති. වුට්ඨානගාමිනිතො සඞ්ඝාදිසෙසතො වුට්ඨාතුකාමෙන, දෙසනාගාමිනිතො විසුජ්ඣිතුකාමෙනාති අත්ථො. **සඞ්ඝමජ්ඣෙ වා ගණමජ්ඣෙ වා එකපුග්ගලෙ වාති** උපොසථග්ගෙ සඞ්ඝස්ස ආරොචනවසෙන සඞ්ඝමජ්ඣෙ වා තත්ථෙව උභතො නිසින්නානං ආරොචනවසෙන ගණමජ්ඣෙ වා අනන්තරස්ස ආරොචනවසෙන එකපුග්ගලෙ වා පකාසෙතබ්බා. **ඉතො වුට්ඨහිත්වාති** ඉතො උපොසථග්ගතො වුට්ඨාය. එත්ථ පන සභාගොයෙව වත්තබ්බො. විසභාගස්ස හි වුච්චමානෙ භණ්ඩනකලහසඞ්ඝභෙදාදීනිපි හොන්ති. තස්මා තස්ස අවත්වා ''ඉතො වුට්ඨහිත්වා පටිකරිස්සාමී''ති ආභොගං කත්වා උපොසථො කාතබ්බොති **අන්ධකට්ඨකථායං** (මහාව. අට්ඨ. 170) වුත්තං.

කරණත්ථෙති තතියාවිභත්තිඅත්ථෙ. කත්තරි හෙතං පච්චත්තවචනං හොති ඵාසුසද්දාපෙක්ඛාය. **පච්චත්තවචනන්ති** පඨමාවචනං. **පඨමජ්ඣානාදීනං අධිගමාය ඵාසු හොතීති** අධිගමත්ථං තස්ස භික්ඛුනො ඵාසු හොති සුඛං හොති සංවරස්ස අවිප්පටිසාරහෙතුත්තා. තෙනාහ **''අවිප්පටිසාරමූලකාන''**න්තිආදි. පාපපුඤ්ඤානං කතාකතවසෙන චිත්තවිප්පටිසාරාභාවො **අවිප්පටිසාරො,** සො මූලං කාරණං යෙසං තෙ අවිප්පටිසාරමූලා, අවිප්පටිසාරමූලායෙව **අවිප්පටිසාරමූලකා,** තෙසං අවිප්පටිසාරමූලකානං. **සුඛප්පටිපදා සම්පජ්ජතීති** සුඛා පටිපදා සමිජ්ඣති, පඨමජ්ඣානාදීනං සුඛෙන අධිගමො හොතීති අධිප්පායො. හොති චෙත්ථ –

> ''නිදානෙ ඤත්තිට්ඨපනං, පුබ්බකිච්චස්ස පුච්ඡනං;
> නිදානුද්දෙසසවනෙ, විසුද්ධාරොචනෙ විධි;
> අනාරොචනෙ චාපත්ති, ඤෙය්‍යං පිණ්ඩත්ථපඤ්චක''න්ති.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

නිදානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකකණ්ඩං

ඉදානි නිදානුද්දෙසානන්තරං වුත්තස්ස පාරාජිකුද්දෙසස්ස අත්ථං සංවණ්ණෙතුං **''ඉදානී''**තිආදි ආරද්ධං. **නිදානානන්තරන්ති** භාවනපුංසකනිද්දෙසො, නිදානං අනන්තරං කත්වාති වුත්තං හොති. **තත්ථාති** පාරාජිකකණ්ඩෙ. **පාතිමොක්ඛෙති** භික්ඛුපාතිමොක්ඛෙ. **චත්තාරොති** ගණනපරිච්ඡෙදො ඌනාතිරෙකභාවනිවත්තනතො. **පාරාජිකාති** සජාතිනාමං. **ආපත්තියොති** සබ්බසාධාරණනාමං. උද්දිසීයතීති **උද්දෙසො.** භාවප්පධානොයං නිද්දෙසො. තෙනාහ **''උද්දිසිතබ්බත''**න්ති.

1. පඨමපාරාජිකවණ්ණනා

යො පනාති (පාරා. අට්ඨ. 1.45 භික්ඛුපදභාජනීයවණ්ණනා) එත්ථ යස්මා **පනාති** නිපාතමත්තං, **යොති** අත්ථපදං, තඤ්ච අනියමෙන පුග්ගලං දීපෙති. තස්මා තස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො **''යො කොචී''**ති ආහ. යස්මා පන යො යොකොචි නාම, සො අවස්සං ලිඞ්ගයුත්තජාතිනාමගොත්තසීලවිහාරගොචරවයෙසු එකෙනාකාරෙන පඤ්ඤායති, තස්මා තං තථා ඤාපෙතුං **''රස්සදීඝාදිනා''**තිආදිමාහ. **ආදිසද්දෙන** නවකම්මාදීනං ගහණං. **ලිඞ්ගාදිභෙදෙනාති** ලිඞ්ගීයතිඤායති එතෙනාති **ලිඞ්ගං,** තං ආදි යෙසං තෙති **ලිඞ්ගාදයො,** තෙසං භෙදො **ලිඞ්ගාදිභෙදො,** තෙන ලිඞ්ගාදිභෙදෙන. එත්ථාදිසද්දෙන පන යුත්තාදීනං ගහණං. ඉදං වුත්තං හොති – **ලිඞ්ගවසෙන** යාදිසො වා තාදිසො වා හොතු, දීඝො වා රස්සො වා කාළො වා ඔදාතො වා මඞ්ගුරච්ඡවි වා කිසො වා ථූලො වා. **යොගවසෙන** යෙන වා තෙන වා යුත්තො හොතු, නවකම්මයුත්තො වා උද්දෙසයුත්තො වා වාසධුරයුත්තො වා. **ජාතිවසෙන** යංජච්චො වා තංජච්චො වා හොතු, ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වා. **නාමවසෙන** යථානාමො වා තථානාමො වා හොතු, බුද්ධරක්ඛිතො වා ධම්මරක්ඛිතො වා සඞ්ඝරක්ඛිතො වා. **ගොත්තවසෙන** යථාගොත්තො වා තථාගොත්තො වා හොතු, කච්චායනො වා වාසිට්ඨො වා කොසියො වා. **සීලෙසු** යථාසීලො වා තථාසීලො වා හොතු, නවකම්මසීලො වා උද්දෙසසීලො වා වාසධුරසීලො වා. **විහාරෙසුපි** යථාවිහාරී වා තථාවිහාරී වා හොතු, නවකම්මවිහාරී වා උද්දෙසවිහාරී වා වාසධුරවිහාරී වා . **ගොචරෙසුපි** යථාගොචරො වා තථාගොචරො වා හොතු, නවකම්මගොචරො වා උද්දෙසගොචරො වා වාසධුරගොචරො වා. **වයෙසුපි** යො වා සො වා හොතු ථෙරො වා නවො වා මජ්ඣිමො වා, අථ ඛො සබ්බොව ඉමස්මිං අත්ථෙ ''යො''ති වුච්චතීති.

ඉදානි **''භික්ඛූ''**ති පදං සංවණ්ණෙතුං **''එහිභික්ඛූපසම්පදා''**තිආදිමාහ. තත්ථ ''එහි භික්ඛූ''ති භගවතො වචනමත්තෙන භික්ඛුභාවො **එහිභික්ඛූපසම්පදා.** ''බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමී''තිආදිනා (මහාව. 105) නයෙන තික්ඛත්තුං වාචං භින්දිත්වා වුත්තෙහි තීහි සරණගමනෙහි උපසම්පදා **සරණගමනූපසම්පදා. ඔවාදප්පටිග්ගහණූපසම්පදා** (පාරා. අට්ඨ. 1.45) නාම –

> ''තස්මාතිහ තෙ, කස්සප, එවං සික්ඛිතබ්බං 'තිබ්බං මෙ හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨිතං භවිස්සති ථෙරෙසු නවෙසු මජ්ඣිමෙසූ'ති, එවඤ්හි තෙ කස්සප සික්ඛිතබ්බං. තස්මාතිහ තෙ, කස්සප, එවං සික්ඛිතබ්බං 'යං කිඤ්චි ධම්මං සුණිස්සාමි කුසලූපසංහිතං, සබ්බං තං අට්ඨිං කත්වා මනසි කරිත්වා සබ්බචෙතසා සමන්නාහරිත්වා ඔහිතසොතො ධම්මං සුණිස්සාමී'ති, එවඤ්හි තෙ, කස්සප, සික්ඛිතබ්බං. තස්මාතිහ තෙ, කස්සප, එවං සික්ඛිතබ්බං 'සාතසහගතා ච මෙ කායගතාසති න විජහිස්සතී'ති, එවඤ්හි තෙ, කස්සප, සික්ඛිතබ්බ''න්ති (සං. නි. 2.154) –

ඉමිනා ඔවාදප්පටිග්ගහණෙන මහාකස්සපත්ථෙරස්ස අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා.

පඤ්හාබ්‍යාකරණූපසම්පදා නාම සොපාකස්ස අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා. භගවා කිර පුබ්බාරාමෙ අනුචඞ්කමන්තං සොපාකසාමණෙරං '''උද්ධුමාතකසඤ්ඤා'ති වා සොපාක 'රූපසඤ්ඤා'ති වා ඉමෙ ධම්මා නානත්ථා නානාබ්‍යඤ්ජනා, උදාහු එකත්ථා බ්‍යඤ්ජනමෙව නාන''න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.45) දස අසුභනිස්සිතෙ පඤ්හෙ පුච්ඡි. සො තෙ බ්‍යාකාසි. භගවා තස්ස සාධුකාරං දත්වා ''කතිවස්සො ත්වං, සොපාකා''ති පුච්ඡි. සත්තවස්සොහං භගවාති. ''සොපාක, ත්වං මම සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සද්ධිං සංසන්දිත්වා පඤ්හෙ බ්‍යාකාසී''ති ආරද්ධචිත්තො උපසම්පදං අනුජානි, අයං පඤ්හාබ්‍යාකරණූපසම්පදා.

අට්ඨගරුධම්මපටිග්ගහණූපසම්පදා නාම මහාපජාපතියා අට්ඨගරුධම්මප්පටිග්ගහණෙන අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා.

දූතෙනූපසම්පදා නාම අඩ්ඪකාසියා ගණිකාය අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා.

අට්ඨවාචිකූපසම්පදා නාම භික්ඛුනියා භික්ඛුනිසඞ්ඝතො ඤත්තිචතුත්ථෙන, භික්ඛුසඞ්ඝතො ඤත්තිචතුත්ථෙනාති ඉමෙහි ද්වීහි කම්මෙහි උපසම්පදා.

ඤත්තිචතුත්ථකම්මූපසම්පදා නාම භික්ඛූනං එතරහි උපසම්පදා. **ඤත්තිචතුත්ථෙනාති** තීහි අනුස්සාවනාහි, එකාය ච ඤත්තියාති එවං ඤත්තිචතුත්ථෙන. කිඤ්චාපි හි ඤත්ති සබ්බපඨමං වුච්චති, තිස්සන්නං පන අනුස්සාවනානං අත්ථබ්‍යඤ්ජනභෙදාභාවතො අත්ථබ්‍යඤ්ජනභින්නං ඤත්තිං තාසං චතුත්ථන්ති කත්වා ‘‘ඤත්තිචතුත්ථ’’න්ති වුච්චති. **අකුප්පෙනාති** අකොපෙතබ්බතං, අප්පටික්කොසිතබ්බතඤ්ච උපගතෙන. **ඨානාරහෙනාති** කාරණාරහෙන සත්ථු සාසනාරහෙන. **උපසම්පන්නො** නාම උපරිභාවං සමාපන්නො, පත්තොති අත්ථො. භික්ඛුභාවො හි උපරිභාවො, තඤ්චෙස යථාවුත්තෙන කම්මෙන සමාපන්නත්තා ‘‘උපසම්පන්නො’’ති වුච්චති. කස්මා පනෙත්ථ ඉමිනාව උපසම්පන්නො ඉධ ගහිතො, නාඤ්ඤෙහීති? වුච්චතෙ – එහිභික්ඛූපසම්පදා අන්තිමභවිකානමෙව, සරණගමනූපසම්පදා පරිසුද්ධානං, ඔවාදප්පටිග්ගහණපඤ්හාබ්‍යාකරණූපසම්පදා මහාකස්සපසොපාකානං, න ච තෙ භබ්බා පාරාජිකාදිලොකවජ්ජං ආපජ්ජිතුං, අට්ඨගරුධම්මප්පටිග්ගහණාදයො ච භික්ඛුනීනංයෙව අනුඤ්ඤාතා. අයඤ්ච භික්ඛු, තස්මා ඤත්තිචතුත්ථෙනෙව උපසම්පදාකම්මෙන උපසම්පන්නො ඉධ ගහිතො, නාඤ්ඤෙහීති වෙදිතබ්බො. පණ්ණත්තිවජ්ජෙසු පන සික්ඛාපදෙසු අඤ්ඤෙපි එහිභික්ඛූපසම්පදාය උපසම්පන්නාදයො සඞ්ගය්හන්ති (සාරත්ථ. ටී. 2.45 භික්ඛුපදභාජනීයවණ්ණනා). වක්ඛති හි ‘‘පණ්ණත්තිවජ්ජෙසු පන අඤ්ඤෙපි සඞ්ගහං ගච්ඡන්තී’’ති. ඉදානි ‘‘අකුප්පෙන ඨානාරහෙන උපසම්පන්නො’’ති සංඛිත්තෙන වුත්තමත්ථං විත්ථාරෙත්වා දස්සෙතුං **‘‘තස්ස පනා’’**තිආදිමාහ.

තත්ථාති තෙසු පඤ්චසු. වසති එත්ථාති **වත්ථු,** ආධාරො පතිට්ඨා. තෙනාහ **‘‘උපසම්පදාපෙක්ඛො පුග්ගලො’’**ති. ඌනානි අපරිපුණ්ණානි වීසති වස්සානි අස්සාති **ඌනවීසතිවස්සො.** එත්ථ යං වත්තබ්බං, තං උපරි සප්පාණකවග්ගෙ ඌනවීසතිසික්ඛාපදෙ (කඞ්ඛා. අට්ඨ. ඌනවීසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා) වණ්ණයිස්සාම. **තෙසූති** පණ්ඩකාදීසු එකාදසසු අභබ්බපුග්ගලෙසු. **පණ්ඩකො** (මහාව. අට්ඨ. 109) පනෙත්ථ පඤ්චවිධො හොති ආසිත්තපණ්ඩකො, උසූයපණ්ඩකො , ඔපක්කමිකපණ්ඩකො, නපුංසකපණ්ඩකො, පක්ඛපණ්ඩකොති. තෙසු ආසිත්තපණ්ඩකස්ස ච උසූයපණ්ඩකස්ස ච පබ්බජ්ජා න වාරිතා, ඉතරෙසං තිණ්ණං වාරිතා. තෙසුපි පක්ඛපණ්ඩකස්ස යස්මිං පක්ඛෙ පණ්ඩකො හොති, තස්මිංයෙවස්ස පක්ඛෙ පබ්බජ්ජා වාරිතාති. තයො චෙත්ථ පබ්බජ්ජූපසම්පදානං අභබ්බතාය අවත්ථූ. තෙනාහ **‘‘ආසිත්තපණ්ඩකඤ්චා’’**තිආදි. තත්ථ යස්ස පරෙසං අඞ්ගජාතං මුඛෙන ගහෙත්වා අසුචිනා ආසිත්තස්ස පරිළාහො වූපසම්මති, අයං **ආසිත්තපණ්ඩකො.** යස්ස පරෙසං අජ්ඣාචාරං පස්සතො උසූයාය උප්පන්නාය පරිළාහො වූපසම්මති, අයං **උසූයපණ්ඩකො.** යස්ස උපක්කමෙන බීජානි අපනීතානි, අයං **ඔපක්කමිකපණ්ඩකො** (වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 135; වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.109). යො පන පටිසන්ධියංයෙව අභාවකො උප්පන්නො, අයං **නපුංසකපණ්ඩකො.** එකච්චො පන අකුසලවිපාකානුභාවෙන කාළපක්ඛෙ පණ්ඩකො හොති, ජුණ්හපක්ඛෙ පනස්ස පරිළාහො වූපසම්මති, අයං **පක්ඛපණ්ඩකොති** වෙදිතබ්බො.

ථෙය්‍යාය සංවාසො එතස්සාති **ථෙය්‍යසංවාසකො.** සො ච න සංවාසමත්තස්සෙව ථෙනකො ඉධාධිප්පෙතො, අථ ඛො ලිඞ්ගස්ස, තදුභයස්ස ච ථෙනකොපීති ආහ **‘‘ථෙය්‍යසංවාසකො පන තිවිධො’’**තිආදි. **න භික්ඛුවස්සානි ගණෙතීති** (මහාව. අට්ඨ. 110) ‘‘අහං දසවස්සො වා වීසතිවස්සො වා’’ති මුසා වත්වා භික්ඛුවස්සානි න ගණෙති. **න යථාවුඩ්ඪං භික්ඛූනං වා සාමණෙරානං වා වන්දනං සාදියතීති** අත්තනා මුසාවාදං කත්වා දස්සිතවස්සානුරූපෙන යථාවුඩ්ඪං වන්දනං නාධිවාසෙති. **න ආසනෙන පටිබාහතීති** ‘‘අපෙහි, මෙ එතං පාපුණාතී’’ති ආසනෙන නප්පටිබාහති. **න උපොසථාදීසු සන්දිස්සතීති** උපොසථප්පවාරණාදීසු න සන්දිස්සති. **ලිඞ්ගමත්තස්සෙවාති** එවසද්දෙන සංවාසං නිවත්තෙති. **සමානොති** සන්තො. **ලිඞ්ගානුරූපස්ස සංවාසස්සාති** සාමණෙරලිඞ්ගානුරූපස්ස සාමණෙරසංවාසස්ස. සචෙ පන කාසායෙ ධුරං නික්ඛිපිත්වා නග්ගො වා ඔදාතවත්ථනිවත්ථො වා මෙථුනසෙවනාදීහි අස්සමණො හුත්වා කාසායානි නිවාසෙති, **ලිඞ්ගත්ථෙනකො** හොති. සචෙ ගිහිභාවං පත්ථයමානො කාසායං ඔවට්ටිකං කත්වා, අඤ්ඤෙන වා ආකාරෙන ගිහිනිවාසනෙන නිවාසෙති ‘‘සොභති නු ඛො මෙ ගිහිලිඞ්ගං, න සොභතී’’ති වීමංසනත්ථං, රක්ඛති තාව, ‘‘සොභතී’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා පුන ලිඞ්ගං සාදියති, **ලිඞ්ගත්ථෙනකො** හොති. ඔදාතං නිවාසෙත්වා වීමංසනසම්පටිච්ඡනෙසුපි එසෙව නයො . සචෙපි නිවත්ථකාසාවස්ස උපරි ඔදාතං නිවාසෙත්වා වීමංසති වා සම්පටිච්ඡති වා, රක්ඛති එව.

අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නකෙපි එසෙව නයොති පාරාජිකං ආපන්නකෙ භික්ඛුම්හිපි එසෙව නයොති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – සචෙ කොචි භික්ඛු කාසායෙ සඋස්සාහොව ඔදාතං නිවාසෙත්වා මෙථුනං පටිසෙවිත්වා පුන කාසායානි නිවාසෙත්වා වස්සගණනාදිභෙදං සබ්බං විධිං ආපජ්ජති, අයං භික්ඛූහි දින්නලිඞ්ගස්ස අපරිච්චත්තත්තා න ලිඞ්ගත්ථෙනකො, ලිඞ්ගානුරූපස්ස සංවාසස්ස සාදිතත්තා නාපි සංවාසත්ථෙනකොති. **විදෙසන්ති** පරදෙසං. ඉදඤ්ච වඤ්චෙතුං සක්කුණෙය්‍යට්ඨානං දස්සෙතුං වුත්තං. යො පන සදෙසෙපි එවං කරොති, සොපි සංවාසත්ථෙනකොව. ‘‘සංවාසමත්තස්සෙවා’’ති ඉමිනා ලිඞ්ගං පටික්ඛිපති. සචෙ කොචි වුඩ්ඪපබ්බජිතො (මහාව. අට්ඨ. 110) භික්ඛුවස්සානි ගණෙත්වා මහාපෙළාදීසු දිය්‍යමානභත්තං ගණ්හාති, සොපි ථෙය්‍යසංවාසකො හොති. සයං සාමණෙරොව සාමණෙරප්පටිපාටියා කූටවස්සානි ගණෙත්වා ගණ්හන්තො ථෙය්‍යසංවාසකො න හොති. භික්ඛු පන භික්ඛුපටිපාටියා කූටවස්සානි ගණෙත්වා ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො.

නනු සංවාසො නාම එකකම්මං එකුද්දෙසො සමසික්ඛතාති ආහ **‘‘භික්ඛුවස්සගණනාදිකො හී’’**තිආදි. ඉමිනා න කෙවලං එකකම්මාදිකොව කිරියභෙදො සංවාසොති ඉධාධිප්පෙතො, අථ ඛො තදඤ්ඤො භික්ඛුවස්සගණනාදිකොපීති දස්සෙති. **ඉමස්මිං අත්ථෙති** ථෙය්‍යසංවාසකාධිකාරෙ. **සික්ඛං පච්චක්ඛායාති** සික්ඛං පරිච්චජිත්වා. ඉදං වුත්තං හොති –

සචෙ කොචි භික්ඛු සික්ඛං පච්චක්ඛාය ලිඞ්ගං අනපනෙත්වා දුස්සීලකම්මං කත්වා වා අකත්වා වා ‘‘න මං කොචි ජානාතී’’ති පුන සබ්බං පුබ්බෙ වුත්තං වස්සගණනාදිභෙදං විධිං පටිපජ්ජති, සො ථෙය්‍යසංවාසකො හොතීති.

සචෙ පන කස්සචි **රාජා** කුද්ධො හොති, සො ‘‘එවං මෙ සොත්ථි භවිස්සතී’’ති සයමෙව ලිඞ්ගං ගහෙත්වා පලායති. තං දිස්වා රඤ්ඤො ආරොචෙන්ති. රාජා ‘‘සචෙ පබ්බජිතො, න තං ලබ්භා කිඤ්චි කාතු’’න්ති තස්මිං කොධං පටිවිනෙති. සො ‘‘වූපසන්තං මෙ රාජභය’’න්ති සඞ්ඝමජ්ඣං අනොසරිත්වාව ගිහිලිඞ්ගං ගහෙත්වා ආගතො පබ්බාජෙතබ්බො. අථාපි ‘‘සාසනං නිස්සාය මයා ජීවිතං ලද්ධං, හන්ද දානි අහං පබ්බජාමී’’ති උප්පන්නසංවෙගො තෙනෙව ලිඞ්ගෙන ආගන්ත්වා ආගන්තුකවත්තං න සාදියති, භික්ඛූහි පුට්ඨො වා අපුට්ඨො වා යථාභූතමත්තානං ආවිකත්වාව පබ්බජ්ජං යාචති, ලිඞ්ගං අපනෙත්වා පබ්බාජෙතබ්බො. සචෙ පන වත්තං සාදියති, පබ්බජිතාලයං දස්සෙති, සබ්බං පුබ්බෙ වුත්තං වස්සගණනාදිභෙදං පටිපජ්ජති, අයං පන න පබ්බාජෙතබ්බො.

ඉධ පනෙකච්චො දුබ්භික්ඛෙ ජීවිතුං අසක්කොන්තො සයමෙව ලිඞ්ගං ගහෙත්වා සබ්බපාසණ්ඩියභත්තානි භුඤ්ජන්තො දුබ්භික්ඛෙ වීතිවත්තෙ සඞ්ඝමජ්ඣං අනොසරිත්වාව ගිහිලිඞ්ගං ගහෙත්වා ආගතොති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව.

අපරො **මහාකන්තාරං** නිත්ථරිතුකාමො හොති, සත්ථවාහො ච පබ්බජිතෙ ගහෙත්වා ගච්ඡති. සො ‘‘එවං මං සත්ථවාහො ගහෙත්වා ගමිස්සතී’’ති සයමෙව ලිඞ්ගං ගහෙත්වා සත්ථවාහෙන සද්ධිං කන්තාරං නිත්ථරිත්වා ඛෙමන්තං පත්වා සඞ්ඝමජ්ඣං අනොසරිත්වාව ගිහිලිඞ්ගං ගහෙත්වා ආගතොති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව.

අපරො **රොගභයෙ** (මහාව. අට්ඨ. 110; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 138) උප්පන්නෙ ජීවිතුං අසක්කොන්තො සයමෙව ලිඞ්ගං ගහෙත්වා සබ්බපාසණ්ඩියභත්තානි භුඤ්ජන්තො රොගභයෙ වූපසන්තෙ සඞ්ඝමජ්ඣං අනොසරිත්වාව ගිහිලිඞ්ගං ගහෙත්වා ආගතොති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව.

අපරස්ස එකො **වෙරිකො** කුද්ධො හොති, ඝාතෙතුකාමො නං විචරති. සො ‘‘එවං මෙ සොත්ථි භවිස්සතී’’ති සයමෙව ලිඞ්ගං ගහෙත්වා පලායති. වෙරිකො ‘‘කුහිං සො’’ති පරියෙසන්තො ‘‘පබ්බජිත්වා පලාතො’’ති සුත්වා ‘‘සචෙ පබ්බජිතො, න තං ලබ්භා කිඤ්චි කාතු’’න්ති තස්මිං කොධං පටිවිනෙති. සො ‘‘වූපසන්තං මෙ වෙරිභය’’න්ති සඞ්ඝමජ්ඣං අනොසරිත්වාව ගිහිලිඞ්ගං ගහෙත්වා ආගතොති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව.

අපරො ඤාතිකුලං ගන්ත්වා සික්ඛං පච්චක්ඛාය ගිහී හුත්වා ‘‘ඉමානි චීවරානි ඉධ විනස්සිස්සන්ති, සචෙපි ඉමානි ගහෙත්වා විහාරං ගමිස්සාමි, අන්තරාමග්ගෙ මං ‘චොරො’ති ගහෙස්සන්ති, යංනූනාහං කායපරිහාරියානි කත්වා ගච්ඡෙය්‍ය’’න්ති **චීවරාහරණත්ථං** නිවාසෙත්වා ච පාරුපිත්වා ච විහාරං ගච්ඡති. තං දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා සාමණෙරා ච දහරා ච අබ්භුග්ගච්ඡන්ති, වත්තං දස්සෙන්ති. සො න සාදියති, යථාභූතමත්තානං ආවිකරොති. සචෙ භික්ඛූ ‘‘න දානි මයං තං මුඤ්චිස්සාමා’’ති බලක්කාරෙන පබ්බාජෙතුකාමා හොන්ති, කාසායානි අපනෙත්වා පුන පබ්බාජෙතබ්බො. සචෙ පන ‘‘න ඉමෙ මම හීනායාවත්තභාවං ජානන්තී’’ති තංයෙව භික්ඛුභාවං පටිජානිත්වා සබ්බං පුබ්බෙ වුත්තවස්සගණනාදිභෙදං විධිං පටිපජ්ජති, අයං න පබ්බාජෙතබ්බො. තෙනාහ **‘‘රාජදුබ්භික්ඛකන්තාර-රොගවෙරීභයෙන වා’’**තිආදි. **භයසද්දො** චෙත්ථ පච්චෙකං යොජෙතබ්බො ‘‘රාජභයෙන, දුබ්භික්ඛභයෙනා’’තිආදිනා. **ලිඞ්ගං ආදියතීති** වෙසං ගණ්හාති. **ඉධාති** ඉමස්මිං සාසනෙ. **සංවාසං නාධිවාසෙති, යාව සො සුද්ධමානසොති** භික්ඛූනං වඤ්චෙතුකාමතාය අභාවතො යො සුද්ධමානසො යාව සංවාසං නාධිවාසෙති, තාව එස ‘‘ගිහී මං ‘සමණො’ති ජානන්තූ’’ති වඤ්චනචිත්තෙ සතිපි භික්ඛූනං වඤ්චෙතුකාමතාය අභාවතො දොසො නත්ථීති ථෙය්‍යසංවාසකො නාමාති න වුච්චතීති අත්ථො.

තිත්ථියෙසු පක්කන්තකො පවිට්ඨොති **තිත්ථියපක්කන්තකො.** සො ච න කෙවලං තත්ථ පවිට්ඨමත්තෙනෙව තිත්ථියපක්කන්තකො හොති, අථ ඛො තෙසං ලද්ධිග්ගහණෙන. තෙනාහ **‘‘යො පනා’’**තිආදි. **‘‘උපසම්පන්නො’’**ති ඉමිනා අනුපසම්පන්නො තිත්ථියපක්කන්තකො න හොතීති දස්සෙති. වුත්තඤ්හෙතං **කුරුන්දිඅට්ඨකථායං** ‘‘අයඤ්ච තිත්ථියපක්කන්තකො නාම උපසම්පන්නභික්ඛුනා කථිතො, තස්මා සාමණෙරො සලිඞ්ගෙන තිත්ථායතනං ගතොපි පුන පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලභතී’’ති (මහාව. අට්ඨ. 110). **කුසචීරාදිකන්ති** එත්ථාදිසද්දෙන ඵලකක්ඛණ්ඩජටාදීනං ගහණං. සචෙපි ‘‘අයං පබ්බජ්ජා සෙට්ඨා’’ති සෙට්ඨභාවං වා උපගච්ඡති, න මුච්චති, තිත්ථියපක්කන්තකොව හොති. **වතානීති** උක්කුටිකප්පධානාදීනි වතානි. සචෙ පන ‘‘සොභති නු ඛො මෙ තිත්ථියපබ්බජ්ජා, නනු ඛො සොභතී’’ති වීමංසනත්ථං කුසචීරාදීනි නිවාසෙති, ජටං වා බන්ධති, ඛාරිකාජං වා ආදියති, යාව න සම්පටිච්ඡති තං ලද්ධිං, තාව රක්ඛති, සම්පටිච්ඡිතමත්තෙ තිත්ථියපක්කන්තකො හොති. අච්ඡින්නචීවරො පන කුසචීරාදීනි නිවාසෙන්තො, රාජභයාදීහි වා තිත්ථියලිඞ්ගං ගණ්හන්තො ලද්ධියා අභාවෙන නෙව තිත්ථියපක්කන්තකො හොති.

අවසෙසො සබ්බොපීති නාගසුපණ්ණයක්ඛගන්ධබ්බාදිකො. යඤ්හෙත්ථ වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව.

යථා සමානජාතිකස්ස (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.112) විකොපනෙ කම්මං ගරුතරං, න තථා විජාතිකස්සාති ආහ **"මනුස්සජාතිකා"**ති. පුත්තසම්බන්ධෙන මාතාපිතුසමඤ්ඤා, දත්තකිත්තිමාදිවසෙනපි පුත්තවොහාරො ලොකෙ දිස්සති, සො ච ඛො පරියායතොති නිප්පරියායසිද්ධතං දස්සෙතුං **"ජනෙත්තී"**ති වුත්තං. **ජනෙත්තීති** ජනිකා, මාතාති අත්ථො. යථා මනුස්සත්තභාවෙ ඨිතස්සෙව කුසලධම්මානං තික්ඛවිසදසූරභාවාපත්ති, යථා තං තිණ්ණම්පි බොධිසත්තානං බොධිත්තයනිප්ඵත්තියං, එවං මනුස්සත්තභාවෙ ඨිතස්සෙව අකුසලධම්මානම්පි තික්ඛවිසදසූරභාවාපත්තීති ආහ **"මනුස්සභූතෙනෙවා"**ති. **සඤ්චිච්චාති** ''පාණො''ති සඤ්ඤාය සද්ධිං වධකචෙතනාය චෙතෙත්වා. **අයං මාතුඝාතකො නාමාති** අයං ආනන්තරියෙන මාතුඝාතකකම්මෙන මාතුඝාතකො නාම. යෙන පන මනුස්සිත්ථිභූතාපි අජනිකා පොසාවනිකමාතා වා මහාමාතා වා චූළමාතා වා ජනිකාපි වා අමනුස්සිත්ථිභූතා මාතා ඝාතිතා, තස්ස පබ්බජ්ජා න වාරිතා, න ච ආනන්තරිකො හොති. යෙන සයං තිරච්ඡානභූතෙන මනුස්සිත්ථිභූතා මාතා ඝාතිතා, සොපි ආනන්තරිකො න හොති. තිරච්ඡානගතත්තා පනස්ස පබ්බජ්ජා පටික්ඛිත්තා, කම්මං පනස්ස භාරියං හොති, ආනන්තරියං ආහච්චෙව තිට්ඨති.

යෙන මනුස්සභූතො ජනකො පිතා සයම්පි මනුස්සජාතිකෙනෙව සතා සඤ්චිච්ච ජීවිතා වොරොපිතො, අයං ආනන්තරියෙන පිතුඝාතකකම්මෙන පිතුඝාතකො නාමාති ඉමමත්ථං අතිදිසන්තො **"පිතුඝාතකෙපි එසෙව නයො"**ති ආහ. සචෙපි හි වෙසියා පුත්තො හොති, ''අයං මෙ පිතා''ති න ජානාති, යස්ස සම්භවෙන නිබ්බත්තො, සො ච තෙන ඝාතිතො, ''පිතුඝාතකො''ත්වෙව සඞ්ඛං ගච්ඡති, ආනන්තරියඤ්ච ඵුසති (මහාව. අට්ඨ. 114).

එළකචතුක්කං (ම. නි. අට්ඨ. 3.128; අ. නි. අට්ඨ. 1.1.275; විභ. අට්ඨ. 809; සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.112), සඞ්ගාමචතුක්කං, චොරචතුක්කඤ්චෙත්ථ කථෙතබ්බං. ''එළකං මාරෙමී''ති අභිසන්ධිනාපි හි එළකට්ඨානෙ ඨිතං මනුස්සභූතං මාතරං වා පිතරං වා මාරෙන්තො ආනන්තරියං ඵුසති මාරණාධිප්පායෙනෙව ආනන්තරියවත්ථුනො විකොපිතත්තා. එළකාභිසන්ධිනා, පන මාතාපිතිඅභිසන්ධිනා වා එළකං මාරෙන්තො ආනන්තරියං න ඵුසති ආනන්තරියවත්ථුඅභාවතො. මාතාපිතිඅභිසන්ධිනා මාතාපිතරො මාරෙන්තො ඵුසතෙව . එසෙව නයො ඉතරස්මිම්පි චතුක්කද්වයෙ. සබ්බත්ථ හි පුරිමං අභිසන්ධිචිත්තං අප්පමාණං, වධකචිත්තං, පන තදාරම්මණජීවිතින්ද්‍රියඤ්ච ආනන්තරියානානන්තරියභාවෙ පමාණං.

අරහන්තඝාතකොපි මනුස්සඅරහන්තවසෙනෙව වෙදිතබ්බොති ආහ **"යෙන අන්තමසො ගිහිලිඞ්ගෙ ඨිතොපී"**තිආදි. අමනුස්සජාතිකං පන අරහන්තං, මනුස්සජාතිකං වා අවසෙසං අරියපුග්ගලං ඝාතෙත්වා ආනන්තරිකො න හොති, පබ්බජ්ජාපිස්ස න වාරිතා, කම්මං පන බලවං හොති. තිරච්ඡානො මනුස්සඅරහන්තම්පි ඝාතෙත්වා ආනන්තරිකො න හොති, කම්මං පන භාරියන්ති අයමෙත්ථ විනිච්ඡයො. යථා මාතාපිතූසු, එවං අරහන්තෙපි එළකචතුක්කාදීනි වෙදිතබ්බානි.

පකතත්තං භික්ඛුනින්ති පරිසුද්ධසීලං උභතොසඞ්ඝෙ උපසම්පන්නං භික්ඛුනිං. යො (මහාව. අට්ඨ. 115) පන කායසංසග්ගෙන සීලවිනාසං පාපෙති, තස්ස පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච න වාරිතා. බලක්කාරෙන ඔදාතවත්ථවසනං කත්වා අනිච්ඡමානංයෙව දූසෙන්තොපි භික්ඛුනිදූසකොයෙව, බලක්කාරෙන පන ඔදාතවත්ථවසනං කත්වා ඉච්ඡමානං දූසෙන්තො භික්ඛුනිදූසකො න හොති. කස්මා? යස්මා ගිහිභාවෙ සම්පටිච්ඡිතමත්තෙයෙව සා අභික්ඛුනී හොති . සකිං සීලවිපන්නං පන පච්ඡා දූසෙන්තො සික්ඛමානසාමණෙරීසු ච විප්පටිපජ්ජන්තො නෙව භික්ඛුනිදූසකො හොති, පබ්බජ්ජං, උපසම්පදඤ්ච ලභතීති.

ධම්මතො උග්ගතං අපගතං **උද්ධම්මං. උබ්බිනයන්ති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **චතුන්නං කම්මානන්ති** අපලොකනඤත්තිඤත්තිදුතියඤත්තිචතුත්ථසඞ්ඛාතානං චතුන්නං කම්මානං. ඉමෙසඤ්හි අඤ්ඤතරං සඞ්ඝකම්මං එකසීමායං විසුං විසුං කරොන්තෙන **සඞ්ඝො භින්නො** නාම හොති. තෙන වුත්තං **"චතුන්නං කම්මානං අඤ්ඤතරවසෙන සඞ්ඝං භින්දතී"**ති.

''දුට්ඨචිත්තෙනා''ති වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙතුං **"වධකචිත්තෙනා"**ති වුත්තං. වධකචෙතනාය හි දූසිතං චිත්තං ඉධ **දුට්ඨචිත්තං** නාම. **ලොහිතං උප්පාදෙතීති** අන්තොසරීරෙයෙව ලොහිතං උප්පාදෙති, සඤ්චිතං කරොතීති අධිප්පායො. න හි තථාගතස්ස අභෙජ්ජකායතාය පරූපක්කමෙන ධම්මං භින්දිත්වා ලොහිතං පග්ඝරති, සරීරස්ස පන අන්තොයෙව එකස්මිං ඨානෙ ලොහිතං සමොසරති, ආඝාතෙන පකුප්පමානං සඤ්චිතං හොති, තං සන්ධායෙතං වුත්තං. යො පන රොගවූපසමනත්ථං ජීවකො විය සත්ථෙන ඵාලෙත්වා පූතිමංසඤ්ච ලොහිතඤ්ච නීහරිත්වා ඵාසුකං කරොති, අයං ලොහිතුප්පාදකො න හොති, බහුං පන සො පුඤ්ඤං පසවති (මහාව. අට්ඨ. 115).

දුවිධම්පි බ්‍යඤ්ජනන්ති යථාවුත්තකම්මද්වයතො සමුට්ඨිතං ඉත්ථිනිමිත්තං, පුරිසනිමිත්තඤ්චාති දුවිධම්පි බ්‍යඤ්ජනං. ඉමිනා ච විග්ගහෙන **"උභතොබ්‍යඤ්ජනකො"**ති අසමානාධිකරණවිසයො බාහිරත්ථසමාසොයං, පුරිමපදෙ ච විභත්තිඅලොපොති දස්සෙති. සො දුවිධො හොති ඉත්ථිඋභතොබ්‍යඤ්ජනකො, පුරිසඋභතොබ්‍යඤ්ජනකො චාති. තත්ථ ඉත්ථිඋභතොබ්‍යඤ්ජනකස්ස ඉත්ථිනිමිත්තං පාකටං හොති, පුරිසනිමිත්තං පටිච්ඡන්නං. පුරිසඋභතොබ්‍යඤ්ජනකස්ස පුරිසනිමිත්තං පාකටං, ඉත්ථිනිමිත්තං පටිච්ඡන්නං. ඉත්ථිඋභතොබ්‍යඤ්ජනකස්ස ඉත්ථීසු පුරිසත්තං කරොන්තස්ස ඉත්ථිනිමිත්තං පටිච්ඡන්නං හොති, පුරිසනිමිත්තං පාකටං හොති.

පුරිසඋභතොබ්‍යඤ්ජනකස්ස පුරිසානං ඉත්ථිභාවං උපගච්ඡන්තස්ස පුරිසනිමිත්තං පටිච්ඡන්නං හොති, ඉත්ථිනිමිත්තං පාකටං හොති. ඉත්ථිඋභතොබ්‍යඤ්ජනකො සයඤ්ච ගබ්භං ගණ්හාති, පරඤ්ච ගණ්හාපෙති. පුරිසඋභතොබ්‍යඤ්ජනකො පන සයං න ගණ්හාති, පරං ගණ්හාපෙතීති ඉදමෙතෙසං නානාකරණං.

අපරාමසනානීති අග්ගහණානි අවචනානි. **''අයං ඉත්ථන්නාමො''ති උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස අකිත්තනන්**ති යස්ස උපසම්පදා කරීයති, තස්ස අකිත්තනං, ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො''ති වත්තබ්බෙ ''අයං ධම්මරක්ඛිතො''ති (පරි. අට්ඨ. 484) අවචනන්ති වුත්තං හොති. **''ඉත්ථන්නාමස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො''ති උපජ්ඣායස්ස අකිත්තනන්**ති ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො''ති වත්තබ්බෙ ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො උපසම්පදාපෙක්ඛො''ති වත්වා ''ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්සා''ති අවචනං. **සබ්බෙන සබ්බං ඤත්තියා අනුච්චාරණන්**ති ඤත්තිං අට්ඨපෙත්වා චතුක්ඛත්තුං කම්මවාචාය එව අනුස්සාවනකම්මස්ස කරණං. **සම්පන්නන්**ති උපෙතං.

හාපනං පරිච්චජනං. යොපි එකං ඤත්තිං ඨපෙත්වා සකිංයෙව වා ද්වික්ඛත්තුං වා අනුස්සාවනං කරොති, අයම්පි සාවනං හාපෙතියෙව. **දුරුච්චාරණං** නාම අඤ්ඤස්මිං අක්ඛරෙ වත්තබ්බෙ අඤ්ඤස්ස වචනං. තස්මා කම්මවාචං කරොන්තෙන භික්ඛුනා ය්වායං –

> ''සිථිලං ධනිතඤ්ච දීඝරස්සං;
> ගරුකං ලහුකඤ්චෙව නිග්ගහීතං;
> සම්බන්ධවවත්ථිතං විමුත්තං;
> දසධා බ්‍යඤ්ජනබුද්ධියා පභෙදො''ති. (දී. නි. අට්ඨ. 1.190; ම. නි. අට්ඨ. 1.291; අ. නි. අට්ඨ. 2.3.64, පරි. අට්ඨ. 485; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 252) –

වුත්තො, අයං සුට්ඨු උපලක්ඛෙතබ්බො. එත්ථ හි **සිථිලං** නාම පඤ්චසු වග්ගෙසු පඨමතතියං. **ධනිතං** නාම තෙස්වෙව දුතියචතුත්ථං. **දීඝන්**ති දීඝෙන කාලෙන වත්තබ්බං **ආ**-කාරාදි. **රස්සන්**ති තතො උපඩ්ඪකාලෙන වත්තබ්බං **අ**-කාරාදි. **ගරුකන්**ති දීඝමෙව, යං වා ''ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතත්ථෙරස්ස යස්ස නක්ඛමතී''ති එවං සංයොගපරං කත්වා වුච්චති. **ලහුකන්**ති රස්සමෙව, යං වා ''ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතත්ථෙරස්ස යස්ස න ඛමතී''ති එවං අසංයොගපරං කත්වා වුච්චති. **නිග්ගහීතන්**ති යං කරණානි නිග්ගහෙත්වා අවිස්සජ්ජෙත්වා අවිවටෙන මුඛෙන සානුනාසිකං කත්වා වත්තබ්බං. **සම්බන්ධන්**ති යං පරපදෙන සම්බන්ධිත්වා ''තුණ්හිස්සා''ති වා ''තුණ්හස්සා''ති වා වුච්චති. **වවත්ථිතන්**ති යං පරපදෙන සම්බන්ධං අකත්වා විච්ඡින්දිත්වා ''තුණ්හී අස්සා''ති වා ''තුණ්හ අස්සා''ති වා වුච්චති. **විමුත්තන්**ති යං කරණානි අනිග්ගහෙත්වා විස්සජ්ජෙත්වා විවටෙන මුඛෙන අනුනාසිකං අකත්වා වුච්චති.

තත්ථ ''සුණාතු මෙ''ති වත්තබ්බෙ **ත**-කාරස්ස **ථ**-කාරං කත්වා ''සුණාථු මෙ''ති වචනං **සිථිලස්ස ධනිතකරණං** නාම, තථා ''පත්තකල්ලං එසා ඤත්තී''ති වත්තබ්බෙ ''පත්ථකල්ලං එසා ඤත්තී''තිආදිවචනඤ්ච. ''භන්තෙ, සඞ්ඝො''ති වත්තබ්බෙ **භ**-කාර **ඝ**-කාරානං **බ**-කාර **ග**-කාරෙ කත්වා ''බන්තෙ සංගො''ති වචනං **ධනිතස්ස සිථිලකරණං** නාම. ''සුණාතු මෙ''ති විවටෙන මුඛෙන වත්තබ්බෙ ''සුණංතු මෙ''ති වා ''එසා ඤත්තී''ති වත්තබ්බෙ ''එසං ඤත්තී''ති වා අවිවටෙන මුඛෙන අනුනාසිකං කත්වා වචනං **විමුත්තස්ස නිග්ගහිතවචනං** නාම. ''පත්තකල්ල''න්ති අවිවටෙන මුඛෙන අනුනාසිකං කත්වා වත්තබ්බෙ ''පත්තකල්ලා''ති විවටෙන මුඛෙන අනුනාසිකං අකත්වා වචනං **නිග්ගහිතස්ස විමුත්තවචනං** නාම. ඉති සිථිලෙ කත්තබ්බෙ ධනිතං, ධනිතෙ කත්තබ්බෙ සිථිලං, විමුත්තෙ කත්තබ්බෙ නිග්ගහිතං, නිග්ගහිතෙ කත්තබ්බෙ විමුත්තන්ති ඉමානි චත්තාරි බ්‍යඤ්ජනානි අන්තොකම්මවාචාය කම්මං දූසෙන්ති. එවං වදන්තො හි අඤ්ඤස්මිං අක්ඛරෙ වත්තබ්බෙ අඤ්ඤං වදති, දුරුත්තං කරොතීති වුච්චති.

ඉතරෙසු පන දීඝරස්සාදීසු ඡසු බ්‍යඤ්ජනෙසු දීඝට්ඨානෙ දීඝමෙව. රස්සට්ඨානෙ ච රස්සමෙවාති එවං යථාඨානෙ තං තදෙව අක්ඛරං භාසන්තෙන අනුක්කමාගතං පවෙණිං අවිනාසෙන්තෙන කම්මවාචා කාතබ්බා. සචෙ පන එවං අකත්වා දීඝෙ වත්තබ්බෙ රස්සං, රස්සෙ වා වත්තබ්බෙ දීඝං වදති, තථා ගරුකෙ වත්තබ්බෙ ලහුකං, ලහුකෙ වා වත්තබ්බෙ ගරුකං වදති, සම්බන්ධෙ වා පන වත්තබ්බෙ වවත්ථිතං, වවත්ථිතෙ වා වත්තබ්බෙ සම්බන්ධං වදති, එවං වුත්තෙපි කම්මවාචා න කුප්පති. ඉමානි හි ඡ බ්‍යඤ්ජනානි කම්මං න කොපෙන්ති.

යං පන සුත්තන්තිකත්ථෙරා **''ද**-කාරො **ත**-කාරමාපජ්ජති, **ත**-කාරො **ද**-කාරමාපජ්ජති, **ච**-කාරො **ජ**-කාරමාපජ්ජති, **ජ**-කාරො **ච**-කාරමාපජ්ජති, **ය**-කාරො **ක**-කාරමාපජ්ජති, **ක**-කාරො **ය**-කාරමාපජ්ජති, තස්මා **ද**-කාරාදීසු වත්තබ්බෙසු **ත**-කාරාදීනං වචනං න විරුජ්ඣතී''ති වදන්ති, තං කම්මවාචං පත්වා න වට්ටති. තස්මා විනයධරෙන නෙව **ද**-කාරො **ත**-කාරො කාතබ්බො…පෙ…. න **ක**-කාරො **ය**-කාරො. යථාපාළියා නිරුත්තිං සොධෙත්වා දසවිධාය බ්‍යඤ්ජනනිරුත්තියා වුත්තදොසෙ පරිහරන්තෙන කම්මවාචා කාතබ්බා. ඉතරථා හි සාවනං හාපෙති නාම. ඤත්තිං අට්ඨපෙත්වා පඨමං අනුස්සාවනකරණන්ති සම්බන්ධො.

යාවතිකා භික්ඛූ කම්මප්පත්තාති යත්තකා භික්ඛූ තස්ස උපසම්පදාකම්මස්ස පත්තා යුත්තා අනුරූපා. තෙ ච ඛො සබ්බන්තිමෙන පරියායෙන හත්ථපාසං අවිජහිත්වා එකසීමට්ඨා පඤ්ච පකතත්තා භික්ඛූ. න හි තෙහි විනා තං කම්මං කරීයති, න තෙසං ඡන්දො එති. අවසෙසා පන සචෙපි සහස්සමත්තා හොන්ති, සචෙ එකසීමට්ඨා එකස්මිං ඨානෙ සමානසංවාසකා, සබ්බෙ ඡන්දාරහාව හොන්ති, ඡන්දං දත්වා ආගච්ඡන්තු වා, මා වා, කම්මං න කුප්පති. **පටික්කොසනන්ති** නිවාරණං. තිට්ඨති එත්ථ ඵලං තදායත්තවුත්තිතායාති **ඨානං,** කාරණං. ඉධ පන උපසම්පදාකම්මකරණස්ස කාරණත්තා උපසම්පදාකම්මවාචාසඞ්ඛාතං භගවතො වචනං වුච්චති. තෙනාහ **"කාරණාරහත්තා පන සත්ථු සාසනාරහත්තා"**ති. යථා ච ''තං කත්තබ්බ''න්ති භගවතා අනුසිට්ඨං, තථාකරණං උපසම්පදාකම්මස්ස කාරණං හොතීති **ඨානාරහං** නාම. කෙචි (සාරත්ථ. ටී. 2.45) පන **"ඨානාරහෙනාති** එත්ථ 'න, භික්ඛවෙ, හත්ථච්ඡින්නො පබ්බාජෙතබ්බො'තිආදි (මහාව. 119) සත්ථුසාසනං ඨාන''න්ති වදන්ති. **ඉධාති** ඉමස්මිං පාරාජිකෙ. යථා ච ඉධ, එවං සබ්බත්ථාපි ලොකවජ්ජසික්ඛාපදෙසු අයමෙව අධිප්පෙතොති වෙදිතබ්බං. තෙනාහ **"පණ්ණත්තිවජ්ජෙසු පනා"**තිආදි. **අඤ්ඤෙපීති** එහිභික්ඛූපසම්පන්නාදයොපි. කථමෙතං විඤ්ඤායති පණ්ණත්තිවජ්ජෙසු සික්ඛාපදෙසු අඤ්ඤෙපි සඞ්ගහං ගච්ඡන්තීති? අත්ථතො ආපන්නත්තා. තථා හි ''ද්වෙ පුග්ගලා අභබ්බා ආපත්තිං ආපජ්ජිතුං බුද්ධා ච පච්චෙකබුද්ධා ච, ද්වෙ පුග්ගලා භබ්බා ආපත්තිං ආපජ්ජිතුං භික්ඛූ ච භික්ඛුනියො චා''ති (පරි. 322) සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා. එහිභික්ඛූපසම්පන්නාදයොපි අසඤ්චිච්ච අස්සතියා අචිත්තකං සහසෙය්‍යාපත්තිආදිභෙදං පණ්ණත්තිවජ්ජං ආපජ්ජන්තීති (සාරත්ථ. ටී. 2.45) අත්ථතො ආපන්නං.

ඉදානි ''භික්ඛූන''න්ති ඉමං පදං විසෙසත්ථාභාවතො විසුං අවණ්ණෙත්වාව යං සික්ඛඤ්ච සාජීවඤ්ච සමාපන්නත්තා භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො හොති, තං දස්සෙන්තො **"භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො"**තිආදිමාහ. සික්ඛිතබ්බාති **සික්ඛා,** පාතිමොක්ඛසංවරසීලං, සහ ජීවන්ති එත්ථාති **සාජීවං,** මාතිකාදිභෙදා පණ්ණත්ති, සික්ඛා ච සාජීවඤ්ච **සික්ඛාසාජීවං,** තදුභයං සමාපන්නො උපගතොති **සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො.** තෙනාහ **"යා භික්ඛූන"**න්තිආදි. එත්ථ ච ''සික්ඛා''ති සාජීවසහචරියතො අධිසීලසික්ඛාව අධිප්පෙතාති ආහ **"අධිසීලසඞ්ඛාතා"**ති. අධිකං උත්තමං සීලන්ති **අධිසීලං,** ''අධිසීල''න්ති සඞ්ඛාතා **අධිසීලසඞ්ඛාතා.**

කතමං පනෙත්ථ සීලං, කතමං අධිසීලන්ති? වුච්චතෙ – පඤ්චඞ්ගදසඞ්ගසීලං තාව සීලමෙව, න තං අධිසීලං. පාතිමොක්ඛසංවරසීලං පන අධිසීල''න්ති වුච්චති. තඤ්හි සූරියො විය පජ්ජොතානං, සිනෙරු විය ච පබ්බතානං සබ්බලොකියසීලානං අධිකඤ්චෙව උත්තමඤ්ච, බුද්ධුප්පාදෙයෙව ච පවත්තති, න විනා බුද්ධුප්පාදා. න හි තං පඤ්ඤත්තිං උද්ධරිත්වා අඤ්ඤො සත්තො පඤ්ඤාපෙතුං සක්කොති, බුද්ධායෙව පනස්ස සබ්බසො කායවචීද්වාරජ්ඣාචාරසොතං ඡින්දිත්වා තස්ස තස්ස වීතික්කමස්ස අනුච්ඡවිකං තං තං සීලසංවරං පඤ්ඤාපෙන්ති. පාතිමොක්ඛසංවරසීලතොපි ච මග්ගඵලසම්පයුත්තමෙව සීලං අධිසීලං, තං පන ඉධ න අධිප්පෙතං. න හි තං සමාපන්නො මෙථුනධම්මං පටිසෙවති.

එතෙති නානාදෙසජාතිගොත්තාදිභෙදභින්නා භික්ඛූ. **සහ ජීවන්තීති** එකුද්දෙසාදිවසෙන සහ පවත්තන්ති. තෙනාහ **"එකජීවිකා සභාගවුත්තිනො"**ති. **සික්ඛාපදසඞ්ඛාතන්ති** පණ්ණත්තිසඞ්ඛාතං. සාපි හි විරතිආදීනං දීපනතො ''සික්ඛාපද''න්ති වුච්චති. වුත්තම්පි චෙතං ''සික්ඛාපදන්ති යො තත්ථ නාමකායො පදකායො නිරුත්තිකායො බ්‍යඤ්ජනකායො''ති. **තත්ථාති** තෙසු. **සික්ඛං පරිපූරෙන්තොති** අකත්තබ්බපරිවජ්ජනකත්තබ්බකරණවසෙන වාරිත්තචාරිත්තසඞ්ඛාතං දුවිධං සීලං පරිපූරෙන්තොති අත්ථො, වාරිත්තසීලවසෙන විරතිසම්පයුත්තචෙතනං, චාරිත්තසීලවසෙන විරතිවිප්පයුත්තචෙතනඤ්ච අත්තනි පවත්තෙන්තොති වුත්තං හොති. **සාජීවඤ්ච අවීතික්කමන්තොති** සික්ඛාපදඤ්ච අමද්දන්තො, සීලසංවරණං, සාජීවානතික්කමනඤ්චාති ඉදමෙව ද්වයං ඉධ සමාපජ්ජනං නාමාති අධිප්පායො. තත්ථ සාජීවානතික්කමො සික්ඛාපාරිපූරියා පච්චයො. තස්සානතික්කමනතො හි යාව මග්ගා සික්ඛා පරිපූරති. අපිචෙත්ථ ''සික්ඛං පරිපූරෙන්තො''ති ඉමිනා විරතිචෙතනාසඞ්ඛාතස්ස සීලසංවරස්ස විසෙසතො සන්තානෙ පවත්තනකාලොව ගහිතො, ''අවීතික්කමන්තො''ති ඉමිනා පන අප්පවත්තනකාලොපි. සික්ඛඤ්හි පරිපූරණවසෙන අත්තනි පවත්තෙන්තොපි නිද්දාදිවසෙන අප්පවත්තෙන්තොපි වීතික්කමාභාවා සික්ඛනවසෙන සමාපන්නොති වුච්චති.

යස්මා සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස එකච්චං දුබ්බල්‍යාවිකම්මං අත්ථො හොති, තස්මා තං සන්ධාය ''සික්ඛං අපච්චක්ඛාය''ති පදස්ස අත්ථං විවරන්තො ''දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා''ති ආහාති දස්සෙතුං **"සික්ඛං අපච්චක්ඛාය දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා"**තිආදිමාහ. තත්ථ සියා (පාරා. අට්ඨ. 1.45 සික්ඛාපච්චක්ඛානවිභඞ්ගවණ්ණනා), යස්මා න සබ්බං දුබ්බල්‍යාවිකම්මං සික්ඛාපච්චක්ඛානං, තස්මා ''දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා''ති පඨමං වත්වා තස්ස අත්ථනියමනත්ථං ''සික්ඛං අපච්චක්ඛාය''ති වත්තබ්බන්ති? තං න, කස්මා? අත්ථානුක්කමාභාවතො. ''සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො''ති හි වුත්තත්තා යං සික්ඛං සමාපන්නො, තං අපච්චක්ඛාය, යඤ්ච සාජීවං සමාපන්නො, තත්ථ දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වාති වුච්චමානෙ අනුක්කමෙනෙව අත්ථො වුත්තො හොති, න අඤ්ඤථා. තස්මා ඉදමෙව පඨමං වුත්තන්ති.

ඉදානි තදුභයමෙව පාකටං කත්වා දස්සෙතුං **"තත්ථා"**තිආදිමාහ. **තදභාවෙනාති** තෙසං චිත්තාදීනං අභාවෙන. **චවිතුකාමතාචිත්තෙනාති** අපගන්තුකාමතාචිත්තෙන . දවාති සහසා. යො හි අඤ්ඤං භණිතුකාමො සහසා ''බුද්ධං පච්චක්ඛාමී''ති භණති, අයං **දවා වදති** නාම. **රවාති** විරජ්ඣිත්වා. යො හි අඤ්ඤං භණිතුකාමො විරුජ්ඣිත්වා ''බුද්ධං

පච්චක්ඛාමී''ති භණති, අයං **රවා භණති** නාම. පුරිමෙන කො විසෙසොති චෙ? පුරිමං පණ්ඩිතස්සාපි සහසාවසෙන අඤ්ඤභණනං, ඉදං පන මන්දත්තා මොමූහත්තා පක්ඛලන්තස්ස ''අඤ්ඤං භණිස්සාමී''ති අඤ්ඤභණනං. ''අක්ඛරසමයානභිඤ්ඤාතතාය වා කරණසම්පත්තියා අභාවතො වා කථෙතබ්බං කථෙතුමසක්කොන්තො හුත්වා අඤ්ඤං කථෙන්තො **රවා භණති** නාමා''ති (සාරත්ථ. ටී. 2.54) එකෙ.

වජ්ජාවජ්ජං උපනිජ්ඣායතීති **උපජ්ඣායො,** තං උපජ්ඣායං. **''**එවං සජ්ඣායිතබ්බං, එවං අභික්කමිතබ්බ''න්තිආදිනා ආචාරසික්ඛාපනකො **ආචරියො.** අන්තෙ සමීපෙ වසති සීලෙනාති **අන්තෙවාසී,** විභත්තිඅලොපෙන යථා ''වනෙකසෙරුකා''ති. සමානො උපජ්ඣායො අස්සාති **සමානුපජ්ඣායකො.** එවං **සමානාචරියකො. සබ්‍රහ්මචාරින්**ති භික්ඛුං. සො හි ''එකකම්මං, එකුද්දෙසො, සමසික්ඛතා''ති ඉමං බ්‍රහ්මං සමානං චරති, තස්මා ''සබ්‍රහ්මචාරී''ති වුච්චති. **එවං වුත්තානන්**ති එවං පදභාජනීයෙ වුත්තානං. යථා හි ලොකෙ සස්සානං විරුහනට්ඨානං ''ඛෙත්ත''න්ති වුච්චති, එවමිමානිපි බුද්ධාදීනි පදානි සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස විරුහනට්ඨානත්ථා **''ඛෙත්ත''**න්ති වුච්චන්තීති ආහ **''ඉමෙසං ද්වාවීසතියා ඛෙත්තපදාන''**න්ති. යස්මා පනෙතෙසං වෙවචනෙහිපි සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, තස්මා **''සවෙවචනස්සා''**ති වුත්තං. විවිධං එකස්මිංයෙව අත්ථෙ වචනං විවචනං, විවචනමෙව **වෙවචනං,** පරියායනාමං, සහ වෙවචනෙහීති **සවෙවචනං,** තස්ස සවෙවචනස්ස. එත්ථ ච **වණ්ණපට්ඨානෙ** (සාරත්ථ. ටී. 2.52; වි. වි. ටී. 1.53; වජිර. ටී. 53) ආගතං නාමසහස්සං, **උපාලිගාථාසු** (ම. නි. 2.76) නාමසතං, අඤ්ඤානි ච ගුණතො ලබ්භමානානි නාමානි ''බුද්ධවෙවචනානී''ති වෙදිතබ්බානි. සබ්බානිපි ධම්මස්ස නාමානි ''ධම්මවෙවචනානී''ති වෙදිතබ්බානි. එස නයො සබ්බත්ථ.

තෙසු යං කිඤ්චි වත්තුකාමස්ස යං කිඤ්චි වදතො සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොතීති තෙසු ද්වාවීසතියා ඛෙත්තපදෙසු යං කිඤ්චි එකං පදං වත්තුකාමස්ස තතො අඤ්ඤං යං කිඤ්චි පදම්පි වචීභෙදං කත්වා වදතො ඛෙත්තපදන්තොගධත්තා සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොතීති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – සචෙ පනායං ''බුද්ධං පච්චක්ඛාමී''ති වත්තුකාමො පදපච්චාභට්ඨං කත්වා ''පච්චක්ඛාමි බුද්ධ''න්ති වා වදෙය්‍ය, මිලක්ඛභාසාදීසු වා අඤ්ඤතරභාසාය තමත්ථං වදෙය්‍ය, ''බුද්ධං පච්චක්ඛාමී''ති වත්තුකාමො උප්පටිපාටියා ''ධම්මං පච්චක්ඛාමී''ති වා ''සබ්‍රහ්මචාරිං පච්චක්ඛාමී''ති වා වදෙය්‍ය, සෙය්‍යථාපි උත්තරිමනුස්සධම්මවිභඞ්ගෙ ''පඨමං ඣානං සමාපජ්ජාමී''ති වත්තුකාමො ''දුතියං ඣාන''න්ති වදති. සචෙ ''යස්ස වදති, සො අයං භික්ඛුභාවං චජිතුකාමො එතමත්ථං වදතී''ති එත්තකමත්තම්පි ජානාති, විරද්ධං නාම නත්ථි, ඛෙත්තමෙව ඔතිණ්ණං, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. සක්කත්තා වා බ්‍රහ්මත්තා වා චුතසත්තො විය චුතොව හොති සාසනාති.

අලන්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.52) හොතු, පරියත්තන්ති අත්ථො. **කිං නු මෙති** කිං මය්හං කිච්චං, කිං කරණීයං, කිං සාධෙතබ්බන්ති අත්ථො. **න මමත්ථොති** නත්ථි මම අත්ථො. **සුමුත්තාහන්ති** සුට්ඨු මුත්තො අහං. **පුරිමෙහි චුද්දසහි පදෙහීති** බුද්ධාදීහි සබ්‍රහ්මචාරිපරියන්තෙහි පුරිමෙහි චුද්දසහි පදෙහි. **යන්නූනාහං පච්චක්ඛෙය්‍යන්ති** එත්ථ **''යන්නූනා''**ති පරිවිතක්කදස්සනෙ නිපාතො. ඉදං වුත්තං හොති – ''සචාහං බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍යං, සාධු වත මෙ සියා''ති. **ආදිසද්දෙන** ''පච්චක්ඛි''න්ති වා ''පච්චක්ඛිස්සාමී''ති වා ''භවිස්සාමී''ති වා ''හොමී''ති වා ''ජාතොම්හී''ති වා ''අම්හී''ති වා එවංභූතානං ගහණං. සචෙ පන ''අජ්ජ පට්ඨාය 'ගිහී'ති මං ධාරෙහී''ති වා ''ජානාහී''ති වා ''සඤ්ජානාහී''ති වා ''මනසි කරොහී''ති වා වදති, අරියකෙන වා වදති, මිලක්ඛකෙන වා. එවමෙතස්මිං අත්ථෙ වුත්තෙ යස්ස වදති, සචෙ සො ජානාති, පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. එස නයො සෙසෙසුපි ''උපාසකො''තිආදීසු සත්තසු පදෙසු. එත්ථ ච **අරියකං** නාම මාගධවොහාරො. **මිලක්ඛකං** නාම අනරියකො අන්ධදමිළාදි.

අක්ඛරලිඛනන්ති ''බුද්ධං පච්චක්ඛාමී''තිආදිනා අඤ්ඤෙසං දස්සනත්ථං අක්ඛරලිඛනං. අධිප්පායවිඤ්ඤාපකො අඞ්ගුලිසඞ්කොචනාදිකො හත්ථවිකාරො **හත්ථමුද්දා, හත්ථ**සද්දො චෙත්ථ තදෙකදෙසෙසු අඞ්ගුලීසු දට්ඨබ්බො ''න භුඤ්ජමානො සබ්බං හත්ථං මුඛෙ පක්ඛිපිස්සාමී''තිආදීසු (පාචි. 618) විය. තස්මා අධිප්පායවිඤ්ඤාපකස්ස අඞ්ගුලිසඞ්කොචනාදිනො හත්ථවිකාරස්ස දස්සනං **හත්ථමුද්දාදිදස්සනන්ති** (සාරත්ථ. ටී. 2.51) එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **ආදිසද්දෙන** සීසකම්පනදස්සනාදිං සඞ්ගණ්හාති.

උම්මත්තකඛිත්තචිත්තවෙදනාට්ටානන්ති එත්ථ **උම්මත්තකොති** පිත්තුම්මත්තකො. **ඛිත්තචිත්තොති** යක්ඛෙහි කතචිත්තවික්ඛෙපො, යක්ඛුම්මත්තකොති වුත්තං හොති. උභින්නං පන විසෙසො අනාපත්තිවාරෙ ආවිභවිස්සති. **වෙදනාට්ටොති** බලවතියා දුක්ඛවෙදනාය ඵුට්ඨො මුච්ඡාපරෙතො, තෙන විප්පලපන්තෙන පච්චක්ඛාතාපි අපච්චක්ඛාතාව හොති. **මනුස්සජාතිකො හොතීති** සභාගො වා විසභාගො වා ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා විඤ්ඤූ යොකොචි මනුස්සො හොති. **උම්මත්තකාදීනන්ති** එත්ථාදිසද්දෙන ඛිත්තචිත්තවෙදනාට්ටදෙවතාතිරච්ඡානගතානං ගහණං. තත්‍ර උම්මත්තකඛිත්තචිත්තවෙදනාට්ටතිරච්ඡානගතානං සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතාපි අජානනභාවෙන අපච්චක්ඛාතාව හොති. දෙවතාය පන සන්තිකෙ අතිඛිප්පං ජානනභාවෙන. දෙවතා නාම මහාපඤ්ඤා තිහෙතුකපටිසන්ධිකා අතිඛිප්පං ජානන්ති, චිත්තඤ්ච නාමෙතං ලහුපරිවත්තං, තස්මා ''චිත්තලහුකස්ස පුග්ගලස්ස චිත්තවසෙනෙව මා අතිඛිප්පං විනාසො අහොසී''ති දෙවතාය සන්තිකෙ සික්ඛාපච්චක්ඛානං පටික්ඛිපි. තෙන වුත්තං **''න ච උම්මත්තකාදීනං අඤ්ඤතරො''**ති. **දූතෙන වාති** ''මම සික්ඛාපච්චක්ඛානභාවං කථෙහී''ති මුඛසාසනවසෙන දූතෙන වා. **පණ්ණෙන වාති** පණ්ණෙ ලිඛිත්වා පහිණවසෙන පණ්ණෙන වා.

සචෙ තෙ සික්ඛාපච්චක්ඛානභාවං ජානන්තීති සම්බන්ධො. **ආවජ්ජනසමයෙති** අත්ථාභොගසමයෙ. ඉමිනා තං ඛණංයෙව පන අපුබ්බං අචරිමං දුජ්ජානන්ති දස්සෙති. **වචනානන්තරමෙවාති** වචනස්ස අනන්තරමෙව, ආවජ්ජනසමයෙවාති අත්ථො. **එව-**සද්දෙන පන චිරෙන ජානනං පටික්ඛිපති. **උක්කණ්ඨිතොති** අනභිරතියා ඉමස්මිං සාසනෙ කිච්ඡජීවිකං පත්තො. අථ වා ''අජ්ජ යාමි, ස්වෙ යාමි, ඉතො යාමි, එත්ථ යාමී''ති උද්ධං කණ්ඨං කත්වා විහරමානො වික්ඛිත්තො, අනෙකග්ගොති වුත්තං හොති. ඉදඤ්ච ''අනභිරතො සාමඤ්ඤා චවිතුකාමො''තිආදීනං (පාරා. 45) උපලක්ඛණං. **යෙන කෙනචි…පෙ…. ජානන්තීති** සචෙ තෙ''උක්කණ්ඨිතො''ති වා ''ගිහිභාවං පත්ථෙතී''ති වා ''අනභිරතො''ති වා ''සාමඤ්ඤා චවිතුකාමො''ති වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානභාවං ජානන්ති. ඉදඤ්හි සික්ඛාපච්චක්ඛානඤ්ච උපරි අභූතාරොචනදුට්ඨුල්ලවාචාඅත්තකාමදුට්ඨදොසභූතාරොචනසික්ඛාපදානි ච එකපරිච්ඡෙදානි, ආවජ්ජනසමයෙ ඤාතෙ එව සීසං එන්ති. ''කිං අයං භණතී''ති කඞ්ඛතා චිරෙන ඤාතෙ සීසං න එන්ති. තෙනාහ **''අථ අපරභාගෙ''**තිආදි. අථ ද්වින්නං ඨිතට්ඨානෙ ද්වින්නම්පි නියමෙත්වා ''එතෙසං ආරොචෙමී''ති වදති, තෙසු එකස්මිං ජානන්තෙපි ද්වීසු ජානන්තෙසුපි පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. එවං සම්බහුලෙසුපි වෙදිතබ්බං. **වුත්තනයෙනාති** ''තස්ස වචනානන්තර''න්තිආදිනා වුත්තෙන නයෙන. **යො කොචි මනුස්සජාතිකොති** අන්තමසො නවකම්මිකං උපාදාය යො කොචි මනුස්සො. වුත්තඤ්හෙතං **සමන්තපාසාදිකායං** –

> ''සචෙ පන අනභිරතියා පීළිතො සභාගෙ භික්ඛූ පරිසඞ්කමානො 'යො කොචි ජානාතූ'ති උච්චාසද්දං කරොන්තො 'බුද්ධං පච්චක්ඛාමී'ති වදති, තඤ්ච අවිදූරෙ ඨිතො නවකම්මිකො වා අඤ්ඤො වා සමයඤ්ඤූ පුරිසො සුත්වා 'උක්කණ්ඨිතො අයං සමණො ගිහිභාවං පත්ථෙති, සාසනතො චුතො'ති ජානාති, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා''ති (පාරා. අට්ඨ. 1.51).

සචෙ වචනත්ථං ඤත්වාපි ''අයං උක්කණ්ඨිතො''ති වා ''ගිහිභාවං පත්ථෙතී''ති වා න ජානාති, අපච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. සචෙ පන වචනත්ථං අජානිත්වාපි ''උක්කණ්ඨිතො''ති වා ''ගිහිභාවං පත්ථෙතී''ති වා ජානාති, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. **දවායපීති** කීළාධිප්පායෙනපි. **චිත්තාදීනං වා වසෙනාති** චිත්තාදීනං වා ඡළඞ්ගානං වසෙන. හොති චෙත්ථ –

> ''චිත්තං ඛෙත්තඤ්ච කාලො ච, පයොගො පුග්ගලො තථා;
> විජානනන්ති සික්ඛාය, පච්චක්ඛානං ඡළඞ්ගික''න්ති.

සබ්බසො වා පන අපච්චක්ඛානෙනාති ''බුද්ධං පච්චක්ඛාමී''තිආදීසු යෙන යෙන පරියායෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, තතො එකස්සපි පච්චක්ඛානස්ස අභාවෙන. ඉමිනා පන ''ඉදං පදං සාවෙස්සාමි, සික්ඛං පච්චක්ඛාමී''ති එවං පවත්තචිත්තුප්පාදස්ස අභාවං දස්සෙති. යස්ස හි එවරූපො චිත්තුප්පාදො නත්ථි, සො සබ්බසො න පච්චක්ඛාති නාමාති. **සික්ඛාපච්චක්ඛානස්සාති** ''බුද්ධං පච්චක්ඛාමී''තිආදිසික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස. **අත්ථභූතං එකච්චං දුබ්බල්‍යන්ති** ''බුද්ධං පච්චක්ඛාමී''ති වදති විඤ්ඤාපෙති, එවම්පි, භික්ඛවෙ, දුබ්බල්‍යාවිකම්මඤ්චෙව හොති, සික්ඛා ච පච්චක්ඛාතා''තිආදිනා (පාරා. 53) වුත්තෙහි යෙහි වචනෙහි සික්ඛාපච්චක්ඛානඤ්චෙව හොති දුබ්බල්‍යාවිකම්මඤ්ච, තං ''බුද්ධං පච්චක්ඛාමී''තිආදිකං අත්ථභූතං දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා. ''බුද්ධං පච්චක්ඛාමී''තිආදිම්හි පන වුත්තෙ සික්ඛාපරිපූරණෙ දුබ්බලභාවස්සාපි ගම්‍යමානත්තා සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස ඉදං දුබ්බල්‍යාවිකම්මං අත්ථොති දට්ඨබ්බං. එත්ථ ච ''අත්ථභූත''න්ති ඉමිනා ''යන්නූනාහං බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍යා''න්තිආදිකං දුබ්බල්‍යාවිකම්මං පටික්ඛිපති. යෙන හි සික්ඛාපච්චක්ඛානඤ්චෙව හොති දුබ්බල්‍යාවිකම්මඤ්ච, තදෙව සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස අත්ථභූතං. යෙන පන දුබ්බල්‍යාවිකම්මමෙව හොති, න සික්ඛාපච්චක්ඛානං, න තං තස්ස අත්ථභූතන්ති.

රාගපරියුට්ඨානෙන සදිසභාවාපත්තියා මිථුනානං අයන්ති **''මෙථුනො''**ති ධම්මොව වුච්චතීති ආහ **''රාගපරියුට්ඨානෙනා''**තිආදි. තත්ථ **රාගපරියුට්ඨානෙනාති** රාගස්ස පරියුට්ඨානෙන, මෙථුනරාගස්ස පවත්තියා පරියොනද්ධචිත්තතායාති අත්ථො. **ධම්මොති** අජ්ඣාචාරො. ''පලම්බතෙ විලම්බතෙ''තිආදීසු විය උපසග්ගස්ස කොචි අත්ථවිසෙසො නත්ථීති ආහ **''සෙවෙය්‍යා''**ති. **අජ්ඣාපජ්ජෙය්‍යාති** අභිභුය්‍යා පජ්ජෙය්‍යා. **සබ්බන්තිමෙනාති** පරනිම්මිතවසවත්ති…පෙ…. චාතුමහාරාජිකමනුස්සිත්ථිනාගගරුළමාණවිකාදීනං සබ්බාසං අන්තිමෙන. **තිරච්ඡානගතායාති** තිරච්ඡානෙසු උප්පන්නාය. තෙනාහ **''පටිසන්ධිවසෙනා''**ති. පාරාජිකාය වත්ථුභූතා එව චෙත්ථ තිරච්ඡානගතිත්ථී ''තිරච්ඡානගතා''ති ගහෙතබ්බා, න සබ්බා. තත්‍රායං පරිච්ඡෙදො –

> ''අපදානං අහිමච්ඡා, ද්විපදානඤ්ච කුක්කුටී;
> චතුප්පදානං මජ්ජාරී, වත්ථු පාරාජිකස්සිමා''ති. (පාරා. අට්ඨ. 1.55)

තත්ථ **අහි**ග්ගහණෙන සබ්බාපි අජගරගොනසාදිභෙදා දීඝජාති සඞ්ගහිතා. තස්මා දීඝජාතීසු යත්ථ තිණ්ණං මග්ගානං අඤ්ඤතරස්මිං සක්කා තිලඵලමත්තම්පි පවෙසෙතුං, සා පාරාජිකවත්ථු, අවසෙසා දුක්කටවත්ථූති වෙදිතබ්බා. **මච්ඡ**ග්ගහණෙන සබ්බාපි මච්ඡකච්ඡපමණ්ඩූකාදිභෙදා ඔදකජාති සඞ්ගහිතා. තත්‍රාපි දීඝජාතියං වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකවත්ථු ච දුක්කටවත්ථු ච වෙදිතබ්බං. අයං පන විසෙසො – පතඞ්ගමුඛමණ්ඩූකා නාම හොන්ති, තෙසං මුඛසණ්ඨානං මහන්තං, ඡිද්දං අප්පකං, තත්ථ පවෙසනං නප්පහොති, මුඛසණ්ඨානං පන වණසඞ්ඛෙපං ගච්ඡති, තස්මා තං ථුල්ලච්චයවත්ථූති වෙදිතබ්බං . **කුක්කුටි**ග්ගහණෙන සබ්බාපි කාකකපොතාදිභෙදා පක්ඛිජාති සඞ්ගහිතා. තත්‍රාපි

වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකවත්ථු ච දුක්කටවත්ථු ච වෙදිතබ්බං. **මජ්ජාරිග්ගහණෙන** සබ්බාපි රුක්ඛසුනඛමඞ්ගුසගොධාදිභෙදා චතුප්පදජාති සඞ්ගහිතා. තත්‍රාපි වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකවත්ථු ච දුක්කටවත්ථු ච වෙදිතබ්බං.

පාරාජිකො හොතීති (පාරා. අට්ඨ. 1.55) පරාජිතො හොති පරාජයං අපන්නො. අයඤ්හි **පාරාජිකසද්දො** සික්ඛාපදාපත්තිපුග්ගලෙසු වත්තති. තත්ථ ''අට්ඨානමෙතං, ආනන්ද, අනවකාසො, යං තථාගතො වජ්ජීනං වා වජ්ජිපුත්තකානං වා කාරණා සාවකානං පාරාජිකං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං සමූහනෙය්‍යා''ති (පාරා. 43) එවං සික්ඛාපදෙ වත්තමානො වෙදිතබ්බො. ''ආපත්තිං ත්වං භික්ඛු ආපන්නො පාරාජික''න්ති (පාරා. 67) එවං ආපත්තියං. ''න මයං පාරාජිකා, යො අවහටො, සො පාරාජිකො''ති (පාරා. 155) එවං පුග්ගලෙ වත්තමානො වෙදිතබ්බො. ''පාරාජිකෙන ධම්මෙන අනුද්ධංසෙය්‍යා''තිආදීසු (පාරා. 384) පන ධම්මෙ වත්තතීති වදන්ති. යස්මා පන තත්ථ ''ධම්මො''ති කත්ථචි ආපත්ති, කත්ථචි සික්ඛාපදමෙව අධිප්පෙතං, තස්මා සො විසුං න වත්තබ්බො. තත්ථ සික්ඛාපදං යො තං අතික්කමති, තං පරාජෙති, තස්මා **''පාරාජික''**න්ති වුච්චති. ආපත්ති පන යො නං අජ්ඣාපජ්ජති, තං පරාජෙති, තස්මා **''පාරාජිකා''**ති වුච්චති. පුග්ගලො යස්මා පරාජිතො පරාජයමාපන්නො, තස්මා **''පාරාජිකො''**ති වුච්චති. ඉධ පන පුග්ගලො වෙදිතබ්බොති ආහ **''පාරාජිකො හොතී''**තිආදි. ඉමිනාපි ඉදං දස්සෙති – ''පරාජිතසද්දෙ උපසග්ගස්ස වුද්ධිං කත්වා, **ත**-කාරස්ස ච **ක**-කාරං කත්වා **පාරාජිකො** හොතීති නිද්දිට්ඨො''ති.

අපලොකනාදි චතුබ්බිධම්පි සඞ්ඝකම්මං සීමාපරිච්ඡින්නෙහි පකතත්තෙහි භික්ඛූහි එකතො කත්තබ්බත්තා **එකකම්මං** නාම. **ආදිසද්දෙන** එකුද්දෙසසමසික්ඛතානං ගහණං. තත්ථ පඤ්චවිධොපි පාතිමොක්ඛුද්දෙසො එකතො උද්දිසිතබ්බත්තා **එකුද්දෙසො** නාම. නහාපිතපුබ්බකාදීනං විය ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතං ඨපෙත්වා අවසෙසං සබ්බම්පි සික්ඛාපදං සබ්බෙහිපි ලජ්ජිපුග්ගලෙහි සමං සික්ඛිතබ්බභාවතො **සමසික්ඛතා** නාම. යස්මා සබ්බෙපි ලජ්ජිනො එතෙසු එකකම්මාදීසු සහ වසන්ති, න එකොපි තතො බහිද්ධා සන්දිස්සති, තස්මා තානි සබ්බානිපි ගහෙත්වා එකකම්මාදිකො තිවිධොපි **සංවාසො** නාමාති ආහ ''සො ච වුත්තප්පකාරො සංවාසො තෙන පුග්ගලෙන සද්ධිං නත්ථි, තෙන කාරණෙන සො පාරාජිකො පුග්ගලො 'අසංවාසො'ති වුච්චතී''ති (පාරා. අට්ඨ. 1.55).

ඉදානි යස්මා න කෙවලං මනුස්සිත්ථියා එව නිමිත්තං පාරාජිකවත්ථු, අථ ඛො අමනුස්සිත්ථිතිරච්ඡානගතිත්ථීනම්පි. න ච ඉත්ථියා එව. අථ ඛො උභතොබ්‍යඤ්ජනකපණ්ඩකපුරිසානම්පි, තස්මා තෙ සත්තෙ, තෙසඤ්ච යං යං නිමිත්තං වත්ථු හොති, තං තං නිමිත්තං, තත්ථ ච යථා පටිසෙවන්තො පාරාජිකො හොති, තඤ්ච සබ්බං විත්ථාරෙත්වා දස්සෙතුං **''අයං පනෙත්ථ විනිච්ඡයො''**තිආදිමාහ. **එත්ථාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. **තෙසූති** යෙ තිංසමග්ගා වුත්තා, තෙසු. **අත්තනො වාති** ලම්බිමුදුපිට්ඨිකෙ සන්ධාය වුත්තං. **සන්ථතස්ස වාති** යෙන කෙනචි වත්ථෙන වා පණ්ණෙන වා වාකපට්ටෙන වා චම්මෙන වා තිපුසීසාදීනං පට්ටෙන වා පලිවෙඨෙත්වා, අන්තො වා පවෙසෙත්වා පටිච්ඡන්නස්ස. **අක්ඛායිතස්ස වාති** සොණසිඞ්ගාලාදීහි අක්ඛාදිතස්ස. **යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතස්සාති** යාව උපඩ්ඪක්ඛායිතො නාම න හොති, එවං අක්ඛායිතස්ස. **අල්ලොකාසෙති** තින්තොකාසෙ. **සන්ථතන්ති** තෙසංයෙව වත්ථාදීනං යෙන කෙනචි පටිච්ඡන්නං. අයඤ්හෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො – න හෙත්ථ අනුපාදින්නකං අනුපාදින්නකෙන ඵුසති, මුත්ති අත්ථි, අථ ඛො උපාදින්නකෙන වා අනුපාදින්නකං ඝට්ටියතු, අනුපාදින්නකෙන වා උපාදින්නකං, අනුපාදින්නකෙන වා අනුපාදින්නකං, උපාදින්නකෙන වා උපාදින්නකං. සචෙ යත්තකෙ පවිට්ඨෙ පාරාජිකං හොතීති වුත්තං, තත්තකං සෙවනචිත්තෙන පවෙසෙති, සබ්බත්ථාපි පාරාජිකාපත්තිං ආපන්නො නාම හොතීති.

එවං සෙවනචිත්තෙනෙව පවෙසෙන්තස්ස ආපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා තං පවෙසනං නාම න කෙවලං අත්තූපක්කමෙනෙව, පරූපක්කමෙනාපි හොති. තත්‍රාපි සාදියන්තස්සෙව ආපත්ති පටිසෙවනචිත්තසමඞ්ගිස්ස , න ඉතරස්සාති දස්සෙතුං **''පරෙන වා''**තිආදිමාහ. තත්ථ **පරෙනාති** භික්ඛුපච්චත්ථිකාදිනා යෙන කෙනචි අඤ්ඤෙන. **පවෙසනපවිට්ඨඨිතඋද්ධරණෙසූති** එත්ථ අග්ගතො (සාරත්ථ. ටී. 2.58) යාව මූලා පවෙසනං **පවෙසනං** නාම. අඞ්ගජාතස්ස යත්තකං ඨානං පවෙසනාරහං, තත්තකං අනවසෙසතො පවිට්ඨං **පවිට්ඨං** නාම. එවං පවිට්ඨස්ස උද්ධරණාරම්භතො අන්තරා ඨිතකාලො **ඨිතං** නාම. **සමන්තපාසාදිකායං** පන මාතුගාමස්ස සුක්කවිසට්ඨිං පත්වා සබ්බථා වායාමතො ඔරමිත්වා ඨිතකාලං සන්ධාය ''සුක්කවිසට්ඨිසමයෙ''ති වුත්තං. **උද්ධරණං** නාම යාව අග්ගා නීහරණකාලො. **සාදියතීති** සෙවනචිත්තං උපට්ඨපෙති. **අසාධාරණවිනිච්ඡයොති** අදින්නාදානාදීහි සබ්බෙහි සික්ඛාපදෙහි අසාධාරණො විනිච්ඡයො.

සාධාරණවිනිච්ඡයත්ථන්ති පරිවාරවසෙන සාධාරණවිනිච්ඡයත්ථං. **මාතිකාති** මාතා, ජනෙත්තීති අත්ථො. නිදදාති දෙසනං දෙසවසෙන අවිදිතං විදිතං කත්වා නිදස්සෙතීති **නිදානං**. පඤ්ඤාපීයතීති **පඤ්ඤත්ති,** තස්සා පකාරො **පඤ්ඤත්තිවිධි** අඞ්ගෙති ගමෙති ඤාපෙතීති **අඞ්ගං,** කාරණං. සමුට්ඨහන්ති ආපත්තියො එතෙනාති **සමුට්ඨානං,** උප්පත්තිකාරණං, තස්ස විධි **සමුට්ඨානවිධි. වජ්ජකම්මප්පභෙදඤ්චාති** එත්ථ **පභෙදසද්දො** පච්චෙකං යොජෙතබ්බො ''වජ්ජප්පභෙදං, කම්මප්පභෙදඤ්චා''ති. **තත්ථ තත්ථාති** තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ.

පඤ්ඤත්තිට්ඨානන්ති පඤ්ඤත්තිට්ඨපනස්ස ඨානං, සික්ඛාපදානං පඤ්ඤත්තිදෙසොති අත්ථො. **පුග්ගලොති** එත්ථ ආදිකම්මිකොයෙව අධිප්පෙතොති ආහ **''පුග්ගලො නාම යං යං ආරබ්භ තං තං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්ත''**න්ති, සො සො පුග්ගලොති අධිප්පායො. හොන්ති චෙත්ථ –

‘‘සුදින්නො ධනියො සම්බහුලා වග්ගුමුදන්තිකා;
සෙය්‍යසකො උදායි වා-ළවකා ඡන්නමෙත්තියා.

‘‘දෙවදත්තස්සජිපුනබ්බසු-ඡබ්බග්ගියොපනන්දඤ්ඤතරොපි ච;
හත්ථකො චානුරුද්ධො ච, සත්තරස චූළපන්ථකො.

‘‘බෙලට්ඨසීසො චානන්දො, සාගතොරිට්ඨනාමකො;
නන්දත්ථෙරෙන තෙවීස, භික්ඛූනං ආදිකම්මිකා.

‘‘සුන්දරීනන්දා ථුල්ලනන්දා, ඡබ්බග්ගියඤ්ඤතරාපි ච;
චණ්ඩකාළී සම්බහුලා, ද්වෙ ච භික්ඛුනියො පරා;
භික්ඛුනීනං තු සත්තෙව, හොන්ති තා ආදිකම්මිකා’’ති.

තස්ස තස්ස පුග්ගලස්සාති යං යං සුදින්නාදිකං පුග්ගලං ආරබ්භ සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තස්ස තස්ස පුග්ගලස්ස. **පඤ්ඤත්තීති** පඨමපඤ්ඤත්ති. පඨමපඤ්ඤත්තියා පච්ඡා ඨපිතා පඤ්ඤත්ති **අනුපඤ්ඤත්ති**. අනුප්පන්නෙ දොසෙ ඨපිතා පඤ්ඤත්ති **අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති**. සබ්බත්ථ මජ්ඣිමදෙසෙ චෙව පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු චාති සබ්බෙසු පදෙසෙසු ඨපිතා පඤ්ඤත්ති **සබ්බත්ථපඤ්ඤත්ති**. මජ්ඣිමදෙසෙයෙව ඨපිතා පඤ්ඤත්ති **පදෙසපඤ්ඤත්ති**. භික්ඛූනඤ්චෙව භික්ඛුනීනඤ්ච සාධාරණභූතා පඤ්ඤත්ති **සාධාරණපඤ්ඤත්ති**. සුද්ධභික්ඛූනමෙව, සුද්ධභික්ඛුනීනං වා පඤ්ඤත්තං සික්ඛාපදං **අසාධාරණපඤ්ඤත්ති**. උභින්නම්පි පඤ්ඤත්ති **උභතොපඤ්ඤත්ති. විනයධරපඤ්චමෙනාති** අනුස්සාවනකාචරියපඤ්චමෙන. **ගුණඞ්ගුණූපාහනාති** චතුප්පටලතො පට්ඨාය කතා උපාහනා, න එකද්විතිපටලා. **චම්මත්ථරණන්ති** අත්ථරිතබ්බං චම්මං. **එතෙසං වසෙන චතුබ්බිධා පදෙසපඤ්ඤත්ති නාමාති** එතෙසං වසෙන චතුබ්බිධා පඤ්ඤත්ති මජ්ඣිමදෙසෙයෙව පඤ්ඤත්තාති පදෙසපඤ්ඤත්ති නාම. තෙනෙවාහ **‘‘මජ්ඣිමදෙසෙයෙව හී’’**තිආදි. යස්මා මජ්ඣිමදෙසෙයෙව යථාවුත්තවත්ථුවීතික්කමෙ ආපත්ති හොති, න පච්චන්තිමජනපදෙ, තස්මා පදෙසපඤ්ඤත්තීති අත්ථො. **ධුවන්හානං පටික්ඛෙපමත්තතන්ති** නිච්චනහානප්පටිසෙධනමෙව. එත්ථ ච **මත්ත**සද්දෙන අඤ්ඤානි තීණි සික්ඛාපදානි පටික්ඛිපති. තානි හි ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බපච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු විනයධරපඤ්චමෙන ගණෙන උපසම්පද’’න්තිආදිනා (මහාව. 259) **චම්මක්ඛන්ධකෙ** ආගතානි. තෙනෙවාහ **‘‘තතො අඤ්ඤා පදෙසපඤ්ඤත්ති නාම නත්ථී’’**ති. **සබ්බානීති** තතො අවසෙසානි සබ්බානි සික්ඛාපදානි. **තස්මාති** යස්මා අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති අට්ඨගරුධම්මවසෙන භික්ඛුනීනංයෙව ආගතා, යස්මා ච ධුවන්හානං පටික්ඛෙපමත්තං ඨපෙත්වා පාතිමොක්ඛෙ සබ්බානි සික්ඛාපදානි සබ්බත්ථපඤ්ඤත්තියෙව හොන්ති, යස්මා ච සාධාරණපඤ්ඤත්තිදුකඤ්ච එකතොපඤ්ඤත්තිදුකඤ්ච බ්‍යඤ්ජනමත්තං නානං, අත්ථතො එකං, තස්මා. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු සික්ඛාපදෙසු. ආපත්තිභෙදො හෙත්ථ උත්තරපදලොපෙන ‘‘ආපත්තී’’ති වුත්තොති ආහ **‘‘ආපත්තීති පුබ්බපයොගාදිවසෙන ආපත්තිභෙදො’’**ති. **සීලආචාරදිට්ඨිආජීවවිපත්තීනන්ති** එත්ථ පඨමා ද්වෙ ආපත්තික්ඛන්ධා සීලවිපත්ති නාම, අවසෙසා පඤ්ච ආචාරවිපත්ති නාම, මිච්ඡාදිට්ඨි ච අන්තග්ගාහිකාදිට්ඨි ච දිට්ඨිවිපත්ති නාම, ආජීවහෙතු පඤ්ඤත්තානි ඡ සික්ඛාපදානි ආජීවවිපත්ති නාම, ඉති ඉමාසං සීලආචාරදිට්ඨිආජීවවිපත්තීනං අඤ්ඤතරාති අත්ථො.

න කෙවලං යථාවුත්තනයෙනෙව වුච්චන්තීති ආහ **‘‘යානි සික්ඛාපදසමුට්ඨානානීතිපි වුච්චන්තී’’**ති. එතානි හි කිඤ්චාපි ආපත්තියා සමුට්ඨානානි, න සික්ඛාපදස්ස, වොහාරසුඛත්ථං පනෙවං වුච්චන්තීති. **තත්ථාති** තෙසු ඡසු සමුට්ඨානෙසු. **තෙසූති** සචිත්තකාචිත්තකෙසු. එකං සමුට්ඨානං උප්පත්තිකාරණං එතිස්සාති **එකසමුට්ඨානා,** එකෙන වා සමුට්ඨානං එතිස්සාති **එකසමුට්ඨානා**. **‘‘ද්විසමුට්ඨානා’’**තිආදීසුපි එසෙව නයො.

සමුට්ඨානවසෙනාති සමුට්ඨානසීසවසෙන. පඨමපාරාජිකං සමුට්ඨානං එතිස්සාති **පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානා**. තථා **අදින්නාදානසමුට්ඨානා’’**තිආදීසුපි.

සයං පථවිඛණනෙ කායෙන, පරෙ ආණාපෙත්වා ඛණාපනෙ වාචාය ච ආපත්තිසම්භවතො **‘‘පථවිඛණනාදීසු විය’’**ති වුත්තං. **ආදි**සද්දෙන අදින්නාදානාදීනං පරිග්ගහො. පඨමකඨිනාපත්ති කායවාචතො කත්තබ්බං අධිට්ඨානං වා විකප්පනං වා අකරොන්තස්ස හොති, නො කරොන්තස්සාති ආහ **‘‘පඨමකඨිනාපත්ති විය’’**ති. අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා හත්ථතො චීවරප්පටිග්ගහණාපත්ති තස්සා හත්ථතො චීවරං පටිග්ගණ්හන්තස්ස, පරිවත්තකං අදෙන්තස්ස ච හොතීති **කිරියාකිරියතො සමුට්ඨාති. ‘‘සියා කරොන්තස්සා’’**තිආදීසු **සියාති** ‘‘සියා ඛො පන තෙ බ්‍රාහ්මණ එවමස්සා’’තිආදීසු විය ‘‘කදාචී’’ති ඉමිනා සමානත්ථො නිපාතො. රූපියප්පටිග්ගහණාපත්ති සියා කිරියා ගහණෙන ආපජ්ජනතො, සියා අකිරියා පටික්ඛෙපස්ස අකරණතොති ආහ **‘‘රූපියප්පටිග්ගහණාපත්ති විය’’**ති. කුටිකාරාපත්ති වත්ථුං දෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කන්තකරණෙ කරොන්තස්ස සියා, අදෙසාපෙත්වා පන පමාණාතික්කන්තකරණෙ පමාණයුත්තං වා කරොන්තස්ස ච අකරොන්තස්ස ච සියාති ආහ **‘‘කුටිකාරාපත්ති විය’’**ති.

සඤ්ඤාය අභාවෙන විමොක්ඛො අස්සාති **සඤ්ඤාවිමොක්ඛොති** මජ්ඣෙපදලොපසමාසො දට්ඨබ්බොති ආහ **‘‘යතො වීතික්කමසඤ්ඤාය’’**තිආදි. **ඉතරා** නාම යතො වීතික්කමසඤ්ඤාය අභාවෙන න මුච්චති, සා ඉතරසද්දස්ස

වුත්තප්පටියොගිවිසයත්තා. **යා අචිත්තකෙන වා සචිත්තකමිස්සකෙන වා සමුට්ඨාතීති** යා ආපත්ති කදාචි අචිත්තකෙන වා කදාචි සචිත්තකමිස්සකෙන වා සමුට්ඨානෙන සමුට්ඨාති. එත්ථ ච සඤ්ඤාදුකං අනාපත්තිමුඛෙන වුත්තං, සචිත්තකදුකං ආපත්තිමුඛෙනාති දට්ඨබ්බං.

යස්සා සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොතීති යස්සා සචිත්තකාය ආපත්තියා චිත්තං අකුසලමෙව හොති, යස්සා ච සචිත්තකාචිත්තකසඞ්ඛාතාය සුරාපානාදිඅචිත්තකාය ආපත්තියා වත්ථුවිජානනචිත්තෙන සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, **අයං ලොකවජ්ජා**. ''සචිත්තකපක්ඛෙ''ති හි ඉදං වචනං සචිත්තකාචිත්තකං සන්ධාය වුත්තං. න හි එකංසතො සචිත්තකස්ස ''සචිත්තකපක්ඛෙ''ති විසෙසනෙ පයොජනං අත්ථීති. යං පනෙත්ථ **ගණ්ඨිපදෙ** ''සුරාපානස්මිඤ්හි 'සුරා'ති වා 'න වට්ටතී'ති වා ජානිත්වා පිවනෙ අකුසලමෙවා''ති වුත්තං. තත්ථ ''න වට්ටතීති වා ජානිත්වා''ති වුත්තවචනං න යුජ්ජති පණ්ණත්තිවජ්ජස්සාපි ලොකවජ්ජභාවප්පසඞ්ගතො. යස්සා පන ''සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙවා''ති නියමො නත්ථි, සා පණ්ණත්තිවජ්ජාති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ **''සෙසා පණ්ණත්තිවජ්ජා''**ති. තථා හි තස්සා වත්ථුවිජානනචිත්තෙන සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං සියා කුසලං, සියා අකුසලං, සියා අබ්‍යාකතන්ති ''අකුසලමෙවා''ති නියමො නත්ථි. **උභයත්ථ ආපජ්ජිතබ්බාති** කායද්වාරෙ, වචීද්වාරෙ චාති උභයත්ථ ආපජ්ජිතබ්බා ආපත්ති, තා පන අදින්නාදානාදයො. **''මනොද්වාරෙ ආපත්ති නාම නත්ථී''**ති ඉදං යෙභුය්‍යවසෙන වුත්තං උපනික්ඛිත්තසාදියනාදීසු ආපත්තිසම්භවතොති දට්ඨබ්බං.

අකුසලචිත්තො වා ආපජ්ජතීති පාරාජිකසුක්කවිසට්ඨිකායසංසග්ගදුට්ඨුල්ලඅත්තකාමපාරිචරියදුට්ඨදොසසඞ්ඝභෙදප්පහාරදානතලසත්තිකාදිභෙදං ආපත්තිං අකුසලචිත්තො ආපජ්ජති. අනුපසම්පන්නං පදසොධම්මං වාචෙන්තො, මාතුගාමස්ස ධම්මං දෙසෙන්තොති එවරූපං ආපත්තිං **කුසලචිත්තො ආපජ්ජති**. අසඤ්චිච්චසහසෙය්‍යාදිං **අබ්‍යාකතචිත්තො ආපජ්ජති**. යං අරහා ආපජ්ජති, සබ්බං අබ්‍යාකතචිත්තොව ආපජ්ජති. තෙනාහ **''කුසලාබ්‍යාකතචිත්තො වා''**ති.

දුක්ඛවෙදනාසමඞ්ගී වාති දුට්ඨදොසාදිභෙදං ආපත්තිං ආපජ්ජන්තො දුක්ඛවෙදනාසමඞ්ගී ආපජ්ජති. මෙථුනධම්මාදිභෙදං පන **සුඛවෙදනාසමඞ්ගී ආපජ්ජති**. යං සුඛවෙදනාසමඞ්ගී ආපජ්ජති, තංයෙව මජ්ඣත්තො හුත්වා ආපජ්ජන්තො **අදුක්ඛමසුඛවෙදනාසමඞ්ගී ආපජ්ජති**. තෙනාහ **''ඉතරවෙදනාද්වයසමඞ්ගී වා''**ති. ඉදම්පි ච තිකද්වයං යෙභුය්‍යවසෙනෙව වුත්තං. නිපජ්ජිත්වා නිරොධසමාපන්නො හි අචිත්තකො අවෙදනො සහසෙය්‍යාපත්තිං ආපජ්ජතීති. කිඤ්චාපි එවං අනියමෙන වුත්තං, විසෙසො පනෙත්ථ අත්ථීති දස්සෙතුං **''එවං සන්තෙපී''**තිආදි වුත්තං. එවං සන්තෙපීති හි විසෙසාභිධානනිමිත්තාභ්‍යුපගමෙව යුජ්ජති. **සබ්බෙසං වසෙන තීණි චිත්තානීති** කුසලාකුසලාබ්‍යාකතානං වසෙන පදසොධම්මාදීසු තීණි චිත්තානි.

ඉදානි තං යථාවුත්තනිදානාදිවෙදනාත්තිකපරියොසානං සත්තරසප්පකාරං ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ යොජෙතුං **''ඉධ පනා''**තිආදිමාහ. **ඉධාති** ඉමස්මිං පඨමපාරාජිකසික්ඛාපදෙ. **වෙසාලියන්ති** එවංනාමකෙ ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන පවත්තවොහාරෙ නගරෙ. තඤ්හි නගරං තික්ඛත්තුං පාකාරපරික්ඛෙපවඩ්ඪනෙන විසාලීභූතත්තා **''වෙසාලී''**ති වුච්චති. ඉදම්පි ච නගරං සබ්බඤ්ඤුතං සම්පත්තෙයෙව සම්මාසම්බුද්ධෙ සබ්බාකාරවෙපුල්ලත්තං පත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **''සික්ඛං අපච්චක්ඛායා''**ති ච **''අන්තමසො තිරච්ඡානගතායපී''**ති ච **ද්වෙ අනුපඤ්ඤත්තියොති** මක්කටිවජ්ජිපුත්තකවත්ථූනං වසෙන වුත්තා. ''අන්තමසො තිරච්ඡානගතායා''ති ච ''සික්ඛං අපච්චක්ඛායා''ති ච ඉමා ද්වෙ අනුපඤ්ඤත්තියො. **ආපත්තිකරා ච හොතීති** පඨමපඤ්ඤත්තිතො විසුංයෙවාපත්තිකරා ච හොති. **අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදාදීසු වියාති** අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදාදීසු ''විහෙසකෙ''තිආදිකා (පාචි. 98) වියාති අත්ථො. **ආදිසද්දෙන** උජ්ඣාපනකස්ස පරිග්ගහො. එත්ථ හි අඤ්ඤවාදකාදිතො විසුංයෙව විහෙසකාදීසුපි පාචිත්තියං හොති. යථාහ ''රොපිතෙ විහෙසකෙ සඞ්ඝමජ්ඣෙ වත්ථුස්මිං වා ආපත්තියා වා අනුයුඤ්ජියමානො තං නකථෙතුකාමො තං නඋග්ඝාටෙතුකාමො තුණ්හීභූතො සඞ්ඝං විහෙසෙති, ආපත්ති පාචිත්තියස්සා''තිආදි (පාරා. 100). සුපිනන්තෙ විජ්ජමානාපි මොචනස්සාදචෙතනා අබ්බොහාරිකත්තා අනාපත්තිකරාති ආහ **''අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තාතිආදිකා වියා''**ති. තථා හි ථිනමිද්ධෙන අභිභූතත්තා සුපිනෙ චිත්තං අබ්බොහාරිකං, චිත්තස්ස අබ්බොහාරිකත්තා ඔපක්කමනකිරියාපවත්තනිකාපි චෙතනා අබ්බොහාරිකා. වුත්තඤ්හෙතං ''අත්ථෙසා, භික්ඛවෙ, චෙතනා, සා ච ඛො අබ්බොහාරිකා''ති (පාරා. 235), තස්මා ''අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා''ති අයං අනුපඤ්ඤත්ති අනාපත්තිකරා ජාතා. **ආදිසද්දෙන** ''අඤ්ඤත්‍ර අධිමානා''තිආදිකං (පාරා. 197) සඞ්ගණ්හාති. **අදින්නාදානාදීසු වියාති** අදින්නාදානාදීසු ''අරඤ්ඤා වා''තිආදිකා (පාරා. 91) වියාති අත්ථො. එත්ථ පන **ආදිසද්දෙන** පඨමපාරාජිකාදීනං සඞ්ගහො. එත්ථ හි ''තඤ්ච ඛො ගාමෙ, නො අරඤ්ඤෙ''තිආදිනා (පාරා. 90) නයෙන ලෙසං ඔඩ්ඩෙන්තානං ලෙසපිදහනත්ථං **''අරඤ්ඤා වා''**තිආදිකා අනුපඤ්ඤත්ති වුත්තාති උපත්ථම්භකරාව හොති. තෙනෙව හි ''නනු, ආවුසො, තථෙවෙතං හොතී''ති (පාරා. 90) භික්ඛූහි වුත්තං.

වුත්තප්පකාරෙ මග්ගෙති ''මනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතවසෙනා''තිආදිනා (කඞ්ඛා. අට්ඨ. පඨමපාරාජිකවණ්ණනා) වුත්තප්පකාරෙ තිංසමග්ගෙ. ඉමස්ස පන ''තින්නෙ''ති ඉමිනා සම්බන්ධො. **තචාදීනි අනවසෙසෙත්වාති** නිමිත්තප්පදෙසෙ බහි ඨිතානි ඡවිචම්මානි අනවසෙසෙත්වා. **නිමිත්තසණ්ඨානමත්තං පඤ්ඤායතීති** නිමිත්තමංසස්ස පන අබ්භන්තරෙ ඡවිචම්මස්ස ච විජ්ජමානත්තා වුත්තං. **චම්මඛිලන්ති** චම්මක්ඛණ්ඩං. ''උණ්ණිගණ්ඩො''තිපි (සාරත්ථ. ටී. 2.55; වි. වි. ටී. 1.55) වදන්ති. තඤ්හි නිමිත්තෙ ජාතත්තා නිමිත්තමෙව. තෙනාහ

‘‘සෙවනචිත්තෙ සති පාරාජික’’න්ති. **සෙවනචිත්තෙති** මෙථුනසෙවනචිත්තෙ. කායසංසග්ගසෙවනචිත්තෙ පන සති සඞ්ඝාදිසෙසොව . නට්ඨො කායප්පසාදො එත්ථාති **නට්ඨකායප්පසාදං,** සුක්ඛපීළකං වා මතචම්මං වාති අත්ථො. මතෙ අක්ඛායිතෙ, යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතෙ ච පාරාජිකාපත්තිවචනතො (පාරා. 61) පන නට්ඨකායප්පසාදෙපි ඉත්ථිනිමිත්තෙ පවෙසෙන්තස්ස පාරාජිකාපත්තියෙව. **නිමිත්තසණ්ඨානමත්තම්පි අනවසෙසෙත්වාති** නිමිත්තාකාරෙන ඨිතං යථාවුත්තනිමිත්තමංසාදිම්පි අනවසෙසෙත්වා. **වණසඞ්ඛෙපවසෙනාති** වණසඞ්ගහවසෙන. වණෙ ථුල්ලච්චයඤ්ච ‘‘අමග්ගෙන අමග්ගං පවෙසෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා’’ති (පාරා. 66) ඉමස්ස සුත්තස්ස වසෙන වෙදිතබ්බං. තස්මිඤ්හි සුත්තෙ ද්වීසු සම්භින්නවණෙසු එකෙන වණෙන පවෙසෙත්වා දුතියෙන නීහරන්තස්ස ථුල්ලච්චයං වුත්තං. වුත්තඤ්හි **සමන්තපාසාදිකායං** ‘‘ඉමස්ස සත්තස්ස අනුලොමවසෙන සබ්බත්ථ වණසඞ්ඛෙපෙ ථුල්ලච්චයං වෙදිතබ්බ’’න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.66). මනුස්සානං පන අක්ඛිආදයොපි වණසඞ්ගහං ගච්ඡන්තීති වණෙන එකපරිච්ඡෙදං කත්වා දස්සෙන්තො **‘‘තථා’’**තිආදිමාහ. තෙසං වණසඞ්ගහො ‘‘නවද්වාරො මහාවණො’’ති (මි. ප. 2.6.1) එවමාදිසුත්තානුසාරෙන වෙදිතබ්බො. තත්ථ **මනුස්සානන්ති** ඉත්ථිපුරිසපණ්ඩකඋභතොබ්‍යඤ්ජනකවසෙන චතුබ්බිධානං මනුස්සානං. **වත්ථිකොසෙසූති** වත්ථිපුටෙසු පුරිසානං අඞ්ගජාතකොසෙසු. **හත්ථිඅස්සාදීනඤ්ච තිරච්ඡානානන්ති** හත්ථිඅස්සගොණගද්‍රභඔට්ඨමහිංසාදීනං තිරච්ඡානගතානං. **තිරච්ඡානානං පනාති** සබ්බෙසම්පි තිරච්ඡානගතානං. **සබ්බෙසන්ති** යථාවුත්තමනුස්සාදීනං සබ්බෙසං.

එවං ජීවමානකසරීරෙ ලබ්භමානං ආපත්තිවිසෙසං දස්සෙත්වා ඉදානි මතසරීරෙ ලබ්භමානං ආපත්තිවිසෙසං දස්සෙතුං **‘‘මතසරීරෙ’’**තිආදිමාහ. වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගමුඛමග්ගානං චතූසු කොට්ඨාසෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසෙ ඨපෙත්වා යදා අපරෙ ද්වෙ කොට්ඨාසා ඛාදිතා, තදා **උපඩ්ඪක්ඛායිතං** නාම හොති. **න කුථිතං හොතීති** උද්ධුමාතකාදිභාවෙන කුථිතං න හොති, අල්ලන්ති අත්ථො. යදා පන සරීරං උද්ධුමාතකං හොති කුථිතං නීලමක්ඛිකසමාකිණ්ණං කිමිකුලසමාකුලං නවහි වණමුඛෙහි පග්ඝරිතපුබ්බකුණපභාවෙන උපගන්තුම්පි අසක්කුණෙය්‍යං (පාරා. අට්ඨ. 1.59-60), තදා පාරාජිකවත්ථුඤ්ච ථුල්ලච්චයවත්ථුඤ්ච විජහති, දුක්කටවත්ථුමෙව හොතීති ආහ **‘‘කුථිතෙ දුක්කට’’**න්ති. **කුථිතෙති** උද්ධුමාතකභාවප්පත්තෙ. ඊදිසෙ හි සරීරෙ යත්ථ කත්ථචි උපක්කමතො දුක්කටං. **තථා වට්ටකතෙ මුඛෙ අච්ඡුපන්තං අඞ්ගජාතං පවෙසෙන්තස්සාති** (පාරා. අට්ඨ. 1.73) විවට්ටෙ මුඛෙ චත්තාරි පස්සානි, තාලුකඤ්ච අප්ඵුසන්තං අඞ්ගජාතං පවෙසෙන්තස්ස දුක්කටන්ති අත්ථො. සචෙ පන හෙට්ඨා වා උපරි වා උභයපස්සෙහි වා ඡුපන්තං පවෙසෙති, පාරාජිකං. චතූහි පස්සෙහි අච්ඡුපන්තං පවෙසෙත්වා අබ්භන්තරෙ තාලුකං ඡුපති, පාරාජිකමෙව. බහි නික්ඛන්තජිව්හාය වා දන්තෙසු වා අඞ්ගජාතං පවෙසෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයන්ති සම්බන්ධො. ජීවමානකසරීරෙපි බහි නික්ඛන්තජිව්හාය ථුල්ලච්චයමෙව. යදි පන බහි ජිව්හාය පලිවෙඨෙත්වා අන්තොමුඛං පවෙසෙති, පාරාජිකමෙව. යදි පන දන්තා සුඵුසිතා, අන්තොමුඛෙ ඔකාසො නත්ථි, දන්තා ච බහි ඔට්ඨමංසෙන පටිච්ඡන්නා, තත්ථ වාතෙන අසම්ඵුට්ඨං අල්ලොකාසං තිලඵලමත්තම්පි පවෙසෙන්තස්ස පාරාජිකමෙව. උප්පාටිතෙ පන ඔට්ඨමංසෙ දන්තෙසුයෙව උපක්කමන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. යොපි දන්තො බහි නික්ඛමන්තො තිට්ඨති, න සක්කා ඔට්ඨෙහි පිදහිතුං, තත්ථාපි එසෙව නයො.

වෙදනාය අට්ටො පීළිතො **වෙදනාට්ටො. උම්මත්තකොති** වෙත්ථ පිත්තුම්මත්තකො අධිප්පෙතොති ආහ **‘‘යො පිත්තවසෙනා’’**තිආදි. **පිත්තවසෙනාති** බද්ධපිත්තවසෙන. තස්මිඤ්හි බද්ධපිත්තෙ පිත්තකොසතො චලිත්වා බහි නික්ඛමන්තෙ සත්තා උම්මත්තකා හොන්ති, විපල්ලත්ථසඤ්ඤා හිරොත්තප්පං ඡඩ්ඩෙත්වා අසාරුප්පචරියං චරන්ති, ලහුකගරුකානි සික්ඛාපදානි මද්දන්තාපි න ජානන්ති, භෙසජ්ජකිරියායපි අතෙකිච්ඡා හොන්ති, එවරූපස්ස උම්මත්තකස්ස අනාපත්ති. අබද්ධපිත්තං පන ලොහිතං විය සබ්බඞ්ගගතං, තම්හි කුපිතෙ සත්තානං කණ්ඩුකච්ඡුසරීරකම්පාදීනි හොන්ති, තානි භෙසජ්ජකිරියාය වූපසමන්ති. තෙන වුත්තං ‘‘බද්ධපිත්තවසෙනා’’ති. **ඛිත්තචිත්තො** නාම විස්සට්ඨචිත්තො යක්ඛුම්මත්තකො වුච්චතීති ආහ **‘‘යක්ඛෙහි කතචිත්තවික්ඛෙපො ඛිත්තචිත්තො’’**ති. යක්ඛා කිර භෙරවානි ආරම්මණානි දස්සෙත්වා මුඛෙන හත්ථං පවෙසෙත්වා, හදයරූපං වා මද්දන්තා සත්තෙ වික්ඛිත්තචිත්තෙ විපල්ලත්ථසඤ්ඤෙ කරොන්ති, එවරූපස්ස ඛිත්තචිත්තස්ස අනාපත්ති. තෙසං පන උභින්නං අයං විසෙසො – පිත්තුම්මත්තකො නිච්චමෙව උම්මත්තකො හොති, පකතිසඤ්ඤං න ලභති. යක්ඛුම්මත්තකො අන්තරන්තරා පකතිසඤ්ඤං පටිලභති. ඉධ පන පිත්තුම්මත්තකො වා හොතු, යක්ඛුම්මත්තකො වා, යො සබ්බසො මුට්ඨස්සති කිඤ්චි න ජානාති, අග්ගිම්පි සුවණ්ණම්පි ගූථම්පි චන්දනම්පි එකසදිසං මද්දන්තොව විචරති, එවරූපස්ස අනාපත්ති. අන්තරන්තරා පකතිසඤ්ඤං පටිලභිත්වා ඤත්වා කරොන්තස්ස පන ආපත්තියෙව. තෙනාහ **‘‘ද්වින්නම්පි ච එතෙස’’**න්තිආදි.

අධිමත්තවෙදනායාති අධිකප්පමාණාය දුක්ඛවෙදනාය. ආදිකම්මෙ නියුත්තො **ආදිකම්මිකො,** යො ච ආදිකම්මෙ නියුත්තො, සො තස්මිං කම්මෙ ආදිභූතො හොතීති ආහ **‘‘යො’’**තිආදි. ඉධ පන සුදින්නත්ථෙරො ආදිකම්මිකො, තස්ස අනාපත්ති. අවසෙසානං මක්කටිසමණවජ්ජිපුත්තකාදීනං ආපත්තියෙව. **පටිපාදනං** සම්පාදනං. කරොන්තොයෙව හි තං ආපජ්ජතීති **කිරියං**. ඉදං (සාරත්ථ. ටී. 2.66) පන යෙභුය්‍යවසෙන වුත්තං මෙථුනධම්මෙ පරූපක්කමෙ සති සාදියන්තස්ස අකිරියසමුට්ඨානභාවතො. මෙථුනප්පටිසංයුත්තාය හි කාමසඤ්ඤාය අභාවෙන මුච්චනතො **සඤ්ඤාවිමොක්ඛං**. ‘‘අනාපත්ති අජානන්තස්ස, අසාදියන්තස්සා’’ති (පාරා. 66) හි වුත්තං. මෙථුනචිත්තෙනෙව නං ආපජ්ජති, න විනා චිත්තෙනාති **සචිත්තකං**. රාගවසෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බතො **ලොකවජ්ජං**. කායද්වාරෙනෙව සමුට්ඨානතො **කායකම්මං**. චිත්තං පනෙත්ථ අඞ්ගමත්තං හොති , න තස්ස වසෙන කම්මභාවො ලබ්භති. ලොභචිත්තෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බතො **අකුසලචිත්තං**. සුඛසමඞ්ගී වා උපෙක්ඛාසමඞ්ගී වා ආපජ්ජතීති **ද්විවෙදනං**. නනු සමුට්ඨානාදීනි ආපත්තියා හොන්ති, න

සික්ඛාපදස්ස, අථ කස්මා සික්ඛාපදස්ස සමුට්ඨානාදීනි වුත්තානීති ආහ **''ඉමානි ච සමුට්ඨානාදීනි නාමා''**තිආදි. **ආපත්තියා හොන්තීති** අජ්ඣාචාරස්ස හොන්ති.

මුනනතො අනුමුනනතො **මුති,** ඤාණං, තං එතස්ස අත්ථීති **මුතිමා,** ඤාණවාති අත්ථො.

පඨමපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපාරාජිකවණ්ණනා

එත්ථාති එතෙසු ද්වීසු. එකකුටිකාදිභෙදො සබ්බොපි ගාමොති වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො. තත්ථ **එකකුටිකාදිභෙදොති** යස්මිං ගාමෙ එකා එව කුටි එකං ගෙහං සෙය්‍යථාපි මලයජනපදෙ, අයං **එකකුටිකො** ගාමො නාම. **ආදිසද්දෙන** ''ද්විකුටිකොපි ගාමො, තිකුටිකොපි ගාමො, චතුක්කුටිකොපි ගාමො''ති (පාරා. 92) වුත්තප්පභෙදං සඞ්ගණ්හාති. අභිනවනිවිට්ඨො එකකුටිකාදිගාමො පන යාව මනුස්සා පවිසිත්වා වාසං න කප්පෙන්ති, තාව ගාමසඞ්ඛං න ගච්ඡති. කිංභූතොති ආහ **''පරික්ඛිත්තො වා''**තිආදි. තත්ථ **පරික්ඛිත්තො** නාම ඉට්ඨකපාකාරං ආදිං කත්වා අන්තමසො කණ්ටකසාඛාහිපි පරික්ඛිත්තො. තබ්බිපරීතො **අපරික්ඛිත්තො. අමනුස්සො** නාම යො සබ්බසො වා මනුස්සානං අභාවෙන යක්ඛපරිග්ගහභූතො, යතො වා මනුස්සා කෙනචි කරණීයෙන පුනපි ආගන්තුකාමා එව අපක්කන්තා, යතො පන නිරපෙක්ඛා හුත්වා පක්කමන්ති, සො ගාමසඞ්ඛං න ගච්ඡති. න කෙවලං එකකුටිකාදිභෙදොවාති ආහ **''අන්තමසො''**තිආදි. **යො කොචි සත්ථොපීති** ජඞ්ඝසත්ථසකටසත්ථාදීසු යො කොචි සත්ථොපි. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ නිගමනගරානි විය ගාමග්ගහණෙනෙව ගාමූපචාරොපි සඞ්ගහිතොති ආහ **''ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා''**ති. අඤ්ඤථා පන මාතිකාය අනවසෙසතො අවහාරට්ඨානපරිග්ගහො කතො නාම න හොති, න ච බුද්ධා සාවසෙසං පාරාජිකං පඤ්ඤාපෙන්ති.

තත්ථාති තෙසු ගාමගාමූපචාරෙසු. **ද්වාරෙති** නිබ්බකොසස්ස උදකපතනට්ඨානතො අබ්භන්තරෙ. **අන්තොගෙහෙති** පමුඛස්ස අබ්භන්තරෙ. **කතපරික්ඛෙපොති** පාකාරවතිආදීහි කතපරික්ඛෙපො. සුප්පපතනාදිපරිච්ඡෙදො පනෙත්ථ අපරික්ඛිත්තසරං සන්ධාය වුත්තො. න කෙවලං සරස්ස පුරතො, අථ ඛො සමන්තතො තත්තකොව පරිච්ඡෙදො සරූපචාරො නාමාති ගහෙතබ්බං. **''පුරතො''**තිආදිකං පන ලොකියෙහි තථාකරණතො වුත්තං. **ථාමමජ්ඣිමස්සාති** මජ්ඣිමථාමස්ස, නෙව අප්පථාමස්ස, න මහාථාමස්සාති වුත්තං හොති. **''යථා තරුණමනුස්සා''**තිආදිනා යථා මාතුගාමො කාකෙ උඩ්ඩාපෙන්තො උජුකමෙව හත්ථං උක්ඛිපිත්වා ලෙඩ්ඩුං ඛිපති, යථා ච උදකුක්ඛෙපෙ උදකං ඛිපන්ති, එවං ඛිත්තස්ස ලෙඩ්ඩුස්ස පතිතට්ඨානං පටික්ඛිපති. **පවත්තිත්වාති** ලුඨිත්වා, පරිවත්තිත්වාති වුත්තං හොති. **තස්ස සචෙ ද්වෙ ඉන්දඛීලා හොන්තීති** (පාරා. අට්ඨ. 1.92) තස්ස පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස සචෙ අනුරාධපුරස්සෙව ද්වෙ උම්මාරා හොන්ති. යස්ස පන එකො, තස්ස ගාමද්වාරබාහානං වෙමජ්ඣෙ ඨිතස්ස ලෙඩ්ඩුපාතබ්භන්තරං **ගාමූපචාරො** නාම. යත්‍ර පන ඉන්දඛීලො නත්ථි, තත්‍ර ගාමද්වාරබාහානං වෙමජ්ඣං. යත්‍ර ද්වාරබාහාපි නත්ථි, තත්ථ උභොසු පස්සෙසු වතියා වා පාකාරස්ස වා කොටිවෙමජ්ඣංව ඉන්දඛීලට්ඨානියත්තා ඉන්දඛීලොති ගහෙතබ්බං. යො පන ගාමො පුබ්බෙ මහා හුත්වා පච්ඡා කුලෙසු නට්ඨෙසු අප්පකො හොති, සො සරූපචාරතො ලෙඩ්ඩුපාතෙනෙව පරිච්ඡින්දිතබ්බො. පුරිමපරිච්ඡෙදො පනස්ස පරික්ඛිත්තස්සාපි අපරික්ඛිත්තස්සාපි අප්පමාණමෙවාති. නනු චෙතං අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරදස්සනං පදභාජනෙන විරුද්ධමිව දිස්සති. තත්ථ හි ''ගාමූපචාරො නාම පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො''ති (පාරා. 92) වත්වා ''අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස සරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො''ති (පාරා. 92) එත්තකමෙව වුත්තං, න පන තං ලෙඩ්ඩුපාතං ගාමසඞ්ඛෙපං කත්වා තතො පරං ගාමූපචාරොති වුත්තොති ආහ **''පදභාජනෙපි හි ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො''**ති.

අයමෙත්ථ අධිප්පායො – ඉධ ගාමො නාම දුවිධො හොති පරික්ඛිත්තො ච අපරික්ඛිත්තො ච (පාරා. අට්ඨ. 1.92). තත්‍ර පරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපොයෙව පරිච්ඡෙදො. තස්මා තස්ස විසුං පරිච්ඡෙදං අවත්වා ''ගාමූපචාරො නාම පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො''ති පාළියං වුත්තං. අපරික්ඛිත්තස්ස පන ගාමස්ස ගාමපරිච්ඡෙදො වත්තබ්බො. තස්මා තස්ස ගාමස්ස ගාමපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං ''අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස සරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො''ති (පාරා. 92) වුත්තං. ගාමපරිච්ඡෙදෙ ච දස්සිතෙ ගාමූපචාරලක්ඛණං පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව සක්කා ඤාතුන්ති පුන ''තත්ථ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො''ති න වුත්තං, අත්ථො පන තත්ථාපි අයමෙව යථාවුත්තොති. යො පන සරූපචාරෙ ඨිතස්ස ලෙඩ්ඩුපාතංයෙව ''ගාමූපචාරො''ති වදති, තස්ස සරූපචාරො ''ගාමො''ති ආපජ්ජති. තතො සරං සරූපචාරො, ගාමො ගාමූපචාරොති එස විභාගො සඞ්කරීයති. අසංකරතො චෙත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. තස්මා පාළිඤ්ච අට්ඨකථඤ්ච සංසන්දිත්වා වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ ගාමො, ගාමූපචාරො ච වෙදිතබ්බොති.

තත්ථාති තෙසු ද්වීසු උපචාරෙසු. ය්වායං උපචාරො දස්සිතොති සම්බන්ධො. **විකාලෙ ගාමප්පවෙසනාදීසූති** එත්ථ **ආදිසද්දෙන** අසංකච්චිකාගාමප්පවෙසනං (පාචි. 1225) සඞ්ගණ්හාති. යො පන පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරො වුත්තො, සො න කත්ථචි විනයපිටකෙ උපයොගං ගතො. කෙවලං අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපොකාසතො අපරො එකො ලෙඩ්ඩුපාතො ගාමූපචාරො නාමාති ඤාපනත්ථං වුත්තො. එවං වුත්තෙ හි ඤායති ''පරික්ඛිත්තස්සාපි චෙ

ගාමස්ස එකො ලෙඩ්ඩුපාතො කප්පියභූමි සමානො උපචාරොති වුත්තො, පගෙව අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපොකාසතො එකො''ති. **ඉමෙසං පරිච්ඡෙදදස්සනත්ථ**න්ති ඉමෙසං ගාමාරඤ්ඤානං පරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං **වුත්තා** අට්ඨකථායං. **පාරාජිකවත්ථු**න්ති පාදග්ඝනකං. **අවහරන්තස්සා**ති ගණ්හන්තස්ස.

අදින්නන්ති (පාරා. අට්ඨ. 92) දන්තපොනසික්ඛාපදෙ අත්තනො සන්තකම්පි අප්පටිග්ගහිතකං කප්පියං අජ්ඣොහරණීයං වුච්චති, ඉධ පන යං කිඤ්චි පරපරිග්ගහිතං සසාමිකං භණ්ඩං, තදෙතං තෙහි සාමිකෙහි කායෙන වා වාචාය වා න දින්නන්ති අදින්නං. අවහාරප්පහොනකමෙව පන දස්සෙතුං **''අඤ්ඤස්ස මනුස්සජාතිකස්ස සන්තක''**න්ති වුත්තං. සඞ්ඛාසද්දස්සෙව ත-කාරෙන වඩ්ඪෙත්වා වුත්තත්තා **''සඞ්ඛා සඞ්ඛාතන්ති අත්ථතො එක''**න්ති වුත්තං. තත්ථ **අත්ථතො එක**න්ති පදත්ථතො එකං, අනත්ථන්තරන්ති වුත්තං හොති. **කොට්ඨාසස්සෙතං නාමං** භාගතො සඞ්ඛායති උපට්ඨාතීති කත්වා. **පපඤ්චසඞ්ඛා**ති සත්තානං සංසාරෙ පපඤ්චෙන්ති චිරායන්තීති **පපඤ්චා,** තණ්හාමානදිට්ඨියො, යස්ස වා උප්පන්නා, තං ''රත්තො''ති වා ''මත්තො''ති වා ''මිච්ඡාදිට්ඨිනිවිට්ඨො''ති වා පපඤ්චෙන්ති බ්‍යඤ්ජෙන්තීති **පපඤ්චා, සඞ්ඛා** වුච්චති කොට්ඨාසො, පපඤ්චාව සඞ්ඛා **පපඤ්චසඞ්ඛා,** පපඤ්චකොට්ඨාසාති අත්ථො, තණ්හාමානදිට්ඨියොති වුත්තං හොති. **ථෙය්‍යචිත්තසඞ්ඛාතොති** ''ථෙය්‍යචිත්තො''ති කථිතො. **එකො චිත්තකොට්ඨාසොති** විස්සාසතාවකාලිකාදිග්ගාහවසප්පවත්තඅථෙය්‍යචිත්තකොට්ඨාසතො අඤ්ඤො චිත්තකොට්ඨාසො. **ථෙය්‍යසඞ්ඛාතෙනාති** ථෙය්‍යභූතචිත්තකොට්ඨාසෙන. යදි එවං අථ කස්මා එතස්ස විභඞ්ගෙ ''ථෙය්‍යචිත්තො අවහරණචිත්තො''ති (පාරා. 92) වුත්තන්ති ආහ **''යො වා''**තිආදි. **බ්‍යඤ්ජනං අනාදියිත්වාති** බ්‍යඤ්ජනෙ ආදරං අකත්වාති අත්ථො, සද්දත්ථමනපෙක්ඛිත්වාති වුත්තං හොති. **අත්ථමෙවාති** භාවත්ථමෙව.

තෙ පන අවහාරාති තෙ පඤ්චවීසති අවහාරා. සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකවසෙන නානාවිධො භණ්ඩො එතස්ස පඤ්චකස්සාති **නානාභණ්ඩං,** පඤ්චන්නං අවහාරානං සමූහො **පඤ්චකං,** පඤ්චපරිමාණමස්සාති වා **පඤ්චකං,** නානාභණ්ඩමෙව පඤ්චකං **නානාභණ්ඩපඤ්චකං**. සවිඤ්ඤාණකවසෙන එකො භණ්ඩො එතස්සාති **එකභණ්ඩං**. සෙසං වුත්තනයමෙව. සාහත්ථිකොව පඤ්චකං **සාහත්ථිකපඤ්චකං**. ආදිපදවසෙන චෙතං නාමං කුසලාදිත්තිකස්ස කුසලත්තිකවොහාරො විය. තස්මා සාහත්ථිකාදිපඤ්චකන්ති අත්ථතො දට්ඨබ්බං. එස නයො සෙසෙසු පඤ්චකද්වයෙසු. **එතස්සෙවාති** ''ආදියෙය්‍යා''ති එතස්සෙව මාතිකාපදස්ස. **ඉමෙසං පදානං වසෙනාති** ඉමෙසං පඤ්චන්නං පදානං වසෙන. එත්ථ ච පඨමපදං අභියොගවසෙන වුත්තං, දුතියපදං අඤ්ඤෙසං භණ්ඩං හරන්තස්ස ගච්ඡතො වසෙන, තතියපදං උපනික්ඛිත්තභණ්ඩවසෙන, චතුත්ථං සවිඤ්ඤාණකවසෙන, පඤ්චමං ථලෙ නික්ඛිත්තාදිවසෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි නෙසං අත්ථයොජනං දස්සෙතුං **''තත්ථා''**තිආදිමාහ. තත්ථ **තත්ථාති** තෙසු ද්වීසු පඤ්චකෙසු. **ඉතරන්ති** එකභණ්ඩපඤ්චකං. **ආරාමන්ති** පුප්ඵාරාමඵලාරාමං. **අභියුඤ්ජතීති** (පාරා. අට්ඨ. 1.102) පරසන්තකං ''මම සන්තකොව අය''න්ති මුසා භණිත්වා අභියුඤ්ජති චොදෙති, අට්ටං කරොතීති අත්ථො. සම්පජානමුසාවාදෙපි අදින්නාදානස්ස පුබ්බපයොගත්තා දුක්කටන්ති ආහ **''ආපත්ති දුක්කටස්සා''**ති, දුක්කටසඞ්ඛාතා ආපත්ති භවෙය්‍යාති අත්ථො. අථ වා දුක්කටසඤ්ඤිතස්ස වීතික්කමස්ස ආපජ්ජනන්ති අත්ථො. එස නයො ''ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා''තිආදීසු. **සාමිකස්ස විමතිං උප්පාදෙතීති** විනිච්ඡයකුසලතාය, බලවනිස්සිතාදිභාවෙන වා ආරාමසාමිකස්ස සංසයං ජනෙති. කථං? තඤ්හි තථා විනිච්ඡයප්පසුතං දිස්වා සාමිකො චින්තෙති ''සක්ඛිස්සාමි නු ඛො අහං ඉමං ආරාමං අත්තනො කාතුං, න සක්ඛිස්සාමි නු ඛො''ති. එවං තස්ස විමති උප්පජ්ජමානා තෙන උප්පාදිතා හොති. **ධුරං නික්ඛිපතීති** යදා පන සාමිකො ''අයං ථද්ධො කක්ඛළො ජීවිතබ්‍රහ්මචරියන්තරායම්පි මෙ කරෙය්‍ය, අලං දානි මය්හං ඉමිනා ආරාමෙනා''ති ධුරං නික්ඛිපති, උස්සාහං ඨපෙති, අත්තනො සන්තකකරණෙ නිරුස්සාහො හොතීති අත්ථො. **ආපත්ති පාරාජිකස්ස** සචෙ සයම්පි කතධුරනික්ඛෙපො වාති අධිප්පායො. අථ පන සාමිකෙන ධුරෙ නික්ඛිත්තෙපි අභියුඤ්ජකො ධුරං අනික්ඛිපිත්වාව ''ඉමං සුට්ඨු පීළෙත්වා මම ආණාපවත්තිං දස්සෙත්වා කිඞ්කාරප්පටිස්සාවිභාවෙ ඨපෙත්වා දස්සාමී''ති දාතබ්බභාවෙ සඋස්සාහො, රක්ඛති තාව. අථාපි අභියුඤ්ජකො අච්ඡින්දිත්වා ''න දානි ඉමං ඉමස්ස දස්සාමී''ති ධුරං නික්ඛිපති, සාමිකො පන ධුරං න නික්ඛිපති, පක්ඛං පරියෙසති, කාලං ආගමෙති, ''ලජ්ජිපරිසං තාව ලභාමි, පච්ඡා ජානිස්සාමී''ති ගහණෙයෙව සඋස්සාහො හොති, රක්ඛතියෙව. යදා පන ''සොපි න දස්සාමී''ති, ''සාමිකොපි න ලච්ඡාමී''ති එවං උභො ධුරං නික්ඛිපන්ති, තදා අභියුඤ්ජකස්ස පාරාජිකං.

අඤ්ඤස්ස භණ්ඩං හරන්තොති වෙතනෙන වා මිත්තභාවෙන වා අඤ්ඤස්ස භණ්ඩං හරන්තො. **සීසෙ භාරන්ති** සීසෙ ඨිතභාරං. සීසස්ස තාව පුරිමගලෙ ගලවාටකො, පිට්ඨිගලෙ කෙසඤ්චි කෙසන්තෙ ආවට්ටො හොති, ගලස්සෙව උභොසු පස්සෙසු කෙසඤ්චි කෙසා ඔරුය්හ ජායන්ති, යෙ ''කණ්ණචූළිකා''ති වුච්චන්ති, තෙසං අධොභාගො චාති අයං හෙට්ඨිමකො පරිච්ඡෙදො, තතො උපරි **සීසං,** එත්ථන්තරෙ ඨිතභාරන්ති වුත්තං හොති. **ඛන්ධං ඔරොපෙතීති** උභොසු පස්සෙසු කණ්ණචූළිකාහි පට්ඨාය හෙට්ඨා, කප්පරෙහි පට්ඨාය උපරි, පිට්ඨිගලාවට්ටතො ච ගලවාටකතො ච පට්ඨාය හෙට්ඨා, පිට්ඨිවෙමජ්ඣාවට්ටතො ච උරපරිච්ඡෙදමජ්ඣෙ, හදයාවාටකතො ච පට්ඨාය උපරි **ඛන්ධො,** තං ඔරොපෙති.

අයං පනෙත්ථ විනිච්ඡයො – යො භික්ඛු ''ඉදං ගහෙත්වා එත්ථ යාහී''ති (පාරා. අට්ඨ. 1.101) සාමිකෙහි අනාණත්තො සයමෙව ''මය්හං ඉදං නාම දෙථ, අහං වො භණ්ඩං වහාමී''ති තෙසං භණ්ඩං සීසෙන ආදාය ගච්ඡන්තො ථෙය්‍යචිත්තෙන තං භණ්ඩං ආමසති, දුක්කටං. යථාවුත්තසීසපරිච්ඡෙදං අනතික්කමන්තොව ඉතො චිතො ච සංසන්තො සාරෙතිපි පච්චාසාරෙතිපි, ථුල්ලච්චයං. ඛන්ධං ඔරොපිතමත්තෙ කිඤ්චාපි සාමිකානං ''වහතූ''ති චිත්තං

අත්ථි, තෙහි පන අනාණත්තත්තා පාරාජිකං. බන්ධං පන අනොරොපෙත්වාපි සීසතො කෙසග්ගමත්තම්පි චාවෙන්තස්ස පාරාජිකං. යමකභාරස්ස පන එකො භාගො සීසෙ පතිට්ඨාති, එකො පිට්ඨියං, තත්ථ ද්වින්නං ඨානානං වසෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අයං පන සුද්ධසීසභාරස්සෙව වසෙන වුත්තො. යො චායං සීසභාරෙ වුත්තො, ඛන්ධභාරාදීසුපි අයමෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

උපනික්ඛිත්තං භණ්ඩන්ති සඞ්ගොපනත්ථාය අත්තනො හත්ථෙ පරෙහි ඨපිතභණ්ඩං. අහං න ගණ්හාමීති සම්බන්ධො. අතීතත්ථෙ චෙතං වත්තමානවචනං, නාහං ගහෙසින්ති අත්ථො. **දුක්කටං** (පාරා. අට්ඨ. 1.111) සම්පජානමුසාවාදෙපි අදින්නාදානස්ස පුබ්බපයොගත්තා. ''කිං තුම්හෙ භණථ, නෙවිදං මය්හං අනුරූපං, න තුම්හාක''න්තිආදීනි වදන්තස්සාපි දුක්කටමෙව. **සාමිකස්ස විමතිං උප්පාදෙතීති** ''රහො මයා එතස්ස හත්ථෙ ඨපිතං, න අඤ්ඤො කොචි ජානාති, දස්සති නු ඛො මෙ, නො''ති සාමිකස්ස විමතිං උප්පාදෙති. **ධුරං නික්ඛිපතීති** තස්ස ඵරුසාදිභාවං දිස්වා උස්සාහං ඨපෙති. තත්‍ර සචායං භික්ඛු ''කිලමෙත්වා නං දස්සාමී''ති දානෙ සඋස්සාහො, රක්ඛති තාව. සචෙ සො දානෙ නිරුස්සාහො, භණ්ඩසාමිකො පන ගහණෙ සඋස්සාහො, රක්ඛතෙව. යදි පන සො තස්මිං දානෙ නිරුස්සාහො, භණ්ඩසාමිකොපි ''න මය්හං දස්සතී''ති ධුරං නික්ඛිපති, එවං උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙන භික්ඛුනො පාරාජිකං. යදිපි මුඛෙන ''දස්සාමී''ති වදති, චිත්තෙන පන අදාතුකාමො, එවම්පි සාමිකස්ස ධුරනික්ඛෙපෙන භික්ඛුනො පාරාජිකං.

සහභණ්ඩහාරකං නෙස්සාමීති ''සහභණ්ඩහාරකං භණ්ඩං නෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා. **පඨමං පාදං අතික්කාමෙතීති** භණ්ඩහාරකං තජ්ජෙත්වා තස්ස ගමනපථං වාරෙත්වා අත්තනා රුචිතමග්ගං එකපාදං අතික්කාමෙති. **ථලට්ඨන්ති** (පාරා. අට්ඨ. 1.95) ථලෙ නික්ඛිත්තං, භූමිතලෙ වා පාසාණපබ්බතතලාදීසු වා යත්ථ කත්ථචි පටිච්ඡන්නෙ වා අප්පටිච්ඡන්නෙ වා ඨපිතන්ති අත්ථො. **ඵන්දාපෙති, ථුල්ලච්චයන්ති** යො ඵන්දාපෙති , තස්ස පයොගෙ පයොගෙ ථුල්ලච්චයං, ආමසනෙ දුක්කටං, ඵන්දාපනෙ ථුල්ලච්චයඤ්ච විසුං විසුං ථෙය්‍යචිත්තෙන ආමසනඵන්දාපනපයොගෙ කරොන්තස්සෙව හොති. ''එකපයොගෙන ගණ්හන්තස්ස පන උද්ධාරෙ පාරාජිකමෙව, න දුක්කටථුල්ලච්චයානී''ති වදන්ති. **ඨානාති** ඨිතට්ඨානතො. සචෙ තං ථලට්ඨං රාසිකතං හොති, අන්තොකුම්භියං භාජනගතකරණමුට්ඨිච්ඡෙදනවිනිච්ඡයෙන විනිච්ඡිනිතබ්බං. සචෙ එකාබද්ධං සිලෙසනිය්‍යාසාදි, පක්කමධුඵාණිතවිනිච්ඡයෙන විනිච්ඡිනිතබ්බං. සචෙ ගරුකං හොති භාරබද්ධං ලොහපිණ්ඩිතෙලමධුඝටාදි වා, කුම්භියං ඨානාචාවනවිනිච්ඡයෙන විනිච්ඡිනිතබ්බං. සඞ්ඛලිකාබද්ධස්ස ච ඨානභෙදො සල්ලක්ඛෙතබ්බො. පත්ථරිත්වා ඨපිතං පන පාවාරත්ථරණකටසාරකාදිං උජුකං ගහෙත්වා ආකඩ්ඪති, පාරිමන්තෙ ඔරිමන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. තථෙව ගහෙත්වා පරතො පෙල්ලති, පාරිමන්තෙ ඵුට්ඨොකාසං ඔරිමන්තෙ අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. වාමතො වා දක්ඛිණතො වා අපනාමෙන්තස්ස වාමන්තෙන වා දක්ඛිණන්තෙන වා ඵුට්ඨොකාසං දක්ඛිණන්තෙ වා වාමන්තෙ වා අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. වෙඨෙත්වා උද්ධරති, කෙසග්ගමත්තං ආකාසගතං කරොන්තස්ස පාරාජිකං.

සකො හත්ථො **සහත්ථො,** තෙන නිබ්බත්තො, තස්ස වා සම්බන්ධීති **සාහත්ථිකො,** අවහාරො. ආණාපනං **ආණත්ති,** තාය ආණත්තියා නිබ්බත්තො අවහාරො **ආණත්තිකො**. නිස්සජ්ජනං **නිස්සග්ගො,** සුඞ්කඝාතට්ඨානෙ, පරිකප්පිතොකාසෙ ච ඨත්වා භණ්ඩස්ස බහි නිපාතනං, නිස්සග්ගොව **නිස්සග්ගියො**. කිරියාසිද්ධිතො පුරෙතරමෙව පාරාජිකාපත්තිසඞ්ඛාතං අත්ථං සාධෙතීති **අත්ථසාධකො**. ධුරස්ස ආලයසඞ්ඛාතස්ස භාරස්ස නික්ඛිපනං පරිච්චජනං නිරුස්සාහභාවාපජ්ජනං **ධුරනික්ඛෙපො**. ඉදානි බ්‍යඤ්ජනෙ ආදරං අකත්වා තෙසං අත්ථමත්තමෙව දස්සෙන්තො **''තත්ථ සාහත්ථිකො නාමා''**තිආදිමාහ. **සහත්ථාති** සහත්ථෙන. කරණත්ථෙ හි ඉදං නිස්සක්කවචනං. **''අසුකස්ස භණ්ඩං අවහරා''ති අඤ්ඤං ආණාපෙතීති** එත්ථාපි ආණත්තික්ඛණෙ එව ආපත්ති දට්ඨබ්බා. යදි එවං ඉමස්ස, අත්ථසාධකස්ස ච කො විසෙසොති? තං ඛණං එව ගහණෙ නියුඤ්ජනං ආණත්තිකපයොගො, කාලන්තරෙන ගහණත්ථං නියොගො අත්ථසාධකොති (සාරත්ථ. ටී. 2.92; වි. වි. ටී. 1.92) අයමෙතෙසං විසෙසොති. තෙනෙවාහ **''අසුකස්ස භණ්ඩං යදා සක්කොසි, තදා තං අවහරාති ආණාපෙතී''**ති.

සුඞ්කඝාතපරිකප්පිතොකාසානන්ති සුඞ්කඝාතඤ්ච පරිකප්පිතොකාසො ච සුඞ්කඝාතපරිකප්පිතොකාසා, තෙසං. තත්ථ **සුඞ්කඝාතන්ති** (පාරා. අට්ඨ. 1.113) රුක්ඛපබ්බතාදිසඤ්ඤාණෙන නියමිතස්ස සුඞ්කට්ඨානස්සෙතං අධිවචනං. තඤ්හි යස්මා තතො රාජදෙය්‍යභාගං සුඞ්කං අදත්වා නීහරන්තා රඤ්ඤො සුඞ්කං හනන්ති විනාසෙන්ති, තස්මා ''සුඞ්කඝාත''න්ති වුත්තං.

කොචි පරපරිවෙණාදීනි පවිට්ඨො කිඤ්චි ලොභනෙය්‍යභණ්ඩං දිස්වා ද්වාරප්පමුඛාදිවසෙන යං ඨානං ''සචෙ මං එත්ථන්තරෙ පස්සිස්සන්ති, දට්ඨුකාමතාය ගහෙත්වා විචරන්තො විය දස්සාමි, නො චෙ පස්සිස්සන්ති, හරිස්සාමී''ති පරිකප්පෙති, අයං **පරිකප්පිතොකාසො. ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකන්ති** (පාරා. අට්ඨ. 1.121) අත්ථසාධකචෙතනාක්ඛණෙයෙව පාරාජිකං. සචෙපි අවහාරකො සට්ඨිවස්සාතික්කමෙනපි තං භණ්ඩං අවහරති, ආණාපකො ච අන්තරායෙව කාලං කරොති, හීනාය වා ආවත්තති, අස්සමණොව හුත්වා කාලං වා කරිස්සති, හීනාය වා ආවත්තිස්සති, අවහාරකස්ස පන අවහාරක්ඛණෙයෙව පාරාජිකං. **පාදග්ඝනකතෙලන්ති** (පාරා. අට්ඨ. 1.94) එත්ථ **පාදො** නාම කහාපණස්ස චතුත්ථො භාගො, තං අග්ඝතීති **පාදග්ඝනකං,** පාදග්ඝනකඤ්ච තං තෙලඤ්චාති **පාදග්ඝනකතෙලං**. උපාහනා ආදි යෙසං වත්ථූනං තානි **උපාහනාදීනි. ආදිසද්දෙන** දුකූලසාටකචම්මක්ඛණ්ඩාදීනං ගහණං. **පක්ඛිපතීති** ථෙය්‍යචිත්තෙන පක්ඛිපති. තෙනාහ **''හත්ථතො මුත්තමත්තෙයෙව පාරාජික''**න්ති සචෙ පන

අත්තනොපි කුම්භියං අඤ්ඤො සප්පිං වා තෙලං වා ආකිරති, තත්‍ර වායං ථෙය්‍යචිත්තෙන තෙලපිවනකං භණ්ඩං පක්ඛිපති, වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකං.

කායෙන වා වාචාය වා පයුඤ්ජනං ආණාපනං **පයොගො,** ආණත්තස්ස භණ්ඩග්ගහණතො පුබ්බත්තා **පුබ්බො,** ඉති පුබ්බො ච සො පයොගො චාති **පුබ්බපයොගො.** පයොගෙන සහ වත්තමානො අවහාරො **සහපයොගො.** සමං එකී හුත්වා විදහිත්වා මන්තෙත්වා අවහරණං **සංවිධාවහාරො,** අඤ්ඤමඤ්ඤං සඤ්ඤුප්පත්තියා කතාවහාරොති වුත්තං හොති. පුබ්බණ්හාදිකාලපරිච්ඡෙදෙන සඤ්ජානනං **සඞ්කෙතො,** තස්ස කම්මං **සඞ්කෙතකම්මං.** නිමිත්තස්ස කම්මං **නිමිත්තකම්මං,** සඤ්ඤුප්පාදනත්ථං කස්සචි නිමිත්තස්ස කරණන්ති අත්ථො. **තත්ථාති** යථාවුත්තෙසු පුබ්බපයොගාදීසු පඤ්චසු. **බිලාදීනි සඞ්කාමෙත්වා ඛෙත්තාදිග්ගහණවසෙනාති** බිලං, රජ්ජුං, වතිං, මරියාදං වා පාකාරං වා සඞ්කාමෙත්වා ඛෙත්තග්ගහණවසෙන, බිලං, රජ්ජුං, වතිං, මරියාදං වා පාකාරං වා සඞ්කාමෙත්වා වත්ථුග්ගහණවසෙන. සචෙ පන ද්වීහි බිලෙහි ගහෙතබ්බං හොති, පඨමෙ බිලෙ ථුල්ලච්චයං, දුතියෙ පාරාජිකං (පාරා. අට්ඨ. 1.104). සචෙ තීහි ගහෙතබ්බං හොති, පඨමෙ දුක්කටං, දුතියෙ ථුල්ලච්චයං, තතියෙ පාරාජිකං. එවං බහුකෙසුපි අවසානෙ ද්වෙ ඨපෙත්වා පුරිමෙහි දුක්කටං, අවසානෙ ද්වින්නං එකෙන ථුල්ලච්චයං , ඉතරෙන පාරාජිකං. රජ්ජුපසාරණාදීසුපි එසෙව නයො. යං පන **සමන්තපාසාදිකායං** ‘‘තඤ්ච ඛො සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙනා’’ති (පාරා. අට්ඨ. 1.104) වුත්තං, තං ‘‘ඛෙත්තං අභියුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’තිආදි (පාරා. 104) -අධිකාරෙ වුත්තත්තා අභියොගවසෙන ගහණං සන්ධායාති දට්ඨබ්බං. **සංවිදහිත්වාති** එතස්සෙව වෙවචනං. **සංමන්තයිත්වාති** එකච්ඡන්දතාය එකජ්ඣාසයතාය භණිත්වාති අත්ථො. ඉමස්මිං අවහාරෙ අසම්මොහත්ථං **‘‘එවං සංවිදහිත්වා ගතෙසු හී’’**තිආදිමාහ. **සඤ්ජානනකම්මන්ති** පුබ්බණ්හාදිකාලපරිච්ඡෙදවසෙන සඤ්ඤාණකරණං. තෙනාහ **‘‘සචෙ හී’’**තිආදි.

එත්ථ ච ‘‘පුරෙභත්තං අවහරා’’ති වුත්තෙ (පාරා. අට්ඨ. 1.119) අජ්ජ වා පුරෙභත්තං අවහරතු, ස්වෙ වා, අනාගතෙ වා සංවච්ඡරෙ, නත්ථි විසඞ්කෙතො, උභින්නම්පි පාරාජිකං. සචෙ පන ‘‘අජ්ජ පුරෙභත්තං අවහරා’’ති වුත්තෙ ස්වෙ අවහරති. ‘‘අජ්ජා’’ති නියමිතං සඞ්කෙතං අතික්කම්ම පච්ඡා අවහටං හොති. සචෙ ‘‘ස්වෙ පුරෙභත්තං අවහරා’’ති වුත්තෙ අජ්ජ පුරෙභත්තං අවහරති, ‘‘ස්වෙ’’ති නියමිතං තං සඞ්කෙතං අපත්වා පුරෙ අවහටං හොති, එවං අවහරන්තස්ස අවහාරකස්සෙව පාරාජිකං, මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති. ‘‘ස්වෙව පුරෙභත්ත’’න්ති වුත්තෙ තදහෙව වා, ස්වෙ පච්ඡාභත්තං වා අවහරන්තොපි තංසඞ්කෙතතො පුරෙ ච පච්ඡා ච අවහරති. යො පන එවංඅකත්වා යථාපරිච්ඡින්නකාලමෙව අවහරති, අයං **සඞ්කෙතතො අපුරෙ අපච්ඡා තං අවහරතීති** වෙදිතබ්බො. එස නයො පච්ඡාභත්තරත්තින්දිවෙසුපි, පුරිමයාමමජ්ඣිමයාමපච්ඡිමයාමකාළජුණ්හමාසඋතුසංවච්ඡරාදිවසෙනාපි එත්ථ සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා. පරභණ්ඩාවහාරසඤ්ඤුප්පාදස්ස හෙතුත්තා අක්ඛිනිඛණාදීනෙව නිමිත්තන්ති **අක්ඛිනිඛණාදිනිමිත්තං,** තස්ස කරණං **අක්ඛිනිඛණාදිනිමිත්තකරණං.** ආදිසද්දෙන හමුකුක්ඛෙපසීසකම්පනහත්ථලඞ්ඝනපාණිප්පහාරඅඞ්ගුලිඵොටනගීවුන්නාමනඋක්කාසනාදිඅනෙකප්පකාරං සඞ්ගණ්හාති. සෙසමෙත්ථ සඞ්කෙතකම්මෙ වුත්තනයමෙව.

ථෙනො වුච්චති චොරො, තස්ස භාවො **ථෙය්‍යං,** තෙන අවහරණං **ථෙය්‍යාවහාරො.** පසය්හ අභිභවිත්වා අවහරණං **පසය්හාවහාරො.** වත්ථසුත්තාදිකං පරිච්ඡිජ්ජ කප්පනං **පරිකප්පො,** තෙන අවහරණං **පරිකප්පාවහාරො.** තිණපණ්ණාදීහි පටිච්ඡන්නස්ස අවහාරො **පටිච්ඡන්නාවහාරො.** කුසෙන අවහාරො **කුසාවහාරො.** **කූටමානකූටකහාපණාදීහීති** එත්ථ **කූටමානං** (දී. නි. අට්ඨ. 1.10; ම. නි. අට්ඨ. 1.293; පු. ප. අට්ඨ. 179) නාම හදයභෙදසිඛාභෙදරජ්ජුභෙදවසෙන තිවිධං මානකූටං. තත්ථ **හදයන්ති** නාළිආදිමානභාජනානං අබ්භන්තරං, තස්ස භෙදො ඡිද්දකරණං **හදයභෙදො,** සො සප්පිතෙලාදිමිනනකාලෙ ලබ්භති. තානි හි ගණ්හන්තො හෙට්ඨාඡිද්දෙන මානෙන ‘‘සණිකං ආසිඤ්චා’’ති වත්වා අන්තොභාජනෙ බහුං පග්ඝරාපෙත්වා ගණ්හාති, දදන්තො ච ඡිද්දං පිධාය සීඝං පූරෙත්වා දෙති.

සිඛාභෙදො පන තිලතණ්ඩුලාදිමිනනකාලෙ ලබ්භති. තානි හි ගණ්හන්තො සණිකං සිඛං උස්සාපෙත්වා ගණ්හාති, දදන්තො වෙගෙන පූරෙත්වා සිඛං ඡින්දන්තො දෙති.

රජ්ජුභෙදො ඛෙත්තවත්ථුමිනනකාලෙ ලබ්භති. ඛෙත්තාදිං මිනන්තා හි අමහන්තම්පි මහන්තං කත්වා මිනන්ති, මහන්තම්පි අමහන්තං.

තම්බකංසාදිමයො කූටො කහාපණො **කූටකහාපණො. ආදිසද්දෙන** තුලාකූටකංසකූටවඤ්චනාදිං සඞ්ගණ්හාති. තත්ථ **තුලාකූටං** රූපකූටං, අඞ්ගකූටං, ගහණකූටං, පටිච්ඡන්නකූටන්ති චතුබ්බිධං හොති. තත්ථ **රූපකූටං** නාම ද්වෙ තුලා සමරූපා කත්වා ගණ්හන්තො මහතියා ගණ්හාති, දදන්තො ඛුද්දිකාය දෙති. **අඞ්ගකූටං** නාම ගණ්හන්තො පච්ඡාභාගෙ හත්ථෙන තුලං අක්කමති, දදන්තො පුබ්බභාගෙ අක්කමති. **ගහණකූටං** නාම ගණ්හන්තො මූලෙ රජ්ජුං ගණ්හාති, දදන්තො අග්ගෙ. **පටිච්ඡන්නකූටං** නාම තුලං සුසිරං කත්වා අන්තො අයචුණ්ණං පක්ඛිපිත්වා ගණ්හන්තො තං පච්ඡාභාගෙ කරොති, දදන්තො අග්ගභාගෙ.

කංසො වුච්චති සුවණ්ණපාති, තාය වඤ්චනං **කංසකූටං.** කථං? එකං සුවණ්ණපාතිං කත්වා අඤ්ඤා ද්වෙ තිස්සො ලොහපාතියො සුවණ්ණවණ්ණා කරොන්ති. තතො ජනපදං ගන්ත්වා කිඤ්චිදෙව අඩ්ඪං කුලං පවිසිත්වා ‘‘සුවණ්ණභාජනානි කිණාථා’’ති වත්වා අග්ඝෙ පුච්ඡිතෙ සමග්ඝතරං දාතුකාමා හොන්ති . තතො තෙහි ‘‘කථං ඉමෙසං

සුවණ්ණභාවො ජානිතබ්බො''ති වුත්තෙ ''වීමංසිත්වා ගණ්හථා''ති සුවණ්ණපාතිං පාසාණෙ සංසිත්වා සබ්බා පාතියො දත්වා ගච්ඡති.

වඤ්චනං නාම තෙහි තෙහි උපායෙහි පරෙසං වඤ්චනං. තත්‍රිදමෙකං වත්ථු – එකො කිර ලුද්දකො මිගඤ්ච මිගපොතකඤ්ච ගහෙත්වා ආගච්ඡති, තමෙකො ධුත්තො ''කිං භො මිගො අග්ඝති, කිං මිගපොතකො''ති ආහ. ''මිගො ද්වෙ කහාපණෙ, මිගපොතකො එක''න්ති වුත්තෙ එකං කහාපණං දත්වා මිගපොතකං ගහෙත්වා ථොකං ගන්ත්වා නිවත්තෙන්තො ''න මෙ භො මිගපොතකෙන අත්ථො, මිගං මෙ දෙහී''ති ආහ. ''තෙන හි ද්වෙ කහාපණෙ දෙහී''ති ආහ. සො ආහ ''නනු භො මයා පඨමං එකො කහාපණො දින්නො''ති. ආම දින්නො, ඉමං මිගපොතකං ගණ්හ, එවං සො ච කහාපණො , අයඤ්ච කහාපණග්ඝනකො මිගපොතකොති ද්වෙ කහාපණා භවිස්සන්තීති. සො ''කාරණං වදතී''ති සල්ලක්ඛෙත්වා මිගපොතකං ගහෙත්වා මිගං අදාසීති.

පසය්හාති (පාරා. අට්ඨ. 1.138) පරෙ අභිභුය්‍ය. ගාමං ඝාතෙන්තීති **ගාමඝාතකා,** ගාමං පහරන්තා චොරා, තෙ ආදි යෙසං තෙ **ගාමඝාතකාදයො. ආදිසද්දෙන** චෙත්ථ පන්ථඝාතකාදීනං ගහණං. **උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකන්ති** ''සචෙ සාටකො භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමී''ති පරිකප්පස්ස පවත්තත්තා, සාටකස්ස ච තත්ථ සබ්භාවතො. **පදවාරෙන කාරෙතබ්බොති** භූමියං අනික්ඛිපිත්වාව වීමංසිතත්තා වුත්තං. **භණ්ඩදෙය්‍යන්ති** යං පරස්ස නට්ඨං, තස්ස මූලං වා තදෙව වා භණ්ඩං දාතබ්බන්ති අත්ථො.

තස්සාති යො එවං පරිකප්පෙති, තස්ස. ඉමස්ස ''අවහාරො හොතී''ති ඉමිනා සම්බන්ධො.

පරෙසන්ති කීළන්තානං, පවිසන්තානං වා පරෙසං මනුස්සානං. **''පච්ඡා ගණ්හිස්සාමී''ති පංසුනා වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙතීති** ''සචෙ ඉදානෙව ඔනමිත්වා ගණ්හිස්සාමි, 'කිං සමණො ගණ්හාතී'ති මං ජානිත්වා විහෙඨෙය්‍යුං පච්ඡා ගණ්හිස්සාමී''ති පංසුනා වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙති. **උද්ධාරො නත්ථීති** ඨානාචාවනං නත්ථීති අත්ථො. **සාමිකාති** අන්තොගාමං පවිසිතුකාමා භණ්ඩසාමිකා මනුස්සා. **උද්ධාරෙති** උද්ධරණෙ, ඨානාචාවනෙති අත්ථො . ඨානාචාවනඤ්චෙත්ථ හෙට්ඨා වුත්තනයානුසාරෙන වෙදිතබ්බං. **පවෙසෙතීති** ඨානාචාවනවසෙන පවෙසෙති, හෙට්ඨිමන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං කෙසග්ගමත්තම්පි උපරිමන්තෙන අතික්කාමෙන්තො පවෙසෙතීති අත්ථො.

සමග්ඝතරන්ති අප්පග්ඝතරං. **උද්ධටමත්තෙ අවහාරොති** සකභාවප්පයොගස්ස නිට්ඨාපිතත්තා, න අත්ථසාධකවසෙන. **උද්ධාරෙ රක්ඛති** අත්තනො කොට්ඨාසෙ පාතෙතුකාමතාය උද්ධටත්තා. එසෙව නයො **පාතනෙපි රක්ඛතීති** එත්ථාපි. **''උද්ධාරෙයෙව රක්ඛතී''**ති ඉමිනාව පාතනෙ න රක්ඛතීති අත්ථෙ සිද්ධෙපි අත්ථසාධකවසෙන අත්ථං දස්සෙතුං **''තං උද්ධරිත්වා''**තිආදි වුත්තං. සචෙ පන ද්වීසුපි කොට්ඨාසෙසු පතිතදණ්ඩකෙ අදස්සනං ගමෙති (පාරා. අට්ඨ. 1.138), තතො අවසෙසභික්ඛූසු ගතෙසු ඉතරො ''මය්හං, භන්තෙ, දණ්ඩකො න පඤ්ඤායතී''ති, ''මය්හම්පි, ආවුසො, න පඤ්ඤායතී''ති, ''කතමො පන, භන්තෙ, මය්හං භාගො''ති. ''අයං තුය්හං භාගො''ති අත්තනො භාගං දස්සෙති. තස්මිං විවදිත්වා වා අවිවදිත්වා වා තං ගණ්හිත්වා ගතෙ ඉතරො තස්ස භාගං උද්ධරති, උද්ධාරෙ පාරාජිකං. සචෙපි තෙන ''අහං මම භාගං තුය්හං න දෙමි, ත්වං පන අත්තනො භාගං ඤත්වා ගණ්හා''ති වුත්තෙපි ''නායං මමා''ති ජානන්තොපි තස්සෙව භාගං ගණ්හාති, උද්ධාරෙ පාරාජිකං. සචෙ පන ඉතරො ''අයං තුය්හං භාගො, අයං මය්හං භාගොති කිං ඉමිනා විවාදෙනා''ති චින්තෙත්වා ''මය්හං වා පත්තො හොතු, තුම්හාකං වා, යො වරභාගො, තං තුම්හෙ ගණ්හථා''ති වදති, දින්නකං නාම ගහිතං හොති, නත්ථෙත්ථ අවහාරො. සචෙ සො විවාදභීරුකො භික්ඛු ''යං තුය්හං රුච්චති, තං ගණ්හා''ති වුත්තො අත්තනො පත්තං වරභාගං ඨපෙත්වා ලාමකංයෙව ගහෙත්වා ගච්ඡති, තතො ඉතරස්ස විචිනිතාවසෙසං ගණ්හන්තස්සාපි අවහාරො නත්ථෙව. එවමිමානි පඤ්ච පඤ්චකානි සමොධානෙත්වා ඉමෙ පඤ්චවීසති අවහාරා වෙදිතබ්බා. නිට්ඨිතො ''ආදියෙය්‍යා''ති ඉමස්ස පදස්ස විනිච්ඡයො. තෙනාහ **''ඉති යං වුත්තං…පෙ…. යස්සත්ථො පකාසිතො හොතී''**ති.

රාජානොති කිඤ්චාපි අවිසෙසෙන වුත්තං, අපරාධානුරූපං පන ඡෙජ්ජභෙජ්ජානුසාසකො පමාණභූතොව ඉධාධිප්පෙතොති ආහ **''රාජානොති ඉදං බිම්බිසාරංයෙව සන්ධාය වුත්ත''**න්ති. සො හි ධම්මිකරාජත්තා යථාපවෙණියාව කරොති. අඤ්ඤෙ පන කාකණිකමත්තස්සපි සීසං ඡින්දෙය්‍යුං , බහුකස්සාපි න වා කිඤ්චි කරෙය්‍යුං. තෙනාහ **''අඤ්ඤෙ පනා''**තිආදි. හනනං නාම පොථනඤ්චෙව ඡෙදනඤ්චාති ආහ **''හත්ථාදීහි වා''**තිආදි. ආදිසද්දෙන පාදකසාවෙත්තඅඩ්ඪදණ්ඩකානං ගහණං. **රජ්ජුබන්ධනාදීහීති ආදිසද්දෙන** අන්දුබන්ධනසඞ්ඛලිකාබන්ධනඝරබන්ධනනගරබන්ධනපුරිසගුත්තීනං ගහණං. **නීහරෙය්‍යුන්ති** රට්ඨතො නික්ඛාමෙය්‍යුං. **චොරොසි…පෙ…. ථෙනොසීති** එත්ථ ''පරිභාසෙය්‍යු''න්ති පදං අජ්ඣාහරිතබ්බං ඌනත්තා පදප්පයොගස්ස. තෙනාහ **''ඉමෙහි වචනෙහි පරිභාසෙය්‍යු''**න්ති. යථාරූපං පන යස්මා පාදතො පට්ඨාය හොති, තස්මා **''පාදස්ස වා පාදාරහස්ස වා''**ති ආහ. පොරාණකස්ස කහාපණස්ස චතුත්ථො භාගො **පාදො,** පාදං අරහතීති **පාදාරහො,** තස්ස පාදස්ස වා පාදාරහස්ස වා. එත්ථ ච පාදෙන කහාපණස්ස චතුත්ථභාගං අකප්පියභණ්ඩමෙව දස්සෙති, පාදාරහෙන පාදග්ඝනකං කප්පියභණ්ඩං. එත්තාවතා හෙට්ඨිමන්තදස්සනෙන සබ්බාකාරෙන දුතියපාරාජිකප්පහොනකවත්ථු දස්සිතං හොතීති දට්ඨබ්බං. **පොරාණකස්සාති** (සාරත්ථ. ටී. 2.88; වි. වි. ටී. 1.88) පොරාණසත්ථානුරූපං උප්පාදිතස්ස ලක්ඛණසම්පන්නස්ස නීලකහාපණසදිසස්ස කහාපණස්ස. එතෙන රුද්‍රදාමකාදීනි පටික්ඛිපති.

එවං අසාධාරණවිනිච්ඡයං දස්සෙත්වා ඉදානි සාධාරණවිනිච්ඡයං දස්සෙතුං **“රාජගහෙ”**තිආදිමාහ. **රඤ්ඤොති** බිම්බිසාරරඤ්ඤො. **මාසකො** නාම පොරාණකස්ස කහාපණස්ස වීසතිමො භාගො. යො ලොකෙ ‘‘මඤ්ජෙට්ඨී’’තිපි වුච්චති. ඉදානි ඉමස්මිං අදින්නාදානෙ විනිච්ඡයං දස්සෙතුං **“සබ්බත්ථා”**තිආදි වුත්තං. **සබ්බත්ථාති** ඌනමාසකාතිරෙකමාසකපඤ්චමාසකෙසු. **පරිහීනාපරිහීනවසෙනාති** අග්ඝස්ස පරිහීනාපරිහීනවසෙන. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො , විත්ථාරො පන එවං වෙදිතබ්බො – ඉදඤ්හි අදින්නාදානං විනිච්ඡිනන්තෙන ඔතිණ්ණෙ වත්ථුස්මිං සහසා අවිනිච්ඡිනිත්වා පඤ්ච ඨානානි ඔලොකෙතබ්බානි. යානි සන්ධාය පොරාණා ආහු –

‘‘වත්ථුං කාලඤ්ච දෙසඤ්ච, අග්ඝං පරිභොගපඤ්චමං;
තුලයිත්වා පඤ්චඨානානි, ධාරෙය්‍යත්ථං විචක්ඛණො’’ති. (පාරා. අට්ඨ. 1.92);

තත්ථ ච **වත්ථූති** භණ්ඩං. අවහාරකෙන හි ‘‘මයා ඉදං නාම අවහට’’න්ති වුත්තෙපි ආපත්තිං අනාරොපෙත්වාව තං භණ්ඩං සසාමිකං වා අසාමිකං වාති උපපරික්ඛිතබ්බං. සසාමිකෙපි සාමිකානං සාලයභාවො වා නිරාලයභාවො වා උපපරික්ඛිතබ්බො. සචෙ තෙසං සාලයකාලෙ අවහටං, භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා ආපත්ති කාරෙතබ්බා. සචෙ නිරාලයකාලෙ, න පාරාජිකෙන කාරෙතබ්බො. භණ්ඩසාමිකෙසු පන භණ්ඩං ආහරාපෙන්තෙසු භණ්ඩං දාතබ්බං. අයමෙත්ථ සාමීචි. එවං වත්ථු ඔලොකෙතබ්බං.

කාලොති අවහාරකාලො. තදෙව හි භණ්ඩං කදාචි සමග්ඝං හොති, කදාචි මහග්ඝං. තස්මා තං භණ්ඩං යස්මිං කාලෙ අවහටං, තස්මිංයෙව කාලෙ යො තස්ස අග්ඝො, තෙන අග්ඝෙන ආපත්ති කාරෙතබ්බා. එවං කාලො ඔලොකෙතබ්බො.

දෙසොති අවහාරදෙසො. තඤ්හි භණ්ඩං යස්මිං දෙසෙ අවහටං, තස්මිංයෙව දෙසෙ යො තස්ස අග්ඝො, තෙන අග්ඝෙන ආපත්ති කාරෙතබ්බා. භණ්ඩුට්ඨානදෙසෙ හි භණ්ඩං සමග්ඝං හොති, අඤ්ඤත්ථ මහග්ඝං. එවං දෙසො ඔලොකෙතබ්බො.

අග්ඝොති (පාරා. අට්ඨ. 1.92) භණ්ඩග්ඝො. නවභණ්ඩස්ස හි යො අග්ඝො, සො පච්ඡා පරිහායති. යථා නවධොතො පත්තො අට්ඨ වා දස වා අග්ඝති, සො පච්ඡා භින්නො වා ඡිද්දො වා ආණිගණ්ඨිකාහතො වා අප්පග්ඝො හොති, තස්මා න සබ්බදා භණ්ඩං පකතිඅග්ඝෙනෙව කාතබ්බන්ති. එවං අග්ඝො ඔලොකෙතබ්බො.

පරිභොගොති භණ්ඩස්ස පරිභොගො. පරිභොගෙනාපි හි වාසිආදිභණ්ඩස්ස අග්ඝො පරිහායති, තස්මා එවං උපපරික්ඛිතබ්බං – සචෙ කොචි කස්සචි පාදග්ඝනකං වාසිං හරති, තත්‍ර වාසිසාමිකො පුච්ඡිතබ්බො ‘‘තයා අයං වාසි කිත්තකෙන කීතා’’ති. ‘‘පාදෙන, භන්තෙ’’ති. ‘‘කිං පන තෙ කිණිත්වාව ඨපිතා, උදාහු තං වළඤ්ජෙසී’’ති? සචෙ වදති ‘‘එකදිවසං මෙ දන්තකට්ඨං වා රජනඡල්ලි වා පත්තපචනදාරු වා ඡින්නං, ඝංසිත්වා වා නිසිතා’’ති. අථස්ස පොරාණො අග්ඝො භට්ඨොති වෙදිතබ්බො. යථා ච වාසියා, එවං අඤ්ජනියා වා අඤ්ජනිසලාකාය වා කුඤ්චිකාය වා පලාලෙන වා ථුසෙහි වා ඉට්ඨකචුණ්ණෙන වා එකවාරං ඝංසිත්වා ධොවනමත්තෙනාපි අග්ඝො භස්සති. තිපුමණ්ඩලස්ස මකරදන්තච්ඡෙදනෙනාපි පරිමද්දනමත්තෙනාපි, උදකසාටිකාය සකිං නිවාසනපාරුපනෙනාපි, පරිභොගසීසෙන අංසෙ වා සීසෙ වා ඨපනමත්තෙනාපි, තණ්ඩුලාදීනං පප්ඵොටනෙනාපි තතො එකං වා ද්වෙ වා අපනයනෙනපි, අන්තමසො එකං පාසාණසක්ඛරං උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඩිතමත්තෙනාපි, සප්පිතෙලාදීනං භාජනන්තරපරිවත්තනෙනපි, අන්තමසො තතො මක්ඛිකං වා කිපිල්ලිකං වා උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඩිතමත්තෙනපි, ගුළපිණ්ඩකස්ස මධුරභාවජානනත්ථං නඛෙන විජ්ඣිත්වා අණුමත්තං ගහිතමත්තෙනපි අග්ඝො භස්සති. තස්මා යං කිඤ්චි පාදග්ඝනකං වුත්තනයෙනෙව සාමිකෙන පරිභොගෙන ඌනං කතං හොති, න තං අවහාරකො භික්ඛු පාරාජිකෙන කාරෙතබ්බොති. එවං පරිභොගො ඔලොකෙතබ්බො.

එවං ඉමානි **තුලයිත්වා පඤ්ච ඨානානි ධාරෙය්‍ය අත්ථං විචක්ඛණො** ආපත්තිං වා අනාපත්තිං වා ගරුකං වා ලහුකං වා ආපත්තිං යථාඨානෙ ඨපෙය්‍යාති.

එවං තත්ථ විනිච්ඡයං දස්සෙත්වා ඉදානි අනාපත්තිං දස්සෙන්තො **“සකසඤ්ඤිස්සා”**තිආදිමාහ. තත්ථ **සකසඤ්ඤිස්සාති** ‘‘මය්හං සන්තකං ඉදං භණ්ඩ’’න්ති එවං සකසඤ්ඤිස්ස පරභණ්ඩම්පි ගණ්හතො ගහණෙ අනාපත්ති, ගහිතං පන පුන දාතබ්බං. සචෙ සාමිකෙහි ‘‘දෙහී’’ති වුත්තො න දෙති, තෙසං ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං. **විස්සාසග්ගාහෙති** (පාරා. අට්ඨ. 1.131) විස්සාසග්ගහණෙපි අනාපත්ති. විස්සාසග්ගාහලක්ඛණං පන ඉමිනා සුත්තෙන ජානිතබ්බං –

‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චහඞ්ගෙහි සමන්නාගතස්ස විස්සාසං ගහෙතුං, සන්දිට්ඨො ච හොති, සම්භත්තො ච ආලපිතො ච ජීවති ච ජානාති ච ‘ගහිතෙ මෙ අත්තමනො’’’ති (මහාව. 356).

තත්ථ **සන්දිට්ඨොති** දිට්ඨමත්තකමිත්තො. **සම්භත්තොති** දළ්හමිත්තො. **ආලපිතොති** ‘‘මම සන්තකං යං ඉච්ඡසි, තං ගණ්හෙය්‍යාසි, ආපුච්ඡිත්වා ගහණෙ කාරණං නත්ථී’’ති වුත්තො. **ජීවතීති** අනුට්ඨානසෙය්‍යාය සයිතොපි යාව

ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදං න පාපුණාති. **ගහිතෙ ච අත්තමනොති** ගහිතෙ තුට්ඨචිත්තො. එවරූපස්ස සන්තකං ‘‘ගහිතෙ මෙ අත්තමනො භවිස්සතී’’ති ජානන්තෙන ගහෙතුං වට්ටති. අනවසෙසපරියාදානවසෙන චෙතානි පඤ්චඞ්ගානි වුත්තානි. විස්සාසග්ගාහො පන තීහි අඞ්ගෙහි රුහති. කථං? සන්දිට්ඨො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනො, සම්භත්තො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනො, ආලපිතො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනොති එවං.

යො පන ජීවති, න ච ගහිතෙ අත්තමනො හොති, තස්ස සන්තකං විස්සාසභාවෙන ගහිතම්පි පුන දාතබ්බං. දදන්තෙන ච මතකධනං තාව යෙ තස්ස ධනෙ ඉස්සරා ගහට්ඨා වා පබ්බජිතා වා, තෙසං දාතබ්බං. අනත්තමනස්ස සන්තකං තස්සෙව දාතබ්බං. යො පන පඨමංයෙව ‘‘සුට්ඨු කතං තයා මම සන්තකං ගණ්හන්තෙනා’’ති වචීභෙදෙන වා චිත්තුප්පාදමත්තෙන වා අනුමොදිත්වා පච්ඡා කෙනචි කාරණෙන කුපිතො, සො පච්චාහරාපෙතුං න ලභති. යො ච අදාතුකාමො, චිත්තෙන පන අධිවාසෙති, න කිඤ්චි වදති, සොපි පුන පච්චාහරාපෙතුං න ලභති. යො පන ‘‘මයා තුම්හාකං සන්තකං ගහිත’’න්ති වා ‘‘පරිභුත්ත’’න්ති වා වුත්තො ගහිතං වා හොතු, පරිභුත්තං වා, ‘‘මයා පන තං කෙනචිදෙව කරණීයෙන ඨපිතං, පාකතිකං කාතුං වට්ටතී’’ති වදති, අයං පච්චාහරාපෙතුං ලභති.

තාවකාලිකෙති ‘‘පටිදස්සාමි පටිකරිස්සාමී’’ති එවං ගණ්හන්තස්ස තාවකාලිකෙපි ගහණෙ අනාපත්ති. ගහිතං පන සචෙ භණ්ඩසාමිකො පුග්ගලො වා ගණො වා ‘‘තුය්හෙවෙතං හොතූ’’ති අනුජානාති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ අනුජානාති, ආහරාපෙන්තෙ දාතබ්බං. සඞ්ඝසන්තකං පන පටිදාතුමෙව වට්ටති.

පෙතපරිග්ගහෙති එත්ථ පන පෙත්තිවිසයෙ උපපන්නාපි, කාලං කත්වා තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ නිබ්බත්තාපි, චාතුමහාරාජිකාදයො දෙවාපි සබ්බෙ ‘‘පෙතා’’ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගතා, තෙසං පරිග්ගහෙ අනාපත්ති. දෙවතාය පන උද්දිස්ස බලිකම්මං කරොන්තෙහි රුක්ඛාදීසු ලග්ගිතසාටකෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථි. තඤ්ච ඛො ආරක්ඛකෙහි අපරිග්ගහිතෙ, පරිග්ගහිතං පන ගහෙතුං න වට්ටති (සාරත්ථ. ටී. 2.131).

තිරච්ඡානගතපරිග්ගහෙති නාගසුපණ්ණාදීනං තිරච්ඡානගතානං පරිග්ගහෙ. සචෙපි හි දෙවො වා නාගසුපණ්ණො වා මනුස්සරූපෙන ආපණං පසාරෙති, තතො චස්ස සන්තකං කොචි දිබ්බචක්ඛුකො භික්ඛු තං ඤත්වා ගහෙත්වා ගච්ඡති, වට්ටති.

පංසුකූලසඤ්ඤිස්සාති ‘‘අසාමිකං ඉදං පංසුකූල’’න්ති එවංසඤ්ඤිස්සාපි ගහණෙ අනාපත්ති. සචෙ පන තං සසාමිකං හොති, ආහරාපෙන්තෙ දාතබ්බං. **උම්මත්තකාදීනි** පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරානෙව. **ආදිකම්මිකො** පනෙත්ථ ධනියො . අවසෙසානං පන රජකභණ්ඩිකාදිචොරානං ඡබ්බග්ගියාදීනං ආපත්තියෙව.

සචිත්තකෙහි තීහි සමුට්ඨානෙහි ඉදං සමුට්ඨාතීති ආහ **‘‘අදින්නාදානසමුට්ඨාන’’**න්ති. තථා හි **සාහත්ථිකං** කායචිත්තතො සමුට්ඨාති. **ආණත්තිකං** වාචාචිත්තතො සමුට්ඨාති. **සාහත්ථිකාණත්තිකං** කායවාචාචිත්තතො සමුට්ඨාති, තඤ්ච ඛො ‘‘භාරියමිදං, ත්වං එකපස්සං ගණ්හ, අහං එකපස්ස’’න්ති සංවිධාය උභයෙසං පයොගෙන එකස්ස වත්ථුනො ඨානාචාවනෙ ලබ්භති. ‘‘කායවචීකම්ම’’න්ති අවචනං පන කායවාචානං ඊදිසෙ ඨානෙ අඞ්ගමත්තත්තා. යාය පන චෙතනාය සමුට්ඨාපිතො පයොගො සාහත්ථිකො වා ආණත්තිකො වා පධානභාවෙන ඨානාචාවනං සාධෙති, තස්සා වසෙන ආපත්ති කාරෙතබ්බා. අඤ්ඤථා සාහත්ථිකං වා ආණත්තිකස්ස අඞ්ගං න හොති, ආණත්තිකං වා සාහත්ථිකස්සාති ඉදං විරුජ්ඣති. ‘‘අදින්නං ආදියාමී’’ති සඤ්ඤාය අභාවෙන මුච්චනතො **සඤ්ඤාවිමොක්ඛං**. කායෙන කතං කම්මං **කායකම්මං,** කායද්වාරෙන කතන්ති අත්ථො. **වචීකම්ම**න්ති එත්ථාපි එසෙව නයො. තුට්ඨො වා භීතො වා මජ්ඣත්තො වා නං ආපජ්ජතීති **තිවෙදනං**. සෙසං පඨමසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

දුතියපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියපාරාජිකවණ්ණනා

සන්ති සභත්ථෙ උපසග්ගො. තෙන සද්ධිං උස්සුක්කවචනමෙතං ‘‘සඤ්චිච්චා’’ති ආහ **‘‘සඤ්චෙතෙත්වා’’**තිආදි. **උස්සුක්කවචනන්ති** එත්ථ උස්සුක්කවචනං (සාරත්ථ. ටී. 2.172) නාම පුබ්බකාලකිරියාවචනං. අයඤ්හි සමානකත්තුකෙසු පුබ්බාපරකාලකිරියාවචනෙසු පුබ්බකාලකිරියාවචනස්ස නිරුත්තිවොහාරො. ඉදානි ‘‘සද්ධිං චෙතෙත්වා’’ති ඉමිනා සඞ්ඛෙපෙන වුත්තමෙවත්ථං පාකටං කත්වා දස්සෙතුං **‘‘පාණො’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **‘‘පාණො’’ති සඤ්ඤාය සද්ධිංයෙවාති** ‘‘පාණො’’ති සඤ්ඤං අවිජහිත්වා එව, ‘‘පාණො’’ති සඤ්ඤුප්පත්තියා අනන්තරන්ති වුත්තං හොති. එවඤ්ච කත්වා කථං එකක්ඛණෙ එකස්ස චිත්තස්ස උභයාරම්මණභාවොති එදිසී චොදනා අනවකාසාති දට්ඨබ්බං. කෙචි පන ‘‘ඤාතපරිඤ්ඤාය දිට්ඨසභාවෙසු ධම්මෙසු තීරණපරිඤ්ඤාය තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා (සාරත්ථ. ටී. 2.172) ‘රූපං අනිච්ච’න්තිආදිනා සභාවෙන සද්ධිං එකක්ඛණෙ අනිච්චාදිලක්ඛණජානනං විය ‘පාණො’ති සඤ්ඤාය සද්ධිංයෙව ‘වධාමි න’න්ති ජානාතී’’ති වදන්ති. අපරෙ පන ආචරියා තත්ථාපි එවං න කථෙන්ති. එත්ථ ච මනුස්සවිග්ගහො’’ති අවත්වා ‘‘පාණො’’ති වචනං ‘‘මනුස්සො අය’’න්ති අජානිත්වා කෙවලං සත්තසඤ්ඤාය

සාතෙන්තස්සාපි පාරාජිකභාවදස්සනත්ථං වුත්තං. **චෙතෙත්වාති** චින්තෙත්වා. **පකප්පෙත්වාති** අභිවිචාරෙත්වා, සන්නිට්ඨානං කරිත්වාති අත්ථො.

ඉදානි මනුස්සඅත්තභාවං ආදිතො පට්ඨාය දස්සෙතුං **''මනුස්සවිග්ගහ''**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **කලලතො පට්ඨායාති** පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණෙන සද්ධිං උප්පන්නකලලරූපතො පට්ඨාය. **කලලරූපං** නාම ඉත්ථිපුරිසානං කායවත්ථුභාවදසකවසෙන සමතිංස රූපානි, නපුංසකානං කායවත්ථුදසකවසෙන වීසති. තත්ථ ඉත්ථිපුරිසානං කලලරූපං ජාතිඋණ්ණාය එකෙන අංසුනා උද්ධටතෙලබින්දුමත්තං හොති අච්ඡං විප්පසන්නං. වුත්තඤ්හෙතං අට්ඨකථායං –

> ''තිලතෙලස්ස යථා බින්දු, සප්පිමණ්ඩො අනාවිලො;
> එවංවණ්ණප්පටිභාගං, 'කලල'න්ති පවුච්චතී''ති. (සං. නි. අට්ඨ. 1.1.235; විභ. අට්ඨ. 26; පාරා. අට්ඨ. 2.172);

එවං පරිත්තකං වත්ථුං ආදිං කත්වා යාව මරණකාලා එත්ථන්තරෙ අනුපුබ්බෙන වුඩ්ඪිප්පත්තො අත්තභාවො මනුස්සවිග්ගහො නාමාති වුත්තං හොති. ඉදඤ්ච යෙභුය්‍යවසෙනෙව වුත්තං. ඔපපාතිකසංසෙදජාපි හි මනුස්සා පාරාජිකවත්ථුයෙව. **කලලකාලෙපීති** පඨමසත්තාහෙපි. තත්ථ හි සන්තතිවසෙන පවත්තමානං කලලසඞ්ඛාතං අත්තභාවං ජීවිතා වොරොපෙතුං සක්කා, න පන සබ්බපඨමං කලලරූපං. පටිසන්ධිචිත්තෙන හි සද්ධිං තිංස කම්මජරූපානි නිබ්බත්තන්ති. තෙසු පන ඨිතෙසුයෙව සොළස භවඞ්ගචිත්තානි උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති. එතස්මිං අන්තරෙ ගහිතපටිසන්ධිකස්ස දාරකස්ස වා මාතුයා වා පනස්ස අන්තරායො නත්ථි. අයඤ්හි මරණස්ස අනොකාසො නාම. **භෙසජ්ජසම්පදානෙනාති** ගබ්භපාතනභෙසජ්ජදානෙන. **තතො වා උද්ධම්පීති** අබ්බුදපෙසිකාලාදීසුපි. **ජීවිතා වියොජෙය්‍යාති** සන්තතිවිකොපනවසෙන ජීවිතින්ද්‍රියතො අපනෙය්‍ය.

ඉමස්ස පනත්ථස්සාති ''සඤ්චිච්ච මනුස්සවිග්ගහං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යා''ති (පාරා. 171) ඉමස්ස අත්ථස්ස. **ආවිභාවත්ථ**න්ති පකාසනත්ථං. පාණස්ස අතිපාතො **පාණාතිපාතො,** පාණවධො පාණඝාතොති වුත්තං හොති. **සත්තොති** ඛන්ධසන්තානො. තත්ථ හි සත්තපඤ්ඤත්ති. **ජීවිතින්ද්‍රිය**න්ති රූපාරූපජීවිතින්ද්‍රියං. රූපජීවිතින්ද්‍රියෙ හි විකොපිතෙ ඉතරම්පි තංසම්බන්ධතාය විනස්සතීති. **යාය චෙතනායාති** තස්මිං පාණෙ පාණසඤ්ඤිනො කායවචීද්වාරානං අඤ්ඤතරද්වාරප්පවත්තාය යාය චෙතනාය. මනොද්වාරෙ පන පවත්තාය වධකචෙතනාය පාණාතිපාතභාවො නත්ථි. **සා චෙතනාති** සා ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදකඋපක්කමසමුට්ඨාපිකා කායවචීද්වාරානං අඤ්ඤතරද්වාරප්පවත්තා වධකචෙතනා. ඉදං වුත්තං හොති – යාය චෙතනාය පවත්තමානස්ස ජීවිතින්ද්‍රියස්ස නිස්සයභූතෙසු මහාභූතෙසු උපක්කමකරණහෙතු තංමහාභූතපච්චයා උප්පජ්ජනකමහාභූතා නුප්පජ්ජිස්සන්ති (සාරත්ථ. ටී. 2.172), සා තාදිසපයොගසමුට්ඨාපිකා චෙතනා පාණාතිපාතො. ලද්ධුපක්කමානි හි මහාභූතානි ඉතරභූතානි විය න විසදානීති සමානජාතිකානං කාරණං න හොන්තීති.

පාණාතිපාතො අස්ස අත්ථීති **පාණාතිපාතී.** සංසග්ගෙ අයමීකාරො. තෙනාහ **''වුත්තචෙතනාය සමඞ්ගිපුග්ගලො''**ති. සකො හත්ථො **සහත්ථො,** තෙන නිබ්බත්තො පයොගො **සාහත්ථිකො.** නිස්සජ්ජනං **නිස්සග්ගො,** සොව **නිස්සග්ගියො.** එවං **ආණත්තිකො. විජ්ජාමයො** මන්තපරිජප්පනයොගො. **ඉද්ධිමයො** කම්මවිපාකජිද්ධිමයො.

ඉදානි යථාවුත්තෙයෙව ඡ පයොගෙ විභජිත්වා දස්සෙතුං **''තත්ථා''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **තත්ථාති** තෙසු ඡසු පයොගෙසු. **සාහත්ථිකොති** එත්ථ හත්ථො උපලක්ඛණභාවෙන ගහිතොති ආහ **''කායෙන වා''**තිආදි. තත්ථ **කායෙනාති** හත්ථෙන වා පාදෙන වා මුට්ඨිනා වා ජාණුනා වා යෙන කෙනචි අඞ්ගපච්චඞ්ගෙන. කායෙකදෙසො හෙත්ථ හත්ථාදිකායො අවයවෙ සමුදායොපචාරො යථා **''ගාමො දඩ්ඪො''**ති. **කායප්පටිබද්ධෙනාති** කායතො අමොචිතෙන අසිආදිනා පහරණෙන. **පහරණ**න්ති කායවිඤ්ඤත්තිසහිතාය වධකචෙතනාය අධිප්පෙතත්ථසාධනං. කායෙන වා සත්තිආදීනං, කායප්පටිබද්ධෙන වා උසුයන්තපාසාණාදීනං නිස්සජ්ජනන්ති යථාසම්භවං යොජෙතබ්බං. **තත්ථාති** තෙසු සාහත්ථිකනිස්සග්ගියෙසු . **උද්දිස්සානුද්දිස්සභෙදතොති** උද්දිසිත්වා ච අනුද්දිසිත්වා ච පවත්තිභෙදෙන. උද්දිසනං **උද්දිසො,** සො එතස්ස අත්ථීති **උද්දිසකො,** පයොගො, තස්මිං. බජ්ඣති එතෙනාති **බද්ධො,** කම්මමෙව බද්ධො **කම්මබද්ධො,** පාණාතිපාතොති අත්ථො. අථ වා බන්ධනං **බද්ධො,** කම්මුනා බද්ධො **කම්මබද්ධො,** සො අස්ස හොති, පාණාතිපාතකම්මමස්ස සිද්ධන්ති වුත්තං හොති. **උභයත්ථාපීති** උද්දිසකෙ, අනුද්දිසකෙ චාති ද්වීසුපි. පච්ඡා වා තෙනෙව රොගෙන මරතූති යොජනා. **පහරිතක්ඛණෙයෙවාති** මරණාය පහොනකප්පහාරස්ස ලද්ධක්ඛණෙයෙව කම්මබද්ධො. යදි අවස්සං තෙන මරතීති අධිප්පායො. සචෙ පන මරණාධිප්පායෙන පහාරං දත්වා තෙන අමතස්ස පුන අඤ්ඤෙන චිත්තෙන පහාරෙ දින්නෙ පච්ඡාපි පඨමප්පහාරෙනෙව මරති, තදාව කම්මබද්ධො. අථ දුතියපහාරෙන මරති , නත්ථි පාණාතිපාතො. උභයෙහි මතෙපි පඨමප්පහාරෙනෙව කම්මබද්ධො, උභයෙහිපි අමතෙ නෙවත්ථි පාණාතිපාතො. එස නයො බහූහිපි එකස්ස පහාරෙ දින්නෙ. තත්‍රාපි හි යස්ස පහාරෙන මරති, තස්සෙව කම්මබද්ධොති. **ආණාපනං** නාම වචීවිඤ්ඤත්තිසහිතාය වධකචෙතනාය අධිප්පෙතත්ථසාධනං.

ඉදානි ඉමස්මිං ආණත්තිකපයොගෙ සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතභාවජානනත්ථං ඡබ්බිධං නියමං දස්සෙන්තො **''තත්ථා''**තිආදිමාහ. තත්ථ **තත්ථාති** තස්මිං ආණත්තිකපයොගෙ. **ආණත්තිනියාමකාති** ආණත්තිකපයොගසාධිකා.

එතෙසු හි අවිරජ්ඣිතෙසුයෙව ආණත්තිකපයොගො හොති, න අඤ්ඤථාති.

පුග්ගලොති මාරෙතබ්බො පුග්ගලො. තෙනාහ **''යං හී''**තිආදි. **ආණාපකස්ස ආපත්තීති** ආණාපකස්ස ආණත්තික්ඛණෙ ආපත්ති, ආණත්තස්ස මාරණක්ඛණෙ. **ආණාපකො මුච්චතීති** ආණත්තස්සෙව කම්මබද්ධො, වත්ථුවිසෙසෙන පනෙත්ථ කම්මවිසෙසො ච ආපත්තිවිසෙසො ච හොතීති. **''පුරෙභත්තං මාරෙහී''ති ආණත්තො පුරෙභත්තමෙව මාරෙතීති** ''අජ්ජ ස්වෙ''ති අනියමෙත්වා ''පුරෙභත්තං මාරෙහී''ති ආණත්තො යදා කදාචි පුරෙභත්තං මාරෙති. යො පන ''අජ්ජ පුබ්බණ්හෙ''ති වුත්තො මජ්ඣන්හෙ වා සායන්හෙ වා ස්වෙ වා පුබ්බණ්හෙ මාරෙති, විසඞ්කෙතො හොති, ආණාපකස්ස නත්ථි කම්මබද්ධො. පුබ්බණ්හෙ මාරෙතුං වායමන්තස්ස මජ්ඣන්හෙ ජාතෙපි එසෙව නයො. එතෙන නයෙන සබ්බකාලප්පභෙදෙසු සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා.

එවං වත්ථුකාලෙසු සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතං දස්සෙත්වා ඉදානි ඔකාසාදීසු සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතං අතිදිසන්තො **''ඉමිනා නයෙනා''**තිආදිමාහ. තත්ථ **ඔකාසොති** (පාරා. අට්ඨ. 2.174) ගාමො වා වනං වා ගෙහද්වාරං වාති එවමාදිකො. **ආවුධන්ති** අසි වා උසු වා සත්ති වාති එවමාදි. **ඉරියාපථොති** මාරෙතබ්බස්ස ගමනං වා නිසජ්ජා වාති එවමාදි. **කිරියාවිසෙසොති** විජ්ඣනං වා ඡෙදනං වා භෙදනං වා සඞ්ඛමුණ්ඩිකං වාති එවමාදි. ඉමෙසු යථා යථා වධකො ආණත්තො, තථා තථා කතෙ ආණාපකස්ස ආපත්ති, අඤ්ඤථා කතෙ විසඞ්කෙතො හොති. තෙනාහ **''ඉමිනා නයෙනා''**තිආදි. තත්ථ **සබ්බත්ථාති** ඔකාසාදීසු චතූසු. හොති චෙත්ථ –

> ''යථාණත්තිවසෙනෙව, ආණත්තෙන කතෙ සති;
> ආණාපකස්ස ආපත්ති, විසඞ්කෙතොඤ්ඤථා කතෙ''ති.

ආණත්තියං පන අයං විසෙසො – **අධිට්ඨායාති** අධිට්ඨහිත්වා ආණාපෙති ''එවං විජ්ඣ, එවං පහර, එවං ඝාතෙහී''ති (පාරා. 174) වුත්තාය පාළියා ලබ්භතීති ඤාතබ්බො.

ඔපතන්ති එත්ථාති **ඔපාතො,** ආවාටො, තස්ස ඛණනං **ඔපාතක්ඛණනං. අපස්සෙනසංවිධානන්ති** (පාරා. අට්ඨ. 2.177) අපස්සෙනස්ස සංවිධානං. නිච්චපරිභොගො මඤ්චො වා පීඨං වා අපස්සෙනඵලකං වා දිවාට්ඨානෙ නිසීදන්තස්ස අපස්සෙනකත්ථම්භො වා තත්ථජාතකරුක්ඛො වා චඞ්කමෙ අපස්සාය තිට්ඨන්තස්ස ආලම්බනරුක්ඛො වා ආලම්බනඵලකං වා, සබ්බම්පෙතං අපස්සනීයට්ඨෙන **අපස්සෙනං** නාම, තස්මිං අපස්සෙනෙ යථා අපස්සයන්තං විජ්ඣති වා ඡින්දති වා, තථා කත්වා වාසිඵරසුසත්තිආරකණ්ටකාදීසු අඤ්ඤතරස්ස සත්ථස්ස ඨපනන්ති අත්ථො.

උපනික්ඛිපනං නාම සමීපෙ නික්ඛිපනං. මනාපස්ස වා අමනාපස්ස වා රූපස්ස උපහරණං සමීපෙ ඨපනං **රූපූපහාරො,** අත්තනා වා යක්ඛපෙතාදිවෙසං ගහෙත්වා තිට්ඨනං. **ආදිසද්දෙන** සද්දූපහාරාදීනං ගහණං. **එත්ථාපීති** ථාවරපයොගෙපි . උද්දිස්සානුද්දිස්සභෙදො වෙදිතබ්බො, යතො තත්ථපි පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව කම්මබද්ධො හොති. අයං පන විසෙසො – මූලට්ඨෙන ඔපාතාදීසු පරෙසං මූලෙන වා මුධා වා දින්නෙසුපි යදි තප්පච්චයා කොචි මරති, මූලට්ඨස්සෙව කම්මබද්ධො. යදිපි තෙන, අඤ්ඤෙන වා තත්‍ර ඔපාතෙ විනාසෙත්වා භූමිසමෙ කතෙපි පංසුහාරකා වා පංසුං ගණ්හන්තා, මූලඛණකා වා මූලානි ඛණන්තා ආවාටං කරොන්ති, දෙවෙ වා වස්සන්තෙ කද්දමො ජායති, තත්ථ ච කොචි ඔතරිත්වා වා ලග්ගිත්වා වා මරති, මූලට්ඨස්සෙව කම්මබද්ධො. යදි පන යෙන ලද්ධං, සො වා අඤ්ඤො වා විත්ථතතරං වා ගම්භීරතරං වා කරොති, තප්පච්චයා ච කොචි මරති, උභයෙසම්පි කම්මබද්ධො. යථා තු මූලානි මූලෙහි සංසන්දන්ති, තථා තත්ථ ථලෙ කතෙ මුච්චති. එවං අපස්සෙනසංවිධානාදීසුපි යාව තෙසං පවත්ති, තාව යථාසම්භවං කම්මබද්ධො වෙදිතබ්බො.

විජ්ජාපරිජප්පනන්ති ආථබ්බණිකෙහි, විජ්ජාධරෙහි ච මන්තපරිජප්පනං. **කම්මවිපාකජාය ඉද්ධියාති** සාතිසයකම්මනිබ්බත්තාය කම්මවිපාකෙන සහජාතාය ඉද්ධියා, කම්මස්ස වා විපාකභාවෙන ජාතාය ඉද්ධියා. **පයොජනන්ති** පවත්තනං, කරණන්ති අත්ථො, දාඨාවුධාදීනං දාඨාකොටනාදීනමිව මාරණත්ථං කම්මවිපාකජිද්ධිවිකාරකරණන්ති වුත්තං හොති.

කම්මසාධනො වායං හාරකසද්දො බහුලංවිධානෙන තත්ථාපි ණ්වුපච්චයස්ස සිජ්ඣනතොති ආහ **''අථ වා''**තිආදි. ජීවිතහරණකං, උපනික්ඛිපිතබ්බං වා සත්ථමෙව හාරකන්ති (සාරත්ථ. ටී. 2.172) විකප්පද්වයෙන වුත්තන්ති ආහ **''සත්ථඤ්ච තං හාරකඤ්චාති සත්ථහාරක''**න්ති. ''හාරකසත්ථ''න්ති වත්තබ්බෙ විසෙසනස්ස පරනිපාතං කත්වා එවං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **පරියෙසෙය්‍යාති** ගවෙසෙය්‍ය. **''යථා ලභති, තථා කරෙය්‍යා''**ති ඉමිනා පන අධිප්පායත්ථමාහ, **''උපනික්ඛිපෙය්‍යා''**ති ඉමිනා සිඛාපත්තමත්ථං. ඉතරථා හි ''පරියෙසෙය්‍යා''ති ඉමස්ස ''උපනික්ඛිපෙය්‍යා''ති අයමත්ථො අධිප්පෙතො න සියා. **පරියිට්ඨමත්තෙයෙවාති** පරියෙසිතමත්තෙයෙව. යදි එවං අථ කස්මා පාළියං ''සත්ථහාරකං වාස්ස පරියෙසෙය්‍යාති අසිං වා සත්තිං වා භෙණ්ඩිං වා ලගුළං වා පාසාණං වා සත්ථං වා විසං වා රජ්ජුං වා''ති (පාරා. 172) වුත්තන්ති ආහ **''පදභාජනෙ පනා''**තිආදි. **අස්සාති** ''සත්ථහාරකං වාස්ස පරියෙසෙය්‍යා''ති ඉමස්ස පදස්ස. බ්‍යඤ්ජනානුරූපතො පරිපුණ්ණං කත්වා අත්ථස්ස අවුත්තත්තා **''බ්‍යඤ්ජනං අනාදියිත්වා''**ති වුත්තං. සසති හිංසතීති **සත්ථං,** සසන්ති හිංසන්ති එතෙනාති වා **සත්ථං. ආදිසද්දෙන** ''සත්තිං වා''තිආදිපාළිසෙසං සඞ්ගණ්හාති. තත්ථ **ලගුළන්ති** මුග්ගරො. **සත්ථන්ති** වුත්තාවසෙසං යං කිඤ්චි සමුඛං වෙදිතබ්බං.

යො එවං මරතීති යො සත්ථං වා ආහරිත්වා, විසං වා ඛාදිත්වා, රජ්ජුයා වා උබ්බන්ධිත්වා, සොබ්භාදීසු වා පතිත්වා, අඤ්ඤෙහි වා අග්ගිපවෙසනඋදකපවෙසනාදීහි උපායෙහි මරති. **“සො ධනං වා ලභතී”තිආදිනා නයෙනාති** සො ධනං වා ලභති, යසං වා ලභති, සග්ගං වා ගච්ඡති, ධම්මො වාස්ස හොතීති ඉමිනා නයෙන. කිමනෙන වෙදිතබ්බන්ති ආහ **“එතෙනා”**තිආදි. තත්ථ **එතෙනාති** “මරණවණ්ණං වා සංවණ්ණෙය්‍යා”ති එතෙන වචනෙන. **නයිධ එවන්ති** ඉධ මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකෙ න එවං, න පරියායකථාය මුච්චතීති අත්ථො. තෙනාහ **“සංවණ්ණෙය්‍යා”**තිආදි.

“සත්ථං වා ආහරා”තිආදිනාති එත්ථ ආදිසද්දෙන “විසං වා ඛාද, රජ්ජුයා වා උබ්බන්ධිත්වා කාලං කරොහි, සොබ්භෙ වා නරකෙ වා පපාතෙ වා පපතා”තිආදිං (පාරා. 172) සබ්බං මරණූපායං සඞ්ගණ්හාති. එත්ථ ච **නරකො** (පාරා. අට්ඨ. 2.172) නාම තත්ථ තත්ථ ඵලන්තියා භූමියා සයමෙව නිබ්බත්තා මහාදරී, යත්ථ හත්ථීපි පතන්ති, චොරාපි නිලීයිත්වා තිට්ඨන්ති. **පපාතොති** පබ්බතන්තරෙ වා ථලන්තරෙ වා එකතො ඡින්නො. **පාපකෙනාති** ලාමකෙන. **දුජ්ජීවිතෙනාති** දුක්ඛබහුලත්තා දුක්ඛෙන ජීවිතෙන. **මතං තෙ ජීවිතා සෙය්‍යොති** තව මරණං ජීවිතා සුන්දරතරං. චිත්තමස්ස අත්ථීති **චිත්තො**. තථා **මනො. ඉති**-සද්දො “සබ්බමත්ථීති ඛො, කච්චාන, අයමෙකො අන්තො, සබ්බං නත්ථීති ඛො, කච්චාන, අයං දුතියො අන්තො”තිආදීසු (සං. නි. 2.15; 3.90) විය නිදස්සනෙ දට්ඨබ්බො යථාවුත්තස්ස බුද්ධියං විපරිවත්තමානස්ස මරණස්ස නිදස්සනතො. තෙනෙවාහ “මතං තෙ ජීවිතා සෙය්‍යො”තිආදි.

නනු චෙත්ථ “මනො”ති ඉදම්පි අත්ථතො චිත්තමෙව, අථ කස්මා වුත්තන්ති ආහ “එත්ථ වා”තිආදි. **චිත්තස්ස අත්ථදීපනත්ථං වුත්තන්ති** නායං චිත්තසද්දො “චිත්තසඞ්කප්පො”තිආදීසු (පාරා. 171) විය විචිත්තාදිඅත්ථො, අථ ඛො විඤ්ඤාණවචනොති තස්ස අත්ථදීපනත්ථං වුත්තං. ඉමිනා පුනරුත්තිදොසාභාවං දස්සෙති. කථමෙතං විඤ්ඤායතීති ආහ **“තෙනෙවස්සා”**තිආදි. චිත්තො නානප්පකාරකො සඞ්කප්පො අස්සාති **චිත්තසඞ්කප්පො**. විචිත්තත්ථො හෙත්ථ චිත්තසද්දො “නාහං, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකනිකායම්පි සමනුපස්සාමි එවං චිත්තං, යථයිදං, භික්ඛවෙ, තිරච්ඡානගතා”තිආදීසු (සං. නි. 3.100) විය. තෙනාහ **“විචිත්තසඞ්කප්පො”**ති. **එත්ථාපි ඉතිසද්දො ආහරිතබ්බොති** “චිත්තසඞ්කප්පො”ති ඉමස්මිං පදෙපි අධිකාරවසෙන ඉතිසද්දො ආහරිතබ්බො. ඉදඤ්හි “ඉති චිත්තසඞ්කප්පො”ති එවං අවුත්තම්පි අධිකාරතො වුත්තමෙව හොතීති. **සඞ්කප්පොති** චෙත්ථ “තක්කො විතක්කො සඞ්කප්පො”තිආදීසු (ධ. ස. 7) විය න විතක්කස්සෙව නාමං, අථ ඛො තස්ස ච අඤ්ඤෙසඤ්චාති දස්සෙතුං **“සඞ්කප්පොති වා”**තිආදි ආරද්ධං. **සංවිදහනමත්තස්සාති** සඤ්ඤාචෙතනාවිතක්කසඞ්ඛාතස්ස සබ්බස්ස සංවිදහනස්ස. සාමඤ්ඤත්ථො හෙත්ථ මත්තසද්දො “බ්‍රාහ්මණමත්තං භොජෙතී”තිආදීසු විය. තෙනාහ **“තඤ්ච සංවිදහන”**න්තිආදි. ඉමිනා සංවිදහනං නාමෙත්ථ න විධානන්ති දස්සෙති. **අධිප්පායො** නාම විතක්කො.

උච්චාවචෙන කාරණෙනාති (පාරා. අට්ඨ. 2.172) මහන්තාමහන්තෙන උපායෙන. තත්ථ මරණවණ්ණසංවණ්ණනෙ තාව ජීවිතෙ ආදීනවදස්සනවසෙන අවචාකාරතා, මරණෙ වණ්ණභණනවසෙන උච්චාකාරතා වෙදිතබ්බා. සමාදපනෙ පන මුට්ඨිජාණුනිප්පොථනාදීහි මරණසමාදපනවසෙන උච්චාකාරතා, එකතො භුඤ්ජන්තස්ස භත්තෙ විසං පක්ඛිපිත්වා මරණාදිසමාදපනවසෙන අවචාකාරතා වෙදිතබ්බා.

එවං අසාධාරණවිනිච්ඡයං වත්වා ඉදානි සාධාරණවිනිච්ඡයං දස්සෙතුං **“වෙසාලිය”**න්තිආදිමාහ. **ඔපාතක්ඛණනාදීසු දුක්කටන්ති** එත්ථ සචෙපි ජාතපථවිං ඛණති, පාණාතිපාතස්ස පුබ්බපයොගත්තා පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. මනුස්සවිග්ගහො නාගසුපණ්ණාදිසදිසො තිරච්ඡානගතො **තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහො,** යක්ඛො ච පෙතො ච තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහො ච **යක්ඛපෙතතිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහා,** තෙසං. **“තථා”**ති ඉමිනා ථුල්ලච්චයං අතිදිසති. ඉදානි **“ඉමිනා නයෙනා”**තිආදිනා අපස්සෙනසංවිධානාදීසුපි යථාවුත්තආපත්තිභෙදං අතිදිසති. **සබ්බත්ථාති** අපස්සෙනසංවිධානාදීසු සබ්බෙසු පයොගෙසු.

ඉදානි අනාපත්තිං දස්සෙතුං **“අසඤ්චිච්චා”**තිආදිමාහ. එත්ථ ච **“අසඤ්චිච්චා”**ති (සාරත්ථ. ටී. 2.179) ඉදං මරණසංවත්තනිකඋපක්කමස්ස අසල්ලක්ඛණං සන්ධාය වුත්තං , **“අජානන්තස්සා”**ති ඉදං පන මරණසංවත්තනිකඋපකරණස්ස අජානනං සන්ධාය, **“නමරණාධිප්පායස්සා”**ති ඉදං උපක්කමං ජානන්තස්සාපි මරණාධිප්පායස්ස අභාවං. තෙනාහ **“අසඤ්චිච්චා”**තිආදි. **අචෙතෙත්වාති** අසල්ලක්ඛෙත්වා, විරජ්ඣිත්වාති වුත්තං හොති.

මුසලුස්සාපනවත්ථුස්මිං වියාති “තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු භත්තග්ගෙ අන්තරඝරෙ ආසනං පඤ්ඤපෙන්තො මුසලෙ උස්සිතෙ එකං මුසලං අග්ගහෙසි. දුතියො මුසලො පරිපතිත්වා අඤ්ඤතරස්ස දාරකස්ස මත්ථකෙ අවත්ථාසි. සො කාලමකාසි. තස්ස කුක්කුච්චං අහොසි…පෙ…. කිංචිත්තො ත්වං භික්ඛූති. අසඤ්චිච්ච අහං භගවාති. අනාපත්ති භික්ඛු අසඤ්චිච්චා”ති (පාරා. 180) ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං විය.

විසගතපිණ්ඩපාතවත්ථුස්මිං වියාති “තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො පිණ්ඩචාරිකො භික්ඛු විසගතං පිණ්ඩපාතං ලභිත්වා පටික්කමනං හරිත්වා භික්ඛූනං අග්ගකාරිකං අදාසි. තෙ භික්ඛූ කාලමකංසු. තස්ස කුක්කුච්චං අහොසි…පෙ…. කිංචිත්තො ත්වං භික්ඛූති. නාහං භගවා ජානාමීති. අනාපත්ති භික්ඛු අජානන්තස්සා”ති (පාරා. 181) ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං විය.

භෙසජ්ජවත්ථුස්මිං වියාති ‘‘තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරා වඤ්ඣා ඉත්ථී කුලූපකං භික්ඛුං එතදවොච ‘‘ඉඞ්ඝාය්‍ය භෙසජ්ජං ජානාහි, යෙනාහං විජායෙය්‍යා’න්ති. ‘සුට්ඨු භගිනී’ති තස්සා භෙසජ්ජං අදාසි. සා කාලමකාසි. තස්ස කුක්කුච්චං අහොසි…පෙ…. අනාපත්ති භික්ඛු පාරාජිකස්ස, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති (පාරා. 187) ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං විය. ඉධ **ආදිකම්මිකා** අඤ්ඤමඤ්ඤං ජීවිතා වොරොපිතභික්ඛූ, තෙසං අනාපත්ති. අවසෙසානං මරණවණ්ණසංවණ්ණනකාදීනං ආපත්තියෙව.

අථ කථං දුක්ඛවෙදනන්ති, නනු රාජානො චොරං දිස්වා හසමානාපි ‘‘ගච්ඡථ, නං ඝාතෙථා’’ති වදන්තීති? සච්චං හසමානා වදන්ති, සො පන හාසො තෙසං අඤ්ඤවිසයො, සන්නිට්ඨාපකචෙතනා දුක්ඛසම්පයුත්තාව. වුත්තඤ්හෙතං **සමන්තපාසාදිකායං** ‘‘සචෙපි හි සිරිසයනං ආරුළ්හො රජ්ජසම්පත්තිසුඛමනුභවන්තො රාජා ‘චොරො දෙව ආනීතො’ති වුත්තෙ ‘ගච්ඡථ නං මාරෙථා’ති හසමානො භණති, දොමනස්සචිත්තෙනෙව භණතීති වෙදිතබ්බො. සුඛවොකිණ්ණත්තා, පන අනුප්පබන්ධාභාවා ච දුජ්ජානමෙතං පුථුජ්ජනෙහී’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.179).

තතියපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනා

අනභිජානන්ති න අභිජානං. යෙන හි යො ධම්මො අධිගතො, සො තස්ස පාකටො හොතීති ආහ **‘‘සකසන්තානෙ’’**තිආදි. **උත්තරිමනුස්සානන්ති** පකතිමනුස්සෙහි උත්තරිතරානං මනුස්සානං, උක්කට්ඨමනුස්සානන්ති අත්ථො. **ධම්මන්ති** මහග්ගතලොකුත්තරභූතං අධිගතධම්මං. අථ වා උත්තරිමනුස්සධම්මාති **උත්තරිමනුස්සධම්මො. මනුස්සධම්මො** නාම විනා භාවනාමනසිකාරෙන පකතියා මනුස්සෙහි නිබ්බත්තෙතබ්බො දසකුසලකම්මපථධම්මො. සො හි මනුස්සානං චිත්තාධිට්ඨානමත්තෙන ඉජ්ඣනතො තෙසං සො භාවිතධම්මො විය යිතොති තථා වුත්තො, මනුස්සග්ගහණඤ්චෙත්ථ තෙසු බහුලං පවත්තනතො. ඣානාදිකං පන තබ්බිධුරන්ති තතුත්තරි, ඉති උත්තරි මනුස්සධම්මාති **උත්තරිමනුස්සධම්මො,** තං උත්තරිමනුස්සධම්මන්ති එවම්පෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **සමුදාචරන්තොති** ආරොචෙන්තො.

කිඤ්චාපි ලොකියලොකුත්තරා සබ්බාව පඤ්ඤා ‘‘ඤාණ’’න්ති වුච්චති, ඉධ පන මහග්ගතලොකුත්තරාව වෙදිතබ්බාති ආහ **‘‘මහග්ගතලොකුත්තරපඤ්ඤා ජානනට්ඨෙන ඤාණ’’**න්ති. කිලෙසෙහි ආරකත්තා පරිසුද්ධට්ඨෙන අරියන්ති ආහ **‘‘අරියං විසුද්ධං උත්තම’’**න්ති. අරියසද්දො චෙත්ථ විසුද්ධපරියායො, න ලොකුත්තරපරියායො. **ඣානාදිභෙදෙති ආදිසද්දෙන** ‘‘විමොක්ඛො, සමාධි, සමාපත්ති, ඤාණදස්සනං, මග්ගභාවනා, ඵලසච්ඡිකිරියා, කිලෙසප්පහානං, විනීවරණතා චිත්තස්ස, සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතී’’ති (පාරා. 198) ඉමෙ සඞ්ගණ්හාති. **විඤ්ඤුස්ස මනුස්සජාතිකස්සාති** ආරොචෙතබ්බපුග්ගලනිදස්සනං. එතස්ස හි ආරොචිතෙ ආරොචිතං හොති, න දෙවබ්‍රහ්මානං, නාපි පෙතයක්ඛතිරච්ඡානගතානන්ති. **ආරොචෙය්‍යාති** වදෙය්‍ය, විඤ්ඤාපෙය්‍යාති වුත්තං හොති. **විනා අඤ්ඤාපදෙසෙනාති** ‘‘යො තෙ විහාරෙ වසති, සො භික්ඛු පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභී’’තිආදිනා (පාරා. 220) නයෙන අඤ්ඤාපදෙසං විනාති අත්ථො. **ඉධෙවාති** ‘‘ඉති ජානාමි, ඉති පස්සාමී’’ති ඉමස්මිංයෙව පදෙ. **‘‘තෙන වුත්ත’’**න්තිආදි නිගමනං.

සමනුග්ගාහීයමානොති චොදියමානො, යං වත්ථු ආරොචිතං හොති, තස්මිං වත්ථුස්මිං ‘‘කිං තෙ අධිගතං, කින්ති තෙ අධිගතං, කදා තෙ අධිගතං, කත්ථ තෙ අධිගතං, කතමෙ තෙ කිලෙසා පහීනා, කතමෙසං ත්වං ධම්මානං ලාභී’ති කෙනචි වුච්චමානො’’ති වුත්තං හොති. **අසමනුග්ගාහීයමානොති** න කෙනචි වුච්චමානො.

‘‘භික්ඛුභාවෙ ඨත්වා අභබ්බො ඣානාදීනි අධිගන්තු’’න්ති සික්ඛාපදාතික්කමස්ස අන්තරායකරත්තා වුත්තං. භික්ඛුභාවො හිස්ස සග්ගන්තරායො චෙව හොති මග්ගන්තරායො ච (පාරා. අට්ඨ. 2.198). වුත්තඤ්හෙතං ‘‘සාමඤ්ඤං දුප්පරාමට්ඨං, නිරයායුපකඩ්ඪතී’’ති (සං. නි. 1.89; ධ. ප. 311). අපරම්පි වුත්තං ‘‘සිථිලො හි පරිබ්බාජො, භියො ආකිරතෙ රජ’’න්ති (සං. නි. 1.89; ධ. ප. 313). **භික්ඛුභාවොති** පාරාජිකං ආපජ්ජිත්වා ‘‘සමණො අහ’’න්ති පටිජානනතො වොහාරමත්තසිද්ධො භික්ඛුභාවො. **දානාදීහීති** දානසරණසීලසංවරාදීහි.

අජානමෙවාති එත්ථ එවාති අවධාරණත්ථෙ නිපාතො. **‘‘අජානමෙව’’**න්තිපි පඨන්ති. තත්ථ පන ‘‘එවං ජානාමි, එවං පස්සාමී’’ති අවචන්ති යොජෙතබ්බං. **වචනත්ථවිරහතොති** ‘‘පඨමං ඣානං සමාපජ්ජි’’න්ති ආදිවචනස්ස (පාරා. 209) අත්ථභූතෙන ඣානාදිනා වජ්ජිතත්තා තුච්ඡං උදකාදිසුඤ්ඤං භාජනං විය. **මුසාති** විසංවාදනපුරෙක්ඛාරස්ස පරවිසංවාදකො වචීපයොගො, කායපයොගො වා. තෙනාහ **‘‘වඤ්චනාධිප්පායතො මුසා’’**ති. මුසා ච වඤ්චනාධිප්පායො ච පුබ්බභාගක්ඛණෙ, තඞ්ඛණෙ ච. වුත්තඤ්හි ‘‘පුබ්බෙ වාස්ස හොති ‘මුසා භණිස්ස’න්ති, භණන්තස්ස හොති ‘මුසා භණාමී’’’ති (පාරා. 200). එතඤ්හි ද්වයං අඞ්ගභූතං, ඉතරං පන හොතු වා, මා වා, අකාරණමෙතං. **අභණින්ති** විඤ්ඤාපනං අකාසිං.

අඤ්ඤත්‍ර අධිමානාති අධිගතො මානො, අධිකො වා මානො **අධිමානො,** ථද්ධමානොති අත්ථො, තං විනාති අත්ථො. කස්ස පනායං අධිමානො උප්පජ්ජති, කස්ස නුප්පජ්ජති? අරියසාවකස්ස තාව නුප්පජ්ජති (පාරා. අට්ඨ. 2.196).

සො හි මග්ගඵලනිබ්බානපහීනකිලෙසාවසිට්ඨකිලෙසපච්චවෙක්ඛණෙන සඤ්ජාතසොමනස්සො අරියගුණප්පටිවෙධෙ නික්කඞ්ඛො, තස්මා සොතාපන්නාදීනං "අහං සකදාගාමී"තිආදිවසෙන මානො නුප්පජ්ජති. දුස්සීලස්ස නුප්පජ්ජති. සො හි අරියගුණාධිගමෙ නිරාසොව. සීලවතොපි පරිච්චත්තකම්මට්ඨානස්ස නිද්දාරාමතාදිමනුයුත්තස්ස නුප්පජ්ජති, සුපරිසුද්ධසීලස්ස පන කම්මට්ඨානෙ අප්පමත්තස්ස නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා පච්චයපරිග්ගහෙන විතිණ්ණකඞ්ඛස්ස තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තස්ස ආරද්ධවිපස්සකස්ස උප්පජ්ජති. තෙනාහ **"ඒවාය"**න්තිආදි. තත්ථ **තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වාති** (සාරත්ථ. ටී. 2.196) කලාපසම්මසනවසෙන අනිච්චාදිලක්ඛණත්තයං ආරොපෙත්වා. **සම්මසන්තස්සාති** විපස්සන්තස්ස. **ආරද්ධවිපස්සකස්සාති** උදයබ්බයානුපස්සනාය ආරද්ධවිපස්සකස්ස. **අපත්තෙති** අත්තනො සන්තානෙ උප්පත්තිවසෙන අපත්තෙ, අනධිගතෙති වුත්තං හොති. **පත්තසඤ්ඤීතාසඞ්ඛාතොති** "පත්තො මයා උත්තරිමනුස්සධම්මො"ති එවංසඤ්ඤිතාසඞ්ඛාතො අධිමානො උප්පජ්ජති. උප්පන්නො ච සුද්ධසමථලාභිං වා සුද්ධවිපස්සනාලාභිං වා අන්තරා ඨපෙති. සො හි දසපි වීසම්පි තිංසම්පි වස්සානි කිලෙසසමුදාචාරං අපස්සන්තො "අහං සොතාපන්නො"ති වා "සකදාගාමී"ති වා "අනාගාමී"ති වා මඤ්ඤති. සමථවිපස්සනාලාභිං පන අරහත්තෙයෙව ඨපෙති. තස්ස හි සමාධිබලෙන කිලෙසා වික්ඛම්භිතා, විපස්සනාබලෙන සඞ්ඛාරා සුපරිග්ගහිතා, තස්මා සට්ඨිම්පි වස්සානි, අසීතිම්පි වස්සානි, වස්සසතම්පි කිලෙසා න සමුදාචරන්ති, ඛීණාසවස්සෙව චිත්තාචාරො හොති. සො එවං දීඝරත්තං කිලෙසසමුදාචාරං අපස්සන්තො අන්තරා අට්ඨත්වාව "අරහා අහ"න්ති මඤ්ඤතීති. **"තං අධිමානං ඨපෙත්වා"**ති ඉමිනා "අඤ්ඤත්‍රා"ති පදං අපෙක්ඛිත්වා "අධිමානා"ති උපයොගත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති දස්සෙති.

පාපිච්ඡතායාති පාපා ඉච්ඡා එතස්සාති **පාපිච්ඡො,** තස්ස භාවො **පාපිච්ඡතා,** තාය, පාපිකාය ඉච්ඡායාති අත්ථො. යා සා "ඉධෙකච්චො දුස්සීලොව සමානො 'සීලවා'ති මං ජනො ජානාතූ"තිආදිනා (විභ. 851) නයෙන වුත්තා, තාය අසන්තගුණසම්භාවනිච්ඡායාති වුත්තං හොති. ඉමිනා පන මන්දත්තා මොමූහත්තා සමුදාචරන්තස්ස අනාපත්තීති දස්සෙති. **අයම්පීති පි**-සද්දෙන න කෙවලං පුරිමා තයොවාති දස්සෙති.

අසන්තන්ති අභූතං. **ඣානාදිධම්මන්ති** ඣානං, විමොක්ඛො, සමාධි, සමාපත්ති, ඤාණදස්සනං, මග්ගභාවනා, ඵලසච්ඡිකිරියා, කිලෙසප්පහානං, විනීවරණතා චිත්තස්ස, සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතී"ති (පාරා. 198) එවං වුත්තං උත්තරිමනුස්සධම්මං. **යස්ස ආරොචෙතීති** (පාරා. අට්ඨ. 2.215) වාචාය වා හත්ථවිකාරාදීහි වා අඞ්ගපච්චඞ්ගචොපනෙහි විඤ්ඤත්තිපථෙ ඨිතස්ස යස්ස පුග්ගලස්ස ආරොචෙති. විඤ්ඤත්තිපථං පන අතික්කමිත්වා ඨිතො කොචි චෙ දිබ්බෙන චක්ඛුනා (සාරත්ථ. ටී. 2.215), දිබ්බාය ච සොතධාතුයා දිස්වා ච සුත්වා ච ජානාති, න පාරාජිකං. යොපි "කිං අයං භණතී"ති සංසයං වා ආපජ්ජති, චිරං වීමංසිත්වා වා පච්ඡා ජානාති, "අවිජානන්තො"ඉච්චෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. යො පන ඣානාදීනි අත්තනො අධිගමවසෙන වා උග්ගහපරිපුච්ඡාදිවසෙන වා න ජානාති, කෙවලං "ඣාන"න්ති වා "විමොක්ඛො"ති වා වචනමත්තමෙව සුතං හොති, සොපි තෙන වුත්තෙ "ඣානං කිර සමාපජ්ජී"ති එස වදතීති යදි එත්තකමත්තම්පි ජානාති, "ජානාති"ච්චෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති, තස්ස වුත්තෙ පාරාජිකමෙව. සෙසො පන එකස්ස වා ද්වින්නං වා බහූනං වා නියමිතානියමිතවසෙන විසෙසො සබ්බො සික්ඛාපච්චක්ඛානකථායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. පරියායභාසනෙ පන "අහ"න්ති අවුත්තත්තා පටිවිජානන්තස්ස වුත්තෙපි ථුල්ලච්චයං. විසංවාදනාධිප්පායෙන මුසාවාදපයොගස්ස කතත්තා අප්පටිවිජානන්තස්සාපි දුක්කටන්ති ආහ **"යො තෙ විහාරෙ වසති…පෙ…. දුක්කට"**න්ති. **අනුල්ලපනාධිප්පායස්සාති** උල්ලපනාධිප්පායවිරහිතස්ස, අභූතාරොචනාධිප්පායවිරහිතස්සාති අත්ථො. උම්මත්තකාදයො පුබ්බෙ වුත්තනයා එව. ඉධ පන **ආදිකම්මිකා** වග්ගුමුදාතීරියභික්ඛූ, තෙසං අනාපත්ති.

චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකනිගමනවණ්ණනා

ඉධාති ඉමස්මිං භික්ඛුපාතිමොක්ඛෙ. **උද්දිට්ඨපාරාජිකපරිදීපනමෙවාති** උද්දිට්ඨානං චතුන්නං පාරාජිකානං පරිදීපනවචනමෙව. අවධාරණං පන න අඤ්ඤෙසම්පීති දස්සනත්ථං. තෙනාහ **"සමොධානෙත්වා පනා"**තිආදි. තත්ථ **සමොධානෙත්වාති** තත්ථ තත්ථ ආගතානි එත්ථෙව සමොදහිත්වා, පක්ඛිපිත්වා රාසිං කත්වාති අත්ථො. **පාළියං ආගතානීති** උද්දෙසපාළියං ආගතානි . **භික්ඛුනීනං අසාධාරණානි චත්තාරීති** උබ්භජාණුමණ්ඩලිකා, වජ්ජප්පටිච්ඡාදිකා, උක්ඛිත්තානුවත්තිකා, අට්ඨවත්ථුකාති ඉමානි භික්ඛුනීනං භික්ඛූහි අසාධාරණානි චත්තාරි. පණ්ඩකාදීනඤ්හි එකාදසන්නං අභබ්බභාවො පාරාජිකාපත්තිසදිසත්තා පාරාජිකොති ආහ **"එකාදසන්න"**න්තිආදි. **අභබ්බභාවසඞ්ඛාතෙහීති** වත්ථුවිපන්නතාදිනා පබ්බජ්ජූපසම්පදාය නඅරහභාවසඞ්ඛාතෙහි. පණ්ඩකතිරච්ඡානගතඋභතොබ්‍යඤ්ජනකා (පාරා. අට්ඨ. 2.233) හි තයො වත්ථුවිපන්නා අහෙතුකප්පටිසන්ධිකා, තෙසං සග්ගො අවාරිතො, මග්ගො පන වාරිතො. අභබ්බා හි තෙ මග්ගප්පටිලාභාය වත්ථුවිපන්නත්තා. පබ්බජ්ජාපි නෙසං පටික්ඛිත්තා, තස්මා තෙපි පාරාජිකාව. ථෙය්‍යසංවාසකො, තිත්ථියපක්කන්තකො, මාතුඝාතකො, පිතුඝාතකො, අරහන්තඝාතකො, භික්ඛුනිදූසකො, ලොහිතුප්පාදකො, සඞ්ඝභෙදකොති ඉමෙ අට්ඨ අත්තනො කිරියාය විපන්නත්තා අභබ්බට්ඨානං පත්තාති පාරාජිකාව. තෙසු ථෙය්‍යසංවාසකො, තිත්ථියපක්කන්තකො, භික්ඛුනිදූසකොති ඉමෙසං තිණ්ණං සග්ගො අවාරිතො, මග්ගො පන වාරිතොව. ඉතරෙසං පඤ්චන්නං උභයම්පි වාරිතං. තෙ හි අනන්තරාව නරකෙ නිබ්බත්තනකසත්තා. යදා භික්ඛුනී විබ්භමිතුකාමා හුත්වා කාසාවමෙව වා ගිහිවත්ථං වා ගිහිනිවාසනාකාරෙන

නිවාසෙති, තදා පාරාජිකමාපන්නා නාම හොතීති ආහ **‘‘ගිහිභාවං පත්ථයමානායා’’**තිආදි. සා හි අජ්ඣාචාරවීතික්කමං අකත්වාපි එත්තාවතා අස්සමණී නාම හොති.

දීඝතාය ලම්බමානං අඞ්ගජාතමෙතස්සාති **ලම්බී** (සාරත්ථ. ටී. 2.233). න සො එත්තාවතා පාරාජිකො, අථ ඛො යදා අනභිරතියා පීළිතො අත්තනො අඞ්ගජාතං මුඛෙ වා වච්චමග්ගෙ වා පවෙසෙති, තදා පාරාජිකො හොති. මුදුකතා පිට්ඨි එතස්සාති **මුදුපිට්ඨිකො,** කතපරිකම්මාය මුදුකාය පිට්ඨියා සමන්නාගතො. සොපි යදා අනභිරතියා පීළිතො අත්තනො අඞ්ගජාතං අත්තනො මුඛමග්ගවච්චමග්ගෙසු අඤ්ඤතරං පවෙසෙති, තදා පාරාජිකො හොති. **පරස්ස අඞ්ගජාතං මුඛෙන ගණ්හාතී**ති යො අනභිරතියා පීළිතො පරස්ස සුත්තස්ස වා පමත්තස්ස වා අඞ්ගජාතං මුඛෙන ගණ්හාති. **පරස්ස අඞ්ගජාතෙ අභිනිසීදතී**ති යො අනභිරතියා පීළිතො පරස්ස අඞ්ගජාතං කම්මනියං දිස්වා අත්තනො වච්චමග්ගෙන තස්සූපරි නිසීදති, තං අත්තනො වච්චමග්ගං පවෙසෙතීති අත්ථො. එතානි හි චත්තාරි යස්මා උභින්නං රාගවසෙන සදිසභාවූපගතානං ධම්මො ‘‘මෙථුනධම්මො’’ති වුච්චති, තස්මා එකෙන පරියායෙන මෙථුනධම්මං අප්පටිසෙවිත්වායෙව කෙවලං මග්ගෙන මග්ගප්පවෙසනවසෙන ආපජ්ජිතබ්බත්තා මෙථුනධම්මපාරාජිකස්ස අනුලොමෙන්තීති **‘‘අනුලොමපාරාජිකානී’’**ති වුච්චන්ති.

එත්ථාහ – මාතුඝාතකපිතුඝාතකඅරහන්තඝාතකා තතියපාරාජිකං ආපන්නා, භික්ඛුනිදූසකො, ලම්බිආදයො චත්තාරො ච පඨමපාරාජිකං ආපන්නා එවාති කත්වා කුතො චතුවීසතීති (සාරත්ථ. ටී. 2.233)? වුච්චතෙ – මාතුඝාතකාදයො හි චත්තාරො ඉධ අනුපසම්පන්නා එව අධිප්පෙතා, ලම්බිආදයො චත්තාරො කිඤ්චාපි පඨමපාරාජිකෙන සඞ්ගහිතා, යස්මා පන එකෙන පරියායෙන මෙථුනධම්මං අප්පටිසෙවිනො හොන්ති, තස්මා විසුං වුත්තාති. දුතියවිකප්පෙ **කච්චිත්ථා**ති එත්ථ කච්චි අත්ථාති පදච්ඡෙදො කාතබ්බො.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

පාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඞ්ඝාදිසෙසකණ්ඩං

පියවචනෙන ආලපනන්ති පියායිතබ්බවචනෙනාලපනං, සාධූනං සමාලපනන්ති වුත්තං හොති. සාධවො හි පරෙ ‘‘භොන්තො’’ති වා ‘‘දෙවානංපියා’’ති වා ‘‘භද්‍රමුඛා’’ති වා ‘‘ආයස්මන්තො’’ති වා සමාලපන්ති.

1. සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා

සං-සද්දො විජ්ජමානත්ථොති ආහ **‘‘සංවිජ්ජති’’**ති. **චෙතනාති** වීතික්කමවසප්පවත්තා පුබ්බභාගචෙතනා, මොචනස්සාදචෙතනාති අත්ථො. **අස්සාති** සුක්කවිස්සට්ඨියා. අඤ්ඤපදත්ථසමාසෙනෙව සුක්කවිස්සට්ඨියා වුත්තත්තා ඉක-සද්දස්ස විසුං අත්ථො නත්ථීති ආහ **‘‘සඤ්චෙතනාව සඤ්චෙතනිකා’’**ති. ඉදානි ඉක-සද්දොව අත්ථිඅත්ථං පකාසෙතීති දස්සෙන්තො **‘‘සඤ්චෙතනා වා’’**තිආදිමාහ. සංවිජ්ජමානා චෙතනා **සඤ්චෙතනා. සුක්කස්සාති** සම්භවස්ස. **විසට්ඨීති** විස්සග්ගො.

ඉදානි තං යස්මිං කාලෙ මොචෙති, යෙනාධිප්පායෙන මොචෙති, යෙන චොපායෙන මොචෙති, යඤ්ච තස්ස අධිප්පායස්ස වත්ථු, තං සබ්බං සඞ්ඛෙපතො විභාවෙත්වා සරූපතො තං විසට්ඨිං දස්සෙතුං **‘‘රාගූපත්ථම්භාදීසූ’’**තිආදිමාහ. තත්ථ රාගස්ස බලවභාවො, රාගෙන වා අඞ්ගජාතස්සූපත්ථම්භො ථද්ධභාවො **රාගූපත්ථම්භො,** සො ආදි යෙසං තෙ **රාගූපත්ථම්භාදයො,** තෙසු රාගූපත්ථම්භාදීසු. **ආදිසද්දෙන** (පාරා. 238) වච්චූපත්ථම්භපස්සාවූපත්ථම්භවාතූපත්ථම්භඋච්චාලිඞ්ගපාණකදට්ඨූපත්ථම්භානං ගහණං. **කම්මඤ්ඤතං පත්තෙති** මොචනකම්මක්ඛමතාය කම්මනියතං පත්තෙ, අජ්ඣත්තරූපාදීසු උපක්කමාරහභාවං පත්තෙති අත්ථො. අරොගස්ස භාවො **ආරොග්‍යං,** තං ආදි යෙසං තෙ **ආරොග්‍යාදයො,** තෙසු ආරොග්‍යාදීසු. **ආදිසද්දෙන** සුඛභෙසජ්ජදානපුඤ්ඤයඤ්ඤසග්ගබීජවීමංසදවානං ගහණං. **අජ්ඣත්තරූපං** අජ්ඣත්තං උපාදින්නරූපං, තං ආදි යෙසං තෙ **අජ්ඣත්තරූපාදයො,** තෙසු. **ආදිසද්දෙන** බහිද්ධාරූපඅජ්ඣත්තබහිද්ධාරූපආකාසෙකටිකම්පනානං ගහණං. මොචනෙ අස්සාදො සුඛවෙදනා **මොචනස්සාදො,** මොචනත්ථං පුබ්බභාගෙ පවත්තරාගො, සම්පයුත්තඅස්සාදසීසෙන චෙත්ථ රාගො වුත්තො, තෙන සම්පයුත්තා චෙතනා **මොචනස්සාදචෙතනා,** තාය . ඉමිනා මුච්චනස්සාදො (පාරා. අට්ඨ. 2.240) මුත්තස්සාදො මෙථුනස්සාදො ඵස්සස්සාදො කණ්ඩුවනස්සාදො දස්සනස්සාදො නිසජ්ජස්සාදො වාචස්සාදො ගෙහසිතපෙමං වනභඞ්ගියන්ති ඉමෙහි සම්පයුත්තා චෙතනායො පටික්ඛිපති, තාහි නිමිත්තෙ උපක්කමන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති. **‘‘නිමිත්තෙ උපක්කමන්තස්සා’’**ති ඉමිනා පන ඌරුමද්දාපනාදීනි පටික්ඛිපති. තෙන හි සතිපි මොචනස්සාදෙ නිමිත්තෙ උපක්කමාභාවතො මුත්තෙපි අනාපත්ති. වුත්තඤ්හෙතං **සමන්තපාසාදිකායං** ‘‘සා ච ඛො නිමිත්තෙ උපක්කමන්තස්සෙව, හත්ථපරිකම්මපාදපරිකම්මගත්තපරිකම්මකරණෙන සචෙපි අසුචි මුච්චති, අනාපත්තී’’ති.

ආසයධාතුනානාත්තතොති පිත්තසෙම්හපුබ්බලොහිතාසයානඤ්චෙව පථවීධාතුආදීනඤ්ච චතුන්නං ධාතූනං, රසසොණිතාදීනං වා සත්තන්නං ධාතූනං නානාත්තතො. **ඨානා චාවනාති** සුක්කස්ස යං ඨානං, තතො චුති. සුක්කස්ස හි වත්ථිසීසං කටි කායොති (පාරා. අට්ඨ. 2.237) තිධා ඨානං පකප්පෙන්ති. **එකො** කිරාචරියො ‘‘වත්ථිසීසං සුක්කස්ස ඨාන’’න්ති ආහ, එකො ‘‘කටී’’ති, එකො ‘‘සකලො කායො’’ති. තෙසු තතියස්ස භාසිතං සුභාසිතං. කෙසලොමනඛදන්තානඤ්හි මංසවිනිමුත්තට්ඨානං, උච්චාරපස්සාවඛෙළසිඞ්ඝාණිකා, ථද්ධසුක්ඛචම්මානි ච වජ්ජෙත්වා අවසෙසො ඡවිමංසලොහිතානුගතො සබ්බොපි කායො කායප්පසාදභාවජීවිතින්ද්‍රියාබද්ධපිත්තානං, සම්භවස්ස ච ඨානමෙව. තථා හි රාගපරියුට්ඨානෙනාභිභූතානං හත්ථීනං උභොහි කණ්ණචූළිකාහි සම්භවො නික්ඛමති.

එත්ථ ච **‘‘රාගූපත්ථම්භාදීසූ’’**තිආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 2.237) කාලො දස්සිතො. රාගූපත්ථම්භාදිකාලෙසු හි අඞ්ගජාතං කම්මනියං හොති. යස්ස කම්මනියත්තෙ සති මොචෙති, ඉතො පරං අඤ්ඤො කාලො නත්ථි. න හි විනා රාගූපත්ථම්භාදීහි පුබ්බණ්හාදයො කාලභෙදා මොචනෙ නිමිත්තං හොන්ති. **‘‘ආරොග්‍යාදීසූ’’**තිආදිනා පන අධිප්පායො දස්සිතො. එවරූපෙන හි අධිප්පායභෙදෙන මොචෙති, න අඤ්ඤථා. **‘‘අජ්ඣත්තරූපාදීසූ’’**තිආදිනා උපායො දස්සිතො. අජ්ඣත්තරූපෙ වා හි මොචෙය්‍ය, බහිද්ධාරූපෙ වා, උභයත්ථ වා, ආකාසෙ වා කටිං කම්පෙන්තො, ඉතො පරං අඤ්ඤො උපායො නත්ථි. **නීලාදිවසෙනා’’**තිආදීහි පන දසහි නවමස්ස අධිප්පායස්ස වත්ථු දස්සිතං. වීමංසන්තො හි නීලාදීසු අඤ්ඤතරවසෙන වීමංසති, න තෙහි විනිමුත්තන්ති. **‘‘ඨානා චාවනා’’**ති ඉමිනා පන අත්ථතො විස්සට්ඨි දස්සිතා . යථාහ ‘‘විස්සට්ඨීති ඨානතො චාවනා වුච්චතී’’ති (පාරා. 237). සා චායං තස්ස සුක්කස්ස ඨානා චාවනා රාගවසෙන. වුත්තඤ්හෙතං **කථාවත්ථුඅට්ඨකථායං** ‘‘සුක්කවිස්සට්ඨි නාම රාගසමුට්ඨානා හොතී’’ති (කථා. අට්ඨ. 307). **අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තාති** සුපිනො එව සුපිනන්තො, තං ඨපෙත්වාති වුත්තං හොති. තෙනාහ ‘‘යා සුපිනෙ’’තිආදි. **සඞ්ඝාදිසෙසොති** ඉමස්ස ආපත්තිනිකායස්ස නාමං. තෙනාහ **‘‘යා අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා’’**තිආදි. **ආපත්තිනිකායොති** ආපත්තිසමූහො. කිඤ්චාපි අයං එකාව ආපත්ති, රූළ්හිසද්දෙන, පන අවයවෙ සමූහවොහාරෙන වා ‘‘නිකායො’’ති වුත්තො ‘‘එකො වෙදනාක්ඛන්ධො, එකො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො’’තිආදීසු විය.

අස්සාති (සාරත්ථ. ටී. 2.16 සංඝාදිසෙසකණ්ඩ) ආපත්තිනිකායස්ස. නනු ච අයුත්තොයං නිද්දෙසො ‘‘සඞ්ඝො ආදිම්හි චෙව සෙසෙ ච ඉච්ඡිතබ්බො අස්සා’’ති. න හි ආපත්තිනිකායස්ස ආදිම්හි චෙව සෙසෙ ච සඞ්ඝො ඉච්ඡිතො, කිඤ්චරහි වුට්ඨානස්සාති ඉමං චොදනං මනසි නිධාය යථා න විරුජ්ඣති, තථා අධිප්පායං විවරිතුං **‘‘කිං වුත්තං හොති’’**තිආදිමාහ. ආපත්තිතො වුට්ඨානස්ස ආදිම්හි චෙව සෙසෙ ච ඉච්ඡිතො සඞ්ඝො ආපත්තියාව ඉච්ඡිතො නාම හොතීති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. **ආපත්තිවුට්ඨානන්ති** ආපත්තිතො වුට්ඨානං, අනාපත්තිකභාවූපගමනන්ති අත්ථො.

දකසොතන්ති පස්සාවමග්ගං, අඞ්ගජාතප්පදෙසන්ති වුත්තං හොති. යදි එවං අථ කස්මා අට්ඨකථායං ‘‘දකසොතං ඔතිණ්ණමත්තෙ’’ති වුත්තන්ති ආහ **‘‘ඨානතො පන චුත’’**න්තිආදි. **අවස්සමෙව දකසොතං ඔතරති** අධිවාසෙත්වා අන්තරා නිවාරෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා. දකසොතොරොහනතො (සාරත්ථ. ටී. 2.236-237) පට්ඨාය පන උපාදින්නතො විනිමුත්තත්තා සම්භවරූපං උතුසමුට්ඨානමෙව අවසිස්සති, සෙසං තිසමුට්ඨානං නත්ථීති වෙදිතබ්බං. **තස්මාති** යස්මා ඨානතො චුතං දකසොතං ඔතරති, තස්මා.

අමොචනාධිප්පායස්සාති භෙසජ්ජෙන නිමිත්තං ආලිම්පන්තස්ස උච්චාරාදීනි වා කරොන්තස්ස. **සුපිනං පස්සන්තස්සාති** (පාරා. අට්ඨ. 2.237) ධාතුක්ඛොභතො වා අනුභූතපුබ්බතො වා දෙවතොපසංහාරතො වා පුබ්බනිමිත්තතො වාති ඉමෙහි චතූහි කාරණෙහි සුපිනං පස්සන්තස්ස. කිං පනෙතං පස්සන්තො සුත්තො පස්සති, පටිබුද්ධො, උදාහු නෙව සුත්තො, න පටිබුද්ධොති? කිඤ්චෙත්ථ – යදි තාව සුත්තො පස්සති, අභිධම්මවිරොධො ආපජ්ජති. භවඞ්ගචිත්තෙන හි සුපති, තං රූපනිමිත්තාදිආරම්මණං වා රාගාදිසම්පයුත්තං වා

න හොති. සුපිනං පස්සන්තස්ස ච ඊදිසානි චිත්තානි උප්පජ්ජන්ති. අථ පටිබුද්ධො පස්සති, විනයවිරොධො ආපජ්ජති. යඤ්හි පටිබුද්ධො පස්සති, තං සබ්බොහාරිකචිත්තෙන පස්සති. සබ්බොහාරිකචිත්තෙන ච කතෙ වීතික්කමෙ අනාපත්ති නාම නත්ථි. සුපිනං පස්සන්තෙන පන කතෙපි වීතික්කමෙ එකන්තං අනාපත්ති එව. අථ නෙව සුත්තො න පටිබුද්ධො පස්සති, කො නාම පස්සති, එවඤ්ච සති සුපිනස්ස අභාවොව ආපජ්ජතීති? න අභාවො, කස්මා? යස්මා කපිමිද්ධපරෙතො පස්සති. වුත්තඤ්හෙතං ''කපිමිද්ධපරෙතො ඛො මහාරාජ සුපිනං පස්සතී''ති (මි. ප. 5.3.5). **කපිමිද්ධපරෙතොති** මක්කටනිද්දාය යුත්තො. යථා හි මක්කටස්ස නිද්දා ලහුපරිවත්තා හොති, එවං යා නිද්දා පුනප්පුනං කුසලාදිචිත්තවොකිණ්ණත්තා ලහුපරිවත්තා, යස්සා පවත්තියං පුනප්පුනං භවඞ්ගතො උත්තරණං හොති, තාය යුත්තො සුපිනං පස්සති. යස්ස ච එවං පස්සන්තස්ස සුපිනෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස විය, කායසංසග්ගාදීනි ආපජ්ජන්තස්ස විය ච සුපිනන්තෙනෙව කාරණෙන අසුචි මුච්චති, තස්සපි අනාපත්ති. සුපිනෙ (පාරා. අට්ඨ. 2.262) පන උප්පන්නාය අස්සාදචෙතනාය සචස්ස විසයො හොති, නිච්චලෙන භවිතබ්බං, න හත්ථෙන නිමිත්තං කීළාපෙතබ්බං.
කාසාවපච්චත්ථරණරක්ඛණත්ථං පන හත්ථපුටෙන ගහෙත්වා ජග්ගනත්ථාය උදකට්ඨානං ගන්තුං වට්ටති.

සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා

''ඔතිණ්ණො''ති (සාරත්ථ. ටී. 2.270) ඉදං කම්මසාධනං, කත්තුසාධනං වා හොතීති තදුභයවසෙන අත්ථං දස්සෙන්තො **''යක්ඛාදීහි විය සත්තා''**තිආදිමාහ. **අසමපෙක්ඛිත්වාති** යථාසභාවං අනුපපරික්ඛිත්වා, යථා තෙ රතිජනකා රූපාදයො විසයා අනිච්චදුක්ඛාසුභානත්තාකාරෙන අවට්ඨිතා, තථා අපස්සිත්වාති වුත්තං හොති. **පරිණතෙනාති** පරිවත්තෙන. තෙනාහ **''යථා පරිවත්තමානා''**න්තිආදි. **වුත්තරාගවසෙනාති** කායසංසග්ගරාගවසෙන. **තදහුජාතායපීති** තස්මිං අහනි ජාතං ජනනං එතිස්සාති **තදහුජාතා,** තස්මිං අහනි ජාතාති වා **තදහුජාතා,** තාය, තං දිවසං ජාතායපීති අත්ථො, ජාතමත්තාය අල්ලමංසපෙසිවණ්ණායපීති වුත්තං හොති.

අස්සාති ''කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා''ති පදස්ස. ඉදානි හත්ථාදීනං විභාගදස්සනත්ථං **''තත්ථ හත්ථො නාම කප්පරතො පට්ඨායා''**තිආදිමාහ. **කප්පරතො පට්ඨායාති** දුතියමහාසන්ධිං උපාදාය. අඤ්ඤත්ථ පන මණිබන්ධතො පට්ඨාය යාව අග්ගනඛා හත්ථො. විනන්ධිත්වා වා අවිනන්ධිත්වා වා කතකෙසකලාපස්සෙතං අධිවචනන්ති සම්බන්ධො. තත්ථ **විනන්ධිත්වාති** තීහි කෙසවට්ටීහි ගන්ථිත්වා. **සුවණ්ණචීරකන්ති** සුවණ්ණපාළිං. හත්ථඤ්ච වෙණිඤ්ච ඨපෙත්වා අවසෙසසරීරං අඞ්ගන්ති ආහ **''අවසෙසස්ස සරීරස්සා''**තිආදි.

යො හි සෙවනාධිප්පායොපි නිච්චලෙන කායෙන කෙවලං ඵස්සං පටිවිජානාති සාදියති අනුභොති, තස්ස චිත්තුප්පාදමත්තෙ ආපත්තියා අභාවතො අනාපත්තීති ආහ **''කායෙන අවායමිත්වා''**තිආදි. **මොක්ඛාධිප්පායෙනාති** ඉත්ථිතො මුච්චිතුකාමතාධිප්පායෙන. **අසඤ්චිච්චාති** ''ඉමිනා උපායෙන ඉමං ඵුසිස්සාමී''ති අචෙතෙත්වා. එවඤ්හි අචෙතෙත්වා පත්තපටිග්ගහණාදීසු මාතුගාමස්ස අඞ්ගෙ ඵුට්ඨෙපි අනාපත්ති. **අසතියාති** අඤ්ඤවිහිතො හොති, ''මාතුගාමං ඵුසිස්සාමී''ති සති නත්ථි, එවං අසතියා හත්ථපාදපසාරණාදිකාලෙ ඵුසන්තස්ස අනාපත්ති. **අජානන්තස්සාති** දාරකවෙසෙන ඨිතං දාරිකං ''ඉත්ථී''ති අජානන්තො කෙනචිදෙව කරණීයෙන ඵුසති, එවං ''ඉත්ථී''ති අජානන්තස්ස ඵුසතො අනාපත්ති. **අසාදියන්තස්සාති** කායසංසග්ගං අසාදියන්තස්ස බාහාපරම්පරාය නීතභික්ඛුස්ස විය අනාපත්ති. ඉධ පන උදායිත්ථෙරො **ආදිකම්මිකො.** තස්ස අනාපත්ති ආදිකම්මිකස්සාති.

කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා

දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදරාගවසෙනාති දුට්ඨුල්ලා වාචා **දුට්ඨුල්ලවාචා,** තාය අස්සාදචෙතනා **දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදො,** තෙන සම්පයුත්තරාගවසෙන. එත්ථාධිප්පෙතං මාතුගාමං දස්සෙතුං **''මාතුගාම''**න්තිආදිමාහ. **දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලසංලක්ඛණසමත්ථන්ති** අසද්ධම්මසද්ධම්මප්පටිසංයුත්තං කථං ජානිතුං සමත්ථං. යා පන මහල්ලිකාපි බාලා එළමූගා, අයං ඉධානධිප්පෙතා. **වණ්ණො** නාම ද්වෙ මග්ගෙ උද්දිස්ස ''ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්නාගතාසී''තිආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 2.285) ථොමනා. **අවණ්ණො** නාම ද්වෙ මග්ගෙ උද්දිස්ස වුත්තවිපරියායෙන ගරහනා, ''ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන අසමන්නාගතාසී''තිආදීහි ඛුංසනාති වුත්තං හොති. **යාචනා** නාම ''දෙහි මෙ, අරහසි මෙ දාතු''න්ති (පාරා. 285) වචනං. **ආයාචනා** නාම ''කදා තෙ මාතා පසීදිස්සති, කදා තෙ පිතා පසීදිස්සති, කදා තෙ දෙවතායො පසීදිස්සන්ති, කදා තෙ සුඛණො සුලයො සුමුහුත්තො භවිස්සති, කදා තෙ මෙථුනං ධම්මං ලභිස්සාමී''ති (පාරා. 285) වචනං . **පුච්ඡනං** නාම ''කථං ත්වං සාමිකස්ස දෙසි, කථං ජාරස්ස දෙසී''ති (පාරා. 285) වචනං. **පටිපුච්ඡනං** නාම ''එවං කිර ත්වං සාමිකස්ස දෙති, එවං ජාරස්ස දෙසී''ති (පාරා. 285) වචනං. **ආචික්ඛනං** නාම පුට්ඨස්ස ''එවං දෙහි, එවං දෙන්තා සාමිකස්ස පියා භවිස්සසි, මනාපා චා''ති (පාරා. 285) භණනං. **අනුසාසනං** නාම අපුට්ඨස්ස ''එවං දෙහි, එවං දෙන්තා සාමිකස්ස පියා භවිස්සසි, මනාපා චා''ති (පාරා. 285) භවනං. **අක්කොසනං** (පාරා. 285) නාම ''අනිමිත්තාසි, නිමිත්තමත්තාසි, අලොහිතාසි, ධුවලොහිතාසි, ධුවචොළාසි, පග්ඝරන්තීසි, සිඛරණීසි, ඉත්ථිපණ්ඩකාසි, වෙපුරිසිකාසි, සම්භින්නාසි, උභතොබ්‍යඤ්ජනකාසී''ති (පාරා. 285) වචනං. යස්මා මෙථුනුපසංහිතාය වාචාය අධිකං දුට්ඨුල්ලං නාම නත්ථි, තස්මා ''මෙථුනුපසංහිතාහී''ති ඉදං දුට්ඨුල්ලවාචාය සිඛාපත්තලක්ඛණදස්සනන්ති වුත්තං, න පන මෙථුනුපසංහිතායෙව දුට්ඨුල්ලවාචත්තා. **සිඛරණීසීති** (පාරා. අට්ඨ. 2.285) බහිනික්ඛන්තආණිමංසා. **සම්භින්නාසීති** සම්භින්නවච්චමග්ගපස්සාවමග්ගා. **උභතොබ්‍යඤ්ජනකාසීති** පුරිසනිමිත්තෙන, ඉත්ථිනිමිත්තෙන චාති උභතොබ්‍යඤ්ජනෙහි සමන්නාගතා.

එත්ථ ච වණ්ණභණනෙ තාව ''ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්නාගතාසී''ති වදති, න තාව සීසං එති. ''තව වච්චමග්ගො ච පස්සාවමග්ගො ච සුභො සුසණ්ඨානො දස්සනීයො, ඊදිසෙන නාම ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්නාගතාසී''ති වදති, සීසං එති, සඞ්ඝාදිසෙසො හොතීති අත්ථො.

අවණ්ණභණනෙ පන ''අනිමිත්තාසී''තිආදීහි එකාදසහි පදෙහි අවණ්ණෙ අසට්ඨෙ සීසං න එති, සට්ඨෙපි තෙසු ''සිඛරණීසි සම්භින්නාසි උභතොබ්‍යඤ්ජනකාසී''ති ඉමෙහි තීහි සට්ඨෙයෙව සඞ්ඝාදිසෙසො.

යාවනායපි ''දෙහි මෙ''ති එත්තකෙනෙව සීසං න එති, ''මෙථුනං ධම්මං දෙහී''ති එවං මෙථුනධම්මෙන සටිතෙ එව සඞ්ඝාදිසෙසො.

''කදා තෙ මාතා පසීදිස්සතී''තිආදීසු ආයාචනවචනෙසුපි එත්තකෙනෙව සීසං න එති, ''කදා තෙ මාතා පසීදිස්සති, කදා තෙ මෙථුනං ධම්මං ලභිස්සාමී''ති වා ''තව මාතරි පසන්නාය වා මෙථුනං ධම්මං ලභිස්සාමී''තිආදිනා පන නයෙන මෙථුනධම්මෙන සටිතෙයෙව සඞ්ඝාදිසෙසො.

''කථං ත්වං සාමිකස්ස දෙසී''තිආදීසු (පාරා. 285) පුච්ඡාවචනෙසුපි ''මෙථුනං ධම්ම''න්ති වුත්තෙයෙව සඞ්ඝාදිසෙසො. ''එවං කිර ත්වං සාමිකස්ස දෙසී''ති (පාරා. 285) පටිපුච්ඡාවචනෙසුපි එසෙව නයො.

ආචික්ඛනාය ච ''එවං දෙහී''ති, ''එවං දදමානා''ති වුත්තෙපි සීසං න එති, ''මෙථුනං ධම්මං එවං දෙහි, එවං උපනෙහි, එවං මෙථුනං ධම්මං දදමානා උපනයමානා සාමිකස්ස පියා හොතී''තිආදිනා පන නයෙන මෙථුනධම්මෙන සටිතෙයෙව සඞ්ඝාදිසෙසො. අනුසාසනිවචනෙසුපි එසෙව නයො.

අක්කොසවචනෙසු පන එකාදසසු ''සිඛරණීසි සම්භින්නාසි උභතොබ්‍යඤ්ජනකාසී''ති ඉමානි තීණියෙව පදානි සුද්ධානි සීසං එන්ති, ඉති ඉමානි ච තීණි, පුරිමානි ච වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගමෙථුනධම්මපදානි තීණීති ඡ පදානි සුද්ධානි ආපත්තිකරානි, සෙසානි ''අනිමිත්තාසී''තිආදීනි අනිමිත්තෙ ''මෙථුනං ධම්මං මෙ දෙහී''ති වා ''අනිමිත්තාසි, මෙථුනං ධම්මං මෙ දෙහී''ති වා ආදිනා නයෙන මෙථුනධම්මෙන සටිතානෙව ආපත්තිකරානි හොන්තීති වෙදිතබ්බානි.

අධක්ඛකන්ති අක්ඛකතො පට්ඨාය අධො. **උබ්භජාණුමණ්ඩල**න්ති ජාණුමණ්ඩලතො පට්ඨාය උද්ධං. **උබ්භක්ඛක**න්ති අක්ඛකතො පට්ඨාය උද්ධං. **අධොජාණුමණ්ඩල**න්ති ජාණුමණ්ඩලතො පට්ඨාය අධො. අක්ඛකං, පන ජාණුමණ්ඩලඤ්ච එත්ථෙව දුක්කටඛෙත්තෙ සඞ්ගහං ගච්ඡති භික්ඛුනියා කායසංසග්ගෙ විය . න හි බුද්ධා ගරුකාපත්තිං සාවසෙසං පඤ්ඤාපෙන්තීති. **කායප්පටිබද්ධ**න්ති වත්ථං වා පුප්ඵං වා ආභරණං වා.

අත්ථධම්මඅනුසාසනිපුරෙක්ඛාරානන්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.287) එත්ථ ''අනිමිත්තා''තිආදීනං පදානං අත්ථං කථෙන්තො, අට්ඨකථං වා සජ්ඣායං කරොන්තො **අත්ථපුරෙක්ඛාරො** නාම, පාළිං වාචෙන්තො, සජ්ඣායං වා කරොන්තො **ධම්මපුරෙක්ඛාරො** නාම, ''ඉදානිපි අනිමිත්තාසි, උභතොබ්‍යඤ්ජනකාසි, අප්පමාදං දානි කරෙය්‍යාසි, යථා ආයතිම්පි එවරූපා මා හොහිසී''ති භණන්තො **අනුසාසනිපුරෙක්ඛාරො** නාම. ඉති අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසනිඤ්ච පුරක්ඛිත්වා භණන්තානං අනාපත්ති. යො පන භික්ඛුනීනං පාළිං වාචෙන්තො පකතිවාචනාමග්ගං පහාය හසන්තො හසන්තො ''සිඛරණීසි, සම්භින්නාසි, උභතොබ්‍යඤ්ජනකාසී''ති පුනප්පුනං භණති, තස්ස ආපත්තියෙව. ඉධ **ආදිකම්මිකො** උදායිත්ථෙරො, තස්ස අනාපත්ති ආදිකම්මිකස්ස. **නනු** ''සිඛරණී''තිආදීහි අක්කොසන්තස්ස පටිඝචිත්තං උප්පජ්ජතීති දුක්ඛවෙදනායපි භවිතබ්බං, අථ කස්මා **ද්විවෙදන**න්ති? නායං දොසො. රාගවසෙන හි අයං ආපත්ති, න පටිඝවසෙන, තස්මා රාගවසෙනෙව පවත්තො අක්කොසො ඉධාධිප්පෙතො, න පටිඝවසෙනාපීති.

දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අත්තකාමසික්ඛාපදවණ්ණනා

අත්තකාමපාරිචරියාවසෙනාති අත්තකාමපාරිචරියාය රාගවසෙන. ඉධාපි දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලජානනසමත්ථාව ඉත්ථී අධිප්පෙතාති ආහ **''දුට්ඨුල්ලොභාසෙන වුත්තප්පකාරාය ඉත්ථියා''**ති. **සමීපෙ**ති සවනූපචාරෙ. ''ඨත්වා''ති පාඨසෙසො. **අත්තකාමපාරිචරියා**ති කාමීයතීති **කාමො,** මෙථුනධම්මො, පරිචරණං උපට්ඨානං පරිචරියා, සාව **පාරිචරියා,** කාමෙන පාරිචරියා **කාමපාරිචරියා,** අත්තනො කාමපාරිචරියා **අත්තකාමපාරිචරියා,** අත්තනො අත්ථාය මෙථුනධම්මෙන උපට්ඨානන්ති අත්ථො. අථ වා කාමිතාති **කාමා,** පාරිචරියා, අත්තනො කාමා **අත්තකාමා,** අත්තකාමා ච සා පාරිචරියා චාති **අත්තකාමපාරිචරියා,** සයං මෙථුනරාගවසෙන පත්ථිතඋපට්ඨානන්ති අත්ථො. තෙනාහ **''මෙථුනධම්මසඞ්ඛාතෙනා''**තිආදි. එත්ථ ච පඨමෙන අත්ථවිකප්පෙන කාමහෙතුපාරිචරියාසඞ්ඛාතං අත්ථත්තයං දස්සෙති, දුතියෙන අධිප්පායපාරිචරියාසඞ්ඛාතං අත්ථද්වයං. බ්‍යඤ්ජනෙ (පාරා. අට්ඨ. 2.291) පන ආදරං අකත්වා අත්ථමත්තමෙව දස්සෙතුං ''අත්තනො කාමං අත්තනො හෙතුං අත්තනො අධිප්පායං අත්තනො පාරිචරිය''න්ති (පාරා. 292) පදභාජනං වුත්තං. ''අත්තනො කාමං අත්තනො හෙතුං අත්තනො පාරිචරිය''න්ති හි වුත්තෙ ජානිස්සන්ති පණ්ඩිතා ''එත්තාවතා අත්තනො අත්ථාය කාමපාරිචරියා වුත්තා''ති, ''අත්තනො අධිප්පායං අත්තනො පාරිචරිය''න්ති (පාරා. 292) වුත්තෙපි ජානිස්සන්ති ''එත්තාවතා අත්තනා ඉච්ඡිතකාමිතට්ඨෙන අත්තකාමපාරිචරියා වුත්තා''ති.

කල්‍යාණෙන භද්දකෙන ගුණෙන සමන්නාගතත්තා **කල්‍යාණධම්මං**. තෙනාහ **''තදුභයෙනාපී''**තිආදි. **අභිරමෙය්‍යා**ති තොසෙය්‍ය. **එතදග්ග**න්ති එසා අග්ගා. **පාරිචරියාන**න්ති පාරිචරියානං මජ්ඣෙ, නිද්ධාරණෙ චෙතං සාමිවචනං. නනු දුට්ඨල්ලවාචාසික්ඛාපදෙ (පාරා. 285) මෙථුනයාචනං ආගතං, අථ කස්මා ඉදං වුත්තං? නායං දොසො. තත්ථ (සාරත්ථ. ටී. 2.291) හි දුට්ඨුල්ලවචස්සාදරාගවසෙන වුත්තං, ඉධ පන අත්තනො මෙථුනස්සාදරාගවසෙනාති.

තස්මිංයෙව ඛණෙති භණිතක්ඛණෙ. උභතොබ්‍යඤ්ජනකො පන පණ්ඩකගතිකත්තා විසුං න වුත්තො . ''ඉමස්මිං සික්ඛාපදද්වයෙ කායසංසග්ගෙ විය යක්ඛිපෙතීසුපි දුට්ඨුල්ලත්තකාමවචනෙ ථුල්ලච්චය''න්ති (වජිර. ටී. පාරාජික 295) වදන්ති. **තස්මිංයෙවා**ති පණ්ඩකෙයෙව ඉත්ථිසඤ්ඤිනො අත්තකාමපාරිචරියාය වණ්ණභණනෙපි දුක්කටං. ''යො තෙ විහාරෙ වසති, තස්ස අග්ගදානං මෙථුනං ධම්මං දෙහී''ති පරියායවචනෙපි දුක්කටං. ''අත්තකාමපාරිචරියාය වණ්ණං භාසෙය්‍ය යා මාදිසං 'සීලවන්ත'න්ති වුත්තත්තා''ති (වජිර. ටී. පාරාජික 295) එකෙ. ''පඤ්චසු අඞ්ගෙසු සබ්භාවා සඞ්ඝාදිසෙසොවා''ති අපරෙ. ''මෙථුනුපසංහිතෙනා''ති වුත්තත්තා **''චීවරාදීහි…පෙ…. භාසන්තස්ස අනාපත්ති''**ති වුත්තං.

අත්තකාමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

සඤ්චරණං **සඤ්චරො,** සො එතස්ස අත්ථීති **සඤ්චරී,** සඤ්චරණසීලොති වා **සඤ්චරී,** තස්ස භාවො **සඤ්චරිත්තං,** සඤ්චරණන්ති අත්ථො. තඤ්ච පරතො ''ඉත්ථියා වා පුරිසමති''න්තිආදිවචනතො ඉත්ථිපුරිසානං වෙමජ්ඣෙති ආහ **''ඉත්ථිපුරිසානං අන්තරෙ සඤ්චරණභාව''**න්ති. **පටිග්ගණ්හනවීමංසනපච්චාහරණානී**ති එත්ථ **පටිග්ගණ්හනං** නාම පුරිසෙන වා ඉත්ථියා වා උභින්නං මාතාදීහි වා ''භන්තෙ, ඉත්ථන්නාමං ඉත්ථිං වා පුරිසං වා එවං භණාහී''ති වුත්තෙ තෙසං වචනං ''සාධූ''ති වා ''හොතූ''ති වා ''භණාමී''ති වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන වචීභෙදං කත්වා, සීසකම්පනාදීහි වා සම්පටිච්ඡනං. **වීමංසනං** නාම වුත්තප්පකාරෙන සාසනං ගහෙත්වා තස්සා ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා තෙසං අවස්සං ආරොචනකානං මාතාපිතුභාතාභගිනිආදීනං වා සන්තිකං ගන්ත්වා තස්ස සාසනස්ස ආරොචනං. **පච්චාහරණං** නාම තෙන ගන්ත්වා ආරොචිතෙ සා ඉත්ථී වා පුරිසො වා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡතු වා, මා වා, ලජ්ජාය වා තුණ්හී හොතු, පුන ආගන්ත්වා තස්සා ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා තස්සා පවත්තියා ආරොචනං. **ආපජ්ජෙය්‍යා**ති පටිපජ්ජෙය්‍යා.

ඉත්ථියා වා පුරිසමතිං පුරිසස්ස වා ඉත්ථිමතින්ති එත්ථ ''ආරොචෙය්‍යා''ති පාඨසෙසො දට්ඨබ්බො. තෙනෙවාහ **''තත්ථා''**තිආදි. **ජායාභාවෙ**ති භරියාභාවෙ. **ජාරභාවෙ**ති පතිභාවෙ, නිමිත්තත්ථෙ චෙතං භුම්මවචනං. තස්මා භරියාභාවනිමිත්තං පතිභාවනිමිත්තං, භරියාභාවහෙතු පතිභාවහෙතු, භරියාභාවපච්චයා පතිභාවපච්චයා ආරොචෙතීති අත්ථො. එස නයො **''ජායත්තනෙ ආරොචෙතී''**තිආදීසුපි. ''ජායත්තනෙ වා ජාරත්තනෙ වා''ති හි ඉදං යදත්ථං තං තෙසං මතිං ආරොචෙති , තං දස්සනත්ථං වුත්තං. ඉදානි පන පදභාජනියං (පාරා. 302) වුත්තනයෙනාපි අත්ථං දස්සෙතුං **''අපිචා''**තිආදිමාහ. කිඤ්චාපි ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන පදභාජනියං වුත්තං, ''ජායත්තනෙ වා ජාරත්තනෙ වා''ති පන නිද්දෙසස්ස උභයලිඞ්ගසාධාරණත්තා පුරිසලිඞ්ගවසෙනාපි යොජෙත්වා වත්තබ්බන්ති ආහ **''එතෙනෙව උපායෙනා''**තිආදි. **මුහුත්තිකා**ති ගණිකා. ''අන්තමසො තඞ්ඛණිකායපී''ති ඉදං නිදස්සනමත්තන්ති ආහ **''එතෙනෙව උපායෙනා''**තිආදි.

අඤ්ඤත්‍ර නාලංවචනීයායාති (සාරත්ථ. ටී. 2.339-340) දෙසචාරිත්තවසෙන පණ්ණදානාදිනා අපරිච්චත්තං ඨපෙත්වා. සඤ්චරිත්තවසෙන භික්ඛුනා වචනීයා න හොතීති **නාලංවචනීයා,** තං ඨපෙත්වාති කෙචි. අප්පෙන වා බහුනා වා ධනෙන කීතා **ධනක්කීතා.** යස්මා පන සා න කීතමත්තායෙව භරියා, සංවාසත්ථාය පන කීතත්තා භරියා, තස්මාස්ස නිද්දෙසෙ ''ධනෙන කිණිත්වා වාසෙතී''ති (පාරා. 304) වුත්තං. **ඡන්දවාසිනී**ති ඡන්දෙන අත්තනො රුචියා වසතීති ඡන්දවාසිනී. යස්මා පන සා න අත්තනො ඡන්දමත්තෙනෙව භරියා හොති, පුරිසෙන පන සම්පටිච්ඡිතත්තා, තස්මාස්ස නිද්දෙසෙ ''පියො පියං වාසෙතී''ති (පාරා. 304) වුත්තං. **ආදිසද්දෙන** ''භොගවාසිනී, පටවාසිනී, ඔදපත්තකිනී, ඔභටචුම්බටා, දාසී ච භරියා ච, කම්මකාරී ච භරියා ච, ධජාහටා, මුහුත්තිකා''ති (පාරා. 304) ඉමෙසං අට්ඨන්නං ආකාරානං ගහණං. යථා ච ''ඡන්දවාසිනී''තිආදීසු අඤ්ඤතරවසෙන වදතො විසඞ්කෙතො නත්ථි, එවං පාළියං අවුත්තෙසුපි ''හොති කිර ඉත්ථන්නාමස්ස භරියා, ජායා, පජාපති, පුත්තමාතා, ඝරණී, ඝරසාමිනී, භත්තරන්ධිකා, සුස්සූසිකා, පරිචාරිකා''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.305) එවමාදීසු සංවාසපරිදීපකෙසු වචනෙසු අඤ්ඤතරවසෙන වදන්තස්සාපි විසඞ්කෙතො නත්ථි, තිවඞ්ගසම්පත්තියා ආපත්තියෙව.

මාතුරක්ඛිතං බ්‍රූහීති එත්ථ **මාතුරක්ඛිතා** නාම මාතරා රක්ඛිතා, යථා පුරිසෙන සහ සංවාසං න කප්පෙති, එවං මාතරා රක්ඛිතාති අත්ථො. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙපි ''මාතා රක්ඛති ගොපෙති, ඉස්සරියං කාරෙති, වසං වත්තෙතී''ති (පාරා. 304) වුත්තං. **පිතුරක්ඛිතාදීසූ**ති ''පිතුරක්ඛිතා, මාතාපිතුරක්ඛිතා, භාතුරක්ඛිතා, භගිනිරක්ඛිතා, ඤාතිරක්ඛිතා, ගොත්තරක්ඛිතා, ධම්මරක්ඛිතා, සාරක්ඛා, සපරිදණ්ඩා''ති (පාරා. 303) එවං වුත්තෙසු පිතුරක්ඛිතාදීසු. යථා ච එත්ථ, එවං ''පිතුරක්ඛිතං බ්‍රූහී''තිආදීසුපි නයො වෙදිතබ්බො.

සඞ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා ගිලානස්ස වා කිච්චෙන ගච්ඡන්තස්සාති (පාරා. අට්ඨ. 2.340) එත්ථ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස උපොසථාගාරං වා කිඤ්චි වා විප්පකතං හොති. තත්ථ කාරුකානං හත්ථවෙතනත්ථාය උපාසකො වා උපාසිකාය සන්තිකං භික්ඛුං පහිණෙය්‍ය, උපාසිකා වා උපාසකස්ස, එවරූපෙන සඞ්ඝකිච්චෙන ගච්ඡන්තස්ස අනාපත්ති. චෙතියකම්මෙ කරියමානෙපි එසෙව නයො. ගිලානස්ස භෙසජ්ජත්ථායපි උපාසකෙන වා උපාසිකාය සන්තිකං, උපාසිකාය වා උපාසකස්ස සන්තිකං පහිතස්ස ගච්ඡතො අනාපත්ති.

කිඤ්චාපි එත්ථ ''ඉත්ථී නාම මනුස්සිත්ථී, න යක්ඛී න පෙතී න තිරච්ඡානගතා. පුරිසො නාම මනුස්සපුරිසො, න යක්ඛො''තිආදි (සාරත්ථ. ටී. 2.341) නත්ථි, තථාපි මනුස්සජාතිකාව ඉත්ථිපුරිසා ඉධ අධිප්පෙතාති ආහ **''තෙසං මනුස්සජාතිකතා''**ති. **නනාලංවචනීයතා**ති යථාවුත්තනයෙන පරිච්චත්තා අලංවචනීයා. නිවාරණත්ථො හි එත්ථ අලං-සද්දො. න අලංවචනීයා **නාලංවචනීයා,** න නාලංවචනීයා, තස්සා භාවො නනාලංවචනීයතා, ''අලංවචනීයතා''ඉච්චෙව වුත්තං හොති.

පණ්ණත්තින්ති, ඉමං සික්ඛාපදං. **කායවිකාරෙනා**ති සීසුක්ඛිපනාදිකායවිකාරෙන. **තථෙව වීමංසිත්වා තථෙව පච්චාහරන්තස්සා**ති හත්ථමුද්දාදිනා කායවිකාරෙන වීමංසිත්වා පුන ආගන්ත්වා තථෙව ආරොචෙන්තස්ස. **ආගමිස්සතී**ති තව සන්තිකෙ ධම්මස්සවනාදිඅත්ථං ආගමිස්සති. **කෙනචි වුත්තෙ**ති ආසනසාලාදීසු නිසින්නස්ස කෙනචි පුරිසෙන වුත්තෙ. සචෙ හි ඛීණාසවස්ස මාතාපිතරො කුජ්ඣිත්වා අලංවචනීයා හොන්ති, තඤ්ච භික්ඛුං ඝරං උපගතං පිතා වදති ''මාතා තෙ, තාත, මං මහල්ලකං ඡඩ්ඩෙත්වා ඤාතිකුලං ගතා, ගච්ඡ නං මං උපට්ඨාතුං පෙසෙහී''ති. සො චෙ ගන්ත්වා තං වත්වා පුන පිතුනො තස්සා ආගමනං වා අනාගමනං වා ආරොචෙති, එවං ආරොචෙන්තස්ස තස්සපි කායවාචතො සමුට්ඨාති. තෙනාහ **''පණ්ණත්තිං අජානන්තස්ස පනා''**තිආදි. **ඛීණාසවස්සපී**ති එත්ථ පි-සද්දෙන සෙක්ඛපුථුජ්ජනානං වත්තබ්බමෙව නත්ථීති දීපෙති. **පිතුවචනෙනා**ති අත්තනො පිතුවචනෙන. **ගන්ත්වා**ති තස්සා සමීපං ගන්ත්වා. පණ්ණත්තිං, අලංවචනීයභාවඤ්චාති උභයං අජානන්තස්සපි කායවාචතො සමුට්ඨාති. **තදුභය**න්ති පණ්ණත්තිං, අලංවචනීයභාවඤ්ච. යං පන පණ්ණත්තිං ජානිත්වා එතෙහෙව තීහි නයෙහි සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජතො කායචිත්තතො, වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති. ඉමානි තීණි පණ්ණත්තිජානනචිත්තෙන ''සචිත්තකසමුට්ඨානානී''ති වුත්තං, තං අයුත්තං. න හි පණ්ණත්තිං ජානිත්වාපි ''නාලංවචනීයා''ති මඤ්ඤමානස්ස සචිත්තකෙහි සමුට්ඨානෙහි ආපත්ති සමුට්ඨාතීති වත්තුං යුජ්ජති වීතික්කමචෙතනාය අසම්භවතො.

සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

සඤ්ඤාචිකාය පනාති එත්ථ සන්ති අත්තවාචකො තතියත්ථෙ නිපාතො, **යාචිකාති** භාවසාධනො, තෙසඤ්ච මජ්ඣෙපදලොපසමාසො. **පනාති** නිපාතමත්තමෙව. තෙනාහ **“සයං පවත්තිතයාචනා වුච්චතී”**ති. යා හි අත්තනා පවත්තිතා, සා අත්තනො නාම හොතීති ආහ **“තස්මා”**තිආදි. නනු න සක්කා යාචනායෙව කුටිං කාතුන්ති අනුයොගං සන්ධාය තස්සාධිප්පායත්ථං දස්සෙතුං **“සයං යාචිතකෙහී”**තිආදිමාහ. තත්ථ **සයං යාචිතකෙහීති** “වාසිං දෙථ, ඵරසුං දෙථා”තිආදිනා (පාරා. 342) සයං යාචිතකෙහි. **උපකරණෙහීති** වාසියාදීහි. පරෙන භණ්ඩසාමිකෙන “මම ඉද”න්ති අපරිච්චාගාරක්ඛණගොපනවසෙන පරිග්ගහිතං **පරපරිග්ගහිතකං,** පරසන්තකන්ති වුත්තං හොති. **මූලච්ඡෙදවසෙනාති** මූලස්ස ඡින්දනවසෙන, පරසන්තකභාවතො මොචෙත්වා අත්තනො සන්තකං කත්වාති වුත්තං හොති. එවඤ්හි අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතට්ඨානතො යාචන්තස්ස අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තියා දුක්කටං. **තාවකාලිකං පන වට්ටතීති** තාවකාලිකං කත්වා යාචිතුං වට්ටති. සකකම්මං න යාචිතබ්බාති පාණාතිපාතසික්ඛාපදරක්ඛණත්ථං වුත්තං. “හත්ථකම්මං දෙථා”ති අනියමෙත්වාපි න යාචිතබ්බා. එවං යාචිතා හි තෙ “සාධු, භන්තෙ”ති භික්ඛුං උය්‍යොජෙත්වා මිගෙපි මාරෙත්වා ආහරෙය්‍යුං. නියමෙත්වා පන “විහාරෙ කිඤ්චි කත්තබ්බං අත්ථි, තත්ථ හත්ථකම්මං දෙථා”ති යාචිතබ්බා. “කුටි නාම උල්ලිත්තා වා හොති, අවලිත්තා වා උල්ලිත්තාවලිත්තා වා”ති (පාරා. 345) පදභාජනෙ වුත්තත්තා **“කුටින්ති උල්ලිත්තාදීසු අඤ්ඤතර”**න්ති වුත්තං. තත්ථ උද්ධං මුඛං ලිත්තා **උල්ලිත්තා.** අන්තො ලිම්පන්තා හි එවං ලිම්පන්ති. අධො මුඛං ලිත්තා **අවලිත්තා.** බහි ලිම්පන්තා හි එවං ලිම්පන්ති. තෙනාහ **“තත්ථ උල්ලිත්තා නාමා”**තිආදි. **පිට්ඨසඞ්ඝාටොති** ද්වාරබාහා. **“සුධාය වා මත්තිකාය වා”**ති එතෙන ඨපෙත්වා ඉමෙ ද්වෙ ලෙපෙ අවසෙසො භස්මාගොමයාදිභෙදො අලෙපොති දස්සෙති.

යස්මා පන සඤ්ඤාචිකාය කුටිං කරොන්තෙනාපි ඉධ වුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං, තස්මා **“සයං වා කරොන්තෙන ආණත්තියා වා කාරාපෙන්තෙනා”**ති වුත්තං. එත්ථ ච **“සයං වා කරොන්තෙනා”**ති ඉමිනා සාමත්ථියතො ලබ්භමානමත්ථමාහ, න තු පදත්ථතො. **“ආණත්තියා වා කාරාපෙන්තෙනා”**ති (පාරා. අට්ඨ. 2.348-349) පන පදත්ථතො. එවඤ්ච කත්වා යදි පන “කරොන්තෙන වා කාරාපෙන්තෙන වා”ති වදෙය්‍ය, බ්‍යඤ්ජනං විලොමිතං භවෙය්‍ය. න හි කාරාපෙන්තො කරොන්තො නාම හොතීති එදිසී චොදනා අනවකාසාති දට්ඨබ්බං. නත්ථි සාමී පති එතිස්සාති **අසාමිකා,** තං අසාමිකං, අනිස්සරන්ති අත්ථො. අනිස්සරතා චෙත්ථ කාරාපනෙනාති ආහ **“කාරෙතා දායකෙන විරහිත”**න්ති. **උද්දෙසොති** උද්දිසිතබ්බො.

තත්‍රාති සාමිස්මිං භුම්මවචනන්ති ආහ **“තස්සා කුටියා”**ති. **දීඝසොති** නිස්සක්කවචනන්ති ආහ **“දීඝතො”**ති. **බහිකුට්ටෙති** කුට්ටස්ස බහි, ථුසෙන මිස්සකො පිණ්ඩො **ථුසපිණ්ඩො,** තස්ස පරියන්තො **ථුසපිණ්ඩපරියන්තො,** තෙන, ථුසමිස්සකමත්තිකාපිණ්ඩපරියන්තෙනාති වුත්තං හොති. ථුසපිණ්ඩස්සූපරි සෙතකම්මං පන අබ්බොහාරිකං. අබ්භන්තරෙ භවො **අබ්භන්තරිමො,** තෙන. **යත්ථාති** යස්සං කුටියං. **පමාණයුත්තොති** පකතිවිදත්ථියා නවවිදත්ථිපමාණො. “තිරියං සත්තන්තරා”ති (පාරා. 348) උක්කංසතො පමාණස්ස වුත්තත්තා **“හෙට්ඨිමකොටියා චතුහත්ථවිත්ථාරා න හොතී”**ති වුත්තං.

සොධෙත්වාති සමතලසීමමණ්ඩලසදිසං කත්වා. **පදභාජනෙ වුත්තනයෙන සඞ්ඝං තික්ඛත්තුං යාචිත්වාති** “සඞ්ඝං උපසඞ්කමිත්වා එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා වුඩ්ඪානං භික්ඛූනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා එවමස්ස වචනීයො ‘අහං, භන්තෙ, සඤ්ඤාචිකාය කුටිං කත්තුකාමො අසාමිකං අත්තුද්දෙසං, සොහං, භන්තෙ, සඞ්ඝං කුටිවත්ථුඔලොකනං යාචාමී’”ති (පාරා. 349) පදභාජනෙ වුත්තනයෙන තික්ඛත්තුං යාචිත්වා. **සඞ්ඝෙන වා සම්මතාති** පදභාජනියං (පාරා. 350) වුත්තෙන ඤත්තිදුතියකම්මෙන, අපලොකනකම්මවසෙන වා සඞ්ඝෙන සම්මතා. **වත්ථූති** කුටිවත්ථු. **අනාරම්භන්ති** අනුපද්දවං. පරිතො කමති ගච්ඡති එත්ථාති **පරික්කමනං,** තෙන සහ වත්තතීති **සපරික්කමනං,** සඋපචාරන්ති අත්ථො. තෙනාහ **“තෙහි භික්ඛූහී”**තිආදි.

කිපිල්ලිකාදීනන්ති එත්ථ **කිපිල්ලිකා** (පාරා. අට්ඨ. 2.353) නාම රත්තකාළපිඞ්ගලාදිභෙදා යා කාචි, තා ආදි යෙසං තානි **කිපිල්ලිකාදීනි,** තෙසං. **ආදිසද්දෙන** උපචිකාදීනං සඞ්ගහණං. **ආසයොති** නිබද්ධවසනට්ඨානං, සො ආදි යෙසං තෙ **ආසයාදයො,** තෙහි. **ආදිසද්දෙන** චෙත්ථ නිස්සිතස්ස ගහණං. **සොළසහි උපද්දවෙහීති** “කිපිල්ලිකානං වා ආසයො හොති, උපචිකානං වා උන්දූරානං වා අහීනං වා විච්ඡිකානං වා සතපදීනං වා හත්ථීනං වා අස්සානං වා සීහානං වා බ්‍යග්ඝානං වා දීපීනං වා අච්ඡානං වා තරච්ඡානං වා යෙසං කෙසඤ්චි තිරච්ඡානගතානං පාණානං වා ආසයො හොති, පුබ්බණ්ණනිස්සිතං වා හොති, අපරණ්ණඅබ්භාඝාතආඝාතනසුසානඋය්‍යානරාජවත්ථුහත්ථිසාලාඅස්සසාලාබන්ධනාගාරපානාගාරසූනරච්ඡාචච්චරසභාසංසරණනිස්සිතං වා හොතී”ති (පාරා. 353) එවං වුත්තෙහි සොළසහි උපද්දවෙහි. තත්ථ ච **අබ්භාඝාතං** (පාරා. අට්ඨ. 2.353) නාම කාරණාඝරං. **ආඝාතනං** නාම ධම්මගන්ධිකා. **සුසානන්ති** මහාසුසානං. **සංසරණං** නාම අනිබ්බිජ්ඣගමනීයො ගතපච්චාගතමග්ගො.

ආවිජ්ඣිතුං සක්කුණෙය්‍යතායාති ඡින්නතටාදීනමභාවතො අනුපරියායිතුං සක්කුණෙය්‍යතාය. **තෙන භික්ඛුනාති** කුටිකාරකෙන භික්ඛුනා. **යාචිතෙහීති** “එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා වුඩ්ඪානං භික්ඛූනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා එවමස්ස වචනීයො ‘අහං, භන්තෙ, සඤ්ඤාචිකාය කුටිං කත්තුකාමො අසාමිකං අත්තුද්දෙසං, සොහං, භන්තෙ, සඞ්ඝං කුටිවත්ථුදෙසනං යාචාමී’”ති (පාරා. 351) තික්ඛත්තුං යාචිතෙහි. **ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙනාති** –

> “සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, අයං ඉත්ථන්නාමො භික්ඛු සඤ්ඤාචිකාය කුටිං කත්තුකාමො අසාමිකං අත්තුද්දෙසං, සො සඞ්ඝං කුටිවත්ථුදෙසනං යාචති. යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඞ්ඝො ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො කුටිවත්ථුං දෙසෙය්‍ය. එසා ඤත්ති. සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, අයං ඉත්ථන්නාමො භික්ඛු සඤ්ඤාචිකාය කුටිං කත්තුකාමො අසාමිකං අත්තුද්දෙසං, සො සඞ්ඝං කුටිවත්ථුදෙසනං යාචති. සඞ්ඝො ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො කුටිවත්ථුං දෙසෙති, යස්සායස්මතො ඛමති ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො කුටිවත්ථුස්ස දෙසනා, සො තුණ්හස්ස. යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍ය. දෙසිතං සඞ්ඝෙන ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො කුටිවත්ථු, ඛමති සඞ්ඝස්ස, තස්මා තුණ්හී, එවමෙතං ධාරයාමී”ති –

එවං පදභාජනෙ වුත්තෙන ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන. **ආළවිකා** නාම ආළවිරට්ඨෙ ජාතා දාරකා, තෙ පබ්බජිතකාලෙපි “ආළවිකා”ත්වෙව පඤ්ඤායිංසු. තෙ සන්ධාය වුත්තං **ආළවිකෙ භික්ඛූ”**ති. **ලෙපෙ ඝට්ටිතෙති** (පාරා. අට්ඨ. 2.353) අන්තොලෙපෙ වා අන්තොලෙපෙන සද්ධිං භිත්තිඤ්ච ඡදනඤ්ච එකාබද්ධං කත්වා ඝට්ටිතෙ, බහිලෙපෙ වා බහිලෙපෙන සද්ධිං ඝට්ටිතෙ. **ද්වෙ ච දුක්කටානි** සාරම්භඅපරික්කමනවසෙන. **උභයවිපන්නාති** උභයෙහි දෙසනාපමාණෙහි විපන්නා විරහිතා උභයවිපන්නා, අදෙසිතවත්ථුකා පමාණාතික්කන්තාති අත්ථො. **තස්මින්ති** ද්වාරබන්ධෙ වා වාතපානෙ වා. **ලෙපො න ඝට්ටියතීති** පුබ්බෙ දින්නලෙපො ද්වාරබන්ධෙන වා වාතපානෙන වා සද්ධිං න ඝට්ටියති, එකාබද්ධං හුත්වා න තිට්ඨතීති වුත්තං හොති. **තන්ති** ද්වාරබන්ධං වා වාතපානං වා පරාමසති.

පඨමමෙවාති ලෙපකිච්චස්ස නිට්ඨිතත්තා ද්වාරබන්ධවාතපානානං ඨපනතො පුබ්බෙයෙව, ලෙපස්ස නිට්ඨිතක්ඛණෙයෙවාති අධිප්පායො. ‘‘භික්ඛු කුටිං කරොති දෙසිතවත්ථුකං පමාණිකං සාරම්භං සපරික්කමනං, ආපත්ති දුක්කටස්ස. භික්ඛු කුටිං කරොති දෙසිතවත්ථුකං පමාණිකං අනාරම්භං අපරික්කමනං, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති (පාරා. 355) පදභාජනියං වුත්තත්තා **‘‘කෙවලං සාරම්භායා’’**තිආදි වුත්තං. **විප්පකතන්ති** අනිට්ඨිතං. **අඤ්ඤස්ස දදතො වාති** අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස වා සඞ්ඝස්ස වා දදතො ච. **ගුහා** නාම ඉට්ඨකගුහා වා සිලාගුහා වා දාරුගුහා වා භූමිගුහා වා. **තිණකුටි** නාම සත්තභූමිකොපි පාසාදො තිණච්ඡදනො ‘‘තිණකුටිකා’’ති වුච්චති. **අඤ්ඤස්සාති** ආචරියස්ස වා උපජ්ඣායස්ස වා සඞ්ඝස්ස වා. **වාසාගාරං ඨපෙත්වාති** (පාරා. අට්ඨ. 2.364) අත්තනො වසනත්ථාය වාසාගාරං ඨපෙත්වා. **උපොසථාගාරාදීසූති** එත්ථ **ආදි**සද්දෙන ජන්තාඝරභොජනසාලාඅග්ගිසාලානං ගහණං. **හෙට්ඨිමපමාණසම්භවොති** චතුහත්ථවිත්ථාරීණතා. **අදෙසාපෙත්වා කරොතොති** වත්ථුං අදෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කන්තං, පමාණයුත්තං වා කරොතො. එත්ථ ච වත්ථුනො අදෙසාපනං **අකිරියා.** කුටිකරණං **කිරියා.**

කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

මහන්තං ලාති ගණ්හාතීති **මහල්ලකො,** තං මහල්ලකං. යො ච යං ගණ්හාති, සො තස්ස අත්ථීති ආහ **‘‘මහන්තභාවො එතස්ස අත්ථීති මහල්ලකො’’**ති. සො ච මහන්තභාවො කෙන, කුතො වාති ආහ **‘‘සසාමිකභාවෙනා’’**තිආදි. න කෙවලං සසාමිකභාවෙනෙවාති ආහ **‘‘යස්මා වා’’**තිආදි. යදි එවං අථ කස්මා ‘‘මහල්ලකො නාම විහාරො සසාමිකො වුච්චතී’’ති (පාරා. 367) එත්තකමෙව පදභාජනෙ වුත්තන්ති ආහ **‘‘යස්මා පනා’’**තිආදි. විහරන්ති එත්ථාති **විහාරො,** ආවාසො. මාතිකායං **භික්ඛූ වා අනභිනෙය්‍යාති** එත්ථ **වා**-සද්දො ‘‘අයං වා සො මහානාගො’’තිආදීසු විය අවධාරණත්ථො.

කොසම්බියන්ති (සාරත්ථ. ටී. 2.365) එවංනාමකෙ නගරෙ. තස්ස කිර නගරස්ස ආරාමපොක්ඛරණිආදීසු තෙසු තෙසු ඨානෙසු කොසම්බරුක්ඛාව උස්සන්නා අහෙසුං, තස්මා තං ‘‘කොසම්බී’’ති සඞ්ඛං ගච්ඡති. ‘‘කුසුම්බස්ස නාම ඉසිනො අස්සමතො අවිදූරෙ මාපිතත්තා’’ති එකෙ. **ඡන්නත්ථෙරං ආරබ්භාති** යො අභිනික්ඛමනකාලෙ සද්ධිං නික්ඛන්තො, යස්ස ච සත්ථාරා පරිනිබ්බානකාලෙ බ්‍රහ්මදණ්ඩො (චූළව. 445) ආණත්තො, තං ඡන්නත්ථෙරං ආරබ්භ. **චෙතියරුක්ඛන්ති** චිත්තීකතට්ඨෙන **චෙතියං,** පූජාරහානං දෙවට්ඨානානමෙතං අධිවචනං, ‘‘චෙතිය’’න්ති සම්මතං රුක්ඛං **චෙතියරුක්ඛං.** වත්ථුනො අදෙසනාය ආපජ්ජනතො **‘‘අකිරියමත්තතො සමුට්ඨානභාවො’’**ති වුත්තං. **මත්ත**-සද්දෙන කිරියතො සමුට්ඨානතං පටික්ඛිපති. කෙචි පන ‘‘වත්ථුඅදෙසනාය, කුටිකරණෙන ච සමුට්ඨානතො කිරියාකිරියතො සමුට්ඨාතී’’ති වදන්ති. පමාණනියමාභාවොව විසෙසො.

විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. දුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා

දූසීයතීති **දුට්ඨො,** දූසෙති පරං විනාසෙතීති **දොසො.** තෙනාහ **‘‘දූසිතො චෙවා’’**තිආදි. ඉදානි ‘‘දූසිතො චෙව දූසකො චා’’ති ඉමිනා සඞ්ඛෙපෙන වුත්තමෙවත්ථං විත්ථාරෙත්වා දස්සෙතුං **‘‘උප්පන්නෙ හි දොසෙ’’**තිආදිමාහ. **පකතිභාවං ජහාපිතොති** (සාරත්ථ. ටී. 2.385-386) සොම්මභාවං ජහාපිතොති අත්ථො, විකාරමාපාදිතොති වුත්තං හොති. **ආකාරනානත්තෙනාති** දූසිතාකාරස්ස චෙව දූසකාකාරස්ස චාති ඉමෙසං ද්වින්නං ආකාරානං නානාභාවෙන. **නප්පතීතොති** පීතිසුඛාදීහි න අභිගතො අනුපගතො, න උපගතොති අත්ථො. යො ච පීතිසුඛාදීහි අනුපගතො, සො තෙහි වජ්ජිතො නාම හොතීති ආහ **‘‘පීතිසුඛාදීහි විවජ්ජිතො’’**ති. යො ච තෙහි වජ්ජිතො, න සො තෙහි අභිසටො නාම හොතීති ආහ **‘‘න අභිසටො’’**ති, පීතිසුඛාදීහි න පත්ථටොති අත්ථො. නාස්ස මූලන්ති **අමූලකං.** තං පන අමූලකත්තං යස්මා චොදකවසෙන අධිප්පෙතං, න චුදිතකවසෙන, තස්මා තදත්ථං දස්සෙතුං **‘‘යං චොදකෙනා’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **යන්ති** පාරාජිකං. **එතන්ති** චුදිතකස්ස ආපන්නානාපන්නත්තං. **ඉධාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ.

ඉදානි අත්තනා වුත්තමෙව දිට්ඨාදිං විවරිතුං **‘‘එත්ථ චා’’**තිආදි වුත්තං. **තථෙවාති** ‘‘පසාදසොතෙන වා දිබ්බසොතෙන වා’’ති ඉමමත්ථං අතිදිසති. **පරිසඞ්කිතං** (පාරා. අට්ඨ. 2.385-386) පන තිවිධං දිට්ඨපරිසඞ්කිතං, සුතපරිසඞ්කිතං, මුතපරිසඞ්කිතන්ති. තත්ථ භික්ඛුඤ්ච මාතුගාමඤ්ච තථාරූපෙ ඨානෙ දිස්වා ‘‘අද්ධා ඉමෙහි කත’’න්ති වා ‘‘කරිස්සන්තී’’ති වා පරිසඞ්කිතං, ඉදං **දිට්ඨපරිසඞ්කිතං** නාම. අන්ධකාරෙ වා පටිච්ඡන්නොකාසෙ වා භික්ඛුස්ස ච මාතුගාමස්ස ච වචනං සුත්වා දුතියස්ස අත්ථිභාවං අජානතො පුබ්බෙ වුත්තනයෙන පරිසඞ්කිතං, ඉදං **සුතපරිසඞ්කිතං** නාම. ධුත්තෙහි ඉත්ථීහි සද්ධිං පච්චන්තවිහාරෙ මණ්ඩපෙ වා සාලාදීසු වා පුප්ඵගන්ධමංසසුරාදීනි අනුභවිත්වා ගතට්ඨානං දිස්වා ‘‘කෙන නු ඛො ඉදං කත’’න්ති වීමංසන්තෙන තත්‍ර කෙනචි භික්ඛුනා ගන්ධාදීහි පූජා කතා හොති, භෙසජ්ජත්ථාය අරිට්ඨං වා පීතං, සො තස්ස ගන්ධං ඝායිත්වා ‘‘අයං සො භවිස්සතී’’ති පරිසඞ්කිතං, ඉදං **මුතපරිසඞ්කිතං** නාම. එවං තිවිධස්ස පරිසඞ්කිතස්ස අභාවො **අපරිසඞ්කිතං.** තෙනාහ **‘‘දිට්ඨසුතමුතවසෙන චෙතසා අපරිසඞ්කිත’’**න්ති. තඤ්ච පනෙතං දිට්ඨාදිකං න කෙවලං අත්තනො වාති ආහ **‘‘අත්තනො වා පරස්ස වා’’**ති. යස්මා ‘‘ත්වං පණ්ඩකො’’තිආදිවචනෙනාපි චොදයතො ආපත්තියෙව, තස්මා **‘‘භික්ඛුනො අනුරූපෙසු එකූනවීසතියා අඤ්ඤතරෙනා’’**ති වුත්තං. යදි එවං අථ කස්මා පදභාජනෙ ‘‘පාරාජිකෙන ධම්මෙනාති චතුන්නං අඤ්ඤතරෙනා’’ති (පාරා. 386) වුත්තන්ති ආහ **‘‘පදභාජනෙ පනා’’**තිආදි. උපසග්ගනිපාතානං වාචකසද්දසන්නිධානෙ තදත්ථජොතනභාවෙන පවත්තනතො **‘‘ධංසෙය්‍යා’’**ති වුත්තං. ධංසනඤ්චෙත්ථ අභිභවනං. තෙනාහ **‘‘අභිභවෙය්‍යා’’**ති. **‘‘ත්වං මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවී’’තිආදිනා නයෙන පවත්තාති** ‘‘ත්වං මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවි, අදින්නං ආදියි, මනුස්සං ඝාතයිත්ථ, අභූතං ආරොචයිත්ථා’’ති එවං පවත්තා. එත්ථ ච ‘‘අස්සමණොසී’ති අවන්දනකාරණස්ස අවුත්තත්තා අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නො න වන්දිතබ්බො’’ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං අවන්දියෙසු අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නස්ස අවුත්තත්තා, ‘‘පච්ඡා උපසම්පන්නෙන පුරෙ උපසම්පන්නො වන්දියො’’ති (පරි. 468) වුත්තත්තා ච. ඉදං පන අත්තනා වත්තබ්බං දස්සෙතුං වුත්තං.

සමීපෙති ද්වාදසහත්ථපමාණෙ පදෙසෙ. සික්ඛාපච්චක්ඛානමෙව හි හත්ථමුද්දාය සීසං න එති, ඉදං පන අනුද්ධංසනං, අභූතාරොචනඤ්ච එතියෙව. තෙනාහ **‘‘හත්ථමුද්දාය එව වා’’**ති. **බ්‍රහ්මචරියාති** බ්‍රහ්මං සෙට්ඨං පසත්ථං චරියන්ති **බ්‍රහ්මචරියං,** බ්‍රහ්මූනං වා සෙට්ඨානං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඅරියසාවකානං, බ්‍රහ්මානඤ්ච චරියන්ති **බ්‍රහ්මචරියං,** තම්හා බ්‍රහ්මචරියා. තෙනාහ **‘‘සෙට්ඨචරියා’’**ති.

සාධු වතස්ස එකන්තෙන භද්දකං භවෙය්‍ය. ‘‘තජ්ජනීයකම්මාදිසත්තවිධම්පි කම්මං කරිස්සාමා’’ති ආපත්තියා චොදෙන්තස්ස අධිප්පායො **කම්මාධිප්පායො.** ‘‘ආපත්තිතො වුට්ඨාපෙස්සාමා’’ති අධිප්පායො **වුට්ඨානාධිප්පායො. අනුවිජ්ජනාධිප්පායොති** වීමංසනාධිප්පායො, උපපරික්ඛාධිප්පායො. **අනුවිජ්ජකෙනාති** සඞ්ඝමජ්ඣෙ ඔතිණ්ණං අධිකරණං විනිච්ඡිනිතුං නිසින්නෙන විනයධරෙන. **කිං තෙ දිට්ඨන්ති** තයා කිං දිට්ඨං, පඨමං පාරාජිකං අජ්ඣාපජ්ජන්තො දිට්ඨො, දුතියං තතියං චතුත්ථං පාරාජිකං ආපජ්ජන්තො දිට්ඨොති වුත්තං හොති. **ආදිසද්දෙන** ‘‘කින්ති තෙ දිට්ඨං, කදා තෙ දිට්ඨං, කත්ථ තෙ දිට්ඨ’’න්ති ඉමං නයං සඞ්ගණ්හාති.

සමනත්ථාය පවත්තමානෙහි සමථෙහි අධිකාතබ්බන්ති **අධිකරණං.** යථා හි සමනවසෙන සමථානං විවාදාදීසු අධිකතභාවො, එවං විවාදාදීනං තෙහි අධිකත්තබ්බතාති. තෙනාහ **‘‘සමථෙහි අධිකරණීයභාවෙනා’’**තිආදි. ඉමිනා හි අධිකරණසද්දස්ස කම්මසාධනතා වුත්තා. **අධිකරණන්ති** විවාදාධිකරණං අනුවාදාධිකරණං ආපත්තාධිකරණං කිච්චාධිකරණන්ති චතුබ්බිධං අධිකරණං. විවාදාදීනි අධිකරණානි සමෙන්ති වූපසමෙන්තීති **සමථා, සම්මුඛාවිනයාදයො.** අථ වා අධිකරීයන්ති එත්ථාති **අධිකරණං.** කෙ අධිකරීයන්ති? සමථා. කථං අධිකරීයන්ති? සමනවසෙන. අධිකරණං සමෙන්ති වූපසමෙන්තීතිපි **සමථාති** එවම්පෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. ආපත්තාධිකරණං ඨපෙත්වා සෙසාධිකරණෙහි චොදනාය අභාවතො **‘‘ඉදං පන පාරාජිකසඞ්ඛාතං ආපත්තාධිකරණමෙව අධිප්පෙත’’**න්ති වුත්තං. ආපත්තියෙව අධිකරණං **ආපත්තාධිකරණං. අනුද්ධංසිතක්ඛණෙයෙව සඞ්ඝාදිසෙසො,** සො ච තඞ්ඛණෙයෙව ජානාතීති අධිප්පායො.

මෙත්තියභූමජකෙති මෙත්තියඤ්ච භූමජකඤ්ච. ඡබ්බග්ගියානං අග්ගපුරිසා එතෙ. **සුද්ධං වාති** පාරාජිකමනාපන්නං වා. **‘‘සචෙ සො තඞ්ඛණෙයෙව ජානාතී’’**ති ඉමිනා ආවජ්ජනසමයමාහ. තඞ්ඛණෙයෙව ජානනං නාම දුක්කරං, සමයෙන ආවජ්ජිත්වා ඤාතෙ පන ඤාතමෙව හොති. පච්ඡා වෙ ජානාති, සීසං න එති.
සික්ඛාපච්චක්ඛානඅභූතාරොචනදුට්ඨුල්ලවාචාඅත්තකාමදුට්ඨදොසභූතාරොචනසික්ඛාපදානීති සබ්බානෙව හි ඉමානි එකපරිච්ඡෙදානි. යස්මා පන පරම්මුඛා සත්තහිපි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි වදතො දුක්කටමෙව, තස්මා **‘‘පරම්මුඛා චොදෙන්තස්ස පන සීසං න එතී’’**ති වුත්තං. **වුත්තනයාපත්තියොති** ‘‘චාවාය චාවායා’’තිආදිනා වුත්තනයා සඞ්ඝාදිසෙසදුක්කටාපත්තියො. **තථෙවාති** චාවාය චාවායෙව. **වදන්තස්සාති** සත්තහිපි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි උපසම්පන්නං සම්මුඛා වදන්තස්ස. **වුත්තනයෙනෙවාති** චාවාය චාවායෙව. ඔකාසං කාරෙත්වා උපසම්පන්නං සම්මුඛා වදන්තස්ස චාවාය චාවාය පාචිත්තියන්ති ආහ **‘‘ඔකාසං කාරෙත්වා වදන්තස්ස පාචිත්තියමෙවා’’**ති. **එවසද්දෙන** දුක්කටං නිවත්තියති. අසම්මුඛා සත්තහිපි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි වදන්තස්ස දුක්කටං. **සත්තවිධම්පි කම්මන්ති** තජ්ජනීයං, නියසං, පබ්බාජනීයං, පටිසාරණීයං, තිවිධඤ්ච උක්ඛෙපනීයන්ති සත්තවිධම්පි කම්මං.

උපොසථං වා පවාරණං වා ඨපෙන්තස්ස ච ඔකාසකම්මං නත්ථීති එත්ථ උපොසථතො පුරෙ වා පච්ඡා වා ඨපිතොපි අට්ඨපිතො හොති. ඛෙත්තෙ ඨපිතො පන ඨපිතො හොති, තස්මා ‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, අජ්ජුපොසථො පන්නරසො, යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඞ්ඝො උපොසථං කරෙය්‍යා’’ති එත්ථ යාව **රෙ**-කාරං භණති, තාව ඨපෙතබ්බො, ඉදං ඛෙත්තං. **ය්‍ය**-කාරෙ පන වුත්තෙ ඨපෙන්තෙන පච්ඡා ඨපිතො නාම හොති . ‘‘සුණාතු මෙ’’ති අනාරද්ධෙ ඨපෙන්තෙන පුරෙ ඨපිතො හොති. පවාරණාඨපනං පන සබ්බසඞ්ගාහිකං, පුග්ගලිකඤ්චාති දුවිධං. තත්ථ සබ්බසඞ්ගාහිකෙ ‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො…පෙ…. සඞ්ඝො තෙවාචිකං පවාරෙය්‍යා’’ති **සු**-කාරතො යාව **රෙ**-කාරො, තාව අපරියොසිතාව හොති පවාරණා, එත්ථන්තරෙ එකපදෙපි ඨපෙන්තෙන ඨපිතා හොති පවාරණා. **ය්‍ය**-කාරෙ පන පත්තෙ පරියොසිතාව හොති, තස්මා තතො පට්ඨාය ඨපෙන්තෙන අට්ඨපිතා හොති.
පුග්ගලිකට්ඨපනෙ පන ‘‘සඞ්ඝං, භන්තෙ, පවාරෙමි…පෙ…. තතියම්පි භන්තෙ සඞ්ඝං පවාරෙමි දිට්ඨෙන වා…පෙ…. පස්සන්තො පටි’’ති (මහාව. 210) **සං**-කාරතො යාව අයං සබ්බපච්ඡිමො **ටි**-කාරො, තාව අපරියොසිතාව හොති පවාරණා, එත්ථන්තරෙ එකපදෙපි ඨපෙන්තෙන ඨපිතා හොති පවාරණා. ‘‘කරිස්සාමී’’ති වුත්තෙ පන පරියොසිතා හොති, තස්මා ‘‘කරිස්සාමී’’ති එතස්මිං පදෙ සම්පත්තෙ ඨපිතාපි අට්ඨපිතා හොති. එසෙව නයො ද්වෙවාචිකඑකවාචිකසමානවස්සිකාසු. එතාසුපි හි **ටි**-කාරාවසානංයෙව ඨපනක්ඛෙත්තන්ති. තෙනාහ **‘‘ඨපනක්ඛෙත්තං පන ජානිතබ්බ’’**න්ති. **ඔසටෙ වත්ථුස්මින්ති** චොදකෙන අත්තනා වත්තබ්බෙ සඞ්ඝමජ්ඣෙ උදාහටෙ. **ඉදඤ්ච ඉදඤ්ච කරොතීති** පාණාතිපාතං, අදින්නාදානඤ්ච කරොති, ජාතරූපරජතඤ්ච පටිග්ගණ්හාති. **අසුකො ච අසුකො ච අස්සමණො, අනුපාසකොති** අක්කොසාධිප්පායෙන පරම්මුඛා වදන්තස්ස දුක්කටං, සම්මුඛා වදන්තස්ස පන පාචිත්තියමෙව. තෙනාහ **‘‘සචෙ පන ඔදිස්ස නියමෙත්වා’’**තිආදි. **සඞ්ඛ්‍යූපගමනන්ති** වොහාරූපගමනං.

දුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. අඤ්ඤභාගියසික්ඛාපදවණ්ණනා

අඤ්ඤභාගස්සාති අඤ්ඤකොට්ඨාසස්ස, යං චොදෙතුකාමො, තස්ස ජාතිආදිතො අඤ්ඤස්ස තිරච්ඡානජාතිආදිකොට්ඨාසස්සාති වුත්තං හොති. **ඉදන්ති** නපුංසකනිද්දෙසෙන ඡගලකාදිං නිද්දිසති, අයං ඡගලකාදිකොති අත්ථො, අධිකරණසද්දාපෙක්ඛාය වා නපුංසකනිද්දෙසො, ඉදං ඡගලකාදිසඞ්ඛාතං අධිකරණන්ති වුත්තං හොති. **අඤ්ඤභාගො වාති** තිරච්ඡානජාතිආදිභෙදො අඤ්ඤො කොට්ඨාසො වා. **අස්සාති** ඡගලකාදිකස්ස . **අඤ්ඤභාගියං** ඡගලකාදි. එත්ථ ච ‘‘අඤ්ඤභාගසම්බන්ධි අඤ්ඤභාගිය’’න්ති පඨමවිග්ගහස්ස අත්ථො, ‘‘අඤ්ඤභාගවන්තං අඤ්ඤභාගිය’’න්ති දුතියවිග්ගහස්ස. ඨපෙත්වා පන තිරච්ඡානජාතිආදිකං පරමත්ථතො විසුං ඡගලකාදිකෙ අසතිපි ‘‘පටිමාය සරීර’’න්තිආදීසු විය අභෙදෙපි භෙදකප්පනාය පවත්තලොකවොහාරවසෙන **‘‘අඤ්ඤභාගස්ස ඉදං, අඤ්ඤභාගො වා අස්ස අත්ථී’’**ති වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. අධිකරීයති එත්ථාති **අධිකරණං.** තෙනාහ **‘‘ආධාරො වෙදිතබ්බො’’**ති. ආධරීයති අස්මින්ති **ආධාරො,** පතිට්ඨානං. තෙනාහ **‘‘වත්ථු අධිට්ඨානන්ති වුත්තං හොතී’’**ති.

ඉදානි ‘‘අඤ්ඤභාගස්ස ඉද’’න්තිආදිනා සඞ්ඛෙපෙන වුත්තමෙවත්ථං කෙවලං නයදස්සනත්ථං අට්ඨුප්පත්තියං ආගතමෙව ගහෙත්වා විභජන්තො **‘‘යො හි සො’’**තිආදිමාහ. තෙන නනු අනාගතෙ එවං චොදෙන්තානං පාපභික්ඛූනං ලෙසොකාසපිදහනත්ථං ඉදං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, න පන මෙත්තියභූමජකානං. තෙසඤ්හි ආදිකම්මිකත්තා අනාපත්ති, තස්මා සාමඤ්ඤෙන අත්ථො විභජිතබ්බො. න පන ‘‘යො හි සො අට්ඨුප්පත්තියං දබ්බො මල්ලපුත්තො’’තිආදිනා විසෙසෙනාති එදිසී චොදනා අනවකාසාති දට්ඨබ්බං. **හීති** කාරණත්ථෙ නිපාතො, යස්මාති වුත්තං හොති. **අට්ඨුප්පත්තියන්ති** අත්ථස්ස උප්පත්ති අත්ථුප්පත්ති, අත්ථුප්පත්තියෙව **අට්ඨුප්පත්ති,** තස්සං අට්ඨුප්පත්තියං, සික්ඛාපදස්ස නිදානෙති වුත්තං හොති. **ඡගලකොති** සෙතඡගලකො. **සොති** ඡගලකො. ඉමස්ස

පන ''හොති''ති ඉමිනා සම්බන්ධො. **අඤ්ඤස්ස...පෙ.... ඡගලකභාවස්ස වාති** ''තිරච්ඡානජාතියා චෙව ඡගලකභාවස්ස වා''ති සඞ්ඛාතස්ස අඤ්ඤස්ස භාගස්ස කොට්ඨාසස්ස, පක්ඛස්සාති අත්ථො.

කුතොයමඤ්ඤො, යතො ''අඤ්ඤස්ස භාගස්සා''ති වුත්තන්ති ආහ **''ය්වායං...පෙ.... තතො''**ති. තත්ථ **මනුස්සජාති චෙව භික්ඛුභාවො චාති** යො අයං භාගො කොට්ඨාසො පක්ඛොති සම්බන්ධො, ''මනුස්සජාති චෙව භික්ඛුභාවො චා''ති සඞ්ඛාතො යො අයං භාගො කොට්ඨාසො පක්ඛොති අත්ථො. **තතොති** ''මනුස්සජාති චෙව භික්ඛුභාවො චා''ති භාගතො. **සො වා අඤ්ඤභාගොති** යථාවුත්තතිරච්ඡානජාතිඡගලකභාවසඞ්ඛාතො සො අඤ්ඤභාගො වා. **අස්සාති** ඡගලකස්ස. **අත්ථීති** උපලබ්භති. **තස්මාති** යස්මා අඤ්ඤභාගස්ස ඡගලකො හොති, යස්මා ච සො වා අඤ්ඤභාගො අස්ස අත්ථි, තස්මා. **අඤ්ඤභාගියසඞ්ඛ්‍යං ලභතීති** එත්ථ ''සො ය්වාය''න්ති ඉධ සො-සද්දමෙව ආනෙත්වා සො අඤ්ඤභාගියසඞ්ඛං ලභතීති යොජෙතබ්බං, ''සො''ති වා පාඨසෙසො දට්ඨබ්බො. **ච**-සද්දො සමුච්චයත්ථො. සො පන අධිකරණසද්දතො පරං දට්ඨබ්බො, ''අධිකරණ''න්ති ච වෙදිතබ්බොති. **තෙසන්ති** මෙත්තියභූමජකානං. **ඉමං මයං දබ්බං මල්ලපුත්තං නාම කරොමාති** ඡගලකං අජිකාය විප්පටිපජ්ජන්තං දිස්වා ''මයං, ආවුසො, ඉමං ඡගලකං දබ්බං මල්ලපුත්තං නාම කරොමා''ති වදන්තානං. **නාමකරණසඤ්ඤායාති** නාමකරණසඞ්ඛාතාය සඤ්ඤාය. එත්ථාපි ''යො සො''තිආදිකං ආනෙත්වා තස්සා නාමකරණසඤ්ඤාය යො සො අට්ඨුප්පත්තියං ''දබ්බො මල්ලපුත්තො නාමා''ති ඡගලකො වුත්තො, සො යස්මා ආධාරො වත්ථු අධිට්ඨානන්ති යොජෙතබ්බං.

ඉදානි කථමෙතං විඤ්ඤායති ''අධිකරණ''න්ති චෙත්ථ ආධාරො වෙදිතබ්බො, න විවාදාධිකරණාදීසු අඤ්ඤතරන්ති අනුයොගං සන්ධායාහ **''තඤ්හි සන්ධායා''**තිආදි. තත්ථ **තන්ති** තස්සා නාමකරණසඤ්ඤාය අධිට්ඨානභූතං ඡගලකං පච්චාමසති. විවාදාධිකරණාදීසු අඤ්ඤතරං සන්ධාය න වුත්තන්ති සම්බන්ධො. තත්ථ කාරණං පුච්ඡති **''කස්මා''**ති. කාරණමාහ **''අසම්භවතො''**ති. ඉදානි තමෙව අසම්භවං පාකටං කත්වා දස්සෙතුං **''න හි''**තිආදි වුත්තං. න හි උපාදියිංසූති සම්බන්ධො. **උපාදියිංසූති** ගණ්හිංසු. කිං චතුන්නං අධිකරණානම්පි ලෙසො අත්ථි, යෙනෙවං වුත්තන්ති ආහ **''න ච චතුන්නං අධිකරණාන''**න්තිආදි. ඉදානි තමෙව සමත්ථෙතුං **''ජාතිලෙසාදයො හි''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ ජාතියෙව ලෙසො **ජාතිලෙසො. ආදිසද්දෙන** නාමලෙසාදීනං ගහණං. හොති චෙත්ථ –

> ''ලෙසා ජාතිනාමගොත්ත-ලිඞ්ගාපත්තිවසාපි ච;
> පත්තචීවරුපජ්ඣායා-චරියාවාසවසා දසා''ති.

ආපත්තිලෙසො නාම ලහුකං ආපත්තිං ආපජ්ජන්තො දිට්ඨො හොති. තඤ්චෙ පාරාජිකෙන චොදෙති ''අස්සමණොසි, අසක්‍යපුත්තියොසී''ති, ආපත්ති වාචාය වාචාය සඞ්ඝාදිසෙසස්සාති (පාරා. 396) එවං ආපත්තිලෙසම්පි පුග්ගලස්මිංයෙව ආරොපෙත්වා වුත්තත්තා **''පුග්ගලානංයෙව ලෙසා වුත්තා''**ති වුත්තං . **තඤ්ච ''දබ්බො මල්ලපුත්තො''ති නාමන්ති** මෙත්තියභූමජකෙහි ඡගලකස්ස කතං තං ''දබ්බො මල්ලපුත්තො''ති නාමඤ්ච. එවං අසම්භවං දස්සෙත්වා ඉදානි ඉමිනාව පසඞ්ගෙන දෙසලෙසසද්දානං අත්ථං සංවණ්ණෙතුං **''එත්ථ චා''**තිආදිමාහ. **එත්ථාති** එතෙසු ද්වීසු දෙසලෙසෙසු. **දෙසො** නාම ජාතිආදිභෙදො වොහාරො. තෙනාහ **''ජාතිආදීසූ''**තිආදි. **අඤ්ඤම්පි වත්ථුන්ති** යස්මිං වත්ථුස්මිං පතිට්ඨිතං, තං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤම්පි වත්ථුං. කථං සිලිස්සතීති ආහ **''වොහාරමත්තෙනෙවා''**තිආදි, වොහාරමත්තෙනෙව, න තු අත්ථතොති අධිප්පායො. **''ඊසකං අල්ලීයතී''**ති ඉමිනා ''ලෙසො''ති ලිස අල්ලීභාවෙති ඉමස්ස රූපන්ති දස්සෙති. කිඤ්චාපි දෙසලෙසානං වුත්තනයෙන බ්‍යඤ්ජනතො නානාකරණං අත්ථි, අත්ථතො පන නත්ථීති ආහ **''ජාතිආදීනංයෙව අඤ්ඤතරකොට්ඨාසස්සෙතං අධිවචන''**න්ති.

යදි පන නාමකරණසඤ්ඤාය ආධාරභූතං ඡගලකං සන්ධාය ''අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්සා''ති වුත්තං, අථ කස්මා පදභාජනෙ තං අවිභජිත්වා ''අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්සාති ආපත්තඤ්ඤභාගියං වා හොති අධිකරණඤ්ඤභාගියං වා''තිආදි (පාරා. 393) වුත්තන්ති ආහ **''පදභාජනෙ පනා''**තිආදි. **තන්ති** ආධාරසඞ්ඛාතං අධිකරණං. **ආවිභූතං** පාකටං. **අත්ථුද්ධාරවසෙනාති** තෙන වත්තබ්බඅත්ථානං උද්ධරණවසෙන. නනු ච ''අත්ථමත්තං පති සද්දා අභිනිවිසන්තී''ති න එකෙන සද්දෙන අනෙකත්ථා අභිධීයන්තීති? සච්චමෙතං සද්දවිසෙසෙ අපෙක්ඛිතෙ, තෙසං තෙසං පන අත්ථානං අධිකරණසද්දවචනීයතාසාමඤ්ඤං උපාදාය වුච්චමානො අයං විචාරො අධිකරණසද්දස්ස අත්ථුද්ධාරොති වුත්තො. තෙනෙවාහ **''අධිකරණන්ති වචනසාමඤ්ඤතො අත්ථුද්ධාරවසෙන පවත්තානි චත්තාරි අධිකරණානී''**ති. **අඤ්ඤභාගියතාති** අඤ්ඤපක්ඛියතා. **තබ්භාගියතාති** තප්පක්ඛියතා. **අපාකටා** පදභාජනතො අඤ්ඤත්‍ර දස්සිතට්ඨානාභාවතො. **අවසානෙ ආපත්තඤ්ඤභාගියෙන චොදනඤ්චාති** ''භික්ඛු සඞ්ඝාදිසෙසං අජ්ඣාපජ්ජන්තො දිට්ඨො හොති, සඞ්ඝාදිසෙසෙ සඞ්ඝාදිසෙසදිට්ඨි හොති, තඤ්චෙ පාරාජිකෙන චොදෙති''තිආදිචොදනං සන්ධාය වුත්තං **''අධිකරණඤ්ඤභාගිය''**න්ති. එකමෙකඤ්හි අධිකරණං ඉතරෙසං තිණ්ණං තිණ්ණං අඤ්ඤභාගියං අඤ්ඤපක්ඛියං අඤ්ඤකොට්ඨාසියං හොති වත්ථුවිසභාගත්තා. **ආදිසද්දෙන** ''කථං අධිකරණං අධිකරණස්ස අඤ්ඤභාගිය''න්තිආදිකො පදවිභාගො සඞ්ගහිතො.

කිඤ්චි දෙසං ලෙසමත්තං උපාදායාති එත්ථ යං වත්තබ්බං, තස්සාපි අසම්භවදස්සනප්පසඞ්ගෙන හෙට්ඨා වුත්තත්තා **''සෙසා විනිච්ඡයකථා අට්ඨමෙ වුත්තසදිසායෙවා''**ති වුත්තං. තත්ථ **සෙසා විනිච්ඡයකථාති** ''පාරාජිකෙනාති භික්ඛුනො අනුරූපෙසු එකූනවීසතියා අඤ්ඤතරෙනා''තිආදිකා (කඞ්ඛා. අට්ඨ. දුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා) විනිච්ඡයකථා. **වුත්තසදිසායෙවාති** එත්ථ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ යා වත්තබ්බා, තෙන සික්ඛාපදෙන සාධාරණභූතා සා වුත්තසදිසායෙවාති අධිප්පෙතා, න අසාධාරණභූතා අපුබ්බවණ්ණනාය අධිප්පෙතත්තා. තෙනෙවාහ **''අයං පනා''**තිආදි. **පුරිමස්මිං** සික්ඛාපදෙපි තථාසඤ්ඤිනො අනාපත්තිකත්තා **''ඉධ චා''**ති වුත්තං. **තථාසඤ්ඤිනොපීති** ''පාරාජිකංයෙව අයං ආපන්නො''ති එවංසඤ්ඤිනොපි. **ඉතිසද්දො** ආදිඅත්ථො වා පකාරත්ථො වා. තෙන කෙනචි භික්ඛුනා අඤ්ඤො කොචි ඛත්තියජාතිකො පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො දිට්ඨො හොති, අථ සො අඤ්ඤං අත්තනො වෙරිං ඛත්තියජාතිකං භික්ඛුං පස්සිත්වා තං ඛත්තියජාතිලෙසං ගහෙත්වා එවං චොදෙති ''ඛත්තියො මයා දිට්ඨො පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො, ත්වං ඛත්තියො පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නොසි, අථ වා ත්වං සො ඛත්තියො, න අඤ්ඤො, පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නොසි, අස්සමණොසි, අසක්‍යපුත්තියොසි, නත්ථි තයා සද්ධිං උපොසථො වා පවාරණා වා සඞ්ඝකම්මං වා''ති, ආපත්ති වාචාය වාචාය සඞ්ඝාදිසෙසස්ස. එත්ථ ච තෙසං ඛත්තියානං අඤ්ඤමඤ්ඤං අසදිසස්ස තස්ස තස්ස දීඝාදිනො වා දිට්ඨාදිනො වා වසෙන අඤ්ඤභාගියතා, ඛත්තියජාතිපඤ්ඤත්තියා ආධාරවසෙන අධිකරණතා ච වෙදිතබ්බා. එස නයො නාමලෙසාදීසුපි.

ආපත්තිලෙසෙ පන කෙනචි භික්ඛුනා කොචි භික්ඛු ලහුකං ආපත්තිං ආපජ්ජන්තො දිට්ඨො හොති, සො චෙතං භික්ඛුං පාරාජිකෙන චොදෙති, ආපත්ති වාචාය වාචාය සඞ්ඝාදිසෙසස්ස. යදි එවං කථං අඤ්ඤභාගියං අධිකරණං හොතීති? යඤ්හි සො ලහුකං ආපත්තිං ආපන්නො, තං පාරාජිකස්ස අඤ්ඤභාගියං අධිකරණං, තස්ස පන අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්ස ලෙසො නාම. යො සො

සබ්බඛත්තියානං සාධාරණො ඛත්තියභාවො විය සබ්බාපත්තීනං සාධාරණො ආපත්තිභාවො. එතෙනෙව උපායෙන ‘‘කෙනචි භික්ඛුනා කොචි භික්ඛු සඞ්ඝාදිසෙසං අජ්ඣාපජ්ජන්තො දිට්ඨො හොති’’තිආදිකං විසෙසං සඞ්ගණ්හාති.

අඤ්ඤභාගියසික්ඛං යො, නෙව සික්ඛති යුත්තිතො;
ගච්ඡෙ විනයවිඤ්ඤූහි, අඤ්ඤභාගියතංව සො. (වජිර. ටී. පාරාජික 408);

අඤ්ඤභාගියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සඞ්ඝභෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා

සහිතස්සාති කායචිත්තෙහි එකීභූතස්ස. තෙනාහ **‘‘චිත්තෙන ච සරීරෙන ච අවියුත්තස්සාති අත්ථො’’**ති. **අස්සාති** ‘‘සමග්ගස්සා’’ති පදස්ස. **සමානසංවාසකොති** සමානො එකුපොසථාදිභෙදො සංවාසො අස්සාති සමානසංවාසකො, ලද්ධිනානාසංවාසකෙන වා කම්මනානාසංවාසකෙන වා විරහිතො. **කායසාමග්ගිදානතොති** කායෙන, කායස්ස වා සාමග්ගියා සහිතභාවස්ස දානතො, තෙසු තෙසු සඞ්ඝකම්මෙසු හත්ථපාසූපගමනතොති වුත්තං හොති. **කථං නාමායං භිජ්ජෙය්‍යාති** අයං සඞ්ඝො කෙන නු ඛො උපායෙන වග්ගො භවෙය්‍ය. **වායාමෙය්‍යාති** උස්සාහං කරෙය්‍ය, පක්ඛං පරියෙසෙය්‍ය, ගණං බන්ධෙය්‍යාති වුත්තං හොති. අත්තනො ඵලං කරොතීති **කරණං,** යං කිඤ්චි කාරණං, අධිකං කරණන්ති **අධිකරණං,** විසෙසකාරණං, විසෙසකාරණඤ්ච සඞ්ඝභෙදස්සාති වුත්තං **‘‘භෙදනස්සා’’**තිආදි. **භෙදකරවත්ථුවසෙන අට්ඨාරසවිධන්ති** –

‘‘ඉධුපාලි භික්ඛූ අධම්මං ‘ධම්මො’ති දීපෙන්ති, ධම්මං ‘අධම්මො’ති දීපෙන්ති. අවිනයං ‘විනයො’ති දීපෙන්ති, විනයං ‘අවිනයො’ති දීපෙන්ති. අභාසිතං අලපිතං තථාගතෙන ‘භාසිතං ලපිතං තථාගතෙනා’ති දීපෙන්ති, භාසිතං ලපිතං තථාගතෙන ‘අභාසිතං අලපිතං තථාගතෙනා’ති දීපෙන්ති. අනාචිණ්ණං තථාගතෙන ‘ආචිණ්ණං තථාගතෙනා’ති දීපෙන්ති, ආචිණ්ණං තථාගතෙන ‘අනාචිණ්ණං තථාගතෙනා’ති දීපෙන්ති. අපඤ්ඤත්තං තථාගතෙන ‘පඤ්ඤත්තං තථාගතෙනා’ති දීපෙන්ති, පඤ්ඤත්තං තථාගතෙන ‘අපඤ්ඤත්තං තථාගතෙනා’ති දීපෙන්ති. අනාපත්තිං ‘ආපත්තී’ති දීපෙන්ති, ආපත්තිං ‘අනාපත්තී’ති දීපෙන්ති. ලහුකං ආපත්තිං ‘ගරුකා ආපත්තී’ති දීපෙන්ති, ගරුකං ආපත්තිං ‘ලහුකා ආපත්තී’ති දීපෙන්ති. සාවසෙසං ආපත්තිං ‘අනවසෙසා ආපත්තී’ති දීපෙන්ති, අනවසෙසං ආපත්තිං ‘සාවසෙසා ආපත්තී’ති දීපෙන්ති. දුට්ඨුල්ලං ආපත්තිං ‘අදුට්ඨුල්ලා ආපත්තී’ති දීපෙන්ති, අදුට්ඨුල්ලං ආපත්තිං ‘දුට්ඨුල්ලා ආපත්තී’ති දීපෙන්ති’’ති (චූළව. 352) –

එවං **කම්මක්ඛන්ධකෙ** වුත්තානං අට්ඨාරසන්නං භෙදකරණානං වසෙන අට්ඨාරසවිධං. කාරණඤ්හි තදායත්තවුත්තිතාය ඵලං එත්ථ වසතීති **‘‘වත්ථූ’’**ති වුච්චති. හොන්ති චෙත්ථ –

‘‘ධම්මවිනයභාසිතා-චිණ්ණපඤ්ඤත්තිකා දුකා;
ආපත්තිලහුදුට්ඨුල්ල-සාවසෙසදුකානි ච.

‘‘එතානට්ඨාරස ‘භෙද-කරවත්ථූ’ති වුච්චරෙ;
විපල්ලාසගහිතානි, වාදමූලූපනිස්සයා’’ති.

පග්ගය්හාති පග්ගහිතං අබ්භුස්සිතං පාකටං කත්වා. **තිට්ඨෙය්‍යාති** යථාසමාදින්නං, යථාපග්ගහිතමෙව ච කත්වා අච්ඡෙය්‍ය. යස්මා පන එවං පග්ගණ්හතා, තිට්ඨතා ච තං දීපිතඤ්චෙව අවිනිස්සට්ඨඤ්ච හොති, තස්මා **‘‘දීපෙය්‍ය චෙව නප්පටිනිස්සජ්ජෙය්‍ය චා’’**ති වුත්තං. කිච දූරෙ සුත්වා ගන්ත්වා අවදන්තානං දුක්කටන්ති ආහ **‘‘සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙනා’’**තිආදි. **පි**-සද්දො චෙත්ථ අට්ඨානප්පයුත්තො, තස්ස ‘‘අඩ්ඪයොජනමත්ත’’න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්ථ **‘‘අඩ්ඪයොජනමත්ත’’**න්ති ඉමිනා එකවිහාරෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථීති දීපෙති. **‘‘ගන්ත්වා’’**ති ඉමිනා දූතං වා පණ්ණං වා පෙසෙත්වා වදතොපි ආපත්තිමොක්ඛො නත්ථි, සයමෙව පන ගන්ත්වා ‘‘ගරුකො ඛො, ආවුසො, සඞ්ඝභෙදො, මා සඞ්ඝභෙදාය පරක්කමී’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.411) නිවාරෙතබ්බොති දීපෙති.

සමාගච්ඡතූති එකීභවතු. එකීභාවො ච සමානලද්ධිවසෙන හොතීති ආහ **‘‘එකලද්ධිකො හොතූ’’**ති. එකා ලද්ධි ගහණං අස්සාති **එකලද්ධිකො,** එකදිට්ඨිකොති අත්ථො. **අඤ්ඤමඤ්ඤසම්පත්තියාති** අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සමානදිට්ඨිචිත්තතාසඞ්ඛාතාය සම්පත්තියා. ‘‘අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගුණලාභාදිකාය සම්පත්තියා’’ති කෙචි. අසමග්ගො හි විසුං පාතිමොක්ඛං උද්දිසති, බහිසීමායං වා අනුපරිවෙණියං වාති න එකුද්දෙසො. තෙනාහ **‘‘එකතො පවත්තපාතිමොක්ඛුද්දෙසොති අත්ථො’’**ති. **අප්පටිනිස්සජ්ජතො දුක්කටන්ති** විසුං විසුං වදන්තානං ගණනාය දුක්කටං. **සමනුභාසනකම්මං කාතබ්බන්ති** යාවතතියං සමනුභාසනකම්මං කාතබ්බං, ‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, අයං ඉත්ථන්නාමො භික්ඛු සමග්ගස්ස සඞ්ඝස්ස භෙදාය පරක්කමතී’’තිආදිනා (පාරා. 413) පදභාජනෙ වුත්තාහි ඤත්තිචතුත්ථාහි තීහි සමනුභාසනකම්මවාචාහි කම්මං කාතබ්බන්ති වුත්තං හොති. **‘‘භෙදාය පරක්කමෙය්‍යා’’**ති විසුං වුත්තත්තා භෙදනසංවත්තනිකස්ස අධිකරණස්ස සමාදාය පග්ගණ්හනතො පුබ්බෙපි පක්ඛපරියෙසනාදිවසෙන සඞ්ඝභෙදාය පරක්කමන්තස්ස සමනුභාසනකම්මං කාතබ්බන්ති වෙදිතබ්බං. පටිනිස්සජ්ජන්තස්ස අනාපත්තිභාවතො **‘‘සොත්ථිභාවො තස්ස භික්ඛුනො’’**ති වුත්තං.

කිඤ්චාපි භික්ඛුනී සඞ්ඝං න භින්දති, අපිච ඛො භෙදාය පරක්කමතීති **‘‘සාධාරණපඤ්ඤත්ති’’**ති වුත්තං. සඞ්ඝාදිසෙසං අජ්ඣාපජ්ජන්තස්ස ඤත්තියා දුක්කටං, ද්වීහි කම්මවාචාහි ථුල්ලච්චයා ච පටිප්පස්සම්භන්තීති ආහ **‘‘සමනුභාසනකම්මෙ’’**තිආදි. **තඤ්ච දුක්කටං තෙ ච ථුල්ලච්චයා පටිප්පස්සම්භන්තීති** යඤ්ච ඤත්තිපරියොසානෙ දුක්කටං ආපන්නො, යෙ ච ද්වීහි කම්මවාචාහි ථුල්ලච්චයෙ, තා තිස්සොපි ආපත්තියො ලිඞ්ගපරිවත්තෙන අසාධාරණාපත්තියො විය පටිප්පස්සම්භන්ති. සචෙ පනස්ස ඤත්තිපරියොසානෙ ලජ්ජිධම්මො ඔක්කමති, සංවරො උප්පජ්ජති, තං පටිනිස්සජ්ජති, ඤත්තියා දුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති. අථ තං න පටිනිස්සජ්ජති, භෙදාය පරක්කමති චෙව භෙදනසංවත්තනිකං අධිකරණං සමාදාය පග්ගය්හ තිට්ඨති ච, ඤත්තිදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති, පඨමකම්මවාචාය ථුල්ලච්චයෙ පතිට්ඨාති. එස නයො ඉතරකම්මවාචායම්පි. අසමනුභාසියමානස්ස අප්පටිනිස්සජ්ජන්තස්සාපි සඞ්ඝාදිසෙසෙන අනාපත්ති. පටිනිස්සජ්ජන්තස්සාපි ඤත්තිතො පුබ්බෙ වා ඤත්තික්ඛණෙ වා

ඤත්තිපරියොසානෙ වා පඨමාය වා අනුස්සාවනාය දුතියාය වා තතියාය වා යාව **ය්‍ය**-කාරං න සම්පාපුණාති, තාව පටිනිස්සජ්ජන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසෙන අනාපත්ති. තෙනාහ **“අසමනුභාසියමානස්ස වා”**තිආදි.

එත්ථ පන (පාරා. අට්ඨ. 2.416) ‘‘දෙවදත්තො සමග්ගස්ස සඞ්ඝස්ස භෙදාය පරක්කමි, තස්මිං වත්ථුස්මි’’න්ති (පරි. 17) පරිවාරෙ ආගතත්තා දෙවදත්තො ආදිකම්මිකො, සො ච ඛො සඞ්ඝභෙදාය පරක්කමනස්සෙව, න අප්පටිනිස්සජ්ජනස්ස. න හි තස්ස තං කම්මං කතං. කථමිදං ජානිතබ්බන්ති චෙ? සුත්තතො. තථා හි ‘‘අරිට්ඨො භික්ඛු ගද්ධබාධිපුබ්බො පාපිකාය දිට්ඨියා යාවතතියං සමනුභාසනාය න පටිනිස්සජ්ජි, තස්මිං වත්ථුස්මි’’න්ති පරිවාරෙ ආගතත්තා අරිට්ඨස්ස කම්මං කතන්ති පඤ්ඤායති, න තථා දෙවදත්තස්ස. අථාපිස්ස කතෙන භවිතබ්බන්ති කොචි අත්තනො රුචිමත්තෙන වදෙය්‍ය, තථාපි අප්පටිනිස්සජ්ජනෙ ආදිකම්මිකස්ස අනාපත්ති නාම නත්ථි. න හි පඤ්ඤත්තං සික්ඛාපදං වීතික්කමන්තස්ස අඤ්ඤත්‍ර ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතතො අනාපත්ති නාම දිස්සති. යම්පි අරිට්ඨසික්ඛාපදස්ස පදභාජනෙ අනාපත්තියං ‘‘ආදිකම්මිකස්සා’’ති පොත්ථකෙසු ලිඛිතං, තං පමාදලිඛිතං, පමාදලිඛිතභාවො ච තස්ස ‘‘පඨමං අරිට්ඨො භික්ඛු චොදෙතබ්බො, චොදෙත්වා සාරෙතබ්බො, සාරෙත්වා ආපත්තිං ආරොපෙතබ්බො’’ති (චූළව. 65) එවං කම්මක්ඛන්ධකෙ ආපත්තිරොපනතො වෙදිතබ්බො.

ඉධ භෙදාය පරක්කමනෙ ආදිකම්මිකස්ස දෙවදත්තස්ස යස්මා තං කම්මං න කතං (පාරා. අට්ඨ. 2.416), තස්මාස්ස ආපත්තියෙව න ජාතා. සික්ඛාපදං පන තං ආරබ්භ පඤ්ඤත්තන්ති කත්වා **“ආදිකම්මිකො”**ති වුත්තො. ඉති ආපත්තියා අභාවතොයෙවස්ස අනාපත්ති වුත්තා. සා පනෙසා කිඤ්චාපි ‘‘අසමනුභාසියමානස්සා’’ති ඉමිනාව සිද්ධා. යස්මා පන අසමනුභාසියමානො නාම යස්ස කෙවලං සමනුභාසනං න කරොන්ති, සො වුච්චති, න ආදිකම්මිකො. අයඤ්ච දෙවදත්තො ආදිකම්මිකොයෙව. තස්මා ‘‘ආදිකම්මිකස්සා’’ති (පාරා. 416) වුත්තං. එතෙනෙව උපායෙන ඨපෙත්වා අරිට්ඨසික්ඛාපදං සබ්බසමනුභාසනාසු විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. කායවාචාචිත්තතො සමුට්ඨානතො **සමනුභාසනසමුට්ඨානං**. ‘‘පටිනිස්සජ්ජාමී’’ති කායවිකාරං වා වචීභෙදං වා අකරොන්තස්සෙව පන ආපජ්ජනතො **අකිරියං**. ‘‘නප්පටිනිස්සජ්ජාමී’’ති සඤ්ඤාය අභාවෙන මුච්චනතො **සඤ්ඤාවිමොක්ඛං**. ‘‘නප්පටිනිස්සජ්ජාමී’’ති ජානනචිත්තෙනෙව **සචිත්තකං**.

සඞ්ඝභෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. භෙදානුවත්තකසික්ඛාපදවණ්ණනා

තස්සෙවාති භෙදාය පරක්කමන්තස්සෙව. **ඛොති** නිපාතමත්තං. **පනාති** විසෙසෙ නිපාතො. යං වචනං සමග්ගෙපි වග්ගෙ අවයවභූතෙ කරොති භින්දති, තං කලහකාරකවචනං ඉධ ‘‘වග්ග’’න්ති වුච්චතීති ආහ **“වග්ගං අසාමග්ගිපක්ඛියවචනං වදන්ති”**ති. අසාමග්ගිපක්ඛෙ භවා **අසාමග්ගිපක්ඛියා,** කලහකාරකා, තෙසං වචනං **අසාමග්ගිපක්ඛියවචනං,** අසාමග්ගිපක්ඛෙ වා භවං වචනං **අසාමග්ගිපක්ඛියවචනං. “න හි සඞ්ඝො සඞ්ඝස්ස කම්මං කරොතී”**ති ඉදං නිග්ගහවසෙන කත්තබ්බං කම්මං සන්ධාය වුත්තං, උබ්බාහිකාදිකම්මං පන බහූනම්පි කාතුං වට්ටතියෙව. **ධම්මවාදීති** භූතවාදී. **විනයවාදීති** වූපසමවාදී. **ජානාති නොති** එත්ථාපි ‘‘ඡන්දඤ්ච රුචිඤ්චා’’ති ඉදං ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. තෙනාහ **“අම්හාකං ඡන්දාදීනි ජානාතී”**ති. **භාසතීති** එත්ථ ‘‘නො’’ති ඉදං විභත්තිවිපරිණාමෙන යුජ්ජති. තෙනාහ **“එවං කරොමාති අම්හෙහි සද්ධිං භාසතී”**ති. **“එත**”න්ති ඉමිනා තස්ස කම්මං පච්චාමට්ඨන්ති ආහ **“යං සො කරොතී”**තිආදි. **සොති** සඞ්ඝභෙදාය පරක්කමන්තො. **සමෙතායස්මන්තානන්ති** එත්ථ ‘‘චිත්ත’’න්ති අජ්ඣාහරිතබ්බන්ති ආහ **“ආයස්මන්තානං චිත්ත**”න්ති. **වුත්තසදිසායෙවාති** එත්ථ යං වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා අඤ්ඤභාගියසික්ඛාපදට්ඨකථාය වණ්ණනායං (කඞ්ඛා. අට්ඨ. අඤ්ඤභාගියසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තමෙව.

භෙදානුවත්තකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. දුබ්බචසික්ඛාපදවණ්ණනා

දුක්ඛෙන වත්තබ්බො අනුසාසිතුං අසක්කුණෙය්‍යො සභාවො අස්සාති **දුබ්බචජාතිකො,** විලොමභාවී. තෙනාහ **“දුබ්බචසභාවො”**තිආදි. **වත්තුං අසක්කුණෙය්‍යොති** කිස්මිඤ්චි වුච්චමානෙ අසහනතො ඔවදිතුං අසක්කුණෙය්‍යො. උද්දිසීයතීති **උද්දෙසො,** පාතිමොක්ඛො, තස්මිං පරියාපන්නා අන්තොගධා **උද්දෙසපරියාපන්නා,** තෙසු උද්දෙසපරියාපන්නෙසු. තෙනාහ **“උද්දෙසෙ”**තිආදි. අථ සබ්බානෙව සික්ඛාපදානි කථං පාතිමොක්ඛුද්දෙසපරියාපන්නානීති ආහ **“යස්ස සියා ආපත්ති, සො ‘ආවිකරෙය්‍යා’ති එවං සඞ්ගහිතත්තා”**ති. **“යස්ස සියා ආපත්ති”**ති ඉමිනා සබ්බාපි ආපත්තියො නිදානුද්දෙසෙ සඞ්ගහිතා එව හොන්ති. **සික්ඛාපදෙසූති** අධිසීලසික්ඛාය අධිගමූපායභූතෙසු විනයපඤ්ඤත්තීසූති අත්ථො. සො පන පාකටොයෙවාති අට්ඨකථායං න වුත්තො. **පඤ්චහි සහධම්මිකෙහීති** භික්ඛුභික්ඛුනිසාමණෙරසාමණෙරිසික්ඛමානාහි. **සික්ඛිතබ්බත්තාති** ලබ්භමානවසෙන සික්ඛිතබ්බත්තා. තථා හි තෙහි යථාසකං සික්ඛා සික්ඛීයති, න සබ්බා. **බුද්ධපඤ්ඤත්තෙනාති** බුද්ධෙන ඨපිතෙන, විහිතෙනාති අත්ථො. අථ වා **සහධම්මිකෙන** සකාරණෙන වුච්චමානොති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **වචනායාති** නිස්සක්කෙ සම්පදානවචනන්ති ආහ **“තතො මම වචනතො”**ති.

දුබ්බචසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. කුලදූසකසික්ඛාපදවණ්ණනා

නගරස්සාපි ගාමවිසෙසත්තා ඉධ ගාමග්ගහණෙනෙව නගරම්පි ගහිතන්ති ආහ **“නගරම්පි ගාමෙ අන්තොගධමෙවා”**ති, වා-සද්දෙන වා අනුත්තවිකප්පත්ථෙන ගහණන්ති එවං වුත්තං. එත්ථ ච අපාකාරපරික්ඛෙපො සාපණො **නිගමො,** සපාකාරාපණං **නගරං,** තංතංවිපරීතො **ගාමොති** ඉමෙසං තිණ්ණං විසෙසො දට්ඨබ්බො. **කුලානි දූසෙතීති** ඛත්තියබ්‍රාහ්මණවෙස්සසුද්දවසෙන චත්තාරි කුලානි විකාරං ආපාදෙති. දූසෙන්තො ච න අසුචිකද්දමාදීහි දූසෙති, අථ ඛො අත්තනො දුප්පටිපත්තියා තෙසං පසාදං විනාසෙති. තෙනාහ **“පුප්ඵදානාදීහී”**තිආදි. තත්ථ හරිත්වා වා හරාපෙත්වා වා පක්කොසිත්වා වා පක්කොසාපෙත්වා වා සයං වා උපගතානං (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) යස්ස කස්සචි අත්තනො සන්තකස්ස පුප්ඵස්ස කුලසඞ්ගහත්ථාය දානං **පුප්ඵදානං,** තං ආදි යෙසං තෙ **පුප්ඵදානාදයො,**

තෙහි පුප්ඵදානාදීහි. **ආදිසද්දෙන** (පාරා. 437) ඵලදානචුණ්ණමත්තිකාදන්තකට්ඨවෙළුවෙජ්ජිකාජඞ්ඝපෙසනිකානං ගහණං. **සද්ධං විනාසෙන්තොති** තථා අකරොන්තෙසු අඤ්ඤෙසු පෙසලෙසු භික්ඛූසු අප්පසාදං අදස්සනං ගමෙන්තො. පුප්ඵදානාදීහි ච තෙහි කතසඞ්ගහෙහි අඤ්ඤෙ පෙසලෙ තථා අකරොන්තෙ තෙ මනුස්සා ඉස්සන්ති න අල්ලීයන්තීති සො තෙසං පසාදං විනාසෙති නාමාති දට්ඨබ්බං. **පාපකා සමාචාරාති** බුද්ධප්පටිකුට්ඨත්තා ලාමකා සමාචාරා . තෙ පන යස්මා කුලසඞ්ගහත්ථං මාලාවච්ඡරොපනාදයො ඉධ අධිප්පෙතා, තස්මා **"මාලාවච්ඡරොපනාදයො"**ති වුත්තං. ආරාමාදිනමත්ථාය පන කප්පියවොහාරාදීහි රොපාපනාදිකං වට්ටති. තත්ථ **මාලාවච්ඡන්ති** තරුණපුප්ඵරුක්ඛං. තරුණකා හි පුප්ඵරුක්ඛාපි පුප්ඵගච්ඡාපි "මාලාවච්ඡා"ත්වෙව වුච්චන්ති, තස්ස රොපනං **මාලාවච්ඡරොපනං,** තං ආදි යෙසං තෙ **මාලාවච්ඡරොපනාදයො. ආදිසද්දෙන** චෙත්ථ රොපාපනසිඤ්චනසිඤ්චාපනඔචිනනඔචිනාපනගන්ථනගන්ථාපනානං ගහණං.

මාතිකායං **දිස්සන්තීති** යෙ පච්චක්ඛතො පස්සන්ති, තෙහි දිස්සන්ති. **සුය්‍යන්තීති** යෙ පරතො සුණන්ති, තෙහි සොතද්වාරෙන සුත්වා උපධාරීයන්ති. **දූට්ඨානීති** දූසිතානි. **අලං තෙ ඉධ වාසෙනාති** තව ඉධ වාසෙන අලං, මා ඉධ තව වාසො හොතූති අත්ථො. වාරණත්ථො හි ඉධ **අලං**-සද්දො. **පබ්බාජනීයකම්මකතොති** චොදෙත්වා සාරෙත්වා ආපත්තිං ආරොපෙත්වා "සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, ඉමෙ අස්සජිපුනබ්බසුකා"තිආදිනා (පාරා. 434) පදභාජනෙ වුත්තාය ඤත්තිචතුත්ථකම්මවාචාය කතපබ්බාජනීයකම්මො. **යස්මිඤ්ච විහාරෙ වසතීති** ගාමතො බහිවිහාරමාහ. **නෙව තස්මිං ගාමෙ…පෙ…. චරිතුං ලභතීති** සචෙපි ගාමො වා නිගමො වා ද්වාදසයොජනපරමො හොති, තියොජනපරමො ච විහාරො හොති, නෙව තස්මිං ගාමෙ වා නිගමෙ වා පිණ්ඩාය චරිතුං ලභති, න විහාරෙ වසිතුං. තස්මිං විහාරෙ වසන්තෙන සාමන්තගාමෙපි පිණ්ඩාය න චරිතබ්බං, සාමන්තවිහාරෙපි වසන්තෙන තස්මිං ගාමෙ පිණ්ඩාය න චරිතබ්බං. සාමන්තවිහාරෙ වසන්තෙන පන සාමන්තගාමෙ චරිතුං වට්ටති. **ආපජ්ජිතබ්බා ආපත්තියොති** කුලසඞ්ගහත්ථං අත්තනො සන්තකදානෙ දුක්කටං, ඉස්සරවතාය සඞ්ඝසන්තකදානෙ ථුල්ලච්චයං, පසය්හ දානෙ පාරාජිකන්ති ඉමා ආපත්තියො. මාතිකායං **"පක්කමතා යස්මා"**ති පබ්බාජනීයකම්මකතස්ස වත්තවසෙන වුත්තං. ආදිම්හි පන පබ්බාජනීයකම්මවසෙන දට්ඨබ්බං. **අස්සජිපුනබ්බසුකෙති** අස්සජිඤ්චෙව පුනබ්බසුකඤ්ච.

කුලදූසකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඞ්ඝාදිසෙසනිගමනවණ්ණනා

පඨමාපත්තිකාති අවයවෙන විග්ගහො සමුදායො සමාසත්ථොති ආහ **"පඨමං ආපත්ති එතෙසන්ති පඨමාපත්තිකා"**ති. **වීතික්කමනක්ඛණෙයෙවාති** වත්ථුවීතික්කමනක්ඛණෙයෙව. **එව**-කාරෙන සමනුභාසනකම්මක්ඛණං පටික්ඛිපති. අහස්ස යත්තකො පරිච්ඡෙදො **යාවතීහං.** තෙනාහ **"යත්තකානි අහානී"**ති. **අහානීති** ච දිවසානීති අත්ථො.

වත්ථුවසෙන වාති අසුචිමොචනාදිවීතික්කමමත්තවසෙන වා. **ඉදන්ති** ඉදං වීතික්කමං. **නාමමත්තවසෙන වා අයං ඉත්ථන්නාමා ආපත්තීති** "අයං සඞ්ඝාදිසෙසො නාම ආපත්ති"ති එවං විනා වත්ථුං නාමවසෙන වා. **මත්තසද්දෙන** චෙත්ථ වත්ථුං පටික්ඛිපති. පොත්ථකෙසු පන කත්ථචි "නාමගොත්තවසෙන වා"ති ලිඛන්ති, තං න සුන්දරං "අයං ඉත්ථන්නාමා ආපත්ති"ති වුත්තත්තා. ඉදානි නං කස්සචි න ආරොචෙස්සාමීති සම්බන්ධො. **ධුරං නික්ඛිපිත්වාති** ආරොචනෙ උස්සාහං ඨපෙත්වා. න කෙවලං වත්ථුනාමවසෙනෙව ආපත්තිසඤ්ඤී හුත්වා ඡාදෙන්තස්සෙව, අථ ඛො යොපි එවං අජානන්තො කෙවලං "ආපත්තිං ඡාදෙමී"ති ආපත්තිසඤ්ඤාය ඡාදෙති, තස්සපි ඡන්නා හොතීති වෙදිතබ්බං. සචෙ පනෙත්ථ අනාපත්තිසඤ්ඤී වා හොති, අඤ්ඤාපත්තික්ඛන්ධසඤ්ඤී වා වෙමතිකො වා හුත්වා "න දානි නං කස්සචි ආරොචෙස්සාමී"ති එවං ඡාදෙතුකාමොව ධුරං නික්ඛිපිත්වා අරුණං උට්ඨාපෙති, අච්ඡන්නාව හොතීති ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. අනාපත්ති පන ආපත්තිසඤ්ඤායපි අනාපත්තිසඤ්ඤායපි ඡාදෙන්තෙන අච්ඡාදිතාව හොති. ලහුකං වා "ගරුකා"ති ගරුකං වා "ලහුකා"ති ඡාදෙති, අලජ්ජිපක්ඛෙ තිට්ඨති, ආපත්ති පන අච්ඡන්නා හොති. ගරුකං "ලහුකා"ති මඤ්ඤමානො දෙසෙති, නෙව දෙසිතා හොති නච්ඡන්නා.

පකතො සභාවභූතො අත්තා අස්සාති **පකතත්තො,** න කම්මෙහි විකතත්තොති අත්ථො. තෙනාහ **"අනුක්ඛිත්තො සමානසංවාසකො"**ති. **වුත්තනයෙනෙවාති** "න දානි නං කස්සචි ආරොචෙස්සාමී"තිආදිනා වුත්තනෙව නයෙන. අථ "මය්හං සඞ්ඝෙන කම්මං කත"න්ති (චූළව. අට්ඨ. 102) අපකතත්තසඤ්ඤී හුත්වා ඡාදෙති, අච්ඡන්නාව හොති. අපකතත්තෙන පන පකතත්තසඤ්ඤිනා වා පකතත්තෙන අපකතත්තසඤ්ඤිනා වා ඡාදිතාපි අච්ඡන්නාව හොති. වුත්තම්පි චෙතං –

"ආපජ්ජති ගරුකං සාවසෙසං;
ඡාදෙති අනාදරියං පටිච්ච;
න භික්ඛුනී නො ච ඵුසෙය්‍ය වජ්ජං;
පඤ්හාමෙසා කුසලෙහි චින්තිතා"ති. (පරි. 481);

අයඤ්හි පඤ්හො උක්ඛිත්තකෙන කථිතො.

දසසු අන්තරායෙසු යං වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව. සචෙ පන යො භීරුකජාතිකතාය අන්ධකාරෙ අමනුස්සචණ්ඩමිගභයෙන අන්තරායිකසඤ්ඤී හුත්වා ඡාදෙති, අච්ඡන්නාව හොති. යස්සපි පබ්බතවිහාරෙ වසන්තස්ස කන්දරං වා නදිං වා අතික්කමිත්වා ආරොචෙතබ්බං හොති, අන්තරාමග්ගෙ ච චණ්ඩවාළඅමනුස්සාදිභයං අත්ථි, මග්ගෙ අජගරා නිපජ්ජන්ති, නදී පූරා හොති, එතස්මිං සතියෙව අන්තරායෙ අන්තරායිකසඤ්ඤී හුත්වා ඡාදෙති, අච්ඡන්නාව හොති. අන්තරායිකස්ස පන අන්තරායිකසඤ්ඤාය වා අනන්තරායිකසඤ්ඤාය වා ඡාදයතො අච්ඡන්නාව.

භික්ඛුනොති සභාගස්ස භික්ඛුනො. සචස්ස මුඛෙ අප්පමත්තකො ගණ්ඩො වා හොති, හනුකවාතො වා විජ්ඣති, දන්තො වා රුජ්ජති, භික්ඛා වා මන්දා ලද්ධා හොති, තාවතකෙන පන නෙව වත්තුං න සක්කොති, න ගන්තුං. අපිච ඛො "න සක්කොමී"ති සඤ්ඤී හොති, අයං **පහු හුත්වා අප්පහුසඤ්ඤී** නාම. ඉමිනා ඡාදිතාපි අච්ඡාදිතා. අප්පහුනා පන වත්තුං වා ගන්තුං වා අසමත්ථෙන පහුසඤ්ඤිනා වා අප්පහුසඤ්ඤිනා වා ඡාදිතාපි අච්ඡාදිතාව.

ඉදං උත්තානමෙවාති ඉදං අඞ්ගද්වයං උත්තානත්ථමෙව. සචෙ පන ''ඡාදෙස්සාමී''ති ධුරනික්ඛෙපං කත්වා පුරෙභත්තෙ වා පච්ඡාභත්තෙ වා පඨමයාමාදීසු වා ලජ්ජිධම්මං ඔක්කමති, අන්තොඅරුණෙයෙව ආරොචෙති, අයං **ඡාදෙතුකාමො න ඡාදෙති** නාම.

යස්ස පන අභික්ඛුකෙ ඨානෙ වසන්තස්ස ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා සභාගස්ස භික්ඛුනො ආගමනං ආගමෙන්තස්ස වා, සභාගස්ස සන්තිකං වා ගච්ඡන්තස්ස අඩ්ඪමාසොපි මාසොපි අතික්කමති, අයං **නච්ඡාදෙතුකාමො ඡාදෙති** නාම. අයම්පි අච්ඡන්නාව හොති.

යො පන ආපන්නමත්තොව අග්ගිං අක්කන්තපුරිසො විය සහසා අපක්කමිත්වා සභාගට්ඨානං ගන්ත්වා ආවි කරොති, අයං **නච්ඡාදෙතුකාමොව න ඡාදෙති** නාම. **සභාගමත්තමෙව පමාණන්**ති අවෙරිසභාගමත්තමෙව පමාණං. අවෙරිසභාගස්ස හි සන්තිකෙ ආරොචෙතබ්බං. යො පන විසභාගො හොති සුත්වා පකාසෙතුකාමො, එවරූපස්ස උපජ්ඣායස්සපි සන්තිකෙ න ආරොචෙතබ්බා. තත්ථ පුරෙභත්තං ආපත්තිං ආපන්නො හොතු, පච්ඡාභත්තං වා දිවා වා රත්තිං වා, යාව අරුණං න උග්ගච්ඡති, තාව ආරොචෙතබ්බං. උද්ධස්තෙ අරුණෙ පටිච්ඡන්නා හොති, පටිච්ඡාදනපච්චයා ච දුක්කටං ආපජ්ජති. **සඞ්ඛෙපතොති** සමාසතො. විත්ථාරතො පන **සමන්තපාසාදිකායං** වුත්තොති අධිප්පායො.

අකාමා පරිවත්ථබ්බන්ති අප්පටිකම්මකතාය ආපත්තියා සග්ගමොක්ඛාවරණභාවතො අනිච්ඡන්තෙනාපි පරිවසිතබ්බන්ති අත්ථො. තෙනාහ **''න කාමෙනා''**තිආදි. **පරිවාසං සමාදායාති** පරිවාසවත්තං සඞ්ඝමජ්ඣෙ සමාදියිත්වා. යදිපි චතුබ්බිධො පරිවාසො අප්පටිච්ඡන්නපරිවාසො, පටිච්ඡන්නපරිවාසො, සුද්ධන්තපරිවාසො, සමොධානපරිවාසොති, තථාපි අප්පටිච්ඡන්නපරිවාසො ඉධ න අධිප්පෙතොති ආහ **''තත්ථ පටිච්ඡන්න...පෙ.... තිවිධො පරිවාසො''**ති. **තත්ථාති** තස්මිං වාක්‍යෙ. පටිච්ඡන්නාය ආපත්තියා සති දාතබ්බො පරිවාසො පටිච්ඡන්නවිසයතාය **පටිච්ඡන්නපරිවාසො**. සුද්ධන්තතො පට්ඨාය දාතබ්බො පරිවාසො **සුද්ධන්තපරිවාසො**. සමොදහිත්වා දාතබ්බො පරිවාසො **සමොධානපරිවාසො**.

ඉදානි තෙ තිවිධෙයෙව පරිවාසෙ සරූපතො දස්සෙතුං **''තත්ථා''**තිආදිමාහ. **හීති** යස්මා. එකාහං පටිච්ඡන්නා **එකාහප්පටිච්ඡන්නා**. **වුත්තනයෙනාති** ''ආපත්ති ච හොතී''තිආදිනා වුත්තෙන නයෙන. **එකාහප්පටිච්ඡන්නන්ති** එත්ථ **ඉතිසද්දො** ''ඉති වා, ඉති එවරූපා විසූකදස්සනා පටිවිරතො''තිආදීසු (දී. නි. 1.13, 197) විය ආදිඅත්ථො. තෙන ''සොහං, භන්තෙ, සඞ්ඝං එකිස්සා ආපත්තියා සඤ්චෙතනිකාය සුක්කවිසට්ඨියා එකාහප්පටිච්ඡන්නාය එකාහපරිවාසං යාචාමී''ති ඉමං පාළිසෙසං (චූළව. 102) සඞ්ගණ්හාති. **එවං පරිවාසං යාචාපෙත්වාති** එවං යාවතතියං යාචාපෙත්වා. **ඛන්ධකෙ ආගතනයෙනාති** සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 97 ආදයො) ආගතනයෙන. **තතොති** පක්ඛතො පට්ඨාය. **අතිරෙකපක්ඛප්පටිච්ඡන්නන්ති** පක්ඛස්ස අතිරෙකො **අතිරෙකපක්ඛො,** තං පටිච්ඡන්නන්ති අත්ථො. **තතොති** තිංසතිමදිවසතො පට්ඨාය. **මාසප්පටිච්ඡන්නන්ති** සත්තානං ආයුං මිනන්තො විය සියති අන්තං කරොතීති **මාසො,** තිංසරත්තින්දිවො, තං පටිච්ඡන්නන්ති අත්ථො. **සංවච්ඡරෙ පුණ්ණෙති** තං තං සත්තං, ධම්මප්පවත්තිඤ්ච සඞ්ගම්ම වදන්තො විය සරති පවත්තතීති **සංවච්ඡරො,** ද්වාදස මාසා, තස්මිං පරිපුණ්ණෙ.

වත්ථුකිත්තනවසෙන වාති නාමෙන සහ වත්ථුකිත්තනවසෙන වාති අත්ථො. තෙනෙව හි උපරි ''නාමමත්තවසෙන වා''ති මත්තග්ගහණං කතන්ති දට්ඨබ්බං. **නාමමත්තවසෙනාති** වත්ථුකිත්තනං විනා කෙවලං නාමස්සෙව වසෙන. **තස්මාති** යස්මා දුවිධෙ නාමෙ ''ආපත්ති''ති සබ්බසාධාරණං නාමං, තස්මා . **සුක්කවිස්සට්ඨීති** සුක්කවිස්සට්ඨී නාමායං. **ඉතිසද්දො** හෙත්ථ වචනීයත්ථං නිදස්සෙති. නිදස්සනමත්තඤ්චෙතං ''සුක්කවිස්සට්ඨී''ති කායසංසග්ගාදීනම්පි වත්ථුආදිභාවෙන ඉච්ඡිතබ්බත්තා. **වත්ථු චෙව ගොත්තඤ්චාති** වීතික්කමත්තා වත්ථු චෙව අනඤ්ඤසාධාරණත්තා ගොත්තඤ්ච. ගං තායතීති **ගොත්තං,** සජාතිතො අඤ්ඤත්ථ කායසංසග්ගාදීසු ගන්තුං අදත්වා බුද්ධිං, වචනඤ්ච රක්ඛතීති අත්ථො. **සඞ්ඝාදිසෙසොති** සඞ්ඝාදිසෙසො නාමායං. එත්ථ පන **ඉතිසද්දො** වචනවචනීයසමුදායං නිදස්සෙති. තෙනාහ **''නාමඤ්චෙව ආපත්ති චා''**ති, සජාතිසාධාරණනාමත්තා **නාමඤ්චෙව** තෙන තෙන වීතික්කමෙනාපජ්ජිතබ්බත්තා **ආපත්ති චාති** අත්ථො. ඉදම්පි නිදස්සනමත්තමෙව ''ආපත්තියො''ති ඉමස්සාපි නාමාදිභාවෙන ඉච්ඡිතබ්බත්තා. **ඉතිසද්දො** වා ආදිඅත්ථො. එවඤ්ච කත්වා **''කායසංසග්ගන්තිආදිවචනෙනාපී''**තිආදිකම්පි සමත්ථිතං හොති.

තයිදං කම්මවාචාය කෙන වචනෙන ගහිතන්ති අනුයොගං සන්ධාය **''තත්ථා''**තිආදිමාහ. **''ආපත්තී''**ති සබ්බසාධාරණනාමත්තා, වීතික්කමෙන ආපජ්ජිතබ්බත්තා ච නාමඤ්චෙව ආපත්ති ච හොතීති ආහ **''ආපත්තියොති වචනෙනාපී''**ති. **තස්මාති** යස්මා ඉදං පරිවාසාදිවිනයකම්මං වත්ථුවසෙන, ගොත්තවසෙන, නාමවසෙන, ආපත්තිවසෙන ච කාතුං වට්ටතියෙව, තස්මා. **එතෙසූති** වත්ථුආදීසු, සුක්කවිස්සට්ඨිආදීසු වා. **වත්තං සමාදාතබ්බන්ති** යථාවුත්තෙසු ද්වීසු පදෙසු එකෙනපි සමාදාතබ්බං. ද්වීහි පන සුසමාදින්නංයෙව. තෙනෙව වක්ඛති ''සමාදානෙපි එසෙව නයො''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා).

ආරොචෙත්වාති –

> ''අහං, භන්තෙ, එකං ආපත්තිං ආපජ්ජිං සඤ්චෙතනිකං සුක්කවිස්සට්ඨිං එකාහප්පටිච්ඡන්නං, සොහං සඞ්ඝං එකිස්සා ආපත්තියා සඤ්චෙතනිකාය සුක්කවිස්සට්ඨියා එකාහප්පටිච්ඡන්නාය එකාහපරිවාසං යාචිං, තස්ස මෙ සඞ්ඝො එකිස්සා ආපත්තියා සඤ්චෙතනිකාය සුක්කවිස්සට්ඨියා එකාහප්පටිච්ඡන්නාය එකාහපරිවාසං අදාසි, සොහං පරිවසාමි, වෙදයාමහං, භන්තෙ, 'වෙදයතී'ති මං සඞ්ඝො ධාරෙතූ''ති (චූළව. අට්ඨ. 102) –

එවමාදිනා තං තං යොජනානුරූපං ආරොචෙත්වා. ඉමඤ්ච පනත්ථං ගහෙත්වා යාය කායචි භාසාය ආරොචෙතුං වට්ටතියෙව (චූළව. අට්ඨ. 102). **''පුන ආගතාගතානං භික්ඛූනං ආරොචෙන්තෙනා''**ති ඉදං ආගන්තුකං භික්ඛුං සන්ධාය වුත්තං. එත්ථ ච එකස්ස ආරොචෙන්තෙන අවසානෙ ''වෙදයතීති මං ආයස්මා ධාරෙතු'', ද්වින්නං ''ආයස්මන්තා ධාරෙන්තු'', තිණ්ණං ''ආයස්මන්තො ධාරෙන්තූ''ති වත්තබ්බං. **වත්තභෙදඤ්ච රත්තිච්ඡෙදඤ්ච අකත්වාති** ''න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සාදිතබ්බං පකතත්තානං භික්ඛූනං අභිවාදනං පච්චුපට්ඨාන''න්තිආදිනා (චූළව. 75) පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ යානි චතුනවුති වත්තානි වුත්තානි, තෙසං භෙදඤ්ච, යො ච ''තයො ඛො, උපාලි, පාරිවාසිකස්ස භික්ඛුනො රත්තිච්ඡෙදා සහවාසො විප්පවාසො අනාරොචනා''ති (චූළව. 83) රත්තිච්ඡෙදො වුත්තො, තඤ්ච අකත්වා.

අයං හෙත්ථ විනිච්ඡයො – සචෙ (චූළව. අට්ඨ. 76) ආගන්තුකා මුහුත්තං විස්සමිත්වා වා අවිස්සමිත්වා එව වා විහාරමජ්ඣෙන ගච්ඡන්ති, තෙසම්පි ආරොචෙතබ්බං. සචෙ තස්ස අජානන්තස්සෙව ගච්ඡන්ති, අයඤ්ච ගතකාලෙ ජානාති, ගන්ත්වා ආරොචෙතබ්බං. සම්පාපුණිතුං අසක්කොන්තස්ස රත්තිච්ඡෙදොව හොති, න වත්තභෙදදුක්කටං. යෙපි අන්තොවිහාරං අප්පවිසිත්වා උපචාරසීමං ඔක්කමිත්වා ගච්ඡන්ති, අයඤ්ච නෙසං ඡත්තසද්දං වා උක්කාසිතසද්දං වා ඛිපිතසද්දං වා සුත්වාව ආගන්තුකභාවං ජානාති, ගන්ත්වා ආරොචෙතබ්බං. ගතකාලෙ ජානන්තෙනාපි අනුබන්ධිත්වා ආරොචෙතබ්බමෙව. සම්පාපුණිතුං අසක්කොන්තස්ස රත්තිච්ඡෙදොව හොති, න වත්තභෙදදුක්කටං. යොපි රත්තිංයෙව ආගන්ත්වා රත්තිංයෙව ගච්ඡති, සොපිස්ස රත්තිච්ඡෙදං කරොති. අඤ්ඤාතත්තා පන වත්තභෙදදුක්කටං නත්ථි. සචෙ අජානිත්වාව අබ්භානං කරොති, අකතමෙව හොතීති **කුරුන්දියං** (චූළව. අට්ඨ. 76) වුත්තං. තස්මා අධිකා රත්තියො ගහෙත්වා කාතබ්බං. අයං අපණ්ණකප්පටිපදා.

නදිආදීසු නාවාය ගච්ඡන්තම්පි පරතීරෙ ඨිතම්පි ආකාසෙ ගච්ඡන්තම්පි පබ්බතතලඅරඤ්ඤාදීසු දූරෙ ඨිතම්පි භික්ඛුං දිස්වා සචෙ ‘‘භික්ඛූ’’ති වවත්ථානං අත්ථි, නාවාදීහි වා ගන්ත්වා, මහාසද්දං කත්වා වා වෙගෙන අනුබන්ධිත්වා වා ආරොචෙතබ්බං, අනාරොචෙන්තස්ස රත්තිච්ඡෙදො චෙව වත්තභෙදදුක්කටඤ්ච. සචෙ වායමන්තොපි සම්පාපුණිතුං වා සාවෙතුං වා න සක්කොති, රත්තිච්ඡෙදොව හොති, න වත්තභෙදදුක්කටං.

අඤ්ඤං කඤ්චි විහාරං ගතෙනපි භික්ඛූනං ආරොචෙතබ්බමෙව (චූළව. අට්ඨ. 76). සචෙ සබ්බෙ එකට්ඨානෙ ඨිතෙ පස්සති, එකට්ඨානෙ ඨිතෙනෙව ආරොචෙතබ්බං. අථ රුක්ඛමූලාදීසු විසුං විසුං ඨිතා හොන්ති, තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා ආරොචෙතබ්බං. සඤ්චිච්ච අනාරොචෙන්තස්ස රත්තිච්ඡෙදො ච හොති, වත්තභෙදෙ ච දුක්කටං. අථ විචිනන්තො එකච්චෙ න පස්සති, රත්තිච්ඡෙදොව හොති , න ච වත්තභෙදදුක්කටං. සඤ්චිච්ච අනාරොචෙන්තස්ස පන රත්තිච්ඡෙදො චෙව හොති, වත්තභෙදෙ ච දුක්කටං.

තත්ථෙවාති මාළකසීමායමෙව. මාළකතො පන භික්ඛූසු නික්ඛන්තෙසු එකස්සපි සන්තිකෙ නික්ඛිපිතුං වට්ටති (චූළව. අට්ඨ. 97). මාළකතො නික්ඛමිත්වා සතිං පටිලභන්තෙන සහ ගච්ඡන්තස්ස සන්තිකෙ නික්ඛිපිතබ්බං. තෙනාහ **‘‘එකපුග්ගලස්ස වා සන්තිකෙ’’**ති. සචෙ සොපි පක්කන්තො, අඤ්ඤස්ස යස්ස මාළකෙ නාරොචිතං, තස්ස ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බං. **පකතත්තට්ඨානෙති** සඞ්ඝකම්මානං අරහට්ඨානෙ. **ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කමිත්වාති** (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.97) භික්ඛූනං සජ්ඣායනසද්දසවනූපචාරවිජහනත්ථං වුත්තං. **මහාමග්ගතො ඔක්කම්මාති** මග්ගප්පටිපන්නභික්ඛූනං උපචාරවිජහනත්ථං වුත්තං. **ගුම්බෙන වා වතියා වා පටිච්ඡන්නට්ඨානෙති** දස්සනූපචාරවිජහනත්ථං වුත්තං. **වත්තං සමාදියිත්වා ආරොචෙතබ්බන්ති** වුත්තනයෙනෙව වත්තං සමාදියිත්වා පරිවාසො ආරොචෙතබ්බො. **‘‘ආරොචෙතබ්බ’’**න්ති පන සාමඤ්ඤෙන වුත්තං. ආරොචෙන්තෙන ච සචෙ නවකතරො හොති, ‘‘ආවුසො’’ති වත්තබ්බං. සචෙ වුඩ්ඪතරො, ‘‘භන්තෙ’’ති වත්තබ්බං. සචෙ අඤ්ඤො කොචි භික්ඛු කෙනචිදෙව කරණීයෙන තං ඨානං ආගච්ඡති. සචෙ එස නං පස්සති, සද්දං වා තස්ස සුණාති, ආරොචෙතබ්බං. අනාරොචෙන්තස්ස රත්තිච්ඡෙදො චෙව වත්තභෙදො ච. තෙනාහ **‘‘යම්පි අඤ්ඤං භික්ඛුං පස්සති, තස්සාපි ආරොචෙතබ්බමෙවා’’**ති. අථ ද්වාදසහත්ථං උපචාරං ඔක්කමිත්වා අජානන්තස්සෙව ගච්ඡති, රත්තිච්ඡෙදො හොතියෙව, වත්තභෙදො පන නත්ථි. **උට්ඨිතෙති** උග්ගතෙ. **යං සබ්බපඨමං භික්ඛුන්ති** විහාරතො නික්ඛමන්තං වා ආගන්තුකං වා සබ්බපඨමං යං අඤ්ඤං භික්ඛුං පස්සති. **තස්ස ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බන්ති** අනාරොචෙන්තස්ස දුක්කටං සියා, තං සන්ධාය වුත්තං, න තු රත්තිච්ඡෙදං සන්ධාය. ඉතරථා හි ‘‘විහාරසීමාපරියාපන්නානං සබ්බෙසං ආරොචෙත්වා’’ති වදෙය්‍ය. **යාව රත්තියො පූරෙන්තීති** යත්තකා රත්තියො ආපත්ති පටිච්ඡන්නා හොති, තත්තකා රත්තියො යාව පූරෙන්ති, තාව පරිවත්ථබ්බං. **සමන්තපාසාදිකායං** පන ‘‘එවං යත්තකානි දිවසානි ආපත්ති පටිච්ඡන්නා හොති, තත්තකානි, තතො අධිකතරානි වා කුක්කුච්චවිනොදනත්ථාය පරිවසිත්වා’’ති වුත්තං. **විත්ථාරොති** පපඤ්චො.

ඉතරෙසු පන ද්වීසූති සුද්ධන්තපරිවාසො, සමොධානපරිවාසොති ද්වින්නං මජ්ඣෙ. **ඛන්ධකෙති** සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 156 ආදයො). **චූළසුද්ධන්තො මහාසුද්ධන්තොති** එත්ථ යො උපසම්පදතො (චූළව. අට්ඨ. 102; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 242) පට්ඨාය අනුලොමක්කමෙන වා ආරොචිතදිවසතො පට්ඨාය පටිලොමක්කමෙන වා ‘‘අසුකඤ්ච අසුකඤ්ච දිවසං වා පක්ඛං වා මාසං වා සංවච්ඡරං වා තව සුද්ධභාවං ජානාසී’’ති පුච්ඡියමානො ‘‘ආම, භන්තෙ, ජානාමි , එත්තකං නාම කාලං අහං සුද්ධො’’ති වදති, තස්ස දින්නො සුද්ධන්තපරිවාසො **‘‘චූළසුද්ධන්තො’’**ති වුච්චති.

තං ගහෙත්වා පරිවසන්තෙන යත්තකං කාලං අත්තනො සුද්ධභාවං ජානාති, තත්තකං අපනෙත්වා අවසෙසං මාසං වා ද්වෙමාසං වා පරිවසිතබ්බං. සචෙ ‘‘මාසමත්තං අසුද්ධොම්හී’’ති සල්ලක්ඛෙත්වා පරිවාසං අග්ගහෙසි, පරිවසන්තො ච පුන අඤ්ඤං මාසං සරති, තම්පි මාසං පරිවසිතබ්බමෙව, පුන පරිවාසදානකිච්චං නත්ථි. අථ ‘‘ද්වෙමාසං අසුද්ධොම්හී’’ති සල්ලක්ඛෙත්වා අග්ගහෙසි, පරිවසන්තො ච ‘‘මාසමත්තමෙවාහං අසුද්ධොම්හී’’ති සන්නිට්ඨානං කරොති, මාසමෙව පරිවසිතබ්බං, පුන පරිවාසදානකිච්චං නත්ථි. අයඤ්හි සුද්ධන්තපරිවාසො උද්ධම්පි ආරොහති, හෙට්ඨාපි ඔරොහති, ඉදමස්ස ලක්ඛණං.

යො පන යථාවුත්තෙන අනුලොමප්පටිලොමවසෙන පුච්ඡියමානොපි රත්තිපරියන්තං (චූළව. අට්ඨ. 102) න ජානාති නස්සරති, රත්තිපරියන්තෙ වෙමතිකො වා හොති, තස්ස දින්නො සුද්ධන්තපරිවාසො **‘‘මහාසුද්ධන්තො’’**ති වුච්චති. තං ගහෙත්වා ගහිතදිවසතො යාව උපසම්පදදිවසො, තාව රත්තියො ගණෙත්වා පරිවසිතබ්බං. අයං උද්ධං නාරොහති, හෙට්ඨා පන ඔරොහති. තස්මා සචෙ පරිවසන්තො රත්තිපරිච්ඡෙදෙ සන්නිට්ඨානං කරොති ‘‘මාසො වා සංවච්ඡරො වා මය්හං ආපන්නස්සා’’ති, මාසං වා සංවච්ඡරං වා පරිවසිතබ්බං. එත්ථ ච කිඤ්චාපි ‘‘එත්තකං කාලං අහං සුද්ධො’’ති වදන්තස්ස චූළසුද්ධන්තො දීයති, තථාපි නියමෙනෙව ජානනාභාවා **‘‘දුවිධොපි චෙස…පෙ…. දාතබ්බො’’**ති වුත්තං. **තස්ස දානවිධි ඛන්ධකෙ ආගතොති** තස්ස දුවිධස්සාපි සුද්ධන්තස්ස දානවිධි ‘‘තෙන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා සඞ්ඝං උපසඞ්කමිත්වා…පෙ…. එවමස්ස වචනීයො’’තිආදිනා සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 156) ආගතො. තස්මා තත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බොති අධිප්පායො. එස නයො **විනිච්ඡයකථා පන විත්ථාරතො සමන්තපාසාදිකායං වුත්තාති** එත්ථාපි.

ඔධුනිත්වා අවධුය පහාය සමොධානො **ඔධානසමොධානො.** චිරප්පටිච්ඡන්නානං අග්ඝෙන සමොධානො **අග්ඝසමොධානො.** මිස්සකානං සමොධානො **මිස්සකසමොධානො.** ඉදානි තං තිවිධම්පි සමොධානපරිවාසං සඞ්ඛෙපතො දස්සෙතුං **‘‘තත්ථා’’**තිආදිමාහ. **අන්තරාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පටිච්ඡාදෙන්තස්සාති** යො පරිවාසං ගහෙත්වා අනික්ඛිත්තවත්තො හුත්වා පරිවසන්තො අපරිනිට්ඨිතෙයෙව පරිවාසෙ අන්තරා වෙමජ්ඣෙ සඞ්ඝාදිසෙසාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පටිච්ඡාදෙති, තස්ස. **පරිවුත්ථදිවසෙති** ලක්ඛණවචනමෙතං, තෙන ‘‘මානත්තචිණ්ණදිවසෙ වා’’තිපි වුත්තමෙව හොති. **මක්ඛෙත්වාති** ඤත්තිචතුත්ථෙන කම්මෙන මූලාය පටිකස්සනවසෙන මක්ඛෙත්වා. **සමොදහිත්වාති** මූලාපත්තිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා, පක්ඛිපිත්වාති අත්ථො. **දාතබ්බපරිවාසොති** ‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ,

සඞ්ඝො''තිආදිනා ඤත්තිචතුත්ථෙන කම්මෙන දාතබ්බපරිවාසො. ඉදං වුත්තං හොති – යො පටිච්ඡන්නාය ආපත්තියා පරිවාසං ගහෙත්වා පරිවසන්තො (චූළව. අට්ඨ. 102; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 243) වා මානත්තාරහො වා මානත්තං චරන්තො වා අබ්භානාරහො වා අනික්ඛිත්තවත්තො අඤ්ඤං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පුරිමාපත්තියා සමා වා ඌනතරා වා රත්තියො පටිච්ඡාදෙති, තස්ස මූලාය පටිකස්සනෙන තෙ පරිවුත්ථදිවසෙ ච මානත්තචිණ්ණදිවසෙ ච සබ්බෙ ඔධුනිත්වා අදිවසෙ කත්වා පච්ඡා ආපන්නාපත්තිං මූලාපත්තියං සමොධාය පරිවාසො දාතබ්බොති.

සචෙ පන අන්තරාපත්ති මූලාපත්තිතො අතිරෙකප්පටිච්ඡන්නා හොති (චූළව. අට්ඨ. 102), තං මූලාපත්තිං කත්වා තත්ථ ඉතරං සමොධාය පරිවාසො දාතබ්බො. සචෙ පන අන්තරාපත්ති අප්පටිච්ඡන්නා හොති, මූලාය පටිකස්සනං අකත්වා පුබ්බෙ ගහිතපරිවාසෙනෙව පරිවසිතබ්බං.

යා එකා වා…පෙ…. සබ්බචිරප්පටිච්ඡන්නායොති යා එකා වා ආපත්ති සබ්බචිරප්පටිච්ඡන්නා, යා ද්වෙ වා තිස්සො වා සම්බහුලා වා ආපත්තියො සබ්බචිරප්පටිච්ඡන්නායොති අත්ථො. **තාසන්ති** සබ්බචිරප්පටිච්ඡන්නානං ආපත්තීනං. දානවිධි පනස්ස ඛන්ධකෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

යස්ස පන සතං ආපත්තියො දසාහපටිච්ඡන්නා, අපරම්පි සතං ආපත්තියො දසාහපටිච්ඡන්නා, අපරම්පි සතං ආපත්තියො දසාහපටිච්ඡන්නාති එවං දසක්ඛත්තුං කත්වා ආපත්තිසහස්සං දිවසසතපටිච්ඡන්නං හොති, තෙන කිං කාතබ්බන්ති? සබ්බං සමොදහිත්වා දස දිවසෙ පරිවසිතබ්බං. එවං එකෙනෙව දසාහෙන දිවසසතම්පි පරිවසිතමෙව හොති. වුත්තම්පි චෙතං –

''දසසතං රත්තිසතං, ආපත්තියො ඡාදයිත්වාන;
දස රත්තියො වසිත්වාන, මුච්චෙය්‍ය පාරිවාසිකො''ති. (පරි. 477);

අයං **අග්ඝසමොධානො** නාම.

ඉදානි මිස්සකසමොධානං නිද්දිසිතුං **''මිස්සකසමොධානො නාමා''**තිආදිමාහ. තත්‍රායං නයො –

''අහං, භන්තෙ, සම්බහුලා සඞ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජිං එකං සුක්කවිස්සට්ඨිං, එකං කායසංසග්ගං, එකං දුට්ඨුල්ලවාචං, එකං අත්තකාමං, එකං සඤ්චරිත්තං, එකං කුටිකාරකං, එකං විහාරකාරකං, එකං දුට්ඨදොසං, එකං අඤ්ඤභාගියං, එකං සඞ්ඝභෙදං, එකං භෙදානුවත්තකං, එකං දුබ්බචං, එකං කුලදූසකං, සොහං, භන්තෙ, සඞ්ඝං තාසං ආපත්තීනං සමොධානපරිවාසං යාචාමී''ති –

තික්ඛත්තුං යාචාපෙත්වා තදනුරූපාය කම්මවාචාය පරිවාසො දාතබ්බො. එත්ථ ච ''සඞ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජිං නානාවත්ථුකායො''තිපි ''සඞ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජි''න්තිපි එවං පුබ්බෙ වුත්තනයෙන වත්ථුවසෙනපි ගොත්තවසෙනපි නාමවසෙනපි ආපත්තිවසෙනපි යොජෙත්වා කම්මවාචං කාතුං වට්ටතියෙවාති. අයං **මිස්සකසමොධානො.** සබ්බපරිවාසකම්මවාචාවසානෙ පන නික්ඛිත්තානික්ඛිත්තවත්තාදිකථා පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. තිවිධෙපි සමොධානපරිවාසෙ අත්ථමත්තස්සෙව වුත්තත්තා, විනිච්ඡයාදීනං ච අනාමට්ඨත්තා **''අයං තිවිධෙපි සමොධානපරිවාසෙ සඞ්ඛෙපකථා''**ති වුත්තං. මහාවිසයත්තා සමොධානවිචාරණාය සා නිරවසෙසා කුතො ලද්ධබ්බාති ආහ **''විත්ථාරො''**තිආදි.

ඡාරත්තන්ති රා සද්දො තියති ඡිජ්ජති එත්ථාති **රත්ති,** සත්තානං සද්දස්ස වූපසමනකාලොති අත්ථො, ඡ රත්තියො සමාහටා, ඡන්නං රත්තීනං වා සමාහාරො ඡරත්තං, ඡරත්තමෙව **ඡාරත්තං,** අවයවබ්‍යතිරෙකෙන සමුදායස්සාභාවතො ඡ රත්තියොති අත්ථො වුත්තො.

පරිවාසං අදත්වා මානත්තමෙව දාතබ්බන්ති යස්මා ආපත්ති අප්පටිච්ඡන්නා, යස්මා ච ආපන්නභාවෙනෙව මානත්තාරහො හොති, තස්මා පරිවාසං අදත්වා කෙවලං මානත්තමෙව දාතබ්බං. යං පටිච්ඡන්නාය ආපත්තියා පරිවුත්ථපරිවාසස්ස දීයති, ඉදං පටිච්ඡන්නමානත්තං නාමාති ආහ **''යස්ස පටිච්ඡන්නා හොතී''**තිආදි. **ඉදන්ති** පටිච්ඡන්නමානත්තං. **ඉධාති** ඉමස්මිං වාක්‍යෙ. කථං පන තෙසං ද්වින්නං මානත්තානං දානවිධි ච විනිච්ඡයකථා ච වෙදිතබ්බාති ආහ **''උභින්නම්පි පනා''**තිආදි.

අයන්ති වක්ඛමානං සන්ධායාහ. **පරිවාසෙ වුත්තප්පකාරං පදෙසන්ති** පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපතො , අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කමිත්වා මහාමග්ගතො ඔක්කම්ම ගුම්බෙන වා වතියා වා පටිච්ඡන්නට්ඨානං. **සමාදියිත්වාති** අන්තොඅරුණෙයෙව සමාදියිත්වා. **ආරොචෙත්වාති** –

''අහං, භන්තෙ, එකං ආපත්තිං ආපජ්ජිං සඤ්චෙතනිකං සුක්කවිස්සට්ඨිං අප්පටිච්ඡන්නං, සොහං, භන්තෙ, සඞ්ඝං එකිස්සා ආපත්තියා සඤ්චෙතනිකාය සුක්කවිස්සට්ඨියා අප්පටිච්ඡන්නාය ඡාරත්තං මානත්තං යාචිං , තස්ස මෙ සඞ්ඝො එකිස්සා ආපත්තියා සඤ්චෙතනිකාය සුක්කවිස්සට්ඨියා අප්පටිච්ඡන්නාය ඡාරත්තං මානත්තං අදාසි, සොහං මානත්තං චරාමි, වෙදයාමහං, භන්තෙ, වෙදයතී'ති මං සඞ්ඝො ධාරෙතූ''තිආදිනා (චූළව. අට්ඨ. 97) –

ආපත්තිදිවසානුරූපං ආරොචෙත්වා. ඉමඤ්ච පන අත්ථං ගහෙත්වා (චූළව. අට්ඨ. 97) යාය කායචි භාසාය ආරොචෙතුං වට්ටතියෙව. ආරොචිතකාලතො පට්ඨාය ච එකං භික්ඛුං ඨපෙත්වා සෙසෙහි සති කරණීයෙ ගන්තුම්පි වට්ටති. අරුණෙ උට්ඨිතෙ තස්ස භික්ඛුස්ස සන්තිකෙ වත්තං නික්ඛිපිතබ්බං. සචෙ සොපි කෙනචි කම්මෙන පුරෙ අරුණෙයෙව ගච්ඡති, අඤ්ඤං විහාරතො නික්ඛන්තං වා ආගන්තුකං වා යං පඨමං පස්සති, තස්ස සන්තිකෙ ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බං. අයඤ්ච යස්මා ගණස්ස ආරොචෙත්වා, භික්ඛූනඤ්ච අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වාව වසි, තෙනස්ස ඌනෙ ගණෙ චරණදොසො වා විප්පවාසො වා න හොති. සචෙ පන කඤ්චි න පස්සති, විහාරං ගන්ත්වා යං පඨමං පස්සති, තස්ස ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බං. තෙනාහ **''තතො තෙසු ගතෙසු වා අගතෙසු වා පුරිමනයෙන පටිපජ්ජිතබ්බ''**න්ති.

යත්ථ සියාති යස්සං සමානසංවාසකසීමායං **වීසතිගණො භික්ඛුසඞ්ඝො** අත්ථි. **අව්හාතබ්බොති** අබ්භානකම්මවසෙන පක්කොසිතබ්බො. අබ්භානකම්මං පන කථන්ති ආහ **“අබ්භානකම්මං පනා”**තිආදි. **පාළිවසෙනාති** ‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො’’තිආදිනා (චූළව. 101) පාළිවසෙන. **විනිච්ඡයවසෙනාති** ‘‘අබ්භන්තෙහි ච පඨමං අබ්භානාරහො කාතබ්බො. අයඤ්හි නික්ඛිත්තවත්තත්තා පකතත්තට්ඨානෙ ඨිතො, පකතත්තස්ස ච අබ්භානං කාතුං න වට්ටති, තස්මා වත්තං සමාදපෙතබ්බො. වත්තෙ සමාදින්නෙ අබ්භානාරහො හොති. තෙනාපි වත්තං සමාදියිත්වා ආරොචෙත්වා අබ්භානං යාචිතබ්බං. අනික්ඛිත්තවත්තස්ස පන වත්තසමානකිච්චං නත්ථි. සො හි ඡාරත්තාතික්කමෙනෙව අබ්භානාරහො හොතී’’තිආදිනා (චූළව. අට්ඨ. 97) විනිච්ඡයවසෙන. තං පනෙතං සබ්බං පරිවාසාදිකම්මං පාළිවසෙන (චූළව. 75) ච අට්ඨකථාවසෙන (චූළව. අට්ඨ. 75, 97) ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යත්තා අතිවිත්ථාරභයෙන න විත්ථාරයිම්හ, අත්ථිකෙහි පන තතොව ගහෙතබ්බං. ඉමස්ස පන කම්මස්ස වීසතිවග්ගකරණීයත්තා තතො ඌනතරෙන කතං කුප්පති. තෙනාහ **“එකෙනාපි චෙ…පෙ…. අනබ්භිතො”**ති. **අයන්ති** අයං යථාවුත්තා. **සාමීචීති** වත්තං.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

සඞ්ඝාදිසෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනියතකණ්ඩං

1. පඨමඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘මාතුගාමෙනා’’ති වත්වා පුන ‘‘එකායා’’ති වුත්තත්තා **‘‘මාතුගාමසඞ්ඛාතාය එකාය ඉත්ථියා’’**ති වුත්තං. **රහො**ති අප්පකාසං. අප්පකාසතා ච යො අනාපත්තිං කරොති, තස්ස අපච්චක්ඛභාවතොති ආහ **‘‘චක්ඛුස්ස රහො’’**ති. නනු ‘‘රහො නාම චක්ඛුස්ස රහො, සොතස්ස රහො. චක්ඛුස්ස රහො නාම න සක්කා හොති අක්ඛිං වා නිඛණියමානෙ, භමුකං වා උක්ඛිපියමානෙ, සීසං වා උක්ඛිපියමානෙ පස්සිතුං. සොතස්ස රහො නාම න සක්කා හොති පකතිකථා සොතු’’න්ති පදභාජනපාළියං සොතස්ස රහොති ආගතං, අථ කස්මා තං අවත්වා ‘‘චක්ඛුස්ස රහො’’ති එත්තකමෙව වුත්තන්ති ආහ **‘‘කිඤ්චාපී’’**තිආදි. ඉමිනා පාළියං ‘‘සොතස්ස රහො’’ති ඉදං අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තන්ති දස්සෙති. අථ කථමෙතං විඤ්ඤායති ‘‘චක්ඛුස්සෙව රහො ඉධ අධිප්පෙතො’’ති? ‘‘පටිච්ඡන්නෙ ආසනෙ’’ති වචනතො ‘‘සක්කා හොති මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිතු’’න්ති (පාරා. 445) ච වුත්තත්තා. තෙනෙවාහ **‘‘සචෙපී’’**තිආදි. **‘‘පිහිතකවාටස්සා’’**ති (සාරත්ථ. ටී. 2.444-445) ඉමිනා පටිච්ඡන්නභාවතො චක්ඛුස්ස රහොසබ්භාවං දස්සෙති. අපිහිතකවාටස්ස (පාරා. අට්ඨ. 2.444-445) පන ද්වාරෙ නිසින්නො අනාපත්තිං කරොති, න කෙවලං අපිහිතකවාටස්ස ගබ්භස්ස ද්වාරෙ නිසින්නොව අනාපත්තිං කරොති, අන්තොද්වාදසහත්ථෙ ඔකාසෙ නිසින්නොපීති වෙදිතබ්බො. තෙනාහ **‘‘යත්ථ පන සක්කා දට්ඨු’’**න්තිආදි. යස්මා නිසීදිත්වා නිද්දායන්තො කපිමිද්ධපරෙතො කිඤ්චි කාලං චක්ඛූනි උම්මීලෙති, කිඤ්චි කාලං නිමීලෙති, න ච මහානිද්දං ඔක්කමති, තස්මා **‘‘නිද්දායන්තොපි අනාපත්තිං කරොතී’’**ති වුත්තං. නිපජ්ජිත්වා නිද්දායන්තො පන තාදිසො න හොතීති ආහ **‘‘නිපජ්ජිත්වා නිද්දායන්තොපි න කරොතී’’**ති, අනාපත්තිං න කරොතීති අත්ථො. මෙථුනස්ස මාතුගාමො දුතියො න හොති. ඉත්ථියො හි අඤ්ඤමඤ්ඤිස්සා වජ්ජං පටිච්ඡාදෙන්ති. තෙනෙව වෙසාලියං (පාරා. 76-77) මහාවනෙ ද්වාරං විවරිත්වා නිපන්නෙ භික්ඛුම්හි සම්බහුලා ඉත්ථියො යාවදත්ථං කත්වා පක්කමිංසු. තෙනාහ **‘‘ඉත්ථීනං පන සතම්පි න කරොතී’’**ති. **තං කම්මන්**ති අජ්ඣාචාරකම්මං. යස්මා නිසීදිත්වාව නිපජ්ජති, තස්මා නිපජ්ජනම්පි අන්තොකත්වා ‘‘නිසජ්ජං කප්පෙය්‍යා’’ති වුත්තන්ති දස්සෙතුං **‘‘එත්ථ චා’’**තිආදිමාහ. **තිණ්ණං ධම්මානං අඤ්ඤතරෙන කාරෙතබ්බොති** නිසජ්ජං පටිජානමානස්ස තිණ්ණං ධම්මානං අඤ්ඤතරසමායොගො හොතියෙවාති වුත්තං. පාරාජිකෙන, පන සඞ්ඝාදිසෙසෙන ච පාචිත්තියෙන ච තෙනාකාරෙන නිසජ්ජං පටිජානමානොව කාරෙතබ්බො. **න අප්පටිජානමානොති** නිසජ්ජං අප්පටිජානමානො තිණ්ණං ධම්මානං අඤ්ඤතරෙන න කාරෙතබ්බොති. අලජ්ජීපි හි පටිජානමානොව ආපත්තියා කාරෙතබ්බො. යාව න පටිජානාති, තාව ‘‘නෙව සුද්ධො’’ති වා ‘‘න අසුද්ධො’’ති වා වත්තබ්බො, වත්තානුසන්ධිනා පන කාරෙතබ්බොති. වුත්තඤ්හෙතං –

> ‘‘පටිඤ්ඤා ලජ්ජීසු කතා, අලජ්ජීසු එවං න විජ්ජති;
> බහුම්පි අලජ්ජී භාසෙය්‍ය, වත්තානුසන්ධිතෙන කාරයෙ’’ති. (පරි. 359);

න කෙවලං තිණ්ණං ධම්මානං අඤ්ඤතරෙන චොදනායමෙව එවං පටිඤ්ඤාය කාරෙතබ්බො, අථ ඛො නිසජ්ජාදිනා ආකාරෙන සද්ධිං චොදනායපීති දස්සෙතුං **‘‘යෙන වා සා සද්ධෙය්‍යවචසා උපාසිකා වදෙය්‍ය, තෙන සො භික්ඛු කාරෙතබ්බො’’**ති වුත්තං. තෙනෙවාහ **‘‘නිසජ්ජාදීසු ආකාරෙසූ’’**තිආදි. එත්ථ ච ‘‘පටිජානමානො’’ති අවුත්තෙපි අධිකාරත්තා **‘‘පටිජානමානොව තෙන සො භික්ඛු කාරෙතබ්බො’’**ති වුත්තං. තථාරූපාය (සාරත්ථ. ටී. 2.444-445) උපාසිකාය වචනෙ අඤ්ඤථත්තාභාවතො **දිට්ඨං නාම තථාපි හොති, අඤ්ඤථාපි හොතීති** දස්සනෙ අඤ්ඤථත්තසම්භවං දස්සෙති. අනෙකංසිකතාය න නියතොති **අනියතො**. තෙනාහ **‘‘තිණ්ණං ආපත්තීන’’**න්තිආදි.

රහොනිසජ්ජස්සාදෙන මාතුගාමස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො අක්ඛිං අඤ්ජෙති, දුක්කටං. නිවාසනං නිවාසෙති, කායබන්ධනං බන්ධති, චීවරං පාරුපති, සබ්බත්ථ පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. ගච්ඡති, පදවාරෙ පදවාරෙ දුක්කටං. ගන්ත්වාන නිසීදති, දුක්කටමෙව. තෙනාහ **‘‘මෙථුනධම්මසන්නිස්සිතකිලෙසසඞ්ඛාතෙනා’’**තිආදි. එත්ථ ච රහොනිසජ්ජස්සාදස්ස අසතිපි මෙථුනරාගභාවෙ තප්පටිබද්ධකිලෙසත්තා වුත්තං **‘‘මෙථුනධම්මසන්නිස්සිතකිලෙසසඞ්ඛාතෙනා’’**ති. තෙනෙව **සන්නිස්සිත**ග්ගහණං කතං. **රහස්සාදෙනාති** ‘‘ඉත්ථන්නාමාය සද්ධිං රහො නිසීදිත්වා හසිතලපිතාදිකං කරෙය්‍යා’’න්ති උප්පන්නඅස්සාදහෙතු . **නිසජ්ජාය පාචිත්තියං** අසති උපචාරගතෙ නිපජ්ජිත්වා අනිද්දායන්තෙ අනන්ධෙ විඤ්ඤූපුරිසෙති අධිප්පායො. සචෙ සා ඉත්ථී කෙනචි කරණීයෙන උට්ඨායුට්ඨාය පුනප්පුනං නිසීදති, නිසජ්ජාය නිසජ්ජාය පාචිත්තියං. යං සන්ධාය ගතො, සා න දිට්ඨා, අඤ්ඤා ආගන්ත්වා නිසීදති, අස්සාදෙ උප්පන්නෙ පාචිත්තියං. සචෙ සම්බහුලා ආගච්ඡන්ති, මාතුගාමගණනාය පාචිත්තියං. සචෙ උට්ඨායුට්ඨාය පුනප්පුනං නිසීදන්ති, නිසජ්ජාගණනායපි පාචිත්තියානි. අනියමෙත්වා ‘‘දිට්ඨදිට්ඨාය සද්ධිං රහස්සාදං කප්පිස්සාමී’’ති ගන්ත්වා නිසින්නස්සාපි ආගතාගතානං වසෙන, පුනප්පුනං නිසජ්ජාය වසෙන ච වුත්තනයෙනෙව ආපත්තියො වෙදිතබ්බා. **වුත්තප්පකාරෙ පුරිසෙති** අනන්ධෙ විඤ්ඤූපුරිසෙ. **උපචාරගතෙ සතීති** ද්වාදසහත්ථබ්භන්තරගතෙ සති. සචෙ සුද්ධචිත්තෙන ගන්ත්වා නිසින්නස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා නිසින්නාය ඉත්ථියා රහස්සාදො උප්පජ්ජති, එවම්පි අනාපත්ති.

පඨමඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

නහෙව ඛො පන පටිච්ඡන්නන්ති එත්ථ පන යම්පි බහි පරික්ඛිත්තං අන්තො විවටං පරිවෙණඞ්ගණාදි, තම්පි අන්තොගධන්ති වෙදිතබ්බං. ‘‘එවරූපඤ්හි ඨානං අප්පටිච්ඡන්නෙයෙව ගහිත’’න්ති **මහාපච්චරියං** (පාරා. අට්ඨ. 2.453) වුත්තං. **සඞ්ඝාදිසෙසෙන වාති** කායසංසග්ගදුට්ඨුල්ලොභාසනසඞ්ඛාතෙන සඞ්ඝාදිසෙසෙන වා. තෙනෙව හි පදභාජනෙ ‘‘සා චෙ එවං වදෙය්‍ය ‘අය්‍යො, මයා දිට්ඨො නිසින්නො මාතුගාමෙන සද්ධිං කායසංසග්ගං සමාපජ්ජන්තො’’’තිආදි (පාරා. 455) වුත්තං. ඉදං සික්ඛාපදං දුට්ඨුල්ලවාචාවසෙන ආගතං. දුට්ඨුල්ලවාචඤ්ච සුත්වා තං මාතුගාමොපි න පටිච්ඡාදෙති. තථා හි දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදෙ (පාරා. 283 ආදයො) යා පන තා ඉත්ථියො හිරිමනා, තා නික්ඛමිත්වා භික්ඛූ උජ්ඣාපෙසුං, තස්මා ඉධ ඉත්ථීපි අනාපත්තිං කරොතීති ආහ **‘‘ඉත්ථීපී’’**ති. අථ වා ඉධ අප්පටිච්ඡන්නත්තා ඉත්ථීපි අනාපත්තිං කරොති, පඨමෙ පන පටිච්ඡන්නත්තා ඉත්ථිසතම්පි අනාපත්තිං න කරොතීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **අනන්ධො අබධිරොති** එත්ථ කායසංසග්ගවසෙන අනන්ධො වුත්තො, දුට්ඨුල්ලවාචාවසෙන අබධිරො.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං සික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං – කායචිත්තතො වාචාචිත්තතො කායවාචාචිත්තතො සමුට්ඨාති, කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, අකුසලචිත්තං, සුඛමජ්ඣත්තවෙදනාහි ද්විවෙදනං. තෙනාහ **‘‘සමුට්ඨානාදීනි පනෙත්ථ අදින්නාදානසදිසානෙවා’’**ති. එත්ථ ච කායසංසග්ගං සමාපජ්ජන්තො දුට්ඨුල්ලම්පි භණති, දුට්ඨුල්ලං භණන්තො නිසීදති චාති **‘‘කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාතී’’**ති වුත්තං, දුට්ඨුල්ලමෙව වා සන්ධාය වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

දුතියඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

‘‘අනියතුද්දෙසො චායං දිට්ඨාදිසමූලකචොදනාය වත්ථුං පටිජානමානොව ආපත්තියා කාරෙතබ්බො, න ඉතරොති ආපත්තිරොපනාරොපනලක්ඛණදස්සනත්ථං වුත්තො’’ති වදන්ති.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

අනියතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිස්සග්ගියකණ්ඩං

1. චීවරවග්ගො

1. කඨිනසික්ඛාපදවණ්ණනා

නිට්ඨිතචීවරස්මින්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.462-463) නිට්ඨිතඤ්ච තං චීවරඤ්චාති නිට්ඨිතචීවරං, නිට්ඨිතෙ ආනිසංසමූලකෙ චීවරෙ, පච්චාසාචීවරෙ චාති අත්ථො. යස්මා පන තං චීවරං කරණෙනපි නිට්ඨිතං හොති නාසනාදීහිපි, තස්මා **''සූචිකම්මපරියොසානෙන වා''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ යං කිඤ්චි සූචියා කත්තබ්බං පාසකපට්ටගණ්ඨිකපට්ටපරියොසානකම්මං, තං සූචිකම්මපරියොසානං නාම, තෙන. **නට්ඨන්ති** චොරාදීහි හටං. එතම්පි හි කරණපලිබොධස්ස නිට්ඨිතත්තා ''නිට්ඨිත''න්ති වුච්චති. **විනට්ඨන්ති** උපචිකාදීහි ඛාදිතං. **දඩ්ඪන්ති** අග්ගිනා දඩ්ඪං. **චීවරාසා වා උපච්ඡින්නාති** ''අසුකස්මිං නාම කුලෙ චීවරං ලභිස්සාමී''ති යා චීවරාසා උප්පන්නා හොති, සා උපච්ඡින්නා. එතෙසම්පි කරණපලිබොධස්සෙව නිට්ඨිතත්තා නිට්ඨිතභාවො වෙදිතබ්බො. තෙනාහ **''ඉමෙසු වා''**තිආදි. එතෙන චීවරපලිබොධාභාවො වුත්තො. තෙනාහ **''චීවරස්ස කරණපලිබොධෙ උපච්ඡින්නෙති අත්ථො''**ති. කථමෙතං විඤ්ඤායතීති ආහ **''අත්ථතකඨිනස්ස හී''**තිආදි. පඤ්චානිසංසෙ අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං අදත්වා සඞ්ගණ්හනට්ඨෙන **කඨිනං,** ථිරන්ති අත්ථො, අත්ථතං කඨිනං යෙන සො **අත්ථතකඨිනො,** තස්ස අත්ථතකඨිනස්ස. **හීති** කාරණත්ථෙ නිපාතො. **තාව කඨිනානිසංසං ලභතීති** එත්ථ යො අත්ථතකඨිනො භික්ඛූති අජ්ඣාහරිතබ්බං, තාව සො අත්ථතකඨිනො භික්ඛූති වෙදිතබ්බො, අනාමන්තචාරාදිකං කඨිනානිසංසං ලභතීති අත්ථො. ''අත්ථතකඨිනස්ස භික්ඛුනො''ති ඉදං වා ''අත්ථතකඨිනො භික්ඛූ''ති විභත්තිවිපරිණාමං කත්වා යොජෙතබ්බං. ඉදං වුත්තං හොති – චීවරපලිබොධො ආවාසපලිබොධොති ද්වෙ පලිබොධා. තෙසු එකපලිබොධෙපි සති යස්මා අනාමන්තචාරාදිකං ආනිසංසං ලභති, නාසති. කස්මා? ''නිට්ඨිතචීවරස්මි''න්ති එතස්ස චීවරස්ස කරණපලිබොධෙ උපච්ඡින්නෙති අයමත්ථො විඤ්ඤායතීති. **සඞ්ඝස්සාති** සඞ්ඝෙන. කත්තරි චෙතං සාමිවචනං. **උබ්භතෙති** අට්ඨන්නං මාතිකානමඤ්ඤතරෙන, අන්තරුබ්භාරෙන වා උද්ධටෙ.

තත්‍රාති තස්මිං කඨිනෙ. **උබ්භාරො** උද්ධරණං. පුරිමවස්සංවුට්ඨා තිංසමත්තෙ පාවෙය්‍යකෙ භික්ඛූ උද්දිස්ස ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වස්සංවුට්ඨානං භික්ඛූනං කඨිනං අත්ථරිතු''න්ති කඨිනක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 306) භගවතා කඨිනස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා **''අයඤ්හි කඨිනත්ථාරො නාම…පෙ…. අනුඤ්ඤාතො''**ති වුත්තං. තත්ථ **පුරිමවස්සංවුට්ඨානන්ති** වස්සච්ඡෙදං අකත්වා පුරිමවස්සංවුට්ඨානන්ති අත්ථො. එතෙන වුට්ඨවස්සවසෙන තාව පුරිමිකාය වස්සං උපගතායෙව කඨිනත්ථාරං ලභන්ති, න පච්ඡිමිකාය උපගතාති දස්සෙති. වුට්ඨවස්සවසෙන තාව එවං හොතු, ගණනවසෙන තං කිත්තකා ලභන්තීති ආහ **''සො''**තිආදි. **සොති** කඨිනත්ථාරො. **සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙනාති** ගණනවසෙන පච්ඡිමකොටියා. **පඤ්චන්නං ජනානං වට්ටතීති** පච්ඡිමකොටියා චත්තාරො කඨිනදුස්සස්ස දායකා, එකො පටිග්ගාහකොති පඤ්චන්නං ජනානං වට්ටති. කෙචි පන ''පඤ්චවග්ගකරණීයත්තා 'පඤ්චන්නං ජනානං වට්ටතී'ති වුත්ත''න්ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තං ''තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං චතුවග්ගො භික්ඛුසඞ්ඝො ඨපෙත්වා තීණි කම්මානි උපසම්පදං පවාරණං අබ්භාන''න්ති චම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 388) වුත්තත්තා. **තස්මාති** යස්මා වුට්ඨවස්සවසෙන පුරිමවස්සංවුට්ඨානං අනුඤ්ඤාතො, යස්මා ච සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන පඤ්චන්නං ජනානං වට්ටති, තස්මා. **යත්ථාති** යස්මිං විහාරෙ. **ආනිසංසෙති** අනාමන්තචාරාදිකෙ කඨිනානිසංසෙ. ඵථ පන චත්තාරො භික්ඛූ වස්සං උපගතා, එකො පරිපුණ්ණවස්සො සාමණෙරො සචෙ පච්ඡිමිකාය උපසම්පජ්ජති, ගණපූරකො චෙව හොති, ආනිසංසඤ්ච ලභති. තයො භික්ඛූ, ද්වෙ සාමණෙරා, ද්වෙ භික්ඛූ, තයො සාමණෙරා, එකො භික්ඛු, චත්තාරො සාමණෙරාති එත්ථාපි එසෙව නයො.

ඛන්ධකෙ වුත්තාය ඤත්තිදුතියකම්මවාචායාති –

> ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, ඉදං සඞ්ඝස්ස කඨිනදුස්සං උප්පන්නං. යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඞ්ඝො ඉමං කඨිනදුස්සං ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො දදෙය්‍ය කඨිනං අත්ථරිතුං, එසා ඤත්ති. සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, ඉදං සඞ්ඝස්ස කඨිනදුස්සං උප්පන්නං, සඞ්ඝො ඉමං කඨිනදුස්සං ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො දෙති කඨිනං අත්ථරිතුං. යස්සායස්මතො ඛමති ඉමස්ස කඨිනදුස්සස්ස ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො දානං කඨිනං අත්ථරිතුං, සො තුණ්හස්ස. යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍ය. දින්නං ඉදං සඞ්ඝෙන කඨිනදුස්සං ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො කඨිනං අත්ථරිතුං, ඛමති සඞ්ඝස්ස, තස්මා තුණ්හී, එවමෙතං ධාරයාමී''ති (මහාව. 307) –

එවං කඨිනක්ඛන්ධකෙ වුත්තාය ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය. **කඨිනත්ථාරාරහස්සාති** කඨිනං අත්ථරිතුං භබ්බස්ස. සො ච ඛො පුබ්බකරණජානනාදීහි අට්ඨහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතොති වෙදිතබ්බො. වුත්තඤ්හෙතං **විනයවිනිච්ඡයෙ** ''අට්ඨධම්මකොවිදො භික්ඛු, කඨිනත්ථාරමරහතී''ති. **පරිවාරෙපි** (පරි. 409) වුත්තං –

> ''අට්ඨහඞ්ගෙහි සමන්නාගතො පුග්ගලො භබ්බො කඨිනං අත්ථරිතුං. කතමෙහි අට්ඨහඞ්ගෙහි සමන්නාගතො පුග්ගලො භබ්බො කඨිනං අත්ථරිතුං? පුබ්බකරණං ජානාති, පච්චුද්ධාරං ජානාති, අධිට්ඨානං

ජානාති, අත්ථාරං ජානාති, මාතිකං ජානාති, පලිබොධං ජානාති, උද්ධාරං ජානාති, ආනිසංසං ජානාති, ඉමෙහි අට්ඨහඞ්ගෙහි සමන්නාගතො පුග්ගලො භබ්බො කඨිනං අත්ථරිතු''න්ති.

එත්ථ ච **පුබ්බකරණං** නාම ධොවනවිචාරණච්ඡෙදනබන්ධනසිබ්බනරජනකප්පකරණං. **පච්චුද්ධාරො** නාම පුරාණසඞ්ඝාටිආදීනං පච්චුද්ධරණං. **අධිට්ඨානං** නාම කඨිනචීවරාධිට්ඨානං. **අත්ථාරො** නාම කඨිනත්ථාරො. **මාතිකා** නාම අට්ඨ මාතිකා. **පලිබොධො නාම** ආවාසපලිබොධො චීවරපලිබොධොති ද්වෙ පලිබොධා. **උද්ධාරො** නාම පක්කමනන්තිකාදයො. **ආනිසංසො** නාම පඤ්චානිසංසා.

යං පන **සමන්තපාසාදිකායං** (මහාව. අට්ඨ. 306) වුත්තං ''කඨිනං පන කෙන අත්ථරිතබ්බං? යස්ස සඞ්ඝො කඨිනචීවරං දෙති, සඞ්ඝෙන පන කස්ස දාතබ්බං? යො ජිණ්ණචීවරො හොති, සචෙ බහූ ජිණ්ණචීවරා හොන්ති, වුඩ්ඪස්ස දාතබ්බං. වුඩ්ඪෙසුපි යො මහාපරිසො තදහෙව චීවරං කත්වා අත්ථරිතුං සක්කොති, තස්ස දාතබ්බං. සචෙ වුඩ්ඪො න සක්කොති, නවකතරො සක්කොති, තස්ස දාතබ්බං. අපිච සඞ්ඝෙන මහාථෙරස්ස සඞ්ගහං කාතුං වට්ටති, තස්මා 'තුම්හෙ, භන්තෙ, ගණ්හථ, මයං කත්වා දස්සාමා'ති වත්තබ්බ''න්ති, තම්පි කඨිනත්ථාරාරහංයෙව ගහෙත්වාව දාතබ්බං. දෙන්තෙන පන තීසු චීවරෙසු යං යං ජිණ්ණං හොති, තං තදත්ථාය දාතබ්බං. පකතියා දුපට්ටචීවරස්ස දුපට්ටත්ථායෙව දාතබ්බං. සචෙපිස්ස එකපට්ටචීවරං ඝනං හොති, කඨිනසාටකො ච පෙලවො, සාරුප්පත්ථාය දුපට්ටප්පහොනකමෙව දාතබ්බං. ''අහං අලභන්තො එකපට්ටං පාරුපාමී''ති වදන්තස්සාපි දුපට්ටං දාතුං වට්ටති. යො පන ලොභපකතිකො හොති, තස්ස න දාතබ්බං. තෙනාපි කඨිනං අත්ථරිත්වා පච්ඡා සිබ්බෙත්වා ''ද්වෙ චීවරානි කරිස්සාමී''ති න ගහෙතබ්බං.

තෙනාති කඨිනත්ථාරකෙන භික්ඛුනා. **තදහෙවාති** තස්මිංයෙව දිවසෙ. **පඤ්ච වා අතිරෙකානි වා ඛණ්ඩානි ඡින්දිත්වාති** යථා පඤ්චඛණ්ඩිකාදීනං සඞ්ඝාටිආදීනං තිණ්ණං චීවරානං අඤ්ඤතරප්පහොනකානි මහාමණ්ඩලඅඩ්ඪමණ්ඩලාදිවසෙන පඤ්ච ඛණ්ඩානි වා අතිරෙකානි වා සත්තාදිඛණ්ඩානි හොන්ති, එවං ඡින්දිත්වා. තස්මිඤ්ච කඨිනචීවරෙ කරියමානෙ ''අහං ථෙරො''ති වා ''බහුස්සුතො''ති වා එකෙනාපි අකාතුං න ලබ්භති. අනාදරියෙන අකරොන්තස්ස දුක්කටං. තස්මා සබ්බෙහෙව සන්නිපතිත්වා ධොවනඡෙදනසිබ්බනරජනානි නිට්ඨාපෙතබ්බානි. තෙනාහ **''සෙසභික්ඛූහිපි තස්ස සහායෙහි භවිතබ්බ''**න්ති. **කතචීවරමෙවාති** නිට්ඨිතපරිකම්මමෙව කඨිනදුස්සං. සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන අන්තරවාසකොපි ඡින්දිත්වාව කාතබ්බො අඤ්ඤථා අත්ථාරවිපත්තිතො. යථාහ –

''කථඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, අනත්ථතං හොති කඨිනං? න උල්ලිඛිතමත්තෙන අත්ථතං හොති කඨිනං… පෙ.… න අඤ්ඤත්‍ර පඤ්චකෙන වා අතිරෙකපඤ්චකෙන වා තදහෙව සඤ්ඡින්නෙනා''ති (මහාව. 308).

තෙනෙවාහ **''අච්ඡින්නාසිබ්බිතං පන න වට්ටතී''**ති. **තෙන භික්ඛුනාති** අත්ථාරකෙන භික්ඛුනා. **අත්ථරිතබ්බන්ති** අත්ථරණං කාතබ්බං. තඤ්ච ඛො තථාවචීභෙදකරණමෙවාති දට්ඨබ්බං. යථාහ –

''සචෙ සඞ්ඝාටියා කඨිනං අත්ථරිතුකාමො හොති, පොරාණිකා සඞ්ඝාටි පච්චුද්ධරිතබ්බා, නවා සඞ්ඝාටි අධිට්ඨාතබ්බා, 'ඉමාය සඞ්ඝාටියා කඨිනං අත්ථරාමී'ති වාචා භින්දිතබ්බා''ති (පරි. 413) –

විත්ථාරො. ''භන්තෙ, ආවුසො''ති ච ''අනුමොදථ, අනුමොදාමී''ති ච වචනභෙදං සන්ධාය **''ථෙරානඤ්චා''**තිආදි වුත්තං.

එවං අත්ථාරකෙන පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං දස්සෙත්වා ඉදානි අනුමොදකෙහි පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං දස්සෙතුං **''තෙහිපී''**තිආදි වුත්තං. **''අනුමොදාමා''**ති අත්තනාව අත්තනි ගාරවවසෙන වුත්තං. කිඤ්චාපි එවං වුත්තං, තථාපි එකකෙන ''අනුමොදාමා''ති වත්තුං න වට්ටති, ''අනුමොදාමි''ච්චෙව වත්තබ්බන්ති වදන්ති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. ඉදානි කඨිනානිසංසෙ දස්සෙතුං භූමිං විචාරයන්තො **''පුරිමවස්සංවුට්ඨෙසුපී''**තිආදිමාහ. තත්ථ **තෙසංයෙවාති** අත්ථාරකඅනුමොදකානංයෙව. වුත්තඤ්හෙතං **පරිවාරෙ** ''ද්වින්නං පුග්ගලානං අත්ථතං හොති කඨිනං අත්ථාරකස්ස ච අනුමොදකස්ස චා''ති (පරි. 403). **තෙති** අත්ථාරකඅනුමොදකා. **තතො පට්ඨායාති** අත්ථාරානුමොදනතො පට්ඨාය. **යාව කඨිනස්සුබ්භාරාති** න කෙවලං චීවරමාසෙයෙව, අථ ඛො අට්ඨන්නං මාතිකානං අඤ්ඤතරෙන වා අන්තරුබ්භාරෙන වා යාව කඨිනස්සුබ්භාරා පඤ්චානිසංසෙ ලභන්ති, උද්ධටෙ පන න ලභන්තීති අත්ථො.

ඉදානි තෙ පඤ්චානිසංසෙ සරූපතො දස්සෙතුං **''අනාමන්තචාරො''**තිආදිමාහ. තත්ථ **අනාමන්තචාරො** නාම පඤ්චන්නං භොජනානං අඤ්ඤතරෙන නිමන්තිතස්ස සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා කුලෙසු චාරිත්තාපජ්ජනං. **අසමාදානචාරො** නාම නාමෙනාධිට්ඨිතස්ස චීවරස්ස අසමාදානචරණං, නාමෙනාධිට්ඨිතානං තිණ්ණං චීවරානමඤ්ඤතරං චීවරං යත්ථ කත්ථචි නික්ඛිපිත්වා අඤ්ඤත්ථ අරුණුට්ඨාපනන්ති අත්ථො, චීවරවිප්පවාසොති වුත්තං හොති. **යාවදත්ථචීවරන්ති** යාවතා චීවරෙන අත්ථො හොති, තාවතකං අනධිට්ඨිතං අවිකප්පිතං චීවරධාරණං, දසාහමතික්කමිත්වා චීවරස්ස ඨපනන්ති අත්ථො. ගණස්ස භොජනං **ගණභොජනං. ගණොති** චෙත්ථ චත්තාරො වා තතුත්තරි වා භික්ඛූ. තෙසං විඤ්ඤත්තිතො වා නිමන්තනතො වා ලද්ධස්ස ඔදනාදීනං පඤ්චන්නං

අඤ්ඤතරභොජනස්ස සහ ගහණන්ති අත්ථො. **යො ච තත්ථ චීවරුප්පාදොති** තත්ථ කථිනත්ථතසීමාය මතකචීවරං වා හොතු, සඞ්ඝං උද්දිස්ස දින්නං වා සඞ්ඝිකෙන තත්‍රුප්පාදෙන ආභතං වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන යං සඞ්ඝිකං චීවරං උප්පජ්ජති, තං තෙසං භවිස්සතීති අත්ථො. තෙනාහ **"තස්මිං ආවාසෙ සඞ්ඝස්ස උප්පන්නචීවරඤ්චා"**ති.

"යං පන තත්ථ සඞ්ඝස්ස උප්පන්නං පත්තාදි වා අඤ්ඤං භණ්ඩං වා, තං සබ්බෙසං පාපුණාති. යං පන තත්‍රුප්පාදෙන තණ්ඩුලාදිනා වත්ථං චෙතාපිතං, අත්ථතකථිනානමෙව තානි වත්ථානි පාපුණන්ති. වත්ථෙහි පන තණ්ඩුලාදීසු චෙතාපිතෙසු සබ්බෙසං තානි පාපුණන්තී"ති **ගණ්ඨිපදෙ** වුත්තං, තම්පි චෙතාපිතකාලතො පට්ඨාය චීවරුප්පාදො න හොතීති සුවුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. අනත්ථතකථිනා පන ඉමෙසු පඤ්චසු ආනිසංසෙසු චීවරමාසෙ අසමාදානචාරං ඨපෙත්වා සෙසානිසංසෙ ලභන්ති. යදි අසමාදානචාරොපි ලබ්භෙය්‍ය, පාවෙය්‍යකා භික්ඛූ වස්සංවුට්ඨා ඔකපුණ්ණෙහි චීවරෙහි න භගවන්තං උපසඞ්කමෙය්‍යුං. යස්මා තං න ලබ්භති, තස්මා චීවරමාසෙපි චීවරං සමාදාය එව භගවන්තං උපසඞ්කමිංසු.

එවං කථිනත්ථාරං දස්සෙත්වා ඉදානි උබ්භාරං දස්සෙන්තො **"තං පනෙතං කථින"**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **මාතිකාති** මාතරො, ජනෙත්තියොති අත්ථො. කථිනුබ්භාරඤ්හි එතා අට්ඨ ජනෙන්ති. තාසු පක්කමනං අන්තො එතිස්සාති **පක්කමනන්තිකා.** එවං සෙසාපි වෙදිතබ්බා. තත්ථ යො භික්ඛු අත්ථතකථිනො කථිනචීවරං ආදාය තස්මිං ආවාසෙ නිරපෙක්ඛො "න පච්චෙස්ස"න්ති පක්කමති, තස්සෙවං පක්කමතො කථිනුද්ධාරො අතික්කන්තමත්තාය සීමාය හොතීති **පක්කමනන්තිකො කථිනුද්ධාරොති** වෙදිතබ්බො.

යො පන ආනිසංසචීවරං ආදාය පක්කමති, තස්ස බහිසීමාගතස්ස එවං හොති "ඉධෙවිමං කරිස්සාමි, න පුන තං විහාරං ගච්ඡිස්සාමී"ති තස්මිං ආවාසෙ නිරපෙක්ඛො හුත්වා තං චීවරං කාරෙති, තස්ස භික්ඛුනො **නිට්ඨානන්තිකො කථිනුද්ධාරො.**

යදි පන ආනිසංසමූලචීවරං ආදාය බහිසීමාගතො "නෙවිමං චීවරං කරිස්සාමි, න ච තං ආවාසං ගච්ඡිස්සාමී"ති සන්නිට්ඨානං කරොති, තදා **සන්නිට්ඨානන්තිකො කථිනුද්ධාරො.**

තදෙව ආනිසංසචීවරං ලද්ධා තං ආදාය බහිසීමං ගන්ත්වා "ඉධෙවිමං චීවරං කරිස්සාමි, න ගච්ඡිස්සාමී"ති කරොන්තස්ස සචෙ තං චීවරං නස්සති විනස්සති ඩය්හති, **නාසනන්තිකො කථිනුද්ධාරො** හොති.

සචෙ පන ආනිසංසචීවරං ලද්ධා තස්මිං විහාරෙ සාපෙක්ඛොව බහිසීමාගතො "විහාරෙ භික්ඛූහි අන්තරුබ්භාරං කත"න්ති සුණාති, තස්ස **සවනන්තිකො කථිනුද්ධාරො** හොති.

ආසාය අවච්ඡෙදො එතිස්සාති **ආසාවච්ඡෙදිකා.** යො පන යෙන කෙනචි "තුය්හං චීවරං දස්සාමී"ති වුත්තො තස්මිං චීවරෙ ආසාය විහාරෙ අපෙක්ඛං පහාය බහිසීමාගතො පුන තෙන "න සක්කොමි දාතු"න්ති වුත්තෙ ආසං ඡින්දති, තස්ස **ආසාවච්ඡෙදිකො කථිනුද්ධාරො** හොති.

යො පන වස්සංවුට්ඨවිහාරතො අඤ්ඤං විහාරං සාපෙක්ඛොව ගන්ත්වා ආගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙයෙව කථිනුද්ධාරං වීතිනාමෙති, තස්ස **සීමාතික්කමනන්තිකො කථිනුද්ධාරො.**

සහ උබ්භාරෙනාති **සහුබ්භාරා.** ආනිසංසචීවරං ආදාය සාපෙක්ඛොව බහි ගන්ත්වා කථිනුද්ධාරං සම්භුණන්තස්ස **කථිනුද්ධාරො සහුබ්භාරොති** වෙදිතබ්බො.

"එතස්මිං පන පක්කමනන්තිකෙ කථිනුද්ධාරෙ පඨමං චීවරපලිබොධො ඡිජ්ජතී"තිආදිනා චීවරපලිබොධුපච්ඡෙදාදිකස්ස විනිච්ඡයස්ස විත්ථාරතො **සමන්තපාසාදිකාය** (මහාව. අට්ඨ. 311) වුත්තත්තා 8 **"තත්ථ විත්ථාරවිනිච්ඡයො"**තිආදිමාහ. අත්ථාරුබ්භාරානංයෙව වා විත්ථාරවිනිච්ඡයස්ස තත්ථාගතත්තා එවං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **සෙසපලිබොධාභාවන්ති** අවසෙසස්ස පලිබොධස්ස අභාවං, ආවාසපලිබොධාභාවන්ති අත්ථො.

අස්සාති කාලස්ස. **දසාහපරමන්ති** අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනන්ති ආහ **"තං දසාහපරමං කාල"**න්ති. **අතිරෙකන්ති** අධිකං, සො ච අධිකභාවො අධිට්ඨිතවිකප්පිතචීවරතොති ආහ **"අධිට්ඨිතවිකප්පිතෙසූ"**තිආදි. **ඛොමන්ති** (පාරා. අට්ඨ. 2.636-638) ඛොමසුත්තෙහි වායිතං ඛොමපට්ටචීවරං. තථා සෙසානි. **කම්බලං** නාම මනුස්සලොමවාළලොමෙ ඨපෙත්වා සෙසලොමෙහි වායිත්වා කතවත්ථං. **සාණං** නාම සාණවාකෙහි කතවත්ථං. **භඞ්ගං** නාම ඛොමසුත්තාදීහි පඤ්චහි මිස්සෙත්වා කතවත්ථං. "පාටෙක්කං වාකමයමෙවා"තිපි වදන්ති. **තදනුලොමානං වාති** දුකූලං පත්තුණ්ණං සොමාරපට්ටං චීනපට්ටං ඉද්ධිජං දෙවදින්නන්ති තෙසං ඛොමාදීනංයෙව අනුලොමානං ඡන්නං චීවරානං වා, තත්ථ **දුකූලං** සාණස්ස අනුලොමං වාකමයත්තා. පත්තුණ්ණදෙසෙ පාණකෙහි සඤ්ජාතවත්ථං **පත්තුණ්ණං.** සොමාරදෙසෙ ජාතං වත්ථං **සොමාරපට්ටං.** තථා **චීනපට්ටං.** ඉමානි තීණිපි කොසෙය්‍යස්ස අනුලොමානි පාණකෙහි කතසුත්තමයත්තා. **ඉද්ධිජං** එහිභික්ඛූනං පුඤ්ඤිද්ධියා නිබ්බත්තචීවරං. තං පන ඛොමාදීනමඤ්ඤතරං හොතීති තෙසංයෙව අනුලොමං. දෙවෙහි දින්නං චීවරං **දෙවදින්නං,** තං කප්පරුක්ඛෙ නිබ්බත්තං ජාලිනියා

දෙවකඤ්ඤාය අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස දින්නවත්ථසදිසං, තම්පි චොමාදීනංයෙව අනුලොමං හොති තෙසු අඤ්ඤතරභාවතො.

දීඝතො වඩ්ඪකිහත්ථප්පමාණං, විත්ථාරතො තතො උපඩ්ඪප්පමාණං **විකප්පනුපගං පච්ඡිමං. අට්ඨඞ්ගුලං සුගතඞ්ගුලෙනාති** එත්ථ **සුගතඞ්ගුලං** නාම ඉදානි මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස තීණි අඞ්ගුලානි, තෙන සුගතඞ්ගුලෙන අට්ඨඞ්ගුලං වඩ්ඪකිහත්ථප්පමාණන්ති අත්ථො. **චතුරඞ්ගුලවිත්ථතන්ති** එත්ථාපි යථාවුත්තානුසාරෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. යෙසං පන අධිට්ඨානවිකප්පනානං අභාවතො අධිට්ඨිතවිකප්පිතෙසු අපරියාපන්නත්තා ඉදං අතිරෙකචීවරං නාම හොති.

තං අධිට්ඨානවිකප්පනං කෙනාකාරෙන ජානිතබ්බන්ති අනුයොගං සන්ධාය තං දස්සෙතුං **''යං පන වුත්ත''**න්තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ **යං පන වුත්තන්ති** අතිරෙකචීවරං දස්සෙතුං ''අධිට්ඨිතවිකප්පිතෙසු අපරියාපන්නත්තා''ති අම්හෙහි යං වුත්තන්ති අත්ථො. **තිචීවරං අධිට්ඨාතුන්ති** නාමං වත්වා අධිට්ඨාතුං. **න විකප්පෙතුන්ති** සඞ්ඝාටිආදිනාමෙන විකප්පෙතුං න අනුජානාමීති අත්ථො. ''ඉමං චීවරං විකප්පෙමී''ති පන විකප්පෙතුං වට්ටතියෙව. සාමඤ්ඤවචනං පන තිචීවරස්ස කණ්ඩුපටිච්ඡාදිවස්සිකසාටිකානං විය කාලවසෙන විසෙසාභාවා වස්ස විකප්පෙතබ්බතාති දස්සනත්ථං , න පන සබ්බථා විකප්පනපටිසෙධනත්ථන්ති දට්ඨබ්බං. තථා හි පුරාණචීවරං පච්චුද්ධරිත්වා නවස්ස අධිට්ඨානවචනතො, ''අනාපත්ති අධිට්ඨෙති විකප්පෙති''තිආදිවචනතො (පාරා. 469) ච තිචීවරස්සපි විකප්පනාය ඔකාසො දින්නො. එස නයො සබ්බත්ථ. තිචීවරාදීනි හි අධිට්ඨහන්තෙන ''ඉමං සඞ්ඝාටිං අධිට්ඨාමී''තිආදිනා තං තං නාමං වත්වා අධිට්ඨාතබ්බං. විකප්පෙන්තෙන පන ''ඉමං සඞ්ඝාටි''න්තිආදිනා තස්ස තස්ස චීවරස්ස නාමං අග්ගහෙත්වා ''ඉමං චීවරං තුය්හං විකප්පෙමී''ති විකප්පෙතබ්බං. තිචීවරං වා හොතු, අඤ්ඤං වා, යදි තං තං නාමං ගහෙත්වා විකප්පෙති, අවිකප්පිතං හොති, අතිරෙකචීවරට්ඨානෙයෙව තිට්ඨති. **තතො පරං විකප්පෙතුන්ති** චතුමාසතො පරං ''ඉමං චීවරං විකප්පෙමී''ති විකප්පෙතුං. ඉදඤ්ච පරිභුඤ්ජිතුං අනුඤ්ඤාතං. කෙචි පන (සාරත්ථ. ටී. 2.469) ''තතො පරං විකප්පෙත්වා යාව ආගාමිසංවච්ඡරෙ වස්සානං චතුමාසං, තාව ඨපෙතුං අනුඤ්ඤාත''න්ති වදන්ති. **තතො පරන්ති** ආබාධතො පරං. ''ඉමාසඤ්ච පන වස්සිකසාටිකකණ්ඩුපටිච්ඡාදීනං තතො පරං විකප්පෙත්වා පරිභොගස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා තථාවිකප්පිතං අඤ්ඤනාමෙන අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බ''න්ති **ගණ්ඨිපදෙසු** වුත්තං. **අධිට්ඨාතබ්බවිකප්පෙතබ්බතා ජානිතබ්බාති** අධිට්ඨාතබ්බං විකප්පෙතබ්බන්ති එවං අධිට්ඨානවිකප්පනා ජානිතබ්බාති අත්ථො.

පඤ්චපරිමාණං අස්සාති **පඤ්චකං,** මුට්ඨියස්ස මුට්ඨිහත්ථස්ස සම්බන්ධං පඤ්චකං **මුට්ඨිපඤ්චකං**. එස න යො **මුට්ඨිත්තිකන්ති** එත්ථාපි. පාරුපනෙනපි සක්කා නාභිං පටිච්ඡාදෙතුන්ති ආහ **''ද්විහත්ථොපි වට්ටතී''**ති. න කෙවලං අඩ්ඪතෙය්‍යොව වට්ටති, අථ ඛො ද්විහත්ථොපි වට්ටතීති **පි**-සද්දස්ස අත්ථො දට්ඨබ්බො. **අතිරෙකඤ්චාති** සුගතචීවරප්පමාණම්පි තතො අධිකම්පි. **පච්චුද්ධරාමීති** ඨපෙමි, පරිච්චජාමීති වා අත්ථො. ''ඉමං චීවරං සඞ්ඝාටිං අධිට්ඨාමී''ති (සාරත්ථ. ටී. 2.469) එවම්පි වත්තුං වට්ටති. **කායවිකාරං කරොන්තෙනාති** හත්ථාදිනා චීවරං පරාමසන්තෙන, චාලෙන්තෙන වා. ඉදඤ්හි අධිට්ඨානං යෙන කෙනචි සරීරාවයවෙන අඵුසන්තස්ස න වට්ටති. **දුවිධන්ති** සම්මුඛාපරම්මුඛභෙදෙන දුවිධං. **වාචා භින්දිතබ්බාති** වචනං නිච්ඡාරෙතබ්බං. **අන්තොගබ්භාදීසූති** අන්තොගබ්භඋපරිපාසාදෙසු. **සාමන්තවිහාරෙති** යත්ථ තදහෙව ගන්ත්වා නිවත්තෙතුං සක්කා, එවරූපෙ සමීපවිහාරෙ. ඉදඤ්ච දෙසනාසීසමත්තං, තස්මා දූරෙ ඨිතම්පි අධිට්ඨාතබ්බන්ති වදන්ති. **''ඨපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා''**ති ඉමිනා චීවරසංලක්ඛණං වුත්තං. න හි ඨපිතට්ඨානමත්තසල්ලක්ඛණෙන කිඤ්චි පයොජනං අත්ථි.

අධිට්ඨහිත්වා ඨපිතවත්ථෙහීති පච්චත්ථරණමුඛපුඤ්ඡනචොළපරික්ඛාරචොළවසෙන අධිට්ඨහිත්වා ඨපිතවත්ථෙහි. අධිට්ඨානතො පුබ්බෙ සඞ්ඝාටිආදිවොහාරස්ස අභාවතො **''ඉමං පච්චුද්ධරාමී''**ති පච්චත්ථරණාදීනං විසුං පච්චුද්ධරණවිධිං දස්සෙති. පච්චත්ථරණාදිනාමෙන පන අධිට්ඨාතබ්බත්තා ''ඉමං පච්චත්ථරණං පච්චුද්ධරාමී''තිආදිනා වුත්තෙපි නෙවත්ථි දොසො. **පුන අධිට්ඨාතබ්බානීති** සඞ්ඝාටිආදිනාමෙන අධිට්ඨාතබ්බානි. පරික්ඛාරචොළකස්ස පන පරික්ඛාරචොළවසෙන අධිට්ඨහිත්වා ඨපිතවත්ථෙහිපි සඞ්ඝාටිආදිම්හි කතෙ පච්චුද්ධරිත්වා පුන අධිට්ඨාතබ්බන්ති නත්ථි. පුබ්බෙ කතාධිට්ඨානමෙව අධිට්ඨානං. අධිට්ඨිතෙන පන තෙන සද්ධිං මහන්තතරමෙව දුතියං පට්ටං වා ඛණ්ඩං වා සංසිබ්බන්තෙන අධිට්ඨාතබ්බං, සමෙ වා ඛුද්දකෙ වා අධිට්ඨානකිච්චං නත්ථි. **සුඛපරිභොගත්ථන්ති** විප්පවාසදොසාභාවතො යත්ථ කත්ථචි ඨපෙත්වා ධම්මස්සවනාදිනා කිච්චෙන අඤ්ඤත්ථ අරුණං උට්ඨාපෙත්වා ආගන්ත්වා නිස්සජ්ජනං විනාව පරිභුඤ්ජිතුං සක්කුණෙය්‍යතාය සුඛපරිභොගත්ථං. **පරික්ඛාරචොළං අධිට්ඨාතුන්ති** පරික්ඛාරචොළං කත්වා අධිට්ඨාතුං.

අනතිරිත්තපමාණාති ''දීඝසො ඡ විදත්ථියො සුගතවිදත්ථියා, තිරියං අඩ්ඪතෙය්‍යා''ති (පාචි. 543) වුත්තප්පමාණතො අනධිකපමාණා. **පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතබ්බාති** වස්සිකසාටිකභාවතො අපනෙත්වා විකප්පෙතබ්බා, හෙමන්තස්ස පඨමදිවසතො පට්ඨාය අන්තොදසාහෙ වස්සිකසාටිකාවස්සිකසාටිකභාවතො අපනෙත්වා ''ඉමං චීවරං තුය්හං විකප්පෙමී''තිආදිනා නයෙන විකප්පෙතබ්බාති වුත්තං හොති. අඤ්ඤථා හි ''වස්සිකසාටිකා වස්සානමාසාතික්කමෙනාපි, කණ්ඩුපටිච්ඡාදි ආබාධවූපසමෙනාපි අධිට්ඨානං විජහතී''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) වක්ඛමානත්තා වස්සානමාසතො පරං අසති අධිට්ඨානෙ කිං පච්චුද්ධරෙය්‍යාති ''පච්චුද්ධරිත්වා''ති වචනමෙව නොපපජ්ජෙය්‍ය.

කෙචි පන (සාරත්ථ. ටී. 2.469) ''යථා කථිනමාසබ්භන්තරෙ උප්පන්නචීවරං කථිනමාසාතික්කමෙ නිස්සග්ගියං හොති, එවමයං වස්සිකසාටිකාපි වස්සානමාසාතික්කමෙ නිස්සග්ගියා හොති. තස්මා කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ පච්චුද්ධරිත්වා තතො පරං හෙමන්තස්ස පඨමදිවසෙ විකප්පෙතබ්බාති එවමත්ථො ගහෙතබ්බො, පච්චුද්ධරිත්වා තතො පරං විකප්පෙතබ්බාති පදයොජනා වෙදිතබ්බා''ති ච වදන්ති, තං න යුත්තං. කථිනමාසෙ උප්පන්නඤ්හි චීවරං අතිරෙකචීවරට්ඨානෙ ඨිතත්තා අවසානදිවසෙ අනධිට්ඨිතං කථිනමාසාතික්කමෙ නිස්සග්ගියං හොති. අයං පන වස්සිකසාටිකා අධිට්ඨහිත්වා ඨපිතත්තා න තෙන සදිසාති වස්සානාතික්කමෙ කථං නිස්සග්ගියං හොති අනධිට්ඨිතඅවිකප්පිතමෙව හි තං කාලාතික්කමෙ නිස්සග්ගියං හොති, තස්මා හෙමන්තෙපි වස්සිකසාටිකා දසාහපරිහාරං ලභති. එවං කණ්ඩුපටිච්ඡාදිපි අධිට්ඨානවිජහනතො පරං දසාහපරිහාරං ලභති. දසාහං පන අනතික්කාමෙත්වා විකප්පෙතබ්බා. නහානත්ථාය අනුඤ්ඤාතත්තා **වණ්ණභෙදමත්තරත්තාපි චෙසා වට්ටතීති** වුත්තං. **''ද්වෙ පන න වට්ටන්ති''**ති ද්වින්නං අධිට්ඨානාභාවතො වුත්තං . ''සචෙ වස්සානෙ අපරා වස්සිකසාටිකා උප්පන්නා හොති, පුරිමවස්සිකසාටිකං පච්චුද්ධරිත්වා, විකප්පෙත්වා ච අධිට්ඨාතබ්බා''ති වදන්ති.

පමාණයුත්තන්ති ''දීඝසො සුගතවිදත්ථියා ද්වෙ විදත්ථියො, විත්ථාරතො දියඩ්ඪං දසා විදත්ථී''ති (පාචි. 531 ආදයො) ඉමිනා පමාණෙන යුත්තං. **පමාණිකාති** ''සුගතවිදත්ථියා දීඝසො චතස්සො විදත්ථියො, තිරියං ද්වෙ විදත්ථියො''ති එවං වුත්තප්පමාණයුත්තා. **පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතබ්බාති** එත්ථ යං වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව. යස්මා භික්ඛූනං තිචීවරෙ පරිපුණ්ණෙ, අත්ථෙ ච සති පරිස්සාවනාදීහි ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පරික්ඛාරචොළක''න්ති (මහාව. 357) බහූනං පත්තත්ථවිකපරිස්සාවනාදීනං සඞ්ගහවසෙන පරික්ඛාරචොළාධිට්ඨානමනුඤ්ඤාතං, තස්මා **''පරික්ඛාරචොළෙ ගණනා නත්ථී''**තිආදි වුත්තං. භගවතා හි යං යං භික්ඛූ ලභන්ති, තං තං ඉමිනා විධානෙන අධිට්ඨහිත්වා පුන ''යෙන යෙන පරිස්සාවනාදිනා අත්ථො හොති, තං තං කත්වා ගණ්හන්තූ''ති අනුකම්පාය අනුඤ්ඤාතං. තෙනෙවාහ **''ථවිකාපි''**තිආදි. **ආදිසද්දෙන** ''එතානි චීවරානි පරික්ඛාරචොළානි අධිට්ඨාමී''ති අසම්මුඛාධිට්ඨානං සඞ්ගණ්හාති. **''සෙනාසනපරික්ඛාරත්ථාය දින්නපච්චත්ථරණෙ වා''**ති ඉමිනා අත්තනො සන්තකං පටික්ඛිපති. කෙචි පන (සාරත්ථ. ටී. 2.469) ''අනිවාසෙත්වා, අපාරුපිත්වා ච කෙවලං පඤ්චපීඨෙසුයෙව අත්ථරිත්වා පරිභුඤ්ජියමානං පච්චත්ථරණං අත්තනො සන්තකම්පි අනධිට්ඨිතං වට්ටතී''ති වදන්ති, තං අයුත්තං සෙනාසනපරික්ඛාරත්ථාය දින්න''න්ති පච්චත්ථරණස්ස විසෙසිතත්තා. භිසිබිබ්බොහනපාවාරකොජවානම්පි සෙනාසනපරික්ඛාරතොයෙව අධිට්ඨානකිච්චං නත්ථීති වෙදිතබ්බං.

අධිට්ඨිතඤ්ච පනෙතං චීවරං පරිභුඤ්ජතො කථං අධිට්ඨානං විජහතීති ආහ **''සබ්බඤ්ච පනෙත''**න්තිආදි. තත්ථ **අච්ඡින්දිත්වා ගහණෙනාති** චොරාදීහි අච්ඡින්දිත්වා ගහණෙන. **හීනායාවත්තනෙනාති** ගිහිභාවාය ආවත්තනෙන, විබ්භමෙනාති අත්ථො, ''සීලවන්තොව හුත්වා ගිහී භවිස්සාමී''ති සෙතවත්ථනිවාසනෙනාති වුත්තං හොති. ''අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නස්ස සෙතවත්ථනිවාසො වා කාසායචජනං වා හීනායාවත්තන''න්ති කෙචි. '''හීනායාවත්තනෙනා'ති ඉමිනා භික්ඛුනියා එව අධිට්ඨානවිජහනං ගහිතං හොති. සා හි යදා විබ්භමති, තදා අස්සමණී හොති. භික්ඛු පන විබ්භමන්තොපි යාව සික්ඛං න පච්චක්ඛාති, තාව භික්ඛුයෙවාති අධිට්ඨානං න විජහතී''ති අපරෙ. **සික්ඛාපච්චක්ඛානෙනාති** ලිඞ්ගෙ ඨිතස්සෙව සික්ඛාය පච්චක්ඛානෙන. යො හි භික්ඛුලිඞ්ගෙ ඨිතොව සික්ඛං පච්චක්ඛාති, තස්ස කායලග්ගම්පි චීවරං අධිට්ඨානං විජහතීති. **කාලඞ්කිරියායාති** මරණෙන. **ලිඞ්ගපරිවත්තනෙනාති** පුරිසලිඞ්ගස්ස , ඉත්ථිලිඞ්ගස්ස වා පරිවත්තනෙන, පුරිසස්ස ඉත්ථිලිඞ්ගපාතුභාවෙන, ඉත්ථියා වා පුරිසලිඞ්ගපාතුභාවෙනාති වුත්තං හොති.

කනිට්ඨඞ්ගුලිනඛපිට්ඨිප්පමාණෙනාති හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදං දස්සෙති. **ඔරතොති** අබ්භන්තරතො. යො පන දුබ්බලට්ඨානෙ පඨමං අග්ගළං දත්වා පච්ඡා දුබ්බලට්ඨානං ඡින්දිත්වා අපනෙති, අධිට්ඨානං න භිජ්ජති. මණ්ඩලපරිවත්තනෙපි එසෙව නයො. දුපට්ටස්ස පන එකස්මිං පටලෙ ඡිද්දෙ වා ජාතෙ, ගලිතෙ වා අධිට්ඨානං න භිජ්ජති. ඛුද්දකං චීවරං මහන්තං කරොති, මහන්තං වා ඛුද්දකං කරොති, අධිට්ඨානං න භිජ්ජති. උභො කොටියො මජ්ඣෙ කරොන්තො සචෙ පන පඨමං ඡින්දිත්වා පච්ඡා ඝටෙති, අධිට්ඨානං භිජ්ජති. අථ ඝටෙත්වා ඡින්දති, න භිජ්ජති. රජකෙහි ධොවාපෙත්වා සෙතං කරොන්තස්සාපි අධිට්ඨානං අධිට්ඨානමෙව. **වස්සානමාසාතික්කමෙනාපීති** එත්ථ **පි-** සද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො. තෙන න කෙවලං පුබ්බෙ වුත්තෙන දානාදිනා අට්ඨවිධෙනෙව කාරණෙන වස්සිකසාටිකා අධිට්ඨානං විජහති, අථ ඛො වස්සානමාසාතික්කමෙනපීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. එස නයො **ආබාධවූපසමෙනාපීති** එත්ථාපි. **විකප්පනසික්ඛාපදෙති** (පාචි. 372 ආදයො) පාචිත්තියෙ සුරාපානවග්ගස්ස නවමසික්ඛාපදෙ.

තං අතික්කාමයතොති එත්ථ තන්ති චීවරං, කාලං වා පරාමසතීති ආහ **''තං යථාවුත්තජාතිප්පමාණ''**න්තිආදි. **අස්සාති** භික්ඛුස්ස. **තස්ස යො අරුණොති** තස්ස චීවරුප්පාදදිවසස්ස යො අතික්කන්තො අරුණො. **චීවරුප්පාදදිවසෙන සද්ධින්ති** චීවරුප්පාදදිවසස්ස අරුණෙන සද්ධිං. දිවසසද්දෙන චෙත්ථ තංදිවසනිස්සිතො අරුණො වුත්තො. ඉදානි යස්ස ච නිස්සජ්ජිතබ්බං, යථා ච නිස්සජ්ජිතබ්බං, තං දස්සෙතුං **''තං ගහෙත්වා''**තිආදි වුත්තං. **තත්රායං නයොති** තස්මිං නිස්සජ්ජනෙ අයං විධි. **අඤ්ඤථාපීති** භාසන්තරෙනාපි, යාය කායචි භාසායපීති අත්ථො. **පටිබලෙනාති** වත්තුං සමත්ථෙන. **ආයතිං සංවරෙය්‍යාසීති** උපරි සංවරමාපජ්ජෙය්‍යාසි, සංවුතකායවචීද්වාරො භවෙය්‍යාසීති අත්ථො. ඉමානි ච **''පස්සසී''**තිආදීනි යථාක්කමං පටිග්ගාහකදෙසකෙහි වත්තබ්බවචනානි. තථා හි **''පස්සසී''**ති පටිග්ගාහකෙන වත්තබ්බවචනං, **''ආම පස්සාමී''**ති තදනුදෙසකෙන වත්තබ්බවචනං. **''ආයතිං සංවරෙය්‍යාසී''**ති තදනුප්පටිග්ගාහකෙන

වත්තබ්බවචනං, **“සාධු සුට්ඨු සංවරිස්සාමී”**ති තදනුදෙසකෙන වත්තබ්බවචනං. ඉමිනා ච අත්තනො ආයතිං සංවරෙ පතිට්ඨිතභාවං දස්සෙති. **ද්වීසු, පන සම්බහුලාසු වාති** ද්වීසු වා සම්බහුලාසු වා ආපත්තීසු පුරිමනයෙනෙව වචනභෙදො කාතබ්බො. ඤත්තියං **ආපත්තිං සරති විවරතීති** එත්ථ ‘‘ද්වෙ ආපත්තියො’’ති වා ‘‘සම්බහුලා ආපත්තියො’’ති වා වචනභෙදො කාතබ්බො. **ද්වීසු, බහූසු වා වචනභෙදො කාතබ්බොති** ‘‘සඞ්ඝො ඉමානි චීවරානී’’ති වත්ථුවසෙන වචනභෙදො කාතබ්බො.

එවං සඞ්ඝස්ස නිස්සජ්ජනවිධිං දස්සෙත්වා ගණස්ස නිස්සජ්ජනවිධිං දස්සෙතුං **“ගණස්ස පන නිස්සජ්ජන්තෙනා”**තිආදිමාහ. තත්ථ **සෙසං පුරිමසදිසමෙවාති** නිස්සජ්ජනාපත්තිප්පටිග්ගහණනිස්සට්ඨචීවරදානෙසු **“ආයස්මන්තාන”**න්තිආදිනා වුත්තවචනභෙදං විනා අවසෙසං සඞ්ඝස්ස නිස්සජ්ජනාදීසු වුත්තසදිසමෙවාති අත්ථො.

ඉදානි පුග්ගලස්ස නිස්සජ්ජනවිධිං දස්සෙතුං **“පුග්ගලස්ස පනා”**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **ද්වීසු, තීසු වාති** ද්වීසු, තීසු වා ආපත්තීසු චෙව දාතබ්බචීවරෙසු ච. යථා ච ගණස්ස නිස්සජ්ජනෙ, එවං ද්වින්නං නිස්සජ්ජනෙපි පාළි වෙදිතබ්බා. යදි හි විසෙසො භවෙය්‍ය, යථෙව ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිණ්ණං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කාතුං, එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, කාතබ්බො – බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන තෙ භික්ඛූ ඤාපෙතබ්බා’’තිආදිනා (මහාව. 168) නයෙන තිණ්ණං පාරිසුද්ධිඋපොසථං වත්වා ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්වින්නං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කාතුං, එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, කත්තබ්බො – ථෙරෙන භික්ඛුනා එකංසං උත්තරාසඞ්ග’’න්තිආදිනා නයෙන විසුංයෙව ද්වින්නං පාරිසුද්ධිඋපොසථො වුත්තො, එවං ඉධාපි විසුං පාළිං වදෙය්‍ය. යස්මා පන නත්ථි, තස්මා අවත්වාව ගතොති ගණස්ස වුත්තා පාළියෙවෙත්ථ පාළි. ආපත්තිප්පටිග්ගහණෙ පන අයං විසෙසො – යථා ගණස්ස නිස්සජ්ජිත්වා ආපත්තියා දෙසියමානාය ආපත්තිප්පටිග්ගාහකො භික්ඛු ඤත්තිං ඨපෙති, එවං අට්ඨපෙත්වා ද්වීසු අඤ්ඤතරෙන යථා එකපුග්ගලො පටිග්ගණ්හාති, එවං ආපත්ති පටිග්ගහෙතබ්බා. ද්වින්නඤ්හි ඤත්තිට්ඨපනං නාම නත්ථි. යදි සියා, ද්වින්නං පාරිසුද්ධිඋපොසථං විසුං න වදෙය්‍ය. නිස්සට්ඨචීවරදානෙපි යථා ‘‘ඉමං චීවරං ආයස්මතො දම්මී’’ති එකො වදති, එවං ‘‘මයං ඉමං චීවරං ආයස්මතො දෙමා’’ති වත්තුං වට්ටති. ඉතො ගරුකතරානිපි හි ඤත්තිදුතියකම්මානි අපලොකෙත්වා කාතබ්බානීති වුත්තානි අත්ථි, තෙසං එතං අනුලොමං. තෙනෙවාහ **“ද්වින්නං පනා”**තිආදි. නිස්සට්ඨචීවරං පන දාතබ්බමෙව, අදාතුං න ලබ්භති. විනයකම්මමත්තමෙව හෙතං. න තං තෙන සඞ්ඝස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා දින්නමෙව හොති. තෙනාහ **“නිස්සට්ඨවත්ථු”**න්තිආදි.

අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස දුක්කටන්ති සකිං නිවත්ථං වා සකිං පාරුතං වා කායතො අමොචෙත්වා දිවසම්පි චරති, එකමෙව දුක්කටං. මොචෙත්වා නිවාසෙති වා පාරුපති වා, පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. දුන්නිවත්ථං වා දුප්පාරුතං වා සණ්ඨාපෙන්තස්ස අනාපත්ති. අඤ්ඤස්ස තං පරිභුඤ්ජතොපි අනාපත්ති. ‘‘අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජතී’’තිආදිවචනඤ්චෙත්ථ (පාරා. 570) සාධකං. **දසාහං අනතික්කන්තෙපි අතික්කන්තසඤ්ඤිනො, වෙමතිකස්ස ච දුක්කටන්ති** එත්ථාපි ‘‘පරිභුඤ්ජන්තස්සා’’ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. **අතික්කන්තෙ අනතික්කන්තසඤ්ඤිනොපීති** දසාහං අතික්කන්තෙ චීවරෙ ‘‘අනතික්කන්තං ඉද’’න්ති එවං සඤ්ඤිනො, දසාහෙ වා අතික්කන්තෙ ‘‘අනතික්කන්තො දසාහො’’ති එවං සඤ්ඤිනො.

ඉදානි ‘‘අනධිට්ඨිතෙ අධිට්ඨිතසඤ්ඤිනො නිස්සග්ගිය’’න්තිආදිආපත්තිවාරං සඞ්ගහෙත්වා දස්සෙන්තො **“තථා”**තිආදිමාහ. **තථාති** යථා දසාහං අතික්කන්තෙ සඤ්ඤාභෙදෙන තිකපාචිත්තියං, තථා අනධිට්ඨිතාදීසු සත්තසු විකප්පෙසු අධිට්ඨිතාදිසඤ්ඤාභෙදතොති අත්ථො. තත්ථ **අවිස්සජ්ජිතෙ විස්සජ්ජිතසඤ්ඤිනොති** කස්සචි අදින්නෙ අපරිච්චත්තෙ ‘‘දින්නං පරිච්චත්තං මයා’’ති එවං සඤ්ඤිනො. **අනට්ඨෙ නට්ඨසඤ්ඤිනොති** අත්තනො චීවරෙන සද්ධිං බහූනි අඤ්ඤෙසං චීවරානි එකතො ඨපිතානි, තානි චෙ චොරා හරන්ති, තත්‍රෙස අත්තනො චීවරෙ අනට්ඨෙ නට්ඨසඤ්ඤී හොති, තස්ස නට්ඨසඤ්ඤිනො. එස නයො **අවිනට්ඨාදීසුපි. අවිලුත්තෙති** එත්ථ පන ගබ්භං භින්දිත්වා පසය්හාවහාරවසෙන අවිලුත්තෙති වෙදිතබ්බං.

විස්සජ්ජිතෙති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) අඤ්ඤස්ස දින්නෙ. කථං පන දින්නං හොති, කථං ගහිතං? ‘‘ඉමං තුය්හං දෙමි, දදාමි, දජ්ජාමි, ඔණොජෙමි, පරිච්චජාමි, විස්සජ්ජාමි, නිස්සජ්ජාමී’’ති වා වදති, ‘‘ඉත්ථන්නාමස්ස දෙමි…පෙ…. නිස්සජ්ජාමී’’ති වා වදති, සම්මුඛාපි පරම්මුඛාපි දින්නංයෙව හොති. ‘‘තුය්හං ගණ්හාහී’’ති වුත්තෙ ‘‘මය්හං ගණ්හාමී’’ති වදති, සුදින්නං, සුග්ගහිතඤ්ච. ‘‘තව සන්තකං කරොහි, තව සන්තකං හොතු, තව සන්තකං කරිස්සසී’’ති වුත්තෙ ‘‘මම සන්තකං කරොමි, මම සන්තකං හොතු, මම සන්තකං කරිස්සාමී’’ති වදති, දුද්දින්නං, දුග්ගහිතඤ්ච. නෙව දාතා දාතුං ජානාති, න ඉතරො ගහෙතුං. සචෙ පන ‘‘තව සන්තකං කරොහී’’ති වුත්තෙ ‘‘සාධු, භන්තෙ, මය්හං ගණ්හාමී’’ති ගණ්හාති, සුග්ගහිතං, සචෙ පන එකො ‘‘ගණ්හාහී’’ති වදති, ඉතරො ‘‘න ගණ්හාමී’’ති වදති, පුන සො ‘‘දින්නං මයා තුය්හං, ගණ්හාහී’’ති වදති, ඉතරොපි ‘‘න මය්හං ඉමිනා අත්ථො’’ති වදති. තතො පුරිමොපි ‘‘මයා දින්න’’න්ති දසාහං අතික්කාමෙති, පච්ඡිමොපි ‘‘මයා පටික්ඛිත්ත’’න්ති, කස්සාපත්තීති? න කස්සචි. යස්ස පන රුච්චති, තෙන අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං. යො පන අධිට්ඨානෙ වෙමතිකො, තෙන කිං කාතබ්බං? වෙමතිකභාවං ආරොචෙත්වා ‘‘සචෙ අනධිට්ඨිතං භවිස්සති, එවං මෙ කප්පියං හොතී’’ති වත්වා වුත්තනයෙනෙව නිස්සජ්ජිතබ්බං. න හි එවං ජානාපෙත්වා විනයකම්මං කරොන්තස්ස මුසාවාදො හොති.

යථා ච ඉදං, එවං ඉතො පරානිපීති යථා ඉදං අතිරෙකචීවරධාරණසික්ඛාපදං ආචාරවිපත්ති, එවං ඉතො පරානිපි සික්ඛාපදානි ආචාරවිපත්තියෙවාති අත්ථො. තෙනාහ **''උභතොපාතිමොක්ඛෙසූ''**තිආදි. **ආජීවවිපත්තිපච්චයා පන ඨපෙත්වා දුබ්භාසිතං ඡ ආපත්තික්ඛන්ධා පඤ්ඤත්තාති** –

> ''ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා පාපිච්ඡො ඉච්ඡාපකතො අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජති, ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙසස්ස. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා 'යො තෙ විහාරෙ වසති, සො භික්ඛු අරහා'ති භණති, පටිවිජානන්තස්ස ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා භික්ඛු පණීතභොජනානි අගිලානො අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති, ආපත්ති පාචිත්තියස්ස. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා භික්ඛුනී පණීතභොජනානි අගිලානා අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති, ආපත්ති පාටිදෙසනීයස්ස. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා භික්ඛු සූපං වා ඔදනං වා අගිලානො අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (පරි. 287) –

එවං පාරාජිකාදිවසෙන ඨපෙත්වා දුබ්භාසිතං ආජීවවිපත්තිපච්චයා ඡ ආපත්තික්ඛන්ධා පඤ්ඤත්තා. **දිට්ඨිවිපත්තිපච්චයා පාචිත්තියදුක්කටවසෙන ද්වෙ ආපත්තික්ඛන්ධා පඤ්ඤත්තාති** සමනුභාසනාය පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පටිනිස්සජ්ජනෙ ඤත්තියා දුක්කටං, කම්මවාචාපරියොසානෙ පාචිත්තියන්ති එවං දිට්ඨිවිපත්තිපච්චයා පාචිත්තියදුක්කටවසෙන ද්වෙ ආපත්තික්ඛන්ධා පඤ්ඤත්තා. **එත්ථාති** විපත්තිකථාසු.

ගණනූපගතාති දිවසගණනං උපගතභාවො. අඤ්ඤෙහි ''ඉමං චීවරං ඉත්ථන්නාමස්ස දෙමා''ති පරහත්ථෙ දින්නම්පි ''න තාව තං ගණනූපගං, යාව න හත්ථං ගච්ඡතී''ති (මහාව. 259) **චම්මක්ඛන්ධකෙ** වුත්තත්තා යාව ආහරිත්වා වා න දින්නං, ''තුම්හාකං, භන්තෙ, චීවරං උප්පන්න''න්ති පහිණිත්වා වා අනාරොචිතං, තාව දිවසගණනං න උපෙති, අනධිට්ඨිතං වට්ටති. යදා පන ආනෙත්වා දින්නං හොති, ''උප්පන්න''න්ති වා සුතං, තතො පට්ඨාය ගණනූපගං හොති, අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨාතබ්බං. කථිනසඤ්ඤිතං සමුට්ඨානමස්සාති **කථිනසමුට්ඨානං,** තතියඡට්ඨසමුට්ඨානවසෙන ද්විසමුට්ඨානන්ති අත්ථො. කායවාචාහි කත්තබ්බඅධිට්ඨානවිකප්පනානං අකරණෙන **කායවාචතො,** චිත්තෙ පන සති කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාතීති වුත්තං හොති. අනධිට්ඨානාවිකප්පනවසෙන ආපජ්ජනතො **අකිරියං**. අජානන්තොපි ආපජ්ජතීති **නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං**. කායද්වාරෙ ච වචීද්වාරෙ ච කත්තබ්බාකරණතො **කායකම්මං වචීකම්මං**.

කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

භික්ඛුනාති භික්ඛුස්සාති අත්ථො, සාමිඅත්ථෙ චෙතං කරණවචනං. තෙනාහ **''පුරිමසික්ඛාපදෙ විය''**තිආදි. අථ කස්මා කරණවසෙනෙව කරණවචනස්ස අත්ථං අග්ගහෙත්වා සාමිවසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බොති ආහ **''කරණවසෙන හී''**තිආදි. **හීති** කාරණත්ථෙ නිපාතො. **ජින්නපලිබොධොති** ජින්නචීවරාවාසපලිබොධො. එකාව රත්ති **එකරත්තං,** සමාසන්තගතස්ස අත්ථං. තිණ්ණං චීවරානං සමාහාරොති **තිචීවරං**. තෙන තිචීවරෙන, තීහි චීවරෙහීති අත්ථො. එකෙන විප්පවුත්ථොපි (පාරා. අට්ඨ. 2.475-476) හි තිචීවරෙන විප්පවුත්ථො නාම හොති පටිසිද්ධපරියාපන්නෙන විප්පවුත්ථත්තා, අවයවෙපි වා සමුදායවොහාරතො. තෙනාහ **''තිචීවරාධිට්ඨානනයෙනා''**තිආදි.

ඉදානි විප්පවාසලක්ඛණවවත්ථාපනත්ථං **''ගාමො එකූපචාරො''**තිආදිමාහ. තත්ථ **නිවෙසනන්ති** උදොසිතාදීනං වසෙන අකතාය පතිස්සයවිකතියා අධිවචනං. **උදොසිතොති** (පාරා. අට්ඨ. 2.482-487) යානාදීනං භණ්ඩානං සාලා. යො ''උදවසිතො''තිපි වුච්චති. **අට්ටොති** පටිරාජාදිපටිබාහනත්ථං ඉට්ඨකාහි කතො බහලභිත්තිකො චතුපඤ්චභූමිකො පතිස්සයවිසෙසො. **''අට්ටොති** බහලභිත්තිකගෙහං, යස්ස ගොපානසියො අග්ගහෙත්වා ඉට්ඨකාහි එව ඡදනං හොතී''ති අපරෙ. ''අට්ටාකාරෙන කරීයතී''තිපි වදන්ති. **මාළොති** එකකූටසඞ්ගහිතො චතුරස්සපාසාදො, එකකූටසඞ්ගහිතො වා අනෙකකොණවන්තො පතිස්සයවිසෙසො. **''මාළොති** වට්ටාකාරෙන කතසෙනාසන''න්ති අපරෙ. **පාසාදොති** දීඝපාසාදො, අඩ්ඪයොගාදිභෙදො අට්ටමාළහම්මියවජ්ජිතො සබ්බො වා පාසාදො. **හම්මියන්ති** මුණ්ඩච්ඡදනපාසාදො. ''චන්දියඞ්ගණයුත්ත''න්ති අපරෙ. **නාවාති** ථලට්ඨඋදකට්ඨවසෙන ද්විධා නාවා. **සත්ථොති** ජඞ්ඝසත්ථො, සකටසත්ථො වා. **ධඤ්ඤකරණන්ති** (පාරා. අට්ඨ. 2.491-494) ඛලං වුච්චති. **ආරාමොති** පුප්ඵාරාමො, ඵලාරාමො වා. **විහාරොති** සපරික්ඛිත්තො වා අපරික්ඛිත්තො වා සකලො ආවාසො. ''ගෙහම්පී''ති කෙචි. නිවෙසනාදීනි චෙත්ථ ගාමතො බහි නිවිට්ඨානි ගහිතානි. අන්තොගාමෙ ඨිතානං පන ගාමග්ගහණෙනෙව ගහිතත්තා ගාමපරිහාරොයෙවාති. ''නිවෙසනාදයො හම්මියපරියොසානා ගාමපරික්ඛෙපතො බහි නිවිට්ඨා''ති අපරෙ. **හත්ථපාසාතික්කමෙති** එත්ථ **හත්ථපාසො** නාම අඩ්ඪතෙය්‍යරතනප්පමාණො පදෙසො, තස්ස අතික්කමො **හත්ථපාසාතික්කමො,** තස්මිං හත්ථපාසාතික්කමෙ. හත්ථපාසබ්භන්තරෙ පන වත්ථුං වට්ටති. තං පමාණං අතික්කමිත්වා සචෙපි ඉද්ධිමා භික්ඛු ආකාසෙ අරුණං උට්ඨාපෙති, නිස්සග්ගියමෙව හොති.

අයං පනෙත්ථ විනිච්ඡයො – සචෙ (පාරා. අට්ඨ. 2.477-478) ගාමො එකස්ස රඤ්ඤො වා භොජකස්ස වා වසෙන එකකුලස්ස හොති, පාකාරාදිනා පරික්ඛිත්තත්තා එකූපචාරො ච, එවරූපෙ ගාමෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා තස්මිං ගාමබ්භන්තරෙ යථාරුචිතට්ඨානෙ වසිතබ්බං, සචෙ අපරික්ඛිත්තො, යස්මිං ඝරෙ චීවරං නික්ඛිත්තං හොති, තස්මිං ඝරෙ වසිතබ්බං, තස්ස ඝරස්ස සමන්තතො හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං.

සචෙ ගාමො වෙසාලිකුසිනාරාදයො විය නානාරාජූනං වා භොජකානං වා හොති, වුත්තප්පකාරෙන පරික්ඛිත්තො ච, එවරූපෙ ගාමෙ යස්මිං ඝරෙ චීවරං නික්ඛිත්තං හොති, තස්මිං ඝරෙ වා වත්ථබ්බං, තස්ස ඝරස්ස හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං. යස්සා වීථියා ඝරං හොති, තස්සා වීථියා තස්ස ඝරස්ස සම්මුඛාට්ඨානෙ සභායං වා ඝරද්වාරෙ වා වත්ථබ්බං, තෙසං සභාද්වාරානං හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං.

සචෙ සො ගාමො අපරික්ඛිත්තො, යස්මිං ඝරෙ චීවරං නික්ඛිත්තං, තත්ථ වා තස්ස හත්ථපාසෙ වා වත්ථබ්බං. නිවෙසනෙ පන සචෙ එකකුලස්ස නිවෙසනං හොති, පරික්ඛිත්තඤ්ච, අන්තොනිවෙසනෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොනිවෙසනෙ වත්ථබ්බං. අපරික්ඛිත්තං චෙ හොති, යස්මිං ගබ්භෙ චීවරං නික්ඛිත්තං, තස්මිං වත්ථබ්බං, තස්ස ගබ්භස්ස හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං.

සචෙ නානාකුලස්ස නිවෙසනං හොති, පරික්ඛිත්තඤ්ච, යස්මිං ගබ්භෙ චීවරං නික්ඛිත්තං, තස්මිං ගබ්භෙ වත්ථබ්බං, සබ්බෙසං සාධාරණද්වාරමූලෙ වා තෙසං ගබ්භද්වාරමූලානං හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං. අපරික්ඛිත්තං චෙ, යස්මිං ගබ්භෙ චීවරං නික්ඛිත්තං, තස්මිං ගබ්භෙ වත්ථබ්බං, තස්ස ගබ්භස්ස හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං. එස නයො **උදොසිතාදීසුපි**.

සත්ථො පන ජඞ්ඝසත්ථො වා හොතු, සකටසත්ථො වා. සචෙ එකකුලස්ස සත්ථො හොති, සත්ථෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා පුරතො වා පච්ඡතො වා සත්තබ්භන්තරා න විජහිතබ්බා, පස්සතො අබ්භන්තරං න විජහිතබ්බං. සචෙ (පාරා. අට්ඨ. 2.489) සත්ථො ගච්ඡන්තො ගාමං වා නදිං වා පරියාදියිත්වා තිට්ඨති, අන්තොපවිට්ඨෙන සද්ධිං එකාබද්ධො හුත්වා ඔරඤ්ච පාරඤ්ච ඵරිත්වා ඨිතො හොති, සත්ථපරිහාරොව ලබ්භති. අථ ගාමෙ වා නදියා වා පරියාපන්නො හොති අන්තොපවිට්ඨො, ගාමපරිහාරො චෙව නදීපරිහාරො ච ලබ්භති. සචෙ විහාරසීමං අතික්කමිත්වා තිට්ඨති, අන්තොසීමාය ච චීවරං හොති, විහාරං ගන්ත්වා වසිතබ්බං. සචෙ බහිසීමාය චීවරං හොති, සත්ථසමීපෙයෙව වසිතබ්බං. සචෙ ගච්ඡන්තො සකටෙ වා භග්ගෙ, ගොණෙ වා නට්ඨෙ අන්තරා ඡිජ්ජති, යස්මිං කොට්ඨාසෙ චීවරං නික්ඛිත්තං, තත්ථ වසිතබ්බං.

ඛෙත්තෙපි (පාරා. අට්ඨ. 2.490) සචෙ එකකුලස්ස ඛෙත්තං හොති, පරික්ඛිත්තඤ්ච, අන්තොඛෙත්තෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොඛෙත්තෙ වත්ථබ්බං. සචෙ අපරික්ඛිත්තං, හත්ථපාසා චීවරං න විජහිතබ්බං. සචෙ නානාකුලස්ස ඛෙත්තං හොති, පරික්ඛිත්තඤ්ච, අන්තොඛෙත්තෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා ඛෙත්තද්වාරමූලෙ වා වත්ථබ්බං, තස්ස හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං. සචෙ අපරික්ඛිත්තං, චීවරං හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං. එස නයො ධඤ්ඤකරණාරාමෙසු ද්වීසුපි. විහාරෙ පන නිවෙසනෙ වුත්තසදිසොව විනිච්ඡයො.

රුක්ඛමූලෙ පන යං මජ්ඣන්හිකෙ කාලෙ සමන්තා ඡායා ඵරති, තස්මිං ඨානෙ අවිරළෙ පදෙසෙ තස්ස ඡායාය ඵුට්ඨොකාසස්ස අන්තොයෙව නික්ඛිපිතබ්බං. සචෙ විරළසාඛස්ස රුක්ඛස්ස ආතපෙන ඵුට්ඨොකාසෙ ඨපෙති, අරුණුග්ගමනෙ ච සො භික්ඛු තස්ස හත්ථපාසෙ න හොති, අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ තස්ස ඡායායපි හොති, නිස්සග්ගියං හොති. සචෙ නානාකුලස්ස රුක්ඛො හොති, චීවරස්ස හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං.

අජ්ඣොකාසෙ පන විඤ්ඣාටවිආදීසු අරඤ්ඤෙසුපි සමුද්දමජ්ඣෙ මච්ඡබන්ධානං අගමනපථදීපකෙසුපි චීවරං ඨපෙත්වා තතො සමන්තා සත්තබ්භන්තරෙ පදෙසෙ යත්ථ කත්ථචි වසිතබ්බං, ඉතො අඤ්ඤත්ථ වසන්තො විප්පවුත්ථො නාම හොතීති දට්ඨබ්බං.

ඉමස්ස පන විත්ථාරස්ස ඉධ අවුත්තත්තා, **සමන්තපාසාදිකායඤ්ච** වුත්තත්තා **''අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො''**තිආදි වුත්තං. **එත්ථාති** ''තිචීවරෙන විප්පවසෙය්‍යා''ති එතස්මිං පදෙ. **සඞ්ඛෙපොති** සඞ්ඛෙපවණ්ණනා. එත්ථ පන පාළියං (පාරා. 477) ''ගාමො එකූපචාරො නානූපචාරො''තිආදිනා අවිසෙසෙන මාතිකං නික්ඛිපිත්වාපි ගාමනිවෙසනඋදොසිතඛෙත්තධඤ්ඤකරණආරාමවිහාරානං එකූපචාරනානූපචාරතා ''ගාමො එකූපචාරො නාම එකකුලස්ස ගාමො හොති පරික්ඛිත්තො ච අපරික්ඛිත්තො වා''තිආදිනා (පාරා. 478) පරික්ඛිත්තාපරික්ඛිත්තවසෙන විභත්තා. අට්ටමාළපාසාදහම්මියනාවාසත්ථරුක්ඛමූලඅජ්ඣොකාසානං පන එවං අවත්වා ''එකකුලස්ස අට්ටො හොති, නානාකුලස්ස අට්ටො හොති''තිආදිනා (පාරා. 484) නයෙන එකකුලනානාකුලවසෙන ච අන්තෙ ''අජ්ඣොකාසො එකූපචාරො නාම අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්භන්තරා එකූපචාරො, තතො පරං නානූපචාරොති (පාරා. 494) ච එවං එකූපචාරනානූපචාරතා විභත්තා. තස්මා ගාමාදීසු පරික්ඛිත්තං එකූපචාරං, අපරික්ඛිත්තං නානූපචාරන්ති ච, අට්ටාදීසු යං එකකුලස්ස, තං එකූපචාරං, යං නානාකුලස්ස, තං නානූපචාරන්ති ච ගහෙතබ්බං. අජ්ඣොකාසෙ වුත්තනයෙන ගහෙතබ්බං. **උපචාරොති** හි ''ගාමො එකූපචාරො නානූපචාරො''තිආදීසු ද්වාරං, ''අජ්ඣොකාසො එකූපචාරො''ති එත්ථ සමන්තා සත්තබ්භන්තරසඞ්ඛාතං පමාණන්ති අපරෙ.

අඤ්ඤත්‍ර භික්ඛුසම්මුතියාති භික්ඛුනො සඞ්ඝෙන දින්නා සම්මුති **භික්ඛුසම්මුති,** තං විනාති අත්ථො. තෙනාහ **"යං සඞ්ඝො"**තිආදි. **අවිප්පවාසසම්මුතිං දෙතීති** අවිප්පවාසා සම්මුති, අවිප්පවාසාය වා සම්මුති **අවිප්පවාසසම්මුති,** තං ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන දෙතීති අත්ථො.

සන්තරුත්තරෙනාති **"අන්තර"**න්ති අන්තරවාසකො වුච්චති, **"උත්තර"**න්ති උත්තරාසඞ්ගො, සහ අන්තරෙන උත්තරං **සන්තරුත්තරං,** තෙන සන්තරුත්තරෙන, සහ අන්තරවාසකෙන උත්තරාසඞ්ගෙනාති අත්ථො. **අන්තොඅරුණෙ පච්චුද්ධටෙති** නිවත්තිත්වා සම්පාපුණිතුමසක්කොන්තෙන තත්ථෙව ඨත්වා අන්තො අරුණෙ පච්චුද්ධටෙ. **පච්චාගන්තබ්බ**න්ති යථා රොගො න කුප්පති, තථා පුන චීවරස්ස ඨපිතට්ඨානං ආගන්තබ්බං. යතො පට්ඨාය හි සත්ථං වා පරියෙසති, ''ගච්ඡාමී''ති ආභොගං වා කරොති, තතො පට්ඨාය වට්ටති. ''න දානි ගමිස්සාමී''ති එවං පන ධුරනික්ඛෙපං කරොන්තෙන පච්චුද්ධරිතබ්බං ''අතිරෙකචීවරට්ඨානෙ ඨස්සතී''ති. තෙනාහ **"තත්ථෙව වා ඨිතෙන පච්චුද්ධරිතබ්බ"**න්ති. **සොති** යස්ස සම්මුති දින්නා, සො රොගො. **ලද්ධකප්පියමෙව** පුන සම්මුතිදානකිච්චං නත්ථීති අධිප්පායො.

අධිට්ඨිතචීවරතාති තිචීවරාධිට්ඨානනයෙන අධිට්ඨිතචීවරතා. **විප්පවාසො** නාම යදි බද්ධසීමායං චීවරං හොති, තතො බහි අරුණුට්ඨාපනං. අථ අබද්ධසීමායං, යථාවුත්තගාමාදීනං බහි හත්ථපාසාතික්කමෙ අරුණුට්ඨාපනං. බද්ධසීමායං පන යත්ථ කත්ථචි චීවරං ඨපෙත්වා අන්තොසීමායමෙව යත්ථ කත්ථචි වසිතුං වට්ටති. ඉධ අපච්චුද්ධරණං අකිරියාති සම්බන්ධො.

උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. අකාලචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

පුරිමසික්ඛාපදෙ විය එත්ථාපි **භික්ඛුනා**ති සාමිඅත්ථෙ කරණවචනන්ති ආහ **"නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා"**තිආදි. ''අකාලචීවරං නාම අනත්ථතෙ කඨිනෙ එකාදසමාසෙ උප්පන්නං, අත්ථතෙ කඨිනෙ සත්තමාසෙ උප්පන්නං, කාලෙපි ආදිස්ස දින්නං, එතං අකාලචීවරං නාමා''ති (පාරා. 500) පදභාජනියං වුත්තත්තා **"ය්වායං අනත්ථතෙ කඨිනෙ"**තිආදිමාහ. ය්වායං චීවරකාලො වුත්තොති සම්බන්ධො. **වස්සානස්සා**ති වස්සානසඞ්ඛාතස්ස උතුනො. **පච්ඡිමො මාසො** නාම චීවරමාසො. තස්මිඤ්හි අනත්ථතෙපි කඨිනෙ උප්පන්නං චීවරං අනධිට්ඨිතං, අවිකප්පිතං ඨපෙතුං වට්ටති. **පඤ්ච මාසා**ති පච්ඡිමකත්තිකමාසො, හෙමන්තිකා චත්තාරො චාති පඤ්ච මාසා. **අඤ්ඤදා**ති අනත්ථතෙ කඨිනෙ එකාදසමාසෙ, අත්ථතෙ කඨිනෙ සත්තමාසෙ. **කාලෙපී**ති ''අනත්ථතෙ කඨිනෙ චීවරමාසො, අත්ථතෙ කඨිනෙ පඤ්ච මාසා''ති යථාවුත්තචීවරකාලෙපි. **"ආදිනා නයෙනා"**ති ඉමිනා ''දදාමි දජ්ජාමී''තිආදීනං (පාරා. අට්ඨ. 2.469) සඞ්ගහො. කිඤ්චාපි චෙතානි සබ්බානි ''අකාලචීවර''න්ති වුත්තානි, තථාපි පිට්ඨිසමයෙයෙව උප්පන්නානි ''අකාලචීවර''න්ති ඉධාධිප්පෙතානි.

"කාලෙ සඞ්ඝස්ස ඉදං අකාලචීවර"න්ති දින්නං පන අකාලචීවරසාමඤ්ඤතො අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තං. යථා පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නං චීවරං වුට්ඨවස්සෙහි, සෙසෙහි ච සම්මුඛීභූතෙහි භාජෙතුං ලබ්භතීති අකාලචීවරං නාම ජාතං, තථෙවිදම්පීති තදිදං අකාලචීවරසාමඤ්ඤං. යදි එවං ''පුග්ගලස්ස වා ඉදං තුය්හං 'දම්මී'තිආදිනා නයෙන දින්න''න්ති කස්මා වුත්තං, න හි පුග්ගලස්ස ආදිස්ස දින්නං කෙනචි භාජනීයං හොතීති? නායං විරොධො, ආදිස්ස දානසාමඤ්ඤතො ලබ්භමානමත්ථං දස්සෙතුං තථා වුත්තන්ති. **අත්තනො වා ධනෙනා**ති අත්තනො කප්පාසසුත්තාදිනා ධනෙන. ඉමස්ස ''උප්පජ්ජෙය්‍යා''ති ඉමිනා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. **"සීමාය දෙති"**තිආදි පුග්ගලාධිට්ඨානනයෙන වුත්තං. එත්ථ පන සීමාය දානං එකා මාතිකා, කතිකාය දානං දුතියා...පෙ.... පුග්ගලස්ස දානං අට්ඨමා.

"පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙනා"ති ඉමිනා අපරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස ධුවසන්නිපාතට්ඨානාදිතො පඨමලෙඩ්ඩුපාතස්ස අන්තො උපචාරසීමාති දස්සෙති. ඉදානි දුතියලෙඩ්ඩුපාතස්සපි අන්තො උපචාරසීමායෙවාති දස්සෙතුං **"අපිචා"**තිආදි ආරද්ධං. ධුවසන්නිපාතට්ඨානම්පි සීමාපරියන්තගතමෙව වෙදිතබ්බං. **ආවාසෙ වඩ්ඪන්තෙ වඩ්ඪතීති** සචෙ උපචාරතො අබහිභූතො හුත්වා ආවාසො වඩ්ඪතීති අධිප්පායො. **මහාපච්චරියං** පන ''භික්ඛූසුපි වඩ්ඪන්තෙසු වඩ්ඪතී''ති වුත්තං. ''සචෙ විහාරෙ සන්නිපතිතභික්ඛූහි සද්ධිං එකාබද්ධා හුත්වා යොජනසතම්පි පූරෙත්වා නිසීදන්ති, යොජනසතම්පි උපචාරසීමාව හොති, සබ්බෙසං ලාභො පාපුණාතී''ති (මහාව. අට්ඨ. 379) **සමන්තපාසාදිකායං** වුත්තං. **භික්ඛුනීනං ආරාමපවෙසනසෙනාසනාපුච්ඡනාදීති** ආගන්තුකගමිකානං භික්ඛුනීනං ආරාමපවෙසනාපුච්ඡනං, සෙනාසනාපුච්ඡනඤ්චාති අත්ථො. තථා හි ආගන්තුකාය භික්ඛුනියා ආරාමපවෙසනං ආපුච්ඡිතබ්බං, ගමිකාය සඞ්ඝිකං දසවිධං සෙනාසනං. එත්ථ ච කිඤ්චාපි ''භික්ඛුනීන''න්ති වුත්තං, ගමිකස්ස පන භික්ඛුස්සාපි ඉමිස්සායෙව සීමාය වසෙන සෙනාසනාපුච්ඡනං වෙදිතබ්බං.

පරිවාසමානත්තාරොචනන්ති පාරිවාසිකමානත්තචාරීනං පරිවාසාරොචනං, මානත්තාරොචනඤ්ච. **වස්සච්ඡෙදනිස්සයසෙනාසනග්ගාහාදිවිධාන**න්ති වස්සච්ඡෙදවිධානං, නිස්සයග්ගාහවිධානං, සෙනාසනග්ගාහවිධානන්ති අත්ථො. **ආදිසද්දෙන** නිස්සයපටිප්පස්සද්ධි, ලාභග්ගාහො ආගන්තුකවත්තං පූරෙත්වා

ආරාමපවෙසනන්ති එවමාදිකං සඞ්ගණ්හාති. **ඉමිස්සාව සීමාය වසෙනාති** උපචාරසීමායෙවාති යථාසම්භවං අන්තො, බහි ච ඉමස්ස සබ්බස්ස ලබ්භනතො වුත්තං.

ලාභත්ථාය ඨපිතා සීමා **ලාභසීමා** (මහාව. 379), සා ච ඛො නෙව සම්මාසම්බුද්ධෙන අනුඤ්ඤාතා, න ධම්මසඞ්ගාහකත්ථෙරෙහි ඨපිතා, අපිච ඛො ලාභදායකෙහි. තෙනාහ **''යං රාජරාජමහාමත්තාදයො''**තිආදි. **සමන්තාති** විහාරස්ස සමන්තා. **යන්ති** සුඞ්කසස්සාදි. ''සීමං ඨපෙන්ති''ති පාඨසෙසො. **එකස්ස රඤ්ඤො ආණාපවත්තිට්ඨානන්ති** චොළභොගො කෙරළභොගොති එවං එකෙකස්ස රඤ්ඤො ආණාපවත්තිට්ඨානං. ද්විධා ආපො ගතො එත්ථාති **දීපො,** ඔඝෙන අනජ්ඣොත්ථතො භූමිභාගො, සොව සීමා **දීපසීමා.** තෙනාහ **සමුද්දන්තෙනා''**තිආදි. චක්කවාළසීමා චක්කවාළපබ්බතෙනෙව පරිච්ඡින්නාති ආහ **''එකචක්කවාළපබ්බතපරික්ඛෙපබ්භන්තරං චක්කවාළසීමා''**ති.

සෙසාති ඛණ්ඩසීමාදයො. **ඛණ්ඩසීමාය දෙමාති දින්නන්ති** ඛණ්ඩසීමාය කෙනචි කම්මෙන සන්නිපතිතං සඞ්ඝං දිස්වා ''ඛණ්ඩසීමායං සඞ්ඝස්ස දෙමා''ති දින්නං. ඛණ්ඩසීමාය ඨිතෙ රුක්ඛෙ වා පබ්බතෙ වා ඨිතොපි හෙට්ඨා වා පථවිවෙමජ්ඣගතොපි ඛණ්ඩසීමායෙව ඨිතොති වෙදිතබ්බො. **සමානසංවාසසීමාය දින්නන්ති** ''සමානසංවාසසීමාය දම්මී''ති දින්නං. එස නයො සෙසෙසුපි. **ඛණ්ඩසීමා සීමන්තරිකට්ඨානං න පාපුණාති** තත්ථ සමානසංවාසසීමාය අභාවතොති අධිප්පායො. සමානසංවාසඅවිප්පවාසසීමාසු දින්නස්ස ඉදං නානාත්තං – ''අවිප්පවාසසීමාය දම්මී''ති දින්නං ගාමට්ඨානං න පාපුණාති. කස්මා? ''ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා''ති (මහාව. 144) වුත්තත්තා . ''සමානසංවාසසීමාය දම්මී''ති දින්නං පන ගාමෙ ඨිතානම්පි පාපුණාතීති. **අබ්භන්තරසීමාඋදකුක්ඛෙපසීමාසු දින්නන්ති** තත්ථ උපොසථාදිඅත්ථාය සන්නිපතිතෙ දිස්වා ''ඉමිස්සා අබ්භන්තරසීමාය දෙමා''තිආදිනා දින්නං. ජනපදරට්ඨරජ්ජදීපචක්කවාළසීමාසුපි ගාමසීමාදීසු වුත්තසදිසොව විනිච්ඡයොති ආහ **''ජනපදසීමාදීසූ''**තිආදි. **එකොපි ගන්ත්වා සබ්බෙසං සඞ්ගණ්හිතුං ලභතීති** එකොපි ගන්ත්වා ඉධ වස්සග්ගෙන භාජෙත්වා ගහෙත්වා ආගන්තුං ලභතීති අත්ථො. **එකොති** සභාගො එකො භික්ඛු, අයම්පි භාගමෙව ගහෙතුං ලභති. තෙනාහ **''සභාගානං භාගං ගණ්හාතී''**ති.

එවං තාව යො සීමං පරාමසිත්වා දෙති, තස්ස දානෙ විනිච්ඡයං වත්වා ඉදානි යො ''අසුකසීමාය''ති වත්තුං න ජානාති, කෙවලං ''සීමා''ති වචනමත්තමෙව ජානන්තො විහාරං ආගන්ත්වා ''සීමාය දම්මී''ති වා ''සීමට්ඨකසඞ්ඝස්ස දම්මී''ති වා භණති, තත්ථ විනිච්ඡයං දස්සෙතුං **''යො පන විහාරං පවිසිත්වා''**තිආදිමාහ. **කතරන්ති** කතරසීමං. **අහමෙතං භෙදං න ජානාමීති** අහං ''අසුකා සීමා''ති එතං විභාගං න ජානාමි. **උපචාරසීමට්ඨෙහි භාජෙතබ්බං** ලාභස්ස උපචාරසීමාය පරිච්ඡින්නත්තාති අධිප්පායො. **සාති** සමානලාභකතිකා.

යත්ථ මය්හං ධුවකාරා කරියන්තීති (මහාව. අට්ඨ. 379) එත්ථ යස්මිං විහාරෙ තස්ස චීවරදායකස්ස සන්තකං සඞ්ඝස්ස පාකවත්තං වා වත්තති. යස්මිං විහාරෙ භික්ඛූ අත්තනො භාරං කත්වා සදා ගෙහෙ භොජෙති, යත්ථ වා අනෙන ආවාසො වා කාරිතො, සලාකභත්තාදීනි වා නිබද්ධානි, ඉමෙ **ධුවකාරා** නාම. යෙන පන සකලොපි විහාරො පතිට්ඨාපිතො, තත්ථ වත්තබ්බමෙව නත්ථි. තෙනාහ **''යත්ථ තස්ස පාකවත්තං වා වත්තති''**තිආදි. තත්ථ **පාකවත්තන්ති** දානවත්තං. **වත්තතීති** පවත්තති. **යතොති** යස්මා විහාරා. **යත්ථාති** යස්මිං විහාරෙ. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු විහාරෙසු. **මාතිකං ආරොපෙත්වාති** එකස්මිං විහාරෙ භික්ඛූ බහුතරා, එකස්මිං ථොකතරා, එකඤ්ච වත්ථං, ධුවකාරට්ඨානඤ්ච බහුකං, කත්ථ දෙමාති පුච්ඡිත්වා, යදි පන මඤ්චො වා පීඨං වා එකමෙව හොති, තං පුච්ඡිත්වා යස්ස වා විහාරස්ස, එකවිහාරෙපි වා යස්ස සෙනාසනස්ස සො විචාරෙති, තත්ථ දාතබ්බං. සචෙපි ''අසුකභික්ඛු ගණ්හතූ''ති වදති, වට්ටති. අථ ''මය්හං ධුවකාරෙ දෙථා''ති වත්වා අවිචාරෙත්වාව ගච්ඡති, සඞ්ඝස්සපි විචාරෙතුං වට්ටති. එවං පන විචාරෙතබ්බං – ''සඞ්ඝත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානෙ දෙථා''ති වත්තබ්බං. සචෙ තත්ථ සෙනාසනං පරිපුණ්ණං හොති, යත්ථ නප්පහොති, තත්ථ දාතබ්බං. සචෙ එකො භික්ඛු ''මය්හං වසනට්ඨානෙ සෙනාසනපරිභොගභණ්ඩං නත්ථී''ති වදති, තත්ථ දාතබ්බං.

සඞ්ඝස්ස දම්මීති දින්නන්ති ''ඉමානි චීවරානි සඞ්ඝස්ස දම්මී''ති එවං දින්නං. **තතො බහිද්ධාපීති** උපචාරසීමාතො බහිද්ධාපි. **තෙහි සද්ධින්ති** උපචාරසීමාගතෙහි සද්ධිං. **එකාබද්ධානඤ්ච පාපුණාති** පරිසාවසෙන වඩ්ඪිතා සීමා හොතීති කත්වාති අධිප්පායො. **තස්මාති** යස්මා උපචාරසීමාගතානං පාපුණාති, යස්මා ච තතො බහිද්ධාපි උපචාරසීමොක්කන්තෙහි එකාබද්ධානං පාපුණාති, තස්මා. **තෙසන්ති** උපචාරසීමාගතානං, තතො බහිද්ධා තෙහි සද්ධිං එකාබද්ධානඤ්ච. **ගාහතෙ සතීති** අන්තෙවාසිකාදිකෙ ගණ්හන්තෙ සති. **අසම්පත්තානම්පීති** උපචාරසීමායං ඨිතෙහි ඝණ්ටිං පහරිත්වා කාලං ඝොසෙත්වා ලාභභාජනට්ඨානං අසම්පත්තානම්පි උපචාරසීමාය පවිට්ඨානං, තෙහි වා සද්ධිං එකාබද්ධානං හුත්වා අත්තනො විහාරද්වාරෙ වා අන්තොවිහාරෙයෙව වා ඨිතානඤ්චාති අත්ථො. **භාගො දාතබ්බොති** සඞ්ඝනවකස්ස දින්නෙපීති අධිප්පායො. දුතියභාගෙ පන ථෙරාසනං ආරුළ්හෙ ආගතානං පඨමභාගො න පාපුණාති. දුතියභාගතො වස්සග්ගෙන දාතබ්බං.

සචෙ පන ''බහිඋපචාරසීමායං ඨිතානං දෙථා''ති වදන්ති, න දාතබ්බං. යදි පන විහාරො මහා හොති, ථෙරාසනතො පට්ඨාය වත්ථෙසු දීයමානෙසු අලසජාතිකා මහාථෙරා පච්ඡා ආගච්ඡන්ති, ''භන්තෙ, වීසතිවස්සානං දීයති, තුම්හාකං ඨිතිකා අතික්කන්තා''ති න වත්තබ්බා. ඨිතිකං ඨපෙත්වා තෙසං දත්වා පච්ඡා ඨිතිකාය දාතබ්බං.

‘‘අසුකවිහාරෙ කිර බහුචීවරං උප්පන්න’’න්ති සුත්වා යොජනන්තරිකවිහාරතොපි භික්ඛූ ආගච්ඡන්ති, සම්පත්තසම්පත්තානං යීතට්ඨානතො පට්ඨාය දාතබ්බං, අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො පන **සමන්තපාසාදිකාය** චීවරක්ඛන්ධකවණ්ණනායං (මහාව. අට්ඨ. 379) වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො.

එවං විහාරං පවිසිත්වා ‘‘ඉමානි චීවරානි සඞ්ඝස්ස දම්මී’’ති දින්නෙසු විනිච්ඡයං වත්වා ඉදානි බහිඋපචාරසීමායං භික්ඛුං දිස්වා ‘‘සඞ්ඝස්ස දම්මී’’ති දින්නෙසු විනිච්ඡයං දස්සෙතුං **‘‘යං පනා’’**තිආදි වුත්තං. **එකාබද්ධපරිසාය පාපුණාතීති** සචෙ යොජනං ඵරිත්වා පරිසා ඨිතා හොති, එකාබද්ධා චෙ, සබ්බෙසං පාපුණාතීති අත්ථො. එකාබද්ධතා චෙත්ථ ද්වාදසහත්ථබ්භන්තරතො පරිච්ඡින්දිතබ්බා. තෙනාහ **‘‘යෙ පනා’’**තිආදි.

උභතොසඞ්ඝස්ස දින්නන්ති (මහාව. අට්ඨ. 379) ‘‘උභතොසඞ්ඝස්ස දම්මී’’ති දින්නං. ‘‘ද්වෙධාසඞ්ඝස්ස දම්මි, ද්වින්නං සඞ්ඝානං දම්මි, භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච භික්ඛුනිසඞ්ඝස්ස ච දම්මී’’ති වුත්තෙපි උභතොසඞ්ඝස්ස දින්නමෙව හොති. **උපඩ්ඪං භික්ඛූනං, උපඩ්ඪං භික්ඛුනීනං දාතබ්බන්ති** ද්වෙ භාගෙ සමෙ කත්වා එකො භාගො භික්ඛූනං, එකො භාගො භික්ඛුනීනං දාතබ්බො. **ගහෙතුං ලභති** උභතොසඞ්ඝග්ගහණෙන ගහිතත්තාති අධිප්පායො. **චෙතියස්සාති** ථූපාදිනො. තඤ්හි ධාතායතනාදිභාවෙන චිතත්තා, ලොකස්ස චිත්තීකාරට්ඨානතාය ච **‘‘චෙතිය’’**න්ති වුච්චති. න කොචි විසෙසොති ආහ **‘‘ඉධ පන චෙතියස්සා’’**තිආදි.

‘‘උභතොසඞ්ඝස්ස ච තුය්හඤ්ච චෙතියස්ස චා’’ති වුත්තෙ පන ද්වාවීසතිකොට්ඨාසෙ කත්වා දස භික්ඛූනං, දස භික්ඛුනීනං, එකො පුග්ගලස්ස, එකො චෙතියස්ස දාතබ්බො. තත්ථ පුග්ගලො සඞ්ඝතොපි අත්තනො වස්සග්ගෙන පුන ගහෙතුං ලභති, චෙතියස්ස එකොයෙව. අයං පන වාරො යථාවුත්තෙනෙව නයෙන ඤායතීති කත්වා ඉධ න වුත්තො. **සමන්තපාසාදිකායං** (මහාව. අට්ඨ. 379) පන වුත්තොයෙව.

න මජ්ඣෙ භින්දිත්වා දාතබ්බං ‘‘භික්ඛුනීන’’න්ති පුග්ගලිකවසෙන වුත්තත්තා. **පුග්ගලො විසුං න ලභතීති** පුබ්බෙ විය විසුං පුග්ගලිකකොට්ඨාසං න ලභති. **පාපුණනට්ඨානතො එකමෙව ලභතීති** අත්තනො වස්සග්ගෙන පත්තබ්බට්ඨානතො එකමෙව කොට්ඨාසං ලභති. කස්මා? භික්ඛුසඞ්ඝග්ගහණෙන ගහිතත්තා. ‘‘භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච භික්ඛුනීනඤ්ච තුය්හඤ්ච චෙතියස්ස චා’’ති වුත්තෙපි චෙතියස්ස එකපුග්ගලපටිවීසො ලබ්භති, පුග්ගලස්ස විසුං න ලබ්භති. තස්මා එකං චෙතියස්ස දත්වා අවසෙසං භික්ඛූ ච භික්ඛුනියො ච ගණෙත්වා භාජෙතබ්බං. තෙනාහ **‘‘චෙතියස්ස චාති වුත්තෙ පනා’’**තිආදි.

තෙහි සද්ධිං පුග්ගලචෙතියපරාමසනං අනන්තරනයසදිසමෙවාති තෙහි භික්ඛූහි භික්ඛුනීහි සද්ධිං පුග්ගලස්ස ච චෙතියස්ස ච ගහණං අනන්තරනයසදිසමෙවාති අත්ථො. ‘‘භික්ඛූනඤ්ච භික්ඛුනීනඤ්ච තුය්හඤ්ච, භික්ඛූනඤ්ච භික්ඛුනීනඤ්ච චෙතියස්ස ච, භික්ඛූනඤ්ච භික්ඛුනීනඤ්ච තුය්හඤ්ච චෙතියස්ස චා’’ති වුත්තෙපි චෙතියස්ස එකපටිවීසො ලබ්භති, පුග්ගලස්ස විසුං නත්ථි, භික්ඛූ ච භික්ඛුනියො ච ගණෙත්වාව භාජෙතබ්බන්ති වුත්තං හොති. **පුග්ගලස්ස විසුං න ලබ්භතීති** පුග්ගලස්ස විසුං පටිවීසො න ලබ්භති, වස්සග්ගෙන එකොව ලබ්භතීති අත්ථො. ‘‘භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච චෙතියස්ස චා’’ති වුත්තෙ පන චෙතියස්ස විසුං පටිවීසො ලබ්භතීති ආහ **‘‘චෙතියස්ස පන ලබ්භතී’’**ති. ‘‘භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච තුය්හඤ්ච චෙතියස්ස චා’’ති වුත්තෙපි චෙතියස්සෙව විසුං ලබ්භති, න පුග්ගලස්ස. **චෙතියස්ස පන ලබ්භතියෙවාති** ‘‘භික්ඛූනඤ්ච චෙතියස්ස චා’’ති වුත්තෙ පන චෙතියස්ස විසුං පටිවීසො ලබ්භතීති අත්ථො. ‘‘භික්ඛූනඤ්ච තුය්හඤ්ච චෙතියස්ස චා’’ති වුත්තෙපි චෙතියස්සෙව විසුං ලබ්භති, න පුග්ගලස්ස. භික්ඛුනිසඞ්ඝං ආදිං කත්වාපි එවමෙව යොජෙතබ්බං.

එත්ථාහ – යං පනෙතරහි (මහාව. අට්ඨ. 379) පණ්ඩිතමනුස්සා සධාතුකං පටිමං වා චෙතියං වා ඨපෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස උභතොසඞ්ඝස්ස දානං දෙන්ති, පටිමාය වා චෙතියස්ස වා පුරතො ආධාරකෙ පත්තං ඨපෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා ‘‘බුද්ධානං දෙමා’’ති, තත්ථ යං පඨමං ඛාදනීයං භොජනීයං දෙන්ති, විහාරං වා ආහරිත්වා ‘‘ඉදං චෙතියස්ස දෙමා’’ති පිණ්ඩපාතඤ්ච මාලාගන්ධාදීනි ච දෙන්ති, තත්ථ කථං පටිපජ්ජිතබ්බන්ති? වුච්චතෙ – මාලාගන්ධාදීනි තාව චෙතියෙ ආරොපෙතබ්බානි, වත්ථෙහි පටාකා, තෙලෙන පදීපා කාතබ්බා, පිණ්ඩපාතමධුඵාණිතාදීනි පන යො නිබද්ධචෙතියජග්ගකො හොති පබ්බජිතො වා ගහට්ඨො වා, තස්ස දාතබ්බානි. නිබද්ධජග්ගකෙ අසති ආභටභත්තං ඨපෙත්වා වත්තං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. උපකට්ඨෙ කාලෙ භුඤ්ජිත්වා පච්ඡාපි වත්තං කාතුං වට්ටතියෙව.

මාලාගන්ධාදීසු ච යං කිඤ්චි ‘‘ඉදං හරිත්වා චෙතියපූජං කරොථා’’ති වුත්තෙ දූරම්පි හරිත්වා පූජෙතබ්බං. ‘‘භික්ඛුසඞ්ඝස්ස හරා’’ති වුත්තෙපි හරිතබ්බං. සචෙ පන ‘‘අහං පිණ්ඩාය චරාමි, ආසනසාලායං භික්ඛූ අත්ථි, තෙ හරිස්සන්ති’’ති වුත්තෙ ‘‘භන්තෙ, තුය්හංයෙව දම්මී’’ති වදති, භුඤ්ජිතුං වට්ටති. අථ පන ‘‘භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දස්සාමී’’ති හරන්තස්ස ගච්ඡතො අන්තරාව කාලො උපකට්ඨො හොති, අත්තනො පාපෙත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ටති.

වස්සංවුට්ඨසඞ්ඝස්ස දම්මීති වදතීති (මහාව. අට්ඨ. 379) ‘‘වස්සංවුට්ඨසඞ්ඝස්ස ඉමානි චීවරානි දම්මී’’ති වදති. **තෙසං බහිසීමට්ඨානම්පි පාපුණාතීති** අත්ථතෙ කඨිනෙ බහිසීමට්ඨානම්පි යාව කඨිනස්ස උබ්භාරා පාපුණාති, තස්මා දිසාපක්කන්තස්සාපි සති පටිග්ගාහකෙ දාතබ්බං. අනත්ථතෙ පන කඨිනෙ අන්තොහෙමන්තෙ, එවඤ්ච පන වත්වා

දින්නං පච්ඡිමවස්සංවුට්ඨානම්පි පාපුණාති. **යත්ථ කත්ථචීති** යෙසු කෙසුචි විහාරෙසු. **එවං වදතීති** ''වස්සංවුට්ඨසඞ්ඝස්ස දම්මී''ති වදති. තත්‍ර සම්මුඛීභූතානං සබ්බෙසං පාපුණාති පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නත්තා. සචෙ පන ''වස්සං වසන්තානං දම්මී''ති වදති, අන්තොවස්සෙයෙව වස්සං වසන්තාව ලභන්ති, ඡින්නවස්සා න ලභන්ති. චීවරමාසෙ පන ''වස්සං වසන්තානං දම්මී''ති වුත්තෙ පච්ඡිමිකාය වස්සූපගතානංයෙව පාපුණාති, පුරිමිකාය වස්සූපගතානඤ්ච ඡින්නවස්සානඤ්ච න පාපුණාති.

චීවරමාසතො පට්ඨාය යාව හෙමන්තස්ස පච්ඡිමො දිවසො, තාව ''වස්සාවාසිකං දෙමා''ති වුත්තෙ කඨිනං අත්ථතං වා හොතු, අනත්ථතං වා, අතීතවස්සංවුට්ඨානංයෙව පාපුණාති. ගිම්හානං පඨමදිවසතො පට්ඨාය වුත්තෙ පන මාතිකා ආරොපෙතබ්බා ''අතීතවස්සාවාසස්ස පඤ්ච මාසා අතික්කන්තා, අනාගතො චතුමාසච්චයෙන භවිස්සති, කතරවස්සාවාසස්ස දෙසී''ති. සචෙ ''අතීතවස්සංවුට්ඨානං දම්මී''ති වදති, තංඅන්තොවස්සංවුට්ඨානමෙව පාපුණාති, දිසා පක්කන්තානම්පි සභාගා ගණ්හිතුං ලභන්ති.

සචෙ ''අනාගතෙ වස්සාවාසිකං දම්මී''ති වදති, තං ඨපෙත්වා වස්සූපනායිකදිවසෙ ගහෙතබ්බං. අථ ''අගුත්තො විහාරො, චොරභයං අත්ථි, න සක්කා ඨපෙතුං, ගණ්හිත්වා වා ආහිණ්ඩිතු''න්ති වුත්තෙ ''සම්පත්තානං දම්මී''ති වදති, භාජෙත්වා ගහෙතබ්බං. සචෙ වදති ''ඉතො මෙ, භන්තෙ, තතියෙ වස්සෙ වස්සාවාසිකං න දින්නං, තං දම්මී''ති, තස්මිං අන්තොවස්සෙ වුට්ඨභික්ඛූනං පාපුණාති. සචෙ තෙ දිසා පක්කන්තා, අඤ්ඤො විස්සාසිකො ගණ්හාති, දාතබ්බං. අථ එකොයෙව අවසිට්ඨො, සෙසා කාලඞ්කතා, සබ්බං එකස්සෙව පාපුණාති. සචෙ එකොපි නත්ථි, සඞ්ඝිකං හොති, සම්මුඛීභූතෙහි භාජිතබ්බං.

යෙහි නිමන්තිතෙහි යාගු පීතාති (මහාව. අට්ඨ. 379) නිමන්තිතෙහි යෙහි භික්ඛූහි යාගු පීතා, යෙහි පන භික්ඛාචාරවත්තෙන ඝරද්වාරෙන ගච්ඡන්තෙහි වා ඝරං පවිට්ඨෙහි වා යාගු ලද්ධා, යෙසං වා ආසනසාලතො පත්තං ආහරිත්වා මනුස්සෙහි නීතා, යෙසං වා ථෙරෙහි පෙසිතා, තෙසං න පාපුණාති. සචෙ පන නිමන්තිතභික්ඛූහි සද්ධිං අඤ්ඤෙපි බහූ ආගන්ත්වා අන්තොගෙහඤ්ච බහිගෙහඤ්ච පූරෙත්වා නිසින්නා, දායකො ච එවං වදති ''නිමන්තිතා වා හොන්තු, අනිමන්තිතා වා, යෙසං මයා යාගු දින්නා, සබ්බෙසං ඉමානි වත්ථානි හොන්තූ''ති, සබ්බෙසං පාපුණාති. යෙහි පන ථෙරානං හත්ථතො යාගු ලද්ධා, තෙසං න පාපුණාති. අථ සො ''යෙහි මය්හං යාගු පීතා, සබ්බෙසං හොතූ''ති වදති, සබ්බෙසං පාපුණාති. **භත්තඛජ්ජකාදීහීති** එත්ථ **ආදි**සද්දෙනපි චීවරසෙනාසනභෙසජ්ජානං ගහණං.

පුග්ගලස්සාති (මහාව. අට්ඨ. 379) සම්මුඛාසම්මුඛභූතස්ස පුග්ගලස්ස. තෙනාහ **''ඉදං චීවර''**න්තිආදි. සචෙ පන ''ඉදං තුම්හාකඤ්චෙව තුම්හාකං අන්තෙවාසිකානඤ්ච දම්මී''ති එවං වදති, ථෙරස්ස ච අන්තෙවාසිකානඤ්ච පාපුණාති. උද්දෙසං ගහෙතුං ආගතො, ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො ච අත්ථි, තස්සාපි පාපුණාති. තුම්හෙහි සද්ධිං නිබද්ධචාරිකභික්ඛූනං දම්මී''ති වුත්තෙ උද්දෙසන්තෙවාසිකානං වත්තං කත්වා උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනි ගහෙත්වා විචරන්තානං සබ්බෙසං පාපුණාති. **එත්ථාති** අට්ඨසු මාතිකාසු. යදි පන අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපකථා, විත්ථාරො පන කථං ඤාතබ්බොති ආහ **''සමන්තපාසාදිකායං වුත්තො''**ති. සමන්තපාසාදිකායං චීවරක්ඛන්ධකවණ්ණනායං (මහාව. අට්ඨ. 379) වුත්තොති අත්ථො.

''ඤාතකෙහි වා මෙ චීවරත්ථාය පෙසිතං, මිත්තෙහි වා පෙසිතං, තෙ ආහතෙ චීවරෙ දස්සන්තී''ති එවං ඤාතිතො වා මිත්තතො වා පච්චාසා හොතීති වෙදිතබ්බං. **කප්පියභණ්ඩෙනාති** කප්පාසසුත්තාදිනා අත්තනො ධනෙන. **සණ්හන්ති** සුඛුමං. **අඤ්ඤං පච්චාසාචීවරං ලභිත්වා එව කාලබ්භන්තරෙ කාරෙතබ්බන්ති** අඤ්ඤං මූලචීවරසදිසං පච්චාසාචීවරං ලභිත්වායෙව මාසබ්භන්තරෙ කාරෙතබ්බං. තඤ්ච ඛො සතියායෙව පච්චාසාය, අසතියා පන පච්චාසාය මූලචීවරං දසාහං වෙ සම්පත්තං, තදහෙව අධිට්ඨාතබ්බං. තෙනාහ **''සචෙ න ලභතී''**තිආදි. **පච්චාසාචීවරම්පි පරික්ඛාරචොළං අධිට්ඨාතබ්බන්ති** පඨමතරං උප්පන්නං ථූලපච්චාසාචීවරම්පි සන්ධාය වුත්තං. **පි**-සද්දෙන න කෙවලං මූලචීවරමෙවාති දස්සෙති.

අකාලචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පුරාණචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

''අම්හාකමෙව ඤාතී''ති ඤායතීති **ඤාති,** සාව **ඤාතිකා,** න ඤාතිකා **අඤ්ඤාතිකා,** තාය අඤ්ඤාතිකාය. තෙනාහ **''න ඤාතිකායා''**ති. **මාතිතො වා පිතිතො වාති** මාතිපක්ඛතො වා පිතිපක්ඛතො වා. **යාව සත්තමං යුගන්ති** (පාරා. අට්ඨ. 2.503-505) යාව සත්තමස්ස පුරිසස්ස, සත්තමාය වා ඉත්ථියා ආයුප්පමාණං, යාව පිතාමහයුගං පිතාමහියුගං මාතාමහයුගං මාතාමහියුගන්ති වුත්තං හොති. අථ වා **යාව සත්තමං යුගන්ති** යාව සත්තමද්වන්දන්ති අත්ථො. **යුග**සද්දො චෙත්ථ එකසෙසනයෙන දට්ඨබ්බො ''යුගො ච යුගො ච **යුගා''**ති. එවඤ්හි තත්ථ තත්ථ ද්වන්දං ගහිතං හොති. **කෙනචි ආකාරෙන අසම්බද්ධායාති** භාතුභගිනිභාගිනෙය්‍යපුත්තපපුත්තාදීසු යෙන කෙනචි ආකාරෙන අසම්බද්ධාය. පිතා, පිතුපිතා, තස්ස පිතා, තස්සාපි පිතාති එවං යාව සත්තමා යුගා, පිතා, පිතුමාතා, තස්සා පිතා ච මාතා ච භාතා ච භගිනී ච, පුත්තා ච, ධීතරො චාති එවම්පි උද්ධඤ්ච අධො ච යාව සත්තමා යුගා, පිතා, පිතුභාතා, පිතුභගිනී, පිතුපුත්තා, පිතුධීතරො, තෙසම්පි පුත්තධීතුපරම්පරාති එවම්පි යාව සත්තමා යුගා, මාතා, මාතුමාතා, තස්සා මාතා,

තස්සාපි මාතාති එවං යාව සත්තමා යුගා, මාතා, මාතුපිතා, තස්ස පිතා ච මාතා ච භාතා ච භගිනී ච පුත්තා ච ධීතරො වාති එවම්පි උද්ධඤ්ච අධො ච යාව සත්තමා යුගා, මාතා, මාතුභාතා, මාතුභගිනී, මාතුපුත්තා, මාතුධීතරො , තෙසම්පි පුත්තධීතුපරම්පරාති එවම්පි යාව සත්තමා යුගා, තාව නෙව මාතුසම්බන්ධෙන, න පිතුසම්බන්ධෙන යා සම්බද්ධා, සා **''අඤ්ඤාතිකා නාමා''**ති වුත්තං හොති.

සාකියානියො වියාති පඤ්චසතමත්තා සාකියානියො විය. නිදස්සනමත්තඤ්චෙතං, තස්මා භික්ඛුභාවෙ ඨත්වා පරිවත්තලිඞ්ගා භික්ඛුනියොපි ඉධ සුද්ධභික්ඛුසඞ්ඝෙ ''උපසම්පන්නා'' ඉච්චෙව වෙදිතබ්බා. **උභතොසඞ්ඝෙ වාති** භික්ඛුනිසඞ්ඝෙ ඤත්තිචතුත්ථෙන, භික්ඛුසඞ්ඝෙ ඤත්තිචතුත්ථෙනාති එවං උභතොසඞ්ඝෙ වා. **පුරාණචීවරන්ති** එත්ථ **චීවරන්ති** නිවාසනපාරුපනුපගමෙව අධිප්පෙතන්ති ආහ **''රජිත්වා''**තිආදි. **කප්පං කත්වාති** කප්පබින්දුං දත්වා. ''ඉමිනා අදින්නකප්පං පාචිත්තියවත්ථු න හොතීති දස්සෙති''ති (සාරත්ථ. ටී. 2.505) වදන්ති. **පරිභොගසීසෙනාති** කායෙන ඵුසිත්වා පරිභොගසීසෙන. **අංසෙති** ජත්තුම්හි. **මත්ථකෙති** සීසමත්ථකෙ. සචෙ පන පච්චත්ථරණස්ස හෙට්ඨා කත්වා නිපජ්ජති, හත්ථෙහි වා උක්ඛිපිත්වා ආකාසෙ විතානං කත්වා සීසෙන අසම්ඵුසන්තො ගච්ඡති, අයං පරිභොගො නාම න හොති.

කායවිකාරං වා කරොතීති යථා සා ''ධොවාපෙතුකාමො අය''න්ති ජානාති, එවං කායවිකාරං කරොති. **''අන්තොද්වාදසහත්ථෙ ඔකාසෙ ඨත්වා උපරි වා ඛිපතී''**ති ඉමිනා උපචාරං මුඤ්චිත්වා ඔරතො ඛිපන්තස්ස අනාපත්තීති දස්සෙති. **අඤ්ඤස්ස වා හත්ථෙ පෙසෙතීති** අන්තොද්වාදසහත්ථෙ ඔකාසෙ ඨත්වා සික්ඛමානසාමණෙරසාමණෙරිඋපාසකඉත්ථියාදීසු යස්ස කස්සචි අඤ්ඤස්ස හත්ථෙ වා පෙසෙති. **සොති** උපාසකො ච සාමණෙරො ච. **උපසම්පජ්ජිත්වා ධොවතීති** එත්ථ උපාසකො ලිඞ්ගෙ පරිවත්තෙ භික්ඛුනීසු පබ්බජිත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා ධොවති, සාමණෙරො ලිඞ්ගෙ පරිවත්තෙ භික්ඛුනීසු උපසම්පජ්ජිත්වා ධොවතීති යථායොගං අත්ථො ගහෙතබ්බො. සචෙ පන භික්ඛුනියා හත්ථෙ දින්නං හොති, සචෙ ලිඞ්ගෙ පරිවත්තෙ ධොවති, වට්ටති.

එත්ථ ච එකස්ස තික්ඛත්තුං නිස්සජ්ජනාභාවතො තීණිපි කාරෙන්තස්ස එකෙන නිස්සග්ගියං, ද්වීහි ද්වෙ දුක්කටානි. ද්වෙ කාරෙන්තස්ස එකෙන නිස්සග්ගියං, දුතියෙන දුක්කටං. තෙනාහ **''ධොවනාදීනි තීණී''**තිආදි. **''එකෙන වත්ථුනා''**ති පඨමං කත්වා නිට්ඨාපිතං සන්ධාය වුත්තං. සචෙ පන ''ඉමං චීවරං රජිත්වා ධොවිත්වා ආනෙහී''ති වුත්තෙ සා භික්ඛුනී පඨමං ධොවිත්වා පච්ඡා රජති, නිස්සග්ගියෙන දුක්කටමෙව, එවං සබ්බෙසු විපරීතවචනෙසු නයො නෙතබ්බො. සචෙ පන ''ධොවිත්වා ආනෙහී''ති වුත්තා ධොවති චෙව රජති ච, ධොවාපනපච්චයා එව ආපත්ති, රජනෙ අනාපත්ති. එවං සබ්බත්ථ. තෙනාහ **''සචෙ පන'ධොවා'ති වුත්තා''**තිආදි. භික්ඛූනං වසෙන එකතො උපසම්පන්නාය ධොවාපෙන්තස්ස යථාවත්ථුකමෙවාති ආහ **''භික්ඛුනිසඞ්ඝවසෙනා''**තිආදි.

අඤ්ඤස්ස වා සන්තකන්ති අඤ්ඤස්ස සන්තකං පුරාණචීවරං ධොවාපෙන්තස්සාති අත්ථො. **නිසීදනපච්චත්ථරණන්ති** අඤ්ඤස්ස වා අත්තනො වා සන්තකං නිසීදනඤ්චෙව පච්චත්ථරණඤ්ච. නිවාසනපාරුපනුපගස්සෙව ච ඉධ ''පුරාණචීවර''න්ති අධිප්පෙතත්තා අත්තනො සන්තකම්පි නිසීදනපච්චත්ථරණං ධොවාපෙන්තස්ස දුක්කටමෙව හොති, න නිස්සග්ගියං. **අවුත්තා වා ධොවතීති** උද්දෙසාය වා ඔවාදාය වා ආගතා කිලිට්ඨචීවරං දිස්වා ඨපිතට්ඨානතො වා ගහෙත්වා, ''දෙථ අය්‍යා, ධොවිස්සාමී''ති ආහරාපෙත්වා වා ධොවති චෙව රජති ච ආකොටෙති ච, අයං **අවුත්තා ධොවති** නාම. යාපි ''ඉමං චීවරං ධොවා''ති දහරං වා සාමණෙරං වා ආණාපෙන්තස්ස භික්ඛුනො වචනං සුත්වා ''ආහරථය්‍යා, අහං ධොවිස්සාමී''ති ධොවති, තාවකාලිකං වා ගහෙත්වා ධොවිත්වා රජිත්වා දෙති, අයම්පි **අවුත්තා ධොවති** නාම.

අඤ්ඤං වා පරික්ඛාරන්ති උපාහනත්ථවිකපත්තත්ථවිකඅංසබද්ධකකායබන්ධනමඤ්චපීඨතට්ටිකාදිං යං කිඤ්චි. **''උපචාරෙ ඨත්වා''**ති වචනතො පෙසිත්වා ධොවනෙපි අනාපත්ති. **උපචාරෙති** අන්තොද්වාදසහත්ථෙ ඔකාසෙ.

පුරාණචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චීවරප්පටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා

ඡන්නන්ති ඛොමාදීනං ඡන්නං චීවරානං මජ්ඣෙ. **උපචාරං මුඤ්චිත්වාති** ද්වාදසහත්ථූපචාරං මුඤ්චිත්වා. **පි-** සද්දෙන ධම්මකථං කථෙන්තස්ස චතස්සො පරිසා චීවරානි ච නානාවිරාගවත්ථානි ච ආහරිත්වා පාදමූලෙ ඨපෙන්ති, උපචාරෙ වා ඨත්වා උපරි ඛිපන්ති, **''සචෙ සාදියති, පටිග්ගහිතමෙවා''**ති එත්ථ වත්තබ්බමෙව නත්ථීති දස්සෙති. **ඛිපතූති** දිවා වා රත්තිභාගෙ වා ඛිපතු. **පටිග්ගහිතමෙව හොතීති** කිඤ්චාපි ''ඉදං භික්ඛුනියා, ඉදං අඤ්ඤෙස''න්ති ඤාතුං න සක්කා, තථාපි අචිත්තකභාවෙන ගහිතමෙව හොති. **යස්ස කස්සචි පන අනුපසම්පන්නස්සාති** සික්ඛමානසාමණෙරසාමණෙරිඋපාසකඋපාසිකාදීසු යස්ස කස්සචි අනුපසම්පන්නස්ස. **ඨපිතන්ති** භික්ඛුනියා ඨපිතං. **පංසුකූලං අධිට්ඨහිත්වාති** ''අස්සාමිකං ඉද''න්ති සඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා. අස්සාමිකඤ්හි ''පංසුකූල''න්ති වුච්චති. ඉමිනා ''අම්හාකමත්ථාය ඨපිත''න්තිආදිකාය සඤ්ඤාය ගහෙතුං න වට්ටතීති දස්සෙති. **අඤ්ඤත්‍ර පාරිවත්තකාති** පරිවත්තෙතබ්බං **පරිවත්තං,** පරිවත්තමෙව **පාරිවත්තකං,** පරිවත්තෙත්වා දියමානං, තං විනාති අත්ථො. තෙනාහ **''යං**

අන්තමසො හරීටකක්ඛණ්ඩම්පී''තිආදි. **ආභොගං කත්වා**ති චිත්තෙන සමන්නාහරිත්වා. සචෙ භික්ඛුනී වස්සාවාසිකම්පි දෙති, තම්පි යථාවුත්තවිධානං අකත්වා ගහෙතුං න වට්ටතීති වෙදිතබ්බං.

පටිලාභෙනාති ගහණෙන. **තිකපාචිත්තිය**න්ති තීණි පරිමාණානි අස්සාති **තිකං,**තිකඤ්ච තං පාචිත්තියඤ්චාති **තිකපාචිත්තියං,** අඤ්ඤාතිකාය ඤාතිකසඤ්ඤිවෙමතිකඅඤ්ඤාතිකසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානීති අත්ථො. **එකතොඋපසම්පන්නායා**ති භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය. තාය හි හත්ථතො අඤ්ඤත්‍ර පාරිවත්තකා චීවරං පටිග්ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං, භික්ඛූනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය පන පාචිත්තියමෙව. **''පත්තත්ථවිකාදිම්හි ච අනධිට්ඨාතබ්බපරික්ඛාරෙ''**ති ඉමිනා භිසිච්ඡවිම්පි සඞ්ගණ්හාති. සා හි මහන්තාපි සෙනාසනසඞ්ගහිතත්තා චීවරසඞ්ඛං න ගච්ඡතීති නෙව අධිට්ඨානුපගා, න විකප්පනුපගා ච. වුත්තඤ්හි **සමන්තපාසාදිකායං** ''සචෙපි මඤ්චප්පමාණා භිසිච්ඡවි හොති, වට්ටතියෙවා''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.514). ''හත්ථතො චීවරං පටිග්ගණ්හාතී''ති වචනතො පන අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා පෙසිතග්ගහණෙපි අනාපත්ති. පටිග්ගහණතො, පරිවත්තනාකරණතො ච **කිරියාකිරියං.**

චීවරප්පටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

ගෙහස්ස පති ජෙට්ඨොති **ගහපති,** තං ගහපතිං, ඉධ පන අපබ්බජිතො යො කොචි මනුස්සො අධිප්පෙතො. තෙනාහ **''භික්ඛුසු අපබ්බජිතමනුස්ස''**න්ති. එසෙව නයො **ගහපතානි**න්ති එත්ථාපි. **''විඤ්ඤාපෙයයා''**ති ඉදං සුද්ධකත්තුඅත්ථෙ ච හෙතුකත්තුඅත්ථෙ ච වත්තතීති ආහ **''යාචෙයය වා යාචාපෙයය වා''**ති. **යාචාපනඤ්චෙ**ත්ථ අත්තනො අත්ථායෙවාති දට්ඨබ්බං. එවඤ්ච පන කත්වා ''අනාණත්තික''න්ති ඉදං සමත්ථිතං හොති. **අඤ්ඤත්‍ර සමයා**ති සමෙති එත්ථ, එතෙන වා සංගච්ඡති සත්තො, සභාවධම්මො වා සහජාතාදීහි, උප්පාදාදීහි වාති **සමයො,** කාලො, ධම්මප්පවත්තිමත්තතාය අත්ථතො අභූතොපි හි කාලො ධම්මප්පවත්තියා අධිකරණං, කරණං විය ච කප්පනාමත්තසිද්ධෙන රූපෙන වොහරීයති, තං සමයං ඨපෙත්වාති අත්ථො. තෙනාහ **''යො අච්ඡින්නචීවරො වා හොතී''**තිආදි. තත්ථ රාජාදීසු යෙහි කෙහිචි අච්ඡින්නං චීවරං එතස්සාති **අච්ඡින්නචීවරො.** යථාහ ''අච්ඡින්නචීවරො නාම භික්ඛුස්ස චීවරං අච්ඡින්නං හොති, රාජූහි වා චොරෙහි වා ධුත්තෙහි වා යෙහි කෙහිචි වා අච්ඡින්නං හොතී''ති. අග්ගිආදීසු යෙන කෙනචි නට්ඨං චීවරමෙතස්සාති **නට්ඨචීවරො.** යථාහ ''නට්ඨචීවරො නාම භික්ඛුස්ස චීවරං අග්ගිනා වා දඩ්ඪං හොති, උදකෙන වා වූළ්හං හොති, උන්දූරෙහි වා උපචිකාහි වා ඛායිතං හොති , පරිභොගජිණ්ණං වා හොතී''ති (පාරා. 519). **සමයා**ති අඤ්ඤත්‍රසද්දාපෙක්ඛාය උපයොගත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති ආහ **''තං සමය''න්ති. අඤ්ඤස්මි**න්ති අඤ්ඤස්මිං සමයෙ.

තිකපාචිත්තියන්ති අඤ්ඤාතකෙ අඤ්ඤාතකසඤ්ඤිවෙමතිකඤ්ඤාතකසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. **සමයෙ**ති යථාවුත්තෙ අච්ඡින්නචීවරකාලෙ ච නට්ඨචීවරකාලෙ ච. **ඤාතකප්පවාරිතෙ වා විඤ්ඤාපෙන්තස්සා**ති ඤාතකෙ, පවාරිතෙ ච ''තුම්හාකං සන්ථතං දෙථා''ති යාචන්තස්ස. එත්ථ (පාරා. අට්ඨ. 2.521) ච සඞ්ඝවසෙන පවාරිතෙ පමාණමෙව යාචිතුං වට්ටති, පුග්ගලිකවසෙන පවාරිතෙ පන යං යං පවාරෙන්ති, තං තමෙව විඤ්ඤාපෙතබ්බං. යො හි චතූහි පච්චයෙහි පවාරෙත්වා සයමෙව සල්ලක්ඛෙත්වා කාලානුකාලං චීවරාදීනි දිවසෙ දිවසෙ යාගුභත්තාදීනි දෙති, එවං යෙන යෙන අත්ථො, තං තං දෙති, තස්ස විඤ්ඤාපනකිච්චං නත්ථි. යො පන පවාරෙත්වා බාලතාය වා සතිසම්මොසෙන වා න දෙති, සො විඤ්ඤාපෙතබ්බො. යො ''මය්හං ගෙහං පවාරෙමී''ති වදති, තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා යථාසුඛං නිසීදිතබ්බං නිපජ්ජිතබ්බං, න කිඤ්චි ගහෙතබ්බං. යො පන ''යං මය්හං ගෙහෙ අත්ථි, තං පවාරෙමී''ති වදති, යං තත්ථ කප්පියං, තං විඤ්ඤාපෙතබ්බං. ගෙහෙ පන නිසීදිතුං වා නිපජ්ජිතුං වා න ලබ්භති. **තස්සෙවත්ථායා**ති ''අඤ්ඤස්සා''ති ලද්ධවොහාරස්ස තස්සෙව බුද්ධරක්ඛිතස්ස වා ධම්මරක්ඛිතස්ස වා අත්ථාය. **අත්තනො ධනෙන ගණ්හන්තස්සා**ති අත්තනො කප්පියභණ්ඩෙන කප්පියවොහාරෙනෙව ගණ්හන්තස්ස චෙතාපෙන්තස්ස, පරිවත්තාපෙන්තස්සාති අත්ථො.

අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා

තං-සද්දො චෙත්ථ පකතත්ථවචනො. **චෙ**ති නිපාතමත්තං. **චෙ**ති වා යදීති අත්ථො, තස්ස ''පවාරෙයයා''ති ඉමිනා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. **පවාරෙයය චෙ**ති යදි පවාරෙයයාති අත්ථො. **''අභීති උපසග්ගො''**ති (සාරත්ථ. ටී. 2.523-524) ඉමිනා තස්ස අත්ථවිසෙසාභාවං දස්සෙති. තෙනාහ **''හරිතුන්ති අත්ථො''**ති. **පවාරසද්දස්ස** ඉච්ඡායං වත්තමානත්තා **''ඉච්ඡාපෙයයා''**ති වුත්තං. **ඉච්ඡං උප්පාදෙයයා**ති පච්චයෙ ඉච්ඡං උප්පාදෙයය. උපනිමන්තනායෙතං අධිවචනං. තෙනාහ **''යාවත්තක''**න්තිආදි. **නෙක්ඛම්ම**න්ති පබ්බජ්ජං. **දට්ඨූ**ති දට්ඨුං. ඡන්දානුරක්ඛණත්ථඤ්හෙත්ථ අනුනාසිකලොපො. **ඛෙමතො**ති නිබ්භයතො. කායෙන වා වාචාය වා අභිහරිත්වා නිමන්තෙයයාති සම්බන්ධො. යථා ච කායෙන අභිහරෙයය, වාචාය ච, තං විධිං දස්සෙතුං **''උපනෙත්වා''**තිආදි වුත්තං **සඅන්තර**න්ති අන්තරවාසකසහිතං. **උත්තර**න්ති උත්තරාසඞ්ගං. **පරම**න්ති අවසානං. **අස්ස චීවරස්සා**ති අස්ස සමුදායභූතස්ස හරිතබ්බස්ස චීවරස්ස.

තග්ගුණසංවිඤ්ඤාණො හි අයං බාහිරත්ථසමාසො යථා ‘‘ලම්බකණ්ණො’’ති දට්ඨබ්බං. තෙනාහ **‘‘නිවාසනෙනා’’**තිආදි. උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන හි සබ්බෙ තංපරමංයෙව ගහෙතුං ලභන්ති.

යස්මා අච්ඡින්නසබ්බචීවරෙන තිචීවරමත්තකෙනෙව භික්ඛුනා එවං පටිපජ්ජිතබ්බං, අඤ්ඤෙන පන අඤ්ඤථාපි, තස්මා තං විභාගං දස්සෙතුං **‘‘තත්‍රායං විනිච්ඡයො’’**තිආදි වුත්තං. **අධිට්ඨිතචීවරස්සාති** තිචීවරාධිට්ඨානනයෙන වා පරික්ඛාරචොළවසෙන වා යෙන කෙනචි අධිට්ඨිතචීවරස්ස, ඉදඤ්ච යෙභුය්‍යෙන අධිට්ඨහිත්වා චීවරං පරිභුඤ්ජතො වුත්තං, න පන අනධිට්ඨිතචීවරස්ස චීවරෙ අච්ඡින්නෙ අයං විධි න සම්භවතීති. යස්ස වා තිචීවරතො අධිකම්පි චීවරං අඤ්ඤත්ථ අත්ථි, තත්ථ නත්ථි, තෙනාපි තදා තත්ථ අභාවතො ද්වෙ සාදිතුං වට්ටති. **පකතියාව සන්තරුත්තරෙන චරතීති** (සාරත්ථ. ටී. 2.523-524) අත්ථතකඨිනත්තා වා සාසඞ්කසික්ඛාපදවසෙන වා අවිප්පවාසසම්මුතිවසෙන වා තතියස්ස අලාභෙන වා චරති. ‘‘ද්වෙ නට්ඨානී’’ති අධිකාරත්තා වුත්තං **‘‘ද්වෙ සාදිතබ්බානී’’**ති. **එකං සාදියන්තෙනෙව සමො භවිස්සතීති** තිණ්ණං චීවරානං ද්වීසු නට්ඨෙන එකං සාදියන්තෙන සමො භවිස්සති උභින්නම්පි සන්තරුත්තරපරමතාය අවට්ඨානතො. **යස්ස එකංයෙව හොති** අඤ්ඤෙන කෙනචි කාරණෙන විනට්ඨසෙසචීවරත්තා.

පඤ්චසු නට්ඨෙසූති තිචීවරං උදකසාටිකා සංකච්චිකාති ඉමෙසු පඤ්චසු චීවරෙසු නට්ඨෙසු. ‘‘එකස්මිං වා නට්ඨෙ’’ති වචනවිපරිණාමං කත්වා යොජෙතබ්බං. **තතො උත්තරීති** සන්තරුත්තරපරමතො උත්තරි.

සෙසකං ආහරිස්සාමීති ද්වෙ චීවරානි කත්වා ‘‘සෙසකං පුන ආහරිස්සාමී’’ති අත්ථො. **සෙසකං තුය්හංයෙව හොතූති වුත්තස්සාති** දානසමයෙ එවං වුත්තස්ස. සචෙ පන ‘‘සෙසකං ආහරිස්සාමී’’ති වත්වා ගහෙත්වා ගමනසමයෙපි ‘‘සෙසකං තුය්හංයෙව හොතූ’’ති වදන්ති, ලද්ධකප්පියමෙව. **න අච්ඡින්නනට්ඨකාරණා දින්නන්ති** බාහුසච්චාදිගුණවසෙන දින්නං. **වුත්තනයෙනාති** ‘‘ඤාතකප්පවාරිතෙ වා විඤ්ඤාපෙන්තස්ස, සමයෙ ච අඤ්ඤස්ස වා ඤාතකප්පවාරිතෙ තස්සෙවත්ථාය විඤ්ඤාපෙන්තස්ස’’ති වුත්තනයෙන.

තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පඨමඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා

භික්ඛුං පනෙව උද්දිස්සාති එත්ථ **පනාති** නිපාතමත්තං, තථා **එව**-සද්දොපි. තෙනාහ **‘‘ඉත්ථන්නාමස්සා’’**තිආදි. **අපදිසිත්වාති** කථෙත්වා, ආරබ්භාති වා අත්ථො. **අඤ්ඤාතකස්ස ගහපතිස්සාති** අඤ්ඤාතකගහපතිනාති අත්ථො. කරණත්ථෙ හි ඉදං සාමිවචනං. අට්ඨකථායං පන ඉදං සුවිඤ්ඤෙය්‍යන්ති න විචාරිතං. චීවරං චෙතාපෙන්ති පරිවත්තෙන්ති එතෙනාති **චීවරචෙතාපන්නං** (සාරත්ථ. ටී. 2.528-529), චීවරමූලං, න-කාරො පනෙත්ථ ආගමො, ‘‘චීවරචෙතාපන’’න්තිපි පඨන්ති. තං පන යස්මා හිරඤ්ඤාදීසු අඤ්ඤතරං හොති, තස්මා **‘‘හිරඤ්ඤාදික’’**න්ති වුත්තං. තත්ථ **හිරඤ්ඤන්ති** කහාපණො වුච්චති. **ආදිසද්දෙන** සුවණ්ණාදීනං ගහණං. **උපක්ඛටන්ති** උපට්ඨාපිතං. තං උපක්ඛරණං තෙසං තථා සජ්ජිතන්ති ආහ **‘‘උපක්ඛටං හොතීති සජ්ජිතං හොතී’’**ති. **සංහරිත්වා ඨපිතන්ති** රාසිං කත්වා ඨපිතං. පරිවත්තනඤ්ච අකතස්ස කාරාපනං, කතස්ස කිණනන්ති ආහ **‘‘කාරෙත්වා වා කිණිත්වා වාති අත්ථො’’**ති. **අච්ඡාදෙස්සාමීති** පාරුපෙස්සාමීති වුත්තං හොති. තෙනාහ **‘‘වොහාරවචනමෙත’’**න්ති. **වොහාරවචනන්ති** ච උපචාරවචනන්ති අත්ථො.

‘‘තත්‍ර චෙ සො භික්ඛූ’’තිආදීසු කො පදසම්බන්ධොති ආහ **‘‘යත්‍ර සො ගහපති වා’’**තිආදි. **පුබ්බෙ අප්පවාරිතොති** ‘‘දස්සාමි, කීදිසෙන තෙ, භන්තෙ, චීවරෙන අත්ථො, කීදිසං තෙ චීවරං චෙතාපෙමී’’ති පුබ්බෙ අවුත්තො. **උපසඞ්කමිත්වාති ගන්ත්වා.** පදභාජනෙ පචුරවොහාරවසෙන ‘‘ඝරං ගන්ත්වා’’ති (පාරා. 529) වුත්තං. එත්ථ ච **පචුරවොහාරවසෙනාති** යෙභුය්‍යවොහාරවසෙන. යෙභුය්‍යෙන හි ඝරසාමිකං දට්ඨුකාමා තස්ස ඝරං ගච්ඡන්තීති තථෙව බහුලවොහාරො. **විකප්පන්ති** විසිට්ඨො කප්පො **විකප්පො, වි**-සද්දො චෙත්ථ විසිට්ඨත්ථො. තෙනාහ **‘‘විසිට්ඨකප්ප’’**න්ති. ඉමිනා වචනත්ථමාහ. **‘‘අධිකවිධාන’’**න්ති ඉමිනා පන අධිප්පායත්ථං. **යථා පන තමාපජ්ජතීති** යෙනාකාරෙන තං විකප්පං ආපජ්ජති. **තං දස්සෙතුන්ති** තං ආකාරං දස්සෙතුං.

‘‘සාධූ’’ති අයං සද්දො සම්පටිච්ඡනසම්පහංසනසුන්දරායාචනාදීසු දිස්සති. තථා හෙස ‘‘සාධු, භන්තෙති ඛො සො භික්ඛු භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා’’තිආදීසු (ම. නි. 3.86) සම්පටිච්ඡනෙ දිස්සති, ‘‘සාධු සාධු සාරිපුත්තා’’තිආදීසු (දී. නි. 3.349; ම. නි. 1.340) සම්පහංසනෙ.

‘‘සාධු ධම්මරුචී රාජා, සාධු පඤ්ඤාණවා නරො;
සාධු මිත්තානමද්දුබ්භො, පාපස්සාකරණං සුඛ’’න්තිආදීසු. (ජා. 2.18.101) –

සුන්දරෙ, ‘‘සාධු මෙ, භන්තෙ භගවා, සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතූ’’තිආදීසු (සං. නි. 3.64-68) ආයාචනෙ, ඉධාපි ආයාචනෙයෙව දට්ඨබ්බොති (දී. නි. අට්ඨ. 1.189; ම. නි. අට්ඨ. 1.1 මූලපරියායසුත්තවණ්ණනා; සු. නි. අට්ඨ. 1.115 අග්ගිකභාරද්වාජසුත්තවණ්ණනා; බු. වං. අට්ඨ. 1.49) ආහ **‘‘සාධූති ආයාචනෙ නිපාතො’’**ති. තත්ථ **ආයාචනෙති**

අභිමුඛං යාචනෙ, අභිපත්ථනායන්ති අත්ථො. පරිවිතක්කෙ නිපාතොති සම්බන්ධො. **ආලපතීති** ආමන්තෙති. **ආයතාදීසූති** එත්ථ **ආදි**සද්දෙන විත්ථතඅප්පිතසණ්හානං ගහණං. යස්මා පන න ඉමස්ස ආපජ්ජනමත්තෙනෙව ආපත්ති සීසං එති, තස්මා **"තස්ස වචනෙනා"**තිආදි වුත්තං. **පයොගෙති** සුත්තපරියෙසනාදිපයොගෙ.

මහග්ඝං චෙතාපෙතුකාමං අප්පග්ඝන්ති වීසතිඅග්ඝනකං චීවරං චෙතාපෙතුකාමං ''අලං මය්හං තෙන, දසඅග්ඝනකං වා අට්ඨග්ඝනකං වා දෙහී''ති වදන්තස්සාති අත්ථො. **එවරූපන්ති** එවං සමභාගං, ඉමිනා සමකන්ති වුත්තං හොති. තඤ්ච ඛො අග්ඝවසෙනෙව, න පමාණවසෙන. අග්ඝවඩ්ඪනකඤ්හි ඉදං සික්ඛාපදං.

පඨමඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා

කස්මා ඉමිනා නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බොති ආහ **"ඉදඤ්හී"**තිආදි. **හීති** කාරණත්ථෙ නිපාතො. න කොචි විසෙසොති ආහ **"කෙවල"**න්තිආදි.

දුතියඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා

රාජතො භොග්ගන්ති රාජතො ලද්ධභොග්ගං. **රාජභොග්ගොති** රාජාමත්තො. **රාජතො භොගොති** රඤ්ඤා දින්නං ඉස්සරියං. **ඉමිනාතිආදීති** ''ඉමිනා චීවරචෙතාපන්නෙන චීවරං චෙතාපෙත්වා ඉත්ථන්නාමං භික්ඛුං චීවරෙන අච්ඡාදෙහී''ති ඉදං. **ආගමනසුද්ධින්ති** මූලසුද්ධිං. යදි හි ඉමිනා කප්පියනීහාරෙන අපෙසෙත්වා ''ඉදං ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො දෙහී''ති පෙසෙය්‍ය, සොපි දූතො තං භික්ඛුං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදෙය්‍ය ''ඉදං ඛො, භන්තෙ, ආයස්මන්තං උද්දිස්ස චීවරචෙතාපන්නං ආභතං, පටිග්ගණ්හාතු ආයස්මා චීවරචෙතාපන්න''න්ති (පාරා. 538), තදා පටික්ඛිපිත්වාපි කප්පියකාරකං පුට්ඨෙන තං නිද්දිසිතුං න වට්ටති. තෙනාහ **"සචෙ හී"**තිආදි. **අකප්පියවත්ථුං ආරබ්භාති** හිරඤ්ඤාදිං ආරබ්භ. **ඊදිසෙන දූතවචනෙනාති** ''පටිග්ගණ්හාතු ආයස්මා චීවරචෙතාපන්න''න්ති එවරූපෙන දූතවචනෙන. **තස්මාති** යස්මා සම්පටිච්ඡිතුං අකප්පියං හොති, තස්මා. **සුවණ්ණන්ති** ජාතරූපං. **රජතන්ති** රූපියං. **කහාපණෙනාති** සුවණ්ණමයො වා රූපියමයො වා පාකතිකො වා කහාපණො. **මාසකොති** ලොහමාසකො වා හොතු, දාරුමාසකො වා හොතු, ජතුමාසකො වා හොතු, යො යො යත්ථ යත්ථ ජනපදෙ යදා යදා වොහාරං ගච්ඡති, අන්තමසො අට්ඨිමයොපි චම්මමයොපි රුක්ඛඵලබීජමයොපි සමුට්ඨාපිතරූපොපි අසමුට්ඨාපිතරූපොපි සබ්බො ඉධ මාසකොති වෙදිතබ්බො. එත්ථ ච යං වත්තබ්බං, තං රූපියසික්ඛාපදෙ වක්ඛාම.

මුත්තාති හත්ථිකුම්භජාදිකා අට්ඨවිධා මුත්තා. තථා හි හත්ථිකුම්භං වරාහදාඨං, භුජඞ්ගසීසං, වලාහකං, වෙළු, මච්ඡසිරො, සඞ්ඛො, සිප්පීති අට්ඨ මුත්තායොනියො. තත්ථ යා මච්ඡසඞ්ඛසිප්පිජාතා, සා **සාමුද්දිකා,** භුජඞ්ගජාපි කාචි සාමුද්දිකා හොති. ඉතරා **අසාමුද්දිකා.** යස්මා පන බහුලං සාමුද්දිකාව මුත්තා ලොකෙ දිස්සන්ති, තත්ථාපි සිප්පිජාව, ඉතරා කදාචි. තස්මා **සම්මොහවිනොදනියං** ''මුත්තාති සාමුද්දිකමුත්තා''ති (විභ. අට්ඨ. 172) වුත්තං. **මණීති** ඨපෙත්වා වෙළුරියාදිකෙ අන්තමසො ජාතිඵලිකං උපාදාය සබ්බොපි නීලපීතාදිවණ්ණභෙදො මණීති වෙදිතබ්බො, පචිත්වා කතො පන කාචමණියෙවෙකො පත්තාදිභණ්ඩමූලත්ථං සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටති. **වෙළුරියො** නාම වංසවණ්ණමණි. **සඞ්ඛොති** ධමනසඞ්ඛො ධොතවිද්ධො රතනමිස්සො, පානීයසඞ්ඛො පන රතනාමිස්සකතො, සො ච අඤ්ජනාදිභෙසජ්ජත්ථාය, භණ්ඩමූලත්ථාය ච සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටති. **සිලාති** ධොතවිද්ධා රතනසංයුත්තා මුග්ගවණ්ණා සිලා. රතනෙන පන අමිස්සා සත්ථකනිසානාදිඅත්ථාය පටිග්ගණ්හිතුං වට්ටති. එත්ථ ච **"රතනසංයුත්තාති** සුවණ්ණෙන සද්ධිං යොජෙත්වා පචිත්වා කතා''ති වදන්ති. **පවාළන්ති** ධොතම්පි අධොතම්පි සබ්බං පවාළං. **ලොහිතඞ්කොති** රත්තමණි. **මසාරගල්ලන්ති** කබරමණි. යං ''මරකත''න්තිපි වුච්චති.

සත්ත ධඤ්ඤානීති සානුලොමානි සාලිආදීනි සත්ත ධඤ්ඤානි. නීවාරාදිඋපධඤ්ඤස්ස පන සාලිආදිමූලධඤ්ඤන්තොගධත්තා ''සත්ත ධඤ්ඤානී''ති වුත්තං. **දාසිදාසඛෙත්තවත්ථුපුප්ඵාරාමඵලාරාමාදයොති** එත්ථ **දාසී** නාම අන්තොජාතධනක්කීතකරමරානීතප්පභෙදා. තථා **දාසො. ඛෙත්තං** නාම යස්මිං පුබ්බණ්ණං රුහති. **වත්ථු** නාම යස්මිං අපරණ්ණං රුහති. යත්ථ වා උභයම්පි රුහති, තං **ඛෙත්තං.** තදත්ථාය අකතභූමිභාගො **වත්ථු.** ඛෙත්තවත්ථුසීසෙන චෙත්ථ වාපිතළාකාදීනිපි සඞ්ගහිතානෙව. වස්සිකාදීනං පුප්ඵනකො **පුප්ඵාරාමො.** අම්බඵලාදීනං ඵලනකො **ඵලාරාමො.** න කෙවලඤ්ච අත්තනොයෙවත්ථාය සම්පටිච්ඡිතුං න වට්ටති, සචෙපි කොචි ජාතරූපරජතං ආනෙත්වා ''ඉදං සඞ්ඝස්ස දම්මි, ආරාමං වා කරොථ, චෙතියං වා භොජනසාලාදීනං වා අඤ්ඤතර''න්ති වදති, ඉදම්පි සම්පටිච්ඡිතුං න වට්ටති. ''යස්ස කස්සචි හි අඤ්ඤස්ස අත්ථාය සම්පටිච්ඡන්තස්ස දුක්කටං හොතී''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539) **මහාපච්චරියං** වුත්තං. තෙනාහ **"චෙතියසඞ්ඝගණපුග්ගලානං වා අත්ථාය සම්පටිච්ඡිතුං න වට්ටන්තී"**ති.

සචෙ පන සඞ්ඝං වා ගණං වා පුග්ගලං වා අනාමසිත්වා ‘‘ඉදං හිරඤ්ඤසුවණ්ණං චෙතියස්ස දෙම, විහාරස්ස දෙම, නවකම්මස්ස දෙමා’’ති වදන්ති, පටික්ඛිපිතුං න වට්ටති. ‘‘ඉමෙ ඉදං භණන්ති’’ති කප්පියකාරකානං ආචික්ඛිතබ්බං. ‘‘චෙතියාදීනං අත්ථාය තුම්හෙ ගහෙත්වා ඨපෙථා’’ති වුත්තෙ පන ‘‘අම්හාකං ගහෙතුං න වට්ටතී’’ති පටික්ඛිපිතබ්බං.

වෙය්‍යාවච්චකරොති කිච්චකරො. ඉධ පන සබ්බො කිච්චකරොව ‘‘වෙය්‍යාවච්චකරො’’ති අධිප්පෙතොති ආහ **‘‘කප්පියකාරකො’’**ති. **එසො ඛොති** ‘‘අසුකවීථියං අසුකඝරෙ අසුකනාමො’’ති පරම්මුඛං වදති. **ඉතරම්පීති** පරම්මුඛානිද්දිට්ඨම්පි. ‘‘අත්ථො මෙ, ආවුසො, චීවරෙනා’’ති එතං චොදනාලක්ඛණනිදස්සනන්ති සම්බන්ධො. තත්ථ **චොදනාලක්ඛණනිදස්සනන්ති** වාචාය චොදනාලක්ඛණනිදස්සනං. තෙනාහ **‘‘සචෙ හී’’**තිආදි. ඉදං වා වචනං වත්තබ්බන්ති සම්බන්ධො. එතස්ස වා අත්ථො යාය කායචි භාසාය වත්තබ්බොති සම්බන්ධො. ‘‘දෙහි මෙ චීවරං, ආහර මෙ චීවරං, පරිවත්තෙහි මෙ චීවරං, චෙතාපෙහි මෙ චීවර’’න්ති එතානි පන වචනානි එතෙසං වා අත්ථො යාය කායචි භාසාය න වත්තබ්බො. තෙනාහ **‘‘දෙහි මෙ’’**තිආදි. **සාධෙය්‍යාති** නිප්ඵාදෙය්‍ය. **ඉච්චෙතං කුසලන්ති** එවං යාවතතියං චොදනෙන තස්ස චීවරස්ස යදෙතං අභිනිප්ඵාදනං, එතං කුසලං සාධු සුට්ඨූති අත්ථො. තෙනාහ **‘‘එතං සුන්දර’’**න්ති.

ඡක්ඛත්තුං පරමො පරිච්ඡෙදො අස්සාති **ඡක්ඛත්තුපරමං**. ඉදඤ්හි ‘‘ඨාතබ්බ’’න්ති ඉමිස්සා කිරියාය විසෙසනං, ඡක්ඛත්තුපරමං ඨානං කාතබ්බන්ති අත්ථො. තෙනාහ **‘‘භාවනපුංසකවචනමෙත’’**න්ති, එතං භාවෙ ඨාතබ්බන්ති වුත්තධාත්වත්ථමත්තෙ සාධෙතබ්බෙ නපුංසකලිඞ්ගවචනන්ති අත්ථො. **න නිසීදිතබ්බන්ති** ‘‘ඉධ, භන්තෙ, නිසීදථා’’ති වුත්තෙපි න නිසීදිතබ්බං . **න ආමිසං පටිග්ගහෙතබ්බන්ති** යාගුඛජ්ජකාදිභෙදං කිඤ්චි ආමිසං ‘‘ගණ්හථ, භන්තෙ’’ති යාචියමානෙනාපි න ගණ්හිතබ්බං. **න ධම්මො භාසිතබ්බොති** (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539) ‘‘මඞ්ගලං වා අනුමොදනං වා භාසථා’’ති යාචියමානෙනාපි න කිඤ්චි භාසිතබ්බං. **ඨානං භඤ්ජතීති** ඨිතිං විනාසෙති. ඨත්වා චීවරං ගහෙතුං ආගතෙන හි තං උද්දිස්ස තුණ්හීභූතෙන ඨාතබ්බමෙව, න නිසජ්ජාදිකං කාතබ්බං. ඉමිනා පන තං කතන්ති ඨානං විනාසිතං හොති. තෙනාහ **‘‘ආගතකාරණං විනාසෙති’’**ති. ‘‘ආගතකාරණං නාම ඨානමෙව, තස්මා ‘න කාතබ්බ’න්ති වාරිතස්ස කතත්තා නිසජ්ජාදීසු කතෙසු ඡසු ඨානෙසු එකං ඨානං භඤ්ජතී’’ති (සාරත්ථ. ටී. 2.537-539) අයමෙත්ථ අධිප්පායො. ඡක්ඛත්තුපරමං තුණ්හීභූතෙන උද්දිස්ස ඨාතබ්බං. ‘‘න අඤ්ඤං කිඤ්චි කාතබ්බ’’න්ති හි ඉදං ඨානලක්ඛණං. තෙනෙවාහ **‘‘ඉද’’**න්තිආදි. තත්ථ **ඉදන්ති** ‘‘චතුක්ඛත්තුං පඤ්චක්ඛත්තුං, ඡක්ඛත්තුපරමං තුණ්හීභූතෙන උද්දිස්ස ඨාතබ්බ’’න්ති වචනං. එත්ථ ච ‘‘නිසීදනාදිම්හි කතෙ පුන චීවරං ගහෙතුං න ලභතී’’ති කෙචි. ‘‘ද්වෙ ඨානානි පරිහායන්තී’’ති අඤ්ඤෙ. ‘‘එකං ඨානං පරිහායතී’’ති අපරෙ. **උභයං කරොතීති** චොදෙතිපි තිට්ඨතිපි.

‘‘තත්‍ර තත්‍ර ඨානෙ තිට්ඨතී’’ති ඉදං චොදකස්ස ඨිතට්ඨිතට්ඨානතො අපක්කම්ම තත්‍ර තත්‍ර චීවරං උද්දිස්ස ඨානංයෙව සන්ධාය වුත්තං. **එත්ථාති** එතෙසු ද්වීසු චොදනාට්ඨානෙසු.

කිං පන සබ්බකප්පියකාරකෙසු (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 65) එවං පටිපජ්ජිතබ්බන්ති? න පටිපජ්ජිතබ්බං. අයඤ්හි කප්පියකාරකො නාම සඞ්ඛෙපතො දුවිධො නිද්දිට්ඨො ච අනිද්දිට්ඨො ච. තත්ථ ච නිද්දිට්ඨො දුවිධො භික්ඛුනා නිද්දිට්ඨො, දූතෙන නිද්දිට්ඨොති. අනිද්දිට්ඨොපි දුවිධො මුඛවෙවටිකකප්පියකාරකො, පරම්මුඛකප්පියකාරකොති. තෙසු භික්ඛුනා නිද්දිට්ඨො සම්මුඛාසම්මුඛවසෙන චතුබ්බිධො හොති, තථා දූතෙන නිද්දිට්ඨොපි.

කථං? ඉධෙකච්චො භික්ඛුස්ස චීවරත්ථාය දූතෙන අකප්පියවත්ථුං පහිණති, දූතො ච තං භික්ඛුං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘ඉදං, භන්තෙ, ඉත්ථන්නාමෙන තුම්හාකං චීවරත්ථාය පහිතං, ගණ්හථ න’’න්ති වදති. භික්ඛු ‘‘ඉදං න කප්පතී’’ති පටික්ඛිපති. දූතො ‘‘අත්ථි පන තෙ, භන්තෙ, වෙය්‍යාවච්චකරො’’ති පුච්ඡති, පුඤ්ඤත්ථිකෙහි ච උපාසකෙහි ‘‘භික්ඛූනං වෙය්‍යාවච්චං කරොථා’’ති ආණත්තා වා භික්ඛූනං වා සන්දිට්ඨා සම්භත්තා කෙචි වෙය්‍යාවච්චකරා හොන්ති, තෙසං අඤ්ඤතරො තස්මිං ඛණෙ භික්ඛුස්ස සන්තිකෙ නිසින්නො හොති, භික්ඛු තං නිද්දිසති ‘‘අයං භික්ඛූනං වෙය්‍යාවච්චකරො’’ති . දූතො තස්ස හත්ථෙ අකප්පියවත්ථුං දත්වා ‘‘ථෙරස්ස චීවරං කිණිත්වා දෙහී’’ති ගච්ඡති, අයං **භික්ඛුනා සම්මුඛානිද්දිට්ඨො.**

නො චෙ භික්ඛුස්ස (පාරා. අට්ඨ. 2.537; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 65) සන්තිකෙ නිසින්නො හොති, අපිච ඛො භික්ඛු නිද්දිසති ‘‘අසුකස්මිං නාම ගාමෙ ඉත්ථන්නාමො භික්ඛූනං වෙය්‍යාවච්චකරො’’ති. සො ගන්ත්වා තස්ස හත්ථෙ අකප්පියවත්ථුං දත්වා ‘‘ථෙරස්ස චීවරං කිණිත්වා දදෙය්‍යාසී’’ති ආගන්ත්වා භික්ඛුස්ස ආරොචෙත්වා ගච්ඡති, අයමෙකො **භික්ඛුනා අසම්මුඛානිද්දිට්ඨො.**

න හෙව ඛො සො දූතො අත්තනා ආගන්ත්වා ආරොචෙති, අපිච ඛො අඤ්ඤං පහිණති ‘‘දින්නං මයා, භන්තෙ, තස්ස හත්ථෙ චීවරචෙතාපන්නං, චීවරං ගණ්හෙය්‍යාථා’’ති, අයං දුතියො **භික්ඛුනා අසම්මුඛානිද්දිට්ඨො.**

න හෙව ඛො අඤ්ඤං පහිණති, අපිච ඛො ගච්ඡන්තොව භික්ඛුං වදති ‘‘අහං තස්ස හත්ථෙ චීවරචෙතාපන්නං දස්සාමි, තුම්හෙ චීවරං ගණ්හෙය්‍යාථා’’ති, අයං තතියො **භික්ඛුනා අසම්මුඛානිද්දිට්ඨොති** එවං එකො සම්මුඛානිද්දිට්ඨො තයො අසම්මුඛානිද්දිට්ඨාති ඉමෙ චත්තාරො **භික්ඛුනා නිද්දිට්ඨවෙය්‍යාවච්චකරා** නාම. එතෙසු ඉමස්මිං රාජසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං.

අපරො භික්ඛු පුරිමනයෙනෙව දූතෙන පුච්ඡිතො නත්ථිතාය වා අවිචාරෙතුකාමතාය වා ''නත්ථම්හාකං කප්පියකාරකො''ති වදති, තස්මිඤ්ච ඛණෙ කොචි මනුස්සො ආගච්ඡති, දූතො තස්ස හත්ථෙ අකප්පියවත්ථුං දත්වා ''ඉමස්ස හත්ථතො චීවරං ගණ්හෙය්‍යාථා''ති වත්වා ගච්ඡති, අයං **දූතෙන සම්මුඛානිද්දිට්ඨො.**

අපරො දූතො ගාමං පවිසිත්වා අත්තනා අභිරුචිතස්ස කස්සචි හත්ථෙ අකප්පියවත්ථුං දත්වා පුරිමනයෙනෙව ආගන්ත්වා වා ආරොචෙති, අඤ්ඤං වා පහිණති, ''අහං අසුකස්ස නාම හත්ථෙ චීවරචෙතාපන්නං දස්සාමි, තුම්හෙ චීවරං ගණ්හෙය්‍යාථා''ති වත්වා වා ගච්ඡති, අයං තතියො **දූතෙන අසම්මුඛානිද්දිට්ඨොති** එවං එකො සම්මුඛානිද්දිට්ඨො, තයො අසම්මුඛානිද්දිට්ඨාති ඉමෙ චත්තාරො **දූතෙන නිද්දිට්ඨවෙය්‍යාවච්චකරා** නාම. එතෙසු මෙණ්ඩකසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං.

වුත්තඤ්හෙතං –

> ''සන්ති, භික්ඛවෙ, මනුස්සා සද්ධා පසන්නා, තෙ කප්පියකාරකානං හත්ථෙ හිරඤ්ඤං උපනික්ඛිපන්ති 'ඉමිනා අය්‍යස්ස යං කප්පියං, තං දෙථා'ති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යං තතො කප්පියං, තං සාදිතුං, න ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, කෙනචි පරියායෙන ජාතරූපරජතං සාදිතබ්බං පරියෙසිතබ්බන්ති වදාමී''ති (මහාව. 299).

එත්ථ ච චොදනාය පරිමාණං නත්ථි. මූලං අසාදියන්තෙන සහස්සක්ඛත්තුම්පි චොදනාය වා ඨානෙන වා කප්පියභණ්ඩං සාදිතුං වට්ටති. නො චෙ දෙති, අඤ්ඤං කප්පියකාරකං ඨපෙත්වාපි ආහරාපෙතබ්බං. සචෙ ඉච්ඡති, මූලසාමිකානම්පි කථෙතබ්බං. නො චෙ ඉච්ඡති, න කථෙතබ්බං.

අපරො භික්ඛු පුරිමනයෙනෙව දූතෙන පුච්ඡිතො ''නත්ථම්හාකං කප්පියකාරකො''ති වදති, තදඤ්ඤො සමීපෙ ඨිතො සුත්වා ''ආහර, භො, අහං අය්‍යස්ස චීවරං චෙතාපෙත්වා දස්සාමී''ති වදති. දූතො ''හන්ද, භො, දදෙය්‍යාසී''ති තස්ස හත්ථෙ දත්වා භික්ඛුස්ස අනාරොචෙත්වාව ගච්ඡති, අයං **මුඛවෙවටිකකප්පියකාරකො.**

අපරො (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 65) භික්ඛුනො උපට්ඨාකස්ස වා අඤ්ඤස්ස වා හත්ථෙ අකප්පියවත්ථුං දත්වා ''ථෙරස්ස චීවරං දදෙය්‍යාසී''ති එත්තොව පක්කමති, අයං **පරම්මුඛකප්පියකාරකොති** ඉමෙ ද්වෙ **අනිද්දිට්ඨකප්පියකාරකා** නාම. එතෙසු අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙසු විය පටිපජ්ජිතබ්බං.

සචෙ සයමෙව චීවරං ආනෙත්වා දෙන්ති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ, න කිඤ්චි වත්තබ්බා. තෙනාහ **''සචෙ''**තිආදි. **කප්පියකාරකෙති** සම්මුඛාසම්මුඛවසෙන චත්තාරො කප්පියකාරකෙති අත්ථො. **''දායකො සයමෙවා''**ති ඉමිනා භික්ඛුං පටික්ඛිපති, න දූතං. තස්මා දූතෙන නිද්දිට්ඨෙයොපි යථාරුචි චොදෙතුං වට්ටති. මුඛං විවරිත්වා සයමෙව කප්පියකාරකත්තං උපගතොති **මුඛවෙවටිකකප්පියකාරකො. එවන්ති** ''එසො ඛො''තිආදිනා යථාවුත්තෙන ආකාරෙන. **දස්සිතා හොන්ති** සඞ්ඛෙපතොති අධිප්පායො.

වුත්තචොදනාට්ඨානපරිමාණතොති වුත්තචොදනාපරිමාණතො ච වුත්තට්ඨානපරිමාණතො ච. **සන්තිකන්ති** සමීපං. **තත්ථාති** එත්ථ කථමයමත්ථො ලබ්භතීති ආහ **''සමීපත්ථෙ හි ඉදං භුම්මවචන''**න්ති . ඉදං වුත්තං හොති – ''ගඞ්ගායං ගොයූථානි චරන්ති, කූපෙ ගග්ගකුල''න්තිආදීසු විය යස්මා සමීපාධාරෙ ඉදං සත්තමීවිභත්තිවචනං, තස්මා අයමත්ථො ලබ්භතීති. **එවං අකරොන්තොති** සාමං වා අගච්ඡන්තො, දූතං වා අපාහෙන්තො.

අජ්ජණ්හො, භන්තෙ, ආගමෙහීති, භන්තෙ, අජ්ජ එකදිවසං අම්හාකං තිට්ඨ, අධිවාසෙහීති අත්ථො. **තිකපාචිත්තියන්ති** අතිරෙකෙසු චොදනාට්ඨානෙසු අතිරෙකසඤ්ඤිවෙමතිකඌනකසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. තික්ඛත්තුං චොදනාය ඡක්ඛත්තුං ඨානෙන, ඌනකතික්ඛත්තුං චොදනාය ඌනකඡක්ඛත්තුං ඨානෙන ලද්ධෙපි අනාපත්ති. **අප්පිතතාති** පතිට්ඨාපිතතා, ''සඤ්ඤත්තො සො මයා''තිආදිනා (පාරා. 538) කථිතතාති වුත්තං හොති.

රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චීවරවග්ගො පඨමො.

2. එළකලොමවග්ගො

1. කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා

කොසියමිස්සකන්ති ''කොසකාරකා''ති ලද්ධවොහාරානං පාණකානං කොසතො නිබ්බත්තං අංසු **කොසියං,** තෙන මිස්සං **කොසියමිස්සකං.** තෙන පන කොසියෙන අප්පකෙනාපි මිස්සිතං කොසියමිස්සකමෙව, න ඉදං

අබ්බොහාරිකන්ති වත්තුං ලබ්භා. තෙනාහ **''එකෙනාපී''**තිආදි. **කොසියංසුනාති** කිමිකොසසම්භවෙන අංසුනා. **''අන්තමසො''**තිආදිකං පන ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස අචිත්තකත්තා වුත්තං. **සන්ථතං** නාම සන්ථරිත්වා කතං අවායිමං. තෙනාහ **''සමෙ භූමිභාගෙ''**තිආදි. **ඉමස්සෙව වචනස්ස අනුසාරෙනාති** ඉමස්සෙව පඨමසන්ථතස්ස නිස්සජ්ජනවිධානවචනානුසාරෙන. **සබ්බසන්ථතන්ති** සබ්බසන්ථතනිස්සජ්ජනවිධානං.

අඤ්ඤස්සත්ථාය කාරාපනෙ දුක්කටත්තා අත්තනො අත්ථාය කාරාපනවසෙන **''සාණත්තික''**න්ති වුත්තං. **අත්තනා විප්පකතපරියොසාපනනයෙනාති** ''අත්තනා විප්පකතං අත්තනා පරියොසාපෙති, නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. අත්තනා විප්පකතං පරෙහි පරියොසාපෙති, නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. පරෙහි විප්පකතං අත්තනා පරියොසාපෙති, නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. පරෙහි විප්පකතං පරෙහි පරියොසාපෙති, නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය''න්ති (පාරා. 545) ඉමිනා නයෙන. **විතානාදිකරණෙති** විතානභූමත්ථරණසාණිපාකාරභිසිබිබ්බොහනකරණෙ. යථා ච විතානාදිකරණෙ, එවං තෙනාකාරෙන පරිභොගෙපි අනාපත්ති. ''අවායිම''න්ති (පාරා. 544) වුත්තත්තා වායිත්වා කරොන්තස්සාපි අනාපත්ති.

කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සුද්ධකාළකසික්ඛාපදවණ්ණනා

කාළකානන්ති සභාවෙන වා රජනෙන වා කාළකානං. යථාහ ''කාළකං නාම ද්වෙ කාළකානි ජාතියා කාළකං වා රජනකාළකං වා''ති. **අඤ්ඤෙහි අමිස්සිතානන්ති** අඤ්ඤෙහි අමිස්සිතකාළකානන්ති අත්ථො. ''යථා පඨමෙ 'එකෙනාපි කොසියංසුනා'ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං, තථා ඉධාපි 'එකෙනාපි අඤ්ඤෙන අමිස්සෙත්වා'ති අවුත්තත්තා අඤ්ඤෙන පන මිස්සකභොගෙපි අපඤ්ඤායමානරූපකං චෙ 'සුද්ධකාළක'මිච්චෙව වුච්චතී''ති (වජිර. ටී. පාරාජික 547) වදන්ති.

එත්ථ ච ''ඉදං මෙ, භන්තෙ, සුද්ධකාළකානං එළකලොමානං සන්ථත''න්තිආදිනා (පාරා. 549) නිස්සජ්ජනවිධානං වෙදිතබ්බං. **සෙසන්ති** පුබ්බපයොගදුක්කටචතුක්කපාචිත්තියාදිකං. අඞ්ගෙසු පන **''සුද්ධකාළකභාවො''**ති අයං විසෙසො.

සුද්ධකාළකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා

ගහෙතබ්බාති යථා කාළකා අධිකා න හොන්ති, තථා ගහෙතබ්බා. ඨපෙත්වා චෙත්ථ කාළකඔදාතෙ අවසෙසා ගොචරියෙසුයෙව සඞ්ගහං ගච්ඡන්තීති (සාරත්ථ. ටී. 2.552) දට්ඨබ්බං. එත්ථ ච **ද්වෙ භාගාති** උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො කාළකානං අධිකග්ගහණස්ස පටික්ඛෙපවසෙන සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තත්තා. තස්මා කාළකානං භාගද්වයතො අධිකං න වට්ටති, ඌනකං වට්ටති. තෙනාහ **''එකස්සාපී''**තිආදි. **එකස්සාපි කාළකලොමස්ස අතිරෙකභාවෙති** තුලාය ධාරයිත්වා ඨපිතෙසු අන්තමසො වාතවෙගෙනපි පතිතස්ස එකස්සාපි කාළකලොමස්ස අධිකභාවෙ සතීති අත්ථො. **''තතියං ඔදාතානං, චතුත්ථං ගොචරියාන''**න්ති ඉදං පන හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදො තෙසං අධිකග්ගහණෙ පටික්ඛෙපාභාවතො. තස්මා තෙසං වුත්තප්පමාණතො අධිකම්පි වට්ටති.

එත්ථ ච ''ඉදං මෙ, භන්තෙ, සන්ථතං අනාදියිත්වා ද්වෙ තුලෙ සුද්ධකාළකානං එළකලොමානං, තුලං ඔදාතානං, තුලං ගොචරියානං සන්ථතං කාරාපිතං නිස්සග්ගිය''න්ති (පාරා. 554) ඉමිනා නයෙන නිස්සජ්ජනවිධානං වෙදිතබ්බං. ආදාය ච වුත්තපරිච්ඡෙදෙන අනාදාය ච කරණතො **කිරියාකිරියං**. **සෙසන්ති** පුබ්බපයොගදුක්කටචතුක්කපාචිත්තියාදිකං. අයං පන විසෙසො – තුලං ඔදාතානං තුලං ගොචරියානං ආදියිත්වා කරණෙ, බහුතරං ඔදාතානං බහුතරං ගොචරියානං ආදියිත්වා කරණෙ , සුද්ධං ඔදාතානං සුද්ධං ගොචරියානං ආදියිත්වා කරණෙ ච අනාපත්තීති.

අඞ්ගෙසු පන පඨමඞ්ගං කාළකානං ද්වෙභාගතො අතිරෙකභාවොති දට්ඨබ්බං. ඉමානි තීණි න කෙවලං අනිස්සට්ඨානෙව පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්තීති ආහ **''ඉමානි පනා''**තිආදි. **''පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්තී''**ති ඉමිනා යදි පරිභුඤ්ජති, දුක්කටන්ති දස්සෙති.

ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ඡබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

යං සන්ථතසම්මුතිං දෙතීති සම්බන්ධො. **ගිලානස්ස භික්ඛුනොති** යස්ස විනා සන්ථතා න ඵාසු හොති, න සක්කොති ච සන්ථතං ආදාය පක්කමිතුං, එවංභූතස්ස ගිලානස්ස භික්ඛුනො. **සන්ථතසම්මුතිං දෙතීති** ''සුණාතු මෙ,

භන්තෙ, සඞ්ඝො, අයං ඉත්ථන්නාමො භික්ඛු ගිලානො න සක්කොති සන්ථතං ආදාය පක්කමිතු''න්තිආදිනා (පාරා. 560) පදභාජනෙ වුත්තාය ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය සන්ථතසම්මුතිං දෙති.

සාති සන්ථතසම්මුති. **වූපසන්තො වා පුන කුප්පතී**ති වූපසන්තො වා සො ආබාධො පුන කුප්පති, අනුවස්සම්පි කාතුං වට්ටති, පුන සම්මුතිදානකිච්චං නත්ථීති අධිප්පායො. න කෙවලං තස්මිංයෙව රොගෙ කුප්පිතෙ, අථ ඛො අඤ්ඤස්මිං රොගෙ කුප්පිතෙපි ගතගතට්ඨානෙ අනුවස්සං කාතුං ලභති. තෙනෙව හි **සමන්තපාසාදිකායං** ''සචෙ අරොගො හුත්වා පුන මූලබ්‍යාධිනාව ගිලානො හොති , සොයෙව පරිහාරො, නත්ථඤ්ඤං 'සම්මුතිකිච්ච'න්ති **ඵුස්සදෙවත්ථෙරො** ආහ. **උපතිස්සත්ථෙරො** පන සො වා බ්‍යාධි පටිකුප්පතු, අඤ්ඤො වා, සකිං 'ගිලානො'ති නාමං ලද්ධං ලද්ධමෙව, පුන 'සම්මුතිකිච්චං නත්ථී'ති ආහා''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.557) උපතිස්සත්ථෙරවාදො පච්ඡා වුත්තො.

එත්ථ ච ''ඉදං මෙ, භන්තෙ, සන්ථතං ඌනකඡබ්බස්සානි කාරාපිතං අඤ්ඤත්‍ර භික්ඛුසම්මුතියා නිස්සග්ගිය''න්ති (පාරා. 562) ඉමිනා නයෙන නිස්සජ්ජනවිධානං වෙදිතබ්බං. **''සෙසං පඨමසදිසමෙවා''**ති ඉමිනා ''අත්තනා කතං පරෙහි පරියොසාපෙතී''තිආදිකං අතිදිට්ඨං. අයං පන විසෙසො – පරිපුණ්ණෙ ඡබ්බස්සෙ වා අතිරෙකඡබ්බස්සෙ වා අනාපත්ති. අඞ්ගෙසු ච ඡබ්බස්සානං අන්තොභාවො නානාත්තං.

ඡබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා

නිසීදනසන්ථතන්ති ''නිසීදනං නාම සදසං වුච්චතී''ති එත්ථ පදභාජනියං (පාරා. 568) වුත්තත්තා සදසං සන්ථතං, එත්ථ ච නිසීදනග්ගහණං සන්ථතෙ චීවරසඤ්ඤානිවාරණත්ථං, යතො තෙ භික්ඛූ කම්බලචීවරසඤ්ඤාය සන්ථතං ඡඞ්ඩෙත්වා ධුතඞ්ගානි සමාදියිංසු. සයනාසනප්පයොජනත්තා සන්ථතස්ස **''පුරාණසන්ථතං නාමා''**තිආදි වුත්තං. **යත්ථා**ති යස්මිං සන්ථතෙ. **විදත්ථිමත්තන්**ති සුගතවිදත්ථිමත්තං. උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො වායං ''අනාපත්ති අලභන්තො ථොකතරං ආදියිත්වා කරොතී''ති (පාරා. 570) පදභාජනෙ වුත්තත්තා. **එකදෙසෙ**ති ඉදානි කත්තබ්බනවසන්ථතස්ස එකප්පදෙසෙ. **විජටෙත්වා**ති විද්ධංසෙත්වා. **අනාදා**ති **ය**-කාරලොපෙනායං නිද්දෙසොති ආහ **''සති පුරාණසන්ථතෙ අග්ගහෙත්වා''**ති.

එත්ථ ච ''ඉදං මෙ, භන්තෙ, නිසීදනසන්ථතං අනාදියිත්වා පුරාණසන්ථතස්ස සාමන්තා සුගතවිදත්ථිං කාරාපිතං නිස්සග්ගිය''න්ති (පාරා. 568) ඉමිනා නයෙන නිස්සජ්ජනවිධානං වෙදිතබ්බං. **සන්ථතවිස්සජ්ජනවත්ථුස්මිං පඤ්ඤත්තන්**ති භගවතා සන්ථතානි විප්පකිණ්ණානි දිස්වා ''සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනෙ කාරණං නත්ථි, පරිභොගුපායං නෙසං දස්සෙස්සාමී''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.566) සන්ථතවිස්සජ්ජනවත්ථුස්මිං පඤ්ඤත්තං. කිරියාකිරියත්තා ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස **''සෙසං තතියසදිසමෙවා''**ති වුත්තං, ද්වෙභාගසික්ඛාපදසදිසමෙවාති අත්ථො. අයං පන විසෙසො – පුරාණසන්ථතස්ස සාමන්තා සුගතවිදත්ථියා ආදාය කරණෙ, අලභන්තස්ස ථොකතරං ආදාය කරණෙ, සබ්බථා අලභන්තස්ස අනාදාය කරණෙ ච අනාපත්තීති. අඞ්ගෙසු පනෙත්ථ පඨමඞ්ගපුරාණසන්ථතස්ස සාමන්තා සුගතවිදත්ථිඅනාදියනාති දට්ඨබ්බං.

නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා

අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නස්සාති අද්ධානමෙව මග්ගො **අද්ධානමග්ගො,** තං පටිපන්නස්සාති අත්ථො. තෙනාහ **''අද්ධානසඞ්ඛාත''**න්තිආදි. අද්ධානසද්දෙන විසෙසිතත්තා පන **''දීඝමග්ග''**න්ති වුත්තං. අද්ධානගමනසමයස්ස විභඞ්ගෙ ''අද්ධයොජනං ගච්ඡිස්සාමීති භුඤ්ජිතබ්බ''න්තිආදිවචනතො (පාචි. 218) අද්ධයොජනම්පි අද්ධානමග්ගො හොති. එළකලොමානි චෙතානි අද්ධානමග්ගතො අඤ්ඤත්ථ උප්පන්නානි පටිග්ගහෙතුං න වට්ටන්ති, යතො ''අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නස්සා''තිආදිකං වුත්තන්ති අනුයොගං සන්ධායාහ **''සබ්බඤ්චෙත''**න්තිආදි. තත්ථ **සබ්බඤ්චෙතන්**ති ''භික්ඛුනො පනෙව අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නස්ස එළකලොමානි උප්පජ්ජෙය්‍යු''න්තිආදිකං එතං සබ්බං. **වත්ථුමත්තදීපනමෙවා**ති ''තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුනො කොසලෙසු ජනපදෙ සාවත්ථිං ගච්ඡන්තස්ස අන්තරාමග්ගෙ එළකලොමානි උප්පජ්ජිංසූ''තිආදිකස්ස (පාරා. 571) වත්ථුමත්තස්ස දීපනමෙව. **යත්ථ කත්ථචී**ති අද්ධානතො අඤ්ඤත්ථාපි යත්ථ කත්ථචි ඨානෙසු. **සහත්ථා**ති කරණත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති ආහ **''සහත්ථෙනා''**ති. ලක්ඛණවචනඤ්චෙතං, තස්මා යෙන කෙනචි සරීරාවයවෙනාති අත්ථො දට්ඨබ්බො. තෙනාහ **''අත්තනා හරිතබ්බානීති අත්ථො''**ති. **අසන්තෙ හාරකෙ**ති එත්ථ පදානං අන්තොගධාවධාරණතො අවධාරණත්ථො ලබ්භතීති ආහ **''අසන්තෙයෙවා''**තිආදි.

එත්ථ ච ''ඉමානි මෙ, භන්තෙ, එළකලොමානි තියොජනං අතික්කාමිතානි නිස්සග්ගියානී''තිආදිනා (පාරා. 573) නිස්සජ්ජනවිධානං වෙදිතබ්බං. **තිකපාචිත්තියන්**ති අතිරෙකතියොජනෙ අතිරෙකතියොජනසඤ්ඤිවෙමතිකඌනකසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. **වාසාධිප්පායෙන ගන්ත්වා තතො පරං**

හරණෙති යත්ථ ගතො, තත්ථ උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනං වා පච්චයාදීනං වා අලාභෙන තතො පරං අඤ්ඤත්ථ හරණෙ, තතොපි අඤ්ඤත්ථාති එවං යොජනසතම්පි හරණෙ අනාපත්ති. **අච්ඡින්නං වා නිස්සට්ඨං වාති** චොරෙහි අච්ඡින්නං වා විනයකම්මකතං වා. **කතභණ්ඩන්ති** කතං භණ්ඩං කම්බලකොජවසන්ථතාදි යං කිඤ්චි අන්තමසො සුත්තකෙන බද්ධමත්තම්පි. තෙනාහ **"අන්තමසො"**තිආදි. යො පන තනුකපත්තත්ථවිකන්තරෙ (පාරා. අට්ඨ. 2.575) වා ආයොගඅංසබද්ධකකායබන්ධනාදීනං අන්තරෙසු වා පිප්ඵලිකාදීනං මලරක්ඛණත්ථං සිපාටිකායං වා අන්තමසො වාතාබාධිකො කණ්ණච්ඡිද්දෙපි ලොමානි පක්ඛිපිත්වා ගච්ඡති , ආපත්තියෙව. සුත්තකෙන පන බන්ධිත්වා පක්ඛිත්තං කතභණ්ඩට්ඨානෙ තිට්ඨති, වෙණිං කත්වා හරති, ඉදං නිධානමුඛං නාම, ආපත්තියෙව.

පඨමප්පටිලාභොති අත්තනො අත්ථාය එළකලොමානං පඨමුප්පත්ති. එතෙන අච්ඡින්නනිස්සට්ඨප්පටිලද්ධානං පටික්ඛෙපො. **අඤ්ඤස්ස අජානන්තස්ස යානෙ පක්ඛිපිත්වාති** (පාරා. අට්ඨ. 2.572) ගච්ඡන්තෙ රථාදිකෙ වා හත්ථිපිට්ඨිආදීසු වා සාමිකස්ස අජානන්තස්සෙව ''හරිස්සතී''ති පක්ඛිපිත්වා. අගච්ඡන්තෙපි එසෙව නයො. සචෙ පන අගච්ඡන්තෙ රථාදිම්හි වා හත්ථිපිට්ඨිආදීසු වා ඨපෙත්වා ආරොහිත්වා සාරෙති, හෙට්ඨා වා ගච්ඡන්තො චොදෙති, පක්කොසන්තො වා අනුබන්ධාපෙති, ''අඤ්ඤං හරාපෙතී''ති (පාරා. 575) වචනතො අනාපත්ති. එත්ථ ච ''අජානන්තස්ස යානෙ''ති ඉමිනා ජානන්තස්ස චෙ යානෙ පක්ඛිපති, අඤ්ඤං හරාපෙති නාමාති දස්සෙති. **අහරණපච්චාහරණන්ති** හරණපච්චාහරණානමභාවො.

එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. එළකලොමධොවාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

සක්කෙසූති ''සක්‍යා වත, භො කුමාරා''ති (දී. නි. 1.267) උදානං පටිච්ච ''සක්‍යා''ති ලද්ධනාමානං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළ්හිසද්දෙන **"සක්කා"**ති වුච්චති, තස්මිං සක්කෙසු ජනපදෙ. **ඡබ්බග්ගියා** නාම පණ්ඩුකලොහිතකාදයො ඡමූලකා, තෙසං සිස්සා ච.

එළකලොමධොවාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. ජාතරූපසික්ඛාපදවණ්ණනා

රජතන්ති න කෙවලං රූපියමෙව ඉධාධිප්පෙතං, අථ ඛො යං කිඤ්චි වොහාරගමනීයං කහාපණාදි ච එතං අධිප්පෙතන්ති ආහ **"අපිචා"**තිආදි. තත්ථ **කහාපණොති** (පාරා. අට්ඨ. 2.583-584) සුවණ්ණමයො වා රූපියමයො වා පාකතිකො වා. **ලොහමාසකො** නාම තම්බලොහාදීහි කතමාසකො. **දාරුමාසකො** නාම සාරදාරුනා වා වෙළුපෙසිකාය වා අන්තමසො තාලපණ්ණෙනපි රූපං ඡින්දිත්වා කතමාසකො. **ජතුමාසකො** නාම ලාඛාය වා නියාසෙන වා රූපං සමුට්ඨාපෙත්වා කතමාසකො. **"යෙ වොහාරං ගච්ඡන්තී"**ති ඉමිනා පන පදෙන යො යො යත්ථ යත්ථ ජනපදෙ යදා යදා වොහාරං ගච්ඡති, අන්තමසො අට්ඨිමයොපි චම්මමයොපි රුක්ඛඵලබීජමයොපි සමුට්ඨාපිතරූපොපි අසමුට්ඨාපිතරූපොපි සබ්බො සඞ්ගහිතො. **තදෙවාති** ජාතරූපරජතමෙව. **හිරඤ්ඤං** නාම කහාපණො.

''සාදියතී''ති වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙති **"ගණ්හිතුකාමො හොතී"**ති. න කෙවලං කායවාචාහි පටික්ඛිත්තමෙව පටික්ඛිත්තං හොති, අථ ඛො මනසාපි පටික්ඛිත්තං පටික්ඛිත්තමෙව හොතීති ආහ **"කායවාචාහී"**තිආදි. සචෙ පන කායවාචාහි අප්පටික්ඛිපිත්වා චිත්තෙන අධිවාසෙති, කායවාචාහි කත්තබ්බස්ස පටික්ඛෙපස්ස අකරණතො අකිරියසමුට්ඨානං කායවචීද්වාරෙ ආපත්තිං ආපජ්ජති. මනොද්වාරෙ පන ආපත්ති නාම නත්ථි.

එකො සතං (පාරා. අට්ඨ. 2.583-584) වා සහස්සං වා පාදමූලෙ ඨපෙති ''තුය්හිදං හොතූ''ති, භික්ඛු ''නයිදං කප්පතී''ති පටික්ඛිපති. උපාසකො ''පරිච්චත්තං මයා තුම්හාක''න්ති ගතො, අඤ්ඤො තත්ථ ආගන්ත්වා පුච්ඡති ''කිං, භන්තෙ, ඉද''න්ති. යං තෙන ච අත්තනා ච වුත්තං, තං ආචික්ඛිතබ්බං. සො චෙ වදති ''ගොපෙස්සාමි, භන්තෙ, ගුත්තට්ඨානං දස්සෙථා''ති, සත්තභූමිකම්පි පාසාදං අභිරුහිත්වා ''ඉදං ගුත්තට්ඨාන''න්ති ආචික්ඛිතබ්බං, ''ඉධ නික්ඛිපාහී''ති න වත්තබ්බං. එත්තාවතා කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්ච නිස්සාය ඨිතං හොති, ද්වාරං පිදහිත්වා රක්ඛන්තෙන වසිතබ්බං. සචෙ කිඤ්චි වික්කායිකභණ්ඩං පත්තං වා චීවරං වා ආගච්ඡති, ''ඉදං ගහෙස්සථ, භන්තෙ''ති වුත්තෙ ''උපාසක, අත්ථි අම්හාකං ඉමිනා අත්ථො, වත්ථු ච එවරූපං නාම සංවිජ්ජති, කප්පියකාරකො නත්ථී''ති වත්තබ්බං. සචෙ සො වදති ''අහං කප්පියකාරකො භවිස්සාමි, ද්වාරං විවරිත්වා දෙථා''ති, ද්වාරං විවරිත්වා ''ඉමස්මිං ඔකාසෙ ඨපිත''න්ති වත්තබ්බං, ''ඉමං ගණ්හා''ති න වත්තබ්බං. එවඤ්ච කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්ච නිස්සාය ඨිතමෙව හොති. සො චෙතං ගහෙත්වා තස්ස කප්පියභණ්ඩං දෙති, වට්ටති. සචෙ අධිකං ගණ්හාති, ''න මයං තව භණ්ඩං ගණ්හාම, නික්ඛමාහී''ති වත්තබ්බො.

සඞ්ඝමජ්ඣෙයෙව නිස්සජ්ජිතබ්බන්ති එත්ථ යස්මා රූපියං නාම අකප්පියං, තස්මා ''නිස්සජ්ජිතබ්බං සඞ්ඝස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා''ති න වුත්තං. යස්මා පන තං පටිග්ගහිතමත්තමෙව, න තෙන කිඤ්චි කප්පියභණ්ඩං චෙතාපිතං, තස්මා උපායෙන පරිභොගදස්සනත්ථං ''සඞ්ඝමජ්ඣෙයෙව නිස්සජ්ජිතබ්බ''න්ති වුත්තං. **ආදි-**සද්දෙන

තෙලාදීනං ගහණං. **සොති** යො ගහට්ඨො ‘‘සප්පි වා තෙලං වා වට්ටති උපාසකා’’තිආදිනා නයෙන වුත්තො, සො. **අඤ්ඤෙන ලභිත්වාති** භික්ඛුනා වා ආරාමිකෙන වා අත්තනො වස්සග්ගෙන ලභිත්වා. **තතො නිබ්බත්තරුක්ඛච්ඡායාපීති** නිස්සග්ගියවත්ථුනා ආහටබීජතො නිබ්බත්තරුක්ඛපරිච්ඡෙදෙන ඨිතච්ඡායාපි, පරිච්ඡෙදාතික්කන්තා පන ආගන්තුකත්තා වට්ටති. **නො චෙ ඡඩ්ඩෙතීති** අථ නෙව ගහෙත්වා ගච්ඡති, න ඡඩ්ඩෙති, ‘‘කිං මය්හං ඉමිනා බ්‍යාපාරෙනා’’ති යෙනකාමං පක්කමති. **පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතො** ‘‘යො න ඡන්දාගතිං ගච්ඡෙය්‍ය, න දොසාගතිං ගච්ඡෙය්‍ය, න මොහාගතිං ගච්ඡෙය්‍ය, න භයාගතිං ගච්ඡෙය්‍ය, ඡඩ්ඩිතාඡඩ්ඩිතඤ්ච ජානෙය්‍යා’’ති (පාරා. 584) එවං වුත්තපඤ්චඞ්ගෙහි සමන්නාගතො. **සම්මන්නිතබ්බොති** ‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඞ්ඝො ඉත්ථන්නාමං භික්ඛුං රූපියඡඩ්ඩකං සම්මන්නෙය්‍යා’’තිආදිනා පදභාජනෙ වුත්තාය ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය සම්මන්නිතබ්බො.

අනිමිත්තං කත්වා ගූථං විය ඡඩ්ඩෙතබ්බන්ති පතිතට්ඨානං සල්ලක්ඛණවසෙන නිමිත්තං අකත්වා ගූථං විය ඡඩ්ඩෙතබ්බං, අක්ඛීනි නිමීලෙත්වාව නදියා වා පපාතෙ වා වනගහනෙ වා ගූථං විය අනපෙක්ඛෙන පතිතොකාසං අසමන්නාහරන්තෙන පාතෙතබ්බන්ති වුත්තං හොති. තෙනාහ ‘‘ගූථං විය ඡඩ්ඩෙතබ්බ’’න්ති. **තිකපාචිත්තියන්ති** රූපියසඤ්ඤිවෙමතිකඅරූපියසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. **අරූපියෙ රූපියසඤ්ඤිනොති** ඛරපත්තාදීසු සුවණ්ණාදිසඤ්ඤිනො. **රතනසික්ඛාපදනයෙනාති** ‘‘අජ්ඣාරාමෙ වා අජ්ඣාවසථෙ වා’’ති (පාචි. 505) එත්ථ වුත්තවිධිනා.

ජාතරූපසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. රූපියසංවොහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

කතාදිවසෙනාති කතඅකතකතාකතවසෙන. සුවණ්ණාදිචතුබ්බිධම්පි නිස්සග්ගියවත්ථු ඉධ රූපියග්ගහණෙන ගහිතන්ති ආහ **‘‘ජාතරූපරජතපරිවත්තන’’**න්ති. ඉදඤ්ච උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. තෙනාහ **‘‘පුරිමසික්ඛාපදෙන හී’’**තිආදි. **පරිවත්තනන්ති** සාදිතරූපියස්ස පරිවත්තනං. **පුරිමනයානුසාරෙනාති** ‘‘අහං, භන්තෙ, නානප්පකාරකං රූපියසංවොහාරං සමාපජ්ජිං, ඉදං මෙ නිස්සග්ගිය’’න්තිආදිනා (පාරා. 589).

රූපියසංවොහාරවත්ථුස්මින්ති පටිග්ගහණස්සෙව පටික්ඛිත්තත්තා පටිග්ගහිතපරිවත්තනෙ දොසං අදිස්වා රූපියපරිවත්තනෙ. **තස්ස වාති** පරිවත්තිතස්ස වා. **ධනස්ස වාති** අත්තනො මූලධනස්ස වා . අත්තනො වා හි අරූපියෙන පරස්ස රූපියං චෙතාපෙය්‍ය, අත්තනො වා රූපියෙන පරස්ස අරූපියං, උභයථාපි රූපියසංවොහාරො කතොව හොතීති.

රූපියසංවොහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා

රූපියසංවොහාරස්ස පන හෙට්ඨාසික්ඛාපදෙන ගහිතත්තා කප්පියභණ්ඩානමෙවෙත්ථ ගහණන්ති ආහ **‘‘චීවරාදීන’’**න්තිආදි. තත්ථ **චීවරාදීනං කප්පියභණ්ඩානන්ති** අන්තමසො දසිකසුත්තං උපාදාය චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයානං යෙසං කෙසඤ්චි කප්පියභණ්ඩානං. **කයං** නාම පරභණ්ඩස්ස ගහණං. **වික්කයං** නාම අත්තනො භණ්ඩස්ස දානං. තෙනාහ **‘‘ඉමිනා ඉමං දෙහී’’**තිආදි. **පරස්සාති** ඨපෙත්වා පඤ්ච සහධම්මිකෙ අඤ්ඤස්ස. එත්ථ ච ‘‘අහං, භන්තෙ, නානප්පකාරකං කයවික්කයං සමාපජ්ජිං, ඉදං මෙ නිස්සග්ගියං, ඉමාහං සඞ්ඝස්ස නිස්සජ්ජාමී’’තිආදිනා (පාරා. 595) නයෙන නිස්සජ්ජිතබ්බං. තෙනාහ **‘‘වුත්තලක්ඛණවසෙනා’’**තිආදි. නනු චෙත්ථ චීවරධොවනෙ වා කෙසච්ඡෙදනෙ වා භූමිසොධනාදිනවකම්මෙ වා පරභණ්ඩං අත්තනො හත්ථගතං නිස්සජ්ජිතබ්බං නාම නත්ථි, තත්ථ කිං කාතබ්බන්ති ආහ **‘‘අසන්තෙ පාචිත්තියං දෙසෙතබ්බමෙවා’’**ති. යථා නිස්සග්ගියවත්ථුම්හි පරිභුත්තෙ වා නට්ඨෙ වා පාචිත්තියං දෙසෙති, එවං ඉධාපි දෙසෙතබ්බමෙවාති අධිප්පායො.

ඉදං අම්හාකං අත්ථීති ඉදං පටිග්ගහිතං තෙලං වා සප්පි වා අම්හාකං සංවිජ්ජති. **අම්හාකඤ්ච ඉමිනා ච ඉමිනා ච අත්ථොති** අම්හාකඤ්ච තදඤ්ඤෙන ඉමිනා ච ඉමිනා ච අප්පටිග්ගහිතකෙන අත්ථො. **‘‘රූපියසංවොහාරෙ වුත්තනයමෙවා’’**ති ඉමිනා ‘‘තිකපාචිත්තියං අකයවික්කයෙ කයවික්කයසඤ්ඤිනො ච වෙමතිකස්ස ච දුක්කට’’න්ති ඉමං නයමතිදිසති.

කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එළකලොමවග්ගො දුතියො.

3. පත්තවග්ගො

1. පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

අවිකප්පිතොති ''ඉමං පත්තං තුය්හං විකප්පෙමී''තිආදිනා නයෙන අවිකප්පිතො. **අඩ්ඪාළ්හකොදනං ගණ්හාතීති** මගධනාළියා ද්වින්නං තණ්ඩුලනාළීනං ඔදනං ගණ්හාති. **''මගධනාළි නාම අඩ්ඪතෙරසපලා හොතී''**ති **අන්ධකට්ඨකථායං** වුත්තං. ''සීහළදීපෙ පකතිනාළි මහන්තා, දමිළනාළි ඛුද්දකා, මගධනාළි පමාණයුත්තා, තාය මගධනාළියා දියඩ්ඪනාළි එකා සීහළනාළි හොතී''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.602) **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තං. **අනුත්තණ්ඩුලන්ති** පාකතො උක්කන්තං තණ්ඩුලං **උත්තණ්ඩුලං,** න උත්තණ්ඩුලං **අනුත්තණ්ඩුලං. සබ්බසම්භාරසඞ්ඛතොති** ජීරකාදිසබ්බසම්භාරෙහි සඞ්ඛතො. ආලොපස්ස චතුත්ථභාගප්පමාණං බ්‍යඤ්ජනං ආලොපස්ස අනුරූපබ්‍යඤ්ජනං.

එවං උක්කට්ඨපත්තං දස්සෙත්වා ඉදානි මජ්ඣිමොමකානි දස්සෙතුං **''උක්කට්ඨතො''**තිආදිමාහ. තත්‍රායං නයො – සචෙ නාළිකොදනාදි සබ්බම්පි පක්ඛිත්තං වුත්තනයෙනෙව හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, අයං **මජ්ඣිමො** නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං අතික්කම්ම ථූපීකතං තිට්ඨති, අයං **මජ්ඣිමොමකො** නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං න සම්පාපුණාති, අන්තොගධමෙව හොති, අයං **මජ්ඣිමුක්කට්ඨො** නාම පත්තො. සචෙ පත්තොදනාදි සබ්බම්පි පක්ඛිත්තං හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, අයං **ඔමකො** නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං අතික්කම්ම ථූපීකතං තිට්ඨති, අයං **ඔමකොමකො** නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං න සම්පාපුණාති, අන්තොගධමෙව හොති, අයං **ඔමකුක්කට්ඨො** නාම පත්තොති. තෙනාහ **''තෙසම්පි වුත්තනයෙනෙව භෙදො වෙදිතබ්බො''**ති.

ඉදානි තෙසු අධිට්ඨානවිකප්පනානධිට්ඨානාවිකප්පනුපගෙ දස්සෙතුං **''ඉච්චෙතෙසූ''**තිආදිමාහ. තත්ථ **උක්කට්ඨුක්කට්ඨොති** උක්කට්ඨතො උක්කට්ඨො. තතො හි සො ''අපත්තො''ති වුත්තො. **ඔමකොමකොති** ඔමකතො ඔමකො. තතො හි සො ''අපත්තො''ති වුත්තො. එතෙ පන භාජනපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බා, න අධිට්ඨානුපගා න විකප්පනුපගා, ඉතරෙ පන සත්ත අධිට්ඨහිත්වා වා විකප්පෙත්වා වා පරිභුඤ්ජිතබ්බා. තෙනාහ **''සෙසා සත්ත පත්තා පමාණයුත්තා නාමා''**ති.

තස්මාති යස්මා සත්ත පත්තා පමාණයුත්තා, තස්මා. **සමණසාරුප්පෙන පක්කන්ති** එත්ථ අයොපත්තො පඤ්චහි පාකෙහි (පාරා. අට්ඨ. 2.608) පක්කො සමණසාරුප්පෙන පක්කො හොති, මත්තිකාපත්තො ද්වීහි පාකෙහි. සචෙ එකො පාකො ඌනො හොති, න අධිට්ඨානුපගො. යථා ච සමණසාරුප්පෙන පක්කොයෙව අධිට්ඨානුපගො, තථා උභොපි යං මූලං දාතබ්බං, තස්මිං දින්නෙයෙව අධිට්ඨානුපගා. යදි පන අප්පකම්පි අදින්නං හොති, න අධිට්ඨානුපගා. තෙනාහ **''සචෙ පනා''**තිආදි. **''කාකණිකමත්තං** නාම දියඩ්ඪවීහී''ති වදන්ති. සචෙපි පත්තසාමිකො වදති ''යදා තුම්හාකං මූලං භවිස්සති, තදා දස්සථ, අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජථා''ති, නෙව අධිට්ඨානුපගො හොති. පාකස්ස හි ඌනත්තා පත්තසඞ්ඛං න ගච්ඡති. මූලස්ස සකලස්ස වා එකදෙසස්ස වා අදින්නත්තා සකභාවං න උපෙති, අඤ්ඤස්සෙව සන්තකො හොති. තස්මා පාකෙ ච මූලෙ ච නිට්ඨිතෙයෙව අධිට්ඨානුපගො හොති. යො අධිට්ඨානුපගො, ස්වෙව විකප්පනුපගො ච. තෙනාහ **''අපච්චුද්ධරන්තෙනා''**තිආදි. **අපච්චුද්ධරන්තෙන විකප්පෙතබ්බොති** පුරාණපත්තං අපච්චුද්ධරන්තෙන නවො පත්තො විකප්පෙතබ්බොති අත්ථො, ඨපෙතබ්බොති අධිප්පායො. **කඞ්ගුසිත්ථන්ති** සත්තන්නං ධඤ්ඤානං ලාමකධඤ්ඤසිත්ථන්ති ආහ **''කඞ්ගුසිත්ථනික්ඛමනමත්තෙන ඡිද්දෙනා''**ති.

පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා

අස්සාති ඉමස්ස පත්තස්ස. **තෙන ඌනපඤ්චබන්ධනෙනාති** තෙන ඌනපඤ්චබන්ධනෙන පත්තෙන උපලක්ඛිතො හුත්වාති අත්ථො. ඌනපඤ්චබන්ධනො හි පත්තො එත්ථ ලක්ඛණභාවෙන ගහිතො. තෙනෙවාහ **''ඉත්ථම්භූතස්ස ලක්ඛණෙ කරණවචන''**න්ති. තත්ථ **ඉත්ථම්භූතස්සාති** කඤ්චි පකාරං පත්තස්ස. ලක්ඛීයතෙ අනෙනාති **ලක්ඛණං,** තස්මිං **කරණවචනං,** තතියාවිභත්තීති අත්ථො. **''පකාරො''**ති ච සාමඤ්ඤස්ස භෙදකො විසෙසො වුච්චති. තථා හි **ඌනපඤ්චබන්ධනෙන පත්තෙනාති** එත්ථ භික්ඛුභාවසාමඤ්ඤස්ස ඌනපඤ්චබන්ධනපත්තභාවො පකාරො, තං භික්ඛු ආපන්නො, තස්ස පත්තො ලක්ඛණං. යදි අපරිපුණ්ණපඤ්චබන්ධනො පත්තො ඌනපඤ්චබන්ධනො නාම හොති, අථ කස්මා ඉමස්ස **පදභාජනියං** අබන්ධනොපි වුත්තොති ආහ **''තත්ථා''**තිආදි. තත්ථ **තත්ථාති** වාක්‍යොපඤ්ඤාසෙ. බන්ධනොකාසෙ සති වා අසති වා බන්ධනවිරහිතො පත්තො අබන්ධනො, පඤ්චබන්ධනානං ඔකාසො අස්සාති **පඤ්චබන්ධනොකාසො. අපත්තොති** පත්තො නාම න හොතීති අත්ථො, පාකතිකං කාතුං අසමත්ථොති වුත්තං හොති. ඉදඤ්ච අඤ්ඤස්ස විඤ්ඤාපනෙ කාරණවචනං. තෙනාහ **''තස්මා අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙතුං වට්ටතී''**ති.

බන්ධනඤ්ච නාමෙතං යස්මා බන්ධනොකාසෙ සති හොති, අසති න හොති, තස්මා තස්ස ලක්ඛණං, බන්ධනවිධිඤ්ච දස්සෙතුං **''යස්මිං පනා''**තිආදි වුත්තං. මුඛවට්ටිසමීපෙ පන පත්තවෙධකෙන විජ්ඣියමානෙ කපාලස්ස බහලත්තා භිජ්ජති, තස්මා හෙට්ඨා විජ්ඣිතබ්බො. තෙනාහ **''හෙට්ඨිමපරියන්තෙ''**තිආදි. **සුඛුමං වා ඡිද්දං කත්වා බන්ධිතබ්බොති** සුඛුමෙ ඡිද්දෙ තිපුපට්ටාදීහි පයොජනං නත්ථි, සුත්තං පක්ඛිපිත්වාව අධිට්ඨාතබ්බොති අධිප්පායො. න කෙවලං තිපුසුත්තකාදිනාව බන්ධිතබ්බොති ආහ **''ඵාණිත''**න්තිආදි. **ඵාණිතං ඣාපෙත්වා පාසාණචුණ්ණෙනාති** පාසාණචුණ්ණෙන සද්ධිං ඵාණිතං පචිත්වා තථාපක්කෙන පාසාණචුණ්ණෙනාති අත්ථො. **නිස්සජ්ජිතබ්බොති** ''අයං

මෙ, භන්තෙ, පත්තො ඌනපඤ්චබන්ධනෙන පත්තෙන චෙතාපිතො නිස්සග්ගියො, ඉමාහං සඞ්ඝස්ස නිස්සජ්ජාමී''ති (පාරා. 613) නිස්සජ්ජිතබ්බො. තෙනාහ **''නිස්සජ්ජන්තෙනා''**තිආදි. **සම්මතෙනාති** –

> ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඞ්ඝො ඉත්ථන්නාමං භික්ඛුං පත්තග්ගාහාපකං සම්මන්නෙය්‍ය, එසා ඤත්ති . සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, සඞ්ඝො ඉත්ථන්නාමං භික්ඛුං පත්තග්ගාහාපකං සම්මන්නති, යස්සායස්මතො ඛමති ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො පත්තග්ගාහාපකස්ස සම්මුති, සො තුණ්හස්ස. යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍ය. සම්මතො සඞ්ඝෙන ඉත්ථන්නාමො භික්ඛු පත්තග්ගාහාපකො, ඛමති සඞ්ඝස්ස, තස්මා තුණ්හී, එවමෙතං ධාරයාමී''ති (පාරා. 614) –

එවං පදභාජනෙ වුත්තාය ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය සම්මතෙන. **පත්තස්ස විජ්ජමානගුණං වත්වාති** ''අයං, භන්තෙ, පත්තො පමාණයුත්තො සුන්දරො ථෙරානුරූපො''තිආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 2.615) විජ්ජමානානිසංසං වත්වා. **පත්තපරියන්තොති** පරියන්තෙ ඨිතපත්තො. **අදෙසෙති** මඤ්චපීඨච්ඡත්තනාගදන්තකාදිකෙ අදෙසෙ. පත්තස්ස හි නික්ඛිපනදෙසො ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආධාරක''න්තිආදිනා නයෙන ඛන්ධකෙ වුත්තොයෙව. **අපරිභොගෙනාති** යාගුරන්ධනරජනපචනාදිනා අයුත්තපරිභොගෙන. අන්තරාමග්ගෙ පන බ්‍යාධිම්හි උප්පන්නෙ අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ අසති මත්තිකාය ලිම්පිත්වා යාගුං පචිතුං, උදකං වා තාපෙතුං වට්ටති. **විස්සජ්ජෙතීති** අඤ්ඤස්ස දෙති. සචෙ පන සද්ධිවිහාරිකො වා අන්තෙවාසිකො වා අඤ්ඤං වරපත්තං ඨපෙත්වා ''අයං මය්හං සාරුප්පො, අයං ථෙරස්සා''ති ගණ්හාති, වට්ටති. අඤ්ඤො වා තං ගහෙත්වා අත්තනො පත්තං දෙති, වට්ටති. ''මය්හමෙව පත්තං ආහරා''ති වත්තබ්බකිච්චං නත්ථි.

ඤාතකප්පවාරිතෙති එත්ථ සඞ්ඝවසෙන පවාරිතට්ඨානෙ පඤ්චබන්ධනෙනෙව වට්ටති, පුග්ගලවසෙන පන පවාරිතට්ඨානෙ ඌනපඤ්චබන්ධනෙනාපි. **අකතවිඤ්ඤත්ති** නාම ''වද, භන්තෙ, පච්චයෙනා''ති එවං අකතට්ඨානෙ විඤ්ඤත්ති.

ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. භෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

උග්ගහෙත්වාති උග්ගහිතකං කත්වා, අප්පටිග්ගහිතං සයමෙව ගහෙත්වාති අත්ථො. සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්තිකතා චෙත්ථ අනජ්ඣොහරණීයතං ආපන්නත්තාති වෙදිතබ්බං. කස්මා එතෙන ඉදං දස්සිතං හොතීති ආහ **''තානි හී''**තිආදි. භිසක්කස්ස ඉමානි තෙන අනුඤ්ඤාතත්තාති **භෙසජ්ජානි,** යෙසං කෙසඤ්චි සප්පායානමෙතං අධිවචනං. තෙනාහ **''භෙසජ්ජකිච්චං කරොන්තු වා, මා වා, එවං ලද්ධවොහාරානී''**ති. ඉදානි සත්තාහකාලිකං නිස්සග්ගියවත්ථුභූතං සප්පිනවනීතං දස්සෙතුං **''සප්පි නාම ගවාදීන''**න්තිආදි වුත්තං. **ආදිසද්දෙන** අජිකාදීනං ගහණං. **''යෙසං මංසං කප්පතී''**ති ඉමිනා පාකටෙහි ගොඅජිකාදීහි අඤ්ඤානිපි මිගරොහිතාදීනි සඞ්ගණ්හාති. යෙසඤ්හි ඛීරං අත්ථි, සප්පිපි තෙසං අත්ථියෙව. තං පන සුලභං වා හොතු, දුල්ලභං වා, අසංමොහත්ථං වුත්තං. **මක්ඛිකාමධුමෙවාති** ඛුද්දකභමරමධුකරීහි තීහි මක්ඛිකාහි කතං මධුමෙව. **උච්ඡුරසන්ති** සුද්ධොදකසම්භින්නානං වසෙන දුවිධම්පි උච්ඡුරසං. ''අගිලානස්ස ගුළොදක''න්ති (මහාව. 284) පන උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා උදකසම්භින්නො අගිලානස්ස වට්ටති. **''අවත්ථුකපක්කා වා''**ති ඉමිනා සවත්ථුකපක්කා න වට්ටතීති දස්සෙති. **මහාපච්චරියං** පන ''එතං සවත්ථුකපක්කං වට්ටති, නො වට්ටතීති පුච්ඡං කත්වා උච්ඡුඵාණිතං පච්ඡාභත්තං නොවට්ටනකං නාම නත්ථී''ති වුත්තං, තං යුත්තන්ති **සමන්තපාසාදිකායං** (පාරා. අට්ඨ. 2.623) වුත්තං. **උච්ඡුවිකතීති** උච්ඡුම්හා නිබ්බත්තා රසලසිකාදිකා. පකතත්තානං පටිනිද්දෙසත්තා **තං-සද්දස්ස** තෙන පකතානං භෙසජ්ජානං එව ගහණං, න තෙසං වත්ථූනන්ති ආහ **''තානි භෙසජ්ජානී''**තිආදි. **න තෙසං වත්ථූනීති** තෙසං සප්පිආදීනං කාරණානි ඛීරාදීනි අප්පටිග්ගහෙත්වාති අත්ථො.

වසාතෙලන්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623) ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වසානි භෙසජ්ජානි අච්ඡවසං මච්ඡවසං සුසුකාවසං සූකරවසං ගද්‍රභවස''න්ති (මහාව. 262) එවං අනුඤ්ඤාතවසානං තෙලං. **යානීති** යානි භෙසජ්ජානි. ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වසානි භෙසජ්ජානි අච්ඡවසං මච්ඡවසං සුසුකාවසං සූකරවසං ගද්‍රභවසං කාලෙ පටිග්ගහිතං කාලෙ නිප්පක්කං කාලෙ සංසට්ඨං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතු''න්ති එවං තෙලත්ථං වසාපටිග්ගහණස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා **''වසාතෙලං පනා''**තිආදි වුත්තං. **කාලෙති** පුරෙභත්තං. **සංසට්ඨන්ති** පරිස්සාවිතං. **තස්මාති** යස්මා අනුඤ්ඤාතං, තස්මා. ''අච්ඡවස''න්ති වචනෙන ඨපෙත්වා මනුස්සවසං සබ්බෙසං අකප්පියමංසානං වසාය අනුඤ්ඤාතත්තා **''ඨපෙත්වා මනුස්සවස''**න්ති වුත්තං.

සාමං පචිත්වාති කාලෙයෙව සාමං පචිත්වා. **නිබ්බත්තිතතෙලම්පීති** කාලෙයෙව අත්තනා විවෙචිතතෙලම්පි. තිවිධම්පි චෙතං කාලෙයෙව වට්ටති. වුත්තම්පි චෙතං ''කාලෙ චෙ, භික්ඛවෙ, පටිග්ගහිතං කාලෙ නිප්පක්කං කාලෙ සංසට්ඨං, තං චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, අනාපත්තී''ති. පච්ඡාභත්තං පන පටිග්ගහෙතුං වා කාතුං වා න වට්ටතියෙව. වුත්තම්පි චෙතං ''විකාලෙ චෙ, භික්ඛවෙ, පටිග්ගහිතං විකාලෙ නිප්පක්කං විකාලෙ සංසට්ඨං, තං චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති තිණ්ණං දුක්කටානං. කාලෙ චෙ, භික්ඛවෙ, පටිග්ගහිතං විකාලෙ නිප්පක්කං විකාලෙ සංසට්ඨං, තං චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ද්වින්නං දුක්කටානං. කාලෙ චෙ, භික්ඛවෙ, පටිග්ගහිතං කාලෙ නිප්පක්කං විකාලෙ සංසට්ඨං, තං චෙ

පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති (මහාව. 262). **‘‘සත්තාහං නිරාමිසපරිභොගෙන වට්ටතී’’**ති ඉමිනා පන ‘‘කාලෙ පටිග්ගහිතං කාලෙ නිප්පක්කං කාලෙ සංසට්ඨං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතු’’න්ති ඉදං නිරාමිසපරිභොගං සන්ධාය වුත්තන්ති දස්සෙති.

යං පනෙත්ථ (පාරා. අට්ඨ. 2.623) සුඛුමරජසදිසං මංසං වා න්හාරු වා අට්ඨි වා ලොහිතං වා හොති, තං අබ්බොහාරිකං. සචෙ පන අනුපසම්පන්නො තාය පටිග්ගහිතවසාය තෙලං කත්වා දෙති, තං කප්පන්ති ආහ **‘‘අනුපසම්පන්නෙනා’’**තිආදි. **තදහූති** යස්මිං අහනි පටිග්ගහිතං, තදහු. පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය පන සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටති. තත්‍රාපි අබ්බොහාරිකං අබ්බොහාරිකමෙව. යාවකාලිකවත්ථූනං අඤ්ඤෙසං වත්ථුං පචිතුං න වට්ටතීති සම්බන්ධො. තත්ථ **යාවකාලිකවත්ථූනන්ති** යාවකාලිකං වත්ථු එතෙසන්ති යාවකාලිකවත්ථූනි, තෙසං, යාවකාලිකවත්ථුමන්තානන්ති අත්ථො. **අඤ්ඤෙසන්ති** වසාතෙලතො අඤ්ඤෙසං සප්පිආදීනං. **වත්ථුන්ති** ඛීරාදිකං යාවකාලිකභූතං වත්ථුං, පචිතුං න වට්ටතියෙව, සාමංපාකත්තාති අධිප්පායො.

නිබ්බත්තිතසප්පිං වාති යාවකාලිකවත්ථුතො විවෙචිතසප්පිං වා. යථා තත්ථ දධිගතං වා තක්කගතං වා ඛයං ගමිස්සති, එවං ඛාපිතං වාති අත්ථො. **නවනීතං වාති** තක්කබින්දූනිපි දධිගුළිකායොපි අපනෙත්වා සුධොතනවනීතං පචිතුං වට්ටති සාමංපක්කාභාවතොති අධිප්පායො. යදි සයංපචිතසත්තාහකාලිකෙන සද්ධිං ආමිසං භුඤ්ජති, තං ආමිසං සයංපචිතසත්තාහකාලිකෙන මිස්සිතං අත්තනො යාවකාලිකභාවං සත්තාහකාලිකෙන ගණ්හාපෙති. තථා ච යාවකාලිකං අපක්කම්පි සයංපක්කභාවං උපගච්ඡතීති **‘‘තං පන තදහුපුරෙභත්තම්පි සාමිසං පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටතී’’**ති වුත්තං. යථා සයංපක්කසත්තාහකාලිකං වසාතෙලං, සයංභජ්ජිතසාසපාදියාවජීවිකවත්ථූනං තෙලඤ්ච සාමිසං තදහුපුරෙභත්තම්පි න වට්ටති, තථා නවනීතසප්පීති වෙදිතබ්බං. වුත්තඤ්ච –

‘‘යාවකාලිකආදීනි , සංසට්ඨානි සහත්තනා;
ගාහාපයන්ති සබ්භාව’’න්ති ච;
‘‘තෙහෙව භික්ඛුනා පත්තං, කප්පතෙ යාවජීවිකං;
නිරාමිසංව සත්තාහං, සාමිසෙ සාමපාකතා’’ති ච.

ඛීරාදිතොති එත්ථ ආදිසද්දෙන තිලාදීනං ගහණං. **සාමිසානිපීති** න කෙවලං නිරාමිසානෙවාති අත්ථො. පච්ඡාභත්තතො පන පට්ඨාය න වට්ටන්තියෙව. සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති සවත්ථුකානං පටිග්ගහිතත්තා. ‘‘තානි පටිග්ගහෙත්වා’’ති (පාරා. 622) හි වුත්තං. තෙනාහ **‘‘පච්ඡාභත්තතො පට්ඨායා’’**තිආදි. පච්ඡාභත්තං පටිග්ගහිතකෙහි කතං පන අබ්භඤ්ජනාදීසු උපනෙතබ්බං, පුරෙභත්තම්පි ච උග්ගහිතකෙහි කතං. උභයෙසම්පි සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති. **අන්තොසත්තාහෙති** සත්තාහබ්භන්තරෙ. **අබ්භඤ්ජනාදීනන්ති** එත්ථ ආදිසද්දෙන මුද්ධනිතෙලඅරුමක්ඛනසරධූපනාදීනං ගහණං. **අධිට්ඨහිත්වාති** ‘‘ඉදානි න මය්හං අජ්ඣොහරණත්ථාය භවිස්සති, ඉදං සප්පි ච තෙලඤ්ච වසා ච මුද්ධනිතෙලත්ථං වා අබ්භඤ්ජනත්ථං වා භවිස්සති, මධු අරුමක්ඛනත්ථං වා ඵාණිතං සරධූපනත්ථං වා භවිස්සතී’’ති එවං චිත්තං උප්පාදෙත්වා.

කො පනෙත්ථ යාවකාලිකයාවජීවිකවත්ථූසු විසෙසොති ආහ **‘‘යාවජීවිකානී’’**තිආදි. **යාව අරුණස්ස උග්ගමනා තිට්ඨතීති** සත්තමදිවසෙ කතතෙලං සචෙ යාව අරුණුග්ගමනා තිට්ඨතීති අත්ථො. **පාළියං අනාගතසප්පිආදීනන්ති** එත්ථ තාව මිගරොහිතාදීනං සප්පි පාළියං අනාගතසප්පි, තථා නවනීතං, නාළිකෙරනිම්බකොසම්බකරමන්දසාසපආදීනං තෙලං පන පාළියං අනාගතතෙලං, තථා මධුකපුප්ඵඵාණිතං පාළියං අනාගතඵාණිතන්ති වෙදිතබ්බං. න සබ්බං මධුකපුප්ඵඵාණිතං ඵාණිතගතිකන්ති ආහ **‘‘සීතුදකෙනා’’**තිආදි. **සීතුදකෙන කතන්ති** මධුකපුප්ඵානි සීතුදකෙ පක්ඛිපිත්වා අමද්දිත්වා පුප්ඵරසෙ උදකගතෙ සති තං උදකං ගහෙත්වා පචිත්වා කතං. **‘‘ඵාණිතගතිකමෙවා’’**ති ඉමිනා සත්තාහකාලිකන්ති දස්සෙති, න පන නිස්සග්ගියවත්ථුන්ති. තස්මා සත්තාහං අතික්කාමයතො දුක්කටන්ති වෙදිතබ්බං. වුත්තම්පි චෙතං **සමන්තපාසාදිකායං** සීතුදකෙන කතං මධුකපුප්ඵඵාණිතං පුරෙභත්තං සාමිසං වට්ටති , පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව, සත්තාහාතික්කමෙ වත්ථුගණනාය දුක්කට’’න්ති. සචෙ පන ඛීරං පක්ඛිපිත්වා කතං, යාවකාලිකං. ඛණ්ඩසක්ඛරං පන ඛීරජල්ලිකං අපනෙත්වා සොධෙන්ති, තස්මා වට්ටති, අම්බජම්බුපනසකදලිඛජ්ජුරිචිඤ්චාදීනං සබ්බෙසං යාවකාලිකඵලානං ඵාණිතං යාවකාලිකමෙවාති ආහ **‘‘අම්බඵාණිතාදීනි යාවකාලිකානී’’**ති.

කායිකපරිභොගං වට්ටතීති කායස්ස වා කායෙ අරුනො වා මක්ඛනං වට්ටති, අජ්ඣොහරිතුං පන න වට්ටති. **යන්ති** සත්තාහාතික්කන්තං භෙසජ්ජං. **නිරපෙක්ඛො පරිච්චජිත්වාති** අනපෙක්ඛො සාමණෙරස්ස දත්වා. **තන්ති** එවං පරිච්චජිත්වා පුන ලද්ධභෙසජ්ජං. එවඤ්හි දින්නං භෙසජ්ජං සචෙ සො සාමණෙරො අභිසඞ්ඛරිත්වා වා අනභිසඞ්ඛරිත්වා වා තස්ස භික්ඛුනො දදෙය්‍ය, ගහෙත්වා නත්ථුකම්මං වා කාතබ්බං, අඤ්ඤං වා කඤ්චි පරිභොගං. තෙනාහ **‘‘අජ්ඣොහරිතුම්පි වට්ටතී’’**ති. සචෙ සො බාලො හොති, දාතුං න ජානාති, අඤ්ඤෙන භික්ඛුනා වත්තබ්බො ‘‘අත්ථි තෙ, සාමණෙර, භෙසජ්ජ’’න්ති, ‘‘ආම, භන්තෙ, අත්ථී’’ති. ‘‘ආහර, ථෙරස්ස භෙසජ්ජං කරිස්සාමා’’ති, එවම්පි වට්ටති. **වත්ථුගණනායාති** සප්පිආදිවත්ථුගණනාය චෙව සප්පිපිණ්ඩාදිවත්ථුගණනාය ච. මිස්සිතෙසු පන එකං නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. එත්ථ ච ‘‘ඉදං මෙ, භන්තෙ, භෙසජ්ජං සත්තාහාතික්කන්තං නිස්සග්ගියං, ඉමාහං සඞ්ඝස්ස නිස්සජ්ජාමී’’ති (පාරා. 623) නිස්සජ්ජනවිධානං වෙදිතබ්බං.

සාධාරණපඤ්ඤත්ති. සත්තාහං අනතික්කන්තෙපි අතික්කන්තසඤ්ඤිනො චෙව වෙමතිකස්ස ච දුක්කටං. අතික්කන්තෙ අනතික්කන්තසඤ්ඤිනොපි වෙමතිකස්සපි නිස්සග්ගියං පාචිත්තියමෙව, තථා අනධිට්ඨිතාවිස්සජ්ජිතානට්ඨාවිනට්ඨාදඩ්ඪාවිලුත්තෙසු අධිට්ඨිතාදිසඤ්ඤිනො. අන්තොසත්තාහං අධිට්ඨිතෙ, විස්සජ්ජිතෙ, නට්ඨෙ, විනට්ඨෙ, දඩ්ඪෙ, අච්ඡින්නෙ, විස්සාසෙන ගහිතෙ උම්මත්තකාදීනඤ්ච අනාපත්ති. ආචාරවිපත්ති. සප්පිආදීනං අත්තනො සන්තකතා, ගණනුපගතා, සත්තාහාතික්කමොති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි. කඨිනසමුට්ඨානං, අකිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනං. තෙනාහ **"සෙසං චීවරවග්ගස්ස පඨමසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බ"**න්ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. කඨිනසික්ඛාපදවණ්ණනා).

භෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

පච්ඡිමමාසස්ස පඨමදිවසතො පට්ඨායාති ජෙට්ඨමූලපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය. **තාවා**ති තාව පරිමාණෙ කාලෙ. ජෙට්ඨමූලපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව කත්තිකපුණ්ණමා, ඉමස්මිං පඤ්චමාසෙති අත්ථො. **කාලො වස්සිකසාටිකායාතිආදිනා**ති එත්ථ ආදිසද්දෙන "සමයො වස්සිකසාටිකාය, අඤ්ඤෙපි මනුස්සා වස්සිකසාටිකචීවරං දෙන්තී"ති (පාරා. 628) ඉමෙසං ගහණං. **දෙථ මෙ වස්සිකසාටිකචීවරන්තිආදිකායා**ති එත්ථ ආදිසද්දෙන පන "ආහරථ මෙ වස්සිකසාටිකචීවරං, පරිවත්තෙථ මෙ වස්සිකසාටිකචීවරං, චෙතාපෙථ මෙ වස්සිකසාටිකචීවර"න්ති ඉමෙසං ගහණං. අත්තනො අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙසු තදුභයං කරොන්තස්ස කිං හොතීති ආහ **"අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතට්ඨානෙ"**තිආදි. **"වත්තභෙදෙ දුක්කට"**න්ති ඉදං වස්සිකසාටිකං පුබ්බෙ අදෙන්තෙ සන්ධාය වුත්තං. යෙ පන පුබ්බෙපි දෙන්ති, තෙසු වත්තභෙදො නත්ථි. වුත්තඤ්හි **සමන්තපාසාදිකායං** "යෙ මනුස්සා පුබ්බෙපි වස්සිකසාටිකචීවරං දෙන්ති, ඉමෙ පන සචෙපි අත්තනො අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතා හොන්ති, වත්තභෙදො නත්ථි තෙසු සතුප්පාදකරණස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා"ති (පාරා. අට්ඨ. 2.628). **අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාචිත්තියන්**ති "යො පන භික්ඛු අඤ්ඤාතකං ගහපතිං වා ගහපතානිං වා චීවරං විඤ්ඤාපෙය්‍ය අඤ්ඤත්‍ර සමයා, නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය"න්ති (පාරා. 518) ඉමිනා සික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. ඉදං පන පකතියා වස්සිකසාටිකදායකෙසුපි හොතියෙව.

ගිම්හානං පච්ඡිමද්ධමාසස්ස පඨමදිවසතො පට්ඨායාති එත්ථ ජෙට්ඨමූලකාළපක්ඛුපොසථස්ස පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව ආසාළ්හිපුණ්ණමා, අයමද්ධමාසො ගිම්හානං පච්ඡිමද්ධමාසො නාම, තස්ස පඨමදිවසතො පට්ඨායාති අත්ථො, අද්ධමාසස්ස පඨමපාටිපදදිවසතො පට්ඨායාති වුත්තං හොති. **කත්තිකමාසස්ස පච්ඡිමදිවසො** නාම පච්ඡිමකත්තිකමාසස්ස පුණ්ණමා. **එත්තාවතා**ති "මාසො සෙසො ගිම්හානන්ති භික්ඛූනා වස්සිකසාටිකචීවරං පරියෙසිතබ්බං, අද්ධමාසො සෙසො ගිම්හානන්ති කත්වා නිවාසෙතබ්බ"න්ති එත්තකෙන ගණනෙන. **පරියෙසනක්ඛෙත්තන්**ති පරියෙසනස්ස ඛෙත්තං. එතස්මිඤ්හි මාසෙ වස්සිකසාටිකං අලද්ධං පරියෙසිතුං වට්ටති. **කරණනිවාසනක්ඛෙත්තම්පී**ති කරණක්ඛෙත්තඤ්චෙව නිවාසනක්ඛෙත්තඤ්ච. **පි**-සද්දෙන පරියෙසනක්ඛෙත්තං සම්පිණ්ඩෙති. එතස්මිඤ්හි අද්ධමාසෙ පරියෙසිතුං, කාතුං, නිවාසෙතුඤ්ච වට්ටති, අධිට්ඨාතුංයෙව න වට්ටති. යං පන **සමන්තපාසාදිකායං** කත්ථචි පොත්ථකෙ "ජෙට්ඨමූලපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව කාලපක්ඛුපොසථො, අයමෙකො අද්ධමාසො පරියෙසනක්ඛෙත්තඤ්චෙව කරණක්ඛෙත්තඤ්ච. එතස්මිඤ්හි අන්තරෙ වස්සිකසාටිකං අලද්ධං පරියෙසිතුං , ලද්ධං කාතුඤ්ච වට්ටති, නිවාසෙතුං, අධිට්ඨාතුඤ්ච න වට්ටතී"ති (පාරා. අට්ඨ. 2.628) වචනං දිස්සති, තං පමාදලිඛිතං මාතිකාය විරොධතොති දට්ඨබ්බං. "අද්ධමාසො සෙසො ගිම්හානන්ති කත්වා නිවාසෙතබ්බ"න්ති (පාරා. 627) හි පාළි. **සබ්බම්පී**ති පරියෙසනං, කරණං, නිවාසනං, අධිට්ඨානඤ්චාති සබ්බම්පි. ඉමිනා ඉමෙ චත්තාරො මාසා පරියෙසනකරණනිවාසනාධිට්ඨානානං චතුන්නම්පි ඛෙත්තන්ති දස්සෙති. එතෙසු හි චතූසු මාසෙසු අලද්ධං පරියෙසිතුං, ලද්ධං කාතුං, නිවාසෙතුං, අධිට්ඨාතුඤ්ච වට්ටති.

වස්සං උක්කඩ්ඪීයතීති සංවච්ඡරං උද්ධං කඩ්ඪීයති වඩ්ඪීයති, ආරුය්හතීති අත්ථො, වස්සානස්ස පඨමමාසං උක්කඩ්ඪිත්වා ගිම්හානං පච්ඡිමමාසමෙව කරොන්තීති වුත්තං හොති. **වස්සූපනායිකදිවසෙ අධිට්ඨාතබ්බා**ති වස්සානතො පුබ්බෙයෙව දසාහස්ස අතික්කන්තත්තා වස්සූපනායිකදිවසෙයෙව අධිට්ඨාතබ්බා. තඤ්හි දිවසං අතික්කාමෙතුං න වට්ටති. අන්තොවස්සෙ පන ලද්ධා චෙව නිට්ඨිතා ච තස්මිංයෙව අන්තොවස්සෙ ලද්ධදිවසතො පට්ඨාය දසාහං නාතික්කාමෙතබ්බා, දසාහාතික්කමෙ නිට්ඨිතා පන තදහෙව අධිට්ඨාතබ්බා. දසාහෙ අප්පහොන්තෙ චීවරකාලං නාතික්කාමෙතබ්බා. අයං තාව කතාය පරිහාරො. අකතාය පන කො පරිහාරොති ආහ **"සචෙ"**තිආදි. **එකාහම්පි න ලභති** ඉතො අඤ්ඤස්ස පරිහාරස්සාභාවතොති අධිප්පායො.

සො කුතො හොතීති ආහ **"යාව හෙමන්තස්ස පඨමදිවසො"**ති, ජෙට්ඨමූලපුණ්ණමාසිතො පට්ඨාය යාව කත්තිකපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමපාටිපදදිවසො, තාවාති අත්ථො. **එතෙසු සත්තසු පිට්ඨිසමයමාසෙසූ**ති පටිලොමක්කමෙන වුත්තෙසු කත්තිකපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමපාටිපදාදීසු ජෙට්ඨමූලපුණ්ණමාසාවසානෙසු එතෙසු සත්තසු පිට්ඨිසමයනාමකෙසු මාසෙසු. **සතුප්පාදකරණෙනා**ති "කාලො වස්සිකසාටිකායා"තිආදිනා නයෙන සතුප්පාදකරණෙන. **විඤ්ඤාපෙන්තස්සා**ති "දෙථ මෙ වස්සිකසාටිකචීවර"න්තිආදිනා (පාරා. 628) නයෙන විඤ්ඤත්තිං

කරොන්තස්ස. **තෙන සික්ඛාපදෙන අනාපත්තීති** අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, ඉමිනා පන සික්ඛාපදෙන ආපත්තියෙව අසමයත්තා. වුත්තඤ්හෙතං **භදන්තබුද්ධදත්තාචරියෙන** –

‘‘කත්වා පන සතුප්පාදං, වස්සසාටිකචීවරං;
නිප්ඵාදෙන්තස්ස භික්ඛුස්ස, සමයෙ පිට්ඨිසම්මතෙ.

‘‘හොති නිස්සග්ගියාපත්ති, ඤාතකාඤ්ඤාතකාදිනො;
තෙසුයෙව ච විඤ්ඤත්තිං, කත්වා නිප්ඵාදනෙ තථා’’ති.

එත්ථ ච ‘‘ඉදං මෙ, භන්තෙ, වස්සිකසාටිකචීවරං අතිරෙකමාසෙ සෙසෙ ගිම්හානෙ පරියිට්ඨං අතිරෙකද්ධමාසෙ සෙසෙ ගිම්හානෙ කත්වා පරිදහිතං නිස්සග්ගිය’’න්ති ඉමිනා (පාරා. 628) නයෙන නිස්සජ්ජනවිධානං වෙදිතබ්බං.

වස්සිකසාටිකපරියෙසනවත්ථුස්මින්ති පටිකච්චෙව වස්සිකසාටිකපරියෙසනවත්ථුස්මිං. **තිකපාචිත්තියන්ති** අතිරෙකමාසද්ධමාසෙසු අතිරෙකසඤ්ඤිවෙමතිකඌනකසඤ්ඤීනං පරියෙසනනිවාසනවසෙන තීණි පාචිත්තියානි, එකසෙසනිද්දෙසො වායං, සාමඤ්ඤනිද්දෙසො වා. **ඌනකමාසද්ධමාසෙසූති** ඌනකමාසෙ චෙව ඌනකද්ධමාසෙ ච. **අතිරෙකසඤ්ඤිනො, වෙමතිකස්ස වා දුක්කටන්ති** එත්ථ ‘‘පරියෙසනනිවාසනං කරොන්තස්සා’’ති පාඨසෙසො. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘ඌනකමාසෙ සෙසෙ ගිම්හානෙ අතිරෙකසඤ්ඤිනො, වෙමතිකස්ස වා පරියෙසන්තස්ස දුක්කටං, ඌනකද්ධමාසෙ සෙසෙ ගිම්හානෙ ච අතිරෙකසඤ්ඤිනො, වෙමතිකස්ස වා නිවාසෙන්තස්ස දුක්කට’’න්ති. **‘‘තථා’’**ති ඉමිනා දුක්කටං අතිදිසති, තඤ්ච දුක්කටං උදකඵුසිතගණනාය අකත්වා න්හානපරියොසානවසෙන පයොගෙ පයොගෙ කාරෙතබ්බං, තඤ්ච ඛො විවටඞ්ගණෙ ආකාසතො පතිතඋදකෙනෙව න්හායන්තස්ස, න න්හානකොට්ඨකවාපිආදීසු සටෙහි ආසිත්තුදකෙන න්හායන්තස්ස. තෙනෙවාහ **‘‘සතියා වස්සිකසාටිකාය’’**තිආදි. පොක්ඛරණියාදීසු පන නග්ගස්ස න්හායන්තස්ස අනාපත්තීති සම්බන්ධො, පොක්ඛරණියාදීසු පන සතියාපි වස්සිකසාටිකාය නග්ගස්ස න්හායන්තස්ස නත්ථි දුක්කටාපත්තීති අත්ථො.

එවං අන්තරාපත්තියා අනාපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි නිස්සග්ගියෙන අනාපත්තිං දස්සෙතුං **‘‘අච්ඡින්නචීවරස්සා’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **අච්ඡින්නචීවරස්සාති** අච්ඡින්නසෙසචීවරස්ස. තස්සාපි අසමයෙ නිවාසතො අනාපත්ති. එස නයො **නට්ඨචීවරස්ස වාති** එත්ථාපි. යථා චෙත්ථ නිවාසෙන්තානං තෙසං අනාපත්ති, එවං තත්ථ පරියෙසන්තානම්පීති දට්ඨබ්බං. එත්ථ පන මහග්ඝවස්සිකසාටිකං ඨපෙත්වා න්හායන්තස්ස චොරුපද්දවො ආපදා නාමාති ආහ **‘‘අනිවත්ථ’’**න්තිආදි. **ආපදාසු වා නිවාසයතොති** ආපදාසු විජ්ජමානාසු අසමයෙ නිවාසෙන්තස්ස. යං පන **සමන්තපාසාදිකායං** ‘‘අච්ඡින්නචීවරස්සාති එතං වස්සිකසාටිකංයෙව සන්ධාය වුත්තං. තෙසඤ්හි නග්ගානං කායොවස්සාපනෙ අනාපත්ති. එත්ථ ච මහග්ඝවස්සිකසාටිකං නිවාසෙත්වා න්හායන්තස්ස චොරුපද්දවො ආපදා නාමා’’ති අච්ඡින්නචීවරාදිනො නිස්සග්ගියෙන අනාපත්තිං අදස්සෙත්වා නග්ගස්ස න්හායතො දුක්කටෙනෙව අනාපත්තිදස්සනං, තං යුත්තං විය න දිස්සති. සබ්බසික්ඛාපදෙසු හි මූලාපත්තියා එව ආපත්තිප්පසඞ්ගෙ අනාපත්තිදස්සනත්ථං අනාපත්තිවාරො ආරභීයති, න අන්තරාපත්තියාති, තස්මා උපපරික්ඛිතබ්බං. **සචීවරතාති** අන්තරවාසකඋත්තරාසඞ්ගෙහි සචීවරතා.

වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චීවරඅච්ඡින්දනසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘දත්වා’’ති යං කිඤ්චි පච්චාසීසමානස්සෙව දානමිධ අධිප්පෙතං, න නිස්සට්ඨදානන්ති ආහ **‘‘වෙයාවච්චාදීනි’’**තිආදි. **සකසඤ්ඤායාති** ‘‘සක’’න්ති සඤ්ඤාය. ඉමිනා පාරාජිකාභාවං දස්සෙති. වජීත්වා දින්නම්පි හි සකසඤ්ඤාය ගණ්හතො නත්ථි පාරාජිකං. **අච්ඡින්දන්තස්සාති** එකතො අබද්ධානි, විසුං ඨපිතානි ච බහූනි අච්ඡින්දතො, ‘‘සඞ්ඝාටිං ආහර, උත්තරාසඞ්ගං ආහරා’’ති එවං ආහරාපයතො ච. තෙනාහ **‘‘වත්ථුගණනාය ආපත්තියො’’**ති. ‘‘මයා දින්නානි සබ්බානි ආහරා’’ති වදතොපි එකවචනෙනෙව සම්බහුලා ආපත්තියො. එකං චීවරං පන එකාබද්ධානි ච බහූනි අච්ඡින්දතො එකා ආපත්ති. **‘‘අච්ඡින්දා’’ති ආණත්තියා දුක්කටන්ති** ‘‘මයා දින්නානි සබ්බානි ගණ්හා’’ති ආණත්තියා එකං දුක්කටං, අච්ඡින්නෙසු පන එකවචනෙනෙව සම්බහුලා පාචිත්තියො. තෙනාහ ‘‘අච්ඡින්නෙසු වත්ථුගණනාය ආපත්තියො’’ති. **අච්ඡින්නෙසූති** තෙනාණත්තෙන අච්ඡින්නෙසු චීවරෙසු. යත්ථ පන පොත්ථකෙසු **‘‘අච්ඡින්නෙසු යත්තකානි ආණත්තානි, තෙසං ගණනාය ආපත්තියො’’**ති පාඨො, තත්ථ **යත්තකානි ආණත්තානීති** යත්තකානි චීවරානි ගණ්හිතුං ආණත්තානීති අත්ථො. යං පන **සමන්තපාසාදිකායං** ‘‘චීවරං ‘ගණ්හා’ති ආණාපෙති, එකං දුක්කටං. ආණත්තො බහූනි ගණ්හාති, එකං පාචිත්තිය’’න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.633) වුත්තං, තං එකාබද්ධං සන්ධාය. එවඤ්ච කත්වා සමන්තපාසාදිකාය සද්ධිං ඉමාය අට්ඨකථාය න කොචි විරොධො. සචෙ පන ‘‘සඞ්ඝාටිං ගණ්හ, උත්තරාසඞ්ගං ගණ්හා’’ති ආණාපෙති, වාචාය වාචාය දුක්කටං. අච්ඡින්නෙසු වත්ථුගණනාය ආපත්තියො. එත්ථ ච ‘‘ඉදං මෙ, භන්තෙ, චීවරං භික්ඛුස්ස සාමං දත්වා අච්ඡින්නං නිස්සග්ගිය’’න්ති (පාරා. 633) ඉමිනා නයෙන නිස්සජ්ජනවිධානං වෙදිතබ්බං.

තිකපාචිත්තියන්ති උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. **අඤ්ඤං පරික්ඛාරන්ති** පත්තාදිං අඤ්ඤං පරික්ඛාරං, අන්තමසො සූචිම්පීති අත්ථො. න කෙවලං අනුපසම්පන්නස්ස චීවරංයෙව අච්ඡින්දතො දුක්කටන්ති ආහ **"අනුපසම්පන්නස්ස වා"**තිආදි. තත්ථ **යං කිඤ්චීති** චීවරං වා හොතු, පත්තාදි, යං කිඤ්චි පරික්ඛාරං වා. **තස්ස විස්සාසං ගණ්හන්තස්සාති** යස්ස දින්නං, තස්ස විස්සාසෙන ගණ්හන්තස්ස, තතියත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. **උපසම්පන්නතාති** අච්ඡින්දනසමයෙ උපසම්පන්නභාවො. කිඤ්චාපි උපසම්පන්නභාවො **පාළියං,** මාතිකට්ඨකථායඤ්ච දානග්ගහණෙසු දිස්සති, තථාපි අනුපසම්පන්නකාලෙ චීවරං දත්වා උපසම්පන්නකාලෙ අච්ඡින්දන්තස්ස ආපත්තිතො අච්ඡින්දනකාලෙයෙව උපසම්පන්නතා අඞ්ගන්ති වෙදිතබ්බං.

චීවරඅච්ඡින්දනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

ඡබ්බිධං ඛොමසුත්තාදින්ති ''සුත්තං නාම ඡ සුත්තානි ඛොමං කප්පාසිකං කොසෙය්‍යං කම්බලං සාණං භඞ්ග''න්ති (පාරා. 638) එවං වුත්තං ඡබ්බිධං ඛොමසුත්තාදිං. තත්ථ **ඛොමන්ති** (පාරා. අට්ඨ. 2.636-38) ඛොමවාකෙහි කතසුත්තං. **කප්පාසිකන්ති** කප්පාසතො නිබ්බත්තං. **කොසෙය්‍යන්ති** කොසියංසුහි කන්තිත්වා කතසුත්තං. **කම්බලන්ති** එළකලොමසුත්තං. **සාණන්ති** සාණවාකෙන කතසුත්තං. **භඞ්ගන්ති** පාටෙක්කං වාකසුත්තමෙවාති එකෙ. පඤ්චහිපි මිස්සෙත්වා කතසුත්තං පන ''භඞ්ග''න්ති වෙදිතබ්බං. **තෙසං අනුලොමන්ති** තෙසං ඛොමාදීනං අනුලොමං දුකූලං පත්තුණ්ණං සොමාරපට්ටං චීනපට්ටං ඉද්ධිජං දෙවදින්නන්ති ඡබ්බිධං සුත්තං.

තුරීති වායනූපකරණො එකො දණ්ඩො, වීතවීතට්ඨානං යත්ථ සංහරිත්වා ඨපෙන්ති. **වෙමන්ති** වායනූපකරණො එකො දණ්ඩො, සුත්තං පවෙසෙත්වා යෙන ආකොටෙන්තො ඝනභාවං සම්පාදෙන්ති. **තස්ස සබ්බප්පයොගෙසු දුක්කටන්ති** තන්තවායස්ස යෙ තෙ තුරිවෙමසජ්ජනාදිකා පයොගා, තෙසු සබ්බෙසු පයොගෙසු භික්ඛුස්ස දුක්කටං, තස්ස තන්තවායස්ස පයොගෙ පයොගෙ භික්ඛුස්ස දුක්කටන්ති වුත්තං හොති. තුරිආදීනං අභාවෙ තෙසං කරණත්ථං වාසිඵරසුආදීනං මග්ගනනිසානරුක්ඛච්ඡෙදනාදිසබ්බප්පයොගෙපි එසෙව නයො. තන්තූනං අත්තනො සන්තකත්තා වීතවීතට්ඨානං පටිලද්ධමෙව හොතීති ආහ **"පටිලාභෙන නිස්සග්ගියං හොතී"**ති, විකප්පනුපගපච්ඡිමචීවරප්පමාණෙ වීතෙ නිස්සග්ගියං හොතීති වුත්තං හොති. තෙනෙව වක්ඛති ''දීඝතො විදත්ථිමත්තෙ, තිරියඤ්ච හත්ථමත්තෙ වීතෙ නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය''න්ති. එත්ථ ච ''ඉදං මෙ, භන්තෙ, චීවරං සාමං සුත්තං විඤ්ඤාපෙත්වා තන්තවායෙහි වායාපිතං නිස්සග්ගිය''න්ති ඉමිනා නයෙන නිස්සජ්ජනවිධානං වෙදිතබ්බං.

තෙනෙවාති විඤ්ඤාපිතතන්තවායෙනෙව. **එවං ඉධ දුක්කටන්ති** ඉධාපි තන්තවායෙනෙව දීඝතො විදත්ථිමත්තෙ, තිරියං හත්ථමත්තෙ වීතෙ දුක්කටන්ති අත්ථො. **අකප්පියසුත්තමයෙති** විඤ්ඤාපිතසුත්තමයෙ. **ඉතරස්මින්ති** අවිඤ්ඤත්තිසුත්තමයෙ පරිච්ඡෙදෙ. **තතො ච ඌනතරාති** වුත්තප්පමාණතො ච ඌනතරා, අන්තමසො (පාරා. අට්ඨ. 2.636-638) අච්ඡිමණ්ඩලප්පමාණාපීති අධිප්පායො. කප්පියතන්තවායෙනපි අකප්පියසුත්තං වායාපෙන්තස්ස යථා පුබ්බෙ නිස්සග්ගියං, එවමිධ දුක්කටං. තෙනෙව කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්ච සුත්තං වායාපෙන්තස්ස සචෙ පච්ඡිමචීවරප්පමාණා වා ඌනකා වා අකප්පියසුත්තපරිච්ඡෙදා හොන්ති, තෙසු පරිච්ඡෙදගණනාය දුක්කටං. කප්පියසුත්තපරිච්ඡෙදෙසු අනාපත්ති. අථ එකන්තරිකෙන වා සුත්තෙන, දීඝතො වා කප්පියං තිරියං අකප්පියං කත්වා වීතං හොති, පමාණයුත්තෙ පරිච්ඡෙදෙ පරිච්ඡෙදෙ දුක්කටං.

යදි පන (පාරා. අට්ඨ. 2.636-638) ද්වෙ තන්තවායා හොන්ති එකො කප්පියො එකො අකප්පියො, සුත්තඤ්ච අකප්පියං, තෙ ච වාරෙන වින්නන්ති, අකප්පියතන්තවායෙන වීතෙ පමාණයුත්තෙ පරිච්ඡෙදෙ පරිච්ඡෙදෙ පාචිත්තියං, ඌනතරෙ දුක්කටං. ඉතරෙන වීතෙ උභයත්ථ දුක්කටං. සචෙ ද්වෙපි වෙමං ගහෙත්වා එකතො වින්නන්ති, පමාණයුත්තෙ පරිච්ඡෙදෙ පරිච්ඡෙදෙ පාචිත්තියං. අථ සුත්තං කප්පියං, චීවරඤ්ච කෙදාරබද්ධාදීහි සපරිච්ඡෙදං, අකප්පියතන්තවායෙන වීතෙ පරිච්ඡෙදෙ පරිච්ඡෙදෙ දුක්කටං, ඉතරෙන වීතෙ අනාපත්ති. සචෙ ද්වෙපි එකතො වින්නන්ති, පමාණයුත්තෙ පරිච්ඡෙදෙ පරිච්ඡෙදෙ දුක්කටං. අථ සුත්තම්පි කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්ච, තෙ ච වාරෙන වින්නන්ති, අකප්පියතන්තවායෙන අකප්පියසුත්තමයෙසු පච්ඡිමචීවරප්පමාණෙසු පරිච්ඡෙදෙසු වීතෙසු පරිච්ඡෙදගණනාය පාචිත්තියං, ඌනතරෙසු කප්පියසුත්තමයෙසු ච දුක්කටං. කප්පියතන්තවායෙන අකප්පියසුත්තමයෙසු පමාණයුත්තෙසු වා ඌනකෙසු වා දුක්කටමෙව, කප්පියසුත්තමයෙසු අනාපත්ති.

අථ එකන්තරිකෙන වා සුත්තෙන, දීඝතො වා අකප්පියං තිරියං අකප්පියං කත්වා වින්නන්ති, උභොපි වා තෙ වෙමං ගහෙත්වා එකතො වින්නන්ති, අපරිච්ඡෙදෙ චීවරෙ පමාණයුත්තෙ පරිච්ඡෙදෙ පරිච්ඡෙදෙ දුක්කටං, සපරිච්ඡෙදෙ පරිච්ඡෙදවසෙන දුක්කටානි. තෙනාහ **"එතෙනෙව උපායෙනා"**තිආදි.

එත්ථ ච තන්තවායො තාව අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතතො විඤ්ඤත්තියා ලද්ධො අකප්පියො, සෙසො කප්පියො. සුත්තම්පි සාමං විඤ්ඤාපිතං අකප්පියං, සෙසං, ඤාතකාදිවසෙන උප්පන්නඤ්ච කප්පියන්ති වෙදිතබ්බං. **තිකපාචිත්තියන්ති** වායාපිතෙ වායාපිතසඤ්ඤිවෙමතිකඅවායාපිතසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. **චීවරත්ථාය විඤ්ඤාපිතසුත්තන්ති** සාමං වා අඤ්ඤෙන වා චීවරත්ථාය විඤ්ඤාපිතසුත්තං . කිඤ්චාපි පාළියං ''සාමං සුත්තං

විඤ්ඤාපෙත්වා''ති වුත්තං, තථාපි ඉධ ''චීවරත්ථාය සාමං විඤ්ඤාපිතසුත්ත''න්ති අවත්වා කෙවලං ''චීවරත්ථාය විඤ්ඤාපිතසුත්ත''න්ති අධිගෙසු වුත්තත්තා අඤ්ඤෙන චීවරත්ථාය විඤ්ඤාපිතසුත්තම්පි සඞ්ගහං ගච්ඡතීති වෙදිතබ්බං. **අකප්පියවිඤ්ඤත්තියා**ති ''චීවරං මෙ, ආවුසො, වායථා''ති එවංභූතාය අකප්පියවිඤ්ඤත්තියා.

සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මහාපෙසකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

චීවරසාමිකෙහි පුබ්බෙ අප්පවාරිතො හුත්වාති ''කීදිසෙන තෙ, භන්තෙ, චීවරෙන අත්ථො, කීදිසං තෙ චීවරං වායාපෙමි, වද, භන්තෙ, යදිච්ඡසී''ති චීවරසාමිකෙහි පුබ්බෙ අවුත්තො හුත්වා. එත්ථ ච ආයතාදීහි තීහි සුත්තවඩ්ඪනාකාරෙන සහ වායනාකාරං දස්සෙති, සුවීතාදීහි චතූහි වායනාකාරමෙව. **''කිඤ්චිමත්තං අනුපදජ්ජෙය්‍යාමා''**තිආදි තස්ස කත්තබ්බාකාරමත්තදස්සනං, න පන අඞ්ගදස්සනං සුත්තවඩ්ඪනවසෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බත්තාති ආහ **''න භික්ඛුනො පිණ්ඩපාතදානමත්තෙනා''**තිආදි. එත්ථ ච ''ඉදං මෙ, භන්තෙ, චීවරං පුබ්බෙ අප්පවාරිතෙන අඤ්ඤාතකස්ස ගහපතිකස්ස තන්තවායෙ උපසඞ්කමිත්වා චීවරෙ විකප්පං ආපන්නං නිස්සග්ගිය''න්ති (පාරා. 643) ඉමිනා නයෙන නිස්සජ්ජනවිධානං වෙදිතබ්බං. **තිකපාචිත්තිය**න්ති අඤ්ඤාතකෙ අඤ්ඤාතකසඤ්ඤිවෙමතිකඤාතකසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි.

මහාපෙසකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

පඨමපදස්සාති ''දසාහානාගත''න්ති පදස්ස. **පුරිමනයෙනෙවා**ති අච්චන්තසංයොගවසෙනෙව. **තානි දිවසානී**ති තෙසු දිවසෙසු. **අච්චන්තමෙවා**ති නිරන්තරමෙව, තෙසු දසාහෙසු යත්ථ කත්ථචි දිවසෙති වුත්තං හොති. **පවාරණාමාසස්සා**ති පුබ්බකත්තිකමාසස්ස. සො හි ඉධ පඨමපවාරණායොගතො ''පවාරණාමාසො''ති වුත්තො. **ජුණ්හපක්ඛපඤ්චමිතො පට්ඨායා**ති සුක්කපක්ඛපඤ්චමිං ආදිං කත්වා. **පවාරණාමාසස්ස ජුණ්හපක්ඛපඤ්චමිතො**ති වා පවාරණාමාසස්ස පකාසනතො පුරිමස්ස ජුණ්හපක්ඛස්ස පඤ්චමිතො පට්ඨායාති අත්ථො. යො පනෙත්ථ ''කාමඤ්චෙස (සාරත්ථ. ටී. 2.650) 'දසාහපරමං අතිරෙකචීවරං ධාරෙතබ්බ'න්ති (පාරා. 463) ඉමිනාව සිද්ධො, අට්ඨුප්පත්තිවසෙන පන අපුබ්බං විය අත්ථං දස්සෙත්වා සික්ඛාපදං ඨපිත''න්ති පාඨො දිස්සති, සො පමාදපාඨො ''දසාහානාගත''න්ති ඉමිනා විරොධතොති දට්ඨබ්බං. කිඤ්ච ''ජුණ්හපක්ඛපඤ්චමිතො පට්ඨායා''ති වුත්තත්තා අට්ඨකථායෙව පුබ්බාපරවිරොධොපි සියා.

අච්චෙකචීවරන්ති අච්චායිකචීවරං වුච්චති, සො ච අච්චායිකභාවො දායකස්ස ගමිකාදිභාවෙනාති දස්සෙතුං **''ගමිකගිලානගබ්භිනිඅභිනවුප්පන්නසද්ධානං පුග්ගලාන''**න්තිආදි වුත්තං. තත්ථ **ගමිකො** නාම ''සෙනාය වා ගන්තුකාමො හොති, පවාසං වා ගන්තුකාමො හොතී''ති (පාරා. 649) වුත්තො. **අඤ්ඤතරෙන ''වස්සාවාසිකං දස්සාමී''ති එවං ආරොචෙත්වා දින්න**න්ති ගමිකාදීනං අඤ්ඤතරෙන ගමනාදීහි කාරණෙහි දාතුකාමෙන දූතං වා පෙසෙත්වා, සයං වා ආගන්ත්වා ''වස්සාවාසිකං දස්සාමී''ති එවං ආරොචෙත්වා දින්නං චීවරං. එත්ථ ච ''ඉදං මෙ, භන්තෙ, අච්චෙකචීවරං චීවරකාලසමයං අතික්කාමිතං නිස්සග්ගිය''න්ති (පාරා. 649) ඉමිනා නයෙන නිස්සජ්ජනවිධානං වෙදිතබ්බං.

සෙසන්ති ''සාධාරණපඤ්ඤත්තී''තිආදිකං. අයං පන විසෙසො – තත්ථ අතිරෙකචීවරෙ අතිරෙකචීවරසඤ්ඤිආදිනො දසාහාතික්කමො, ඉධ අච්චෙකචීවරෙ අච්චෙකචීවරසඤ්ඤිආදිනො චීවරකාලාතික්කමො. තථා අනච්චෙකචීවරෙ අච්චෙකචීවරසඤ්ඤිනො, වෙමතිකස්ස ච දුක්කටං. ජාතිප්පමාණසම්පන්නස්ස අච්චෙකචීවරස්ස අත්තනො සන්තකතා, දසාහානාගතාය කත්තිකතෙමාසිකපුණ්ණමාය උප්පන්නභාවො, අනධිට්ඨිතඅවිකප්පිතතා, චීවරකාලාතික්කමොති චතුරඞ්ගභාවොව එත්ථ විසෙසො.

අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සාසඞ්කසික්ඛාපදවණ්ණනා

උපසම්පජ්ජන්තිආදීසු වියාති ''පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරතී''ති (විභ. 508) ඉමස්ස විභඞ්ගෙ ''උපසම්පජ්ජා''ති උද්ධරිතබ්බෙ ''උපසම්පජ්ජ''න්ති උද්ධටං. තදිහ නිදස්සනං කතං. **ආදිසද්දෙන** පන ''අනාපුච්ඡං වා ගච්ඡෙය්‍යා''තිආදීනං (පාචි. 111, 115) සඞ්ගහො දට්ඨබ්බො. **උපගන්ත්වා**ති උපසද්දස්සත්ථමාහ. **වසිත්වා**ති අක්ඛණ්ඩං වසිත්වා. ''යෙන යස්ස හි සම්බන්ධො, දූරට්ඨම්පි ච තස්ස ත''න්ති වචනතො **''ඉමස්ස…පෙ…. ඉමිනා සම්බන්ධො''**ති වුත්තං. තත්ථ **ඉමස්සා**ති ''උපවස්ස''න්ති පදස්ස. විනයපරියායෙන අරඤ්ඤලක්ඛණං අදින්නාදානපාරාජිකෙ ආගතං. තත්ථ හි ''ගාමා වා අරඤ්ඤා වා''ති අනවසෙසතො අවහාරට්ඨානපරිග්ගහෙන තදුභයං අසඞ්කරතො දස්සෙතුං ''ඨපෙත්වා ගාමඤ්චා''තිආදි වුත්තං. ගාමූපචාරො හි ලොකෙ ගාමසඞ්ඛමෙව ගච්ඡතීති. ඉධ පන සුත්තන්තපරියායෙන

‘‘පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම’’න්ති (පාරා. 654) ආගතං ආරඤ්ඤකං භික්ඛුං සන්ධාය. න හි සො විනයපරියායිකෙ අරඤ්ඤෙ වසන්තො ‘‘ආරඤ්ඤකො පන්ථසෙනාසනො’’ති (ම. නි. 1.61) සුත්තෙ වුත්තො, තස්මා තත්ථ ආගතමෙව ලක්ඛණං ගහෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ‘‘සබ්බපච්ඡිමානි ආරොපිතෙන ආචරියධනුනා’’තිආදිමාහ. තත්ථ **‘‘ආචරියධනු** නාම පකතිහත්ථෙන නවවිදත්ථිපමාණං. ජියාය පන ආරොපිතාය චතුහත්ථපමාණ’’න්ති වදන්ති. **ගාමස්සාති** පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස. **ඉන්දඛීලතොති** උම්මාරතො. **පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතොති** පරියන්තෙ ඨිතඝරස්ස උපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස පඨමලෙඩ්ඩුපාතතො. කිත්තකෙන මග්ගෙන මිනිතබ්බන්ති ආහ **‘‘සචෙ’’**තිආදි. **මජ්ඣිමට්ඨකථායං** පන ‘‘විහාරස්සාපි ගාමස්සෙව උපචාරං නීහරිත්වා උභින්නං ලෙඩ්ඩුපාතානං අන්තරා මිනිතබ්බ’’න්ති වුත්තං. **චොරානං නිවිට්ඨොකාසාදිදස්සනෙනාති** ආරාමෙ, ආරාමූපචාරෙ ච චොරානං නිවිට්ඨොකාසාදිදස්සනෙන කාරණෙන. ආදිසද්දෙන භුත්තොකාසට්ඨිතොකාසනිසින්නොකාසනිපන්නොකාසානං ගහණං. **චොරෙහි මනුස්සානං හතවිලුත්තාකොටිතභාවදස්සනතොති** ආරාමෙ, ආරාමූපචාරෙ ච හතවිලුත්තාකොටිතභාවදස්සනතො.

අන්තරඝරෙ නික්ඛිපෙය්‍යාති අන්තරෙ අන්තරෙ ඝරානි එත්ථ, එතස්සාති වා **අන්තරඝරං,** ගාමො, තස්මිං ඨපෙය්‍යාති අත්ථො. තෙනාහ **‘‘ආරඤ්ඤකස්සා’’**තිආදි. **තඤ්චාති** නික්ඛිපනඤ්ච. **‘‘මහාපවාරණාය පවාරිතො හොතී’’**ති ඉදං වස්සච්ඡෙදං අකත්වා වුට්ඨභාවං දස්සෙතුං වුත්තං, න පන පවාරණාය අඞ්ගභාවං. තෙනෙව හි බ්‍යතිරෙකං දස්සෙන්තෙන **සමන්තපාසාදිකායං** (පාරා. අට්ඨ. 2.653-654) වුත්තං ‘‘සචෙ පච්ඡිමිකාය වා උපගතො හොති ඡින්නවස්සො වා, නික්ඛිපිතුං න ලභතී’’ති. කත්තිකමාසො නාම පුබ්බකත්තිකමාසස්ස කාළපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය යාව අපරකත්තිකපුණ්ණමා, තාව එකූනත්තිංස රත්තින්දිවා. **එව-**සද්දෙන කත්තිකමාසතො පරං න ලභතීති දස්සෙති. ඌනප්පමාණෙ තාව අරඤ්ඤලක්ඛණායොගතො න ලභතු, කස්මා ගාවුතතො අතිරෙකප්පමාණෙ න ලභතීති ආහ **‘‘යත්‍ර හී’’**තිආදි. නිමන්තිතො පන අද්ධයොජනම්පි යොජනම්පි ගන්ත්වා වසිතුං පච්චෙති, ඉදමප්පමාණං. **සාසඞ්කසප්පටිභයමෙව හොතීති** සාසඞ්කඤ්චෙව සප්පටිභයඤ්ච හොති. **එව-**සද්දෙන අනාසඞ්කඅප්පටිභයෙහි අඞ්ගයුත්තෙපි සෙනාසනෙ වසන්තො නික්ඛිපිතුං න ලභතීති දස්සෙති. එත්තාවතා පුරිමිකාය උපගන්ත්වා අක්ඛණ්ඩං කත්වා වුට්ඨවස්සො යං ගාමං ගොචරගාමං කත්වා පඤ්චධනුසතිකපච්ඡිමෙ ආරඤ්ඤකසෙනාසනෙ විහරති, තස්මිං ගාමෙ චීවරං ඨපෙත්වා සකලකත්තිකමාසං තස්මිංයෙව සෙනාසනෙ තෙන චීවරෙන විනා වත්ථුං අනුජානිත්වා ඉදානි විහාරතො අඤ්ඤත්ථ වසන්තස්ස ඡාරත්තං විප්පවාසං අනුජානන්තො **‘‘සියා ච තස්ස භික්ඛුනො’’**තිආදිමාහ. අසමාදානචාරඤ්හි අත්ථතකථිනා එව ලභන්ති, නෙතරෙති එත්ථ ඉදම්පි කාරණං දට්ඨබ්බං. තත්ථ **ඡාරත්තපරමං තෙන භික්ඛුනා තෙන චීවරෙන විප්පවසිතබ්බ**න්ති යො භික්ඛු විහාරෙ වසන්තො තතො අඤ්ඤත්ථ ගමනකිච්චෙ සති අන්තරඝරෙ චීවරං නික්ඛිපති, තෙන භික්ඛුනා තෙන චීවරෙන ඡාරත්තපරමං විප්පවසිතබ්බං, ඡ රත්තියො තම්හා විහාරා අඤ්ඤත්ථ වසිතබ්බාති වුත්තං හොති. වුත්තඤ්හි භදන්තෙන **බුද්ධදත්තාචරියෙන** –

> ‘‘යං ගාමං ගොචරං කත්වා, භික්ඛු ආරඤ්ඤකෙ වසෙ;
> තස්මිං ගාමෙ ඨපෙතුං තං, මාසමෙකං තු වට්ටති.
>
> ‘‘අඤ්ඤත්ථෙව වසන්තස්ස, ඡාරත්තපරමං මතං;
> අයමස්ස අධිප්පායො, පටිච්ඡන්නො පකාසිතො’’ති.

තෙනෙවාහ **‘‘තතො චෙ උත්තරි විප්පවසෙය්‍යාති ඡාරත්තතො උත්තරි තස්මිං සෙනාසනෙ සත්තමං අරුණං උට්ඨාපෙය්‍යා’’**තිආදි. **තථා අසක්කොන්තෙනාති** ගතට්ඨානස්ස දූරතාය සෙනාසනං ආගන්ත්වා සත්තමං අරුණං උට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තෙන. එවම්පි අසක්කොන්තෙන තත්‍රෙව ඨිතෙන පච්චුද්ධරිතබ්බං ‘‘අතිරෙකචීවරට්ඨානෙ ඨස්සතී’’ති. **වසිත්වාති** අරුණං උට්ඨාපෙත්වා. භික්ඛුසම්මුති උදොසිතසික්ඛාපදෙ වුත්තාව.

සෙසන්ති ‘‘අඤ්ඤත්‍ර භික්ඛුසම්මුතියාති අයමෙත්ථ අනුපඤ්ඤත්තී’’තිආදිකං. තත්ථ හි අඞ්ගෙසු යං රත්තිවිප්පවාසො චතුත්ථමඞ්ගං, තං ඉධ ඡාරත්තතො උත්තරි විප්පවාසො හොතීති අයමෙව විසෙසො.

සාසඞ්කසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා

නනු චායං සඞ්ඝස්ස පරිණතො, න පරිච්චත්තො, අථ කථං සඞ්ඝසන්තකො හොතීති ආහ **‘‘සො හී’’**තිආදි. තත්ථ **සොති** ලාභො. **එකෙන පරියායෙනාති** පරිණතභාවසඞ්ඛාතෙන එකෙන පරියායෙන. **‘‘ලභිතබ්බ’’**න්ති ඉමිනා **ලාභසද්දස්ස** කම්මසාධනමාහ. **චීවරාදිවත්ථුන්ති** චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං අන්තමසො චුණ්ණපිණ්ඩම්පි දන්තකට්ඨම්පි දසිකසුත්තම්පි. **පරිණතන්ති** සඞ්ඝස්ස නින්නං සඞ්ඝස්ස පොණං සඞ්ඝස්ස පබ්භාරං හුත්වා ඨිතන්ති අත්ථො. යෙන පන කාරණෙන සො පරිණතො හොති, තං දස්සෙත්වා තස්ස අත්ථං දස්සෙතුං **‘‘දස්සාම කරිස්සාමා’’**තිආදි වුත්තං. **අත්තනො පරිණාමෙන්තස්සාති** ‘‘ඉදං මය්හං දෙහී’’ති සඞ්ඝස්ස පරිණතභාවං ඤත්වා අත්තනො පරිණාමෙත්වා ගණ්හන්තස්ස. **පයොගෙති** පරිණාමනප්පයොගෙ. එත්ථ ච ‘‘ඉදං මෙ, භන්තෙ, ජානං සඞ්ඝිකං ලාභං පරිණතං අත්තනො පරිණාමිතං නිස්සග්ගිය’’න්ති ඉමිනා නයෙන නිස්සජ්ජනවිධානං වෙදිතබ්බං.

සඞ්ඝචෙතියපුග්ගලෙසූති එත්ථ ච අන්තමසො සුනඛං උපාදාය යො කොචි සත්තො ‘‘පුග්ගලො’’ති වෙදිතබ්බො. **අඤ්ඤසඞ්ඝාදීන**න්ති අඤ්ඤසඞ්ඝචෙතියපුග්ගලානං. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘සඞ්ඝස්ස පරිණතං අඤ්ඤස්ස සඞ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා පුග්ගලස්ස වා, චෙතියස්ස පරිණතං අඤ්ඤස්ස චෙතියස්ස වා සඞ්ඝස්ස වා පුග්ගලස්ස වා, පුග්ගලස්ස පරිණතං අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස වා සඞ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා පරිණාමෙන්තස්ස දුක්කට’’න්ති.

ඉදානි අනාපත්තිං දස්සෙතුං **‘‘අපරිණතසඤ්ඤිනො’’**තිආදිමාහ. පරිණතෙ, අපරිණතෙ ච අපරිණතසඤ්ඤිනො චාති සම්බන්ධො, පරිණතෙ, අපරිණතෙ චාති උභයත්ථාපි අනාපත්තීති අත්ථො. වුත්තඤ්හෙතං ‘‘පරිණතෙ අපරිණතසඤ්ඤී අත්තනො පරිණාමෙති, අනාපත්ති. අපරිණතෙ අපරිණතසඤ්ඤී අනාපත්තී’’ති (පාරා. 660). **දෙය්‍යධම්මොති** චත්තාරො පච්චයා. **ආදිසද්දෙන** ‘‘පටිසඞ්ඛාරං වා ලභෙය්‍ය, චිරට්ඨිතිකො වා අස්ස, යත්ථ වා පන තුම්හාකං චිත්තං පසීදති, තත්ථ දෙථා’’ති (පාරා. 661) වචනානං ගහණං. සචෙ පන දායකා ‘‘මයං සඞ්ඝභත්තං කත්තුකාමා, චෙතියපූජං කත්තුකාමා, එකස්ස භික්ඛුනො පරික්ඛාරං දාතුකාමා, තුම්හාකං රුචියා දස්සාම. භණථ, කත්ථ දෙමා’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.660) වදන්ති, එවං වුත්තෙ තෙන භික්ඛුනා ‘‘යත්ථ ඉච්ඡථ, තත්ථ දෙථා’’ති වත්තබ්බං.

පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පත්තවග්ගො තතියො.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

නිස්සග්ගියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාචිත්තියකණ්ඩං

1. මුසාවාදවග්ගො

1. මුසාවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා

සම්පජානමුසාවාදෙති එත්ථ **මුසාති** අභූතං අතච්ඡං වත්ථු, **වාදොති** තස්ස භූතතො තච්ඡතො විඤ්ඤාපනං, සම්පජානස්ස මුසාවාදො **සම්පජානමුසාවාදො,** තස්මිං සම්පජානමුසාවාදෙති අත්ථො. තෙනාහ **‘‘පුබ්බෙ’’**තිආදි. සො ච පන මුසාවාදො පුබ්බභාගක්ඛණෙ, තඞ්ඛණෙ ච විජානන්තස්ස හොති ‘‘පුබ්බෙවස්ස හොති ‘මුසා භණිස්ස’න්ති, භණන්තස්ස හොති ‘මුසා භණාමී’’’ති (පාචි. 4) වුත්තත්තාති ආහ **‘‘පුබ්බෙපි ජානිත්වා වචනක්ඛණෙපි ජානන්තස්සා’’**ති. එතඤ්හි ද්වයං අඞ්ගභූතං, ඉතරං පන හොතු වා, මා වා, අකාරණමෙතං. නනු චෙතං භණනමෙව ඤායතීති ආහ **‘‘භණනඤ්ච නාමා’’**තිආදි. **අභූතස්සාති** අතච්ඡස්ස.

හත්ථකං සක්‍යපුත්තන්ති එත්ථ **හත්ථකොති** තස්ස ථෙරස්ස නාමං. සක්‍යානං පුත්තොති **සක්‍යපුත්තො.** බුද්ධකාලෙ කිර සක්‍යකුලතො අසීති පුරිසසහස්සානි පබ්බජිංසු, තෙසං සො අඤ්ඤතරො. **අවජානිත්වා පටිජානනාදිවත්ථුස්මින්ති** එත්ථ **අවජානිත්වා පටිජානනං** නාම තිත්ථියෙහි සද්ධිං කථෙන්තො අත්තනො වාදෙ කඤ්චි දොසං සල්ලක්ඛෙන්තො ‘‘නායං මම වාදො’’ති අවජානිත්වා පුන කථෙන්තො කථෙන්තො නිද්දොසතං සල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘මමෙව අයං වාදො’’ති පටිජානාති. **ආදිසද්දෙන** පටිජානිත්වා අවජානනං, අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිචරණං, සම්පජානමුසාභාසනං, සඞ්කෙතං කත්වා විසංවාදකරණඤ්ච සඞ්ගණ්හාති. ඉදානි ආපත්තිභෙදදස්සනත්ථං **‘‘උත්තරිමනුස්සධම්මාරොචනත්ථ’’**න්තිආදි වුත්තං.

අනුපධාරෙත්වා සහසා භණන්තස්සාති අවීමංසිත්වා වෙගෙන දිට්ඨම්පි ‘‘අදිට්ඨං මෙ’’තිආදිනා භණන්තස්ස . **‘‘අඤ්ඤං භණිස්සාමී’’ති අඤ්ඤං භණන්තස්සාති** යො මන්දත්තා මොමූහත්තා පක්ඛලන්තො ‘‘චීවර’’න්ති වත්තබ්බෙ ‘‘චීර’’න්තිආදීනි භණති, අයං ‘‘අඤ්ඤං භණිස්සාමී’’ති අඤ්ඤං භණති නාම. යො පන සාමණෙරෙන ‘‘අපි, භන්තෙ, මය්හං උපජ්ඣායං පස්සිත්ථා’’ති වුත්තො කෙළිං කුරුමානො ‘‘තව උපජ්ඣායො දාරුසකටං යොජෙත්වා ගතො භවිස්සතී’’ති වා සිඞ්ගාලසද්දං සුත්වා ‘‘කස්සායං සද්දො’’ති වුත්තො ‘‘මාතුයා තෙ යානෙන ගච්ඡන්තියා කද්දමෙ ලග්ගචක්කං උද්ධරන්තානං අයං සද්දො’’ති වා එවං නෙව දවා, න රවා අඤ්ඤං භණති, සො ආපත්තිං ආපජ්ජතියෙව. අඤ්ඤා පූරණකථා නාම හොති – එකො ගාමෙ ථොකං තෙලං ලභිත්වා විහාරං ආගතො සාමණෙරං භණති ‘‘ත්වං අජ්ජ කුහිං ගතො, ගාමො එකතෙලො අහොසී’’ති වා, පච්ඡිකාය ඨපිතං පූවඛණ්ඩං ලභිත්වා ‘‘අජ්ජ ගාමෙ පච්ඡිකාහි පූවෙ චාරෙසු’’න්ති වා, අයං මුසාවාදොව හොති. **විසංවාදනපුරෙක්ඛාරතාති** විසං වාදෙන්ති එතෙනාති **විසංවාදනං,** වඤ්චනාධිප්පායවසප්පවත්තං චිත්තං, තස්ස පුරෙක්ඛාරතා **විසංවාදනපුරෙක්ඛාරතා,** විසංවාදනචිත්තස්ස පුරතො කරණන්ති අත්ථො.

මුසාවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ඔමසවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා

ඔමසවාදෙති ඛුංසනගරහණවචනෙ. යස්මා පන තං නෙව කණ්ණසුඛං, න හදයසුඛං, තස්මා තෙන කණ්ණඤ්චෙව හදයඤ්ච විජ්ඣතීති ආහ **‘‘ඔවිජ්ඣනවචනෙ’’**ති, ජාතිආදීහි සථෙත්වා වචනෙති වුත්තං හොති. තෙනාහ **‘‘ජාතිනාමා’’**තිආදි. තත්ථ **ජාති** නාම බ්‍රාහ්මණාදි උක්කට්ඨා චෙව චණ්ඩාලාදි හීනා ච ජාති. **නාමං** නාම අවකණ්ණකාදි හීනඤ්චෙව බුද්ධරක්ඛිතාදි උක්කට්ඨඤ්ච නාමං. **ගොත්තං** නාම කොසියාදි හීනඤ්චෙව ගොතමාදි උක්කට්ඨඤ්ච ගොත්තං. **කම්මං** නාම පුප්ඵඡඩ්ඩකාදි හීනඤ්චෙව කසිවණිජ්ජාදි උක්කට්ඨඤ්ච කම්මං. **සිප්පං** නාම නළකාරාදි හීනඤ්චෙව මුද්දාගණනාදි උක්කට්ඨඤ්ච සිප්පං. **ආබාධො** නාම සබ්බොපි රොගො හීනොයෙව. අථ වා මධුමෙහො උක්කට්ඨො, සෙසො හීනොති වෙදිතබ්බො. **ලිඞ්ගං** නාම අතිදීඝාදි හීනඤ්චෙව නාතිදීඝාදි උක්කට්ඨඤ්ච ලිඞ්ගං. **කිලෙසො** නාම රාගාදිකො සබ්බොපි කිලෙසො. **ආපත්ති** නාම සොතාපත්තාදිකා උක්කට්ඨා චෙව පාරාජිකාදි අනුක්කට්ඨා ච ආපත්ති. **අක්කොසො** නාම ‘‘ඔට්ඨොසී’’තිආදිකො හීනො චෙව ‘‘පණ්ඩිතොසී’’තිආදිකො (පාචි. 15) උක්කට්ඨො ච අක්කොසො.

යථා තථාති පාළිආගතානාගතපදානං යෙන කෙනචි ආකාරෙන. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ ඨපෙත්වා භික්ඛුං භික්ඛුනිආදයො සබ්බෙ සත්තා අනුපසම්පන්නට්ඨානෙ ඨිතාති ආහ **‘‘ඉධ චා’’**තිආදි. **දවකම්‍යතා** නාම කෙළිහසාධිප්පායතා. **සබ්බත්ථාති** උපසම්පන්නානුපසම්පන්නෙසු චෙව පාළිආගතානාගතපදෙසු චාති සබ්බත්ථ. **අත්ථධම්මඅනුසාසනිපුරෙක්ඛාරානන්ති** එත්ථ ‘‘චණ්ඩාලොසී’’තිආදිකාය පාළියා අත්ථං වණ්ණෙන්තො **අත්ථපුරෙක්ඛාරො** නාම. පාළිං වාචෙන්තො **ධම්මපුරෙක්ඛාරො** නාම. අනුසිට්ඨියං ඨත්වා ‘‘ඉදානිපි චණ්ඩාලොසි,

පාපං මා අකාසි. මා තමොතමපරායණො අහොසී''තිආදිනා (පාචි. අට්ඨ. 35) නයෙන කථෙන්තො **අනුසාසනිපුරෙක්ඛාරො** නාමාති වෙදිතබ්බො.

ඔමසවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පෙසුඤ්ඤසික්ඛාපදවණ්ණනා

භික්ඛුපෙසුඤ්ඤෙති පිසතීති **පිසුණා,** යාය වාචාය සමග්ගෙ සත්තෙ අවයවභූතෙ වග්ගෙ භින්නෙ කරොති, සා වාචා පිසුණා, පිසුණා එව **පෙසුඤ්ඤං,** තාය වාචාය සමන්නාගතො **පිසුණො,** තස්ස කම්මං **පෙසුඤ්ඤං,** භික්ඛුස්ස පෙසුඤ්ඤං **භික්ඛුපෙසුඤ්ඤං,** තස්මිං භික්ඛුපෙසුඤ්ඤෙ, භික්ඛුතො සුත්වා භික්ඛුනා, භික්ඛුස්ස වා උපසංහටපෙසුඤ්ඤෙති අත්ථො. තෙනාහ **''ජාතිආදීහී''**තිආදි. තඤ්ච ඛො ද්වීහි කාරණෙහි උපසංහරතීති ආහ **''භික්ඛුනො පියකම්‍යතාය වා''**තිආදි. තත්ථ **භික්ඛුනො පියකම්‍යතායාති** යස්ස තං භාසති, තස්ස භික්ඛුනො ''එවමහං එතස්ස පියො භවිස්සාමී''ති අත්තනො පියභාවං පත්ථයමානතාය. **භෙදාධිප්පායෙනාති** ''එවමයං තෙන සද්ධිං භිජ්ජිස්සතී''ති පරස්ස පරෙන භෙදං ඉච්ඡන්තෙන. අථ වා පියසුඤ්ඤකරණතො **පෙසුඤ්ඤං** (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.36) නිරුත්තිනයෙන, යාය වාචාය යස්ස තං භාසති, තස්ස හදයෙ අත්තනො පියභාවං, පරස්ස ච සුඤ්ඤභාවං කරොති, සා වාචා, ''භික්ඛුස්ස පෙසුඤ්ඤං භික්ඛුපෙසුඤ්ඤ''න්තිආදිනා එවම්පෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **''වුත්තනයෙනෙවාති** ''ජාතිආදීහි අක්කොසවත්ථූහී''තිආදිනා වුත්තනයෙන.

පාළිමුත්තකඅක්කොසූපසංහාරෙති ''චොරොසී''තිආදිනා අක්කොසස්ස උපසංහාරෙ. ''අනක්කොසවත්ථුභූතං පන පෙසුඤ්ඤකරං තස්ස කිරියං, වචනං වා පියකම්‍යතාය උපසංහරන්තස්ස කිඤ්චාපි ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපත්ති න දිස්සති, තථාපි දුක්කටෙන භවිතබ්බ''න්ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.36) වදන්ති. **පාපගරහිතාය වදන්තස්සාති** එකං අක්කොසන්තං, එකඤ්ච ඛමන්තං දිස්වා ''අහො නිල්ලජ්ජො, ඊදිසම්පි නාම භවන්තං පුන වත්තබ්බං මඤ්ඤිස්සතී''ති එවං කෙවලං පාපගරහිතාය භණන්තස්ස.

පෙසුඤ්ඤසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පදසොධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා

පදසො ධම්මං වාචෙය්‍යාති එකතො පදං පදං ධම්මං වාචෙය්‍ය, කොට්ඨාසං කොට්ඨාසං වාචෙය්‍යාති අත්ථො. යස්මා න කෙවලං තිස්සො සඞ්ගීතියො ආරුළ්හධම්මංයෙව පදසො වාචෙන්තස්ස ආපත්ති, තස්මා **''සඞ්ගීතිත්තයං අනාරුළ්හම්පී''**තිආදි වුත්තං. **ආදි-**සද්දෙන (පාචි. අට්ඨ. 45) සීලූපදෙස ධුතඞ්ගපඤ්හආරම්මණකථා බුද්ධිකදණ්ඩකඤ්ඤාණවත්ථුඅසුභකථාදීනං ගහණං. මෙණ්ඩකමිලින්දපඤ්හෙසු ථෙරස්ස සකප්පටිභානෙ අනාපත්ති. යං රඤ්ඤො සඤ්ඤාපනත්ථං ආහරිත්වා වුත්තං, තත්ථ ආපත්ති. වණ්ණපිටකඅඞ්ගුලිමාලපිටකරට්ඨපාලගජ්ජිතආළවකගජ්ජිතගුළ්හමග්ගගුළ්හවෙස්සන්තරගුළ්හවිනයවෙදල්ලපිටකාදීනි පන අබුද්ධවචනානියෙව.

යස්මා පන තං පදං චතුබ්බිධං හොති, තස්මා තං දස්සෙතුං **''පදානුපදඅන්වක්ඛරානුබ්‍යඤ්ජනෙසූ''**ති වුත්තං. තත්ථ **පදන්ති** එකො ගාථාපාදො අධිප්පෙතො. **අනුපදන්ති** දුතියපාදො. **අන්වක්ඛරන්ති** එකෙකං අක්ඛරං. **අනුබ්‍යඤ්ජනන්ති** පුරිමබ්‍යඤ්ජනෙන සදිසං පච්ඡාබ්‍යඤ්ජනං. යං කිඤ්චි වා එකං අක්ඛරං **අන්වක්ඛරං**. අක්ඛරසමූහො **අනුබ්‍යඤ්ජනං**. අක්ඛරානුබ්‍යඤ්ජනසමූහො **පදං**. පඨමං පදං පදමෙව, දුතියං **අනුපදන්ති** එවමෙත්ථ නානාකරණං වෙදිතබ්බං. එතෙසු පදාදීසු යං කිඤ්චි කොට්ඨාසං භික්ඛුඤ්ච භික්ඛුනිඤ්ච ඨපෙත්වා අවසෙසපුග්ගලෙහි සද්ධිං එකතො භණන්තස්ස පදාදිගණනාය පාචිත්තියන්ති සම්බන්ධො.

එත්ථ ගාථාබන්ධෙසු (පාචි. අට්ඨ. 45) තාව ''මනොපුබ්බඞ්ගමා ධම්මා''ති (ධ. ප. 1, 2) එකමෙකං පදං සාමණෙරෙන සද්ධිං එකතො ආරභිත්වා එකතොයෙව නිට්ඨාපෙන්තස්ස **පදගණනාය** පාචිත්තියං. ථෙරෙන ''මනොපුබ්බඞ්ගමා ධම්මා''ති වුත්තෙ තං පදං අපාපුණිත්වා ''මනොසෙට්ඨා මනොමයා''ති වචනකාලෙ පත්තෙන සාමණෙරෙන එකතො භණන්තස්ස **අනුපදගණනාය**. ''රූපං අනිච්ච''න්තිආදි (ම. නි. 1.353, 356) වචනකාලෙ තෙන සද්ධිං ''රූ'' කාරමත්තමෙව වාචෙන්තස්ස **අන්වක්ඛරගණනාය**. එස නයො ගාථාබන්ධෙපි. ''රූපං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං, වෙදනා අනිච්චා''ති (ම. නි. 1.353, 356) ඉමං සුත්තං වාචයමානො ථෙරෙන ''රූපං අනිච්ච''න්ති වුච්චමානෙ සාමණෙරො සීඝපඤ්ඤතාය ''වෙදනා අනිච්චා''ති ඉමං අනිච්චපදං ථෙරස්ස ''රූපං අනිච්ච''න්ති එතෙන අනිච්චපදෙන සද්ධිං එකතො භණන්තො වාචං නිච්ඡාරෙති, එවං වාචෙන්තස්ස **අනුබ්‍යඤ්ජනගණනාය** පාචිත්තියන්ති වෙදිතබ්බං.

තිකපාචිත්තියන්ති අනුපසම්පන්නෙ අනුපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඋපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. අනුපසම්පන්නෙන සද්ධිං එකතො උද්දෙසග්ගහණෙ එකතො භණන්තස්ස අනාපත්තීති සම්බන්ධො. එස නයො **''සජ්ඣායකරණෙ, තස්ස සන්තිකෙ උද්දෙසග්ගහණෙ''**ති එත්ථාපි. තත්‍රායං විනිච්ඡයො – උපසම්පන්නො

ච අනුපසම්පන්නො ච නිසීදිත්වා උද්දිසාපෙන්ති. ආචරියො ‘‘නිසින්නානං භණාමී’’ති තෙහි සද්ධිං එකතො වදති, ආචරියස්සෙව ආපත්ති. අනුපසම්පන්නෙන සද්ධිං ගණ්හන්තස්ස අනාපත්ති. ද්වෙපි ඨිතා ගණ්හන්ති, එසෙව නයො. දහරභික්ඛු නිසින්නො, සාමණෙරො ඨිතො, ‘‘නිසින්නස්ස භණාමී’’ති භණතො අනාපත්ති. සචෙ දහරො තිට්ඨති, ඉතරො නිසීදති, ‘‘ඨිතස්ස භණාමී’’ති භණතොපි අනාපත්ති. සචෙ බහූනං භික්ඛූනං අන්තරෙ එකො සාමණෙරො නිසින්නො හොති, තස්මිං නිසින්නෙ පදසො ධම්මං වාචෙන්තස්ස අචිත්තකා ආපත්ති. සචෙ සාමණෙරො උපචාරං මුඤ්චිත්වා ඨිතො වා නිසින්නො වා හොති, යෙසං වාචෙති, තෙසු අපරියාපන්නත්තා එකෙන දිසාභාගෙන පලායනකගන්ථං නාම ගණ්හාතීති සඞ්ඛං ගච්ඡති, තස්මා අනාපත්ති.

සජ්ඣායකරණෙති අනුපසම්පන්නෙන සද්ධිං එකතො සජ්ඣායකරණෙ. **තස්ස සන්තිකෙ උද්දෙසග්ගහණෙති** අනුපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙ උද්දෙසග්ගහණෙ. **යෙභුය්‍යෙන පගුණගන්ථං භණන්තස්සාති** සචෙ එකගාථාය එකො පාදො නාගච්ඡති, අවසෙසා ආගච්ඡන්ති, අයං යෙභුය්‍යෙන පගුණගන්ථො නාම. එතෙන නයෙන සුත්තෙපි වෙදිතබ්බො, තං භණන්තස්ස. **ඔසාරෙන්තස්ස වාති** පරිසාමජ්ඣෙ සුත්තං උච්චාරෙන්තස්ස ච.

පදසොධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඨමසහසෙය්‍යසික්ඛාපදවණ්ණනා

ඉධ ‘‘භික්ඛුං ඨපෙත්වා අවසෙසො අනුපසම්පන්නො නාමා’’ති (පාචි. 52) වචනතො තිරච්ඡානගතොපි අනුපසම්පන්නොයෙව, සො ච ඛො න සබ්බො, මෙථුනධම්මාපත්තියා වත්ථුභූතොවාති ආහ **‘‘අන්තමසො’’**තිආදි. තස්ස ච පරිච්ඡෙදො මෙථුනධම්මාපත්තියා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. **දිරත්තතිරත්තන්ති** එත්ථ දිරත්තවචනෙන න කොචි විසෙසත්ථො ලබ්භති, කෙවලං ලොකවොහාරවසෙන බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතාය, මුඛාරුළ්හතාය එවං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **ද්වින්නං වා තිණ්ණං වා රත්තීනන්ති** පන වචනත්ථමත්තදස්සනත්ථං වුත්තං, නිරන්තරතිරත්තදස්සනත්ථං වා දිරත්තග්ගහණං කතන්ති දට්ඨබ්බං. **සහසෙය්‍යන්ති** එකතො සෙය්‍යං. **සෙය්‍යාති** ච කායප්පසාරණසඞ්ඛාතං සයනම්පි වුච්චති ‘‘සයනං සෙය්‍යා’’ති කත්වා, යස්මිං සෙනාසනෙ සයන්ති, තම්පි ‘‘සයන්ති එත්ථාති සෙය්‍යා’’ති කත්වා. තදුභයම්පි ඉධ සාමඤ්ඤෙන, එකසෙසනයෙන වා ගහිතන්ති ආහ **‘‘සබ්බච්ඡන්නපරිච්ඡන්නෙ’’**තිආදි.

තත්ථ යං සෙනාසනං උපරි පඤ්චහි ඡදනෙහි (පාචි. අට්ඨ. 51), අඤ්ඤෙන වා කෙනචි අන්තමසො වත්ථෙනාපි සබ්බමෙව පරිච්ඡන්නං, භූමිතො පට්ඨාය යාව ඡදනං ආහච්ච, අනාහච්චාපි වා සබ්බන්තිමෙන පරියායෙන දියඩ්ඪහත්ථුබ්බෙධෙන පාකාරෙන වා අඤ්ඤෙන වා කෙනචි අන්තමසො වත්ථෙනාපි පරික්ඛිත්තං, ඉදං **සබ්බච්ඡන්නසබ්බපරිච්ඡන්නං** නාම. යස්ස පන උපරි බහුතරං ඨානං ඡන්නං, අප්පං අච්ඡන්නං, සමන්තතො ච බහුතරං පරික්ඛිත්තං, අප්පං අපරික්ඛිත්තං, ඉදං **යෙභුය්‍යෙන ඡන්නං යෙභුය්‍යෙන පරිච්ඡන්නං** නාම. තස්මිං සබ්බච්ඡන්නපරිච්ඡන්නෙ, යෙභුය්‍යෙන ඡන්නපරිච්ඡන්නෙ වා.

විදහෙය්‍යාති කරෙය්‍ය, තඤ්ච ඛො අත්ථතො සම්පාදනන්ති ආහ **‘‘සම්පාදෙය්‍යා’’**ති. අයඤ්හෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො ‘‘සෙනාසනසඞ්ඛාතං සෙය්‍යං පවිසිත්වා කායප්පසාරණසඞ්ඛාතං සෙය්‍යං කප්පෙය්‍ය විදහෙය්‍ය සම්පාදෙය්‍යා’’ති. **දියඩ්ඪහත්ථුබ්බෙධො** වඩ්ඪකිහත්ථෙන ගහෙතබ්බො. **එකූපචාරොති** වළඤ්ජනද්වාරස්ස එකත්තං සන්ධාය වුත්තං. සතගබ්භං වා චතුසාලං එකූපචාරං හොතීති සම්බන්ධො. **තත්ථ වාති** පුරිමපුරිමදිවසෙ යත්ථ වුට්ඨං, තස්මිංයෙව සෙනාසනෙ වා. **අඤ්ඤත්ථ වා තාදිසෙති** යථාවුත්තලක්ඛණෙන සමන්නාගතෙ අඤ්ඤස්මිං පුබ්බෙ අවුට්ඨසෙනාසනෙ වා. **තෙන වාති** යෙන සහ පුරිමපුරිමදිවසෙ වුට්ඨං, තෙන වා. **අඤ්ඤෙන වාති** යෙන සහ පුරිමපුරිමස්මිං දිවසෙ වුට්ඨං, තතො අඤ්ඤෙන වා. **සඞ්ඛෙපොති** සඞ්ඛෙපවණ්ණනා. යදි එවං විත්ථාරො කථං වෙදිතබ්බොති ආහ **‘‘විත්ථාරො පනා’’**තිආදි.

උපඩ්ඪච්ඡන්නපරිච්ඡන්නාදීසූති ආදිසද්දෙන ‘‘සබ්බච්ඡන්නෙ චූළකපරිච්ඡන්නෙ දුක්කටං, යෙභුය්‍යෙන ඡන්නෙ චූළකපරිච්ඡන්නෙ දුක්කටං, සබ්බපරිච්ඡන්නෙ චූළකච්ඡන්නෙ දුක්කටං, යෙභුය්‍යෙන පරිච්ඡන්නෙ චූළකච්ඡන්නෙ දුක්කට’’න්ති (පාචි. අට්ඨ. 53) අට්ඨකථායං වුත්තානං ගහණං. **තතියාය රත්තියා පුරාරුණා නික්ඛමිත්වා පුන වසන්තස්සාති** තතියාය රත්තියා අරුණතො පුරෙතරමෙව නික්ඛමිත්වා අරුණං බහි උට්ඨාපෙත්වා චතුත්ථදිවසෙ අත්ථඞ්ගතෙ සූරියෙ පුන වසන්තස්ස. **සබ්බච්ඡන්නසබ්බාපරිච්ඡන්නාදීසූති** එත්ථ පන ආදිසද්දෙන ‘‘සබ්බපරිච්ඡන්නෙ සබ්බඅච්ඡන්නෙ, යෙභුය්‍යෙන අච්ඡන්නෙ යෙභුය්‍යෙන අපරිච්ඡන්නෙ’’ති (පාචි. 54) පාළියං ආගතානං, ‘‘උපඩ්ඪච්ඡන්නෙ චූළකපරිච්ඡන්නෙ අනාපත්ති, උපඩ්ඪපරිච්ඡන්නෙ චූළකච්ඡන්නෙ අනාපත්ති, චූළකච්ඡන්නෙ චූළකපරිච්ඡන්නෙ අනාපත්තී’’ති (පාචි. අට්ඨ. 53) අට්ඨකථායං ආගතානඤ්ච ගහණං.

පඨමසහසෙය්‍යසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. දුතියසහසෙය්‍යසික්ඛාපදවණ්ණනා

මනුස්සිත්ථියාති ජීවමානකමනුස්සිත්ථියා. ‘‘මතිත්ථී පන කිඤ්චාපි පාරාජිකවත්ථුභූතා, අනුපාදින්නපක්ඛෙ පන ඨිතත්තා සහසෙය්‍යාපත්තිං න කරොතී’’ති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 55) වදන්ති. අදිස්සමානරූපාහි පන යක්ඛිපෙතීහි, මෙථුනස්ස අවත්ථුභූතාය ච තිරච්ඡානගතිත්ථියා අනාපත්ති. **පඨමදිවසෙපීති** පඨමස්මිං විය සික්ඛාපදෙ න චතුත්ථෙයෙව දිවසෙ, අථ ඛො ඉධ පඨමදිවසෙපීති අත්ථො. ඉමිනා ඉධ දිවසපරිච්ඡෙදො නත්ථීති දස්සෙති. අඞ්ගෙසු පන පාචිත්තියවත්ථුකසෙනාසනං, තත්ථ මාතුගාමෙන සහ නිපජ්ජනං, සූරියත්ථඞ්ගමනන්ති තීණි අඞ්ගානීති අයම්පි විසෙසො දට්ඨබ්බො.

දුතියසහසෙය්‍යාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ධම්මදෙසනාසික්ඛාපදවණ්ණනා

ඡප්පඤ්චවාචාහීති ඡහි පඤ්චහි වාචාහි. වාචාපරිච්ඡෙදො පනෙත්ථ කථං වෙදිතබ්බොති ආහ **‘‘උත්තරි ඡප්පඤ්චවාචාහී’’**තිආදි. **සබ්බත්ථාති** සුත්තෙ, අට්ඨකථායඤ්ච. සචෙ අට්ඨකථං, ධම්මපදං, ජාතකාදිවත්ථුං වා කථෙතුකාමො හොති, ඡප්පදමත්තමෙව කථෙතුං වට්ටති. පාළියා සද්ධිං කථෙන්තෙන එකං පදං පාළිතො, පඤ්ච අට්ඨකථාතොති එවං ඡ පදානි අනතික්කමිත්වාව කථෙතබ්බො. **පුරිසෙනාති** මනුස්සපුරිසෙන. තෙනාහ **‘‘මනුස්සවිග්ගහං ගහෙත්වා පනා’’**තිආදි.

තිකපාචිත්තියන්ති මාතුගාමෙ මාතුගාමසඤ්ඤිවෙමතිකඅමාතුගාමසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. **අඤ්ඤස්ස වා මාතුගාමස්සාති** එකස්ස මාතුගාමස්ස දෙසෙත්වා නිසින්නෙ පුන ආගතස්ස අඤ්ඤස්ස මාතුගාමස්ස, එවං පන එකාසනෙ නිසින්නෙන මාතුගාමසතස්සාපි දෙසෙතුං වට්ටති . ‘‘විඤ්ඤූමනුස්සිත්ථියා’’ති වචනතො අවිඤ්ඤිත්ථියාපි දෙසයතො අනාපත්ති. **ඉරියාපථපරිවත්තාභාවොති** අත්තනො වා මාතුගාමස්ස වා ඉරියාපථපරිවත්තාභාවො. **කප්පියකාරකස්සාභාවොති** විඤ්ඤුස්ස කප්පියකාරකස්සාභාවො, දුතියානියතෙ වුත්තලක්ඛණස්ස මනුස්සස්ස අභාවොති වුත්තං හොති. **කිරියාකිරියන්ති** එත්ථ උත්තරි ඡප්පඤ්චවාචාහි ධම්මදෙසනා **කිරියා,** කප්පියකාරකස්ස අග්ගහණං **අකිරියාති** දට්ඨබ්බං.

ධම්මදෙසනාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. භූතාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා

නිප්පරියායෙනාති ‘‘පඨමං ඣානං සමාපජ්ජි’’න්තිආදිනා (පාචි. 71) උජුකමෙව. **පරියායෙන ආරොචිතන්ති** ‘‘යො තෙ විහාරෙ වසි, සො භික්ඛු පඨමං ඣානං සමාපජ්ජි, සමාපජ්ජති, සමාපන්නො’’තිආදිනා (පාචි. 75) අඤ්ඤාපදෙසෙන භණිතං. පරිනිබ්බානකාලෙ (පාචි. අට්ඨ. 77), පන අන්තරා වා අතිකඩ්ඪියමානෙන උපසම්පන්නස්ස භූතං ආරොචෙතුං වට්ටති. අනතිකඩ්ඪියමානෙනාපි (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.77) තථාරූපෙ කාරණෙ සති ආරොචෙතුං වට්ටතියෙව. තෙනෙව අඤ්ඤතරෙන දහරභික්ඛුනා උපවදිතො අඤ්ඤතරො ථෙරො ‘‘ආවුසො, උපරිමග්ගත්ථාය වායාමං මා අකාසි, ඛීණාසවො තයා උපවදිතො’’ති ආහ. ථෙරෙන ච ‘‘අත්ථි තෙ, ආවුසො, ඉමස්මිං සාසනෙ පතිට්ඨා’’ති පුට්ඨො දහරභික්ඛු ‘‘ආම, භන්තෙ, සොතාපන්නො ආහ’’න්ති අවොච. ‘‘කාරකො අය’’න්ති ඤත්වාපි පටිපත්තියා අමොඝභාවදස්සනෙන සමුත්තෙජනාය, සම්පහංසනාය ච අරියා අත්තානං පකාසෙන්තියෙව. තෙනාහ **‘‘තථාරූපෙ කාරණෙ සති උපසම්පන්නස්ස ආරොචයතො’’**ති. සුතපරියත්තිසීලගුණං පන අනුපසම්පන්නස්සපි ආරොචෙතුං වට්ටති. කස්මා න ඉධ උම්මත්තකාදයො ගහිතාති ආහ **‘‘යස්මා පනා’’**තිආදි. **ආදිසද්දෙන** ඛිත්තචිත්තවෙදනාට්ටානං ගහණං. **තස්මිං සතීති** උම්මත්තකාදිභාවෙ සති. **ඉධ න ගහිතාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ පදභාජනියං න ගහිතා. **අචිත්තකන්ති** පණ්ණත්තිජානනචිත්තාභාවෙන අචිත්තකං. **කුසලාබ්‍යාකතචිත්තෙහි ද්විචිත්ත’’**න්ති ඉදං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන අරියපුග්ගලෙයෙව සන්ධාය වුත්තං. න හි පණ්ණත්තිං අජානන්තා ඣානලාභිනො පුථුජ්ජනා වත්ථුම්හි ලොභවසෙන අකුසලචිත්තෙනාපි න ආරොචෙන්තීති. දුක්ඛවෙදනාය වා අභාවතො **‘‘ද්විවෙදන’’**න්ති ඉමස්ස අනුරූපං කත්වා එවං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

භූතාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුට්ඨුල්ලාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා

ද්වින්නං ‘ආපත්තික්ඛන්ධානන්ති පාරාජිකසඞ්ඝාදිසෙසසඞ්ඛාතානං ද්වින්නං ආපත්තික්ඛන්ධානං. **ආයතිං සංවරත්ථායාති** ‘‘එවමෙස පරෙසු හිරොත්තප්පෙනාපි ආයතිං සංවරං ආපජ්ජිස්සතී’’ති ආයතිං සංවරත්ථාය. **ආපත්තීනඤ්ච කුලානඤ්ච පරියන්තං කත්වා වා අකත්වා වාති** ‘‘එත්තකා ආපත්තියො ආරොචෙතබ්බා, එත්තකෙසු කුලෙසු ආරොචෙතබ්බා’’ති එවං ආපත්තීනඤ්ච කුලානඤ්ච පරියන්තං කත්වා වා අකත්වා වා.

අදුට්ඨුල්ලායාති පාරාජිකසඞ්ඝාදිසෙසං ඨපෙත්වා අවසෙසපඤ්චාපත්තික්ඛන්ධසඞ්ඛාතාය අදුට්ඨුල්ලාය ආපත්තියා. **අවසෙසෙ ඡ ආපත්තික්ඛන්ධෙති** සඞ්ඝාදිසෙසවජ්ජිතෙ සෙසෙ ඡ ආපත්තික්ඛන්ධෙ.

පුරිමපඤ්චසික්ඛාපදවීතික්කමසඞ්ඛාතං දුට්ඨුල්ලන්ති පාණාතිපාතවෙරමණිආදිකස්ස ආදිතො පඤ්චසික්ඛාපදස්ස වීතික්කමසඞ්ඛාතං දුට්ඨුල්ලං. **ඉතරං අදුට්ඨුල්ලං වා අජ්ඣාචාරන්ති** තතො අඤ්ඤං විකාලභොජනාදිකපඤ්චකං, සුක්කවිසට්ඨිකායසංසග්ගදුට්ඨුල්ලඅත්තකාමඤ්චෙති අදුට්ඨුල්ලං වා අජ්ඣාචාරං. **වත්ථුමත්තන්ති** ''අයං සුක්කවිස්සට්ඨිං ආපන්නො, දුට්ඨුල්ලං, අත්තකාමං, කායසංසග්ගං ආපන්නො''ති එවං වත්ථුමත්තං වා ආරොචෙන්තස්ස. **ආපත්තිමත්තන්ති** ''අයං පාරාජිකං ආපන්නො, සඞ්ඝාදිසෙසං, ථුල්ලච්චයං, පාචිත්තියං, පාටිදෙසනීයං, දුක්කටං, දුබ්භාසිතං ආපන්නො''ති එවං ආපත්තිමත්තං වා ආරොචෙන්තස්ස. **වුත්තලක්ඛණස්සාති** ''පාරාජිකං අනජ්ඣාපන්නස්සා''ති කඞ්ඛා. අට්ඨ. දුට්ඨුල්ලාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා) එවං වුත්තලක්ඛණස්ස. **සවත්ථුකොති** වත්ථුනා සහ සට්ඨතො.

දුට්ඨුල්ලාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පථවීඛණනසික්ඛාපදවණ්ණනා

පාසාණසක්ඛරකථලමරුම්බවාලුකාදීසූති එත්ථ මුට්ඨිප්පමාණතො උපරි **පාසාණාති** වෙදිතබ්බා. මුට්ඨිප්පමාණා **සක්ඛරා. කථලාති** කපාලඛණ්ඩානි. **මරුම්බාති** කටසක්ඛරා. **වාලුකා** වාලිකායෙව. **අඤ්ඤතරස්ස තතියභාගො හොතීති** තතියො භාගො හොති. ඉදං වුත්තං හොති – යතො පංසුං වා මත්තිකං වා ආහරාපෙත්වා විසුං විසුං කතෙ ද්වෙ කොට්ඨාසා පංසු වා මත්තිකා වා එකො පාසාණාදීසු අඤ්ඤතරො හොති, අයං **මිස්සකපථවී** නාමාති. **ඔවට්ඨො** නාම දෙවෙන ඔවට්ඨො (පාචි. 86). **වුත්තන්ති** පදභාජනියං, සීහළට්ඨකථායමෙව වා වුත්තං . **අධිකතරපාසාණාදිමිස්සාති** අධිකතරපාසාණාදීහි මිස්සා, අදඩ්ඪාපි වුත්තප්පමාණතො අධිකතරපාසාණාදිමිස්සාති අධිප්පායො. **වා**-සද්දො අවුත්තවිකප්පත්ථො, තෙන ඌනකචතුමාසොවට්ඨපථවිං සඞ්ගණ්හාති. **සුද්ධපාසාණාදිභෙදායාති** සුද්ධා පාසාණා එත්ථාති **සුද්ධපාසාණා,** සා ආදි යස්ස භෙදස්ස සො **සුද්ධපාසාණාදි. ආදි**-සද්දෙන සුද්ධසක්ඛරාදීනං ගහණං. සුද්ධපාසාණාදිභෙදො යස්සා සා **සුද්ධපාසාණාදිභෙදා,** තාය සුද්ධපාසාණාදිභෙදාය, සුද්ධපාසාණාදිප්පකාරායාති අත්ථො.

සයං ඛණතීති එත්ථ යො අන්තමසො පාදඞ්ගුට්ඨකෙනපි ඛණති, උදකම්පි ඡඩ්ඩෙන්තො භින්දති, පාදඞ්ගුට්ඨකෙනපි විලිඛති, පත්තම්පි පචන්තො දහති, සො සබ්බො ඛණතියෙවාති වෙදිතබ්බො. තෙනාහ **''ඛණනභෙදනවිලෙඛනපචනාදීහි විකොපෙතීති**. පත්තං පචන්තෙන (පාචි. අට්ඨ. 87) හි පුබ්බෙ පක්කට්ඨානෙයෙව පචිතබ්බො. අදඩ්ඪාය පථවියා අග්ගිං ඨපෙතුං න වට්ටති. පත්තපචනකපාලස්ස පන උපරි අග්ගිං ඨපෙතුං වට්ටති. දාරූනං උපරි ඨපෙති, සො අග්ගි තානි දහන්තො ගන්ත්වා පථවිං දහති, න වට්ටති. **ඉට්ඨකපාසාණාදීසුපි** එසෙව නයො. තත්‍රාපි හි ඉට්ඨකාදීනංයෙව උපරි ඨපෙතුං වට්ටති. කස්මා? තෙසං අනුපාදානත්තා. න හි තානි අග්ගිස්ස උපාදානසඞ්ඛං ගච්ඡන්ති. සුක්ඛඛාණුරුක්ඛාදීසුපි අග්ගිං දාතුං න වට්ටති. සචෙ පන ''පථවිං අපත්තමෙව නිබ්බාපෙත්වා ගමිස්සාමී''ති දෙති, වට්ටති. පච්ඡා නිබ්බාපෙතුං න සක්කොති, අවිසයත්තා අනාපත්ති. **වුත්තනයෙනෙවාති** ''ඛණනභෙදනවිලිඛනපචනාදීහී''ති වුත්තෙනෙව නයෙන. **නියමෙත්වාති** සන්නිට්ඨානං කත්වා. **ඉතරොති** ආණාපකො.

''පොක්ඛරණිං ඛණා''ති (පාචි. අට්ඨ. 86) වදති, වට්ටති. ඛතායෙව පොක්ඛරණී නාම හොති, තස්මා අයං කප්පියවොහාරො. එස නයො ''වාපිං, තළාකං, ආවාටං ඛණා''තිආදීසුපි. ''ඉමං ඔකාසං ඛණ, ඉමස්මිං ඔකාසෙ පොක්ඛරණිං ඛණා''ති පන වත්තුං න වට්ටති. ''කන්දං ඛණ මූලං ඛණා''ති අනියමෙත්වා වත්තුං වට්ටති. ''ඉමං වල්ලිං ඛණ, ඉමස්මිං ඔකාසෙ කන්දං වා මූලං වා ඛණා''ති වත්තුං න වට්ටති. තෙනාහ **''ඔකාසං අනියමෙත්වා...පෙ.... භණන්තස්සා''**ති. ආතපෙන සුක්ඛකද්දමො ච ඵලති, තත්‍ර යො හෙට්ඨා පථවියා අසම්බද්ධො, තමෙව අපනෙතුං වට්ටති. එස නයො ගොකණ්ටකෙපි . තෙනාහ **''ආතපෙන...පෙ.... අසම්බද්ධ''**න්ති. තත්ථ **ගොකණ්ටකො** (පාචි. අට්ඨ. 86) නාම ගාවීනං ඛුරච්ඡින්නකද්දමො වුච්චති. සචෙ පන හෙට්ඨිමතලෙන භූමිසම්බන්ධො, විකොපෙතුං න වට්ටති. **භිජ්ජිත්වා පතිතනදිතටන්ති** භිජ්ජිත්වා නදිසාමන්තා පතිතං ඔමකචාතුමාසං ඔවට්ඨං නදිතටං. සචෙ පන භිජ්ජිත්වා උදකෙයෙව පතති, දෙවෙ අතිරෙකචාතුමාසං ඔවට්ඨෙපි උදකෙයෙව උදකස්ස පතිතත්තා වට්ටති. **මහන්තම්පි නඞ්ගලච්ඡින්නමත්තිකාපිණ්ඩන්ති** මහන්තම්පි කසිතට්ඨානෙ හෙට්ඨා පථවියා අසම්බද්ධං නඞ්ගලච්ඡින්නමත්තිකාපිණ්ඩං. **එවමාදිසද්දෙන** කුටාසිඤ්චනයොග්ගතනුකකද්දමාදීනං ගහණං. **අසඤ්චිච්ච රුක්ඛාදිපවට්ටනෙන භින්දන්තස්සාති** පාසාණරුක්ඛාදීනි වා පවට්ටෙන්තස්ස, කත්තරදණ්ඩෙන වා ආහච්ච ආහච්ච ගච්ඡන්තස්ස පථවී භිජ්ජති, සා ''තෙන භින්දිස්සාමී''ති එවං සඤ්චිච්ච අභින්නත්තා **අසඤ්චිච්ච භින්නා** නාම හොති, ඉති අසඤ්චිච්ච රුක්ඛාදිප්පවට්ටනෙන භින්දන්තස්ස අනාපත්ති. **අසතියා පාදඞ්ගුට්ඨකාදීහි විලිඛන්තස්සාති** යො අඤ්ඤවිහිතො කෙනචි සද්ධිං කිඤ්චි කථෙන්තො පාදඞ්ගුට්ඨකෙන වා කත්තරයට්ඨියා වා පථවිං විලිඛන්තො තිට්ඨති, තස්ස එවං අසතියා පාදඞ්ගුට්ඨකාදීහි විලිඛන්තස්ස අනාපත්ති.

පථවීඛණනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මුසාවාදවග්ගො පඨමො.

2. භූතගාමවග්ගො

1. භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා

“භවන්ති”ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.90) ඉමිනා විරුළ්හමූලෙ නීලභාවං ආපජ්ජිත්වා වඩ්ඪමානකෙ තරුණගච්ඡෙ දස්සෙති. **“අහෙසු”**න්ති ඉමිනා පන වඩ්ඪිත්වා ඨිතෙ මහන්තෙ රුක්ඛගච්ඡාදිකෙ දස්සෙති. තෙනාහ **“ජායන්ති”**තිආදි. එත්ථ ච ‘‘භවන්ති’’ති ඉමස්ස විවරණං **“ජායන්ති වඩ්ඪන්ති”**ති, ‘‘අහෙසු’’න්ති ඉමස්ස **“ජාතා වඩ්ඪිතා”**ති. ගාමොති සමූහො. **පතිට්ඨිතහරිතතිණරුක්ඛාදීනන්**ති භූමියං පතිට්ඨිතස්ස හරිතතිණස්ස චෙව හරිතරුක්ඛාදීනඤ්ච. **ආදිසද්දෙන** ඔසධිගච්ඡලතාදයො වෙදිතබ්බා. නිමිත්තත්ථෙ ච භුම්මං. යො අත්ථො සම්පජ්ජති, තමාහ **“භූතගාමපාතබ්‍යතාය”**තිආදිනා.

නනු ච රුක්ඛාදයො චිත්තරහිතතාය න ජීවා, චිත්තරහිතතා ච පරිප්ඵන්දාභාවතො, ඡින්නෙපි විරුහනතො, විසදිසජාතිකභාවතො, චතුයොනියං අපරියාපන්නතො ච වෙදිතබ්බා, වුඩ්ඪි පන පවාළසිලාලවණානම්පි විජ්ජතීති න තෙසං ජීවභාවෙ කාරණං, විසයග්ගහණඤ්ච නෙසං පරිකප්පනාමත්තං සුපනං විය චිඤ්චාදීනං, තථා දොහළාදයො, අථ කස්මා භූතගාමස්ස පාතබ්‍යතාය පාචිත්තියං ඉච්ඡිතන්ති? සමණසාරුප්පතො, තන්නිස්සිතසත්තානුරක්ඛණතො ච. තෙනෙවාහ ‘‘ජීවසඤ්ඤිනො හි මොඝපුරිසා මනුස්සා රුක්ඛස්මි’’න්තිආදි (පාචි. 89). **සාසපබීජකසෙවාලම්පීති** සාසපබීජකසඞ්ඛාතං සෙවාලම්පි, සාසපසෙවාලං, බීජකසෙවාලම්පීති අත්ථො. තත්ථ **සාසපසෙවාලො** නාම සාසපමත්තො ඛුද්දකසෙවාලො. **බීජකසෙවාලො** නාම උපරි ඛුද්දකපත්තො හෙට්ඨා ඛුද්දකමූලො සෙවාලො.

මූලබීජඛන්ධබීජඵළුබීජඅග්ගබීජබීජබීජානන්ති එත්ථ මූලමෙව බීජං **මූලබීජං**. එවං සෙසෙසුපි. තත්ථ **මූලබීජං** හලිද්දිආදිකං. **ඛන්ධබීජං** අස්සත්ථාදිකං. **ඵළුබීජං** උච්ඡුආදිකං. **අග්ගබීජං** හිරිවෙරාදිකං. **බීජංබීජං** පුබ්බණ්ණාදිකං. **භාජනගතන්**ති සරාවාදිභාජනගතං. නික්ඛන්තං මූලමත්තං එතස්මාති **නික්ඛන්තමූලමත්තං. මත්ත** සද්දෙන චෙත්ථ පණ්ණස්ස නික්ඛමනං පටික්ඛිපති. එස නයො **නික්ඛන්තඅඞ්කුරමත්ත**න්ති එත්ථාපි. සචෙ පන මූලඤ්ච පණ්ණඤ්ච නිග්ගතං, භූතගාමසඞ්ඛං ගච්ඡති. **විදත්ථිමත්තා පත්තවට්ටි නිග්ගච්ඡතී**ති විදත්ථිමත්තා අනීලවණ්ණා පත්තවට්ටි නික්ඛමති. තෙනාහ **“නික්ඛන්තෙ”**තිආදි. **හරිතො න හොතී**ති නීලවණ්ණො න හොති. මුග්ගාදීනං පන පණ්ණෙසු උට්ඨිතෙසු, වීහිආදීනං වා අඞ්කුරෙ හරිතෙ භූතගාමසඞ්ගහං ගච්ඡන්ති. එස නයො අම්බට්ඨිආදීසු.

භූතගාමබීජගාමෙති එත්ථ භූතගාමතො වියොජිතං විරුහනසමත්ථමෙව මූලබීජාදිකං බීජගාමො නාමාති වෙදිතබ්බං. **උභයත්ථාති** භූතගාමබීජගාමෙසු. **අතථාසඤ්ඤිස්සාති** අභූතගාමාබීජගාමසඤ්ඤිස්ස. කො පන වාදො අභූතගාමාබීජගාමෙසු අභූතගාමාබීජගාමසඤ්ඤිස්ස. **අසඤ්චිච්චාති** පාසාණරුක්ඛාදීනි වා පවට්ටෙන්තස්ස, සාඛං වා කඩ්ඪන්තස්ස, කත්තරදණ්ඩෙන වා භූමිං පහරිත්වා ගච්ඡන්තස්ස තිණානි කුප්පන්ති. තානි තෙන ‘‘විකොපෙස්සාමී’’ති එවං සඤ්චිච්ච අවිකොපිතත්තා **අසඤ්චිච්ච විකොපිතානි** නාම හොන්ති. ඉති අසඤ්චිච්ච විකොපෙන්තස්ස අනාපත්ති.

අසතියාති අඤ්ඤවිහිතො කෙනචි සද්ධිං කිඤ්චි කථෙන්තො පාදඞ්ගුට්ඨකෙන වා හත්ථෙන වා තිණං වා ලතං වා විකොපෙන්තො තිට්ඨති, එවං අසතියා විකොපෙන්තස්ස අනාපත්ති.

අජානිත්වාති එත්ථ අබ්භන්තරෙ ‘‘බීජගාමො’’ති වා ‘‘භූතගාමො’’ති වා න ජානාති, ‘‘විකොපෙමී’’ති පන ජානාති. එවං තිණෙ වා පලාලපුඤ්ජෙ වා ඛණිත්තිං වා කුදාලං වා සඞ්ගොපනත්ථාය ඨපෙති, ඩය්හමානහත්ථො වා අග්ගිං පාතෙති. තත්‍ර චෙ තිණානි ඡිජ්ජන්ති වා ඩය්හන්ති වා, එවං අජානිත්වා විකොපෙන්තස්ස අනාපත්ති.

යෙන කෙනචි අග්ගිනාති කට්ඨග්ගිගොමයග්ගිආදීසු යෙන කෙනචි අග්ගිනා, අන්තමසො ලොහඛණ්ඩෙනපි ආදිත්තෙන. **“කප්පිය”න්ති වත්වාවාති** යාය කායචි භාසාය ‘‘කප්පිය’’න්ති වත්වාව. **එව**-සද්දෙන පඨමං අග්ගිනා ඵුසිත්වා පච්ඡා ‘‘කප්පිය’’න්ති වත්තුං න වට්ටතී’’ති දස්සෙති. ‘‘පඨමං අග්ගිං නික්ඛිපිත්වා තං අනුද්ධරිත්වාව ‘කප්පිය’න්ති වුත්තෙ පන වට්ටතී’’ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.93) වදන්ති. එස නයො සෙසෙසුපි. **තථෙවාති** ‘කප්පිය’න්ති වත්වාව. අස්සමහිංසසූකරමිගගොරූපානං පන ඛුරා අතිඛිණා, තස්මා තෙහි න කාතබ්බං, කතම්පි අකතං හොතීති ආහ **“ඨපෙත්වා ගොමහිංසාදීනං ඛුරෙ”**ති. හත්ථිනඛා පන ඛුරා න හොන්ති, තස්මා තෙහි වට්ටති. **තිරච්ඡානානන්**ති සීහබ්‍යග්ඝදීපිමක්කටානං, සකුන්තානඤ්ච. තෙසඤ්හි නඛා තිඛිණා හොන්ති, තස්මා තෙහි කාතබ්බං. **“අන්තමසො ඡින්දිත්වා ආහටෙනපී”**ති ඉමිනා යෙහි කාතුං වට්ටති, තෙහි තත්ථජාතකෙහි කාතබ්බන්ති එත්ථ වත්තබ්බමෙව නත්ථීති දස්සෙති. **“සත්ථෙ වුත්තනයෙනෙවා”**ති ඉමිනා ඡෙදං වා වෙධං වා දස්සෙන්තෙන ‘‘කප්පියන්ති වත්වාවා’’ති වුත්තමතිදිසති. එත්ථ ච කිඤ්චාපි ‘‘කප්පියන්ති වත්වාව කාතබ්බ’’න්තිආදිනා කප්පියං කරොන්තෙන කත්තබ්බාකාරමෙව දස්සිතං, තථාපි භික්ඛුනා ‘‘කප්පියං කරොහී’’ති වුත්තෙයෙව අනුපසම්පන්නෙන ‘‘කප්පිය’’න්ති වත්වා අග්ගිපරිජිතාදි කාතබ්බන්ති ගහෙතබ්බං. අවචනං පන ‘‘පුනපි කප්පියං කරොහීති කාරෙත්වාව පරිභුඤ්ජිතබ්බ’’න්ති පඨමමෙව වුත්තත්තා.

එකස්මිං…පෙ…. කප්පියෙ කතෙ සබ්බං කතං හොතීති එකංයෙව ‘‘කප්පියං කරොමී’’ති අධිප්පායෙනපි කප්පියෙ කතෙ එකාබද්ධත්තා සබ්බං කතං හොති. **දාරුකං විජ්ඣතීති** ජානිත්වා වා අජානිත්වා වා විජ්ඣති වා විජ්ඣාපෙති වා, වට්ටතියෙව. **භත්තසිත්ථෙ විජ්ඣතීති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **තං විජ්ඣති, න වට්ටතීති** වල්ලිආදීනං භාජනගතිකත්තාති අධිප්පායො. **භින්දාපෙත්වා කප්පියං කාරෙතබ්බන්ති** බීජතො මුත්තස්ස කටාහස්ස භාජනගතිකත්තා වුත්තං. **අබීජන්ති** අඞ්කුරජනනසමත්ථබීජරහිතතරුණම්බඵලාදි. තෙනාහ **‘‘යං පන ඵලං තරුණං හොති, අබීජ’’**න්ති. නිබ්බත්තබීජං නාම බීජං නිබ්බත්තෙත්වා විසුං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුං සක්කුණෙය්‍යං අම්බපනසාදිඵලං. තෙනාහ **‘‘බීජං අපනෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බ’’**න්ති. තත්ථ කප්පියකරණකිච්චං නත්ථි, සයමෙව කප්පියානීති අධිප්පායො.

භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදවණ්ණනා

යමත්ථන්ති ‘‘ත්වං කිර දුක්කටාපත්තිං ආපන්නො’’තිආදිකං යං කිඤ්චි අත්ථං. **තතො අඤ්ඤන්ති** පුච්ඡිතත්ථතො අඤ්ඤමත්ථං. **අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිචරණස්සාති** විනයධරෙන යං වචනං දොසපුච්ඡනත්ථං වුත්තං, තතො අඤ්ඤෙන වචනෙන පටිච්ඡාදනස්ස. පටිච්ඡාදනත්ථොපි හි චරසද්දො හොති අනෙකත්ථත්තා ධාතූනං. **වුත්තන්ති** පාළියං වුත්තං.

සාවසෙසං ආපත්තිං ආපන්නොති එත්ථ ඨපෙත්වා පාරාජිකං සෙසා සාවසෙසාපත්ති නාම, තං ආපන්නො. **අනුයුඤ්ජියමානොති** ‘‘කිං, ආවුසො, ඉත්ථන්නාමං ආපත්තිං ආපන්නොසී’’ති පුච්ඡියමානො. **අඤ්ඤෙන වචනෙනාති** ‘‘කො ආපන්නො? කිං ආපන්නො? කිස්මිං ආපන්නො? කථං ආපන්නො? කං භණථ? කිං භණථා’’ති අඤ්ඤෙන වචනෙන. **අඤ්ඤන්ති** ‘‘කිං ත්වං ඉත්ථන්නාමං ආපත්තිං ආපන්නොසී’’තිආදිකං අනුයුඤ්ජකවචනං. **තථා තථා වික්ඛිපතීති** තෙන තෙන පකාරෙන වික්ඛිපති. කිං වුත්තං හොති? සො (පාචි. අට්ඨ. 94) කිඤ්චි වීතික්කමං දිස්වා ‘‘ආවුසො, ආපත්තිං ආපන්නොසී’’ති සඞ්ඝමජ්ඣෙ ආපත්තියා අනුයුඤ්ජියමානො ‘‘කො ආපන්නො’’ති වදති. තතො ‘‘ත්ව’’න්ති වුත්තෙ ‘‘අහං කිං ආපන්නො’’ති වදති. අථ ‘‘පාචිත්තියං වා දුක්කටං වා’’ති වුත්තෙ ‘‘අහං කිස්මිං ආපන්නො’’ති වදති. තතො ‘‘අමුකස්මිං නාම වත්ථුස්මි’’න්ති වුත්තෙ ‘‘අහං කථං ආපන්නො, කිං කරොන්තො ආපන්නොම්හී’’ති පුච්ඡති. අථ ‘‘ඉදං නාම කරොන්තො ආපන්නො’’ති වුත්තෙ ‘‘කං භණථා’’ති වදති. තතො ‘‘තං භණාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘කිං භණථා’’ති එවමනෙකෙහි පකාරෙහි වික්ඛිපතීති වුත්තං හොති.

යො පන භික්ඛු සාවසෙසං ආපත්තිං ආපන්නො, තං න කථෙතුකාමො තුණ්හීභාවෙන විහෙසෙතීති සම්බන්ධො. **විහෙසෙතීති** චිරනිසජ්ජාචිරභාසනෙහි පිට්ඨිආගිලායනතාලුසොසාදිවසෙන සඞ්ඝං විහෙසෙති, පරිස්සමං තෙසං කරොතීති අත්ථො. **පරිස්සමො** හි විහෙසා නාම. **අඤ්ඤවාදකකම්මන්ති** අඤ්ඤවාදකස්ස භික්ඛුනො අඤ්ඤවාදකාරොපනත්ථං කාතබ්බං ඤත්තිදුතියකම්මං. **විහෙසකකම්මන්ති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **තස්මිං සඞ්ඝෙන කතෙති** තස්මිං අඤ්ඤවාදකකම්මෙ ච විහෙසකකම්මෙ ච සඞ්ඝෙන ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය කතෙ. **තථා කරොන්තානන්ති** තං පකාරං කරොන්තානං, අඤ්ඤවාදකඤ්ච විහෙසකඤ්ච කරොන්තානන්ති අත්ථො.

‘‘විහෙසකෙති අයමෙත්ථ අනුපඤ්ඤත්තී’’ති අවචනඤ්චෙත්ථ ‘‘ආපත්තිකරා ච හොන්ති අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදාදීසු විය’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. පඨමපාරාජිකවණ්ණනා) වුත්තත්තායෙව පඤ්ඤායතීති කත්වා. එස නයො උපරි සික්ඛාපදෙසු. **ධම්මකම්මෙ තිකපාචිත්තියන්ති** ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤිවෙමතිකඅධම්මකම්මසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. **අධම්මකම්මෙ තිකදුක්කටන්ති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **අනාරොපිතෙති** කම්මවාචාය අනාරොපිතෙ, අප්පතිට්ඨාපිතෙති අත්ථො. **ගෙලඤ්ඤෙනාති** යෙන කථෙතුං න සක්කොති, මුඛෙ තාදිසෙන බ්‍යාධිනා. **සඞ්ඝස්ස භණ්ඩනාදීනි භවිස්සන්තීති** සඞ්ඝමජ්ඣෙ කථිතෙ තප්පච්චයා සඞ්ඝස්ස භණ්ඩනං වා කලහො වා විග්ගහො වා විවාදො වා සඞ්ඝභෙදො වා සඞ්ඝරාජි වා භවිස්සන්තීති ඉමිනා වා අධිප්පායෙන න කථෙන්තස්ස. එත්ථ ච **අධම්මෙනාති** අභූතෙන වත්ථුනා.

‘‘සමුට්ඨානාදීනි අදින්නාදානසදිසානී’’ති අවිසෙසං අතිදිසිත්වා විසෙසං දස්සෙතුං **‘‘ඉදං පනා’’**තිආදි වුත්තං. **සියා කිරියං** අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිචරන්තස්ස. **සියා අකිරියං** තුණ්හීභාවෙන විහෙසෙන්තස්ස.

අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. උජ්ඣාපනකසික්ඛාපදවණ්ණනා

යෙන වචනෙනාති ‘‘ඡන්දාය ඉත්ථන්නාමො ඉදං නාම කරොතී’’තිආදිකෙන යෙන වචනෙන. තෙනාහ **‘‘ඡන්දායා’’**තිආදි. තත්ථ **ඡන්දායාති** ඡන්දෙන පක්ඛපාතෙන. ‘‘අක්ඛරාය වාචෙතී’’තිආදීසු (පාචි. 46) විය ලිඞ්ගවිපල්ලාසො එස. **ඉදං නාම කරොතීති** අත්තනො සන්දිට්ඨසම්භත්තානං පණීතං සෙනාසනං වා පඤ්ඤපෙති, භත්තාදිකං වාති අධිප්පායො. **සෙනාසනපඤ්ඤාපකාදිභෙදන්ති** එත්ථ **ආදිසද්දෙන**

හත්තුද්දෙසකයාගුභාජකඵලභාජකාදීනං ගහණං. අනෙකත්ථත්තා ධාතූනං ඛෙ-සද්දො ඔලොකනත්ථොපි හොතීති ආහ **“අවඤ්ඤාය ඔලොකාපෙන්තී”**ති. චින්තනත්ථොයෙව වා ගහෙතබ්බොති ආහ **“ලාමකතො වා චින්තාපෙන්තී”**ති. **තථෙව වදන්තාති** ‘‘ඡන්දාය ඉත්ථන්නාමො ඉදං නාම කරොතී’’තිආදීනි වදන්තා. **වුත්තන්ති** පාළියං වුත්තං. **“ඛියානකෙ”**ති (පාචි. අට්ඨ. 105) අයමෙත්ථ අනුපඤ්ඤත්ති.

අසම්මතස්සාති සඞ්ඝෙන කම්මවාචාය අසම්මතස්ස. කෙවලං ‘‘තවෙසො භාරො’’ති සඞ්ඝෙන ආරොපිතභාරස්ස, භික්ඛූනං වා ඵාසුවිහාරත්ථාය සයමෙව භාරං වහන්තස්ස, යත්‍ර වා ද්වෙ තයො භික්ඛූ විහරන්ති, තත්‍ර තාදිසං කම්මං කරොන්තස්සාති අධිප්පායො. **යස්ස කස්සචීති** උපසම්පන්නස්ස වා අනුපසම්පන්නස්ස වා යස්ස කස්සචි. **අනුපසම්පන්නස්ස පන සම්මතස්ස වා අසම්මතස්ස වාති** එත්ථ පන (පාචි. අට්ඨ. 106) කිඤ්චාපි අනුපසම්පන්නස්ස තෙරස සම්මතියො දාතුං න වට්ටන්ති, තථාපි යො උපසම්පන්නකාලෙ ලද්ධසම්මුතිකො පච්ඡා අනුපසම්පන්නභාවෙ ඨිතො, තං සන්ධාය ‘‘සම්මතස්ස වා’’ති වුත්තං. යස්ස පන බ්‍යත්තස්ස සාමණෙරස්ස කෙවලං සඞ්ඝෙන වා සම්මතෙන වා භික්ඛුනා ‘‘ත්වං ඉදං කම්මං කරොහී’’ති භාරො කතො, තං සන්ධාය ‘‘අසම්මතස්ස වා’’ති වුත්තං. යස්මා උජ්ඣාපනඤ්ච ඛියනඤ්ච මුසාවාදවසෙන පවත්තං, තස්මා ආදිකම්මිකස්ස ඉමිනාව අනාපත්ති, මුසාවාදෙන පන ආපත්තියෙවාති ගහෙතබ්බං.

උජ්ඣාපනකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පඨමසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා

මඤ්චං වාති මසාරකො, බුන්දිකාබද්ධො, කුළීරපාදකො, ආහච්චපාදකොති ඉමෙසු චතූසු යං කඤ්චි මඤ්චං වා. **පීඨං වාති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **භිසිං වාති** උණ්ණභිසි, චොළභිසි, වාකභිසි, තිණභිසි, පණ්ණභිසීති ඉමාසු පඤ්චසු භිසීසු යං කඤ්චි භිසිං වා. තෙනාහ **“මඤ්චාදීසූ”**තිආදි. තත්ථ **“මඤ්චසඞ්ඛෙපෙනා”**ති ඉමිනා පීඨසඞ්ඛෙපං පටික්ඛිපති. **කප්පියචම්මෙනාති** මිගාජෙළකචම්මෙන. එත්ථ පන මිගචම්මෙ එණිමිගො, වාතමිගො, පසදමිගො, කුරුඞ්ගමිගො, මිගමාතුකො, රොහිතමිගොති එතෙසංයෙව චම්මානි වට්ටන්ති, අඤ්ඤෙසං පන –

> මක්කටො කාළසීහො ච, සරභො කදලීමිගො;
> යෙ ච වාළමිගා කෙචි, තෙසං චම්මං න වට්ටතීති. (මහාව. අට්ඨ. 259);

තත්ථ **වාළමිගාති** සීහබ්‍යග්ඝඅච්ඡතරච්ඡා. න කෙවලඤ්ච එතෙයෙව, යෙසං පන චම්මං වට්ටතීති වුත්තං, තෙ ඨපෙත්වා අවසෙසා අන්තමසො ගොමහිංසසසබිළාරාදයොපි සබ්බෙ ඉමස්මිං අත්ථෙ ‘‘වාළමිගා’’ත්වෙව වෙදිතබ්බා. එතෙසඤ්හි සබ්බෙසං චම්මං න වට්ටති. **තාලීසපත්තන්ති** සුද්ධං තමාලපත්තං, අඤ්ඤෙන මිස්සං පන වට්ටති. තිණවාකචොළෙසු අකප්පියං නාම නත්ථි. කිං පනෙත්ථ බිබ්බොහනෙ විය නිසීදිතුඤ්ච නිපජ්ජිතුඤ්ච න වට්ටතීති ආහ **“තත්ථා”**තිආදි. න කෙවලඤ්චෙදමෙවාති ආහ **“පමාණපරිච්ඡෙදොපි චෙත්ථ නත්ථී”**ති, ‘‘එත්තකමෙව කාතබ්බ’’න්ති භිසියා පමාණනියමොපි නත්ථීති අත්ථො. මඤ්චභිසිපීඨභිසිභූමත්ථරණභිසිචඞ්කමනභිසිපාදපුඤ්ඡනභිසීති එතාසං පන අනුරූපතො සල්ලක්ඛෙත්වා අත්තනො රුචිවසෙන පමාණං කාතබ්බං. **අන්තො සංවෙල්ලිත්වා බද්ධන්ති** යථා වෙමජ්ඣං සංඛිත්තං හොති, එවං මජ්ඣෙ සුට්ඨු වෙඨෙත්වා බද්ධං.

යෙ අට්ඨ මාසාති සම්බන්ධො. ‘‘අවස්සිකසඞ්කෙතා’’ති එතස්සෙව විවරණං **“වස්සානමාසාති එවං අපඤ්ඤාතා”**ති, අප්පතිතා අප්පසිද්ධාති අත්ථො. **“අසඤ්ඤිතා”**තිපි පාඨො, තත්ථ අවිඤ්ඤාතාති අත්ථො. **අට්ඨ මාසාති** චත්තාරො හෙමන්තිකා, චත්තාරො ගිම්හිකා මාසාති අට්ඨ මාසා. **ඔවස්සකමණ්ඩපෙති** සාඛාමණ්ඩපපදරමණ්ඩපානං යත්ථ කත්ථචි ඔවස්සකෙ මණ්ඩපෙ. **යත්ථාති** යෙසු ජනපදෙසු. **සබ්බත්ථාති** සබ්බෙසු ජනපදෙසු . **කාකාදීනං නිබද්ධවාසරුක්ඛමූලෙති** යත්ථ ධුවනිවාසෙන කාකා වා කුලාලා වා අඤ්ඤෙ වා සකුන්තා කුලාවකෙ කත්වා වසන්ති, තාදිසස්ස කාකාදීනං නිබද්ධවාසස්ස යස්ස කස්සචි රුක්ඛස්ස හෙට්ඨා. යත්ථ පන ගොචරප්පසුතා සකුන්තා විස්සමිත්වා ගච්ඡන්ති, තස්ස රුක්ඛස්ස මූලෙ නික්ඛිපිතුං වට්ටති. **“කදාචිපී”**ති ඉමිනා න කෙවලං වස්සිකසඞ්කෙතෙයෙවාති දස්සෙති. **යත්ථාති** යස්මිං පදෙසෙ. **යදාති** යස්මිං කාලෙ.

සොති යස්සත්ථාය සන්ථතො, සො. **පකතිසන්ථතෙති** පකතියාව සන්ථතෙ, යං නෙවත්තනා සන්ථතං, න පරෙන සන්ථරාපිතං, තස්මින්ති වුත්තං හොති. **ලජ්ජී හොතීති** ලජ්ජනසීලො හොති, පරික්ඛාරවිනාසනෙ භීතොති අත්ථො. තෙනාහ **“අත්තනො පලිබොධං විය මඤ්ඤති”**ති, ඉමිනා අලජ්ජිං ආපුච්ඡිත්වා ගන්තුං න වට්ටතීති දස්සෙති. **නිරපෙක්ඛොති** ‘‘ආගන්ත්වා උද්ධරිස්සාමී’’ති අපෙක්ඛාරහිතො, ඉමිනා සාපෙක්ඛො චෙ ගච්ඡති, අනාපත්තීති දස්සෙති. තෙනෙව හි අනාපත්තිවාරෙ ‘‘ඔතාපෙන්තො ගච්ඡති’’ති (පාචි. 113) වුත්තං. **අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තොති** තං මග්ගං අතික්කමිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තො. ලෙඩ්ඩුපාතූපචාරතො බහි ඨිතත්තා **“පාදුද්ධාරෙන කාරෙතබ්බො”**ති වුත්තං, අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තස්ස පඨමපාදුද්ධාරෙ දුක්කටං, දුතියපාදුද්ධාරෙ පාචිත්තියන්ති අත්ථො.

තිකපාචිත්තියං සඞ්ඝිකෙ සඞ්ඝිකසඤ්ඤිවෙමතිකපුග්ගලිකසඤ්ඤීනං වසෙන. ඉමිනාව නයෙන **තිකදුක්කටම්පි** වෙදිතබ්බං. **චිමිලිකාදීනං** අත්ථො දුතියසික්ඛාපදෙ දස්සිතොව. **පාදපුඤ්ඡනී** (පාචි. අට්ඨ. 112) නාම රජ්ජුකෙහි වා පිලොතිකාහි වා පාදපුඤ්ඡනත්ථං කතා. **ඵලකපීඨං** නාම ඵලකමයං පීඨං. න කෙවලං චිමිලිකාදීනියෙව අජ්ඣොකාසෙ ඨපෙත්වා ගච්ඡන්තස්ස දුක්කටන්ති ආහ **"යං වා පනා"**තිආදි. යං කිඤ්චි දාරුභණ්ඩං, යං කිඤ්චි මත්තිකාභණ්ඩන්ති සම්බන්ධො. **"අන්තමසො පත්තාධාරකම්පී"**ති ඉමිනා තාලවණ්ටබීජනිපත්තපානීයඋළුඞ්කපානීයසඞ්ඛාදීසු වත්තබ්බමෙව නත්ථීති දස්සෙති.

අරඤ්ඤෙ (පාචි. අට්ඨ. 110) පණ්ණකුටීසු වසන්තානං සීලසම්පදාය පසන්නචිත්තා මනුස්සා මඤ්චපීඨාදීනි දෙන්ති ''සඞ්ඝිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජථා''ති, තත්ථ කිං කාතබ්බන්ති ආහ **"ආරඤ්ඤකෙන පනා"**තිආදි. තත්ථ **අසති අනොවස්සකෙති** පබ්භාරාදිඅනොවස්සකට්ඨානෙ අසති. ඉදඤ්ච ලක්ඛණවචනං ''සභාගානං අභාවෙ''ති ච ඉච්ඡිතබ්බත්තා. ආරඤ්ඤකෙන හි භික්ඛුනා තත්ථ වසිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තෙන සාමන්තවිහාරෙ භික්ඛූනං පෙසෙත්වා ගන්තබ්බං. සභාගානං අභාවෙ අනොවස්සකෙ නික්ඛිපිත්වා ගන්තබ්බං. අනොවස්සකෙ අසති රුක්ඛෙ ලග්ගෙත්වා ගන්තබ්බං.

න කෙවලං ඉදංයෙව කත්වා ගන්තුං වට්ටතීති ආහ **"යථා වා"**තිආදි. **යථා වා උපචිකාහි න ඛජ්ජතීති** යථා ඨපිතෙ උපචිකාහි සෙනාසනං න ඛජ්ජති, එවං තථා පාසාණානං උපරි ඨපනං කත්වාති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – චතූසු (පාචි. අට්ඨ. 116) පාසාණෙසු මඤ්චං ඨපෙත්වා මඤ්චෙ අවසෙසමඤ්චපීඨානි ආරොපෙත්වා උපරි භිසිආදිකං රාසිං කත්වා දාරුභණ්ඩං මත්තිකාභණ්ඩං පටිසාමෙත්වා ගමිකවත්තං පූරෙත්වා ගන්තබ්බන්ති.

අබ්භොකාසිකෙනාපි ''අහං උක්කට්ඨඅබ්භොකාසිකො''ති චීවරකුටිම්පි අකත්වා අසමයෙ අජ්ඣොකාසෙ පඤ්ඤපෙත්වා නිසීදිතුං වා නිපජ්ජිතුං වා න වට්ටතීති දස්සෙන්තො ආහ **"අබ්භොකාසිකෙනා"**තිආදි. සචෙ පන චතුග්ගුණෙනපි චීවරෙන කතකුටි අතෙමෙන්තං රක්ඛිතුං නෙව සක්කොති, සත්තාහවද්දලිකාදීනි භවන්ති, භික්ඛුනො කායානුගතිකත්තා වට්ටති. රුක්ඛමූලිකස්සාපි එසෙව නයො.

යස්මිං විස්සාසග්ගාහො රුහති, තස්ස සන්තකං අත්තනො පුග්ගලිකමිව හොතීති ආහ **"විස්සාසිකපුග්ගලිකෙ"**ති. යස්මිං පන විස්සාසො න රුහති, තස්ස සන්තකෙ දුක්කටමෙව. **අමනුස්සොති** යක්ඛො වා පෙතො වා. **පලිබුද්ධං හොතීති** උපද්දුතං හොති.

පඨමසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. දුතියසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා

යං කිඤ්චි චම්මන්ති කප්පියාකප්පියං යං කිඤ්චි චම්මං. නනු ''න, භික්ඛවෙ, මහාචම්මානි ධාරෙතබ්බානි සීහචම්මං බ්‍යග්ඝචම්මං දීපිචම්මං, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (මහාව. 255) ඛන්ධකෙ සීහචම්මාදීනං පටික්ඛෙපො කතොති ආහ **"සීහචම්මාදීනඤ්හී"**තිආදි. **පරිහරණෙයෙව පටික්ඛෙපොති** අත්තනො සන්තකං කත්වා තං තං විහාරං හරිත්වා මඤ්චපීඨාදීසු අත්ථරිත්වා පරිභොගෙයෙව පටික්ඛෙපො, සෙනාසනසන්තකං කත්වා භූමත්ථරණවසෙන පන පරිභොගෙ නෙවත්ථි දොසො. තෙනාහ **"සෙනාසනපරිභොගෙ පන අකප්පියචම්මං නාම නත්ථී"**ති. පාවාරෙන්ති සඤ්ඡාදෙන්ති සරීරං එතෙනාති **පාවාරො. කොජවොති** උද්දලොමිඑකන්තලොමිආදිකොජවත්ථරණං. **සෙසන්ති** භිසි නිසීදනං තිණසන්ථාරො පණ්ණසන්ථාරොති අවසිට්ඨං සෙනාසනං. තත්ථ **භිසීති** මඤ්චකභිසි වා පීඨකභිසි වා. **නිසීදනන්ති** සදසං වෙදිතබ්බං. **තිණසන්ථාරොති** යෙසං කෙසඤ්චි තිණානං සන්ථාරො. එස නයො **පණ්ණසන්ථාරෙ**. එත්ථ ච **භිසි** හෙට්ඨා වුත්තත්තා පාකටා. **නිසීදනං** නිසීදනසික්ඛාපදෙනෙව (පාචි. 531 ආදයො) පාකටං. **තිණසන්ථාරපණ්ණසන්ථාරානි** පන ලොකපසිද්ධානියෙව. තෙනෙවාහ **"පාකටමෙවා"**ති.

නෙව උද්ධරෙය්‍ය, න උද්ධරාපෙය්‍යාති අත්තනා වා උද්ධරිත්වා පතිරූපෙ ඨානෙ න ඨපෙය්‍ය, පරෙන වා තථා න කාරෙය්‍ය. තෙනාහ **"යථා ඨපිත"**න්තිආදි. තං ඨපෙන්තෙන ච ''චතූසු පාසාණෙසූ''තිආදිනා (පාචි. අට්ඨ. 116) පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව අන්තොගෙහෙ අනොවස්සකෙ නික්ඛිපිතබ්බං. සචෙ පන සෙනාසනං ඔවස්සති, ඡදනත්ථඤ්ච තිණං වා ඉට්ඨකා වා ආනීතා හොන්ති. සචෙ උස්සහති, ඡාදෙතබ්බං. නො චෙ සක්කොති, යො ඔකාසො අනොවස්සකො, තත්ථ නික්ඛිපිතබ්බං. සචෙ සබ්බම්පි ඔවස්සති, උස්සහන්තෙන අන්තොගාමෙ උපාසකානං ඝරෙ ඨපෙතබ්බං. සචෙ තෙපි ''සඞ්ඝිකං නාම, භන්තෙ, භාරියං, අග්ගිදාහාදීනං භායාමා''ති න සම්පටිච්ඡන්ති, අජ්ඣොකාසෙ පාසාණානං උපරි මඤ්චං ඨපෙත්වා සෙසං පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව නික්ඛිපිත්වා තිණෙහි ච පණ්ණෙහි ච පටිච්ඡාදෙතබ්බං. යඤ්හි තත්ථ අඞ්ගමත්තම්පි අවසිස්සති, තං අඤ්ඤෙසං තත්ථ ආගතානං භික්ඛූනං උපකාරං භවිස්සතීති. **උපචාරන්ති** සබ්බපච්ඡිමසෙනාසනතො ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතා.

අයමෙත්ථ ආපුච්ඡිතබ්බානාපුච්ඡිතබ්බවිනිච්ඡයො – (පාචි. අට්ඨ. 118) යා තාව භූමියං දීඝසාලා වා පණ්ණසාලා වා හොති, යං වා රුක්ඛත්ථම්භෙසු කතගෙහං උපචිකානං උට්ඨානට්ඨානං හොති, තතො පක්කමන්තෙන

ආපුච්ඡිත්වාව පක්කමිතබ්බං. තස්මිඤ්හි කතිපයානි දිවසානි අජග්ගියමානෙ වම්මිකාව සන්තිට්ඨන්ති. යං පන පාසාණපිට්ඨියං වා පාසාණත්ථම්භෙසු වා කතසෙනාසනං සිලුච්චයලෙණං වා සුධාලිත්තසෙනාසනං වා, යත්ථ උපචිකාසඞ්කා නත්ථි, තතො පක්කමන්තස්ස ආපුච්ඡිත්වාපි අනාපුච්ඡිත්වාපි ගන්තුං වට්ටති. තෙනාහ **"යත්ථ පනා"**තිආදි. සචෙ තාදිසෙපි සෙනාසනෙ එකෙන පස්සෙන උපචිකා ආරොහන්ති, ආපුච්ඡිත්වාව ගන්තබ්බං. **ආපුච්ඡනං පන වත්තන්ති** ආපුච්ඡනං ගමිකවත්තං. ඉදඤ්ච ඉතිකත්තබ්බතාදස්සනත්ථං වුත්තං, න පන වත්තභෙදදුක්කටන්ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.118) දස්සනත්ථං. කෙචි පන ''දුක්කටන්ති දස්සනත්ථ''න්ති වදන්ති, තං න යුජ්ජති **වත්තක්ඛන්ධකට්ඨකථාය** ''යං පාසාණපිට්ඨියං වා පාසාණත්ථම්භෙසු වා කතසෙනාසනං, යත්ථ උපචිකානාරොහන්ති, තං අනාපුච්ඡන්තස්සාපි අනාපත්තී''ති (චූළව. අට්ඨ. 360) වුත්තත්තා. ආපුච්ඡන්තෙන පන භික්ඛුම්හි (පාචි. අට්ඨ. 116) සති භික්ඛු ආපුච්ඡිතබ්බො, තස්මිං අසති සාමණෙරො, තස්මිං අසති ආරාමිකො, තස්මිම්පි අසති යෙන විහාරො කාරාපිතො, සො විහාරසාමිකො, තස්ස වා කුලෙ යො කොචි ආපුච්ඡිතබ්බො.

"උපචාරෙ"ති එතස්සෙව විවරණං **"බහි ආසන්නෙ"**ති, විහාරස්ස බහි ආසන්නට්ඨානෙති අත්ථො. **උපට්ඨානසාලාය වා**ති භොජනසාලායං වා. **දුක්කටමෙවා**ති වුත්තප්පකාරඤ්හි දසවිධං සෙය්‍යං අන්තොගබ්භාදිම්හි ගුත්තට්ඨානෙ පඤ්ඤපෙත්වා ගච්ඡන්තස්ස යස්මා සෙය්‍යාපි සෙනාසනම්පි උපචිකාහි පලුජ්ජති, වම්මිකරාසියෙව හොති, තස්මා පාචිත්තියං වුත්තං. බහි පන උපට්ඨානසාලාදීසු පඤ්ඤපෙත්වා ගච්ඡන්තස්ස සෙය්‍යාමත්තමෙව නස්සෙය්‍ය ඨානස්ස අගුත්තතාය, න සෙනාසනං, තස්මා එත්ථ දුක්කටං වුත්තං. මඤ්චපීඨං පන යස්මා න සක්කා සහසා උපචිකාහි ඛායිතුං, තස්මා තං විහාරෙපි සන්ථරිත්වා ගච්ඡන්තස්ස දුක්කටං වුත්තං. විහාරූපචාරෙ පන තං විහාරචාරිකං ආහිණ්ඩන්තා දිස්වාව පටිසාමෙන්ති.

උද්ධරණානි කත්වාති එත්ථ උද්ධරිත්වා ගච්ඡන්තෙන මඤ්චපීඨකවානං සබ්බං අපනෙත්වා (පාචි. අට්ඨ. 118) සංහරිත්වා චීවරවංසෙ ලග්ගෙත්වා ගන්තබ්බං. පච්ඡා ආගන්ත්වා වසනකභික්ඛුනාපි පුන මඤ්චපීඨං වා පඤ්ඤපෙත්වා සයිත්වා ගච්ඡන්තෙන තථෙව කාතබ්බං. අන්තොකුට්ටතො සෙය්‍යං බහිකුට්ටෙ පඤ්ඤපෙත්වා වසන්තෙන ගමනකාලෙ පුන ගහිතට්ඨානෙයෙව පටිසාමෙතබ්බං. උපරිපාසාදතො ඔරොපෙත්වා හෙට්ඨාපාසාදෙ වසන්තස්සාපි එසෙව නයො. රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානෙසු මඤ්චපීඨං පඤ්ඤපෙත්වාපි ගමනකාලෙ පුන ගහිතට්ඨානෙයෙව ඨපෙතබ්බං. උද්ධරාපෙත්වා ගමනෙපි එසෙව නයො. ආපුච්ඡිත්වා ගච්ඡන්තෙන පන ''භික්ඛුම්හි සති භික්ඛු ආපුච්ඡිතබ්බො''තිආදිනා (පාචි. අට්ඨ. 116) හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව ආපුච්ඡිත්වා ගන්තබ්බං.

දුතියසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අනුපඛජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

''ජාන''න්ති වුත්තෙ ''අනුට්ඨාපනීයො 'අය'න්ති ජානන්තො''ති අයං විසෙසො කුතො ලබ්භතීති ආහ **"තෙනෙවස්සා"**තිආදි. නනු පදභාජනෙපි වුඩ්ඪභාවාදිජානනමෙව වුත්තං, න තු අනුට්ඨාපනීයභාවන්ති අනුයොගං සන්ධායාහ **"වුඩ්ඪො හී"**තිආදි. **බහූපකාරතන්ති** ''භණ්ඩාගාරිකත්තාදිබහුඋපකාරභාවං''. න කෙවලං ඉදමෙවාති ආහ **"ගුණවිසිට්ඨතඤ්චා"**තිආදි, තෙන බහූපකාරත්තෙපි ගුණවිසිට්ඨත්තාභාවෙ, ගුණවිසිට්ඨත්තෙපි බහූපකාරත්තාභාවෙ දාතුං න වට්ටතීති දස්සෙති. ''භණ්ඩාගාරිකස්ස බහූපකාරතං, ධම්මකථිකාදීනං ගුණවිසිට්ඨතඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්වා''ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.119-121) කෙචි. **ධුවවාසත්ථායා**ති නිච්චවාසත්ථාය. **සම්මන්නිත්වා**ති අපලොකනෙන කම්මෙන සම්මන්නිත්වා. කාමඤ්චෙත්ථ ගිලානස්සාපි සඞ්ඝොයෙව අනුච්ඡවිකං සෙනාසනං දෙති, ගිලානො පන අපලොකෙත්වා සඞ්ඝෙන අදින්නසෙනාසනොපි න පීළෙතබ්බො අනුකම්පිතබ්බොති දස්සෙතුං විසුං වුත්තො.

සමන්තා දියඩ්ඪො හත්ථොති මජ්ඣෙ පඤ්ඤත්තං මඤ්චපීඨං සන්ධාය වුත්තං. එකපස්සෙන චෙ පහොනකදිසා දිස්සති, තතො ගහෙතබ්බං. **පාදධොවනපාසාණතොති** ද්වාරෙ නික්ඛිත්තපාදධොවනපාසාණතො. **නිසීදන්තස්ස වා නිපජ්ජන්තස්ස වා පාචිත්තියන්ති** එත්ථ නිසීදනමත්තෙන, නිපජ්ජනමත්තෙනෙව වා පාචිත්තියං. **පුනප්පුනං කරොන්තස්සාති** උට්ඨායුට්ඨාය නිසීදතො වා නිපජ්ජතො වා.

සඞ්ඝිකෙ සඞ්ඝිකසඤ්ඤිවෙමතිකපුග්ගලිකසඤ්ඤීනං වසෙන **තිකපාචිත්තියං** වෙදිතබ්බං. **තිකදුක්කටං** පන පුග්ගලිකෙ සඞ්ඝිකසඤ්ඤිවෙමතිකඅඤ්ඤපුග්ගලිකසඤ්ඤීනං වසෙන. **විහාරස්ස උපචාරෙති** තස්ස බහි ආසන්නප්පදෙසෙ.

අනුපඛජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නික්කඩ්ඪනසික්ඛාපදවණ්ණනා

අනෙකකොට්ඨකානීති අනෙකද්වාරකොට්ඨකානි. ''නික්ඛමාති වචනං සුත්වා අත්තනො රුචියා චෙ නික්ඛමති, අනාපත්තී''ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 126) වදන්ති.

තස්ස පරික්ඛාරනික්කඩ්ඪනෙති තස්ස සන්තකං යං කිඤ්චි පත්තචීවරපරිස්සාවනධම්මකරණමඤ්චපීඨභිසිබිබ්බොහනාදිභෙදං අන්තමසො රජනඡල්ලිපි අත්ථි, තස්ස පරික්ඛාරස්ස නික්කඩ්ඪනෙ. **තඤ්චාති** දුක්කටං පරාමසති. **නික්කඩ්ඪාපනෙපි** එසෙව නයො. ගාළ්හං බන්ධිත්වා ඨපිතෙසු පන එකාව ආපත්ති.

භණ්ඩනකාරකකලහකාරකමෙව සකලසඞ්ඝාරාමතො නික්කඩ්ඪිතුං ලභති. සො හි පක්ඛං ලභිත්වා සඞ්ඝම්පි භින්දෙය්‍ය. අලජ්ජිආදයො පන අත්තනො වසනට්ඨානතොයෙව නික්කඩ්ඪිතබ්බා. සකලසඞ්ඝාරාමතො නික්කඩ්ඪිතුං න වට්ටති. තෙනාහ **"සකලසඞ්ඝාරාමතොපී"**තිආදි.

නික්කඩ්ඪනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. වෙහාසකුටිසික්ඛාපදවණ්ණනා

උපරිවෙහාසකුටියාති උපරිමතලෙ අසන්ථතපදරාය කුටියා. තෙනාහ **"උපරි අච්ඡන්නතලායා"**තිආදි. යා හි කාචි උපරි අච්ඡන්නතලා ද්විභූමිකකුටිකා වා තිභූමිකාදිකුටිකා වා, සා "වෙහාසකුටී"ති වුච්චති. ඉදඤ්හි වෙහාසකුටිලක්ඛණං. යදි එවං කස්මා පදභාජනෙ "මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස අසීසඝට්ටා"ති (පාචි. 131) වුත්තන්ති ආහ **"පදභාජනෙ පනා"**තිආදි. **ඉධ අධිප්පෙතං කුටිං දස්සෙතුන්ති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ අධිප්පෙතං වෙහාසකුටිං දස්සෙතුං. **මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්සාති** පමාණමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස. සබ්බහෙට්ඨිමාහි තුලාහි සීසං න ඝට්ටෙතීති **අසීසඝට්ටා. අඞ්ගෙ විජ්ඣිත්වාති** අටනියො විජ්ඣිත්වා. **පවෙසිතපාදකන්ති** පවෙසිතපාදසිඛං. **තස්මාති** "භූමත්ථෙ වා"තිආදිනා වුත්තමෙවත්ථං කාරණභාවෙන පච්චාමසති. යස්මා ආහච්චපාදකාදීසු යථාවුත්තො අත්ථො හොති, තස්මාති වුත්තං හොති.

සහසාති අභිභවිත්වා අජ්ඣොත්ථරිත්වා. **අවෙහාසකුටිකායාති** භූමියං කතපණ්ණසාලාදීසු, තත්ථ අනාපත්ති. න හි සක්කා තත්ථ පරස්ස පීළා කාතුං. **සීසඝට්ටායාති** යා සීසං ඝට්ටා හොති, තත්ථාපි අනාපත්ති. න හි සක්කා තත්ථ හෙට්ඨාපාසාදෙ අනොණතෙන විචරිතුං, තස්මා අසඤ්චරණට්ඨානත්තා පරපීළා න භවිස්සති. **උපරිතලං වා පදරසඤ්චිතන්ති** උපරිමතලං දාරුඵලකෙහි ඝනසන්ථතං. **කිඤ්චි ගණ්හාති වාති** උපරි නාගදන්තකාදීසු ලග්ගිතං චීවරාදිං යං කිඤ්චි ගණ්හාති වා. **ලග්ගති වාති** එත්ථාපි එසෙව නයො. පටිපක්ඛභූතා ආණි **පටාණි.** යස්සා දින්නාය නිසීදන්තෙපි පාදා න නිපතන්ති, එවංභූතා ආණි මඤ්චපීඨානං පාදසිඛාසු දින්නා හොතීති අත්ථො. තෙනාහ **"පාදසීසාන"**න්තිආදි.

වෙහාසකුටිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. මහල්ලකවිහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

පිට්ඨසඞ්ඝාටස්සාති ද්වාරබන්ධස්ස. **සාමන්තා අඩ්ඪතෙය්‍යහත්ථො පදෙසොති** යස්ස (පාචි. අට්ඨ. 135) වෙමජ්ඣෙ ද්වාරං හොති, උපරිභාගෙ ච උච්චා භිත්ති, තස්ස තීසු දිසාසු සාමන්තා අඩ්ඪතෙය්‍යහත්ථො පදෙසො. ඛුද්දකස්ස පන විහාරස්ස ද්වීසු දිසාසු. තත්‍රාපි යං භිත්තිං විවරියමානං කවාටං ආහනති, සා අපරිපුණ්ණූපචාරාපි හොති. සචෙ පන ද්වාරස්ස අධොභාගෙපි ලෙපොකාසො අත්ථි, තම්පි ලිම්පිතුං වට්ටති. **අග්ගළට්ඨපනායාති** එත්ථ අග්ගළසද්දෙන තංසම්බන්ධතො ද්වාරඵලකසහිතං ද්වාරබන්ධනං අධිප්පෙතං. තෙනාහ **"සකවාටකස්සා"**තිආදි. **"නිච්චලභාවත්ථායා"**ති ඉමිනා තඤ්ච ඛො ඨපනං ඉධ නිච්චලභාවෙනාති දස්සෙති. කො පනෙත්ථ අධිප්පායොති ආහ **"කවාටඤ්හී"**තිආදි. **කම්පතීති** චලති. **යාව ද්වාරකොසා අග්ගළට්ඨපනාය පුනප්පුනං ලිම්පිතබ්බො වා ලෙපාපෙතබ්බො වාති** අග්ගළට්ඨපනත්ථාය යාව ද්වාරකොසා පුනප්පුනං අත්තනා ලිම්පිතබ්බො වා, පරෙහි ලෙපාපෙතබ්බො වාති අත්ථො.

නනු චායමත්ථො නෙව මාතිකායං, න පදභාජනෙ වුත්තො, අථ කුතො දට්ඨබ්බොති ආහ **"තත්ථා"**තිආදි. **කිඤ්චාපීති** යදිපි. **අට්ඨුප්පත්තියන්ති** සික්ඛාපදස්ස නිදානෙ. **අධිකාරතොති** අනුවත්තනතො. ආලොකං සන්ධෙති පිධෙතීති **ආලොකසන්ධි.** තෙනාහ **"ආලොකසන්ධීති වාතපානකවාටකා වුච්චන්තී"**ති. තත්ථ **වාතපානකවාටකාති** වාතපානඵලකා. අනුඤ්ඤාතප්පදෙසතො පන අඤ්ඤත්ථ පුනප්පුනං විලිම්පිතුං වා විලිම්පාපෙතුං වා න වට්ටති. "මත්තිකාය කත්තබ්බකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා පුන චතුත්ථලෙපෙ දින්නෙ පාචිත්තිය"න්ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.135) කෙචි. "පුනප්පුනං ලෙපදානස්ස වුත්තප්පමාණතො අඤ්ඤත්ථ පටික්ඛිත්තමත්තං ඨපෙත්වා පාචිත්තියස්ස අවුත්තත්තා දුක්කට"න්ති අපරෙ.

අධිට්ඨාතබ්බන්ති සංවිධාතබ්බං. **අප්පහරිතෙති** එත්ථ අප්පසද්දො "අප්පිච්ඡො"තිආදීසු (ම. නි. 1.252, 336; සං. නි. 2.148) විය අභාවත්ථොති ආහ **"අහරිතෙ"**ති. සාලිවීහිආදි (සාරත්ථ. ටී. 2.30) **පුබ්බණ්ණං** "පුරක්ඛතං සස්සඵල"න්ති කත්වා, තබ්බිපරියායතො මුග්ගමාසාදි **අපරණ්ණං. වුත්තන්ති** වපිතං. **"තස්මිං ඨත්වා අධිට්ඨහන්තො දුක්කටං ආපජ්ජතී"**ති ඉමිනා යස්මිං පදෙසෙ සමන්තා වුත්තප්පමාණෙ පරිච්ඡෙදෙ පුබ්බණ්ණාදීනි න සන්ති, තත්ථ

විහාරො කාරෙතබ්බො. යත්ථ පන සන්ති, තත්ථ කාරාපෙතුං න වට්ටතීති දස්සෙති. **තථෙවාති** මුඛවට්ටිඅන්තෙන. **තස්මිං ඨාතබ්බං** පතන්තස්ස විහාරස්ස අපතනොකාසත්තා, තස්ස භික්ඛුනො උපරි න පතෙය්‍යාති අධිප්පායො. යථාපරිච්ඡින්නස්ස පන ඔකාසස්ස අබ්භන්තරං විහාරස්ස පතන්තස්ස ඔකාසො හොතීති අප්පහරිතෙපි තස්මිං ඨත්වා අධිට්ඨාතුං න ලභති. තෙනාහ **“තස්ස අන්තො අහරිතෙපි ඨාතුං න ලභතී”**ති.

තතො චෙ උත්තරින්ති තිණ්ණං මග්ගානං වා පරියායානං වා උපරි චතුත්ථෙ මග්ගෙ වා පරියායෙ වාති අත්ථො. තෙනාහ **“මග්ගෙන ඡාදියමානෙ”**තිආදි. තත්ථ **මග්ගෙන ඡාදියමානෙති** අපරික්ඛිපිත්වා උජුකමෙව ඡාදියමානෙ. **පරියායෙනාති** පරික්ඛෙපෙන. තත්ථ මග්ගෙන ඡාදනං ඉට්ඨකසිලාසුධාහි ලබ්භති, පරියායෙන ඡාදනං තිණපණ්ණෙහීති ආහ **“ඉට්ඨකසිලාසුධාහී”**තිආදි. තස්මා යථා ඉච්ඡති, තථා ද්වෙ මග්ගෙ වා ද්වෙ පරියායෙ වා අධිට්ඨහිත්වා තතියං මග්ගං වා පරියායං වා ‘‘එවං ඡාදෙහී’’ති ආණාපෙත්වා පක්කමිතබ්බං. සචෙ න පක්කමති, තුණ්හීභාවෙන ඨාතබ්බං. සබ්බම්පි චෙතං ඡදනං ඡදනූපරි වෙදිතබ්බං. උපරූපරිඡන්නො හි විහාරො චිරං අනොවස්සකො හොතීති මඤ්ඤමානා එවං ඡාදෙන්ති. **තිණමුට්ඨිගණනායාති** තිණකරළගණනාය.

තිකපාචිත්තියන්ති අතිරෙකද්වත්තිපරියායෙ අතිරෙකසඤ්ඤිවෙමතිකඌනකසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. **සෙතවණ්ණාදිකරණෙති** සෙතවණ්ණකාළවණ්ණගෙරුකපරිකම්මමාලාකම්මලතාකම්මමකරදන්තකපඤ්චපටිකානං කරණෙ. **ලෙණගුහාතිණකුටිකාදීසූති** එත්ථ **ලෙණන්ති** ද්වාරබද්ධං. **ගුහාති** කෙවලා පබ්බතගුහා. **තිණකුටිකා** පාකටා එව.

මහල්ලකවිහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා

එකස්මිං ඝටෙ එකාව ආපත්තීති එකස්මිං උදකඝටෙ එකාව ආපත්ති. එස නයො සබ්බභාජනෙසු . **විච්ඡින්දන්තස්සාති** ධාරං විච්ඡින්දන්තස්ස. **එකෙකං පක්ඛිපන්තස්සාති** එකෙකං තිණං වා පණ්ණං වා මත්තිකං වා අඤ්ඤං වා කට්ඨගොමයාදිං පක්ඛිපන්තස්ස. **පරියාදානන්ති** ඛයං.

‘‘පදීපෙ (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.140) පතිත්වා පටඞ්ගාදිපාණකා මරිස්සන්තී’’ති ජානන්තස්සාපි කුසලචිත්තෙන පදීපුජ්ජලනං විය ‘‘සිඤ්චනෙන පාණකා මරිස්සන්තී’’ති පුබ්බභාගෙ ජානන්තස්සාපි ‘‘ඉදං ජලං සිඤ්චාමී’’ති සිඤ්චන්තස්ස වධකචිත්තං න හොතීති ආහ **“විනා වධකචෙතනාය”**තිආදි. එවඤ්ච කත්වා **“පණ්ණත්තිවජ්ජ”**න්ති ඉදම්පි සමත්ථිතං හොති. **තිචිත්තන්ති** කුසලාකුසලාබ්‍යාකතවසෙන තිචිත්තං. තථා හි පණ්ණත්තිං මද්දිත්වා සිඤ්චන්තස්ස වා සිඤ්චාපෙන්තස්ස වා අකුසලචිත්තෙන හොති, ‘‘ආසනං ධොවිස්සාමී’’ති චිත්තෙන ධොවනත්ථං සිඤ්චන්තස්ස වා සිඤ්චාපෙන්තස්ස වා කුසලචිත්තෙන හොති, පණ්ණත්තිං අජානතා අරහතා සිඤ්චනාදිකරණෙ අබ්‍යාකතචිත්තෙන හොතීති කුසලාකුසලාබ්‍යාකතචිත්තවසෙන තිචිත්තං හොති.

සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භූතගාමවග්ගො දුතියො.

3. ඔවාදවග්ගො

1. ඔවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා

අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතස්සාති ‘‘සීලවා හොතී’’තිආදීහි (පාචි. 147) අට්ඨහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතස්ස. **අනුඤ්ඤාතාති** ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස නිදානෙ අනුඤ්ඤාතා . **“වස්සසතූපසම්පන්නාය”**තිආදි වක්ඛමානඅට්ඨගරුධම්මදස්සනං. තත්ථ **සාමීචිකම්මන්ති** මග්ගසම්පදානබීජනපානීයාපුච්ඡනාදිකං අනුච්ඡවිකං වත්තං. **ආදිසද්දෙන** –

> ‘‘න භික්ඛුනියා අභික්ඛුකෙ ආවාසෙ වස්සං වසිතබ්බං, අන්වද්ධමාසං භික්ඛුනියා භික්ඛුසඞ්ඝතො ද්වෙ ධම්මා පච්චාසීසිතබ්බා උපොසථපුච්ඡකඤ්ච ඔවාදූපසඞ්කමනඤ්ච, වස්සංවුට්ඨාය භික්ඛුනියා උභතොසඞ්ඝෙ තීහි ඨානෙහි පවාරෙතබ්බං දිට්ඨෙන වා සුතෙන වා පරිසඞ්කාය වා, ගරුධම්මං අජ්ඣාපන්නාය භික්ඛුනියා උභතොසඞ්ඝෙ පක්ඛමානත්තං චරිතබ්බං, ද්වෙ වස්සානි ඡසු ධම්මෙසු සික්ඛිතසික්ඛාය සික්ඛමානාය උභතොසඞ්ඝෙ උපසම්පදා පරියෙසිතබ්බා, න භික්ඛුනියා කෙනචි පරියායෙන භික්ඛු අක්කොසිතබ්බො පරිභාසිතබ්බො, අජ්ජතග්ගෙ ඔවටො භික්ඛුනීනං භික්ඛූසු වචනපථො, අනොවටො භික්ඛූනං භික්ඛුනීසු වචනපථො’’ති (චූළව. 403; අ. නි. 8.51) –

ඉමෙ සත්ත ධම්මෙ සඞ්ගණ්හාති. **ගරුධම්මෙති** ගරුකෙ ධම්මෙ. තෙ හි ගාරවං කත්වා භික්ඛුනීහි සම්පටිච්ඡිතබ්බත්තා ‘‘ගරුධම්මා’’ති වුච්චන්ති.

අඤ්ඤෙන වා ධම්මෙනාති ඨපෙත්වා අට්ඨ ගරුධම්මෙ අඤ්ඤෙන යෙන කෙනචි ධම්මෙන. **භික්ඛුනීසු උපසම්පන්නමත්තං වා ඔවදතොති** භික්ඛුනීසු උපසම්පන්නමත්තං ගරුධම්මෙන ඔවදතො වා. භික්ඛූනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය යථාවත්ථුකමෙව. **‘‘අධම්මකම්මෙ’’**තිආදීසු භික්ඛුනොවාදසම්මුතිකම්මං ‘‘කම්ම’’න්ති වෙදිතබ්බන්ති ආහ **‘‘සම්මතස්සාපී’’**තිආදි. **වග්ගෙ භික්ඛුනිසඞ්ඝෙ ඔවදතො තිකපාචිත්තිය**න්ති වග්ගෙ භික්ඛුනිසඞ්ඝෙ ඔවදතො වග්ගසඤ්ඤිවෙමතිකසමග්ගසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. **තථා වෙමතිකස්ස චාති** අධම්මකම්මෙ වෙමතිකස්ස ච වග්ගෙ භික්ඛුනිසඞ්ඝෙ ඔවදතො තිකපාචිත්තියන්ති අත්ථො. එස නයො **ධම්මකම්මසඤ්ඤිනො චාති** එත්ථාපි. යථා ච වග්ගෙ භික්ඛුනිසඞ්ඝෙ ඔවදතො නව පාචිත්තියානි, එවං අධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤිනො සමග්ගෙ භික්ඛුනිසඞ්ඝෙ ඔවදතො තස්මිං සඞ්ඝෙ වග්ගසඤ්ඤිවෙමතිකසමග්ගසඤ්ඤීනං වසෙන තිකපාචිත්තියං, තථා වෙමතිකස්ස ච ධම්මකම්මසඤ්ඤිනො චාති නව පාචිත්තියානි. තෙනාහ **‘‘සමග්ගෙපි භික්ඛුනිසඞ්ඝෙ නවා’’**තිආදි. ධම්මකම්මෙ පන අධම්මකම්මසඤ්ඤිනො වග්ගං භික්ඛුනිසඞ්ඝං ඔවදතො තිකදුක්කටං, තථා වෙමතිකස්ස, ධම්මකම්මසඤ්ඤිනො චාති නව දුක්කටානි. සමග්ගං පන භික්ඛුනිසඞ්ඝං ඔවදතො අට්ඨාති සත්තරස දුක්කටානි. තෙනාහ **‘‘සචෙ පනා’’**තිආදි. **අඤ්ඤං ධම්මන්ති** අඤ්ඤං සුත්තන්තං වා අභිධම්මං වා. ‘‘සමග්ගාම්හායයා’’ති වචනෙන හි ඔවාදං පච්චාසීසන්ති. තස්මා ඨපෙත්වා ඔවාදං අඤ්ඤං ධම්මං භණන්තස්ස දුක්කටං. **ඔවාදඤ්ච අනියාතෙත්වාති** ‘‘එසො භගිනි ඔවාදො’’ති අවත්වා. **පරිපුච්ඡං දෙතීති** තස්සායෙව පගුණාය ගරුධම්මපාළියා අත්ථං භණති. **ඔසාරෙතීති** උච්චාරෙති, කථෙතීති අත්ථො. **ඔසාරෙතීති** අට්ඨගරුධම්මපාළිං වදති. **පඤ්හං පුට්ඨොති** ගරුධම්මනිස්සිතං වා ඛන්ධාදිනිස්සිතං වා පඤ්හං භික්ඛුනියා පුට්ඨො.

ඔවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අත්ථඞ්ගතසික්ඛාපදවණ්ණනා

එකතොඋපසම්පන්නන්ති භික්ඛුනිසඞ්ඝෙ උපසම්පන්නමත්තං. ඉතො පරම්පි ච යත්ථ යත්ථ ‘‘එකතොඋපසම්පන්න’’න්ති වුච්චති, සබ්බත්ථ අයමෙව අත්ථො දට්ඨබ්බො.

අත්ථඞ්ගතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. භික්ඛුනුපස්සයසික්ඛාපදවණ්ණනා

සංවාසායාති උපොසථාදිඅත්ථං. **ඉතරන්ති** උභතොසඞ්ඝෙ උපසම්පන්නං.

භික්ඛුනුපස්සයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ආමිසසික්ඛාපදවණ්ණනා

තණ්හාදිට්ඨීහි ආමසිතබ්බතො **ආමිසං,** චීවරාදි, ආමිසමෙව හෙතු **ආමිසහෙතු**. තෙනාහ **‘‘චීවරාදීනං අඤ්ඤතරහෙතූ’’**ති. **ආදි**සද්දෙන පිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයසක්කාරගරුකාරමානනවන්දනපූජනානං ගහණං. **අවණ්ණකාමතායාති** අයසකාමතායෙව.

ධම්මකම්මෙතිආදීසු භික්ඛුනොවාදසම්මුතිකම්මං ‘‘කම්ම’’න්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ **තිකපාචිත්තියන්ති** ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤිවෙමතිකඅධම්මකම්මසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. තථෙව **අධම්මකම්මෙ තිකදුක්කටං** වෙදිතබ්බං. **අසම්මතන්ති** සම්මතෙන වා සඞ්ඝෙන වා භාරං කත්වා ඨපිතං උපසම්පන්නං. නනු ඔවාදසම්මුති උපසම්පන්නස්සෙව දීයති, න සාමණෙරස්සාති ආහ **‘‘තත්ථා’’**තිආදි. සම්මතෙන වා සඞ්ඝෙන වා ඨපිතො පන බහුස්සුතො සාමණෙරො ‘‘අසම්මතො’’ති වෙදිතබ්බො. **පකතියා චීවරාදිහෙතු ඔවදන්තං පන එවං භණන්තස්සාති** පකතියා චීවරාදිහෙතු ඔවදන්තං ‘‘එස චීවරාදිහෙතු ඔවදතී’’ති සඤ්ඤාය එවං භණන්තස්ස. ‘‘න චීවරාදිහෙතු ඔවදතී’’ති සඤ්ඤාය පන එවං භණන්තස්ස දුක්කටං. **අනාමිසන්තරතාති** ආමිසචිත්තාභාවො, ‘‘ආමිසහෙතු ඔවදිස්සාමී’’ති එවං පවත්තඅජ්ඣාසයාභාවොති අත්ථො. චිත්තපරියායො හෙත්ථ **අන්තර**සද්දො ‘‘යස්සන්තරතො න සන්ති කොපා’’තිආදීසු (උදා. 20) විය.

ආමිසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චීවරදානසික්ඛාපදවණ්ණනා

පඤ්චමසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

චීවරදානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. චීවරසිබ්බනසික්ඛාපදවණ්ණනා

සූචිං පවෙසෙත්වා පවෙසෙත්වා නීහරණෙති ආරාපථෙ ආරාපථෙ පාචිත්තියං. ‘‘සිබ්බිස්සාමී’’ති පන විචාරෙන්තස්ස, ඡින්දන්තස්සාපි දුක්කටං. **සතක්ඛත්තුම්පි විජ්ඣිත්වා සකිං නීහරන්තස්සා**ති සකලසූචිං අනීහරන්තො දීඝසුත්තප්පවෙසනත්ථං සතක්ඛත්තුම්පි විජ්ඣිත්වා සකිං නීහරන්තස්ස. **‘‘සිබ්බා’’ති වුත්තො**ති සකිං ‘‘චීවරං සිබ්බා’’ති වුත්තො. **නිට්ඨාපෙතී**ති සබ්බං සූචිකම්මං පරියොසාපෙති. **තස්ස ආරාපථෙ ආරාපථෙ පාචිත්තිය**න්ති ආණත්තස්ස සූචිං පවෙසෙත්වා පවෙසෙත්වා නීහරණෙ එකමෙකං පාචිත්තියං.

උදායිත්ථෙරන්ති ලාළුදායිත්ථෙරං. **වුත්තලක්ඛණං සිබ්බනං වා සිබ්බාපනං වා**ති ‘‘සූචිං පවෙසෙත්වා’’තිආදිනා වුත්තලක්ඛණං සිබ්බනං වා සිබ්බාපනං වා.

චීවරසිබ්බනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

සංවිදහිත්වාති ‘‘එහි, අසුකගාමං ගච්ඡාමා’’ති වා ‘‘ස්වෙ අහං ගච්ඡාමි, ත්වම්පි ආගච්ඡෙය්‍යාසී’’ති වා වත්වා. තඤ්ච ඛො සංවිදහනං අත්ථතො සඞ්කෙතකම්මන්ති ආහ **‘‘ගමනකාලෙ සඞ්කෙතං කත්වාති අත්ථො’’**ති. **අකප්පියභූමියං සංවිදහන්තස්සා**ති අන්තොගාමෙ, භික්ඛුනිඋපස්සයද්වාරෙ, රථිකාය, අඤ්ඤෙසු වා චතුක්කසිඞ්ඝාටකහත්ථිසාලාදීසු ඨත්වා සංවිදහන්තස්ස. තෙනාහ **‘‘තත්ථ ඨපෙත්වා’’**තිආදි. **ආසන්නස්සාපී**ති අච්චාසන්නස්සාපි, රතනමත්තන්තරස්සාපීති අධිප්පායො. **අඤ්ඤස්ස ගාමස්සා**ති යතො නික්ඛමති, තතො අඤ්ඤස්ස ගාමස්ස. **තං ඔක්කමන්තස්සා**ති තං අන්තරගාමස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තස්ස. සචෙ දූරං ගන්තුකාමො හොති, ගාමූපචාරගණනාය ඔක්කමන්තෙ ඔක්කමන්තෙ පුරිමනයෙනෙව ආපත්ති. තෙනාහ **‘‘ඉති ගාමූපචාරොක්කමනගණනාය පාචිත්තියානී’’**ති. තස්ස තස්ස පන ගාමස්ස අතික්කමනෙ අනාපත්ති. **ගාමෙ අසතී**ති අද්ධයොජනබ්භන්තරෙ ගාමෙ අසති. තස්මිං පන ගාමෙ සති ගාමන්තරගණනායෙව පාචිත්තියානි. **අද්ධයොජනගණනාය පාචිත්තිය**න්ති අද්ධයොජනෙ අද්ධයොජනෙ පාචිත්තියං, එකමෙකං අද්ධයොජනං අතික්කමන්තස්ස ‘‘ඉදානි අතික්කමිස්සාමී’’ති පඨමපාදෙ දුක්කටං, දුතියපාදෙ පාචිත්තියන්ති අත්ථො. ඉමස්මිඤ්හි නයෙ අතික්කමනෙ ආපත්ති, ඔක්කමනෙ අනාපත්ති.

විසඞ්කෙතෙනාති (පාචි. අට්ඨ. 185) එත්ථ ‘‘පුරෙභත්තං ගමිස්සාමා’’ති වත්වා පච්ඡාභත්තං ගච්ඡන්ති, ‘‘අජ්ජ වා ගමිස්සාමා’’ති ස්වෙ ගච්ඡන්ති, එවං කාලවිසඞ්කෙතෙයෙව අනාපත්ති. ද්වාරවිසඞ්කෙතෙ, පන මග්ගවිසඞ්කෙතෙ, වා සතිපි ආපත්තියෙව. **ආපදාසූ**ති රට්ඨභෙදෙ චක්කසමාරුළ්හා ජානපදා පරියායන්ති, එවරූපාසු ආපදාසු අනාපත්ති. **චක්කසමාරුළ්හා**ති ච ඉරියාපථචක්කං වා සකටචක්කං වා සමාරුළ්හාති අත්ථො. **මාතුගාමසික්ඛාපදෙනා**ති (පාචි. 413 ආදයො) සප්පාණකවග්ගෙ සත්තමසික්ඛාපදෙන.

සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. නාවාභිරුහනසික්ඛාපදවණ්ණනා

කීළාපුරෙක්ඛාරොති ලොකස්සාදමිත්තසන්ථවවසෙන කීළාපුරෙක්ඛාරො. **තථෙවා**ති කීළාවසෙනෙව. **අගාමකතීරපස්සෙනා**ති අද්ධයොජනබ්භන්තරෙ ගාමානං අභාවතො අගාමකතීරපස්සෙන. පාළියං ‘‘උද්ධංගාමිනිං වා අධොගාමිනිං වා’’ති (පාචි. 186) වචනතො පන වාපිසමුද්දාදීසු කීළාපුරෙක්ඛාරතායපි ගච්ඡන්තස්ස අනාපත්ති. තෙනාහ **‘‘සමුද්දෙ පන යථාසුඛං ගන්තුං වට්ටතී’’**ති. **විසඞ්කෙතෙනා**ති ඉධාපි කාලවිසඞ්කෙතෙනෙව අනාපත්ති, තිත්ථවිසඞ්කෙතෙන, පන නාවාවිසඞ්කෙතෙන වා ගච්ඡන්තස්ස ආපත්තියෙව.

සෙසන්ති සද්ධිං සමුට්ඨානාදීහි අවසෙසං, කෙචි පන ‘‘කීළාපුරෙක්ඛාරො ‘සංවිදහිත්වා’ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.188) වචනතො ඉමං සික්ඛාපදං අකුසලචිත්තං ලොකවජ්ජං, තස්මා සෙසං නාම ඨපෙත්වා ‘පණ්ණත්තිවජ්ජං තිචිත්ත’න්ති ඉදං ද්වයං අවසෙස’’න්ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං. කීළාපුරෙක්ඛාරතාය හි අභිරුහිත්වාපි ගාමන්තරොක්කමනෙ, අද්ධයොජනාතික්කමෙ වා සංවෙගං පටිලභිත්වා අරහත්තං වා සච්ඡිකරෙය්‍ය, නිද්දං වා ඔක්කමෙය්‍ය, කම්මට්ඨානං වා මනසි කරොන්තො ගච්ඡෙය්‍ය, කුතො තස්ස අකුසලචිත්තසමඞ්ගිතා, යෙනිදං සික්ඛාපදං අකුසලචිත්තං, ලොකවජ්ජඤ්ච සියාති.

නාවාභිරුහනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පරිපාචිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

පරිපාචිතන්ති පරිපාකමාපාදිතං, යථා ලභති, තථා කත්වා ඨපිතන්ති වුත්තං හොති. තෙනාහ **“නෙව තස්සා”**තිආදි **තස්සාති** යො පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, තස්ස භික්ඛුනො. **භික්ඛුස්ස ගුණං පකාසෙත්වාති** ‘‘අය්‍යො භාණකො, අය්‍යො බහුස්සුතො’’තිආදිනා (පාචි. 195) ගුණං පකාසෙත්වා . **පිණ්ඩපාතන්ති** පඤ්චන්නං භොජනානං අඤ්ඤතරං. කම්මසාධනොයං **සමාරම්භසද්දොති** ආහ **“සමාරද්ධ”**න්ති. **පටියාදිතස්සාති** සම්පාදිතස්ස. යස්මා ඤාතකප්පවාරිතෙහි භික්ඛුස්ස අත්ථාය අසමාරද්ධොපි පිණ්ඩපාතො අත්ථතො සමාරද්ධොව හොති යථාසුඛං හරාපෙතබ්බතො, තස්මා **“ඤාතකප්පවාරිතානං වා සන්තක”**න්ති වුත්තං.

උභයත්ථාති පරිපාචිතාපරිපාචිතෙසු. **අවසෙසෙති** භික්ඛුනිපරිපාචිතෙපි යාගුඛජ්ජකඵලාඵලාදිකෙ සබ්බත්ථ. නිමිත්තොභාසපරිකථාවිඤ්ඤත්තිවසෙන පන අවසෙසෙපි දුක්කටතො න මුච්චති.

පරිපාචිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

උපරීති අචෙලකවග්ගෙ. **උපනන්දස්ස චතුත්ථසික්ඛාපදෙනාති** අප්පටිච්ඡන්නෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදෙන (පාචි. 284 ආදයො). තඤ්හි උපනන්දත්ථෙරං ආරබ්භ පඤ්ඤත්තෙසු චතුත්ථභාවතො ‘‘උපනන්දස්ස චතුත්ථසික්ඛාපද’’න්ති වුත්තං. යදි එකපරිච්ඡෙදං, අථ කස්මා විසුං පඤ්ඤත්තන්ති ආහ **“අට්ඨුප්පත්තිවසෙන පන විසුං පඤ්ඤත්ත”**න්ති. තත්ථ **අට්ඨුප්පත්තිවසෙනාති** අත්ථස්ස උප්පත්තිවසෙන, භික්ඛුනියා එව රහොනිසජ්ජාය උප්පත්තිවසෙනාති අත්ථො. අයං හෙත්ථාධිප්පායො – චතුත්ථසික්ඛාපදවත්ථුතො ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස වත්ථුනො පඨමං උප්පන්නත්තා එකපරිච්ඡෙදෙපි ඉදං පඨමං විසුං පඤ්ඤත්තන්ති.

රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඔවාදවග්ගො තතියො.

4. භොජනවග්ගො

1. ආවසථසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘අගිලානො’’ති එත්ථ අන්තමසො ද්විගාවුතං ගන්තුං සමත්ථො අධිප්පෙතොති ආහ **“අද්ධයොජනම්පි ගන්තුං සමත්ථෙනා”**ති. **ආවසථපිණ්ඩොති** ආවසථෙ පිණ්ඩො, සාලාදීසු අනොදිස්ස යාවදත්ථං පඤ්ඤත්තං පඤ්චන්නං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජනන්ති අත්ථො. තෙනාහ **“ඉමෙසං වා”**තිආදි. තත්ථ **ඉමෙසං වාති** ඉමෙසං පාසණ්ඩානං වා. **එත්තකානං වාති** ඉමස්මිං පාසණ්ඩෙ එත්තකානං පාසණ්ඩානං වා. **පාසණ්ඩන්ති** ඡන්නවුතිවිධං සමණපරිබ්බාජකාදිං. තෙ හි තණ්හාපාසඤ්චෙව දිට්ඨිපාසඤ්ච ඩෙන්ති ඔඩ්ඩෙන්තීති **පාසණ්ඩාති** වුච්චන්ති. **අනොදිස්සාති** අනුද්දිසිත්වා, අපරිච්ඡින්දිත්වාති අත්ථො. **සාලාදීසු යත්ථ කත්ථචීති** සාලාරුක්ඛමූලඅබ්භොකාසාදීසු යත්ථ කත්ථචි ඨානෙසු. **එකදිවසමෙව භුඤ්ජිතබ්බොති** එකදිවසං සකිංයෙව භුඤ්ජිතබ්බො, එකස්මිං දිවසෙ පුනප්පුනං භුඤ්ජිතුං න වට්ටති. **දුතියදිවසතො පට්ඨායාති** භුත්තදිවසස්ස දුතියදිවසතො පට්ඨාය. **අජ්ඣොහාරෙ අජ්ඣොහාරෙ පාචිත්තියන්ති** ආලොපෙ ආලොපෙ කබළෙ කබළෙ පාචිත්තියං. නානාකුලෙහි (පාචි. අට්ඨ. 206) පන නානාට්ඨානෙසු පඤ්ඤත්තං, එකස්මිං ඨානෙ එකදිවසං භුඤ්ජිත්වා දුතියදිවසෙ අඤ්ඤත්ථ භුඤ්ජිතුං වට්ටති, පටිපාටිං පන ඛෙපෙත්වා පුන ආදිතො පට්ඨාය භුඤ්ජිතුං න වට්ටති. එකපූගනානාපූගඑකගාමනානාගාමෙසුපි එසෙව නයො. යොපි එකකුලස්ස වා නානාකුලානං වා එකතො පඤ්ඤත්තො තණ්ඩුලාදීනං අභාවෙන අන්තරන්තරා ඡිජ්ජති, සොපි න භුඤ්ජිතබ්බො. සචෙ පන ‘‘න සක්කොම දාතු’’න්ති උපච්ඡින්දිත්වා පුන කල්‍යාණචිත්තෙ උප්පන්නෙ දාතුං ආරභන්ති, එතං පුන එකදිවසං භුඤ්ජිතුං වට්ටති.

තිකපාචිත්තියන්ති අගිලානෙ අගිලානසඤ්ඤිවෙමතිකගිලානසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. **ගිලානස්ස ගිලානසඤ්ඤිනොති** ගිලානස්ස පන ‘‘ගිලානො අහ’’න්ති සඤ්ඤිනො අනුවසිත්වා භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති. **සකිං භුඤ්ජතීති** එකදිවසං භුඤ්ජති. **“ගච්ඡන්තො වා”**ති ඉදං අද්ධයොජනවසෙන ගහෙතබ්බං, තථා **“පච්චාගච්ඡන්තො”**ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.208) ඉදම්පීති වදන්ති. **කෙනචි උපද්දවෙනාති** නදීපූරචොරභයාදිනා කෙනචි උපද්දවෙන. **අඤ්ඤන්ති** යාගුඛජ්ජකඵලාඵලාදිභෙදං යං කිඤ්චි අඤ්ඤං. **අනුවසිත්වාති** පුන වසිත්වා.

ආවසථසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ගණභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

ගණභොජනෙති ගණෙන ලද්ධත්තා ගණස්ස සන්තකෙ භොජනෙ. තෙනාහ **“ගණස්ස භොජනෙ”**ති. නනු චෙත්ථ ‘‘ගණස්ස භොජනෙ’’ති වුච්චති, සො ච ඛො ගණො ‘‘කත්ථචි ද්වීහි, කත්ථචි තීහී’’තිආදිනා අනෙකධා අධිප්පෙතො, ඉධ කතිහීති ආහ **“ඉධ චා”**තිආදි. තං පනෙතං ගණභොජනං ද්වීහි පකාරෙහි පසවති නිමන්තනතො වා විඤ්ඤත්තිතො වාති ආහ **“තෙසං නිමන්තනතො වා”**තිආදි. තත්ථ **නිමන්තනතො වා**ති අකප්පියනිමන්තනතො වා. **ඔදනාදීනං පඤ්චන්න**න්ති ඔදනසත්තුකුම්මාසමච්ඡමංසානං පඤ්චන්නං.

‘‘ඔදනෙන නිමන්තෙමි, ඔදනං මෙ ගණ්හථා’’තිආදිනා නයෙන යෙන කෙනචි වෙවචනෙන වා භාසන්තරෙන වා පඤ්චන්නං භොජනානං නාමං ගහෙත්වා නිමන්තෙතීති සම්බන්ධො. **චත්තාරො**ති එකට්ඨානෙ වා නානාට්ඨානෙසු වා ඨිතෙ චත්තාරො භික්ඛූ. ලක්ඛණවචනඤ්චෙතං, තස්මා චත්තාරො වා තතො වා අධිකෙ භික්ඛූති අත්ථො. **වෙවචනෙන වා**ති භත්තඅන්නාදිපරියායසද්දෙන වා. **භාසන්තරෙන වා**ති අන්ධදමිළාදිභාසන්තරෙන වා. **පඤ්චන්නං භොජනානං නාමං ගහෙත්වා**ති පඤ්චන්නං භොජනානං අඤ්ඤතරස්ස නාමං ගහෙත්වා. **ඔදනෙන නිමන්තෙමී**ති තුම්හෙ භන්තෙ ඔදනෙන නිමන්තෙමි. **ආදිසද්දෙන** ‘‘ආකඞ්ඛථ ඔලොකෙථ අධිවාසෙථ පටිමානෙථ, සත්තුනා නිමන්තෙමි, සත්තුං මෙ ගණ්හථ ආකඞ්ඛථ ඔලොකෙථ අධිවාසෙථ පටිමානෙථා’’තිආදීනං (පාචි. අට්ඨ. 217-218) ගහණං. **එකතො වා**ති එකත්ථ ඨිතෙ වා නිසින්නෙ වා භික්ඛූ දිස්වා ‘‘තුම්හෙ, භන්තෙ, ඔදනෙන නිමන්තෙමී’’තිආදිනා එවං එකතො නිමන්තිතා. **නානාතො වා නිමන්තිතා**ති චත්තාරි පරිවෙණානි වා විහාරෙ වා ගන්ත්වා නානාතො වා නිමන්තිතා. එකට්ඨානෙ ඨිතෙසුයෙව වා එකො පුත්තෙන, එකො පිතරාති එවම්පි නිමන්තිතා නානාතොයෙව නිමන්තිතා නාම හොන්ති. **එකතො ගණ්හන්ති**ති අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ද්වාදසහත්ථූපචාරෙ ඨිතා ගණ්හන්ති.

කස්මා පන නානාතො භුත්තෙපි ගණභොජනං හොතීති ආහ **“පටිග්ගහණමෙව හෙත්ථ පමාණ”**න්ති. යදි එවං අථ කස්මා පාළියං ‘‘ගණභොජනං නාම යත්ථ චත්තාරො භික්ඛූ පඤ්චන්නං භොජනානං අඤ්ඤතරෙන භොජනෙන නිමන්තිතා භුඤ්ජන්ති, එතං ගණභොජනං නාමා’’ති (පාචි. 218) වුත්තං? තං පටිග්ගහණනියමනත්ථමෙව . න හි අප්පටිග්ගහිතකං භික්ඛූ භුඤ්ජන්තීති ‘‘භුඤ්ජන්තී’’ති පදං පටිග්ගහණනියමවචනං හොති. **එකතො වා නානාතො වා විඤ්ඤාපෙත්වා**ති චත්තාරො භික්ඛූ එකතො ඨිතා වා නිසින්නා වා උපාසකං දිස්වා ‘‘අම්හාකං චතුන්නම්පි භත්තං දෙහී’’ති වා පාටෙක්කං පවිසිත්වා ‘‘මය්හං භත්තං දෙහි, මය්හං භත්තං දෙහී’’ති වා එකතො වා නානාතො වා විඤ්ඤාපෙත්වා. **තස්ස දුවිධස්සාපී**ති යඤ්ච නිමන්තනතො ලද්ධං ගණභොජනං, යඤ්ච විඤ්ඤත්තිතො ලද්ධං, තස්ස දුවිධස්සාපි ගණභොජනස්ස. **එවං පටිග්ගහණෙ**ති එකතො පටිග්ගහණෙ.

පාදානම්පි ඵලිතත්තාති (පාචි. අට්ඨ. 217-218) අන්තමසො පාදානම්පි යථා මහාචම්මස්ස පරතො මංසං දිස්සති, එවං ඵලිතත්තා. **න සක්කා පිණ්ඩාය චරිතු**න්ති වාලිකාය වා සක්ඛරාය වා ඵුට්ඨමත්තෙ දුක්ඛුප්පත්තිතො අන්තොගාමෙ පිණ්ඩාය චරිතුං න සක්කොති. **චීවරෙ කරියමානෙ**ති සාටකඤ්ච සුත්තඤ්ච ලභිත්වා චීවරෙ කරියමානෙ. **යං කිඤ්චි චීවරෙ කත්තබ්බකම්ම**න්ති චීවරවිචාරණඡින්දනමොඝසුත්තාරොපනාදි යං කිඤ්චි චීවරෙ කත්තබ්බං කම්මං, අන්තමසො සූචිවෙධනම්පීති අධිප්පායො. **“අද්ධයොජනම්පී”**තිආදි අවකංසතො වුත්තං. යො පන දූරං ගන්තුකාමො, තත්ථ වත්තබ්බමෙව නත්ථි, ගච්ඡන්තො අද්ධයොජනබ්භන්තරෙ ගාවුතෙපි භුඤ්ජිතුං ලභති, ගතො පන එකදිවසං. යදා නාවං අභිරුහිතුකාමො වා හොති ආරුළ්හො වා ඔරුළ්හො වා, අයං නාවාභිරුහනසමයො නාමාති ආහ **“නාවාභිරුහනසමයෙපි එසෙව නයො”**ති. අයං පන විසෙසො – අභිරුළ්හෙන ඉච්ඡිතට්ඨානං ගන්ත්වාපි යාව න ඔරොහති, තාව භුඤ්ජිතබ්බං. **චත්තාරො භික්ඛූ**ති අන්තිමපරිච්ඡෙදො. යත්ථ පන සතං වා සහස්සං වා සන්නිපතිතං, තත්ථ වත්තබ්බමෙව නත්ථි. තස්මා තාදිසෙ කාලෙ ‘‘මහාසමයො’’ති අධිට්ඨහිත්වා භුඤ්ජිතබ්බං. **යො කොචි පබ්බජිතො**ති සහධම්මිකෙසු වා තිත්ථියෙසු වා අඤ්ඤතරො.

යෙ ච ද්වෙ තයො එකතො ගණ්හන්තීති යෙපි අකප්පියනිමන්තනං සාදියිත්වා ද්වෙ වා තයො වා එකතො ගණ්හන්ති, තෙසම්පි අනාපත්ති. පණීතභොජනසූපොදනවිඤ්ඤත්තීහි පන ආපත්තියෙවාති වදන්ති, උපපරික්ඛිතබ්බං. **නිච්චභත්තාදීසූ**ති නිච්චභත්තෙ සලාකභත්තෙ පක්ඛිකෙ උපොසථිකෙ පාටිපදිකෙ. තත්ථ **නිච්චභත්ත**න්ති ධුවභත්තං වුච්චති. ‘‘නිච්චභත්තං ගණ්හථා’’ති වදන්ති , බහූනම්පි එකතො ගණ්හිතුං වට්ටති. **සලාකභත්තාදීසුපි** එසෙව නයො.

ගණභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

ගණභොජනෙ වුත්තනයෙනෙවාති භික්ඛූ උපසඞ්කමිත්වා ‘‘තුම්හෙ, භන්තෙ, ඔදනෙන නිමන්තෙමි, ඔදනං මෙ ගණ්හථා’’තිආදිනා (පාචි. අට්ඨ. 217-218) නයෙන යෙන කෙනචි වෙවචනෙන වා භාසන්තරෙන වා පඤ්චන්නං භොජනානං අඤ්ඤතරස්ස නාමං ගහෙත්වා නිමන්තෙතීති වුත්තෙනෙව නයෙන . **නිමන්තිතස්සා**ති අකප්පියනිමන්තනෙන නිමන්තිතස්ස. **අවිකප්පෙත්වා**ති සම්මුඛාසම්මුඛවසෙන අවිකප්පෙත්වා, අපරිච්චජිත්වාති අත්ථො. අයඤ්හි භත්තවිකප්පනා නාම සම්මුඛාපරම්මුඛාපි වට්ටති. තෙනාහ **“යො භික්ඛු පඤ්චසු සහධම්මිකෙසූ”**තිආදි.

අඤ්ඤත්‍ර නිමන්තනභොජනවත්ථුස්මින්ති අඤ්ඤත්‍ර පඨමං නිමන්තිතා හුත්වා අඤ්ඤස්මිං නිමන්තනෙ භුඤ්ජනවත්ථුස්මිං. යදි තිවිධා අනුපඤ්ඤත්ති, අථ කස්මා පරිවාරෙ ‘‘චතස්සො අනුපඤ්ඤත්තියො’’ති වුත්තන්ති ආහ **‘‘පරිවාරෙ පනා’’**තිආදි. **විකප්පනම්පි ගහෙත්වාති** විකප්පනානුජානනම්පි අනුපඤ්ඤත්තිසමානන්ති අනුපඤ්ඤත්තිභාවෙන ගහෙත්වා. **එකසංසට්ඨානීති** එකස්මිං මිස්සිතානි. ඉදං වුත්තං හොති (පාචි. අට්ඨ. 229) – ද්වෙ තීණි කුලානි නිමන්තෙත්වා එකස්මිං ඨානෙ නිසීදාපෙත්වා ඉතො චිතො ච ආහරිත්වා භත්තං ආකිරන්ති, සූපබ්‍යඤ්ජනං ආකිරන්ති, එකමිස්සකං හොති, එත්ථ අනාපත්තීති. සචෙ පන මූලනිමන්තනං හෙට්ඨා හොති, පච්ඡිමං පච්ඡිමං උපරි, තං උපරිතො පට්ඨාය භුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති. හත්ථං පන අන්තො පවෙසෙත්වා පඨමනිමන්තනතො එකම්පි කබළං උද්ධරිත්වා භුත්තකාලතො පට්ඨාය යථා තථා වා භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති. **ද්වෙ තීණි නිමන්තනානි එකතො වා කත්වා භුඤ්ජතීති** ද්වෙ තීණි නිමන්තනානි එකතො පක්ඛිපිත්වා මිස්සෙත්වා එකං කත්වා භුඤ්ජතීති අත්ථො. **‘‘සකලෙන ගාමෙන වා’’**තිආදීසු සකලෙන ගාමෙන එකතො හුත්වා නිමන්තිතස්සෙව යත්ථ කත්ථචි භුඤ්ජතො අනාපත්ති. **පූගෙපි** එසෙව නයො. **නිමන්තියමානො වා ‘‘භික්ඛං ගහෙස්සාමී’’ති වදතීති** ‘‘භත්තං ගණ්හා’’ති නිමන්තියමානො ‘‘න මය්හං තව භත්තෙන අත්ථො, භික්ඛං ගහෙස්සාමී’’ති භණති. **කිරියාකිරියන්ති** එත්ථ භොජනං කිරියං, අවිකප්පනං අකිරියං.

පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. කාණමාතාසික්ඛාපදවණ්ණනා

පහෙණකත්ථායාති පණ්ණාකාරත්ථාය. **පාථෙය්‍යත්ථායාති** මග්ගං ගච්ඡන්තානං අන්තරාමග්ගත්ථාය. **සත්තූති** බද්ධසත්තු, අබද්ධසත්තු ච. **ද්වත්තිපත්තපූරෙ පටිග්ගහෙත්වාති** මුඛවට්ටියා හෙට්ඨිමලෙඛාය සමං පූරෙ ද්වත්තිපත්තපූරෙ ගහෙත්වාති අත්ථො. ඉමස්ස චත්ථස්ස හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව පාකටත්තා තත්ථ කත්තබ්බප්පකාරමෙව දස්සෙතුං **‘‘එත්ථා’’**තිආදිමාහ. **සෙසන්ති** තතො එකපත්තතො අඤ්ඤං පත්තං. සචෙ තයො පත්තපූරා ගහිතා ද්වෙ, සචෙ ද්වෙ ගහිතා, එකන්ති වුත්තං හොති.

ගමනෙ වා පටිප්පස්සද්ධෙති අන්තරාමග්ගෙ උපද්දවං දිස්වා, අනත්ථිකතාය වා ‘‘මයං ඉදානි න පෙසිස්සාම න ගමිස්සාමා’’ති එවං ගමනෙ උපච්ඡින්නෙ දෙන්තානන්ති අත්ථො.

කාණමාතාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඨමපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා

භුත්තවාති කතභත්තකිච්චො. **සාසපමත්තම්පි අජ්ඣොහරිතන්ති** එවං පරිත්තම්පි භොජනං සඞ්ඛාදිත්වා වා අසඞ්ඛාදිත්වා වා ගිලිතං. **පවාරිතොති** පටික්ඛෙපිතො. යො හි භුඤ්ජන්තො පරිවෙසකෙන උපනීතං භොජනං අනිච්ඡන්තො පටික්ඛිපති, සො තෙන පවාරිතො පටික්ඛිපිතො නාම හොති. බ්‍යඤ්ජනං පන අනාදියිත්වා අත්ථමත්තමෙව දස්සෙතුං **‘‘කතප්පවාරණො කතප්පටික්ඛෙපොති අත්ථො’’**ති වුත්තං. සොපි ච පටික්ඛෙපො යස්මා න පටික්ඛෙපමත්තෙන, අථ ඛො පඤ්චඞ්ගවසෙන. තෙනස්ස පදභාජනෙ ‘‘අසනං පඤ්ඤායතී’’තිආදි (පාචි. 239) වුත්තං.

භොජනං පඤ්ඤායතීති පඤ්චන්නං භොජනානං අඤ්ඤතරං පත්තාදීසු දිස්සති. තෙනාහ **‘‘පවාරණප්පහොනකං චෙ භොජන’’**න්තිආදි. **සාලීති** (පාචි. අට්ඨ. 238-239) අන්තමසො නීවාරං උපාදාය සබ්බාපි සාලිජාති. **වීහීති** සබ්බාපි වීහිජාති. **යවගොධුමෙසු** භෙදො නත්ථි. **කඞ්ගූති** සෙතරත්තකාළභෙදා සබ්බාපි කඞ්ගුජාති. **වරකොති** අන්තමසො වරකචොරකං උපාදාය සබ්බාපි සෙතවණ්ණා වරකජාති. **කුද්‍රූසකොති** කාළකොද්‍රවො චෙව සාමාකාදිභෙදා ච සබ්බාපි තිණධඤ්ඤජාති.

නීවාරවරකචොරකා චෙත්ථ ‘‘ධඤ්ඤානුලොමා’’ති වදන්ති. **යාගුන්ති** අම්බිලයාගුඛීරයාගුආදිභෙදං යං කිඤ්චි යාගුං. ඉමිනාව පායාසස්සාපි ගහිතත්තා ‘‘අම්බිලපායාසාදීසු අඤ්ඤතරං පවාමාති වා’’ති න වුත්තං. **පවාරණං ජනෙතීති** අනතිරිත්තභොජනාපත්තිනිබන්ධනං පටික්ඛෙපං සාධෙති. සචෙ පන ඔධි න පඤ්ඤායති, යාගුසඞ්ගහං ගච්ඡති, පවාරණං න ජනෙති. **පුන පවාරණං ජනෙති** ඝනභාවගමනතො පට්ඨාය භොජනසඞ්ගහිතත්තාති අධිප්පායො.

උදකකඤ්ජිකඛීරාදීනි ආකිරිත්වාති උදකඤ්චෙව කඤ්ජිකඤ්ච ඛීරාදීනි ච ආකිරිත්වා තෙහි සද්ධිං අමද්දිත්වා භත්තමිස්සකෙ කත්වා. තෙනාහ **‘‘යාගුං ගණ්හථා’’**තිආදි. සචෙ පන භත්තෙ උදකකඤ්ජිකඛීරාදීනි ආකිරිත්වා මද්දිත්වා ‘‘යාගුං ගණ්හථා’’ති දෙන්ති, පවාරණා න හොති. **යාගුයාපීති** එවං යාගුසඞ්ගහං ගතාය වා අඤ්ඤාය වා යාගුයාපි. සුද්ධරසකො, පන රසකයාගු වා න ජනෙති.

පඤ්චන්නං භොජනානං අඤ්ඤතරවසෙන විප්පකතභොජනභාවස්ස උපච්ඡින්නත්තා **‘‘ද්වෙපි බාදිතානි හොන්ති…පෙ…. න පවාරෙතී’’**ති වුත්තං. අකප්පියමංසං (පාචි. අට්ඨ. 238-239), අකප්පියභොජනඤ්ච බුද්ධපටිකුට්ඨං

පටික්ඛිපතො පවාරණාය අවත්ථුතාය න පවාරණා හොතීති ආහ **"යො පනා"**තිආදි. යඤ්හි භික්ඛුනො ඛාදිතුං වට්ටති, තං එව පටික්ඛිපතො පවාරණා හොති. ඉදං පන ජානන්තො අකප්පියත්තා පටික්ඛිපති. අජානන්තොපි පටික්ඛිපිතබ්බට්ඨානෙ ඨිතමෙව පටික්ඛිපති නාම, තස්මා න පවාරෙති. සචෙ පන අකප්පියමංසං ඛාදන්තො කප්පියමංසං වා භොජනං වා පටික්ඛිපති, පවාරෙති. කස්මා? වත්ථුතාය. යඤ්හි තෙන පටික්ඛිත්තං, තං පවාරණාය වත්ථු. යං පන ඛාදති, තං කිඤ්චාපි පටික්ඛිපිතබ්බට්ඨානෙ ඨිතං, ඛාදියමානං පන මංසභාවං න ජහති, තස්මා පවාරෙති. කො පන වාදො කප්පියමංසං ඛාදතො කප්පියමංසභොජනප්පටික්ඛෙපෙ. එස නයො අකප්පියභොජනං ඛාදතො කප්පියභොජනප්පටික්ඛෙපෙ.

භොජනෙ සතීති පඤ්චසු භොජනෙසු එකස්මිම්පි භොජනෙ සති. **අඤ්ඤං වුත්තලක්ඛණං භොජනන්ති** පත්තාදිගතතො අඤ්ඤං වුත්තලක්ඛණං පඤ්චසු භොජනෙසු එකම්පි භොජනං. "නිරපෙක්ඛො හොතී"ති එතස්සෙව විවරණං **"යං පත්තාදීසු"**තිආදි. න කෙවලං නිරපෙක්ඛො වාති ආහ **"අඤ්ඤත්‍ර වා"**තිආදි. **සො පටික්ඛිපන්තොපි න පවාරෙතීති** තස්මිං චෙ අන්තරෙ අඤ්ඤං භොජනං අභිහටං, තං සො පටික්ඛිපන්තොපි න පවාරෙති. කස්මා? විප්පකතභොජනභාවස්ස උපච්ඡින්නත්තා.

"උපනාමෙතී"ති (පාචි. අට්ඨ. 238-239) ඉමිනා කායාභිහාරං දස්සෙති. **හත්ථෙ වා ආධාරකෙ වාති** එත්ථ වා-සද්දො අවුත්තවිකප්පත්ථො, තෙන "ඌරුසු වා"ති විකප්පෙති. දූරෙ නිසින්නස්ස දහරභික්ඛුස්ස පත්තං පෙසෙත්වා "ඉතො ඔදනං ගණ්හාහී"ති වදති, ගණ්හිත්වා පන ගතො තුණ්හී තිට්ඨති, තම්පි පටික්ඛිපතො එසෙව නයො. කස්මා? භික්ඛුස්ස දූරභාවතො, දූතස්ස ච අනභිහරණතො. සචෙ පන ගහෙත්වා ආගතො භික්ඛු "ඉමං භත්තං ගණ්හා"ති වදති, තං පටික්ඛිපතො පවාරණා හොති. **එවං වුත්තෙපීති** "භත්තං ගණ්හා"ති වුත්තෙපි.

භත්තපච්ඡිං ගහෙත්වා පරිවිසන්තස්සාති එකෙන හත්ථෙන භත්තපච්ඡිං ගහෙත්වා එකෙන හත්ථෙන කටච්ඡුං ගහෙත්වා පරිවිසන්තස්ස. **අඤ්ඤො "අහං ධාරෙස්සාමී"ති ගහිතමත්තකමෙව කරොතීති** අඤ්ඤො ආගන්ත්වා "අහං පච්ඡිං ධාරෙස්සාමි, ත්වං ඔදනං දෙහී"ති වත්වා ගහිතමත්තකමෙව කරොති. **අභිහටාව හොතීති** පරිවෙසකෙනෙව අභිහටාව හොති. ඉදානි අසති තස්ස දාතුකාමාභිහාරෙ ගහණසමයෙපි පටික්ඛිපතො න හොතීති දස්සෙතුං **"සචෙ පනා"**තිආදි වුත්තං. **උද්ධටෙති** උද්ධටෙ භත්තෙ. කටච්ඡුඅභිහාරොයෙව හි තස්ස අභිහාරොති අධිප්පායො. **අනන්තරස්ස දියමානෙති** අනන්තරස්ස භික්ඛුනො භත්තෙ දියමානෙ. **කායවිකාරෙනාති** "අඞ්ගුලිං වා හත්ථං වා මච්ඡිකබීජනිං වා චීවරකණ්ණං වා චාලෙති, හමුකාය වා ආකාරං කරොති, කුද්ධො වා ඔලොකෙතී"ති (පාචි. අට්ඨ. 238-239) එවං වුත්තෙන අඞ්ගුලිචලනාදිනා කායවිකාරෙන. **"අලං මා දෙහී"තිආදිනා වචීවිකාරෙනාති** "අල"න්ති වා "න ගණ්හාමී"ති වා "මා ආකිරා"ති වා "අපගච්ඡා"ති වා එවං යෙන කෙනචි වචීවිකාරෙන.

අභිහටෙ පන භත්තෙ පවාරණාය භීතො හත්ථෙ අපනෙත්වා පුනප්පුනං පත්තෙ ඔදනං ආකිරන්තං "ආකිර ආකිර, කොට්ටෙත්වා පූරෙහී"ති වදතො පවාරණා න හොති. එස නයො භත්තං අභිහරන්තං භික්ඛුං සල්ලක්ඛෙත්වා "කිං, ආවුසො, ඉතොපි කිඤ්චි ගණ්හිස්සසි, දම්මි තෙ කිඤ්චී"ති වදතොපි.

"රසං පටිග්ගණ්හථා"ති අප්පවාරණාජනකස්ස නාමං ගහෙත්වා වුත්තත්තා **"තං සුත්වා පටික්ඛිපතො පවාරණා නත්ථී"**ති වුත්තං. **මංසරසන්ති** එත්ථ පන න කෙවලං මංසස්ස රසං "මංසරස"මිච්චෙව විඤ්ඤායති, අථ ඛො මංසඤ්ච රසඤ්ච මංසරසන්ති එවං පවාරණාජනකනාමවසෙනාපි. තස්මා තං පටික්ඛිපතො පවාරණාව හොතීති ආහ **"මංසරසන්ති වුත්තෙ පන පටික්ඛිපතො පවාරණා හොතී"**ති. පරතො **මච්ඡමංසං බ්‍යඤ්ජනන්ති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **යස්මිං ඉරියාපථෙ පවාරෙති, තං අවිකොපෙන්තෙනෙව භුඤ්ජිතබ්බන්ති** යො ගච්ඡන්තො (පාචි. අට්ඨ. 238-239) පවාරෙති, තෙන ගච්ඡන්තෙනෙව භුඤ්ජිතබ්බං. කද්දමං වා උදකං වා පත්වා ඨිතෙන අතිරිත්තං කාරෙතබ්බං. සචෙ අන්තරා නදී පූරා හොති, නදීතීරෙ ගුම්බං අනුපරියායන්තෙන භුඤ්ජිතබ්බං. අථ නාවා වා සෙතු වා අත්ථි, තං අභිරුහිත්වාපි චඞ්කමන්තෙනෙව භුඤ්ජිතබ්බං, ගමනං න උපච්ඡින්දිතබ්බං. එස නයො ඉතරඉරියාපථෙසුපි. තං තං ඉරියාපථං කොපෙන්තෙන අතිරිත්තං කාරෙතබ්බං. යො උක්කුටිකොව නිසීදිත්වා පවාරෙති, තෙන උක්කුටිකෙනෙව භුඤ්ජිතබ්බං. තස්ස පන හෙට්ඨා පලාලපීඨං වා කිඤ්චි වා නිසීදනං දාතබ්බං. පීඨකෙ නිසීදිත්වා පවාරිතෙන පන ආසනං අචාලෙත්වාව චතස්සො දිසා පරිවත්තන්තෙන භුඤ්ජිතුං ලබ්භති. මඤ්චෙ නිසීදිත්වා පවාරිතෙන ඉතො වා එත්තො වා සංසරිතුං න ලබ්භති. සචෙ පන සහ මඤ්චෙන උක්ඛිපිත්වා අඤ්ඤත්‍ර නෙන්ති, වට්ටති. නිපජ්ජිත්වා පවාරිතෙනාපි නිපන්නෙනෙව භුඤ්ජිතබ්බං. පරිවත්තන්තෙන යෙන පස්සෙන නිපන්නො, තස්ස ඨානං නාතික්කමෙතබ්බං.

අලමෙතං සබ්බන්ති එතං සබ්බං අලං පරියත්තං, ඉදම්පි තෙ අධිකං, ඉතො අඤ්ඤං න ලච්ඡසීති අධිප්පායො. **යො අතිරිත්තං කරොතීති** යො "අලමෙතං සබ්බ"න්ති අතිරිත්තං කරොති. **පටිපක්ඛනයෙනාති** "කප්පියකතං, පටිග්ගහිතකතං, උච්චාරිතකතං, හත්ථපාසෙ කතං, භුත්තාවිනා කතං, භුත්තාවිනා පවාරිතෙන ආසනා අවුට්ඨිතෙන කතං 'අලමෙතං සබ්බ'න්ති වුත්ත"න්ති (පාචි. 239) ඉමෙහි සත්තහි විනයකම්මාකාරෙහි යං අතිරිත්තං කප්පියං කතං, යඤ්ච ගිලානාතිරිත්තං, තදුභයම්පි අතිරිත්තන්ති එවං තස්සෙව පටිපක්ඛනයෙන. එත්ථ ච "අලමෙතං සබ්බ"න්ති තික්ඛත්තුං වත්තබ්බං, අයං කිර ආචිණ්ණො. විනයධරා පන "සකිං එව වත්තබ්බ"න්ති වදන්ති.

කස්මා තං සො පුන කාතුං න ලභතීති ආහ **''යඤ්හී''**තිආදි. තත්ථ **යඤ්හි අකතන්ති** යෙන පඨමං කප්පියං කතං, තෙන යං අකතං, තං කාතබ්බං. පඨමභාජනෙ පන කාතුං න ලබ්භති. **යෙන ච අකතන්ති** අඤ්ඤෙන භික්ඛුනා යෙන පඨමං න කතං, තෙන ච කාතබ්බන්ති අත්ථො. **වුත්තන්ති** සීහළට්ඨකථාසු වුත්තං. **අඤ්ඤස්මිං පන භාජනෙති** යස්මිං පන භාජනෙ පඨමං කතං, තතො අඤ්ඤස්මිං පත්තෙ වා කුණ්ඩෙ වා පච්ඡියං වා යත්ථ කත්ථචි පුරතො ඨපෙත්වා ඔනාමිතභාජනෙ.

අඤ්ඤත්‍ර භුඤ්ජනවත්ථුස්මින්ති භුත්තාවිනා පවාරිතෙන භුත්වා අඤ්ඤත්‍ර භුඤ්ජනවත්ථුස්මිං. **තිකපාචිත්තිය**න්ති අනතිරිත්තෙ අනතිරිත්තසඤ්ඤිවෙමතිකඅතිරිත්තසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. **අජ්ඣොහරතො ච දුක්කට**න්ති අජ්ඣොහරතො අජ්ඣොහාරෙ අජ්ඣොහාරෙ දුක්කටං. සචෙ පන ආමිසසංසට්ඨානි හොන්ති, ආහාරත්ථායපි අනාහාරත්ථායපි පටිග්ගහෙත්වා අජ්ඣොහරන්තස්ස පාචිත්තියමෙව. **තෙසං අනුඤ්ඤාතපරිභොගවසෙනාති** යාමකාලිකාදීනං අනුඤ්ඤාතපරිභොගවසෙන, යාමකාලිකං පිපාසාය සති පිපාසච්ඡෙදනත්ථං, සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකඤ්ච තෙන තෙන උපසමෙතබ්බකෙ ආබාධෙ සති තස්ස උපසමනත්ථන්ති වුත්තං හොති. ඉදම්පි අජ්ඣොහරණතො **කායකම්මං,** වාචාය ''අතිරිත්තං කරොථ භන්තෙ''ති අකාරාපනෙන **වචීකම්ම**න්ති ආහ **''සමුට්ඨානාදීනි පඨමකඨිනසදිසානෙවා''**ති. **කිරියාකිරිය**න්ති එත්ථ පටික්ඛිපිත්වා භුඤ්ජනං **කිරියං**. අතිරිත්තස්ස අකරණං **අකිරිය**න්ති වෙදිතබ්බං.

පඨමපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. දුතියපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා

සුත්වා වාති අඤ්ඤෙන වා තෙනෙව වා ආරොචිතං සුත්වා. ''භුත්තස්මිං පාචිත්තිය''න්ති (පාචි. 243) වුත්තත්තා **භොජනපරියොසානෙ පාචිත්තිය''**න්ති වුත්තං.

දුතියපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. විකාලභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

විකාලෙති එත්ථ අරුණුග්ගමනතො පට්ඨාය යාව මජ්ඣන්හිකො, අයං බුද්ධාදීනං අරියානං ආචිණ්ණසමාචිණ්ණො භොජනස්ස **කාලො** නාම. තදඤ්ඤො **විකාලො** ''විගතො කාලො''ති කත්වා. තෙනාහ **''විගතෙ කාලෙ''**තිආදි. ඨිතමජ්ඣන්හිකොපි (පාචි. අට්ඨ. 248-249) කාලසඞ්ගහං ගච්ඡති. තතො පට්ඨාය පන ඛාදිතුං වා භුඤ්ජිතුං වා න සක්කා. සහසා පිවිතුං සක්කා භවෙය්‍ය, කුක්කුච්චකෙන පන න කාතබ්බං. කාලපරිච්ඡෙදජානනත්ථඤ්ච කාලත්ථම්භො යොජෙතබ්බො. කාලබ්භන්තරෙව භත්තකිච්චං කාතබ්බං. **''යං කිඤ්චි… පෙ…. ඛාදනීයං වා''**ති ඉමිනා යං තාව සක්ඛලිමොදකාදි පුබ්බණ්ණාපරණ්ණමයං, තත්ථ වත්තබ්බමෙව නත්ථීති දස්සෙති. **භොජනීයං** නාම පඤ්ච භොජනානි.

සති පච්චයෙති පිපාසාදිකාරණෙ විජ්ජමානෙ. **රොමට්ඨකස්සාති** රොමට්ඨකස්ස භික්ඛුනො අජ්ඣොහරිත්වා උග්ගිරිත්වා මුඛෙච ඨපිතො බහි මුඛද්වාරා විනිග්ගතො භොජනස්ස මග්ගා බහි නිග්ගතො ''රොමට්ඨො''ති පවුච්චති. ඉධ පන අජ්ඣොහරිත්වා උග්ගිරිත්වා මුඛෙච ඨපිතොති අධිප්පෙතො. තෙනාහ **''න ච, භික්ඛවෙ''**තිආදි. ඨපෙත්වා රොමට්ඨකං සෙසානං ආගතං උග්ගාරං මුඛෙ සන්ධාරෙත්වා ගිලන්තානං ආපත්ති. සචෙ පන අසන්ධාරෙන්තමෙව පරගලං ගච්ඡති, වට්ටති.

විකාලභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා

''කාරො කරණං කිරියාති අත්ථතො එක''න්ති එතෙන කාරසද්දස්ස භාවත්ථතං දස්සෙති. සම්මා නිධානං ඨපනං **සන්නිධි. ''පටිග්ගහෙත්වා එකරත්තං වීතිනාමිතස්සෙතං නාම''**න්ති ඉමිනා පටිග්ගහෙත්වා එකරත්තං වීතිනාමිතෙ ඉමස්ස දුද්ධොතභාවං දස්සෙති. කිඤ්චාපි යාමකාලිකං ඛාදනීයං, භොජනීයං වා න හොති, ''අනාපත්ති යාමකාලිකං යාමෙ නිදහිත්වා භුඤ්ජති''තිආදි වචනතො පන තත්ථාපි යාමාතික්කමෙ සන්නිධිපච්චයා පාචිත්තියෙන භවිතබ්බන්ති **''යං කිඤ්චි යාවකාලිකං වා යාමකාලිකං වා''**ති වුත්තං. ඉදානි දුද්ධොතභාවමෙව විභාවෙතුං **''යං අඞ්ගුලියා''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **යං අඞ්ගුලියා සංසන්තස්ස ලෙඛා පඤ්ඤායතීති** යං පත්තං ධොතං අඞ්ගුලියා සංසන්තස්ස පත්තෙ අඞ්ගුලිලෙඛා පඤ්ඤායති, සො **පත්තො දුද්ධොතො** හොතීති අත්ථො. තෙලවණ්ණපත්තෙ පන අඞ්ගුලිලෙඛා පඤ්ඤායති, සා අබ්බොහාරිකා. **ස්නෙහොති** තෙලං. **සන්දිස්සතීති** යාගුයා උපරි සන්දිස්සති. **තාදිසෙ පත්තෙපීති** පටිග්ගහණං අවිස්සජ්ජිත්වා සයං වා අඤ්ඤෙන වා භොජනං නීහරිත්වා න සම්මා ධොතෙ පත්තෙපි. **පුනදිවසෙ**

භුඤ්ජන්තස්ස පාචිත්තියන්ති පත්තෙ ලග්ගං අවිජහිතප්පටිග්ගහණං හොතීති දුතියදිවසෙ භුඤ්ජන්තස්ස පාචිත්තියං. පරිච්චත්තෙ පන පත්තෙ පුනදිවසෙ භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති.

යං පනාති යං භොජනං පන. **අපරිච්චත්තමෙව හීති** අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙන වා අනුපසම්පන්නස්ස නිරපෙක්ඛදානෙන වා අපරිච්චත්තමෙව. **කප්පිය භොජනන්ති** අන්තමසො එකසිත්ථමත්තම්පි කප්පියභොජනං. **අකප්පියෙසූති** අකප්පියමංසෙසු. **සෙසෙසූති** මනුස්සමංසතො අවසෙසෙසු හත්ථිඅස්සසුනඛඅහිසීහබ්‍යග්ඝදීපිඅච්ඡතරච්ඡමංසෙසු චෙව අප්පටිවෙක්ඛිතෙ උද්දිස්සකතමංසෙ ච. පාළියං ‘‘සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකං ආහාරත්ථාය පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’තිආදිනා (පාචි. 255) සන්නිහිතෙසු සත්තාහකාලිකයාවජීවිකෙසු පුරෙභත්තම්පි ආහාරත්ථාය අජ්ඣොහරණෙපි දුක්කටස්ස වුත්තත්තා යාමකාලිකෙපි ආහාරත්ථාය අජ්ඣොහරණෙපි විසුං දුක්කටෙනාපි භවිතබ්බන්ති ආහ **‘‘ආහාරත්ථාය අජ්ඣොහරතො දුක්කටෙන සද්ධිං පාචිත්තිය’’**න්ති. **සබ්බවිකප්පෙසූති** ‘‘කප්පියභොජනං භුඤ්ජන්තස්සා’’තිආදිනා වුත්තෙසු සබ්බෙසු විකප්පෙසු අපරම්පි පාචිත්තියං වඩ්ඪති. ඉදං වුත්තං හොති (පාචි. අට්ඨ. 253) – කප්පියභොජනෙ ද්වෙ පාචිත්තියානි, මනුස්සමංසෙ ථුල්ලච්චයෙන සද්ධිං ද්වෙ පාචිත්තියානි, අවසෙසෙසු පන අකප්පියමංසෙසු දුක්කටෙන සද්ධිං ද්වෙ පාචිත්තියානි. යාමකාලිකං සති පච්චයෙ සාමිසෙන මුඛෙන අජ්ඣොහරතො ද්වෙ පාචිත්තියානි, නිරාමිසෙන එකමෙව. ආහාරත්ථාය අජ්ඣොහරතො විකප්පද්වයෙපි දුක්කටෙන සද්ධින්ති.

අවසෙසෙසූති යාමකාලිකාදිතො අවසෙසෙසු. **පාචිත්තියං වඩ්ඪතියෙවාති** අපරම්පි පාචිත්තියං වඩ්ඪතියෙව. ඉදං වුත්තං හොති – සචෙ විකාලෙ අජ්ඣොහරති, පකතිභොජනෙ සන්නිධිපච්චයා ච විකාලභොජනපච්චයා ච ද්වෙ පාචිත්තියානි, අකප්පියමංසෙසු මනුස්සමංසෙ ථුල්ලච්චයෙන සද්ධිං ද්වෙ පාචිත්තියානි, අවසෙසෙසු දුක්කටෙන සද්ධිං ද්වෙති.

බෙලට්ඨසීසො නාම ජටිලසහස්සස්ස අබ්භන්තරෙ එකො මහාථෙරො. **තිකපාචිත්තියන්ති** සන්නිධිකාරකෙ සන්නිධිකාරකසඤ්ඤිවෙමතිකඅසන්නිධිකාරකසඤ්ඤීනං වසෙන තීණි පාචිත්තියානි. **සංසට්ඨානීති** සංසට්ඨරසානි. සම්භින්නරසං සන්ධායෙව හි ‘‘තදහුපටිග්ගහිතං කාලෙ කප්පතී’’තිආදි වුත්තං. තෙනාහ **‘‘තස්මා’’**තිආදි. එත්ථ ච **අසම්භින්නරසන්ති** අමිස්සිතරසං. ඉදඤ්ච සීතලපායාසාදිනා සහ ලද්ධං සප්පිපිණ්ඩාදිකං සන්ධාය වුත්තං. **‘‘සුධොතං වා’’**ති ඉදං පන පිණ්ඩපාතෙන සද්ධිං ලද්ධං තක්කොලජාතිඵලාදිං, යාගුආදීසු පක්ඛිපිත්වා දින්නසිඞ්ගීවෙරාදිකඤ්ච සන්ධාය වුත්තං.

තෙනාති සත්තාහකාලිකෙන. තදහු පටිග්ගහිතං අස්සාති **තදහුපටිග්ගහිතං,** තෙන තදහුපටිග්ගහිතෙන. එස නයො **‘‘ද්වීහපටිග්ගහිතෙනා’’**තිආදීසුපි. **තස්මාති** යස්මා පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතම්පි වට්ටති, තස්මා. **පටිග්ගහිතං සත්තාහං කප්පතීති වුත්තන්ති** ‘‘සත්තාහකාලිකෙන, භික්ඛවෙ, යාවජීවිකං පටිග්ගහිතං සත්තාහං කප්පති, සත්තාහාතික්කන්තෙ න කප්පතී’’ති (මහාව. 305) **භෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ** වුත්තං. කිඤ්චාපි මුඛෙ එකරත්තං න වුත්තං, තථාපි මුඛෙ පක්ඛිත්තමෙව යස්මා සන්නිධි නාම හොති, තස්මා **‘‘මුඛසන්නිධී’’**ති වුත්තං.

චතස්සො කප්පියභූමියොති උස්සාවනන්තිකා, ගොනිසාදිකා, ගහපති, සම්මුතීති චතස්සො කප්පියකුටියො. තත්ථ **උස්සාවනන්තිකා** (මහාව. අට්ඨ. 295) නාම ගෙහෙ කරියමානෙ සම්පරිවාරෙත්වා ඨිතෙහි ‘‘කප්පියකුටිං කරොම, කප්පියකුටිං කරොමා’’ති වා ‘‘කප්පියකුටි කප්පියකුටී’’ති වා වදන්තෙහි ඨපිතපඨමිට්ඨකථම්භාදිකා සඞ්ඝස්ස වා එකස්ස භික්ඛුනො වා කුටි. යො පන ආරාමො යෙභුය්‍යෙන වා අපරික්ඛිත්තො හොති, සකලොපි වා , සො **‘‘ගොනිසාදී’’**ති වුච්චති. **ගහපතීති** යා ඨපෙත්වා භික්ඛුං සෙසෙහි ‘‘කප්පියකුටිං දෙමා’’ති දින්නා, තෙසං වා සන්තකා. **සම්මුති** නාම කම්මවාචාය සාවෙත්වා කතා. කථං පනෙතාසං විනිච්ඡයො ජානිතබ්බොති ආහ **‘‘තාසං විනිච්ඡයො සමන්තපාසාදිකායං වුත්තො’’**ති.

සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පණීතභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘පණීතභොජනානී’’ති ඉදං මජ්ඣෙ පදලොපං කත්වා නිද්දිට්ඨන්ති ආහ **‘‘පණීතසංසට්ඨානී’’**තිආදි. **සබ්බොපි ‘‘ඔදකො’’ති වුත්තලක්ඛණො මච්ඡොති** ‘‘මච්ඡො නාම ඔදකො වුච්චතී’’ති (පාචි. 260) එවං විභඞ්ගෙ වුත්තලක්ඛණො, සබ්බොපි මච්ඡො එව. යො කොචි උදකෙ ජාතො මච්ඡො නාමාති වුත්තං හොති. **මහානාමසික්ඛාපදෙනාති** –

> ‘‘අගිලානෙන භික්ඛුනා චතුමාසපච්චයපවාරණා සාදිතබ්බා අඤ්ඤත්‍ර පුනපවාරණාය අඤ්ඤත්‍ර නිච්චපවාරණාය. තතො චෙ උත්තරි සාදියෙය්‍ය, පාචිත්තිය’’න්ති –

ඉමිනා සික්ඛාපදෙන (පාචි. 306). එත්ථ හි සඞ්ඝවසෙන ගිලානපච්චයපවාරණාය පවාරිතට්ඨානෙ සචෙ තත්ථ රත්තීහි වා භෙසජ්ජෙහි වා පරිච්ඡෙදො කතො හොති ‘‘එත්තිකායෙව රත්තියො, එත්තකානි වා භෙසජ්ජානි

විඤ්ඤාපෙතබ්බානී''ති, තතො රත්තිපරියන්තතො වා භෙසජ්ජපරියන්තතො වා උත්තරි නභෙසජ්ජකරණීයෙන වා භෙසජ්ජං, අඤ්ඤභෙසජ්ජකරණීයෙන වා අඤ්ඤං භෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස පාචිත්තියං වුත්තං. තස්මා අගිලානො ගිලානසඤ්ඤීපි හුත්වා පඤ්ච භෙසජ්ජානි විඤ්ඤාපෙන්තො නභෙසජ්ජකරණීයෙන භෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙන්තො නාම හොතීති ''මහානාමසික්ඛාපදෙන කාරෙතබ්බො''ති වුත්තං.

යො පන නභෙසජ්ජත්ථාය විඤ්ඤාපෙති, අථ ඛො කෙවලං අත්තනො භුඤ්ජනත්ථාය, සො සූපොදනවිඤ්ඤත්තියායෙව කාරෙතබ්බො. වුත්තඤ්හෙතං **සමන්තපාසාදිකායං** ''සුද්ධානි සප්පිආදීනි විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජන්තො පාචිත්තියං නාපජ්ජති , සෙඛියෙසු සූපොදනවිඤ්ඤත්තිදුක්කටං ආපජ්ජතී''ති (පාචි. අට්ඨ. 259). **සූපොදනවිඤ්ඤත්තියා කාරෙතබ්බොති** ''න සූපං වා ඔදනං වා අගිලානො''තිආදිනා (පාචි. 613) සික්ඛාපදෙන කාරෙතබ්බො, දුක්කටෙන කාරෙතබ්බොති වුත්තං හොති. **ඉමිනාති** ඉමිනා පණීතභොජනසික්ඛාපදෙන.

''සප්පිභත්තං දෙහී''ති වුත්තෙ කිං හොතීති ආහ **''සප්පිභත්තං 'දෙහී'ති වුත්තෙ පනා''**තිආදි. සූපොදනවිඤ්ඤත්තියා දුක්කටමෙව හොතීති සම්බන්ධො. කස්මාති ආහ **''යස්මා''**තිආදි. අථ යථා ''පණීතභොජනානී''ති, එවං ''සප්පිභත්ත''න්ති ඉදම්පි කස්මා න විඤ්ඤායතීති චෙ? අනෙකන්තිකත්තා. තථා හි ''පණීතභොජනානී''ති වුත්තෙ ''පණීතසංසට්ඨානි භොජනානි පණීතභොජනානී''ති අයමත්ථො එකන්තතො පඤ්ඤායති, ''සප්පිභත්ත''න්ති වුත්තෙ පන ''සප්පිමයං භත්තං සප්පිභත්ත''න්තිපි විඤ්ඤායමානත්තා 'සප්පිසංසට්ඨං භත්තං සප්පිභත්ත''න්ති අයමත්ථො න එකන්තතො පඤ්ඤායති. එස නයො ''නවනීතභත්තං දෙහී''තිආදීසුපි.

පුරිමනයෙනෙවාති ''භත්තං දත්වා සප්පිං කත්වා භුඤ්ජා''ති පුරිමෙනෙව නයෙන. සචෙ පන ''සප්පිනා''ති වුත්තෙ කෙවලං සෙසෙසු නවනීතාදීසු අඤ්ඤතරෙන දෙති, විසඞ්කෙතමෙව හොති. **අනාපත්තීති** විසඞ්කෙතත්තා සබ්බාහියෙව ආපත්තීහි අනාපත්ති. ''කිඤ්චාපි අනාපත්ති, අත්තනො පන පයොගෙන නිබ්බත්තත්තා න භුඤ්ජිතබ්බ''න්ති වදන්ති. **කප්පියසප්පිනාති** කප්පියමංසසප්පිනා. එස නයො **අකප්පියසප්පිනාති** එත්ථාපි. කප්පියාකප්පියතා හි මංසානංයෙව, න සප්පිආදීනං. ඨපෙත්වා එකං මනුස්සවසාතෙලං සබ්බෙසං ඛීරදධිසප්පිනවනීතවසාතෙලෙසු අකප්පියං නාම නත්ථි.

පරිභොගෙපි දුක්කටමෙව ඉධ අනධිප්පෙතත්තාති අධිප්පායො. සචෙ අසති අකප්පියසප්පිම්හි පුරිමනයෙනෙව අකප්පියනවනීතාදීනි දෙති ''සප්පිං කත්වා භුඤ්ජා''ති, අකප්පියසප්පිනාව දින්නං හොති. යථා ච ''කප්පියසප්පිනා දෙහී''ති වුත්තෙ අකප්පියසප්පිනා දෙති, විසඞ්කෙතං, එවං '''අකප්පියසප්පිනා'ති වුත්තෙ කප්පියසප්පිනා දෙතී''ති එත්ථාපි පටිපාටියා එකමෙකං විත්ථාරෙත්වා වුච්චමානෙපි අයමෙවත්ථො වත්තබ්බො සියා, සො ච සඞ්ඛෙපෙනපි සක්කා විඤ්ඤාතුන්ති විත්ථාරනයං හිත්වා ඉමිනාව නයෙන සබ්බපදෙසු විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති වුත්තං. අයඤ්හෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො – යෙන යෙන විඤ්ඤත්ති හොති, තස්මිං වා තස්ස මූලෙ වා ලද්ධෙ තං තං ලද්ධමෙව හොති. සචෙ පන අඤ්ඤං පාළියා ආගතං වා අනාගතං වා දෙති, විසඞ්කෙතන්ති. **නානාඨානෙ වාති** තස්මිංයෙව සරෙ සප්පිං, ඉතරස්මිං නවනීතන්තිආදිනා නානාඨානෙ වා.

පණීතභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දන්තපොනසික්ඛාපදවණ්ණනා

කායෙනාති හත්ථාදීසු යෙන කෙනචි සරීරාවයවෙන, අන්තමසො පාදඞ්ගුලියාපි ගණ්හන්තො කායෙන ගණ්හාති නාමාති වෙදිතබ්බො. දානෙපි එසෙව නයො. **කායප්පටිබද්ධෙනාති** පත්තාදීසු යෙන කෙනචි සරීරසම්බද්ධෙන උපකරණෙන. දානෙපි එසෙව නයො. කටච්ඡුආදීසු යෙන කෙනචි උපකරණෙන දින්නං කායප්පටිබද්ධෙන දින්නංයෙව හොති. **අඤ්ඤතරෙනාති** කායෙන වා කායප්පටිබද්ධෙන වා නිස්සග්ගියෙන වාති අත්ථො. තත්ථ **නිස්සග්ගියෙනාති** (පාචි. අට්ඨ. 265) කායතො ච කායප්පටිබද්ධතො ච මොචෙත්වා හත්ථපාසෙ ඨිතස්ස කායෙ වා කායපටිබද්ධෙ වා පාතියමානඤ්හි නිස්සග්ගියෙන පයොගෙන දින්නං නාම හොති. **තස්සාති** පටිග්ගහිතකස්ස. **වුත්තවිපල්ලාසවසෙනාති** වුත්තස්ස පටිපක්ඛවසෙන. ඉදං වුත්තං හොති – යං කායකායප්පටිබද්ධනිස්සග්ගියානං අඤ්ඤතරෙන දියාමානෙ කායෙන වා කායප්පටිබද්ධෙන වා ගණ්හාති, එතං පටිග්ගහිතං නාමාති.

සංහාරිමෙනාති ථාමමජ්ඣිමෙන පුරිසෙන සංහාරිමෙන, ඉමිනා අසංහාරිමෙ ඵලකෙ වා පාසාණෙ වා පටිග්ගහණං න රුහතීති දස්සෙති. **ධාරෙතුං සමත්ථෙනාති** සන්ධාරෙතුං යොග්ගෙන, ඉමිනා සුඛුමෙසු තින්තිණිකාදිපණ්ණෙසු පටිග්ගහණං න රුහතීති දස්සෙති. **අතත්ථජාතකරුක්ඛපණ්ණෙනාති** ජාතට්ඨානතො චුතෙන පදුමිනිපණ්ණාදිනා, ඉමිනා පන මහන්තෙපි තත්ථජාතකෙ පදුමිනිපණ්ණෙ වා කිංසුකපණ්ණාදිම්හි වා පටිග්ගහෙතුං න වට්ටති. න හි තං කායප්පටිබද්ධසඞ්ඛං ගච්ඡතීති දස්සෙති. යථා ච තත්ථජාතකෙ, එවං ඛාණුකෙ බන්ධිත්වා ඨපිතමඤ්චාදිම්හිපි. නනු පටිබද්ධප්පටිබද්ධෙනාපි පත්තාධාරාදිනා පටිග්ගණ්හන්තස්ස පටිග්ගහණං රුහති, අථ කස්මා කායකායප්පටිබද්ධෙහියෙව පටිග්ගහණං ඉධ වුත්තං, න පටිබද්ධප්පටිබද්ධෙනාපීති ආහ **''පටිබද්ධප්පටිබද්ධං නාම ඉධ නත්ථී''**ති. කෙචි පන ''ආධාරකෙන පටිග්ගහණං කායප්පටිබද්ධප්පටිබද්ධෙන පටිග්ගහණං නාම හොති, තස්මා න වට්ටතී''ති වදන්ති, තං වචනමත්තමෙව. අත්ථතො පන සබ්බම්පි තං කායප්පටිබද්ධමෙව හොතීති දස්සෙති.

අකල්ලකොති ගිලානො. **මුඛෙන පටිග්ගණ්හාතීති** සහත්ථෙන ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං අසක්කොන්තො මුඛෙන පටිග්ගණ්හාති. **අභිහටභාජනතො පතිතරජම්පි වට්ටති** අභිහටත්තාති අධිප්පායො.

තස්මිං ඨත්වාති තාදිසෙ හත්ථපාසෙ ඨත්වා. **යන්ති** යං භාරං. **මජ්ඣිමො පුරිසොති** ථාමමජ්ඣිමපුරිසො. විනයෙ පඤ්ඤත්තං දුක්කටං **විනයදුක්කටං. තං අනුපසම්පන්නස්ස දත්වාති** පිණ්ඩාය චරිත්වා විහාරං වා ආසනසාලං වා ගන්ත්වා තං භික්ඛං අනුපසම්පන්නස්ස දත්වා, ඉදඤ්ච පුබ්බාභොගස්ස අනුරූපවසෙන වුත්තං. යස්මා පන තං ''අනුපසම්පන්නස්ස දස්සාමී''ති චිත්තුප්පාදමත්තෙන තංසන්තකං නාම න හොති, තස්මා විනාපි තස්ස දානාදිං පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

අස්සුඛෙළසිඞ්ඝාණිකාදීසූති එත්ථ **අස්සු** නාම අක්ඛිජලං. **ඛෙළො** නාම ලාලා. **සිඞ්ඝාණිකාති** අන්තොසීසතො පූතිසෙම්හභාවං ආපන්නං මත්ථලුඞ්ගං ගලිත්වා තාලුමත්ථකවිවරෙන ඔතරිත්වා නාසාපුටෙ පූරෙත්වා ඨිතං වුච්චති, **ආදිසද්දෙන** මුත්තකරීසසෙම්හදන්තමලඅක්ඛිගූථකණ්ණගූථකානං, සරීරෙ උට්ඨිතලොණස්ස ච ගහණං. **ඨානතොති** අක්ඛිකූපාදිතො. අන්තරා වෙ ගණ්හාති, කිං හොතීති ආහ **''උග්ගහිතකං නාම හොතී''**ති, දුට්ඨු ගහිතකං නාම හොතීති අත්ථො. **ඵලිනින්ති** ඵලවන්තං. **තත්ථජාතකඵලිනිසාඛාය වාති** තස්මිං රුක්ඛෙ ජාතාය **ඵලිනිසාඛාය වා. දුරුපචිණ්ණදුක්කට**න්ති ''න කත්තබ්බ''න්ති වාරිතස්ස කතත්තා දුට්ඨු ආචිණ්ණං චරිතන්ති **දුරුපචිණ්ණං,** තස්මිං දුක්කටං දුරුපචිණ්ණදුක්කටඤ්ච ආපජ්ජතීති අත්ථො.

ආහරියතීති **ආහාරො,** අජ්ඣොහරිතබ්බං යං කිඤ්චි, ඉධ පන චත්තාරි කාලිකානි අධිප්පෙතානීති ආහ **''යං කිඤ්චී''**තිආදි. තත්ථ අරුණුග්ගමනතො යාව ඨිතමජ්ඣන්හිකා භුඤ්ජිතබ්බතො යාව කාලො අස්සාති **යාවකාලිකං**. අරුණුග්ගමනතො යාව යාමාවසානා පිපාසාය සති පිපාසච්ඡෙදනත්ථං පාතබ්බතො යාමො කාලො අස්සාති **යාමකාලිකං**. යාව සත්තාහං නිදහිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බතො සත්තාහං කාලො අස්සාති **සත්තාහකාලිකං**. යාවජීවම්පි පරිහරිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බතො යාව ජීවං එතස්සාති **යාවජීවිකං**. තෙනාහ **''තත්ථා''**තිආදි.

වනමූලපත්තපුප්ඵඵලාදීති එත්ථ තාව **මූලං** නාම මූලකඛාරකවච්චුතම්බකාදීනං තෙසු තෙසු ජනපදෙසු පකතිආහාරවසෙන මනුස්සානං ඛාදනීයත්ථඤ්චෙව භොජනීයත්ථඤ්ච ඵරණකං සූපෙය්‍යපණ්ණමූලං. **පත්තං** නාම මූලකඛාරකවච්චුතම්බකාදීනං තාදිසංයෙව පත්තං. **පුප්ඵං** නාම මූලකඛාරකාදීනං තාදිසංයෙව පුප්ඵං. **ඵලං** නාම පනසලබුජාදීනං තෙසු තෙසු ජනපදෙසු පකතිආහාරවසෙන මනුස්සානං ඛාදනීයත්ථඤ්චෙව භොජනීයත්ථඤ්ච ඵරණකං ඵලං. **ආදිසද්දෙන** කන්දමූලාදීනං ගහණං.

අම්බපානන්ති (මහාව. අට්ඨ. 300) ආමෙහි වා පක්කෙහි වා අම්බෙහි කතපානං. තත්ථ ආමෙහි කරොන්තෙන අම්බතරුණානි භින්දිත්වා උදකෙ පක්ඛිපිත්වා ආතපෙ ආදිච්චපාකෙන පචිත්වා පරිස්සාවෙත්වා තදහුපටිග්ගහිතෙහි මධුසක්කරකප්පූරාදීහි යොජෙත්වා කාතබ්බං. එවං කතං පුරෙභත්තමෙව කප්පති. අනුපසම්පන්නෙන කතං ලභිත්වා පන පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙභත්තං සාමිසපරිභොගෙනාපි වට්ටති, පච්ඡාභත්තං නිරාමිසපරිභොගෙන යාව අරුණුග්ගමනා වට්ටති. එස නයො සබ්බපානෙසු.

තෙසු පන **ජම්බුපානන්ති** ජම්බුඵලෙහි කතපානං. **චොචපානන්ති** අට්ඨිකෙහි කදලිඵලෙහි කතපානං. **මොචපානන්ති** අනට්ඨිකෙහි කදලිඵලෙහි කතපානං. **මධුකපානන්ති** මධුකානං ජාතිරසෙන කතපානං. තං පන උදකසම්භින්නං වට්ටති, සුද්ධං න වට්ටති. **මුද්දිකාපානන්ති** මුද්දිකා උදකෙ මද්දිත්වා අම්බපානං විය කතපානං . **සාලූකපානන්ති** රත්තුප්පලනීලුප්පලාදීනං සාලූකෙ මද්දිත්වා කතපානං. **ඵාරුසකපානන්ති** ඵාරුසකෙහි අම්බපානං විය කතපානං. ඉමිනාව නයෙන වෙත්තපානාදීනි වෙදිතබ්බානි. එතානි ච පන සබ්බානි පානානි අග්ගිපාකානි න වට්ටන්ති. තෙනාහ **''සීතොදකෙනා''**තිආදි. **අවසෙසෙසුපි අනුඤ්ඤාතඵලපත්තපුප්ඵරසෙසූති** ධඤ්ඤඵලපක්කසාකමධුකපුප්ඵරසතො අවසෙසෙසු ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බං ඵලරසං ඨපෙත්වා ධඤ්ඤඵලරස''න්තිආදිනා (මහාව. 300) අනුඤ්ඤාතකෙසු ඵලපත්තපුප්ඵරසෙසුපි.

ඛාදනීයත්ථන්ති ඛාදනීයෙන කත්තබ්බකිච්චං. **නෙව ඵරතීති** න නිප්ඵාදෙති. **අනාහාරෙපි උදකෙ ආහාරසඤ්ඤායාති** ''ආහාරං ආහරෙය්‍යා''ති පදස්ස පදභාජනෙ (පාචි. 265) වුත්තමත්ථං සම්මා අසල්ලක්ඛෙත්වා ''ආහරියතීති ආහාරො''ති අනාහාරෙපි උදකෙ ආහාරසඤ්ඤාය **කුක්කුච්චායන්තානං. දන්තපොනෙ ච ''මුඛද්වාරං ආහටං ඉද''න්ති සඤ්ඤායාති** මුඛද්වාරං අනාහටම්පි දන්තපොනං ''මුඛද්වාරං ආහටං ඉදං දන්තපොන''න්ති විපල්ලත්ථසඤ්ඤාය **කුක්කුච්චායන්තානං. යථාසුඛං පාතුන්ති** පටිග්ගහෙත්වා වා අප්පටිග්ගහෙත්වා වා යථාකාමං පාතුං. **දන්තපොනපරිභොගෙනාති** දන්තකට්ඨපරිභොගෙන, දන්තධොවනාදිනාති අත්ථො, ඉමිනා තස්ස පන රසං ගිලිතුං න වට්ටතීති දස්සෙති.

චත්තාරි මහාවිකටානීති ගූථං, මුත්තං, ඡාරිකා, මත්තිකා (මහාව. 268) ච ''ආසයාදිවසෙන විරූපානි ජාතානී''ති කත්වා **විකටානීති** වා අපකතිභොජනත්තා **විකටානි** ''විරූපානි ජාතානී''ති වා අත්ථො. **සති පච්චයෙති** කාරණෙ සති, සප්පදට්ඨයෙති අත්ථො. **ධූමාදිඅබ්බොහාරිකාභාවොති** ධූමපුප්ඵගන්ධදන්තබයාදිඅබ්බොහාරිකාභාවො.

දන්තපොනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භොජනවග්ගො චතුත්ථො.

5. අචෙලකවග්ගො

1. අචෙලකසික්ඛාපදවණ්ණනා

අචෙලකස්සාති යස්ස කස්සචි පබ්බජ්ජාසමාපන්නස්ස නග්ගස්ස. **පරිබ්බාජකස්සාති** ඨපෙත්වා භික්ඛුඤ්ච සාමණෙරඤ්ච අවසෙසස්ස යස්ස කස්සචි පබ්බජ්ජාසමාපන්නස්ස. **පරිබ්බාජිකායාති** ඨපෙත්වා භික්ඛුනිං, සික්ඛමානං, සාමණෙරිඤ්ච අවසෙසාය යාය කායචි පබ්බජ්ජාසමාපන්නාය. එතෙ ච සබ්බෙ අඤ්ඤතිත්ථියා වෙදිතබ්බා. තෙනාහ **''එතෙසං අචෙලකාදීනං අඤ්ඤතිත්ථියාන''**න්ති.

තෙසන්ති අඤ්ඤතිත්ථියානං. **භාජනං නික්ඛිපිත්වාති** ආමිසහරිතං භාජනං නික්ඛිපිත්වා. **බාහිරාලෙපන්ති** තෙලාදිං.

අචෙලකාදයො යස්මා, තිත්ථියාව මතා ඉධ;
තස්මා තිත්ථියනාමෙන, තිකච්ඡෙදො කතො තයො.

අතිත්ථියස්ස නග්ගස්ස, තථා තිත්ථියලිඞ්ගිනො;
ගහට්ඨස්සාපි භික්ඛුස්ස, කප්පතීති විනිච්ඡයො.

අතිත්ථියස්ස චිත්තෙන, තිත්ථියස්ස ච ලිඞ්ගිනො;
සොතාපන්නාදිනො දාතුං, කප්පතීතිධ නො මති.

අචෙලකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උය්‍යොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

ගාමං වා නිගමං වාති එත්ථ නගරම්පි ගාමග්ගහණෙනෙව ගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. **පවිසිස්සාමාති** එත්ථ ගහෙත්වා ''ගන්ත්වා''ති පාඨසෙසො, අසමන්නාහාරො වා තස්සා ඉත්ථියා තස්මිං ගාමෙ සන්නිහිතභාවං අජානන්තො වා ''එහාවුසො, ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසිස්සාමා''ති භික්ඛුං ගහෙත්වා ගන්ත්වාති අත්ථො. **යං කිඤ්චි ආමිසන්ති** යාගුආදිකං යං කිඤ්චි ආමිසං. **උය්‍යොජෙය්‍යාති** අත්තනො කීළානුරූපං ඉත්ථිං දිස්වා උය්‍යොජෙය්‍ය පහිණෙය්‍ය. තෙනාහ **''මාතුගාමෙන සද්ධිං''**න්තිආදි. **ආදිසද්දෙන** වුත්තාවසෙසං කායවචීද්වාරවීතික්කමං සඞ්ගණ්හාති. **''ගච්ඡා''තිආදීනි වත්වාති** ''ගච්ඡාවුසො, න මෙ තයා සද්ධිං කථා වා නිසජ්ජා වා ඵාසු හොති, එකකස්ස මෙ කථා වා නිසජ්ජා වා ඵාසු හොතී''ති (පාචි. 275) වත්වා. **එතං අනාචාරමෙවාති** එතං යථාවුත්තං හසනාදිඅනාචාරමෙව. **න අඤ්ඤං පතිරූපං කාරණන්ති** ඨපෙත්වා වුත්තප්පකාරං අනාචාරං උභින්නං එකතො න යාපනාදිං අඤ්ඤං පතිරූපකාරණං පච්චයං කරිත්වා න හොතීති අත්ථො. **අස්සාති** උය්‍යොජකස්ස. **සොති** යො උය්‍යොජිතො, සො.

අනුපසම්පන්නෙති සාමණෙරෙ. සොව ඉධ අනුපසම්පන්නොති අධිප්පෙතොති වදන්ති. **උභින්නම්පීති** උපසම්පන්නස්ස වා අනුපසම්පන්නස්ස වාති ද්වින්නම්පි. **කලිසාසනාරොපනෙති** (පාචි. අට්ඨ. 277) **කලීති** කොධො, තස්ස සාසනං ආණං **කලිසාසනං** , තස්සාරොපනෙති අත්ථො, ''අප්පෙව නාම ඉමිනාපි උබ්බාළ්හො පක්කමෙය්‍යා''ති කොධවසෙන ඨානනිසජ්ජාදීසු දොසං දස්සෙත්වා ''පස්සථ භො ඉමස්ස ඨානං නිසජ්ජං ආලොකිතං විලොකිතං, ඛාණු විය තිට්ඨති, සුනඛො විය නිසීදති, මක්කටො විය ඉතො චිතො ච විලොකෙතී''ති එවං අමනාපවචනස්ස භණනෙති වුත්තං හොති. සුද්ධචිත්තෙන පනෙවං භණනෙ දොසො නත්ථි. **එවමාදීහීති** එත්ථ **ආදිසද්දෙන** ''මහග්ඝං භණ්ඩං පස්සිත්වා ලොභධම්මං උප්පාදෙස්සතී''ති උය්‍යොජෙති, ''මාතුගාමං පස්සිත්වා අනභිරතිං උප්පාදෙස්සතී''ති උය්‍යොජෙති, ''ගිලානස්ස වා ඔහිය්‍යකස්ස වා විහාරපාලස්ස වා යාගුං වා භත්තං වා ඛාදනීයං වා නීහරා''ති උය්‍යොජෙති, ''න අනාචාරං ආචරිතුකාමො සති කරණීයෙ උය්‍යොජෙතී''ති (පාචි. 278) එතෙසං ගහණං.

උය්‍යොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

''සභොජනෙ''ති බාහිරත්ථසමාසොයං, උභසද්දෙ උකාරස්ස ච ලොපොති ආහ **''සහ උභොහි ජනෙහී''**තිආදි. තත්ථ **උභොහි ජනෙහීති** ජායා ච පති චාති උභොහි ජනෙහි. භුඤ්ජිතබ්බන්ති වා **භොජනං,** ඉත්ථී ච පුරිසො ච, තෙන සහ වත්තතීති **සභොජනන්ති** ආහ **''අථ වා''**තිආදි. **රාගපරියුට්ඨිතස්සාති** මෙථුනාධිප්පායස්ස. **සයනිඝරන්ති** සයනීයඝරං, වාසගෙහන්ති අත්ථො. **මහල්ලකස්සාති** මහල්ලකස්ස සයනිඝරස්ස. **පිට්ඨසඞ්ඝාටතොති** ද්වාරබාහතො

බුද්දකස්ස වාති යථා තථා වා කතස්ස බුද්දකස්ස සයනිඝරස්ස. **වෙමජ්ඣං අතික්කමිත්වා නිසීදෙය්‍යාති** පිට්ඨිවංසං අතික්කමිත්වා නිසීදෙය්‍ය. බුද්දකං (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.280) නාම සයනිඝරං විත්ථාරතො පඤ්චහත්ථප්පමාණං හොති, තස්ස ච මජ්ඣිමට්ඨානං පිට්ඨසඞ්ඝාටතො අඩ්ඪතෙය්‍යහත්ථප්පමාණමෙව හොති, තස්මා තාදිසෙ සයනිඝරෙ පිට්ඨසඞ්ඝාටතො හත්ථපාසං විජහිත්වා නිසින්නො පිට්ඨිවංසං අතික්කමිත්වා නිසින්නො නාම හොති. එවං නිසින්නො ච වෙමජ්ඣං අතික්කමිත්වා නිසින්නො නාම හොති. තෙන වුත්තං පාළියං ''පිට්ඨිවංසං අතික්කමිත්වා නිසීදති''ති (පාචි. 281). **සචිත්තකඤ්චෙත්ථ** අනුපවිසිත්වා නිසීදනචිත්තෙන දට්ඨබ්බං.

සභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4-5. රහොපටිච්ඡන්නරහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

චතුත්ථපඤ්චමසික්ඛාපදෙ යං වත්තබ්බං සියා, තං සබ්බං අනියතද්වයෙ වුත්තමෙවාති ආහ **''සෙසො කථානයො අනියතද්වයෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො''**ති.

රහොපටිච්ඡන්නරහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. චාරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

අන්තොඋපචාරසීමාය දස්සනූපචාරෙ භික්ඛුං දිස්වාති යත්ථ ඨිතස්ස කුලානි පයිරුපාසනචිත්තං උප්පන්නං, තතො පට්ඨාය ගච්ඡන්තො අන්තොඋපචාරසීමාය දස්සනූපචාරෙ භික්ඛුං පස්සෙ වා අභිමුඛෙ වා දිස්වා. **පකතිවචනෙනාති** යං ද්වාදසහත්ථබ්භන්තරෙ ඨිතෙන සොතුං සක්කා, තාදිසෙන වචනෙන, ඉතො චිතො ච පරියෙසිත්වා ආරොචනකිච්චං පන නත්ථි. යො හි එවං පරියෙසිතබ්බො, සො අසන්තොයෙව. තෙනාහ **''තාදිස''**න්තිආදි. **අනාපුච්ඡිත්වාති** අනාරොචෙත්වා.

අන්තරාරාමභික්ඛුනුපස්සයතිත්ථියසෙය්‍යපටික්කමනහත්තියසරානීති එත්ථ **අන්තරාරාම**න්ති අන්තොගාමෙ විහාරො. **පටික්කමන**න්ති ආසනසාලා. **හත්තියසර**න්ති නිමන්තිතසරං වා සලාකභත්තාදිදායකානං වා ඝරං. **ආපදාසූති** ජීවිතබ්‍රහ්මචරියන්තරායෙසු. **කිරියාකිරිය**න්ති එත්ථ කුලෙසු චාරිත්තාපජ්ජනං **කිරියං,** අනාපුච්ඡනං **අකිරිය**න්ති වෙදිතබ්බං.

චාරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මහානාමසික්ඛාපදවණ්ණනා

සබ්බඤ්චෙතං වත්ථුවසෙන වුත්තන්ති ''අගිලානෙන භික්ඛුනා චතුමාසපච්චයපවාරණා සාදිතබ්බා අඤ්ඤත්‍ර පුනපවාරණාය අඤ්ඤත්‍ර නිච්චපවාරණාය''ති (පාචි. 306) එතං සබ්බං සික්ඛාපදනිදානසඞ්ඛාතස්ස වත්ථුනො වසෙන වුත්තං. තත්ථ හි මහානාමෙන සක්කෙන ''ඉච්ඡාමහං, භන්තෙ, සඞ්ඝං චතුමාසං භෙසජ්ජෙන පවාරෙතු''න්තිආදිනා (පාචි. 303) උස්සන්නුස්සන්නෙන ච භෙසජ්ජෙන චතුමාසං පුන නිච්චං පවාරණා කතා, තස්මා භගවතා තස්ස වසෙන එවං වුත්තන්ති වුත්තං හොති. **අඤ්ඤත්‍ර පුනපවාරණායාති** යදි පුනපවාරණා අත්ථි, තං ඨපෙත්වා. **අඤ්ඤත්‍ර නිච්චපවාරණායාති** එත්ථාපි එසෙව නයො. යදි පන තාපි අත්ථි, සාදිතබ්බාවාති අධිප්පායො. තෙනාහ **''අයං පනෙත්ථ අත්ථො''**තිආදි. **තත්ථාති** තිස්සං පවාරණායං. **භෙසජ්ජෙහි වා පරිච්ඡෙදො කතො හොතීති** ''සප්පි තෙල''න්ති එවමාදිනා නාමවසෙන වා ''පත්ථෙන නාළියා ආළ්හකෙනා''තිආදිනා පරිමාණවසෙන වා ''එත්තකානි වා භෙසජ්ජානි විඤ්ඤාපෙතබ්බානී''ති භෙසජ්ජෙහි පරිච්ඡෙදො කතො හොති. **නභෙසජ්ජකරණීයෙති** මිස්සකභත්තෙනාපි චෙ යාපෙතුං සක්කොති, නභෙසජ්ජකරණීයං නාම හොති. **අඤ්ඤං භෙසජ්ජන්ති** සප්පිනා පවාරිතො තෙලං, ආළ්හකෙන පවාරිතො දොණං.

යථාභූතං ආචික්ඛිත්වාති ''ඉමෙහි තයා භෙසජ්ජෙහි පවාරිතම්හා, අම්හාකඤ්ච ඉමිනා ච ඉමිනා ච භෙසජ්ජෙන අත්ථො, යාසු තයා රත්තීසු පවාරිතම්හා, තා රත්තියො වීතිවත්තා, අම්හාකඤ්ච භෙසජ්ජෙන අත්ථො''ති යථාභූතං ආරොචෙත්වා. එවඤ්ච විඤ්ඤාපෙතුං ගිලානොව ලභති, න ඉතරො.

මහානාමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදවණ්ණනා

චතුරඞ්ගිනින්ති හත්ථිඅස්සරථපත්තීති චත්තාරි අඞ්ගානි එතිස්සාති **චතුරඞ්ගිනී,** තං චතුරඞ්ගිනිං. ''ද්වාදසපුරිසො හත්ථී, තිපුරිසො අස්සො, චතුපුරිසො රථො, චත්තාරො පුරිසා සරහත්ථා පත්තී''ති (පාචි. 314) අයං පච්ඡිමකොටියා

චතුරඞ්ගසමන්නාගතා **සෙනා** නාම, ඊදිසං සෙනන්ති අත්ථො. **තං පන විජහිත්වාති** කෙනචි අන්තරිතා වා නින්නං ඔරුළ්හා වා න දිස්සති, ඉධ ඨත්වාන සක්කා දට්ඨුන්ති තං දස්සනූපචාරං විජහිත්වා අඤ්ඤං ඨානං ගන්ත්වා.

සෙනාදස්සනවත්ථුස්මින්ති සෙනං දස්සනාය ගමනවත්ථුස්මිං. අයමෙව වා පාඨො. **හත්ථිආදීසු එකමෙකන්ති** හත්ථිආදීසු චතූසු අඞ්ගෙසු එකමෙකං, අන්තමසො එකපුරිසාරුළ්හහත්ථිම්පි එකම්පි සරහත්ථං පුරිසන්ති අත්ථො. **අනුයයුත්තා** නාම රාජා උය්‍යානං වා නදිං වා ගච්ඡති, එවං අනුයයුත්තා හොති. **තථාරූපප්පච්චයෙති** ''මාතුලො සෙනාය ගිලානො හොතී''තිආදිකෙ (පාචි. 312) අනුරූපකාරණෙ සති. **ආපදාසූති** ජීවිතබ්‍රහ්මචරියන්තරායෙසු ''එත්ථ ගතො මුච්චිස්සාමී''ති ගච්ඡතො අනාපත්ති.

උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සෙනාවාසසික්ඛාපදවණ්ණනා

පටිසෙනාරුද්ධායාති යථා සඤ්චාරො ඡිජ්ජති, එවං පටිසෙනාය රුද්ධාය සෙනාය. **කෙනචි පලිබුද්ධස්සාති** වෙරිකෙන වා ඉස්සරෙන වා කෙනචි රුද්ධස්ස.

සෙනාවාසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. උය්‍යොධිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

සම්පහාරට්ඨානස්සාති යුද්ධභූමියා. **බලස්ස අග්ගං ජානන්තීති** ''එත්තකා හත්ථී, එත්තකා අස්සා, එත්තකා රථා, එත්තකා පත්තී''ති (පාචි. 324) බලස්ස කොට්ඨාසං ජානන්ති. ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, විහාරග්ගෙනා''තිආදීසු (චූළව. 318) විය කොට්ඨාසත්ථො හෙත්ථ **අග්ග**සද්දො. තෙනාහ **''බලගණනට්ඨානන්ති අත්ථො''**ති. **සෙනාය ව්‍යූහන්ති** ''ඉතො හත්ථී හොන්තු, ඉතො අස්සා හොන්තු, ඉතො රථා හොන්තු, ඉතො පත්තී හොන්තූ''ති (පාචි. 324) සෙනාය ඨපනං, රාසිං කත්වා ඨපනන්ති අත්ථො. තෙනාහ **''සෙනාසන්නිවෙසස්සෙතං නාම''**න්ති. **ද්වාදසපුරිසො හත්ථීති** චත්තාරො ආරොහකා, එකෙකපාදරක්ඛකා ද්වෙ ද්වෙති එවං ද්වාදසපුරිසො හත්ථී. **තිපුරිසො අස්සොති** එකො ආරොහකො, ද්වෙ පාදරක්ඛකාති එවං තිපුරිසො අස්සො. **චතුපුරිසො රථොති** එකො සාරථී, එකො යොධො, ද්වෙ ආණිරක්ඛකාති එවං චතුපුරිසො රථොති.

උය්‍යොධිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අචෙලකවග්ගො පඤ්චමො.

6. සුරාපානවග්ගො

1. සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා

පිට්ඨාදීහි කතං මජ්ජං සුරාති පිට්ඨපූවඔදනකිණ්ණසම්භාරෙහි කතං මජ්ජං සුරාති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – පිට්ඨසුරා, පූවසුරා, ඔදනසුරා, කිණ්ණපක්ඛිත්තා, සම්භාරසංයුත්තාති (පාචි. 328) ඉමානි පඤ්ච සුරා නාමාති. තත්ථ පිට්ඨං භාජනෙ පක්ඛිපිත්වා තජ්ජං උදකං දත්වා මද්දිත්වා කතා **පිට්ඨසුරා** (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.326-328). එවං සෙසාසුපි. **කිණ්ණාති** පන තස්සා සුරාය බීජං වුච්චති. යෙ ''සුරාමොදකා''තිපි වුච්චන්ති, තෙ පක්ඛිපිත්වා කතා **කිණ්ණපක්ඛිත්තා**. හරීතකිසාසපාදිනානාසම්භාරෙහි සංයොජිතා **සම්භාරසංයුත්තා**.

පුප්ඵාදීහි කතො ආසවො මෙරයන්ති පුප්ඵඵලමධුගුළසම්භාරෙහි කතො චිරපරිවාසිතො මෙරයන්ති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – පුප්ඵාසවො, ඵලාසවො, මධ්වාසවො, ගුළාසවො, සම්භාරසංයුත්තොති පඤ්චමෙරයං නාමාති. තත්ථ මධුකතාලනාළිකෙරාදි පුප්ඵරසො චිරපරිවාසිතො **පුප්ඵාසවො**. පනසාදිඵලරසො **ඵලාසවො**. මුද්දිකාරසො **මධ්වාසවො. සමන්තපාසාදිකායං පන** ''ඵලාසවො නාම මුද්දිකාඵලාදීනි මද්දිත්වා තෙසං රසෙන කතො. මධ්වාසවො නාම මුද්දිකානං ජාතිරසෙන කතො, මක්ඛිකාමධුනාපි කරීයතීති වදන්තී''ති (පාචි. අට්ඨ. 328) වුත්තං. උච්ඡුරසො **ගුළාසවො**. හරීතකාමලකකටුකභණ්ඩාදිනානාසම්භාරානං රසො චිරපරිවාසිතො **සම්භාරසංයුත්තො**. එත්ථ ච සුරාය, මෙරයස්ස ච සමානෙපි සම්භාරසංයොගෙ මද්දිත්වා කතා **සුරා,** චිරපරිවාසිතමත්තෙන **මෙරයන්ති** එවම්මෙසං නානාකරණං දට්ඨබ්බං. **බීජතො පට්ඨායාති** සම්භාරෙ පටියාදෙත්වා චාටියං පක්ඛිත්තකාලතො චෙව තාලනාළිකෙරාදීනං පුප්ඵරසස්ස අභිනවකාලතො ච පට්ඨාය.

ලොණසොවීරකං වා සුත්තං වාති ඉමෙ ද්වෙ අනෙකෙහි භෙසජ්ජෙහි අභිසඞ්ඛතා ආසවවිසෙසා. **වාසග්ගාහාපනත්ථන්ති** සුගන්ධභාවගාහාපනත්ථං. වත්ථුං අජානනතාය චෙත්ථ **අචිත්තකතා** වෙදිතබ්බා.

අකුසලෙනෙව පාතබ්බතාය **ලොකවජ්ජං**. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං සියා, තං සබ්බං පඨමපාරාජිකවණ්ණනාය වුත්තනයමෙව.

සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අඞ්ගුලිපතොදකසික්ඛාපදවණ්ණනා

හසාධිප්පායස්සාති කිඩ්ඩාධිප්පායස්ස, ඉමිනා කායසංසග්ගාධිප්පායං පටික්ඛිපති.

එත්ථ ච භික්ඛුනිම්පි හසාධිප්පායෙන ඵුසතො භික්ඛුස්ස දුක්කටං. තථා භික්ඛුම්පි ඵුසන්තියා භික්ඛුනියාති ආහ **''ඉධ පන භික්ඛුනීපි භික්ඛුස්ස, භික්ඛු ච භික්ඛුනියා අනුපසම්පන්නො එවා''**ති. **කායප්පටිබද්ධාදීසු සබ්බත්ථාති** ''කායෙන කායප්පටිබද්ධෙ, කායප්පටිබද්ධෙන කායෙ, කායප්පටිබද්ධෙන කායප්පටිබද්ධෙ, නිස්සග්ගියෙන කායෙ, නිස්සග්ගියෙන කායප්පටිබද්ධෙ, නිස්සග්ගියෙන නිස්සග්ගියෙ''ති (පාචි. 332) සබ්බත්ථ. **සති කරණීයෙ ආමසතොති** සති කරණීයෙ පුරිසං ආමසතො අනාපත්ති. ඉත්ථී පන සති කරණීයෙපි ආමසිතුං න වට්ටති.

අඞ්ගුලිපතොදකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. හසධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා

උපරිගොප්ඵකෙති ගොප්ඵකානං උපරිභාගප්පමාණෙ. **හසාධිප්පායොති** කීළාධිප්පායො. **යෙන යෙන අඞ්ගෙනාති** හත්ථපාදාදීසු යෙන යෙන අඞ්ගෙන. **තථා නාවාය කීළතොති** ඵියාරිත්තාදීහි නාවං පාජෙන්තස්ස වා තීරෙ උස්සාරෙන්තස්ස වා දුක්කටන්ති අත්ථො.

හසධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අනාදරියසික්ඛාපදවණ්ණනා

දුවිධඤ්හෙත්ථ අනාදරියං පුග්ගලානාදරියඤ්ච ධම්මානාදරියඤ්චාති ආහ **''පුග්ගලස්ස වා''**තිආදි. තත්ථ යො භික්ඛු උපසම්පන්නෙන පඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානො ''අයං උක්ඛිත්තකො වා වම්භිතො වා ගරහිතො වා, ඉමස්ස වචනං අකතං භවිස්සතී''ති (පාචි. 342) අනාදරියං කරොති, අයං පුග්ගලෙ අනාදරියං කරොති නාම. යො පන පඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානො ''කථායං නස්සෙය්‍ය වා විනස්සෙය්‍ය වා අන්තරධායෙය්‍ය වා''ති, තං වා නසික්ඛිතුකාමො අනාදරියං කරොති, අයං ධම්මෙ අනාදරියං කරොති නාම. තෙනාහ **''තස්මා''**තිආදි.

ඉදං න සල්ලෙඛාය සංවත්තතීති සම්මා කිලෙසෙ ලිඛතීති **සල්ලෙඛො,** අප්පිච්ඡතා, තදත්ථං නයිදං සංවත්තති. **ආදිසද්දෙන** ''ඉදං න ධුතත්ථාය සංවත්තති, න පාසාදිකතාය, න අපචයාය, න වීරියාරම්භාය සංවත්තතී''ති (පාචි. 343) ඉදං සඞ්ගණ්හාති. **අපඤ්ඤත්තෙනාති** සුත්තෙ වා අභිධම්මෙ වා ආගතෙන. **පවෙණිආගතන්ති** සඞ්ගීතිකාලතො පට්ඨාය මහාකස්සපාදිආචරියපරම්පරාය ආගතං. සචෙ පන යස්මා උච්ඡුරසො සත්තාහකාලිකො, තස්ස කසටො යාවජීවිකො, ද්වින්නංයෙව සමවායො උච්ඡුයට්ඨි, තස්මා විකාලෙ උච්ඡුයට්ඨිං ඛාදිතුං වට්ටති ගුළහරීතකං වියාති එවමාදිකං ගාරය්හාචරියුග්ගහං ගහෙත්වා ''එවං අම්හාකං ආචරියානං උග්ගහො පරිපුච්ඡා''ති භණති, ආපත්තියෙව.

අනාදරියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. භිංසාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

රූපාදීනීති භයානකානි රූපසද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බානි. **භයානකකථන්ති** චොරකන්තාරවාළකන්තාරපිසාචකන්තාරප්පටිසංයුත්තකථං.

භිංසාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ජොතිසික්ඛාපදවණ්ණනා

අගිලානොති යස්ස විනා අග්ගිනා ඵාසු හොති, සො ඉධ අගිලානො නාම. **ජොතින්ති** අග්ගිං.

භග්ගෙසූති එවංනාමකෙ ජනපදෙ. **භග්ගානාම** ජානපදිනො රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළ්හිසද්දෙන **''භග්ගා''**ති වුච්චති. තෙන වුත්තං ''භග්ගෙසූති එවංනාමකෙ ජනපදෙ''ති. **තථා පතිලාතං උක්ඛිපන්තස්සාති** ඩය්හමානං අලාතං පතිතං උක්ඛිපන්තස්ස තථා දුක්කටන්ති අත්ථො. **තඤ්චාති** දුක්කටං පරාමසති.

අවිජ්ඣාතන්ති අනිබ්බුතාලාතං. **පදීපජොතිකජන්තාඝරෙති** පදීපුජ්ජලනපත්තපචනසෙදකම්මාදීසු ජොතිකරණෙ අග්ගිසාලායඤ්ච සමාදහන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො. **තථාරූපප්පච්චයෙති** ඨපෙත්වා පදීපාදීනි අඤ්ඤස්මිම්පි තථාරූපපච්චයෙ. **ආපදාසූති** දුට්ඨවාළමිගඅමනුස්සෙහි උපද්දවෙසු.

ජොතිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නහානසික්ඛාපදවණ්ණනා

''දියඩ්ඪො මාසො සෙසො ගිම්හාන''න්ති ''වස්සානස්ස පඨමො මාසො''ඉච්චෙතෙ අඩ්ඪතෙය්‍යමාසා උණ්හසමයො, පරිළාහසමයොති ගිම්හානං සෙසො දියඩ්ඪො මාසො උණ්හසමයො, වස්සානස්ස පඨමො මාසො පරිළාහසමයොති එවං එතෙ අඩ්ඪතෙය්‍යමාසා කමෙන උණ්හසමයො, පරිළාහසමයො නාම හොතීති අත්ථො තෙනෙව **පදභාජනියං** ''උණ්හසමයො නාම දියඩ්ඪො මාසො සෙසො ගිම්හාන''න්ති, ''පරිළාහසමයො නාම වස්සානස්ස පඨමො මාසො''ති වුත්තං. යදා විනා නහානෙන න ඵාසු හොති, අයං **ගිලානසමයො. පදභාජනියං** (පාචි. 364) පන ගිලානෙ නිච්ඡිතෙ ගිලානකාලො නිච්ඡිතොව හොතීති ''යස්ස විනා නහානෙන න ඵාසු හොති, 'ගිලානසමයො'ති නහායිතබ්බ''න්ති වුත්තං. **පරිවෙණසම්මජ්ජනමත්තම්පීති** අන්තමසො පරිවෙණසම්මජ්ජනමත්තම්පි.

වාලුකං උක්කිරිත්වාති සුක්ඛාය නදියා වාලිකං උත්තිරිත්වා. **ආවාටෙසුපීති පි**-සද්දෙන නදියං වත්තබ්බමෙව නත්ථීති දස්සෙති. **ආපදාසූති** භමරාදීහි අනුබන්ධෙසු.

නහානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදවණ්ණනා

ලාභසද්දොයං කම්මසාධනො ''කො භවතා ලාභො ලද්ධො''තිආදීසු විය, සො චෙත්ථ අතීතකාලිකොති ආහ **''අලබ්භීති ලභො''**ති , ලද්ධන්ති අත්ථො. **''ලභො එව ලාභො''**ති ඉමිනා සකත්ථෙ ණපච්චයොති දස්සෙති. **කිං අලබ්භීති** කිං ලද්ධං. **නවන්ති** අභිනවං. එත්තාවතා ච නවඤ්ච තං චීවරඤ්චාති **නවචීවරං,** නවචීවරං ලාභො එතෙනාති **නවචීවරලාභොති** එවමෙත්ථ සමාසො දට්ඨබ්බොති. යදි එවං කථං ''නවං චීවරලාභෙනා''ති වුත්තන්ති ආහ **''ඉති නවචීවරලාභෙනා''**තිආදි. එත්ථ ච ''විකප්පනුපගං පච්ඡිම''න්ති න වුත්තත්තා **චීවරන්ති** යං නිවාසෙතුං වා පාරුපිතුං වා සක්කා හොති, තදෙව වෙදිතබ්බන්ති ආහ **''නිවාසනපාරුපනුපගං චීවර''**න්ති. **''දුබ්බණ්ණකරණං ආදාතබ්බ''**න්ති එතං කප්පබින්දුං සන්ධාය වුත්තං, න නීලාදීහි සකලචීවරං දුබ්බණ්ණකරණං, තඤ්ච පන කප්පං ආදියන්තෙන චීවරං රජිත්වා චතූසු වා කොණෙසු, තීසු වා ද්වීසු වා එකස්මිං වා කොණෙ මොරස්ස අක්ඛිමණ්ඩලමත්තං වා මඞ්ගුලපිට්ඨිමත්තං වා ආදාතබ්බන්ති ආහ **''තස්සා''**තිආදි. **කංසනීලෙනාති** චම්මකාරනීලෙන. **මහාපච්චරියං පන** ''අයොමලං ලොහමලං, එතං කංසනීලං නාමා''ති (පාචි. අට්ඨ. 368) වුත්තං . **පත්තනීලෙනාති** යෙන කෙනචි නීලවණ්ණෙන පණ්ණරසෙන. **කප්පබින්දුං ආදියිත්වාති** වට්ටං එකං කප්පබින්දුං ආදියිත්වා.

පාළිකප්පකණ්ණිකකප්පාදයො පන සබ්බට්ඨකථාසු පටිසිද්ධා. අග්ගළාදීනි කප්පකතචීවරෙ පන පච්ඡා ආරොපෙත්වා කප්පකරණකිච්චං නත්ථීති ආහ **''පච්ඡා ආරොපිතෙසු''**තිආදි. **අග්ගළඅනුවාතපරිභණ්ඩෙසූති** උද්ධරිත්වා අල්ලියාපනකඛණ්ඩපිට්ඨිඅනුවාතකුච්ඡිඅනුවාතෙසු. **කිරියාකිරියන්ති** නිවාසනපාරුපනතො, කප්පස්ස අනාදානතො කිරියාකිරියං.

දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා

සම්මුඛෙන විකප්පනා **සම්මුඛවිකප්පනා**. පරම්මුඛෙන විකප්පනා **පරම්මුඛවිකප්පනා. සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවන්ති** ආසන්නදූරභාවං. ආසන්නදූරභාවො ච අධිට්ඨානෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

මිත්තොති දළ්හමිත්තො. **සන්දිට්ඨොති** දිට්ඨමත්තො නාතිදළ්හමිත්තො. **අකතපච්චුද්ධාරන්ති** ''මය්හං සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා''තිආදිනා අකතපච්චුද්ධාරං. **යෙන විනයකම්මං කතන්ති** යෙන සද්ධිං විනයකම්මං කතං.

පරිභොගෙන **කායකම්මං,** අපච්චුද්ධාරාපනෙන **වචීකම්මන්ති** ආහ **''සමුට්ඨානාදීනි පඨමකඨිනසදිසානෙවා''**ති. **කිරියාකිරියන්ති** එත්ථ පරිභුඤ්ජනං **කිරියං**. අපච්චුද්ධාරාපනං **අකිරියං**.

විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. අපනිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

අධිට්ඨානුපගන්ති අධිට්ඨානයොග්ගං අයොපත්තඤ්චෙව මත්තිකාපත්තඤ්ච. **සූකරන්තකං** නාම කුඤ්චිකාකොසො විය අන්තො සුසිරං කත්වා කොට්ටිතං.

අඤ්ඤං පරික්ඛාරන්ති පාළියා අනාගතපත්තත්ථවිකාදිං. **ධම්මකථං කත්වාති** ''සමණෙන නාම අනිහිතපරික්ඛාරෙන භවිතුං න වට්ටතී''ති එවං ''ධම්මකථං කථෙත්වා දස්සාමී''ති නික්ඛිපතො අනාපත්ති.

අපනිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සුරාපානවග්ගො ඡට්ඨො.

7. සප්පාණකවග්ගො

1. සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා

පාචිත්තියන්ති අන්තමසො මඤ්චපීඨං සොධෙන්තො මඞ්ගුලබීජකෙපි පාණසඤ්ඤී නික්කාරුණිකතාය තං භින්දන්තො අපනෙති (පාචි. අට්ඨ. 382), පාචිත්තියං. තෙනාහ **''තං බුද්දකම්පී''**තිආදි. **උපක්කමමහන්තතාය අකුසලං මහන්තං හොතීති** බහුක්ඛත්තුං පවත්තජවනෙහි ලද්ධාසෙවනාය සන්නිට්ඨාපකචෙතනාය වසෙන පයොගස්ස මහන්තත්තා අකුසලං මහන්තං හොති, මහාසාවජ්ජං හොතීති අධිප්පායො.

සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා

එත්ථ ච පටඞ්ගපාණකානං පතනං ඤත්වාපි සුද්ධචිත්තතාය පදීපුජ්ජලනෙ විය සප්පාණකභාවං ඤත්වාපි උදකසඤ්ඤාය පරිභුඤ්ජිතබ්බතො **පණ්ණත්තිවජ්ජතා** වෙදිතබ්බා.

සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. උක්කොටනසික්ඛාපදවණ්ණනා

තස්ස තස්ස භික්ඛුනොති යෙන යෙන වූපසමිතං, තස්ස තස්ස භික්ඛුනො. **''අකතං කම්ම''න්තිආදීනි වදන්තොති** ''අකතං කම්මං, දුක්කටං කම්මං, පුන කාතබ්බං කම්මං, අනිහතං දුන්නිහතං පුන නිහනිතබ්බ''න්ති (පාචි. 394) වදන්තො. **යථාඨිතභාවෙන පතිට්ඨාතුං න දදෙය්‍යාති** තෙසං පවත්ති ආකාරදස්සනත්ථං වුත්තං. තෙනාහ **''යං පන ධම්මෙන අධිකරණං නිහතං, තං සුනිහතමෙවා''**ති.

උක්කොටනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. දුට්ඨුල්ලසික්ඛාපදවණ්ණනා

චත්තාරි පාරාජිකානි අත්ථුද්ධාරවසෙන පදභාජනියං දස්සිතානීති ආහ **''දුට්ඨුල්ලන්ති සඞ්ඝාදිසෙසං අධිප්පෙත''**න්ති. **යෙන කෙනචි උපායෙනාති** ''සාමං වා ජානාති, අඤ්ඤෙ වා තස්ස ආරොචෙන්ති, සො වා ආරොචෙතී''ති (පාචි. 399) වුත්තෙසු යෙන කෙනචි උපායෙන. **පාචිත්තියං** ධුරං නික්ඛිත්තමත්තෙයෙවාති අධිප්පායො. සචෙ පච්ඡාපි ආරොචෙති, ධුරනික්ඛෙපනෙ ආපත්තිතො න මුච්චති. තෙනාහ **''සචෙපී''**තිආදි. **සමණසතම්පි ආපජ්ජතියෙවාති** සමණසතම්පි සුත්වා යදි ඡාදෙති, පාචිත්තියං ආපජ්ජතියෙවාති අත්ථො. **යෙනස්ස ආරොචිතන්ති** යෙන දුතියෙන අස්ස තතියස්ස ආරොචිතං. **තස්සෙවාති** තස්ස දුතියස්සෙව. **ආරොචෙතීති** පටිච්ඡාදනත්ථමෙව ''මා කස්සචි ආරොචෙසී''ති වදති. **කොටිඡින්නා හොතීති** (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.399) යස්මා පටිච්ඡාදනපච්චයා ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වාව දුතියෙන තතියස්ස ආරොචිතං, තස්මා තප්පච්චයා පුන තෙන ආපජ්ජිතබ්බාපත්තියා අභාවතො ආපත්තියා කොටි ඡින්නා නාම හොති.

ආදිපදෙති දුට්ඨුල්ලාපත්තිසඤ්ඤී, වෙමතිකො, අදුට්ඨුල්ලාපත්තිසඤ්ඤීති ඉමෙසු තීසු ''දුට්ඨුල්ලාපත්තිසඤ්ඤී පටිච්ඡාදෙතී''ති (පාචි. 400) ඉමස්මිං පඨමපදෙ. **ඉතරෙසු ද්වීසූති** ''වෙමතිකො පටිච්ඡාදෙති, අදුට්ඨුල්ලාපත්තිසඤ්ඤී පටිච්ඡාදෙතී''ති ඉමෙසු පදෙසු. **අදුට්ඨුල්ලායාති** අවසෙසපඤ්චාපත්තික්ඛන්ධෙ. **අනුපසම්පන්නස්ස දුට්ඨුල්ලෙ වා අදුට්ඨුල්ලෙ වා අජ්ඣාචාරෙති** අනුපසම්පන්නස්ස පුරිමපඤ්චසික්ඛාපදවීතික්කමසඞ්ඛාතෙ දුට්ඨුල්ලෙ වා ඉතරස්මිං

අදුට්ඨුල්ලෙ වා අජ්ඣාචාරෙ. යං පන **සමන්තපාසාදිකායං** ‘‘අනුපසම්පන්නස්ස සුක්කවිසට්ඨී ච කායසංසග්ගො චාති අයං දුට්ඨුල්ලඅජ්ඣාචාරො නාමා’’ති (පාචි. අට්ඨ. 400) වුත්තං, තං දුට්ඨුල්ලාරොචනසික්ඛාපදට්ඨකථාය (පාචි. අට්ඨ. 78 ආදයො) න සමෙති, න චාපි එවං වත්තුං යුජ්ජති ‘‘ආරොචනෙ අනුපසම්පන්නස්ස දුට්ඨුල්ලං අඤ්ඤථා අධිප්පෙතං, පටිච්ඡාදනෙ අඤ්ඤථා’’ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 400) විසෙසකාරණස්සානුපලබ්භනතො, තස්මා තං උපපරික්ඛිතබ්බං.

දුට්ඨුල්ලසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. ඌනවීසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

ගබ්භවීසොපි හි ‘‘පරිපුණ්ණවීසො’’ ත්වෙව සඞ්ඛං ගච්ඡතීති ආහ **‘‘පටිසන්ධිග්ගහණතො පට්ඨායා’’**තිආදි. තත්ථ **පටිසන්ධිග්ගහණතො පට්ඨායා**ති යං මාතුකුච්ඡිස්මිං පඨමං චිත්තං උප්පන්නං පඨමං විඤ්ඤාණං පාතුභූතං, තං ආදිං කත්වා. **සොති** යො පුග්ගලො ඌනවීසතිවස්සො උපසම්පාදිතො, සො පුග්ගලො. **අඤ්ඤං උපසම්පාදෙතීති** උපජ්ඣායො වා කම්මවාචාචරියො වා හුත්වා අඤ්ඤං පුග්ගලං උපසම්පාදෙති. **තන්ති** ඌනවීසතිවස්සං පුග්ගලං. **සීමං වා සම්මන්නතීති** නවං සීමං බන්ධති.

ඌනවීසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ථෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා

රාජානං වා වඤ්චෙත්වාති රාජානං ථෙනෙත්වා රඤ්ඤො සන්තකං කිඤ්චි ගහෙත්වා, ‘‘ඉදානි තස්ස න දස්සාමා’’ති **මග්ගප්පටිපන්නා අකතකම්මා චෙව කතකම්මා ච චොරාති** වුත්තං හොති. එස නයො **සුඞ්කං පරිහරිතුකාමාති** එත්ථාපි.

කාලවිසඞ්කෙතෙනාති කාලස්ස විසඞ්කෙතෙන, දිවසවිසඞ්කෙතෙනාති වුත්තං හොති. මග්ගවිසඞ්කෙතෙන, පන අටවිවිසඞ්කෙතෙන වා ගච්ඡතො ආපත්තියෙව.

ථෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

මාතුගාමෙනාති ඉත්ථියා. එකතොඋපසම්පන්නා, පන සික්ඛමානා, සාමණෙරී චාති ඉමා තිස්සොපි ඉධ සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති. ඉමාසං පන තිස්සන්නං සමයො රක්ඛති. අයමෙතාසං, මාතුගාමස්ස ච විසෙසොති වෙදිතබ්බං.

සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අරිට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

තංතංසම්පත්තියා (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.417) විබන්ධනවසෙන සත්තසන්තානස්ස අන්තරෙ වෙමජ්ඣෙ එති ආගච්ඡතීති **අන්තරායො,** දිට්ඨධම්මිකාදිඅනත්ථො, අනතික්කමනත්ථෙන තස්මිං අන්තරායෙ නියුත්තා, අන්තරායං වා ඵලං අරහන්ති, අන්තරායස්ස වා කරණසීලාති **අන්තරායිකා.** තෙනාහ **‘‘සග්ගමොක්ඛානං අන්තරායං කරොන්තීති අන්තරායිකා’’**ති (ම. නි. අට්ඨ. 1.234). **තෙ කම්මකිලෙසවිපාකඋපවාදපඤ්ඤත්තිවීතික්කමවසෙන පඤ්චවිධාති** එත්ථ ච පඤ්චානන්තරියකම්මං **කම්මන්තරායිකං** නාම, තථා භික්ඛුනිදූසකකම්මං. තං පන මොක්ඛස්සෙව අන්තරායං කරොති, න සග්ගස්ස. නියතමිච්ඡාදිට්ඨිධම්මා **කිලෙසන්තරායිකා** නාම. පණ්ඩකතිරච්ඡානගතඋභතොබ්‍යඤ්ජනකානං පටිසන්ධිධම්මා **විපාකන්තරායිකා** නාම. අරියූපවාදා **උපවාදන්තරායිකා** නාම. තෙ පන යාව අරියෙ න ඛමාපෙන්ති, තාවදෙව, න තතො පරං. සඤ්චිච්ච ආපන්නා ආපත්තියො **පඤ්ඤත්තිවීතික්කමන්තරායිකා** නාම. තාපි යාව භික්ඛුභාවං වා පටිජානාති, න වුට්ඨාති වා න දෙසෙති වා, තාවදෙව, න තතො පරං.

තත්‍රායං (ම. නි. අට්ඨ. 1.234; පාචි. අට්ඨ. 417) අරිට්ඨො භික්ඛු බහුස්සුතො ධම්මකථිකො සෙසන්තරායිකෙ ජානාති, විනයෙ පන අකොවිදත්තා පණ්ණත්තිවීතික්කමන්තරායිකෙ න ජානාති, තස්මා රහොගතො එවං චින්තෙසි ‘‘ඉමෙ ආගාරිකා පඤ්ච කාමගුණෙ පරිභුඤ්ජන්තා සොතාපන්නාපි සකදාගාමිනොපි අනාගාමිනොපි හොන්ති, භික්ඛූපි මනාපිකානි චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යානි රූපානි පස්සන්ති…පෙ…. කායවිඤ්ඤෙය්‍යො ඵොට්ඨබ්බෙ ඵුසන්ති, මුදුකානි අත්ථරණපාවුරණාදීනි පරිභුඤ්ජන්ති, එතං සබ්බං වට්ටති. කස්මා? ඉත්ථිරූපා…පෙ…. ඉත්ථිඵොට්ඨබ්බා එව න වට්ටන්ති, එතෙපි වට්ටන්තී’’ති එවං රසෙන රසං සංසන්දිත්වා සච්ඡන්දරාගපරිභොගඤ්ච නිච්ඡන්දරාගපරිභොගඤ්ච එකං කත්වා ථූලවාකෙහි සද්ධිං අතිසුඛුමසුත්තං ඝටෙන්තො විය, සාසපෙන සද්ධිං සිනෙරුං උපසංහරන්තො විය ච පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පාදෙත්වා ‘‘කිං භගවතා මහාසමුද්දං බන්ධන්තෙන විය මහතා උස්සාහෙන පඨමපාරාජිකං

පඤ්ඤත්තං, නත්ථි එත්ථ දොසො''ති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සද්ධිං පටිවිරුජ්ඣන්තො භබ්බපුග්ගලානං ආසං ඡින්දන්තො ජිනස්ස ආණාචක්කෙ පහාරමදාසි. තෙනාහ **''තෙසූ''**තිආදි.

තත්ථ **තෙසූති** යථාවුත්තෙසු අන්තරායෙසු. **අට්ඨිකඞ්කලූපමා කාමාති** එත්ථ **අට්ඨිකඞ්කලං** (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.417) නාම උරට්ඨි වා පිට්ඨිකණ්ටකං වා සීසට්ඨි වා. තඤ්හි නිම්මංසත්තා ''කඞ්කල''න්ති වුච්චති. විගතමංසාය හි අට්ඨිසඞ්ඛලිකාය එකට්ඨිම්හි වා **කඞ්කලසද්දො** නිරුළ්හො , තංසදිසා කාමා අප්පස්සාදට්ඨෙනාති අත්ථො. **ආදිසද්දෙන** ''මංසපෙසූපමා කාමා, තිණුක්කූපමා කාමා, අඞ්ගාරකාසූපමා කාමා, සුපිනකූපමා කාමා, යාචිතකූපමා කාමා, රුක්ඛඵලූපමා කාමා, අසිසූනූපමා කාමා, සත්තිසූලූපමා කාමා, සප්පසිරූපමා කාමා''ති (ම. නි. 1.234, 236; 2.43-48; පාචි. 417; චූළව. 65) එතෙසං ගහණං.

තත්ථ **මංසපෙසූපමා කාමා** (පාචි. අට්ඨ. 417) බහුසාධාරණට්ඨෙන. **තිණුක්කූපමා කාමා** අනුදහනට්ඨෙන. **අඞ්ගාරකාසූපමා කාමා** මහාභිතාපනට්ඨෙන. **සුපිනකූපමා කාමා** ඉත්තරපච්චුපට්ඨානට්ඨෙන. **යාචිතකූපමා කාමා** තාවකාලිකට්ඨෙන. **රුක්ඛඵලූපමා කාමා** සබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගපලිභඤ්ජනට්ඨෙන. **අසිසූනූපමා** අධිකුට්ටනට්ඨෙන. **සත්තිසූලූපමා** විනිවිජ්ඣනට්ඨෙන. **සප්පසිරූපමා** සාසඞ්කසප්පටිභයට්ඨෙන.

තථෙවාති ''මා ආයස්මා''තිආදීහි. **ඉතරෙසන්ති** සො සඞ්ඝමජ්ඣං ආකඩ්ඪීත්වා යෙහි ''මා ආයස්මා''තිආදිනා වුත්තො, තත්ථ තෙහි අඤ්ඤෙසං සුතානං භික්ඛූනං. **ඤත්තිචතුත්ථෙන කම්මෙනාති** ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො එවරූපං පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පන්න''න්තිආදිනා (පාචි. 420) පදභාජනියං වුත්තෙන ඤත්තිචතුත්ථෙන කම්මෙන.

අරිට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. උක්ඛිත්තසම්භොගසික්ඛාපදවණ්ණනා

අකතානුධම්මෙනාති උක්ඛිපිත්වා අනොසාරිතෙන. තෙනාහ **''අනුධම්මො වුච්චතී''**තිආදි. එත්ථ අනුධම්මොති ඔසාරණා වුච්චතීති සම්බන්ධො. උක්ඛෙපනීයකම්මස්සානුරූපො, පවත්තා කත්තබ්බො වා ධම්මොති **අනුධම්මො. අනුලොමවත්තං දිස්වාති** ''න උපසම්පාදෙතබ්බං, න නිස්සයො දාතබ්බො''තිආදිකං (චූළව. 70) අට්ඨාරසවිධං වත්තං දිස්වා, එතෙසු අට්ඨාරසසු අනුලොමවත්තෙසු වත්තන්තං දිස්වාති අධිප්පායො. **ආමිසසම්භොගං වා ධම්මසම්භොගං වාති** එත්ථ යං කිඤ්චි ආමිසස්ස දානං, පටිග්ගහණඤ්ච **ආමිසසම්භොගො.** ධම්මස්ස උද්දිසනං, උද්දිසාපනඤ්ච **ධම්මසම්භොගො. සංවසෙය්‍යාති** ''උපොසථං වා පවාරණං වා සඞ්ඝකම්මං වා''ති (පාචි. 425) එවං පදභාජනියං වුත්තං තිවිධං සංවාසං කරෙය්‍ය. යස්මා පනෙත්ථ උපොසථපවාරණාපි සඞ්ඝෙහියෙව කාතබ්බත්තා **සඞ්ඝකම්මානි**යෙව හොන්ති, තස්මා **''උපොසථාදිකං සඞ්ඝකම්මං කරෙය්‍යා''**ති වුත්තං. **පයොගෙ පයොගෙති** දානෙ දානෙ, ගහණෙ ගහණෙ චාති අත්ථො.

පණ්ණත්තිං අජානන්තෙන අරහතාපි කිරියාබ්‍යාකතචිත්තෙන ආපජ්ජිතබ්බත්තා **''තිචිත්ත''**න්ති වුත්තං.

උක්ඛිත්තසම්භොගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කණ්ටකසික්ඛාපදවණ්ණනා

පිරෙති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.428) නිපාතපදං සම්බොධනෙ වත්තමානං පරසද්දෙන සමානත්ථං වදන්තීති ආහ **''පර අමාමකා''**ති, අම්හාකං අනජ්ඣත්තිකභූතාති අත්ථො. **පිරෙති** වා ''පරතො''ති ඉමිනා සමානත්ථං නිපාතපදං, තස්මා **චර පිරෙති** පරතො ගච්ඡ, මා ඉධ තිට්ඨාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

කණ්ටකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සප්පාණකවග්ගො සත්තමො.

8. සහධම්මිකවග්ගො

1. සහධම්මිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

සහධම්මිකං වුච්චමානොති සහධම්මිකෙන වුච්චමානො. කරණත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. ''පඤ්චහි සහධම්මිකෙහි සික්ඛිතබ්බත්තා, තෙසං වා සන්තකත්තා **'සහධම්මික'**න්ති ලද්ධනාමෙන බුද්ධපඤ්ඤත්තෙන සික්ඛාපදෙන වුච්චමානොති අත්ථො''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. දුබ්බචසික්ඛාපදවණ්ණනා; පාරා. අට්ඨ. 2.425-426)

දුබ්බචසික්ඛාපදෙ වුත්තත්තා **“සහධම්මිකං වුච්චමානොති ඉමස්සත්ථො දුබ්බචසික්ඛාපදෙ වුත්තො”**ති වුත්තං. **අනාදරියභයාති** අනාදරකරණෙ භයා, තත්ථ පාචිත්තියභයාති අත්ථො. **ලෙසෙන එවං වදන්තස්සාති** උජුකං ‘‘න සික්ඛිස්සාමී’’ති අවත්වා ‘‘යාව න අඤ්ඤං භික්ඛු’’න්තිආදිනා ලෙසෙන වදන්තස්ස.

සහධම්මිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. විලෙඛනසික්ඛාපදවණ්ණනා

බුද්ධකෙහි ච අනුබුද්ධකෙහි චාති සඞ්ඝාදිසෙසාදීහි බුද්ධකෙහි චෙව ථුල්ලච්චයාදීහි අනුබුද්ධකෙහි ච. ඨපෙත්වා හි චත්තාරි පාරාජිකානි අවසෙසානි සබ්බානි සික්ඛාපදානි පරියායෙන බුද්ධකානි චෙව හොන්ති අනුබුද්ධකානි ච. වුත්තඤ්හෙතං **පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකෙ** (චූළව. 441) –

> ‘‘කතමානි පන, භන්තෙ, බුද්ධානුබුද්ධකානි සික්ඛාපදානීති? එකච්චෙ ථෙරා එවමාහංසු – ‘චත්තාරි පාරාජිකානි ඨපෙත්වා අවසෙසානි බුද්ධානුබුද්ධකානි සික්ඛාපදානී’ති. එකච්චෙ ථෙරා එවමාහංසු – ‘චත්තාරි පාරාජිකානි ඨපෙත්වා තෙරස සඞ්ඝාදිසෙසෙ ඨපෙත්වා අවසෙසානි බුද්ධානුබුද්ධකානි සික්ඛාපදානී’ති. එකච්චෙ ථෙරා එවමාහංසු – ‘චත්තාරි පාරාජිකානි ඨපෙත්වා තෙරස සඞ්ඝාදිසෙසෙ ඨපෙත්වා ද්වෙ අනියතෙ ඨපෙත්වා අවසෙසානි බුද්ධානුබුද්ධකානි සික්ඛාපදානී’ති. එකච්චෙ ථෙරා එවමාහංසු – ‘‘චත්තාරි පාරාජිකානි ඨපෙත්වා තෙරස සඞ්ඝාදිසෙසෙ ඨපෙත්වා ද්වෙ අනියතෙ ඨපෙත්වා තිංස නිස්සග්ගියෙ පාචිත්තියෙ ඨපෙත්වා අවසෙසානි බුද්ධානුබුද්ධකානි සික්ඛාපදානී’ති. එකච්චෙ ථෙරා එවමාහංසු – ‘චත්තාරි පාරාජිකානි ඨපෙත්වා තෙරස සඞ්ඝාදිසෙසෙ ඨපෙත්වා ද්වෙ අනියතෙ ඨපෙත්වා තිංස නිස්සග්ගියෙ පාචිත්තියෙ ඨපෙත්වා ද්වෙනවුතිපාචිත්තියෙ ඨපෙත්වා අවසෙසානි බුද්ධානුබුද්ධකානි සික්ඛාපදානී’ති. එකච්චෙ ථෙරා එවමාහංසු ‘චත්තාරි පාරාජිකානි ඨපෙත්වා තෙරස සඞ්ඝාදිසෙසෙ ඨපෙත්වා ද්වෙ අනියතෙ ඨපෙත්වා තිංස නිස්සග්ගියෙ පාචිත්තියෙ ඨපෙත්වා ද්වෙනවුතිපාචිත්තියෙ ඨපෙත්වා චත්තාරො පාටිදෙසනීයෙ ඨපෙත්වා අවසෙසානි බුද්ධානුබුද්ධකානි සික්ඛාපදානී’’’ති.

යං පන නාගසෙනත්ථෙරෙන මිලින්දරඤ්ඤා පුට්ඨෙන වුත්තං ‘‘දුක්කටං, මහාරාජ, බුද්ධකං සික්ඛාපදං, දුබ්භාසිතං අනුබුද්ධක’’න්ති (මි. ප. 4.2.1), තත්ථ අන්තිමකොට්ඨාසමෙව ගහෙත්වා වුත්තං. තං වාදපථොපච්ඡෙදනත්ථන්ති දට්ඨබ්බං.

සංවත්තනමරියාදපරිච්ඡෙදවචනන්ති සංවත්තනස්ස මරියාදා අවධි **සංවත්තනමරියාදා,** තාය නියමවසෙන යො පරිච්ඡෙදො, තස්ස වචනං **සංවත්තනමරියාදපරිච්ඡෙදවචනං**. ඉදානි තං මරියාදං විවරිත්වා දස්සෙතුං **‘‘ඉදං වුත්තං හොතී’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **උද්දිසන්තීති** ආචරියා අත්තනො රුචියා උද්දිසන්ති. **උද්දිසාපෙන්තීති** ආචරියං යාචිත්වා අන්තෙවාසිකා උද්දිසාපෙන්ති. **සජ්ඣායන්තීති** ධාරෙන්ති. **කුක්කුච්චවිප්පටිසාරොති** කුක්කුච්චසඞ්ඛාතො විප්පටිසාරො. **විහෙසාවිචිකිච්ඡාමනොවිලෙඛාති** විහෙසාවිචිකිච්ඡාසඞ්ඛාතා මනොවිලෙඛා. **ගරහණෙති** නින්දනෙ.

අනුපසම්පන්නස්ස විවණ්ණනෙති අනුපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙ නින්දතො තස්ස තස්මිං විමතිං උප්පාදෙතුං විනයවිවණ්ණනෙ.

විලෙඛනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. මොහනසික්ඛාපදවණ්ණනා

තස්මිං අනාචාරෙති තස්මිං අනාචාරෙ ආචිණ්ණෙ. **මොක්ඛො නත්ථීති** තස්සා ආපත්තියා මොක්ඛො නත්ථි. **තස්ස තෙති** තස්ස තව. **අලාභාති** යෙ අඤ්ඤෙසං පාතිමොක්ඛෙ උද්දිස්සමානෙ සාධුකං අට්ඨිං කත්වා මනසිකරණස්ස ආනිසංසසඞ්ඛාතා දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකා ච ලාභා ඉච්ඡිතබ්බා, තෙ සබ්බෙ තුය්හං අලාභා එව හොන්ති. **දුල්ලද්ධන්ති** පුඤ්ඤවිසෙසෙන ලද්ධම්පි මනුස්සත්තං දුල්ලද්ධං. **සාධුකන්ති** සුට්ඨු. **අට්ඨිං කත්වාති** අත්ථිකභාවං කත්වා, අත්ථිකො හුත්වාති වුත්තං හොති. **ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙනාති** ‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො’’තිආදිනා (පාචි. 446) පදභාජනියං වුත්තෙන මොහාරොපනකෙන ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන.

අධම්මකම්මෙති එත්ථ මොහාරොපනකම්මං අධිප්පෙතං.

මොහනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

පහාරං දදෙය්‍යාති අන්තමසො උප්පලපත්තං උපාදාය කායකායප්පටිබද්ධනිස්සග්ගියානං අඤ්ඤතරෙන පහාරං දදෙය්‍ය. එවං පන පහාරෙ දින්නෙ හත්ථො වා භිජ්ජතු, පාදො වා සීසං වා, මරතු වා, පාචිත්තියමෙව. තෙනාහ **"පහරිතුකාමතාය"**තිආදි.

අනුපසම්පන්නෙති ගහට්ඨෙ වා පබ්බජිතෙ වා ඉත්ථියා වා පුරිසෙ වා අන්තමසො තිරච්ඡානගතෙපි. සචෙ පන රත්තචිත්තො ඉත්ථිං පහරති, සඞ්ඝාදිසෙසො. **කෙනචි විහෙඨීයමානස්සාති** මනුස්සෙන වා තිරච්ඡානගතෙන වා විහෙඨීයමානස්ස. **මොක්ඛාධිප්පායස්සාති** තතො අත්තනො මොක්ඛං පත්ථයමානස්ස. සචෙපි අන්තරාමග්ගෙ (පාචි. අට්ඨ. 453) චොරං වා පච්චත්ථිකං වා විහෙඨෙතුකාමං දිස්වා ''උපාසක, එත්ථෙව තිට්ඨ, මා ආගමිත්ථා''ති වත්වා වචනං අනාදියිත්වා ආගච්ඡන්තං ''ගච්ඡ රෙ''ති මුග්ගරෙන වා සත්ථකෙන වා පහරිත්වා යාති, සො චෙ තෙන පහාරෙන මරති, අනාපත්තියෙව. වාළමිගෙසුපි එසෙව නයො.

පහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. තලසත්තිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

තලසත්තිකන්ති තලමෙව තලසත්තිකං. ''පොථනසමත්ථට්ඨෙන සත්තික''න්ති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 456) එකෙ. **උච්චාරෙය්‍යාති** උක්ඛිපෙය්‍ය. **නපහරිතුකාමතාය දින්නත්තා දුක්කටන්ති** එත්ථ පහරිතුකාමතාය පහරිතෙ පුරිමසික්ඛාපදෙන පාචිත්තියං. උච්චාරෙතුකාමතාය කෙවලං උග්ගිරණමත්තෙ කතෙ ඉමිනා පාචිත්තියං. ඉමිනා පන විරජ්ඣිත්වා පහාරො දින්නො, තස්මා දුක්කටං. එත්ථ පන ''තිරච්ඡානගතාදීනං අසුචිකරණාදීනි දිස්වා කුජ්ඣිත්වාපි උග්ගිරන්තස්ස මොක්ඛාධිප්පායොයෙවා''ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.471) වදන්ති.

තලසත්තිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අමූලකසික්ඛාපදවණ්ණනා

ඡට්ඨසික්ඛාපදං උත්තානමෙව.

අමූලකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා

කුක්කුච්චං උප්පාදෙන්තස්සාති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 468) සංසයං ජනෙන්තස්ස. පරො කුක්කුච්චං උප්පාදෙතු වා, මා වා, තං අප්පමාණං. **මඤ්ඤෙති** තක්කයාමි. **ආදිසද්දෙන** ''විකාලෙ මඤ්ඤෙ තයා භුත්තං, මජ්ජං මඤ්ඤෙ තයා පීතං, මාතුගාමෙන සද්ධිං රහො මඤ්ඤෙ තයා නිසින්න''න්තිආදීනං (පාචි. 466) ගහණං. **අනුපසම්පන්නෙති** සාමණෙරෙ.

සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. උපස්සුතිසික්ඛාපදවණ්ණනා

සුය්‍යතීති **සුති,** සද්දො, සුතියා සමීපං **උපස්සුතීති** ආහ **"සුතිසමීප"**න්ති, සද්දසමීපන්ති අත්ථො. යත්ථ පන ඨිතෙන සක්කා හොති සද්දං සොතුං , තත්ථ තිට්ඨන්තො සද්දසමීපෙ තිට්ඨති නාමාති ආහ **"යත්ථ ඨත්වා"**තිආදි. අථ වා උපෙච්ච සුය්‍යති එත්ථාති **උපස්සුති,** ඨානං, යං ඨානං උපගතෙන සක්කා හොති කථෙන්තානං සද්දං සොතුං, තත්ථාති එවම්පෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **තුරිතගමනෙපීති** පච්ඡතො ගච්ඡන්තස්ස පුරතො ගච්ඡන්තානං සද්දසවනත්ථං සීඝගමනෙපි. **ඔහීයමානෙපීති** පුරතො ගච්ඡන්තස්ස පච්ඡතො ගච්ඡන්තානං වචනසවනත්ථං ඔහීයමානෙපි.

වූපසමිස්සාමීති උපසමං ගමිස්සාමි, කලහං න කරිස්සාමි. **අත්තානං පරිමොචෙස්සාමීති** මම අකාරකභාවං කථෙත්වා අත්තානං පරිමොචෙස්සාමි. **සියා කිරියන්ති** කදාචි සොතුකාමතාය ගමනවසෙන සමුට්ඨානතො සියා කිරියං. **සියා අකිරියන්ති** කදාචි ඨිතට්ඨානං ආගන්ත්වා මන්තයමානානං අජානාපනවසෙන සමුට්ඨානතො සියා අකිරියං.

උපස්සුතිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. කම්මප්පටිබාහනසික්ඛාපදවණ්ණනා

ධම්මිකානන්ති ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන කතත්තා ධම්මො එතෙසු අත්ථීති **ධම්මිකානි,** තෙසං ධම්මිකානං. **කම්මානන්ති** චතුන්නං සඞ්ඝකම්මානං. තෙනාහ **"ධම්මෙනා"**තිආදි. තත්ථ **ධම්මෙනාති** භූතෙන වත්ථුනා.

විනයෙනාති චොදනාය චෙව සාරණාය ච. **සත්ථුසාසනෙනාති** ඤත්තිසම්පදාය චෙව අනුස්සවනාසම්පදාය ච. **සමග්ගස්ස සඞ්ඝස්සාති** සීමට්ඨකසඞ්ඝං සොධෙත්වා ඡන්දාරහානං ඡන්දං ආහරිත්වා කත්තබ්බත්තා කායෙන චෙව චිත්තෙන ච එකීභූතස්ස සඞ්ඝස්ස. **තං තං වත්ථුන්ති** අවණ්ණභණනාදිං තං තං වත්ථුං.

ඔසාරෙන්ති සඞ්ඝමජ්ඣං එතෙනාති **ඔසාරණං**. නිස්සාරෙන්ති සඞ්ඝම්හා එතෙනාති **නිස්සාරණං**. **භණ්ඩුකම්මන්ති** මුණ්ඩකරණං, කෙසච්ඡෙදනාපුච්ඡනන්ති අත්ථො. කම්මමෙව ලක්ඛණං **කම්මලක්ඛණං**. ඔසාරණාදයො විය කම්මඤ්ච හුත්වා අඤ්ඤඤ්ච නාමං න ලභති, කම්මමෙව හුත්වා ලක්ඛියතීති කම්මලක්ඛණන්ති අත්ථො. ‘‘ඔසාරණං නිස්සාරණ’’න්ති (පරි. අට්ඨ. 495-496) චෙත්ථ පදසිලිට්ඨතායෙතං වුත්තං. පඨමං පන නිස්සාරණා හොති, පච්ඡා ඔසාරණාති ආහ **‘‘තත්ථ කණ්ටකසාමණෙරස්සා’’**තිආදි. **කණ්ටකසාමණෙරස්ස නාසනා විය නිස්සාරණාති** යථා කණ්ටකසාමණෙරස්ස දණ්ඩකම්මනාසනා නිස්සාරණා, තථා බුද්ධස්ස වා ධම්මස්ස වා සඞ්ඝස්ස වා අවණ්ණං භණතො, අකප්පියං ‘‘කප්පිය’’න්ති දීපයතො, මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස අන්තග්ගාහිකාය දිට්ඨියා සමන්නාගතස්ස අඤ්ඤස්සාපි සාමණෙරස්ස –

> ‘‘සඞ්ඝං, භන්තෙ, පුච්ඡාමි ‘අයං ඉත්ථන්නාමො සාමණෙරො බුද්ධස්ස වා ධම්මස්ස වා සඞ්ඝස්ස වා අවණ්ණවාදී මිච්ඡාදිට්ඨිකො, යං අඤ්ඤෙ සාමණෙරා ලභන්ති දිරත්තතිරත්තං භික්ඛූහි සද්ධිං සහසෙය්‍යං, තස්ස අලාභාය නිස්සාරණා රුච්චති සඞ්ඝස්සා’ති. දුතියම්පි…පෙ.… තතියම්පි, භන්තෙ, සඞ්ඝං පුච්ඡාමි ‘අයං ඉත්ථන්නාමො සාමණෙරො…පෙ.… රුච්චති සඞ්ඝස්සා’ති, චර පිරෙ විනස්සා’’ති (පරි. අට්ඨ. 495-496) –

කත්තබ්බනාසනා නිස්සාරණාති අත්ථො. **තාදිසංයෙව සම්මාවත්තන්තං දිස්වා පවෙසනා ඔසාරණාති** තාදිසංයෙව අපරෙන සමයෙන ‘‘අහං, භන්තෙ, බාලතාය අඤ්ඤාණතාය අලක්ඛිකතාය එවං අකාසිං, ස්වාහං සඞ්ඝං ඛමාපෙමී’’ති ඛමාපෙන්තං දිස්වා යාවතතියං යාචාපෙත්වා –

> ‘‘සඞ්ඝං, භන්තෙ, පුච්ඡාමි ‘අයං ඉත්ථන්නාමො සාමණෙරො බුද්ධස්ස වා ධම්මස්ස වා සඞ්ඝස්ස වා අවණ්ණවාදී මිච්ඡාදිට්ඨිකො, යං අඤ්ඤෙ සාමණෙරා ලභන්ති භික්ඛූහි සද්ධිං දිරත්තතිරත්තං සහසෙය්‍යං, තස්ස අලාභාය නිස්සාරිතො, ස්වායං ඉදානි සොරතො නිවාතවුත්ති ලජ්ජිධම්මං ඔක්කන්තො හිරොත්තප්පෙ පතිට්ඨිතො කතදණ්ඩකම්මො අච්චයං දෙසෙති, ඉමස්ස සාමණෙරස්ස යථා පුරෙ කායසම්භොගසාමග්ගිදානං රුච්චති සඞ්ඝස්සා’ති. දුතියම්පි…පෙ.… තතියම්පි, භන්තෙ, සඞ්ඝං පුච්ඡාමි…පෙ.… රුච්චති සඞ්ඝස්සා’’ති (පරි. අට්ඨ. 495-496) –

පවෙසනා ඔසාරණාති අත්ථො.

කෙසච්ඡෙදනාපුච්ඡනන්ති සීමාපරියාපන්නෙ භික්ඛූ සන්නිපාතාපෙත්වා පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං තත්ථ නෙත්වා ‘‘සඞ්ඝං, භන්තෙ, ඉමස්ස දාරකස්ස භණ්ඩුකම්මං ආපුච්ඡාමී’’ති තික්ඛත්තුං වා ද්වික්ඛත්තුං වා සකිං වා වචනං. ඉධ ච ‘‘ඉමස්ස දාරකස්ස භණ්ඩුකම්මං ආපුච්ඡාමා’’තිපි ‘‘ඉමස්ස සමණකරණං ආපුච්ඡාමා’’තිපි ‘‘ඉමස්ස පබ්බාජනං ආපුච්ඡාමා’’තිපි ‘‘අයං සමණො හොතුකාමො’’තිපි ‘‘අයං පබ්බජිතුකාමො’’තිපි වත්තුං වට්ටතියෙව.

මුඛරස්සාති මුඛෙන ඛරස්ස. යං අවන්දියකම්මං අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො. **ඌරුං විවරිත්වා දස්සනාදිවත්ථූසූති** –

> ‘‘තෙන ඛො පන සමයෙන ඡබ්බග්ගියා භික්ඛූ භික්ඛුනියො කද්දමොදකෙන ඔසිඤ්චන්ති ‘අප්පෙව නාම අම්හෙසු සාරජ්ජෙය්‍යු’න්ති, කායං විවරිත්වා භික්ඛුනීනං දස්සෙන්ති, ඌරුං විවරිත්වා භික්ඛුනීනං දස්සෙන්ති, අඞ්ගජාතං විවරිත්වා භික්ඛුනීනං දස්සෙන්ති, භික්ඛුනියො ඔභාසෙන්ති, භික්ඛුනීහි සද්ධිං සම්පයොජෙන්ති ‘අප්පෙව නාම අම්හෙසු සාරජ්ජෙය්‍යු’’’න්ති (චූළව. 411) –

ඉමෙසු වත්ථූසු.

අච්ඡින්නචීවරකාදීනන්ති අච්ඡින්නචීවරජිණ්ණචීවරනට්ඨචීවරගිලානබහුස්සුතසඞ්ඝභාරනිත්ථරකාදීනං. **චීවරාදීනීති** චීවරභෙසජ්ජසෙනාසනාදීනි. **පරිභුඤ්ජිතබ්බානීති** පරිභුඤ්ජිතබ්බානි මූලතචපත්තඅඞ්කුරපුප්ඵඵලාදීනි. **අපනෙතබ්බානිපි වත්ථූනීති** ආවාසකරණාදිඅත්ථං හරිතබ්බානිපි ඡායූපගඵලූපගරුක්ඛාදීනි. **තථාරූපං වා ධම්මිකං කතිකං කරොන්තෙහීති** චීවරපිණ්ඩපාතත්ථාය දින්නතො ආවාසජග්ගනාදිකං තාදිසං වා අඤ්ඤම්පි ධම්මිකං කතිකං කරොන්තෙහි.

නෙව සුත්තං ආගච්ඡතීති න මාතිකා ආගච්ඡති. **නො සුත්තවිභඞ්ගොති** විනයොපි න පගුණො. **බ්‍යඤ්ජනච්ඡායාය අත්ථං පටිබාහතීති** (චූළව. අට්ඨ. 233) බ්‍යඤ්ජනමත්තමෙව ගහෙත්වා අත්ථං පටිසෙධෙති. ජාතරූපරජතඛෙත්තවත්ථුප්පටිග්ගහණාදීසු විනයධරෙහි භික්ඛූහි ආපත්තියා කාරියමානෙ දිස්වා ‘‘කිං ඉමෙ ආපත්තියා කාරෙථ, නනු ‘ජාතරූපරජතප්පටිග්ගහණා පටිවිරතො හොතී’ති (දී. නි. 1.10, 194) එවං සුත්තෙ පටිවිරතිමත්තමෙව

වුත්තං, නත්ථි එත්ථ ආපත්තී''ති වදති. අපරො ධම්මකථිකො සුත්තස්ස ආගතත්තා ඔලම්බෙත්වා නිවාසෙන්තානං ආපත්තියා ආරොපියමානාය ''කිං ඉමෙසං ආපත්තිං ආරොපෙථ, නනු 'පරිමණ්ඩලං නිවාසෙස්සාමීති සික්ඛා කරණීයා'ති (පාචි. 576) එවං සික්ඛාකරණමත්තමෙව වුත්තං, නත්ථි එත්ථ ආපත්තී''ති වදති. **උබ්බාහික විනිච්ඡයෙති** සමථක්ඛන්ධකෙ වුත්තඋබ්බාහිකවිනිච්ඡයෙ ''සීලවා හොතී''තිආදිකාය හි දසඞ්ගසම්පත්තියා සමන්නාගතෙ ද්වෙ තයො භික්ඛූ උච්චිනිත්වා විනිච්ඡයො **උබ්බාහිකවිනිච්ඡයොති** දට්ඨබ්බො.

පවාරණප්පච්චුක්කඩ්ඪනාති පවාරණාය උක්කස්සනා, උද්ධං කඩ්ඪනාති අත්ථො. **තිණවත්ථාරකසමථෙ සබ්බසඞ්ගාහිකඤත්ති චාති** ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, අම්හාකං භණ්ඩනජාතානං…පෙ…. ඨපෙත්වා ගිහිප්පටිසංයුත්ත''න්ති (චූළව. 212-213) එවං තිණවත්ථාරකසමථෙ කතා සබ්බපඨමා **සබ්බසඞ්ගාහිකඤත්ති** ච.

අලාභාය පරිසක්කනාදිකෙහීති චතුන්නං පච්චයානං අලාභත්ථාය පයොගකරණාදිකෙහි. **ආදිසද්දෙන** ''අනත්ථාය පරිසක්කනං, අනාවාසාය පරිසක්කනං, අක්කොසනපරිභාසනං, භික්ඛූ භික්ඛූහි භෙදනං, බුද්ධස්ස අවණ්ණභණනං, ධම්මස්ස අවණ්ණභණනං, සඞ්ඝස්ස අවණ්ණභණන''න්ති (චූළව. 265) අවසෙසං සත්තඞ්ගං සඞ්ගණ්හාති. **අට්ඨහඞ්ගෙහි සමන්නාගතස්සාති** අට්ඨහි චෙව අඞ්ගෙහි එකෙකෙනපි අඞ්ගෙන ච සමන්නාගතස්ස. **අසම්භොගකරණත්ථන්ති** තෙන දින්නස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස අප්පටිග්ගහණත්ථං. **පත්තනික්කුජ්ජනවසෙනාති** කම්මවාචාය පත්තනික්කුජ්ජනවසෙන, න අධොමුඛට්ඨපනවසෙන. **පත්තුක්කුජ්ජනවසෙනාති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **තස්සෙවාති** යො පත්තනික්කුජ්ජනවසෙන කතනිස්සාරණො, තස්සෙව උපාසකස්ස. **සම්මාවත්තන්තස්සාති** යෙන සමන්නාගතස්ස පත්තුක්කුජ්ජනං, තෙන සමන්නාගතස්ස. **සාති** යථාවුත්තා නිස්සාරණා, ඔසාරණා ච.

සූචියාදිඅප්පමත්තකං තංතදත්ථිකානං විස්සජ්ජෙති දෙතීති **අප්පමත්තකවිස්සජ්ජකො. සාටියග්ගාහාපකොති** වස්සිකසාටියග්ගාහාපකො. කම්මං කරොන්තෙ ආරාමිකෙ පෙසනත්ථාය දාතබ්බා සම්මුති **ආරාමිකපෙසකසම්මුති**. එස නයො **සාමණෙරපෙසකසම්මුතීති** එත්ථාපි.

තජ්ජනීයකම්මාදීනං සත්තන්නන්ති තජ්ජනීයං, නියසං, පබ්බාජනීයං, පටිසාරණීයං, තිවිධඤ්ච උක්ඛෙපනීයන්ති තජ්ජනීයාදීනං සත්තන්නං. **අට්ඨයාචතතියකාති** භික්ඛූනං වසෙන චත්තාරො, භික්ඛුනීනං වසෙන චත්තාරොති අට්ඨ සඞ්ඝාදිසෙසා.

ඤත්තිකම්මාදිවසෙනාති ඤත්තිකම්මඤත්තිදුතියකම්මඤත්තිචතුත්ථකම්මවසෙන. ''කරියමානං දළ්හතරං හොති, තස්මා කාතබ්බ''න්ති එකච්චෙ වදන්ති. එවං පන සති කම්මසඞ්කරො හොති, තස්මා න කාතබ්බන්ති පටික්ඛිත්තමෙව. සචෙ පන අක්ඛරපරිහීනං වා පදපරිහීනං වා දුරුත්තපදං වා හොති, තස්ස සොධනත්ථං පුනප්පුනං වත්තුං වට්ටති. ඉදං අකුප්පකම්මස්ස දළ්හීකම්මං හොති, කුප්පකම්මෙ කම්මං හුත්වා තිට්ඨති. **සකලක්ඛණෙනෙවාති** ඤත්තිඤ්ච චතස්සො ච කම්මවාචායො සාවෙත්වාව. **න සෙසකම්මවසෙනාති** අපලොකනකම්මාදිනා අවසෙසකම්මවසෙන න කාතබ්බං.

කම්මප්පටිබාහනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. ඡන්දංඅදත්වාගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

ආරොචිතං වත්ථු අවිනිච්ඡිතන්ති ආරොචිතවත්ථු ආපත්තිකභාවෙන න විනිච්ඡිතං. එත්ථ ච චොදකෙන ච චුදිතකෙන ච අත්තනො කථා කථිතා, අනුවිජ්ජකො සම්මතො, එත්තාවතා වත්ථුමෙව ආරොචිතං හොතීති දට්ඨබ්බං. **ඡන්දං අදත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමෙය්‍යාති** ''කථං ඉදං කම්මං කුප්පං අස්ස, වග්ගං අස්ස, න කරෙය්‍යා''ති (පාචි. 481) ඉමිනා අධිප්පායෙන ඡන්දං අදත්වා නිසින්නාසනතො උට්ඨාය ගච්ඡෙය්‍ය. තෙනාහ **''යො භික්ඛූ''**තිආදි. **කිරියාකිරියන්ති** එත්ථ ගමනං **කිරියං,** ඡන්දස්ස අදානං **අකිරියං**.

ඡන්දංඅදත්වාගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා

යථාසන්ථුතන්ති යථාමිත්තං. තෙනාහ **''යො යො''**ති ආදි. තත්ථ **මිත්තසන්දිට්ඨසම්භත්තවසෙනාති** මිත්තසන්දිට්ඨසම්භත්තානං වසෙන. තත්ථ **මිත්තා** මිත්තාව. **සන්දිට්ඨා** තත්ථ තත්ථ සඞ්ගම්ම දිට්ඨමත්තා නාතිදළ්හමිත්තා. **සම්භත්තා** සුට්ඨු භත්තා සිනෙහවන්තො දළ්හමිත්තාති දට්ඨබ්බා.

පඤ්ච ගරුභණ්ඩානීති රාසිවසෙන පඤ්ච ගරුභණ්ඩානි, සරූපවසෙන පනෙතානි බහූනි හොන්ති. තෙනාහ **''රාසිවසෙන පඤ්ච ගරුභණ්ඩානි වුත්තානී''**ති. **ආරාමො** (චූළව. අට්ඨ. 321; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 227) නාම පුප්ඵාරාමො වා ඵලාරාමො වා. **ආරාමවත්ථු** නාම තෙසංයෙව ආරාමානං අත්ථාය පරිච්ඡින්දිත්වා ඨපිතොකාසො, තෙසු වා

ආරාමෙසු විනට්ඨෙසු තෙසං පොරාණකභූමිභාගො . **විහාරො** නාම යං කිඤ්චි පාසාදාදිසෙනාසනං. **විහාරවත්ථු** නාම තස්ස පතිට්ඨානොකාසො. **මඤ්චො** නාම මසාරකො බුන්දිකාබද්ධො, කුළීරපාදකො, ආහච්චපාදකොති ඉමෙසං පුබ්බෙ වුත්තානං චතුන්නං මඤ්චානං අඤ්ඤතරො. **පීඨං** නාම මසාරකාදීනංයෙව චතුන්නං පීඨානං අඤ්ඤතරං. **භිසි** නාම උණ්ණභිසිආදීනං පඤ්චන්නං භිසීනං අඤ්ඤතරා. **බිබ්බොහනං** නාම රුක්ඛතූලලතාතූලපොටකිතූලානං අඤ්ඤතරෙන පුණ්ණං. **ලොහකුම්භී** නාම කාළලොහෙන වා තම්බලොහෙන වා යෙන කෙනචි ලොහෙන කතා කුම්භී. **ලොහභාණකාදීසුපි** එසෙව නයො. එත්ථ පන **භාණකන්ති** අරඤ්ජරො වුච්චති. **වාරකොති** ඝටො. **කටාහං** කටාහමෙව. **වාසිආදීසු**, **වල්ලිආදීසු** ච දුවිඤ්ඤෙය්‍යං නාම නත්ථි. එවං –

> ද්විසඞ්ගහානි ද්වෙ හොන්ති, තතියං චතුසඞ්ගහං;
> චතුත්ථං නවකොට්ඨාසං, පඤ්චමං අට්ඨභෙදනං.
>
> ඉති පඤ්චහි රාසීහි, පඤ්චනිම්මලලොචනො;
> පඤ්චවීසවිධං නාථො, ගරුභණ්ඩං පකාසයි. (චූළව. අට්ඨ. 321; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 227);

විස්සජ්ජෙතුං වා විභජිතුං වා න වට්ටතීති මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන විස්සජ්ජෙතුං වා විභජිතුං වා න වට්ටන්ති. පරිවත්තනවසෙන පන විස්සජ්ජන්තස්ස, විභජන්තස්ස ච අනාපත්ති. තෙනාහ **''ථාවරෙනා''**තිආදි. තත්ථ **ථාවරෙන ථාවරන්ති** ආරාමආරාමවත්ථුවිහාරවිහාරවත්ථුනා ආරාමං ආරාමවත්ථුං විහාරං විහාරවත්ථුං. **ඉතරෙනාති** අථාවරෙන, පච්ඡිමරාසිත්තයෙනාති වුත්තං හොති. **අකප්පියෙනාති** සුවණ්ණමයමඤ්චාදිනා චෙව අකප්පියභිසිබිබ්බොහනෙහි ච. **මහග්ඝකප්පියෙනාති** දන්තමයමඤ්චාදිනා චෙව පාවාරාදිනා ච. **ඉතරන්ති** අථාවරං. **කප්පියපරිවත්තනෙන පරිවත්තෙතුන්ති** යථා අකප්පියං න හොති, එවං පරිවත්තෙතුං.

තත්‍රායං පරිවත්තනනයො (චූළව. අට්ඨ. 321; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 228) – සඞ්ඝස්ස නාළිකෙරාරාමො දූරෙ හොති, කප්පියකාරකාච බහුතරං ඛාදන්ති, යම්පි න ඛාදන්ති, තතො සකටවෙතනං දත්වා අප්පමෙව ආහරන්ති. අඤ්ඤෙසං පන තස්සාරාමස්ස අවිදූරෙ ගාමවාසීනං මනුස්සානං විහාරස්ස සමීපෙ ආරාමො හොති, තෙ සඞ්ඝං උපසඞ්කමිත්වා සකෙන ආරාමෙන තං ආරාමං යාචන්ති, සඞ්ඝෙන ''රුච්චති සඞ්ඝස්සා''ති අපලොකෙත්වා සම්පටිච්ඡිතබ්බො. සචෙපි භික්ඛූනං රුක්ඛසහස්සං හොති, මනුස්සානං පඤ්චසතානි, ''තුම්හාකං ආරාමො ඛුද්දකො''ති න වත්තබ්බං. කිඤ්චාපි අයං ඛුද්දකො, අථ ඛො ඉතරතො බහුතරං ආයං දෙති. සචෙපි සමකමෙව දෙති , එවම්පි ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ පරිභුඤ්ජිතුං සක්කාති ගහෙතබ්බමෙව. සචෙ පන මනුස්සානං බහුතරා රුක්ඛා හොන්ති, ''නනු තුම්හාකං බහුතරා රුක්ඛා''ති වත්තබ්බං. සචෙ ''අතිරෙකං අම්හාකං පුඤ්ඤං හොතු, සඞ්ඝස්ස දෙමා''ති වදන්ති, ජානාපෙත්වා සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටති. භික්ඛූනං රුක්ඛා ඵලධාරිනො, මනුස්සානං රුක්ඛා න තාව ඵලං ගණ්හන්ති. කිඤ්චාපි න ගණ්හන්ති, න චිරෙන ගණ්හිස්සන්තීති සම්පටිච්ඡිතබ්බමෙව. මනුස්සානං රුක්ඛා ඵලධාරිනො, භික්ඛූනං රුක්ඛා න තාව ඵලං ගණ්හන්ති, ''නනු තුම්හාකං රුක්ඛා ඵලධාරිනො''ති වත්තබ්බං. සචෙ ''ගණ්හථ, භන්තෙ, අම්හාකං පුඤ්ඤං භවිස්සතී''ති දෙන්ති, ජානාපෙත්වා සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටති. එවං ආරාමෙන ආරාමො පරිවත්තෙතබ්බො, එතෙනෙව නයෙන ආරාමවත්ථුපි විහාරොපි විහාරවත්ථුපි ආරාමෙන පරිවත්තෙතබ්බං. ආරාමවත්ථුනා ච මහන්තෙන වා ඛුද්දකෙන වා ආරාමං ආරාමවත්ථුං විහාරං විහාරවත්ථුන්ති.

කථං විහාරෙන (චූළව. අට්ඨ. 321; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 228) විහාරො පරිවත්තෙතබ්බො? සඞ්ඝස්ස අන්තොගාමෙ ගෙහං හොති, මනුස්සානං විහාරමජ්ඣෙ පාසාදො, උභොපි අග්ඝෙන සමකා. සචෙ මනුස්සා තෙන පාසාදෙන තං ගෙහං යාචන්ති, සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටති. භික්ඛූනං චෙ මහග්ඝතරං ගෙහං හොති, ''මහග්ඝතරං අම්හාකං ගෙහ''න්ති වුත්තෙ ''කිඤ්චාපි මහග්ඝතරං පබ්බජිතානං අසාරුප්පං, න සක්කා තත්ථ පබ්බජිතෙහි වසිතුං, ඉදං පන සාරුප්පං, ගණ්හථා''ති වදන්ති, එවම්පි සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටති. සචෙ පන මනුස්සානං මහග්ඝං හොති ''නනු තුම්හාකං ගෙහං මහග්ඝ''න්ති වත්තබ්බං. ''හොතු, භන්තෙ, අම්හාකං පුඤ්ඤං භවිස්සති, ගණ්හථා''ති වුත්තෙ පන සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටති. එවං විහාරෙන විහාරො පරිවත්තෙතබ්බො. එතෙනෙව නයෙන විහාරවත්ථුපි ආරාමොපි ආරාමවත්ථුපි විහාරෙන පරිවත්තෙතබ්බං. විහාරවත්ථුනා ච මහග්ඝෙන වා අප්පග්ඝෙන වා විහාරං විහාරවත්ථුං ආරාමං ආරාමවත්ථුං. එවං තාව **ථාවරෙන ථාවරපරිවත්තනං** වෙදිතබ්බං.

ඉතරෙන ඉතරපරිවත්තනෙ පන මඤ්චපීඨං මහන්තං වා හොතු, ඛුද්දකං වා (චූළව. අට්ඨ. 321; වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 228), අන්තමසො චතුරඞ්ගුලපාදකං ගාමදාරකෙහි පංසඤාගාරකෙසු කීළන්තෙහි කතම්පි සඞ්ඝස්ස දින්නකාලතො පට්ඨාය ගරුභණ්ඩං හොති. සචෙපි රාජා වා රාජමහාමත්තාදයො වා එකප්පහාරෙනෙව මඤ්චසතං වා මඤ්චසහස්සං වා දෙන්ති, සබ්බෙ කප්පියමඤ්චා සම්පටිච්ඡිතබ්බා, සම්පටිච්ඡිත්වා වුඩ්ඪපටිපාටියා ''සඞ්ඝිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජථා''ති දාතබ්බා, න පුග්ගලිකපරිභොගෙන දාතබ්බා. අතිරෙකමඤ්චෙ භණ්ඩාගාරාදීසු පඤ්ඤපෙත්වා පත්තචීවරං නික්ඛිපිත්වා පරිභුඤ්ජිතුම්පි වට්ටති. බහිසීමාය ''සඞ්ඝස්ස දෙමා''ති දින්නමඤ්චො සඞ්ඝත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානෙ දාතබ්බො. තත්ථ චෙ බහූ මඤ්චා හොන්ති, මඤ්චෙන කම්මං නත්ථි. යස්ස වසනට්ඨානෙ කම්මං අත්ථි, තත්ථ ''සඞ්ඝිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජථා''ති දාතබ්බො, න පුග්ගලිකභොගෙන. මහග්ඝෙන සතග්ඝනකෙන වා සහස්සග්ඝනකෙන වා මඤ්චෙන අඤ්ඤං මඤ්චසතං ලභති, පරිවත්තෙත්වා ගහෙතබ්බං. න කෙවලං මඤ්චෙන මඤ්චොයෙව, ආරාමආරාමවත්ථුවිහාරවිහාරවත්ථුපීඨභිසිබිබ්බොහනානිපි පරිවත්තෙතුං වට්ටති. එසෙව නයො

පියභිසිබිබ්බොහනෙසුපි. **වරසෙනාසනාදීනං සංරක්ඛණත්ථ**න්ති සචෙ දුබ්භික්ඛං හොති, භික්ඛූ පිණ්ඩපාතෙන න යාපෙන්ති, එත්ථ රාජරොගචොරභයානි, අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තානං විහාරා පලුජ්ජන්ති, තාලනාළිකෙරාදිකෙ විනාසෙන්ති, සෙනාසනපච්චයං සන්ධාය යාපෙතුං සක්කා හොති, එවරූපෙ කාලෙ වරසෙනාසනාදීනං සංරක්ඛණත්ථං. **ලාමකානි විස්සජ්ජෙතුන්ති** ලාමකං ලාමකං විස්සජ්ජෙතුං, ලාමකකොටියා විස්සජ්ජෙතුන්ති අධිප්පායො. **විස්සජ්ජෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතීති** විස්සජ්ජෙත්වා තතො ලද්ධයාගුභත්තචීවරාදීනි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. **කාළලොහතම්බලොහකංසලොහවට්ටලොහානන්ති** එත්ථ **කංසලොහං, වට්ටලොහඤ්ච** කිත්තිමලොහං. තීණි හි කිත්තිමලොහානි කංසලොහං, වට්ටලොහං, ආරකූටන්ති. තත්ථ තිපුතම්බෙ මිස්සෙත්වා කතං **කංසලොහං,** සීසතම්බෙ මිස්සෙත්වා කතං **වට්ටලොහං,** රසකතම්බෙ මිස්සෙත්වා කතං **ආරකූටං**. තෙන වුත්තං ‘‘කංසලොහං, වට්ටලොහඤ්ච කිත්තිමලොහ’’න්ති. **තතො අතිරෙක**න්ති තතො අතිරෙකග්ඝනකො.

සරකොති මජ්ඣෙ මකුළං දස්සෙත්වා මුඛවට්ටිවිත්ථතං කත්වා පිට්ඨිතො නාමෙත්වා කාතබ්බං එකං භාජනං. ‘‘සරාව’’න්තිපි වදන්ති. **ආදිසද්දෙන** කඤ්චනකාදීනං ගිහිඋපකරණානං ගහණං. තානි හි ඛුද්දකානිපි ගරුභණ්ඩානෙව ගිහිඋපකරණත්තාති. **පි**-සද්දෙන පගෙව මහන්තානීති දස්සෙති. ඉමානි පන භාජනීයානි භික්ඛූපකරණත්තාති අධිප්පායො. යථා ච එතානි, එවං කුණ්ඩිකාපි භාජනීයා. වක්ඛති හි ‘‘යථා ච මත්තිකාභණ්ඩෙ, එවං ලොහභණ්ඩෙපි කුණ්ඩිකා භාජනීයකොට්ඨාසමෙව භජතී’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා). **සඞ්ඝිකපරිභොගෙනාති** ආගන්තුකානං වුඩ්ඪතරානං දත්වා පරිභොගෙන. **ගිහිවිකටාති** ගිහීහි විකතා පඤ්ඤත්තා, අත්තනො වා සන්තකකරණෙන විරූපං කතා. **පුග්ගලිකපරිභොගෙන න වට්ටතීති** ආගන්තුකානං අදත්වා අත්තනො සන්තකං විය ගහෙත්වා පරිහරිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති. **පිප්ඵලිකොති** කත්තරි. **ආරකණ්ටකං** සූචිවෙධකං. **තාළං** යන්තං. **කත්තරයට්ඨිවෙධකො** කත්තරයට්ඨිවලයං. **යථා තථා ඝනකතං ලොහන්ති** ලොහවට්ටි ලොහගුළො ලොහපිණ්ඩි ලොහචක්කලිකන්ති එවං ඝනකතං ලොහං. **ඛීරපාසාණමයානීති** මුදුකඛීරවණ්ණපාසාණමයානි.

ගිහිවිකටානිපි න වට්ටන්ති අනාමාසත්තා. **පි**-සද්දෙන පගෙව සඞ්ඝිකපරිභොගෙන වා පුග්ගලිකපරිභොගෙන වාති දස්සෙති. සෙනාසනපරිභොගො පන සබ්බකප්පියො. තස්මා ජාතරූපාදිමයා සබ්බෙපි සෙනාසනපරික්ඛාරා ආමාසා. තෙනාහ **‘‘සෙනාසනපරිභොගෙ පනා’’**තිආදි.

සෙසාති තතො මහත්තරී වාසි. **යා පනාති** යා කුදාරී පන. **කුදාලො** අන්තමසො චතුරඞ්ගුලමත්තොපි ගරුභණ්ඩමෙව. **නිඛාදනං** චතුරස්සමුඛං වා හොතු, දොණිමුඛං වා වඞ්කං වා උජුකං වා, අන්තමසො සම්මුඤ්ජනිදණ්ඩකවෙධනම්පි දණ්ඩබන්ධං චෙ, ගරුභණ්ඩමෙව. තෙනාහ **‘‘කුදාලො දණ්ඩබන්ධනිඛාදනං වා අගරුභණ්ඩං නාම නත්ථී’’**ති. **සිපාටිකා** නාම ඛුරකොසො. සිඛරං පන දණ්ඩබන්ධනිඛාදනං අනුලොමෙතීති ආහ **‘‘සිඛරම්පි නිඛාදනෙනෙව සඞ්ගහිත’’**න්ති. සචෙ තම්පි පන අදණ්ඩකං ඵලමත්තං, භාජනීයං. **උපක්ඛරෙති** වාසිආදිභණ්ඩානි.

පත්තබන්ධකො නාම පත්තස්ස ගණ්ඨිකාදිකාරකො. ‘‘පටිමාසුවණ්ණාදිපත්තකාරකො’’තිපි වදන්ති. තිපුච්ඡෙදනකසත්ථං, සුවණ්ණච්ඡෙදනකසත්ථං, කතපරිකම්මචම්මච්ඡින්දනකඛුද්දකසත්ථන්ති ඉමානි චෙත්ථ තීණි පිප්ඵලිකං අනුලොමෙන්තීති ආහ **‘‘අයං පන විසෙසො’’**තිආදි. **ඉතරානීති** මහාකත්තරිආදීනි.

අඩ්ඪබාහුප්පමාණාති (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.321) කප්පරතො පට්ඨාය යාව අංසකූටප්පමාණා, විදත්ථිචතුරඞ්ගුලප්පමාණාති වුත්තං හොති. **තත්ථජාතකාති** සඞ්ඝිකභූමියං ජාතා. ආරක්ඛසංවිධානෙන රක්ඛිතත්තා රක්ඛිතා ච සා මඤ්ජූසාදීසු පක්ඛිත්තං විය යථා තං න නස්සති, එවං ගොපනතො ගොපිතා චාති **රක්ඛිතගොපිතා.** තත්ථජාතකාපි පන අරක්ඛිතා ගරුභණ්ඩමෙව න හොති. **‘‘සඞ්ඝකම්මෙ ච චෙතියකම්මෙ ච කතෙ’’**ති ඉමිනා සඞ්ඝසන්තකෙන චෙතියසන්තකං රක්ඛිතුං, පරිවත්තිතුඤ්ච වට්ටතීති දීපෙති. **සුත්තං පනාති** වට්ටිතඤ්චෙව අවට්ටිතඤ්ච සුත්තං.

අට්ඨඞ්ගුලසූචිදණ්ඩමත්තොති අන්තමසො දීඝසො අට්ඨඞ්ගුලමත්තො, පරිණාහතො සීහළපණ්ණසූචිදණ්ඩමත්තො. **එත්ථාති** වෙළුභණ්ඩෙ. දඩ්ඪං ගෙහං යෙසං තෙති **දඩ්ඪගෙහා. න වාරෙතබ්බාති** ‘‘මා ගණ්හිත්වා ගච්ඡථා’’ති න නිසෙධෙතබ්බා. දෙසන්තරගතෙන සම්පත්තවිහාරෙ සඞ්ඝිකාවාසෙ ඨපෙතබ්බා.

අවසෙසඤ්ච ඡදනතිණන්ති මුඤ්ජපබ්බජෙහි අවසෙසං යං කිඤ්චි ඡදනතිණං. යත්ථ පන තිණං නත්ථි, තත්ථ පණ්ණෙහි ඡාදෙන්ති (චූළව. අට්ඨ. 321). තස්මා පණ්ණම්පි තිණෙනෙව සඞ්ගහිතන්ති ආහ **‘‘ඡදනතිණසඞ්ඛෙපගතෙසු’’**තිආදි. **අට්ඨඞ්ගුලප්පමාණොපීති** විත්ථාරතො අට්ඨඞ්ගුලප්පමාණො. ලිඛිතපොත්ථකො පන ගරුභණ්ඩං න හොති.

වෙළුම්හි වුත්තප්පමාණොති ‘‘අට්ඨඞ්ගුලසූචිදණ්ඩකමත්තොපී’’ති වෙළුභණ්ඩෙ වුත්තප්පමාණො. **සඞ්ඝස්ස දින්නො වාති** දාරුදුල්ලභට්ඨානෙ සඞ්ඝස්ස දින්නො වා. කුරුන්දියං වුත්තක්කමෙන දාරුභණ්ඩවිනිච්ඡයං වත්වා ඉදානි මහාඅට්ඨකථායං වුත්තක්කමෙන වත්තුං **‘‘අපිචා’’**තිආදිමාහ. **ආසන්දිකාදීනීති** එත්ථ **ආසන්දිකොති** චතුරස්සපීඨං

වුච්චති. ‘‘උච්චකම්පි ආසන්දික’’න්ති වචනතො එකතොභාගෙන දීඝපීඨමෙව හි අට්ඨඞ්ගුලපාදකං වට්ටති. චතුරස්සාසන්දිකො පන පමාණාතික්කන්තොපි වට්ටතීති වෙදිතබ්බො. **ආදිසද්දෙන** ‘‘සත්තඞ්ගො, භද්දපීඨකං, එළකපාදකපීඨං, ආමලකවට්ටකපීඨං, ඵලකං, කොච්ඡං, පලාලපීඨක’’න්ති (චූළව. අට්ඨ. 321) ඉමෙ සඞ්ගණ්හන්තීති වෙදිතබ්බං. තෙනාහ **‘‘අන්තමසො’’**තිආදි. **පණ්ණෙහි වාති** කදලිපණ්ණාදීහි වා. බාලසවම්මොනද්ධම්පි වාළරූපපරික්ඛිත්තං රතනපරිසිබ්බිතං කොච්ඡකං ගරුභණ්ඩමෙව.

සට්ටනඵලකං නාම යත්ථ ඨපෙත්වා රජිතචීවරං හත්ථෙන සට්ටෙන්ති. **සට්ටනමුග්ගරො** නාම අනුවාතාදිසට්ටනකොති වදන්ති. **දණ්ඩමුග්ගරො** නාම යෙන රජිතචීවරං පොථෙන්ති. **අම්බණන්ති** ඵලකෙහි පොක්ඛරණී විය කතං පානීයභාජනං. **රජනදොණීති** පක්කරජනං ආකිරිත්වා ඨපනභාජනං.

අකප්පියචම්මන්ති සීහාදීනං චම්මං. **‘‘භූමත්ථරණං කාතුං වට්ටතී’’**ති ඉදං අකප්පියචම්මං සන්ධාය වුත්තං. **‘‘පච්චත්ථරණගතික’’**න්ති ඉමිනා මඤ්චපීඨෙපි අත්ථරිතුං වට්ටතීති දීපෙති. පාවාරාදිපච්චත්ථරණම්පි ගරුභණ්ඩන්ති එකෙ. නොති අපරෙ. වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. **කප්පියචම්මානීති** මිගාදීනං චම්මානි.

සබ්බං චක්කයුත්තයානන්ති රථසකටාදිකං සබ්බචක්කයුත්තයානං. විසඞ්ඛරිතචක්කං පන යානං භාජනීයං. **අනුඤ්ඤාතවාසි** නාම යා සිපාටිකාය පක්ඛිපිත්වා පරිහරිතුං සක්කාති වුත්තා. **මුට්ඨිපණ්ණන්ති** තාලපත්තං. තඤ්හි මුට්ඨිනා ගහෙත්වා පරිහරන්තීති ‘‘මුට්ඨිපණ්ණ’’න්ති වුච්චති. **මුට්ඨිපණ්ණන්ති** ඡත්තච්ඡදනපණ්ණමෙවාති කෙචි. **අරණිසහිතන්ති** අරණියුගළං, උත්තරාරණී, අධරාරණීති අරණිද්වයන්ති අත්ථො.

ඵාතිකම්මං කත්වාති අන්තමසො තංඅග්ඝනකවාලිකායපි ථාවරං වඩ්ඪිකම්මං කත්වා. ඵාතිකම්මං අකත්වා ගණ්හන්තෙන තත්ථෙව වළඤ්ජෙතබ්බො. ගමනකාලෙ සඞ්ඝිකෙ ආවාසෙ ඨපෙත්වා ගන්තබ්බං. අසතියා ගහෙත්වා ගතෙන පහිණිත්වා දාතබ්බො. දෙසන්තරගතෙන සම්පත්තවිහාරෙ සඞ්ඝිකාවාසෙ ඨපෙතබ්බො. **ඝටකොති** මත්තිකාභණ්ඩෙ. **කුණ්ඩිකාති** අයොකුණ්ඩිකා චෙව තම්බලොහකුණ්ඩිකා ච. **භාජනීයකොට්ඨාසමෙව භජතීති** භාජනීයපක්ඛමෙව සෙවති, න තු ගරුභණ්ඩන්ති අත්ථො. කඤ්චනකො පන ගරුභණ්ඩමෙවාති අධිප්පායො. **ඉතරන්ති** ගරුභණ්ඩං.

දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. පරිණාමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

ද්වාදසමෙ න කිඤ්චි වත්තබ්බං අත්ථි.

පරිණාමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සහධම්මිකවග්ගො අට්ඨමො.

9. රතනවග්ගො

1. අන්තෙපුරසික්ඛාපදවණ්ණනා

අනික්ඛන්තරාජකෙ අනිග්ගතරතනකෙති එත්ථ ‘‘සයනිඝරෙ’’ති පාඨසෙසො දට්ඨබ්බොති ආහ **‘‘අනික්ඛන්තො රාජා ඉතො’’**තිආදි. තත්ථ **ඉතොති** සයනිඝරතො. **සයනිඝරෙති** සයනීයඝරෙ. යත්ථ රඤ්ඤො සයනං පඤ්ඤත්තං හොති, අන්තමසො සාණිපාකාරපරික්ඛිත්තම්පි, තස්මින්ති වුත්තං හොති. රතිජනනට්ඨෙන **රතනං,** හත්ථිආදි. ඉධ පන ඉත්ථිරතනං අධිප්පෙතන්ති ආහ **‘‘රතනං වුච්චති මහෙසී’’**ති.

උභොසූති රාජමහෙසීසු. **කිරියාකිරියන්ති** එත්ථ ඉන්දඛීලාතික්කමො **කිරියං,** අප්පටිසංවිදිතං **අකිරියන්ති** දට්ඨබ්බං.

අන්තෙපුරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. රතනසික්ඛාපදවණ්ණනා

මුත්තාදිදසවිධන්ති ‘‘මුත්තා මණි වෙළුරියො සඞ්ඛො සිලා පවාළං රජතං ජාතරූපං ලොහිතඞ්කො මසාරගල්ල’’න්ති (පාචි. 506) දසවිධං රතනං. **අජ්ඣාවසථෙති** ගෙහෙ. තෙනාහ **‘‘පරික්ඛිත්තස්සා’’**තිආදි, පරික්ඛිත්තස්ස ආවසථස්සාති අත්ථො. **ආවසථොති** චෙත්ථ අන්තොගාමෙ නිවිට්ඨගෙහං අධිප්පෙතං. ආරාමෙ

නිවිට්ඨගෙහං පන අජ්ඣාරාමග්ගහණෙනෙව ගහිතං. **‘‘ආවසථොති** චෙත්ථ අන්තොආරාමෙ වා හොතු, අඤ්ඤත්ථ වා, අත්තනො වසනට්ඨානං වුච්චතී’’ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.506) කෙචි. **සබ්බෙසම්පි අත්ථාය දුක්කටමෙවාති** අත්තනො වා තෙසං සඞ්ඝාදීනං වා අත්ථාය උග්ගණ්හන්තස්ස වා උග්ගණ්හාපෙන්තස්ස වා දුක්කටමෙව. සචෙ පන මාතාපිතූනං සන්තකං අවස්සං පටිසාමෙතබ්බං කප්පියභණ්ඩං හොති, අත්තනො අත්ථාය ගහෙත්වා පටිසාමෙතබ්බන්ති ආහ **‘‘තාදිසං පනා’’**තිආදි. **තාදිසන්ති** යං මාතාපිතූනං සන්තකං අවස්සං පටිසාමෙතබ්බං කප්පියභණ්ඩං, තාදිසං. **ඡන්දෙනපි භයෙනපීති** වඩ්ඪකිආදීසු ඡන්දෙනපි, රාජවල්ලභෙසු භයෙනපි.

තාදිසෙ ඨානෙති මහාවිහාරසදිසස්ස මහාරාමස්ස පාකාරපරික්ඛිත්තෙ පරිවෙණෙ. **සඤ්ඤාණං කත්වාති** ‘‘එත්තකා කහාපණා’’තිආදිනා රූපෙන වා ලඤ්ඡනාදිනිමිත්තෙන වා සඤ්ඤාණං කත්වා, සල්ලක්ඛෙත්වාති අත්ථො. **පතිරූපානං භික්ඛූනං හත්ථෙති** ලජ්ජීනං කුක්කුච්චකානං භික්ඛූනං හත්ථෙ. ලොලජාතිකානඤ්හි හත්ථෙ ඨපෙතුං න ලබ්භති. **නෙව පක්කමතීති** නෙව තම්හා ආවාසා පක්කමති. **‘‘ථාවරං සෙනාසනං වා’’**තිආදිනා අත්තනො චීවරාදිමූලං න කාතබ්බන්ති (පාචි. අට්ඨ. 506) දස්සෙති. **තං දස්සෙත්වාති** යං ථාවරසෙනාසනාදි කතං, තං උපාසක තව සන්තකෙන ඉදං නාම කතන්ති එවං දස්සෙත්වා. **සමාදපෙත්වාති** අඤ්ඤං සමාදපෙත්වා, ‘‘උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්ති, එසා අරියාන යාචනා’’ති වුත්තනයෙන යාචිත්වාති අත්ථො.

අනුඤ්ඤාතට්ඨානෙති අජ්ඣාරාමඅජ්ඣාවසථෙ. **ආමාසන්ති** ආමසිතබ්බඤ්චෙව පටිසාමෙතබ්බඤ්ච වත්ථාදි.

රතනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. විකාලගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදවණ්ණනා

චාරිත්තෙති චාරිත්තසික්ඛාපදෙ. **උපචාරන්ති** දුතියලෙඩ්ඩුපාතං. **අඤ්ඤං ගාමං ගච්ඡන්තානං පුන ආපුච්ඡනකිච්චං නත්ථීති** උස්සාහං අප්පටිප්පස්සම්භෙත්වා අඤ්ඤං ගාමං ගච්ඡන්තානං ගාමසතම්පි හොතු, පුන ආපුච්ඡනකිච්චං නත්ථීති අත්ථො. තෙනාහ **‘‘සචෙ පනා’’**තිආදි. **උස්සාහන්ති** ගාමප්පවිසනුස්සාහං. **අන්තරාරාමාදීසු** (පාචි. අට්ඨ. 515) න කෙවලං අනාපුච්ඡා ගච්ඡන්තස්සෙව, කායබන්ධනං අබන්ධිත්වා සඞ්ඝාටිං අපාරුපිත්වා ගච්ඡන්තස්සාපි අනාපත්ති. **ආපදාසූති** සීහො වා බ්‍යග්ඝො වා ආගච්ඡති, මෙඝො වා උට්ඨෙති, අඤ්ඤො වා කොචි උපද්දවො උප්පජ්ජති , අනාපත්ති. එවරූපාසු ආපදාසු බහිගාමතො අන්තොගාමං පවිසිතුං වට්ටති.

විකාලගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සූචිඝරසික්ඛාපදවණ්ණනා

තං අස්ස අත්ථීති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.517) පඨමං භින්දිත්වා පච්ඡා දෙසෙතබ්බත්තා තං භෙදනකං අස්ස පාචිත්තියස්ස අත්ථීති.

අරණිකෙති අරණිධනුකෙ. **විධෙති** වෙධකෙ. **වාසිජටෙති** වාසිදණ්ඩකෙ ච.

සූචිඝරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මඤ්චපීඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

අට්ඨඞ්ගුලපාදකන්ති භාවනපුංසකනිද්දෙසො. **‘‘ඡෙදනකං භෙදනකසදිසමෙවා’’**ති ඉමිනා ‘‘ඡෙදනමෙව ඡෙදනකං, තං අස්ස අත්ථීති ඡෙදනක’’න්ති ඉමමත්ථං අතිදිසති.

යථා පමාණමෙව උපරි දිස්සති, එවං නිඛණිත්වා වාති සචෙ පන න ඡින්දිතුකාමො හොති, යථා පමාණමෙව උපරි දිස්සති, එවං භූමියං නිඛණිත්වා වා. **අට්ටකං වා බන්ධිත්වාති** උක්ඛිපිත්වා තුලාසඞ්ඝාතෙ ඨපෙත්වා අට්ටං කත්වා.

මඤ්චපීඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. තූලොනද්ධසික්ඛාපදවණ්ණනා

චිමිලිකං පත්ථරිත්වා තූලං පක්ඛිපිත්වාති මඤ්චපීඨානං උපරි චිමිලිකං පත්ථරිත්වා තස්ස උපරි තූලං පක්ඛිපිත්වාති අත්ථො. **උපරි චිමිලිකායාති** උපරිමභාගෙ චිමිලිකාය.

සීසප්පමාණන්ති (චූළව. අට්ඨ. 297; සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.297) යත්ථ ගලවාටකතො පට්ඨාය සබ්බසීසං උපදහන්ති, තං සීසප්පමාණං. තඤ්ච උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදතො තිරියං මුට්ඨිරතනං හොති, දීඝතො ද්විරතනන්ති දස්සෙතුං **"යස්ස විත්ථාරතො තීසු කොණෙසු"**තිආදිමාහ. **ද්වින්නං අන්තරං විදත්ථි චතුරඞ්ගුලං හොතීති** ද්වින්නං කොණානං අන්තරං මිනියමානං විදත්ථි චෙව චතුරඞ්ගුලඤ්ච හොති. **මජ්ඣෙ මුට්ඨිරතනන්ති** බිබ්බොහනස්ස මජ්ඣං තිරියතො මුට්ඨිරතනප්පමාණං හොති. අයඤ්හි සීසප්පමාණස්ස උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො. තතො උද්ධං න වට්ටති, හෙට්ඨා වට්ටති. අගිලානස්ස සීසූපධානඤ්ච පාදූපධානඤ්චාති ද්වයමෙව වට්ටති. ගිලානස්ස බිබ්බොහනානි සන්ථරිත්වා උපරි පච්චත්ථරණං දත්වා නිපජ්ජිතුම්පි වට්ටති.

තූලොනද්ධසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා

සත්තමං උත්තානමෙව.

නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. කණ්ඩුප්පටිච්ඡාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

අධොනාභිඋබ්භජාණුමණ්ඩලන්ති නාභියා හෙට්ඨා ජාණුමණ්ඩලානං උපරි. **කණ්ඩුපීළකඅස්සාවථුල්ලකච්ඡාබාධානන්ති** එත්ථ **කණ්ඩූති** කච්ඡු. **පීළකාති** ලොහිතතුණ්ඩිකා සුඛුමපීළකා. **අස්සාවොති** අරිසභගන්දලමධුමෙහානං වසෙන අසුචිපග්ඝරණං. **ථුල්ලකච්ඡාබාධොති** මහාපීළකාබාධො වුච්චති.

කණ්ඩුප්පටිච්ඡාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9-10. වස්සිකසාටිකනන්දසික්ඛාපදවණ්ණනා

නවමං දසමඤ්ච උත්තානමෙව.

වස්සිකසාටිකනන්දසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රතනවග්ගො නවමො.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

පාචිත්තියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාටිදෙසනීයකණ්ඩං

1. පඨමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

අන්තරඝරං පවිට්ඨායාති රථිකං බ්‍යූහං සිඞ්ඝාටකං ඝරං පවිට්ඨාය. **අසප්පායන්ති** සග්ගමොක්ඛානං අහිතං අනනුකූලං. භික්ඛුනියා අන්තරඝරෙ ඨත්වා දදමානාය වසෙනෙත්ථ ආපත්ති වෙදිතබ්බා, භික්ඛුස්ස ඨිතට්ඨානං පන අප්පමාණං. තෙනාහ **"අන්තරඝරං පවිට්ඨායාති වචනතො"**තිආදි. **අන්තරාරාමාදීසූති** අන්තරාරාමභික්ඛුනුපස්සයතිත්ථියසෙය්‍යාපටික්කමනෙසු. **රථියාබ්‍යූහසිඞ්ඝාටකඝරානන්ති** එත්ථ **රථියාති** රච්ඡා. **බ්‍යූහන්ති** අනිබ්බිජ්ඣිත්වා ඨිතා ගතපච්චාගතරච්ඡා. **සිඞ්ඝාටකන්ති** චතුක්කොණං වා තිකොණං වා මග්ගසමොධානට්ඨානං. **ඝරන්ති** කුලඝරං. යථා ච රථියාදීසු ඨත්වා දදමානාය ගණ්හතො ආපත්ති, එවං හත්ථිසාලාදීසුපි දට්ඨබ්බං.

"යාමකාලිකාදීසු පටිග්ගහණෙපි අජ්ඣොහරණෙපි දුක්කට"න්ති ඉදං ආමිසෙන අසම්භින්නං සන්ධාය වුත්තං, සම්භින්නෙ පන එකරසෙ පාටිදෙසනීයමෙව. **එකතො උපසම්පන්නායාති** භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය, භික්ඛූනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය පන යථාවත්ථුකමෙව.

ඤාතිකාය වා දාපෙන්තියාති සයං අදත්වා යාය කායචි ඤාතිකාය දාපෙන්තියා, අඤ්ඤාතිකායාති අත්ථො. **උපනික්ඛිපිත්වා වා දදමානායාති** භූමියං ඨපෙත්වා "ඉදං, අය්‍ය, තුම්හාකං දම්මී"ති දදමානාය. එවං දින්නං "සාධු, භගිනී"ති සම්පටිච්ඡිත්වා තාය එව වා භික්ඛුනියා, අඤ්ඤෙන වා කෙනචි පටිග්ගහාපෙත්වා ඉදං භුඤ්ජිතුං වට්ටති.

පඨමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

යො ච පටිග්ගහෙත්වා භුඤ්ජතීති සම්බන්ධො. **අත්තනො වා භත්තං දාපෙන්තියාති** එත්ථ සචෙපි අත්තනො භත්තං දෙති, ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අනාපත්තියෙව, පුරිමසික්ඛාපදෙන ආපත්ති. **අඤ්ඤෙසං වා භත්තං දෙන්තියාති** එත්ථ පන සචෙ දාපෙය්‍ය, ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපත්ති භවෙය්‍ය, දෙන්තියා පන නෙව ඉමිනා, න පුරිමෙන ආපත්ති.

දුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

ලද්ධසෙක්ඛසම්මුතිකානීති ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන ලද්ධසෙක්ඛසම්මුතිකානි. යඤ්හි කුලං සද්ධාය වඩ්ඪති, භොගෙන හායති, එවරූපස්ස කුලස්ස ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන සෙක්ඛසම්මුතිං දෙන්ති, තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

ඝරතො නීහරිත්වාති ඝරතො ආසනසාලං වා විහාරං වා ආනෙත්වා. තෙනාහ **"ආසනසාලාදීසු වා"**ති. ඉමස්ස "දෙන්තී"ති ඉමිනා සම්බන්ධො. **ද්වාරමූලෙ වා ඨපිතං දෙන්තීති** ද්වාරමූලෙ ඨපිතං පච්ඡා සම්පත්තස්ස දෙන්ති. භික්ඛුං පන දිස්වා අන්තොගෙහතො නීහරිත්වා දිය්‍යමානං න වට්ටති. **නිච්චභත්තකෙති** නිච්චං දාතබ්බභත්තකෙ. **සලාකභත්තෙති** රුක්ඛසාරමයාය සලාකාය වා වෙළුවිලීවතාලපණ්ණාදිමයාය පට්ටිකාය වා "අසුකස්ස නාම සලාකභත්ත"න්ති එවං අක්ඛරානි උපනිබන්ධිත්වා ගාහාපෙත්වා දාතබ්බභත්තෙ. **පක්ඛිකෙති** එකස්මිං පක්ඛෙ එකදිවසෙ දාතබ්බභත්තෙ. **උපොසථිකෙති** උපොසථෙ දාතබ්බභත්තෙ. **පාටිපදිකෙති** පාටිපදදිවසෙ දාතබ්බභත්තෙ.

තතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

තස්ස පරිවාරං කත්වා, අඤ්ඤං වා තෙන සද්ධිං බහුකම්පීති යාගුයා පටිසංවිදිතං කත්වා "කිං සුද්ධාය යාගුයා දින්නාය, පූවභත්තාදීනිපි එතිස්සා යාගුයා පරිවාරං කත්වා, දස්සාමා"තිආදිනා තස්ස ඛාදනීයස්ස වා භොජනීයස්ස වා පරිවාරං කත්වා, අඤ්ඤං වා යං කිඤ්චි තෙන සද්ධිං බහුකම්පි ආහරීයතු. **ඛාදනීයන්ති** නිදස්සනමත්තං "භොජනීයං වා"තිපි ඉච්ඡිතබ්බත්තා. **තෙන සද්ධිං ආහරන්තූති** තෙන සද්ධිං අත්තනො දෙය්‍යධම්මං ආහරන්තු. "යාගුයා පටිසංවිදිතං කත්වා පූවං වා භත්තං වා ආහරන්ති, එතම්පි වට්ටතී"ති (පාචි. අට්ඨ. 573) **කුරුන්දියං** වුත්තං.

පටිසංවිදිතගිලානාවසෙසකං වාති පටිසංවිදිතඤ්ච ගිලානො ච **පටිසංවිදිතගිලානා,** තෙසං අවසෙසකං, පටිසංවිදිතස්ස ච ගිලානස්ස ච සෙසකන්ති අත්ථො. එකස්සත්ථාය පටිසංවිදිතං කත්වා ආහටං, තස්ස සෙසකං

අඤ්ඤස්සාපි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. චතුන්නං වා පඤ්චන්නං වා පටිසංවිදිතං කත්වා බහුනං ආහටං හොති, අඤ්ඤෙසම්පි දාතුං ඉච්ඡන්ති, එතම්පි පටිසංවිදිතසෙසකමෙව, සබ්බෙසම්පි වට්ටති. අථ අධිකමෙව හොති, සන්නිධිං මොචෙත්වා ඨපිතං දුතියදිවසෙපි වට්ටති. ගිලානස්සාහටාවසෙසෙපි එසෙව නයො. යං පන අප්පටිසංවිදිතමෙව කත්වා ආහතං, තං බහිආරාමං පෙසෙත්වා පටිසංවිදිතං කාරෙත්වා ආහරාපෙතබ්බං, භික්ඛූහි වා ගන්ත්වා අන්තරාමග්ගෙ ගහෙතබ්බං. යම්පි විහාරමජ්ඣෙන ගච්ඡන්තො වා වනචරකාදයො වා වනතො ආහරිත්වා දෙන්ති, පුරිමනයෙනෙව පටිසංවිදිතං කාරෙතබ්බං. කත්ථචි පන පොත්ථකෙසු ‘‘පටිසංවිදිතං කත්වා ආහටං වා ගිලානාවසෙසකං වා’’ති පාඨො දිස්සති, සො න ගහෙතබ්බො. **තත්ථජාතකමෙව වා**ති ආරාමෙ ජාතකමෙව. **මූලඵලාදීන්**ති මූලඵලතචපත්තාදිං අඤ්ඤෙන කප්පියං කත්වා දින්නං පරිභුඤ්ජතො අනාපත්ති. සචෙ පන තං ගාමං හරිත්වා පචිත්වා ආහරන්ති, න වට්ටති. පටිසංවිදිතං කාරෙතබ්බං.

චතුත්ථපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

පාටිදෙසනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙඛියකණ්ඩං

1. පරිමණ්ඩලසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘අන්තරඝරෙ’’ති විසෙසෙත්වා න වුත්තත්තා **‘‘ආරාමෙපි අන්තරඝරෙපි සබ්බත්ථා’’**ති වුත්තං. **ආරාමෙපීති** බුද්ධූපට්ඨානාදිකාලං සන්ධාය වුත්තං. යථා ‘‘තත්‍රිමෙ චත්තාරො පාරාජිකා ධම්මා උද්දෙසං ආගච්ඡන්ති’’තිආදිනා තත්ථ තත්ථ පරිච්ඡෙදො කතො, එවමෙත්ථාපි ‘‘තත්‍රිමෙ පඤ්චසත්තති සෙඛියා ධම්මා උද්දෙසං ආගච්ඡන්ති’’ති කස්මා පරිච්ඡෙදො න කතොති ආහ **‘‘එත්ථ ච’’**තිආදි. **වත්තක්ඛන්ධකෙ වුත්තවත්තානිපීති** ආගන්තුකාවාසිකගමිකානුමොදනභත්තග්ගපිණ්ඩචාරිකාරඤ්ඤසෙනාසනජන්තාඝරවච්චකුටිඋපජ්ඣාචරියසද්ධිවිහාරිකඅන්තෙවාසිකවත්තානි. ඉදඤ්ච නිදස්සනමත්තං අඤ්ඤෙසම්පි ඛන්ධකවත්තානං එත්ථෙව සඞ්ගහස්ස ඉච්ඡිතබ්බත්තා. අයඤ්හෙත්ථ අධිප්පායො – සෙඛියග්ගහණෙන චෙත්ථ **වත්තක්ඛන්ධකාදීසු** (චූළව. 356 ආදයො) ආගතවත්තාදීනම්පි ගහණං. තෙපි හි සික්ඛිතබ්බට්ඨෙන **‘‘සෙඛියා’’**ති ඉච්ඡිතා. තස්මා මාතිකායං පාරාජිකාදීනං විය සෙඛියානං පරිච්ඡෙදො න කතොති. න කෙවලං **වත්තක්ඛන්ධකාදීසු** (චූළව. 356 ආදයො) ආගතවත්තාදීනං ගහණත්ථමෙවාති ආහ **‘‘චාරිත්තවිනයදස්සනත්ථඤ්චා’’**ති. එත්ථාපි **පරිච්ඡෙදො න කතොති** ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. මාතිකාය ‘‘දුක්කට’’න්ති අවුත්තෙ කථං පනෙත්ථ දුක්කටන්ති වෙදිතබ්බන්ති ආහ **‘‘යො පනා’’**තිආදි.

අට්ඨඞ්ගුලමත්තන්ති පකතඞ්ගුලෙන අට්ඨඞ්ගුලමත්තං. යො පන සුක්ඛජඞ්ඝො වා මහාපිණ්ඩිකමංසො වා හොති, තස්ස සාරුප්පත්ථාය අට්ඨඞ්ගුලාධිකම්පි ඔතාරෙත්වා නිවාසෙතුං වට්ටති.

පාසන්තන්ති පාසස්ස අන්තං, දසාමූලන්ති අත්ථො.

අපරිමණ්ඩලං නිවාසෙස්සාමීති ‘‘පුරතො වා පච්ඡතො වා ඔලම්බෙත්වා නිවාසෙස්සාමී’’ති එවං **අසඤ්චිච්ච**. කිඤ්චාපි පරිමණ්ඩලං නිවාසෙතුං අජානන්තස්ස අනාපත්ති, තථාපි නිවාසනවත්තං සාධුකං උග්ගහෙතබ්බමෙව. සඤ්චිච්ච අනුග්ගණ්හන්තස්ස අනාදරියං සියාති ආහ **‘‘අපිච නිවාසනවත්තං උග්ගහෙතබ්බ’’**න්ති.

පරිමණ්ඩලසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපරිමණ්ඩලසික්ඛාපදවණ්ණනා

පටික්ඛිත්තං ගිහිපාරුතන්ති ඛුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකෙ පටික්ඛිත්තං ගිහිපාරුතං. ඉදානි ‘‘න, භික්ඛවෙ’’තිආදිනා (චූළව. 280-281) සඞ්ඛෙපෙන වුත්තමත්ථමෙව විත්ථාරෙත්වා දස්සෙතුං **‘‘තත්ථා’’**තිආදිමාහ. යං කිඤ්චි අඤ්ඤථා පාරුතන්ති සම්බන්ධො. **තස්මාති** යස්මා සෙතපටපාරුතාදි ගිහිපාරුතං නාම, තස්මා. **සෙතපටාති** එතස්සෙව විවරණං. **අඩ්ඪපාලකනිගණ්ඨාති** අඩ්ඪං පාලෙන්තීති **අඩ්ඪපාලකා,** අඩ්ඪපාලකා ච තෙ නිගණ්ඨා චාති **අඩ්ඪපාලකනිගණ්ඨා**. තෙ හි උපරි එකමෙව සෙතවත්ථං උපකච්ඡකෙ පවෙසෙත්වා පරිදහන්ති, හෙට්ඨා නග්ගාපි අඩ්ඪමෙව පාලෙන්ති. **පරිබ්බාජකාති** ගිහිබන්ධනං පහාය පබ්බජ්ජූපගතා. **උරං විවරිත්වාති** හදයමජ්ඣං විවරිත්වා. **අක්ඛිතාරකාමත්තන්ති** අක්ඛිමත්තං. **ආරාමෙ චාති** බුද්ධූපට්ඨානාදිකාලං සන්ධාය වුත්තං. **අන්තරඝරෙ චාති** අන්තරෙ ඝරානි එත්ථ, එතස්සාති වා **‘‘අන්තරඝර’’**න්ති ලද්ධනාමෙ ගාමෙ.

දුතියපරිමණ්ඩලසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3-4. සුප්පටිච්ඡන්නසික්ඛාපදවණ්ණනා

සුට්ඨු පටිච්ඡන්නොති ජත්තුම්පි උරම්පි අවිවරිත්වා පටිච්ඡාදෙතබ්බට්ඨානෙ පටිච්ඡාදනෙන පටිච්ඡන්නො, න සීසපාරුතො. තෙනාහ **‘‘ගණ්ඨිකං පටිමුඤ්චිත්වා’’**තිආදි. තත්ථ **ගණ්ඨිකං පටිමුඤ්චිත්වාති** ගණ්ඨිකං පාසකෙ පටිමුඤ්චිත්වා. **අන්තරඝරෙ චාති** ගොචරගාමෙ. එකදිවසම්පි වාසූපගතස්ස සන්තිකං යථාසුඛං ගන්තුං වට්ටති, කො පන වාදො චතුප්පඤ්චාහං වාසමධිට්ඨාය වසිතභික්ඛූනං සන්තිකන්ති ගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං.

වාසූපගතස්සාති රත්තිවාසත්ථාය උපගතස්ස රත්තිභාගෙ වා දිවසභාගෙ වා කායං විවරිත්වා නිසීදතො අනාපත්ති.

සුප්පටිච්ඡන්නසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5-6. සුසංවුතසික්ඛාපදවණ්ණනා

සුසංවුතොති සුසංයතො. යථා පනෙත්ථ සුසංවුතො නාම හොති, තං දස්සෙතුං **‘‘හත්ථං වා’’**තිආදි වුත්තං.

සුසංවුතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7-8. ඔක්ඛිත්තචක්ඛුසික්ඛාපදවණ්ණනා

කිත්තකෙන පන ඔක්ඛිත්තචක්ඛු හොතීති ආහ **‘‘යුගමත්තං භූමිභාගං පෙක්ඛමානො’’**ති. යුගයුත්තකො හි දන්තො ආජානෙය්‍යො යුගමත්තං පෙක්ඛති, පුරතො චතුහත්ථප්පමාණං භූමිභාගං, ඉමිනාපි එත්තකං පෙක්ඛන්තෙන ගන්තබ්බං. යො අනාදරියං පටිච්ච තං තං දිසාභාගං පාසාදං කූටාගාරං වීථිං ඔලොකෙන්තො ගච්ඡති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. **හත්ථිඅස්සාදිපරිස්සයාභාවන්ති** පරිස්සයනට්ඨෙන, අභිභවනට්ඨෙන, විහෙඨනට්ඨෙන වා **පරිස්සයො,** හත්ථිඅස්සාදියෙව පරිස්සයො **හත්ථිඅස්සාදිපරිස්සයො,** තස්සාභාවං, හත්ථිඅස්සාදි උපද්දවාභාවන්ති අත්ථො. ‘‘යථා ච එකස්මිං ඨානෙ ඨත්වා, එවං ගච්ඡන්තොපි පරිස්සයාභාවං ඔලොකෙතුං ලභතියෙව, තථා ගාමෙ පූජ’’න්ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.582) වදන්ති.

ඔක්ඛිත්තචක්ඛුසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9-10. උක්ඛිත්තකායසික්ඛාපදවණ්ණනා

අන්තොඉන්දඛීලතො පට්ඨායාති පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස අන්තොඋම්මාරතො පට්ඨාය, අපරික්ඛිත්තස්ස පන දුතියලෙඩ්ඩුපාතතො පට්ඨාය න එවං ගන්තබ්බං.

උක්ඛිත්තකායසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11-12. උජ්ජග්ඝිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

හසනීයස්මිං වත්ථුස්මින්ති නිමිත්තත්ථෙ භුම්මං, හසිතබ්බවත්ථුකාරණාති අත්ථො.

උජ්ජග්ඝිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13-14. උච්චසද්දසික්ඛාපදවණ්ණනා

කිත්තාවතා අප්පසද්දො හොතීති ආහ **"අයං පනෙත්ථ"**තිආදි. **සද්දමෙව සුණාතී**ති අපරිබ්‍යත්තක්ඛරං සද්දමත්තමෙව සුණාති. තෙනාහ **"කථං න වවත්ථපෙතී"**ති.

උච්චසද්දසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15-20. කායප්පචාලකාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

''කායාදීනි පග්ගහෙත්වා''ති එතස්සෙව විවරණං **"නිච්චලානි උජුකානි ඨපෙත්වා"**ති **ගන්තබ්බඤ්චෙව නිසීදිතබ්බඤ්චා**ති සමෙන ඉරියාපථෙන ගන්තබ්බඤ්චෙව නිසීදිතබ්බඤ්ච. කායප්පචාලකාදියුත්තං ඡක්කං.

කායප්පචාලකාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

26. පල්ලත්ථිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

දුස්සපල්ලත්ථිකායාති එත්ථ ආයොගපල්ලත්ථිකාපි දුස්සපල්ලත්ථිකායෙව.

පල්ලත්ථිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඡබ්බීසතිසාරුප්පසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

27. සක්කච්චපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා

සතිං උපට්ඨාපෙත්වාති ඡඩ්ඩෙතුකාමො විය අහුත්වා පිණ්ඩපාතෙ සතිං උපට්ඨාපෙත්වා, ''පිණ්ඩපාතං ගණ්හිස්සාමී''ති සතිං උපට්ඨාපෙත්වා.

සක්කච්චපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

28. පත්තසඤ්ඤීපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා

උපනිබද්ධසඤ්ඤී හුත්වාති පිණ්ඩපාතං දෙන්තෙ අනාදරියං පටිච්ච තහං තහං අනොලොකෙත්වා පත්තෙ ආභොගසඤ්ඤී හුත්වා.

පත්තසඤ්ඤීපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

29. සමසූපකපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා

සමසූපකන්ති පමාණයුත්තං සූපවන්තං කත්වා, භාවනපුංසකනිද්දෙසො වායං. බ්‍යඤ්ජනං පන අනාදියිත්වා අත්ථමත්තමෙව දස්සෙතුං **"සමසූපකො නාමා"**තිආදි වුත්තං. **සබ්බාපි සූපෙය්‍යබ්‍යඤ්ජනවිකතී**ති ඔලොණිසාකසූපෙය්‍යමච්ඡමංසරසාදිකා සබ්බාපි සූපෙය්‍යබ්‍යඤ්ජනවිකති.

සමසූපකපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

30-32. සමතිත්තිකාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

සමතිත්තිකන්ති භාවනපුංසකනිද්දෙසො, සමතිත්තිකං කත්වාති අත්ථො. එවමඤ්ඤෙසුපි ඊදිසෙසු ඨානෙසු අත්ථො දට්ඨබ්බො. **සමපුණ්ණන්**ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.605) පත්තස්ස අන්තොමුඛවට්ටිලෙඛාසමපුණ්ණං. **සමභරිතන්**ති එත්ථාපි එසෙව නයො. තඤ්ච ඛො අධිට්ඨානුපගපත්තස්සෙව, නෙතරස්ස. තෙනාහ **"අධිට්ඨානුපගපත්තස්සා"**තිආදි. **රචිතන්**ති කතං, පක්ඛිත්තං පූරිතන්ති අත්ථො. **යං කිඤ්චි යාවකාලිකන්**ති යාගුභත්තඵලාඵලාදිං යං කිඤ්චි ආමිසජාතිකං. **යත්ථ කත්ථචී**ති අධිට්ඨානුපගො වා හොතු, අනධිට්ඨානුපගො වා යත්ථ කත්ථචි පත්තෙ . **ථූපීකතානී**ති ථූපං විය කතානි, අධිට්ඨානුපගස්ස පත්තස්ස අන්තොමුඛවට්ටිලෙඛං අතික්කමිත්වා කතානීති අත්ථො. ඉදඤ්ච ''යාමකාලිකාදීනී''ති ඉමස්ස වසෙන වුත්තං, ''යාවකාලික''න්ති ඉමස්ස පන වසෙන වචනබ්‍යත්තයං කත්වා ''ථූපීකතම්පි වට්ටතී''ති යොජෙතබ්බං. **පි**-සද්දෙන අථූපීකතානි වට්ටන්තීති එත්ථ කථාව නත්ථීති දස්සෙති. **හෙට්ඨා ඔරොහතී**ති සමන්තා ඔකාසසබ්භාවතො

චාලියමානං හෙට්ඨා හස්සති . **තක්කොලවටංසකාදයොති** එත්ථ මත්ථකෙ ඨපිතතක්කොලමෙව වටංසකසදිසත්තා තක්කොලවටංසකං. **ආදිසද්දෙන** පුප්ඵවටංසකකටුකඵලාදිවටංසකානං (පාචි. අට්ඨ. 605) ගහණං, න තං ථූපීකතං නාම හොති පාටෙක්කං භාජනත්තා පණ්ණාදීනං.

සමතිත්තිකාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

33-34. සපදානසික්ඛාපදවණ්ණනා

සපදානන්ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.608) එත්ථ **දානං** වුච්චති අවඛණ්ඩනං, අපෙතං දානතො **අපදානං,** අනවඛණ්ඩන්ති අත්ථො, සහ අපදානෙන **සපදානං,** අවඛණ්ඩනවිරහිතං, අනුපටිපාටියාති වුත්තං හොති. තෙනාහ **"තත්ථ තත්ථ ඔධිං අකත්වා අනුපටිපාටියා"**ති.

සපදානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

36. ඔදනප්පටිච්ඡාදනසික්ඛාපදවණ්ණනා

මාඝාතසමයාදීසූති එත්ථ යස්මිං සමයෙ ''පාණො න හන්තබ්බො''ති රාජානො භෙරිං චරාපෙන්ති, අයං **මාඝාතසමයො** නාම. **බ්‍යඤ්ජනං පටිච්ඡාදෙත්වා දෙන්තීති** බ්‍යඤ්ජනං ඡන්නං කත්වා දෙන්ති.

ඔදනප්පටිච්ඡාදනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

37. සූපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

එකාදසමෙති සූපොදනවිඤ්ඤත්තියං. එත්ථ පන යස්ස මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ පුන උග්ගිරිතුකාමස්සාපි සචෙ සහසා පවිසති, අයං **අසඤ්චිච්ච පරිභුඤ්ජති** නාම. යො පන විඤ්ඤත්තම්පි අවිඤ්ඤත්තම්පි එකස්මිං ඨානෙ ඨිතං සහසා අනුපධාරෙත්වා ගහෙත්වා භුඤ්ජති, අයං **අසතියා භුඤ්ජති** නාම.

සූපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

38. උජ්ඣානසඤ්ඤීසික්ඛාපදවණ්ණනා

උජ්ඣායති එතෙනාති **උජ්ඣානං,** චිත්තං, තස්මිං සඤ්ඤා **උජ්ඣානසඤ්ඤාති** ආහ **"උජ්ඣානසඤ්ඤී"**තිආදි. **ඔලොකෙන්තස්සාති** පරෙසං පත්තං ඔලොකෙන්තස්ස.

උජ්ඣානසඤ්ඤීසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

39. කබළසික්ඛාපදවණ්ණනා

''මයූරණ්ඩං අතිමහන්ත''න්ති වචනතො මයූරණ්ඩප්පමාණොපි කබළො න වට්ටති. කෙචි පන ''මයූරණ්ඩතො මහන්තොව න වට්ටති, න මයූරණ්ඩප්පමාණො''තිපි වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං. **කුක්කුටණ්ඩං අතිඛුද්දකන්ති** එත්ථාපි එසෙව නයො, ගිලානස්ස පන අතිඛුද්දකං කබළං කරොතොපි අනාපත්ති.

කබළසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

41-42. අනාහටසික්ඛාපදවණ්ණනා

සකලං හත්ථන්ති සකලා අඞ්ගුලියො. **හත්ථසද්දො** චෙත්ථ තදෙකදෙසෙසු අඞ්ගුලීසු දට්ඨබ්බො ''හත්ථමුද්දා''තිආදීසු විය. එවඤ්ච කත්වා සබ්බග්ගහණං සමත්ථිතං හොති. අඤ්ඤථා සකලං හත්ථං මුඛෙ පවෙසෙතුමසක්කුණෙය්‍යත්තා සබ්බග්ගහණමසමත්ථිතමෙව සියා. සමුදායෙ පවත්තස්ස ච වොහාරස්ස අවයවෙපි පවත්තනතො එකඞ්ගුලිම්පි තතො එකදෙසම්පි මුඛෙ පක්ඛිපිතුං න වට්ටති.

අනාහටසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

43. සකබළසික්ඛාපදවණ්ණනා

තත්තකෙ සති වට්ටතීති තත්තකෙ මුඛම්හි සති කථෙතුං වට්ටති.

සකබළසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

50-51. චපුචපුකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා

"චපු චපූ"ති එවං සද්දං කත්වාති ''චපු චපූ''ති එවං අනුකරණසද්දං කත්වා. **"පඤ්චවීසතිමෙපි එසෙව නයො"**ති ඉමිනා **"සුරුසුරුකාරකන්ති** 'සුරු සුරු'ති එවං සද්දං කත්වා''ති ඉමමත්ථමතිදිසති.

චපුචපුකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තිංසභොජනප්පටිසංයුත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

57. ඡත්තපාණිසික්ඛාපදවණ්ණනා

යං කිඤ්චි ඡත්තන්ති සෙතච්ඡත්තකිලඤ්ජච්ඡත්තපණ්ණච්ඡත්තෙසු යං කිඤ්චි ඡත්තං. යම්පි තත්ථජාතකදණ්ඩකෙන කතං එකපණ්ණච්ඡත්තං හොති, තම්පි ඡත්තමෙව. **යත්ථ කත්ථචි සරීරාවයවෙති** අංසඌරුආදිකෙ යත්ථ කත්ථචි සරීරාවයවෙති.

ඡත්තපාණිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

60. ආවුධපාණිසික්ඛාපදවණ්ණනා

සබ්බාපි ධනුවිකතීති චාපකොදණ්ඩාදිභෙදා සබ්බාපි ධනුවිකති. **චාපොති** (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.637) මජ්ඣෙ වඞ්කා කාජදණ්ඩසදිසා ධනුවිකති. **කොදණ්ඩොති** වට්ටලදණ්ඩා ධනුවිකති. **පටිමුක්කන්ති** පවෙසිතං ලග්ගිතං. **යාව න ගණ්හාතීති** යාව හත්ථෙන න ගණ්හාති, අයමෙව වා පාඨො. **තාව වට්ටතීති** තාව ධම්මං දෙසෙතුං වට්ටති.

ආවුධපාණිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

61-62. පාදුකසික්ඛාපදවණ්ණනා

කෙවලං අක්කන්තස්සාති කෙවලං පාදුකං අක්කමිත්වා ඨිතස්ස. **පටිමුක්කස්සාති** පටිමුඤ්චිත්වා ඨිතස්ස. තෙනාහ **''පවෙසෙත්වා ඨානවසෙනා''**ති.

පාදුකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

63. යානසික්ඛාපදවණ්ණනා

යානගතස්සාති ''යානං නාම වය්හං, රථො, සකටං, සන්දමානිකා, සිවිකා, පාටඞ්කී''ති (පාචි. 640, 1187) වුත්තං යානං උපාදාය අන්තමසො හත්ථසඞ්ඝාටම්හි ගතස්ස. තෙනාහ **''සචෙපි ද්වීහි ජනෙහී''**තිආදි. **වය්හාදිකෙති** එත්ථ වය්හන්ති උපරි මණ්ඩපසදිසං පදරච්ඡදනං, සබ්බපාලිගුණ්ඨිමං වා ඡාදෙත්වා කතං සකටවිසෙසං ''වය්හ''න්ති වදන්ති. **ආදිසද්දෙන** රථාදීනං ගහණං.

යානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

75. උදකෙඋච්චාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

පකිණ්ණකන්ති වොමිස්සකනයං. **සචිත්තකන්ති** (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.576) වත්ථුවිජානනචිත්තෙන, පණ්ණත්තිවිජානනචිත්තෙන ච සචිත්තකං. ''අනාදරියං පටිච්චා''ති (පාචි. 654) වුත්තත්තා යස්මා අනාදරියවසෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බතො ඉදං සබ්බං කෙවලං අකුසලමෙව, තඤ්ච පකතියා වජ්ජං, සඤ්චිච්ච වීතික්කමනඤ්ච දොමනස්සිකස්සෙව හොති, තස්මා **''ලොකවජ්ජං අකුසලචිත්තං දුක්ඛවෙදන''**න්ති වුත්තං. සෙසෙසුපි එසෙව නයො.

එකූනවීසතිධම්මදෙසනාපටිසංයුත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

සෙඛියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අධිකරණසමථවණ්ණනා

ගණනපරිච්ඡෙදොති සඞ්ඛ්‍යාපරිච්ඡෙදො. අධිකරීයන්ති එත්ථාති **අධිකරණානි**. කෙ අධිකරීයන්ති? සමථා. කථං අධිකරීයන්ති? සමනවසෙන. තස්මා තෙ තෙසං සමනවසෙන පවත්තන්තීති ආහ **''අධිකරණානි සමෙන්තී''**තිආදි. **උප්පන්නානං උප්පන්නානන්ති** උට්ඨිතානං උට්ඨිතානං. කිඤ්චාපි අධිකරණට්ඨෙන එකවිධං, තථාපි වත්ථුවසෙන නානා හොතීති ''අධිකරණාන''න්ති බහුවචනං කතං. ඉදානි තස්ස නානාත්තං දස්සෙත්වා විවරිතුං **''විවාදාධිකරණ''**න්තිආදිමාහ. විවාදොයෙව අධිකරණං **විවාදාධිකරණං**. එස නයො සෙසෙසුපි. **සමථත්ථන්ති** සමනත්ථං.

අධිකරණස්ස සම්මුඛා විනයනතො **සම්මුඛාවිනයො**. දබ්බමල්ලපුත්තත්ථෙරසදිසස්ස සතිවෙපුල්ලප්පත්තස්ස ඛීණාසවස්සෙව දාතබ්බො විනයො **සතිවිනයො**. සම්මූළ්හස්ස ගග්ගභික්ඛුසදිසස්ස උම්මත්තකස්ස දාතබ්බො විනයො **අමූළ්හවිනයො**. පටිඤ්ඤාතෙන කරණභූතෙන කරණං **පටිඤ්ඤාතකරණං**. අථ වා පටිඤ්ඤාතෙ ආපන්නභාවාදිකෙ කරණං කිරියා, ''ආයතිං සංවරෙය්‍යාසී''ති පරිවාසදානාදිවසෙන ච පවත්තං වචීකම්මං පටිඤ්ඤාතකරණං. යස්සා කිරියාය ධම්මවාදිනො බහුතරා, එසා **යෙභුය්‍යසිකා** නාම. යො පාපුස්සන්නතාය **පාපියො**, පුග්ගලො, තස්ස උපවාළභික්ඛුසදිසස්ස කත්තබ්බතො **තස්සපාපියසිකා**, අලුත්තසමාසොයං. තිණවත්ථාරකසදිසත්තා **තිණවත්ථාරකො**. යථා (චූළව. අට්ඨ. 212) හි ගූථං වා මුත්තං වා ඝට්ටියමානං දුග්ගන්ධතාය බාධති, තිණෙහි අවත්ථරිත්වා සුප්පටිච්ඡාදිතස්ස පනස්ස ගන්ධො න බාධති, එවමෙව යං අධිකරණං මූලානුමූලං ගන්ත්වා වූපසමියමානං කක්ඛළත්තාය වාළත්තාය භෙදාය සංවත්තති, තං ඉමිනා කම්මෙන වූපසන්තං ගූථං විය තිණවත්ථාරකෙන පටිච්ඡන්නං සුවූපසන්තං හොති. තෙන වුත්තං ''තිණවත්ථාරකසදිසත්තා තිණවත්ථාරකො''ති.

තත්‍රාති තෙසු සත්තසු අධිකරණසමථෙසු. **''අට්ඨාරසහි වත්ථූහී''**ති ලක්ඛණවචනමෙතං ''යදි මෙ බ්‍යාධිතා භවෙය්‍යුං, දාතබ්බමිදමොසධ''න්තිආදිනා (සං. නි. ටී. 2.3.39-42) විය. තස්මා තෙසු අඤ්ඤතරෙන විවදන්තා අට්ඨාරසහි වත්ථූහි විවදන්තීති වුච්චති. **විවාදොති** විපච්චනීකවාදො. **උපවදනාති** අක්කොසො. **චොදනාති** අනුයොගො. **ද්වෙති** ථුල්ලච්චයදුබ්භාසිතාපත්තියො ද්වෙ. **චතුන්නං කම්මානං කරණන්ති** චතුන්නං කම්මානං අන්තරෙ යස්ස කස්සචි කම්මස්ස කරණං.

එවං අධිකරණානි දස්සෙත්වා ඉදානි තෙසු ඉදං අධිකරණං එත්තකෙහි සමථෙහි සම්මතීති දස්සෙතුං **‘‘තත්ථා’’**තිආදි වුත්තං. යස්මිං විහාරෙ උප්පන්නං , තස්මිංයෙව වා සම්මතීති සම්බන්ධො. එවං සෙසෙසුපි. තත්ථ **යස්මිං විහාරෙ උප්පන්නන්ති** ‘‘යස්මිං විහාරෙ මය්හං ඉමිනා පත්තො ගහිතො, චීවරං ගහිත’’න්තිආදිනා (පරි. අට්ඨ. 341) නයෙන පත්තචීවරාදීනං අත්ථාය විවාදාධිකරණං උප්පන්නං හොති. **තස්මිංයෙව වා සම්මතීති** තස්මිං විහාරෙයෙව ආවාසිකෙහි සන්නිපතිත්වා ‘‘අලං, ආවුසො’’ති අත්ථපච්චත්ථිකෙ සඤ්ඤාපෙත්වා පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයෙනෙව වූපසමෙන්තෙහි සම්මති. සචෙ පන තං අධිකරණං නෙවාසිකා වූපසමෙතුං න සක්කොන්ති, අථඤ්ඤො විනයධරො ආගන්ත්වා ‘‘කිං, ආවුසො, ඉමස්මිං විහාරෙ උපොසථො වා පවාරණා වා ඨිතා’’ති පුච්ඡති, තෙහි ච තස්මිං කාරණෙ කථිතෙ තං අධිකරණං ඛන්ධකතො ච පරිවාරතො ච සුත්තෙන විනිච්ඡිනිත්වා වූපසමෙති. එවම්පි එතස්මිංයෙව සම්මතීති දට්ඨබ්බං.

අඤ්ඤත්ථ වූපසමෙතුං ගච්ඡන්තානං අන්තරාමග්ගෙ වා සම්මතීති ‘‘න මයං එතස්ස විනිච්ඡයෙ තිට්ඨාම, නායං විනයෙ කුසලො, අමුකස්මිං නාම ගාමෙ විනයධරා ථෙරා වසන්ති, තත්ථ ගන්ත්වා විනිච්ඡිනිස්සාමා’’ති ගච්ඡන්තානං අන්තරාමග්ගෙ වා කාරණං සල්ලක්ඛෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සඤ්ඤාපෙන්තෙහි, අඤ්ඤෙහි වා තෙ භික්ඛූ නිජ්ඣාපෙන්තෙහි සම්මති. න හෙව ඛො පන අඤ්ඤමඤ්ඤසඤ්ඤත්තියා වා සභාගභික්ඛුනිජ්ඣාපනෙන වා වූපසන්තං හොති, අපිච ඛො පටිපථං ආගච්ඡන්තො එකො විනයධරො දිස්වා ‘‘කත්ථාවුසො, ගච්ඡථා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘අමුකං නාම ගාමං ඉමිනා නාම කරණෙනා’’ති වුත්තෙ ‘‘අලං, ආවුසො, කිං තත්ථ ගතෙනා’’ති තත්ථෙව ධම්මෙන විනයෙන තං අධිකරණං වූපසමෙති. එවම්පි අන්තරාමග්ගෙ වූපසම්මති නාම.

යත්ථ ගන්ත්වා සඞ්ඝස්ස නියාතිතං, තත්ථ සඞ්ඝෙන වාති සචෙ පන ‘‘අලං, ආවුසො, කිං තත්ථ ගතෙනා’’ති වුච්චමානාපි ‘‘මයං තත්ථෙව ගන්ත්වා විනිච්ඡයං පාපෙස්සාමා’’ති (පරි. අට්ඨ. 341) විනයධරස්ස වචනං අනාදියිත්වා යත්ථ ගන්ත්වා සභාගභික්ඛුසඞ්ඝස්ස අධිකරණං නියාතිතං, තත්ථ සඞ්ඝෙන ‘‘අලං, ආවුසො, සඞ්ඝසන්නිපාතං නාම ගරුක’’න්ති තත්ථෙව නිසීදිත්වා විනිච්ඡිතං සම්මති. න හෙව ඛො පන සභාගභික්ඛූනං සඤ්ඤත්තියා වූපසන්තං හොති, අපිච ඛො සඞ්ඝං සන්නිපාතෙත්වා ආරොචිතං සඞ්ඝමජ්ඣෙ විනයධරා වූපසමෙන්ති. එවම්පි තත්ථ සඞ්ඝෙන විනිච්ඡිතං සම්මති නාම.

උබ්බාහිකාය සම්මතපුග්ගලෙහි වා විනිච්ඡිතන්ති අපලොකෙත්වා වා ඛන්ධකෙ වුත්තාය වා ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය සම්මතෙහි පුග්ගලෙහි විසුං වා නිසීදිත්වා, තස්සායෙව වා පරිසාය ‘‘අඤ්ඤෙහි න කිඤ්චි කථෙතබ්බ’’න්ති (චූළව. අට්ඨ. 231) සාවෙත්වා විනිච්ඡිතං. **අයන්ති** අයං යථාවුත්තා චතුබ්බිධා සම්මුඛතා.

කාරකසඞ්ඝස්සාති වූපසමෙතුං සන්නිපතිතස්ස කාරකසඞ්ඝස්ස. **සඞ්ඝසාමග්ගිවසෙන සම්මුඛීභාවොති** ‘‘යාවතිකා භික්ඛූ කම්මප්පත්තා, තෙ ආගතා හොන්ති, ඡන්දාරහානං ඡන්දො ආහටො හොති, සම්මුඛීභූතා න පටික්කොසන්ති’’ති (චූළව. 228) එවං වුත්තසඞ්ඝසාමග්ගිවසෙන සම්මුඛීභාවො, එතෙන යථා තථා පධානකාරකපුග්ගලානං සම්මුඛතාමත්තං සඞ්ඝසම්මුඛතා නාම න හොතීති දස්සෙති. **භූතතාති** තච්ඡතා. සච්චපරියායො හි ඉධ **ධම්ම**සද්දො ‘‘ධම්මවාදී’’තිආදීසු (දී. නි. 1.9, 194) විය. විනෙති එතෙනාති **විනයො,** තස්ස තස්ස අධිකරණස්ස වූපසමනාය භගවතා වුත්තවිධි, තස්ස විනයස්ස සම්මුඛතා **විනයසම්මුඛතා**. තෙනාහ **‘‘යථා තං…පෙ…. විනයසම්මුඛතා’’**ති. **යෙනාති** යෙන පුග්ගලෙන. **අත්ථපච්චත්ථිකානන්ති** (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.228) විවාදවත්ථුසඞ්ඛාතෙ අත්ථෙ පච්චත්ථිකානං. **සඞ්ඝසම්මුඛතා පරිහායති** සම්මතපුග්ගලෙහෙව වූපසමනතො.

නන්ති විවාදාධිකරණං. **පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතන්ති** (චූළව. 234) ‘‘න ඡන්දාගතිං ගච්ඡති, න දොසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡති, ගහිතාගහිතං ජානාතී’’ති වුත්තෙහි පඤ්චහඞ්ගෙහි සමන්නාගතං. **ගූළ්හකවිවටකසකණ්ණජප්පකෙසු තීසු සලාකග්ගාහෙසූති** ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තෙසං භික්ඛූනං සඤ්ඤත්තියා තයො සලාකග්ගාහකෙ ගූළ්හකං, විවටකං, සකණ්ණජප්පක’’න්ති (චූළව. 235) **සමථක්ඛන්ධකෙ** වුත්තෙසු තීසු සලාකග්ගාහෙසු. **සලාකං ගාහෙත්වාති** ධම්මවාදීනඤ්ච අධම්මවාදීනඤ්ච සලාකායො නිමිත්තසඤ්ඤං ආරොපෙත්වා චීවරභොගෙ කත්වා සමථක්ඛන්ධකෙ වුත්තනයෙන ගාහාපෙත්වා. එවඤ්හි තත්ථ **වුත්තං** –

> ‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, ගූළ්හකො සලාකග්ගාහො හොති? තෙන සලාකග්ගාහාපකෙන භික්ඛුනා සලාකායො වණ්ණාවණ්ණායො කත්වා එකමෙකො භික්ඛු උපසඞ්කමිත්වා එවමස්ස වචනීයො ‘අයං එවංවාදිස්ස සලාකා, අයං එවංවාදිස්ස සලාකා, යං ඉච්ඡසි, තං ගණ්හාහී’ති. ගහිතෙ වත්තබ්බො ‘මා ච කස්සචි දස්සෙහී’ති. සචෙ ජානාති ‘අධම්මවාදී බහුතරා’ති, ‘දුග්ගහො’ති පච්චුක්කඩ්ඪිතබ්බං. සචෙ ජානාති ‘ධම්මවාදී බහුතරා’ති , ‘සුග්ගහො’ති සාවෙතබ්බං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, ගූළ්හකො සලාකග්ගාහො හොති.
>
> ‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, විවටකො සලාකග්ගාහො හොති? සචෙ ජානාති ‘ධම්මවාදී බහුතරා’ති, විස්සට්ඨෙනෙව විවටෙන ගාහෙතබ්බො. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, විවටකො සලාකග්ගාහො හොති.
>
> ‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, සකණ්ණජප්පකො සලාකග්ගාහො හොති? තෙන සලාකග්ගාහාපකෙන භික්ඛුනා එකමෙකස්ස භික්ඛුනො උපකණ්ණකෙ ආරොචෙතබ්බං ‘අයං එවංවාදිස්ස සලාකා, අයං එවවාදිස්ස සලාකා, යං ඉච්ඡසි, තං ගණ්හාහී’ති. ගහිතෙ වත්තබ්බො ‘මා ච කස්සචි ආරොචෙහී’ති. සචෙ ජානාති ‘අධම්මවාදී බහුතරා’ති, ‘දුග්ගහො’ති පච්චුක්කඩ්ඪිතබ්බං. සචෙ ජානාති ‘ධම්මවාදී බහුතරා’ති, ‘සුග්ගහො’ති සාවෙතබ්බං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, සකණ්ණජප්පකො සලාකග්ගාහො හොතී’’ති.

එත්ථ ච අලජ්ජුස්සන්නාය (චූළව. අට්ඨ. 235) පරිසාය ගූළ්හකො සලාකග්ගාහො කාතබ්බො, ලජ්ජුස්සන්නාය විවටකො, බාලුස්සන්නාය සකණ්ණජප්පකොති වෙදිතබ්බො. **ධම්මවාදීනං යෙභුය්‍යතායාති** ධම්මවාදීනං එකෙනපි අධිකතාය, කො පන වාදො ද්වීහි තීහි.

‘‘චතූහි සමථෙහි සම්මති’’ති ඉදං සබ්බසඞ්ගාහකවසෙන වුත්තං, තත්ථ පන ද්වීහි එව වූපසමනං දට්ඨබ්බං. **එවං විනිච්ඡිතන්ති** සචෙ ආපත්ති නත්ථි, උභො ඛමාපෙත්වා, අථ අත්ථි, ආපත්තිං දස්සෙත්වා රොපනවසෙන විනිච්ඡිතං. පටිකම්මං පන ආපත්තාධිකරණසමථෙ පරතො ආගමිස්සතීති. න සමණසාරුප්පං **අස්සාමණකං,** සමණෙහි අකත්තබ්බං, තස්මිං. **අජ්ඣාචාරෙ** වීතික්කමෙ සති.

පාරාජිකසාමන්තෙන වාති දුක්කටෙන වා ථුල්ලච්චයෙන වා. මෙථුනධම්මෙ හි පාරාජිකසාමන්තා නාම දුක්කටං හොති, අදින්නාදානාදීසු ථුල්ලච්චයං. **පටිචරතොති** පටිච්ඡාදෙන්තස්ස. **අච්ඡින්නමූලො භවිස්සතීති** පාරාජිකං අනාපන්නො භවිස්සති, සීලවා භවිස්සතීති වුත්තං හොති. **සම්මා වත්තිත්වාති** වත්තං පූරෙත්වා. **ඔසාරණං ලභිස්සතීති** කම්මප්පටිප්පස්සද්ධිං ලභිස්සති.

තස්සාති ආපත්තාධිකරණස්ස. **සම්මුඛාවිනයෙනෙව වූපසමො නත්ථී** පටිඤ්ඤාය, තප්පාරූපාය ඛන්තියා වා විනා අවූපසමනතො. යා පන පටිඤ්ඤාති සම්බන්ධො.

එත්ථාති ආපත්තිදෙසනායං. **සියා**ති අවස්සං. **කක්ඛළත්තාය වාළත්තායා**ති කක්ඛළභාවාය චෙව වාළභාවාය ච. **ථුල්ලවජ්ජ**න්ති පාරාජිකඤ්චෙව සඞ්ඝාදිසෙසඤ්ච. **ගිහිප්පටිසංයුත්ත**න්ති ගිහීනං හීනෙන ඛුංසනවම්භනධම්මිකප්පටිස්සවෙසු ආපන්නං ආපත්තිං.

යථානුරූපන්ති ''ද්වීහි සමථෙහි, තීහි, චතූහි, එකෙනා''ති එවං වුත්තනයෙනෙව යථානුරූපං. **එත්ථා**ති ඉමස්මිං සමථාධිකාරෙ. **විනිච්ඡයනයො**ති විනිච්ඡයනයමත්තං. තෙනාහ **''විත්ථාරො පනා''**තිආදි. **අස්සා**ති විත්ථාරස්ස. **සමන්තපාසාදිකායං වුත්තො**ති සමන්තපාසාදිකාය නාම විනයට්ඨකථායං වුත්තො. තස්මා තත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බොති අධිප්පායො.

එත්තකන්ති එතංපරමං, න ඉතො භියෙ‍‍යා.

අධිකරණසමථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

භික්ඛුපාතිමොක්ඛවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

භික්ඛුනීපාතිමොක්ඛවණ්ණනා

පාරාජිකකණ්ඩං

නාථො භික්ඛුනීනං හිතත්ථාය යං පාතිමොක්ඛං පකාසයීති සම්බන්ධො. තත්ථ **පකාසයීති** දෙසයි, පඤ්ඤාපයීති අත්ථො.

සාධාරණපාරාජිකං

1. මෙථුනධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා

අභිලාපමත්තන්ති වචනමත්තං, න අත්ථොති අධිප්පායො. **ලිඞ්ගභෙදමත්තන්**ති පුරිසලිඞ්ගං ඉත්ථිලිඞ්ගන්ති විසෙසමත්තං. **විසෙසොති** නානාත්තං. **ඡන්දෙන චෙවා**ති පෙමෙන චෙව, සිනෙහෙන චෙවාති අත්ථො . **රුචියා චා**ති ඉච්ඡාය ච. **පධංසිතායා**ති දූසිතාය. පරිපුණ්ණා උපසම්පදා යස්සා සා **පරිපුණ්ණූපසම්පදා,** උභතොසඞ්ඝෙන උපසම්පන්නාති අත්ථො.

මෙථුනධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අසාධාරණපාරාජිකං

5. උබ්භජාණුමණ්ඩලසික්ඛාපදවණ්ණනා

උබ්භකප්පරන්ති දුතියමහාසන්ධිතො උද්ධං. **ඉතො චිතො ච සඤ්චරණන්**ති හත්ථස්ස වා කායස්ස වා තිරියං ඉතො චිතො ච සඤ්චරණං.

එකතොඅවස්සුතෙති (පාචි. අට්ඨ. 662) භික්ඛුනියා අවස්සවෙ, භික්ඛුනියා කායසංසග්ගරාගෙන අවස්සුතභාවෙ සතීති අත්ථො. භික්ඛුනියා වසෙනෙව ච එකතොඅවස්සුතභාවො ගහෙතබ්බො. වුත්තඤ්හෙතං **සමන්තපාසාදිකායං** (පාචි. අට්ඨ. 662) –

> ''එකතොඅවස්සුතෙති එත්ථ කිඤ්චාපි 'එකතො'ති අවිසෙසෙන වුත්තං, තථාපි භික්ඛුනියා එව අවස්සුතෙ සති අයං ආපත්තිභෙදො වුත්තොති වෙදිතබ්බො''ති.

පුරිසස්ස කායන්ති පුරිසස්ස යං කඤ්චි කායං. **උභතොඅවස්සුතෙපී**ති භික්ඛුනියා චෙව පුරිසස්ස ච කායසංසග්ගරාගෙන අවස්සුතභාවෙ සතිපි. **කායෙනා**ති යථාපරිච්ඡින්නෙන අත්තනො කායෙන. **කායප්පටිබද්ධන්**ති පුරිසස්ස කායප්පටිබද්ධං. **අවසෙසකායෙන වා**ති යථාපරිච්ඡින්නකායතො අවසෙසෙන කායෙන, උබ්භක්ඛකඅධොජාණුමණ්ඩලඅධොකප්පරසඞ්ඛාතෙන කායෙනාති වුත්තං හොති. **තස්ස කායන්**ති අවස්සුතස්ස තස්ස පුරිසස්ස යං කඤ්චි කායං. යථා චෙත්ථ සයං ආමසන්තියා ථුල්ලච්චයං, එවං තස්ස ආමසනං සාදියන්තියාපීති දට්ඨබ්බං. **පුරිසස්ස කායසංසග්ගරාගො නත්ථීති** පුරිසස්ස මෙථුනරාගො, ගෙහසිතපෙමං, සුද්ධචිත්තං වා. **අවසෙසෙති** පාරාජිකඛෙත්තතො අවසෙසෙ. **කායප්පටිබද්ධෙන කායප්පටිබද්ධාදිභෙදෙති** ''කායප්පටිබද්ධෙන කායප්පටිබද්ධං ආමසති, ආපත්ති දුක්කටස්සා''තිආදිකෙ (පාචි. 659, 662) සබ්බවාරෙ. **''අසඤ්චිච්චා''**තිආදීසු විරජ්ඣිත්වා වා ආමසන්තියා, අඤ්ඤවිහිතාය වා, ''අයං පුරිසො''ති වා ''ඉත්ථී''ති වා අජානන්තියා වා, තෙන ඵුට්ඨායපි තං ඵස්සං අස්සාදයන්තියා වා ආමසනෙපි සති අනාපත්ති.

උබ්භජාණුමණ්ඩලසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. වජ්ජප්පටිච්ඡාදිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා

පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නන්ති භික්ඛුහි සාධාරණානං චතුන්නං, අසාධාරණානං චතුන්නඤ්චාති අට්ඨන්නමඤ්ඤතරං අජ්ඣාපන්නං. ඉදඤ්ච පාරාජිකං (පාචි. අට්ඨ. 666) පච්ඡා පඤ්ඤත්තං, සඞ්ගීතිකාරකාචරියෙහි පන පුරිමෙන සද්ධිං යුගළං කත්වා ඉමස්මිං ඔකාසෙ ඨපිතන්ති වෙදිතබ්බං. ''අට්ඨන්නං පාරාජිකානං අඤ්ඤතර''න්ති (පාචි. 666) වචනතො පන වජ්ජප්පටිච්ඡාදිකං යා පටිච්ඡාදෙති, සාපි වජ්ජප්පටිච්ඡාදිකා එවාති දට්ඨබ්බං. කිඤ්චාපි වජ්ජප්පටිච්ඡාදනං පෙමවසෙන හොති, තථාපි සික්ඛාපදවීතික්කමචිත්තං දොමනස්සමෙව හොතීති කත්වා දුක්ඛවෙදනං හොතීති **''තත්‍ර හි පාචිත්තියං…පෙ…. සෙසං තාදිසමෙවා''**ති වුත්තං.

වජ්ජප්පටිච්ඡාදිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. උක්ඛිත්තානුවත්තිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා

සත්ථුසාසනෙනාති ඤත්තිසම්පදාය චෙව අනුස්සාවනසම්පදාය ච. ඉධ පන චොදනාසාරණාපුබ්බකමෙව ඤත්තිඅනුස්සාවනං සත්ථුසාසනන්ති ආහ **"ඉධාපී"**තිආදි. **කරණන්ති** ඤත්තිට්ඨපනඤ්චෙව අනුස්සාවනාවචනඤ්ච. **අනාදරන්ති** පුග්ගලෙ චෙව ධම්මෙ ච ආදරවිරහිතං. තෙනාහ **"යෙනා"**තිආදි. **තත්ථ පරියාපන්නගණෙ වාති** තස්මිං සඞ්ඝෙ පරියාපන්නෙ සම්බහුලපුග්ගලසඞ්ඛාතෙ ගණෙ වා. **"සම්මාවත්තනාය අවත්තමානන්ති අත්ථො"**ති ඉමිනා අධිප්පායත්ථො වුත්තො. **එකකම්මාදිකෙති** එකකම්මඑකුද්දෙසසමසික්ඛාතාය. **සහ අයනභාවෙනාති** සහ වත්තනභාවෙන. සමානො සංවාසො එතෙසන්ති **සමානසංවාසකා.**

ඉදානි යෙන සංවාසෙන තෙ ''සමානසංවාසකා''ති (පාචි. අට්ඨ. 669) වුත්තා, සො සංවාසො තස්ස උක්ඛිත්තකස්ස තෙහි සද්ධිං නත්ථි, යෙහි ච සද්ධිං තස්ස සො සංවාසො නත්ථි, න තෙන තෙ භික්ඛූ අත්තනො සහායා කතා හොන්ති, තස්මා සො **අකතසහායො** නාමාති ඉමමත්ථං දස්සෙතුං **"යස්ස පනා"**තිආදි වුත්තං. එවං පදවණ්ණනං කත්වා ඉදානි අත්ථමත්තං දස්සෙතුං **"සමානසංවාසකභාවං අනුපගතන්ති අත්ථො"**ති වුත්තං. කිං තං අනුවත්තනන්ති කස්සචි ආසඞ්කා සියාති තං සරූපතො දස්සෙන්තො **"යංදිට්ඨිකො සො හොති"**තිආදිමාහ. තත්ථ **සොති** යො උක්ඛිත්තකො, සො.

උක්ඛිත්තානුවත්තිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨවත්ථුකාසික්ඛාපදවණ්ණනා

ලොකස්සාදමිත්තසන්ථවවසෙනාති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.675) ලොකස්සාදසඞ්ඛාතස්ස මිත්තසන්ථවස්ස වසෙන. කිං තන්ති ආහ **"කායසංසග්ගරාගෙනා"**ති. කායසංසග්ගරාගෙනෙව තින්තා ඉධ අවස්සුතා නාම, න මෙථුනරාගෙනාති. කථමෙතං විඤ්ඤායතීති ආහ **"අයමෙව හී"**තිආදි. කිං පනෙත්ථ කාරණන්ති ආහ **"සමන්තපාසාදිකායං පනස්ස විචාරණා කතා"**ති. තත්ථායං විචාරණා – එත්ථ ච **අසද්ධම්මොති** කායසංසග්ගොව වෙදිතබ්බො, න මෙථුනධම්මො. න හි මෙථුනස්ස සාමන්තා ථුල්ලච්චයං හොති. ''විඤ්ඤූ පටිබලො කායසංසග්ගං සමාපජ්ජිතු''න්ති (පාචි. 676) වචනම්පි චෙත්ථ සාධකන්ති. යං යෙන කතං, තං තස්සෙව හොතීති. **පුරිසපුග්ගලස්සාති** සාමිවචනන්ති දස්සෙතුං **"යං පුරිසපුග්ගලෙනා"**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **හත්ථොති** අත්තනො හත්ථො. න කෙවලඤ්චෙත්ථ **හත්ථග්ගහණන්ති** ''හත්ථො නාම කප්පරං උපාදාය යාව අග්ගනඛා''ති (පාචි. 676) වුත්තස්ස හත්ථස්සෙව ගහණං, අථ ඛො තස්ස ච අඤ්ඤස්සපි අපාරාජිකඛෙත්තස්ස ගහණං එකජ්ඣං කත්වා ''හත්ථග්ගහණ''න්ති වුත්තං. තථා **සඞ්ඝාටිකණ්ණග්ගහණන්ති** න කෙවලං සඞ්ඝාටිකණ්ණස්සෙව ගහණං, අථ ඛො තස්ස ච අඤ්ඤස්සපි යස්ස කස්සචි චීවරප්පදෙසස්ස ගහණං වුත්තන්ති දස්සෙතුං **"එත්ථ ච යස්ස කස්සචී"**තිආදි වුත්තං. **ඉත්ථන්නාමං ඨානන්ති** එවංනාමකං ඨානං. **"පටිපාටියා වා උප්පටිපාටියා වා පූරෙත්වා"**ති ඉදං නිදස්සනමත්තං. තස්මා පටිපාටියා වා උප්පටිපාටියා වා එකන්තරිකාය වා යෙන තෙන නයෙන පූරෙත්වාති අත්ථො.

තා ආපත්තියොති තා ආපන්නා ආපත්තියො. යථා චෙකෙකස්මිං වත්ථුස්මිං එවං විසුං විසුං සත්තසු වත්ථූසු සතක්ඛත්තුම්පි වීතික්කන්තෙසු තා ආපත්තියො දෙසෙත්වා මුච්චති. **ගණනුපිකාති** දෙසිතගණනං උපගච්ඡති. **ධුරනික්ඛෙපං කත්වාති** ''අඤ්ඤං වත්ථුං ආපජ්ජිස්සාමී''ති උස්සාහං ඨපෙත්වා.

අට්ඨවත්ථුකාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ පාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඞ්ඝාදිසෙසකණ්ඩං

1. උස්සයවාදිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා

මානුස්සයවසෙන කොධුස්සයවසෙනාති බාහුල්ලනයෙන වුත්තං. තෙනෙව වක්ඛති ''තිවිත්තං තිවෙදන''න්ති. **අඩ්ඩකරණත්ථායාති** එත්ථ **අඩ්ඩොති** වොහාරිකවිනිච්ඡයො වුච්චති. යං පබ්බජිතා ''අධිකරණ''න්තිපි වදන්ති, තස්ස කරණත්ථාය වොහාරිකවිනිච්ඡයත්ථායාති වුත්තං හොති. **වීතික්කමක්ඛණෙයෙවාති** වත්ථුපුච්ඡාචාරක්ඛණෙයෙව, න තතියාය සමනුභාසනායාති අධිප්පායො. **භික්ඛුනිං සඞ්ඝතො නිස්සාරෙතීති** ආපන්නං භික්ඛුනිං භික්ඛුනිසඞ්ඝම්හා නිස්සාරෙති. හෙතුම්හි චායං කත්තුවොහාරො ''නිස්සාරණහෙතුභූතධම්මො 'නිස්සාරණීයො'ති වුත්තො''ති කත්වා.

යත්ථ යීතායාති උපස්සයභික්ඛාචාරමග්ගාදීසු යස්මිං ඨානෙ යීතාය. **තතො පට්ඨාය ගච්ඡන්තියාති** තතො පට්ඨාය වොහාරිකානං සන්තිකං ගච්ඡන්තියා. **දුතියෙති** දුතියාරොචනෙ. **තෙනාති** උපාසකෙන. **එවං වුත්තායාති** ''මම ච තව ච කථං ත්වංයෙව ආරොචෙහී''ති වුත්තාය. **අඤ්ඤෙන කථාපෙතීති** කප්පියකාරකෙන කථාපෙති. **යථා වා තථා වා හි ආරොචියමානෙති** කප්පියකාරකො වා භික්ඛුනියා කථං පඨමං ආරොචෙතු, ඉතරො වා අත්තනො කථං (පාචි. අට්ඨ. 679). කප්පියකාරකො වා උභින්නම්පි කථං, ඉතරො වා උභින්නම්පි කථං ආරොචෙතූති එවං යථා තථා ආරොචියමානෙ. **උභින්නම්පි පන කථං සුත්වාති** යථා තථා වා ආරොචිතං පන උභින්නම්පි කථං සුත්වා.

ආකඞ්ඛියමානා ගච්ඡතීති වුච්චමානා වොහාරිකානං සන්තිකං ගච්ඡති, ඉමස්ස ''තස්සා අනාපත්තී''ති ඉමිනා සම්බන්ධො. එවං සෙසෙසුපි. **රක්ඛං යාචතීති** ධම්මිකං රක්ඛං යාචති. ඉදානි යථා යාචිතා රක්ඛා ධම්මිකා හොති, තං දස්සෙතුං **''උපස්සයෙ අඤ්ඤෙහි කතං අනාචාරං අනොදිස්ස ආචික්ඛන්තී''**ති වුත්තං. තත්ථ අතීතං ආරබ්භ අත්ථි ඔදිස්ස ආචික්ඛනා (පාචි. අට්ඨ. 679), අත්ථි අනොදිස්ස ආචික්ඛනා, අනාගතං ආරබ්භාපි අත්ථි ඔදිස්ස ආචික්ඛනා, අත්ථි අනොදිස්ස ආචික්ඛනා.

කථං **අතීතං ආරබ්භ ඔදිස්ස ආචික්ඛනා** හොති? භික්ඛුනුපස්සයෙ ගාමදාරකා, ධුත්තාදයො වා යෙ කෙචි අනාචාරං වා ආචරන්ති, රුක්ඛං වා ඡින්දන්ති, ඵලාඵලං වා හරන්ති, පරික්ඛාරෙ වා අච්ඡින්දන්ති. භික්ඛුනී වොහාරිකෙ උපසඞ්කමිත්වා ''අම්හාකං උපස්සයෙ ඉදං නාම කත''න්ති වදති. ''කෙනා''ති වුත්තෙ ''අසුකෙන ච අසුකෙන චා''ති ආචික්ඛති. එවං අතීතං ආරබ්භ ඔදිස්ස ආචික්ඛනා හොති, සා න වට්ටති. තඤ්චෙ සුත්වා තෙ වොහාරිකා තෙසං දණ්ඩං කරොන්ති, සබ්බං භික්ඛුනියා ගීවා හොති. ''දණ්ඩං ගණ්හිස්සන්තී''ති අධිප්පායෙපි සති ගීවායෙව හොති. සචෙ පන තස්ස ''දණ්ඩං ගණ්හථා''ති වදති, පඤ්චමාසකමත්තෙ ගහිතෙ පාරාජිකං හොති.

තෙහි ''කෙනා''ති වුත්තෙ පන ''අසුකෙනා'ති වත්තුං අම්හාකං න වට්ටති, තුම්හෙයෙව ජානිස්සථ. කෙවලඤ්හි මයං රක්ඛං යාචාම, තං නො දෙථ, අවහටභණ්ඩම්පි ආහරාපෙථා''ති වත්තබ්බං. එවං **අනොදිස්ස ආචික්ඛනා** හොති, සා වට්ටති. එවං වුත්තෙ සචෙපි තෙ වොහාරිකා තෙ කාරකෙ ගවෙසිත්වා තෙසං දණ්ඩං කරොන්ති, සබ්බං සාපතෙය්‍යම්පි ගහිතං, භික්ඛුනියා නෙව ගීවා, න ආපත්ති.

පරික්ඛාරං හරන්තෙ දිස්වා තෙසං අනත්ථකාමතාය ''චොරො චොරො''ති වත්තුම්පි න වට්ටති. එවං වුත්තෙපි හි යං තෙසං දණ්ඩං කරොන්ති, සබ්බං භික්ඛුනියා ගීවා හොති. අත්තනො වචනකරං පන ''ඉමිනා මෙ පරික්ඛාරො ගහිතො, තං ආහරාපෙහි, මා චස්ස දණ්ඩං කරොථා''ති වත්තුං වට්ටති. දාසදාසිවාපිආදීනං අත්ථාය අඩ්ඩං කරොන්ති, අයං අකප්පියඅඩ්ඩො නාම, න වට්ටති.

කථං **අනාගතං ආරබ්භ ඔදිස්ස ආචික්ඛනා** හොති? වුත්තනයෙනෙව පරෙහි අනාචාරාදීසු කතෙසු භික්ඛුනී වොහාරිකෙ එවං වදති ''අම්හාකං උපස්සයෙ ඉදඤ්චිදඤ්ච කරොන්ති, රක්ඛං නො දෙථ ආයතිං අකරණත්ථායා''ති. ''කෙන එවං කත''න්ති වුත්තෙ ''අසුකෙන ච අසුකෙන චා''ති ආචික්ඛති. එවං අනාගතං ආරබ්භ ඔදිස්ස ආචික්ඛනා හොති, සාපි න වට්ටති. තෙසඤ්හි දණ්ඩෙ කතෙ පුරිමනයෙනෙව සබ්බං භික්ඛුනියා ගීවා. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

සචෙ පන වොහාරිකා භික්ඛුනුපස්සයෙ එවරූපං අනාචාරං කරොන්තානං ''ඉමං නාම දණ්ඩං කරොමා''ති භෙරිං චරාපෙත්වා ආණාය අතිට්ඨමානෙ පරියෙසිත්වා දණ්ඩං කරොන්ති, භික්ඛුනියා නෙව ගීවා, න ආපත්ති.

යො චායං භික්ඛුනීනං වුත්තො, භික්ඛූනම්පි එසෙව නයො. භික්ඛුනොපි හි ඔදිස්ස ආචික්ඛනා න වට්ටති, යං තථා ආචික්ඛිතෙ තෙසං දණ්ඩං කරොන්ති, තං සබ්බං ගීවා හොති. වුත්තනයෙනෙව දණ්ඩං ගණ්හාපෙන්තස්ස පාරාජිකං. යො පන ''දණ්ඩං කරිස්සන්තී''ති ජානන්තොපි අනොදිස්ස කථෙති, තෙ ච පරියෙසිත්වා දණ්ඩං කරොන්තියෙව, න දොසො. විහාරසීමාය රුක්ඛාදීනි ඡින්දන්තානං වාසිඵරසුආදීනි ගහෙත්වා පාසාණෙ කොට්ටෙන්ති, න වට්ටති. සචෙ ධාරා භිජ්ජති, කාරාපෙත්වා දාතබ්බා. උපධාවිත්වා තෙසං පරික්ඛාරෙ ගණ්හන්ති, තම්පි න කාතබ්බං. ලහුපරිවත්තඤ්හි චිත්තං, ථෙය්‍යචෙතනාය උප්පන්නාය මූලච්ඡෙජ්ජම්පි ගච්ඡෙය්‍ය.

උස්සයවාදිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. චොරිවුට්ඨාපිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා

මල්ලගණභටිපුත්තගණාදිකන්තිආදීසු (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.683) **මල්ලගණො** නාම නාරායනභත්තිකො තත්ථ තත්ථ පානීයට්ඨපනපොක්ඛරණිඛණනාදිපුඤ්ඤකම්මකාරකො ගණො. **භටිපුත්තගණො** නාම කුමාරභත්තිකගණො. **ධම්මගණො**ති සාසනභත්තිකො අනෙකප්පකාරපුඤ්ඤකම්මකාරකො ගණො. **ගන්ධිකසෙණී**ති අනෙකප්පකාරසුගන්ධිවිකතිකාරකො ගණො. **දුස්සිකසෙණී**ති දුස්සවාණිජසමූහො, පෙසකාරගණොති අත්ථො.

වුට්ඨාපෙන්තියාති උපසම්පාදෙන්තියා. කෙනචි කරණීයෙන පක්කන්තාසු භික්ඛුනීසු අගන්ත්වා ඛණ්ඩසීමං යථානිසින්නට්ඨානෙයෙව අත්තනො නිස්සිතකපරිසාය සද්ධිං වුට්ඨාපෙන්තියා වාචාචිත්තතො සමුට්ඨාති (පාචි. අට්ඨ. 683), අඤ්ඤං සීමං වා නදිං වා ගන්ත්වා වුට්ඨාපෙන්තියා කායවාචාචිත්තතො සමුට්ඨාතීති ආහ **"චොරිවුට්ඨාපනසමුට්ඨාන"**න්ති. අනාපුච්ඡා වුට්ඨාපනවසෙන **කිරියාකිරියං.** පඤ්ඤත්තිං අජානන්තා අරියාපි වුට්ඨාපෙන්තීති වා කම්මවාචාපරියොසානෙ ආපත්තික්ඛණෙ විපාකාබ්‍යාකතසමඞ්ගිතාවසෙන වා **තිචිත්තං.**

චොරිවුට්ඨාපිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. එකගාමන්තරගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

අඤ්ඤො ගාමො **ගාමන්තරං. නදිපාරන්**ති නදියා පාරිමතීරං. "ගාමන්තරං ගච්ඡෙය්‍යා"ති (පාචි. 687, 691) වුත්තත්තා අඤ්ඤස්මිං ගාමෙයෙව ආපත්ති, න සකගාමෙති ආහ **"සකගාමතො තාවා"**තිආදි. **පරික්ඛෙපෙ වා උපචාරෙ වා අතික්කන්තෙ**ති පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපෙ වා අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙ වා අතික්කන්තෙ. **දුතියෙන අතික්කන්තමත්තෙ**ති දුතියෙන පාදෙන ඉතරස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපෙ වා උපචාරෙ වා අතික්කන්තමත්තෙ. යෙසු පන පොත්ථකෙසු "එකෙන පාදෙන ඉතරස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපෙ වා අතික්කන්තෙ, උපචාරෙ වා ඔක්කන්තෙ ථුල්ලච්චයං, දුතියෙන අතික්කන්තමත්තෙ, ඔක්කන්තමත්තෙ වා සඞ්ඝාදිසෙසො"ති පාඨො දිස්සති, තත්ථ "ඔක්කන්තෙ, ඔක්කන්තමත්තෙ වා"ති එතානි ද්වෙ පදානි පාළියා විරුජ්ඣන්ති. "අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කාමෙන්තියා"ති (පාචි. 692) හි පාළි. තථා **සමන්තපාසාදිකායපි** විරුජ්ඣන්ති. තත්ථ හි –

> "පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං එකෙන පාදෙන අතික්කමති, ථුල්ලච්චයං. දුතියෙන අතික්කන්තමත්තෙ සඞ්ඝාදිසෙසො. අපිචෙත්ථ සකගාමතො…පෙ…. එකෙන පාදෙන ඉතරස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපෙ වා උපචාරෙවා අතික්කන්තමත්තෙ ථුල්ලච්චයං, දුතියෙන අතික්කන්තමත්තෙ සඞ්ඝාදිසෙසො"ති –

වුත්තං. "පඨමං පාදං අතික්කාමෙන්තියා"තිආදිවචනතො (පාචි. 692) පදසා ගමනමෙව ඉධාධිප්පෙතන්ති ආහ **"පදසා පවිසන්තියා ආපත්තී"**ති. ඉමිනා සචෙපි හත්ථිපිට්ඨිආදීහි වා ඉද්ධියා වා පවිසති, වට්ටතියෙවාති දස්සෙති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන **සමන්තපාසාදිකාය** (පාචි. අට්ඨ. 692) වුත්තොති අධිප්පායො.

නදිපාරගමනෙ වුත්තලක්ඛණාය නදියාති "නදී නාම තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙත්වා යත්ථ කත්ථචි උත්තරන්තියා අන්තරවාසකො තෙමියතී"ති (පාචි. 692) **නදිපාරගමනවිභඞ්ගෙ** වුත්තලක්ඛණාය නදියා. නදිපාරගමනවිභඞ්ගො හි ඉධ **නදිපාරගමන**සද්දෙන වුත්තො. **පුන ඔරිමතීරමෙව පච්චුත්තරන්තියා** වාති පරතීරං ගන්තුකාමතාය ඔතිණ්ණත්තා වුත්තං. ඉතරිස්සා පන අයං පක්කන්තට්ඨානෙ ඨිතා හොති, තස්මා පරතීරං ගච්ඡන්තියා අනාපත්ති. සචෙ සජ්ඣායං වා පධානං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කම්මං කුරුමානා "පුරෙ අරුණෙයෙව දුතියිකාය සන්තිකං ගමිස්සාමී"ති (පාචි. අට්ඨ. 692) ආභොගං කරොති, අජානන්තියා එව තස්සා අරුණො උග්ගච්ඡති , අනාපත්තීති ආහ **"පුරෙ අරුණෙයෙවා"**තිආදි. අථ පන "යාව අරුණුග්ගමනා ඉධෙව භවිස්සාමී"ති වා අනාභොගෙන වා විහාරස්ස එකදෙසෙ අච්ඡති, දුතියිකාය හත්ථපාසං න ඔතරති, අරුණුග්ගමනෙ සඞ්ඝාදිසෙසො. හත්ථපාසොයෙව හි ඉධ පමාණං. හත්ථපාසාතික්කමෙ එකගබ්භොපි න රක්ඛති. තෙනාහ **"එකගබ්භෙ…පෙ…. ආපත්තී"**ති.

දස්සනූපචාරං වා සවනූපචාරං වාති එත්ථ **දස්සනූපචාරො** නාම යත්ථ ඨිතං දුතියිකා පස්සති. **සවනූපචාරො** නාම යත්ථ ඨිතා මග්ගමූළ්හසද්දෙන විය, ධම්මස්සවනාරොචනසද්දෙන විය ච "අය්‍යෙ"ති සද්දායන්තියා සද්දං සුණාති. **තස්මා**ති යස්මා ඔහීයනං නාම දස්සනූපචාරසවනූපචාරානමඤ්ඤතරස්ස විජහනං, තස්මා. අන්තොගාමෙ පන ඔහීයනං වට්ටතීති ආහ **"ඉන්දඛීලාතික්කමතො පට්ඨායා"**ති ආදි. තත්ථ **ඉන්දඛීලාතික්කමතො**ති උම්මාරාතික්කමතො. **බහිගාමෙ**ති ගාමස්ස බහිපදෙසෙ. මග්ගමූළ්හා උච්චාසද්දං කරොන්තීති ආහ **"මග්ගමූළ්හසද්දෙන වියා"**ති. මග්ගමූළ්හං අව්හායන්තස්ස සද්දෙන වියාතිපි වදන්ති. **සද්දායන්තියා**ති සද්දං කරොන්තියා. **"සද්දස්සවනාතික්කමෙ ආපත්තියෙවා"**ති ඉමිනා දස්සනූපචාරො එවරූපෙ සවනූපචාරෙ විජහිතෙ න රක්ඛති, ජහිතමත්තෙව ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙසස්සාති දස්සෙති.

මග්ගං ගච්ඡන්තීති එකමග්ගං ගච්ඡන්ති. සචෙ පුරිමායො අඤ්ඤෙන මග්ගෙන ගච්ඡන්ති, පක්කන්තා නාම හොන්ති, අනාපත්තියෙව. ද්වින්නං ගච්ඡන්තීනං එකා අනුබන්ධිතුං අසක්කොන්තී ''ගච්ඡතු අය''න්ති ඔහීයති, ඉතරාපි ''ඔහීයතු අය''න්ති ගච්ඡති, ද්වින්නම්පි ආපත්ති. සචෙ පන ගච්ඡන්තීසු පුරිමාපි අඤ්ඤං මග්ගං ගණ්හාති, පච්ඡිමාපි අඤ්ඤං, එකා එකිස්සා පක්කන්තට්ඨානෙ තිට්ඨති, ද්වින්නම්පි අනාපත්ති.

''සඞ්ඝාදිසෙසා චතුරො''ති (පරි. අට්ඨ. 479) අයං පඤ්හො අරුණුග්ගමනෙ ගාමන්තරපරියාපන්නං නදිපාරං ඔක්කන්තභික්ඛුනිං සන්ධාය වුත්තො. සා හි සකගාමතො පච්චූසසමයෙ නික්ඛමිත්වා අරුණුග්ගමනකාලෙ වුත්තප්පකාරං නදිපාරං ඔක්කන්තමත්තාව රත්තිවිප්පවාසගාමන්තරනදිපාරගමනගණම්හාඔහීයනලක්ඛණෙ එකප්පහාරෙනෙව චතුරො සඞ්ඝාදිසෙසෙ ආපජ්ජති.

පක්ඛසඞ්කන්තාය වාති තිත්ථායතනං සඞ්කන්තාය. **අනන්තරායෙනාති** හත්ථිමොචනාදිඅන්තරායං විනා.

එකගාමන්තරගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. උක්ඛිත්තකඔසාරණසික්ඛාපදවණ්ණනා

තස්සෙව කාරකසඞ්ඝස්සාති යො උක්ඛෙපනීයකම්මකාරකො ගණො, තස්සෙව කාරකසඞ්ඝස්ස. **වත්තෙ වා වත්තන්තින්ති** තෙචත්තාලීසප්පභෙදෙ නෙත්ථාරවත්තෙ වත්තමානං.

උක්ඛිත්තකඔසාරණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. භොජනප්පටිග්ගහණපඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා

එකතොඅවස්සුතෙති පුග්ගලස්ස වා භික්ඛුනියා වා අවස්සුතෙ. **මහාපච්චරියං** පනෙත්ථ ''භික්ඛුනියා අවස්සුතභාවෙති දට්ඨබ්බ''න්ති (පාචි. අට්ඨ. 701) වුත්තං. තං ''අනවස්සුතොති ජානන්තී පටිග්ගණ්හාතී''ති (පාචි. 703) ඉමාය පාළියා න සමෙති. යදි හි පුග්ගලස්ස අවස්සුතභාවො නප්පමාණං, කිං ''අනවස්සුතොති ජානන්තී''ති ඉමිනා වචනෙන, ''අනාපත්ති උභතොඅනවස්සුතා හොන්ති, අනවස්සුතා පටිග්ගණ්හාතී''ති එත්තකමෙව වත්තබ්බං සියා. **උභොසු අනවස්සුතෙසූති** පුග්ගලො චෙව භික්ඛුනී චාති උභොසු අනවස්සුතෙසු ගණ්හන්තියා සබ්බථාපි අනාපත්ති. **''අනවස්සුතො''ති වා ඤත්වා ගණ්හන්තියාති** සයං අනවස්සුතා සමානා අවස්සුතෙපි ''අනවස්සුතො අය''න්ති සඤ්ඤාය තස්ස හත්ථතො පටිග්ගණ්හන්තියා. අථ සයං අනවස්සුතාපි අඤ්ඤං අවස්සුතං වා අනවස්සුතං වා ''අවස්සුතො''ති ඤත්වා පටිග්ගණ්හාති, දුක්කටමෙව. වුත්තඤ්හෙතං **අනන්තරසික්ඛාපදෙ** ''කිස්ස ත්වං, අය්යෙ, න පටිග්ගණ්හාසීති, අවස්සුතා, අය්යොති, ත්වං පන, අය්යෙ, අවස්සුතාති, නාහං, අය්යෙ, අවස්සුතා''ති.

භොජනප්පටිග්ගහණපඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. භොජනප්පටිග්ගහණදුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

දුක්කටාදිකා සඞ්ඝාදිසෙසපරියොසානා ආපත්තියො ඉමිනා සික්ඛාපදෙන උය්යොජිකායෙව, ඉතරිස්සා පන ආපත්තිභෙදො පඨමසික්ඛාපදෙනාති ආහ **''සා එවං උය්යොජනෙනා''**තිආදි.

කුලානුද්දයතායාති කුලානුකම්පකතාය.

භොජනප්පටිග්ගහණදුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7-13. සඤ්චරිත්තාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

සත්තමාදීනි උත්තානත්ථානෙව.

සඤ්චරිත්තාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14-17. සඞ්ඝභෙදකාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

භික්ඛුනී සඞ්ඝං න භින්දතීති කම්මං, උද්දෙසො වාති ද්වීහි භෙදො, සො තාය සද්ධිං නත්ථීති භික්ඛුනී සඞ්ඝං න භින්දති. න කෙවලං පරිවාසාභාවොයෙවාති ආහ **''ඡාදනපච්චයාපී''**තිආදි. එත්ථ ච **''ඡාදනපච්චයාපි න දුක්කටං ආපජ්ජතී''**ති පාඨො දට්ඨබ්බො, ඡාදනපච්චයාපි දුක්කටං න ආපජ්ජතීති අත්ථො. එවඤ්ච කත්වා –

‘‘ආපජ්ජති ගරුකං සාවසෙසං;
ඡාදෙති අනාදරියං පටිච්ච;
න භික්ඛුනී නො ච ඵුසෙය්‍ය වජ්ජං;
පඤ්හාමෙසා කුසලෙහි චින්තිතා’’ති. (පරි. 481) –

එත්ථ භික්ඛුනිනිසෙධො උපපන්නො හොති. යෙසු පන පොත්ථකෙසු ‘‘ඡාදනපච්චයා පන දුක්කටං ආපජ්ජතී’’ති විනා න-කාරං පාඨො දිස්සති, සො පමාදලෙඛොති දට්ඨබ්බං. **තස්මාති** යස්මා පරිවාසො නාම නත්ථි, තස්මා. **අත්තනො සීමං සොධෙත්වා විහාරසීමාය වාති** විහාරෙ බද්ධසීමමෙව සන්ධාය වුත්තං. **සොධෙතුං අසක්කොන්තීහීති** විහාරසීමං සොධෙතුං අසක්කොන්තීහි.

මුඛමත්තනිදස්සනන්ති පවෙසොපායමත්තනිදස්සනං. එත්ථාහ – අථ කස්මා යථා භික්ඛුමානත්තකථාය ‘‘පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපතො, අපරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කම්මා’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිගමනවණ්ණනා) වුත්තං, එවමවත්වා **‘‘ගාමූපචාරතො ච භික්ඛූනං විහාරූපචාරතො ච ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කමිත්වා’’**ති ඉධ වුත්තන්ති? තත්‍ර වෙකෙ වදන්ති ‘‘භික්ඛූනං වුත්තප්පකාරං පදෙසං අතික්කමිත්වා ගාමෙපි තං කම්මං කාතුං වට්ටති, භික්ඛුනීනං පන ගාමෙ න වට්ටති, තස්මා එවං වුත්ත’’න්ති. අපරෙ පන භණන්ති ‘‘භික්ඛූනම්පි ගාමෙ න වට්ටති, භික්ඛුවිහාරො නාම පුබ්බෙයෙව ගාමූපචාරං අතික්කමිත්වා තිට්ඨති , තස්මා ගාමං අවත්වා විහාරූපචාරමෙව හෙට්ඨා වුත්තං. භික්ඛුනීනං පන විහාරො ගාමෙයෙව, න බහි, තස්මා ගාමූපචාරඤ්ච විහාරූපචාරඤ්ච උභයමෙවෙත්ථ දස්සිතං. තස්මා උභයත්ථාපි අත්ථතො නානාත්ථං නත්ථී’’ති. වීමංසිත්වා යඤ්චෙත්ථ යුජ්ජති, තං ගහෙතබ්බං.

තතො පට්ඨායාති ආරොචිතකාලතො පට්ඨාය.

සඞ්ඝභෙදකාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ සඞ්ඝාදිසෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිස්සග්ගියකණ්ඩං

1. පත්තවග්ගො

1. පත්තසන්නිචයසික්ඛාපදවණ්ණනා

පඨමං උත්තානත්ථමෙව.

පත්තසන්නිචයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අකාලචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

යං අත්තනා ලද්ධං, තං නිස්සග්ගියං හොතීති යං චීවරං භාජාපිතාය අත්තනා ලද්ධං, තමෙව නිස්සග්ගියං හොති, තං විනයකම්මං කත්වාපි අත්තනා න ලබ්භති. තෙනාහ **"නිස්සට්ඨ"**න්තිආදි. තත්ථ **නිස්සට්ඨං පටිලභිත්වාපීති** ''අය්‍යාය, දම්මී''ති එවං නිස්සට්ඨං පටිලභිත්වාපි. **යථාදානෙයෙව උපනෙතබ්බන්ති** යථා දායකෙහි දින්නං, තථෙව උපනෙතබ්බං, අකාලචීවරපක්ඛෙයෙව ඨපෙතබ්බන්ති වුත්තං හොති.

අකාලචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. චීවරපරිවත්තනසික්ඛාපදවණ්ණනා

මෙතන්ති මෙ එතං. සකසඤ්ඤාය ගහිතත්තා පාචිත්තියඤ්චෙව දුක්කටඤ්ච වුත්තං, ඉතරථා භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බං.

චීවරපරිවත්තනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අඤ්ඤවිඤ්ඤාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

පටිලාභෙනාති පඨමවිඤ්ඤත්තිතො ඌනතරස්සාපි අඤ්ඤස්ස පටිලාභෙන.

තස්මිං අප්පහොන්තෙ පුන තඤ්ඤෙවාති යං පඨමං විඤ්ඤත්තං, ථොකත්තා තස්මිං අප්පහොන්තෙ පුන තඤ්ඤෙව විඤ්ඤාපෙන්තියාති අත්ථො. **අඤ්ඤෙනපි අත්ථෙ සතී ති** පඨමං විඤ්ඤත්තිතො අඤ්ඤෙනපි අත්ථෙ සති. **තෙන සද්ධිං අඤ්ඤඤ්චාති** යං පඨමං විඤ්ඤත්තං, තෙන සද්ධිං අඤ්ඤඤ්ච. කිං වුත්තං හොති? සචෙ පඨමං සප්පි විඤ්ඤත්තං, ''යමකං පචිතබ්බ''න්ති ච වෙජ්ජෙන වුත්තත්තා තෙලෙනාපි අත්ථො හොති. තතො ''තෙලෙනාපි මෙ අත්ථො''ති එවමාදිනා අඤ්ඤඤ්ච විඤ්ඤාපෙන්තියාති වුත්තං හොති. **ආනිසංසං දස්සෙත්වාති** ''සචෙ කහාපණස්ස සප්පි ආභතං හොති, ඉමිනා මූලෙන ද්විගුණං තෙලං ලබ්භති, තෙලෙනාපි ච ඉදං කිච්චං නිප්පජ්ජති, තස්මා තෙලං ආහරා''ති එවං ආනිසංසං දස්සෙත්වා.

අඤ්ඤවිඤ්ඤාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. අඤ්ඤචෙතාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

තතො අඤ්ඤං චෙතාපෙය්‍යාති පඨමං චෙතාපිතතො යං කිඤ්චි අඤ්ඤං චෙතාපෙය්‍ය.

අඤ්ඤචෙතාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පඨමසඞ්ඝිකචෙතාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

අඤ්ඤස්සත්ථාය දින්නෙනාති යං චෙතාපෙති, තතො අඤ්ඤස්සත්ථාය දින්නෙන. **අඤ්ඤුද්දිසිකෙනාති** පුරිමස්සෙවත්ථදීපනං.

සෙසකං උපනෙන්තියාති යදත්ථාය දින්නො, තං චෙතාපෙත්වා අවසෙසං අඤ්ඤස්සත්ථාය උපනෙන්තියා. **සාමිකෙ අපලොකෙත්වාති** දායකෙ ආපුච්ඡිත්වා. **එවරූපාසු ආපදාසු උපනෙන්තීනන්ති** එවරූපෙසු උපද්දවෙසු අඤ්ඤස්ස යස්ස කස්සචි අත්ථාය උපනෙන්තීනං.

පඨමසඞ්ඝිකචෙතාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. දුතියසඞ්ඝිකචෙතාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

න කෙවලං තෙනෙව පරික්ඛාරෙනාති ආහ **‘‘සයං යාචිතකෙනාපී’’**ති. වුත්තඤ්හෙතං පාළියං ‘‘භික්ඛුනියො තෙන ච පරික්ඛාරෙන සයම්පි යාචිත්වා භෙසජ්ජං චෙතාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිංසූ’’ති (පාචි. 763). මාතිකායං පන ගම්‍යමානත්තා පි-සද්දො නප්පයුත්තො. ගම්‍යමානත්ථස්ස හි සද්දස්ස පයොගං පති කාමචාරොති යුත්ති.

දුතියසඞ්ඝිකචෙතාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8-9-10. පඨමගණිකචෙතාපනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

අට්ඨමනවමදසමානි උත්තානත්ථානෙව.

පඨමගණිකචෙතාපනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පත්තවග්ගො පඨමො.

2. චීවරවග්ගො

11. ගරුපාවුරණසික්ඛාපදවණ්ණනා

යස්මා පවාරිතට්ඨානෙ විඤ්ඤත්ති නාම න පටිසෙධෙතබ්බා, තස්මා භගවා ධම්මනිමන්තනවසෙන පවාරිතට්ඨානෙ ‘‘වදෙථායො, යෙනත්ථො’’ති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.784) වුත්තාය චතුක්කංසපරමං විඤ්ඤාපෙතබ්බන්ති පරිච්ඡෙදං දස්සෙතීති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව **‘‘චෙතාපෙතබ්බන්ති ඨපෙත්වා සහධම්මිකෙ ච ඤාතකප්පවාරිතෙ ච අඤ්ඤෙන කිස්මිඤ්චිදෙව ගුණෙ පරිතුට්ඨෙන ‘වදෙථායො, යෙනත්ථො’ති වුත්තාය විඤ්ඤාපෙතබ්බ’’**න්ති වුත්තං. **රාජානන්ති** පසෙනදිකොසලරාජානං.

ගරුපාවුරණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. ලහුපාවුරණසික්ඛාපදවණ්ණනා

දුතියං උත්තානත්ථමෙව.

ලහුපාවුරණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චීවරවග්ගො දුතියො.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ නිස්සග්ගියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාචිත්තියකණ්ඩං

1. ලසුණවග්ගො

1. ලසුණසික්ඛාපදවණ්ණනා

"ලසුණ"න්ති කිඤ්චාපි අවිසෙසෙන වුත්තං, තථාපි මගධෙසු ජාතං ලසුණමෙව ඉධාධිප්පෙතං, තම්පි භණ්ඩිකලසුණමෙවාති ආහ **මගධරට්ඨෙ ජාත"**න්තිආදි.

භණ්ඩිකලසුණන්ති පොට්ටලිකලසුණමෙව, සම්පුණ්ණමිඤ්ජානමෙතං අධිවචනං. තෙනාහ **"න එකද්විතිමිඤ්ජක"**න්ති. **අජ්ඣොහාරෙ අජ්ඣොහාරෙ**ති (පාචි. අට්ඨ. 795) එත්ථ සචෙ ද්වෙ තයො භණ්ඩිකෙ එකතොයෙව සඞ්ඛාදිත්වා අජ්ඣොහරති, එකං පාචිත්තියං. භඤ්ජිත්වා එකෙකමිඤ්ජකං ඛාදන්තියා පන පයොගගණනාය පාචිත්තියානි.

පලණ්ඩුකාදීනං වණ්ණෙන වා මිඤ්ජාය වා නානාත්තං වෙදිතබ්බං – වණ්ණෙන තාව **පලණ්ඩුකො** නාම පණ්ඩුවණ්ණො හොති, **භඤ්ජනකො** ලොහිතවණ්ණො, **හරිතකො** හරිතපණ්ණවණ්ණො. මිඤ්ජාය පන පලණ්ඩුකස්ස එකා මිඤ්ජා හොති, භඤ්ජනකස්ස ද්වෙ, හරිතකස්ස තිස්සො. **චාපලසුණො** අමිඤ්ජකො. අඞ්කුරමත්තමෙව හි තස්ස හොති. **මහාපච්චරියාදීසු** පන ''පලණ්ඩුකස්ස තීණි මිඤ්ජානි, භඤ්ජනකස්ස ද්වෙ, හරිතකස්ස එක''න්ති (පාචි. අට්ඨ. 797) වුත්තං. එතෙ පලණ්ඩුකාදයො සභාවෙනෙව වට්ටන්ති. සූපසම්පාකාදීසු පන මාගධකම්පි වට්ටති. තඤ්හි පච්චමානෙසු මුග්ගසූපාදීසු වා මච්ඡමංසවිකතියා වා තෙලෙ වා බදරසාළවාදීසු වා අම්බිලසාකාදීසු වා උත්තරිභඞ්ගෙසු වා යත්ථ කත්ථචි අන්තමසො යාගුභත්තෙපි පක්ඛිත්තං වට්ටති. **බදරසාළවං** (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.793-797) නාම බදරඵලානි සුක්ඛාපෙත්වා චුණ්ණෙත්වා කත්තබ්බා ඛාදනීයවිකති.

ලසුණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සම්බාධලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා

''පටිච්ඡන්නොකාසෙ''ති එතස්ස විභාගදස්සනත්ථං **"උපකච්ඡකෙසු ච මුත්තකරණෙ චාති අත්ථො"**ති වුත්තං.

ආබාධපච්චයාති කණ්ඩුකච්ඡුආදිආබාධපච්චයා සංහරාපෙන්තියා අනාපත්ති. ''භික්ඛුස්ස එත්ථ ච ලසුණෙ ච දුක්කට''න්ති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 800) පොරාණා.

සම්බාධලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තලඝාතකසික්ඛාපදවණ්ණනා

තලඝාතකෙති මත්ථකෙ පහාරදානෙ, තඤ්ච ඛො තලං ''මුත්තකරණෙ පහාරං දෙතී''ති (පාචි. 804) **පදභාජනියං**වුත්තත්තා ''මුත්තකරණස්සා''ති විඤ්ඤායතීති ආහ **"මුත්තකරණස්ස තලඝාතනෙ"**ති. **පුරිමනයෙනෙව සාණත්තික**න්ති අත්තනො අත්ථාය අඤ්ඤං ආණාපෙන්තියා සාණත්තිකං.

තලඝාතකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ජතුමට්ඨකසික්ඛාපදවණ්ණනා

වත්ථුවසෙනෙතං වුත්තන්ති ''ජතුමට්ඨකෙ''ති එතං නිදානවසෙන උප්පන්නස්ස වත්ථුනො වසෙනෙව වුත්තං. යං කිඤ්චි පන දණ්ඩකං පවෙසෙන්තියා ආපත්තියෙව. තෙනාහ **"කාමරාගෙන පනා"**තිආදි.

ජතුමට්ඨකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. උදකසුද්ධිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

ආදාතබ්බන්ති පවෙසෙතබ්බං. **අග්ගපබ්බ**න්ති කෙසග්ගමත්තම්පි අග්ගපබ්බං. **තතියං පබ්බං පවෙසෙතී**ති කෙසග්ගමත්තම්පි තතියං පබ්බං පවෙසෙති. වුත්තඤ්හෙතං **සමන්තපාසාදිකායං** (පාචි. අට්ඨ. 812) ''ගම්භීරතො ද්වින්නං පබ්බානං උපරි කෙසග්ගමත්තම්පි පවෙසෙන්තියා පාචිත්තිය''න්ති.

අතිගම්භීරං උදකසුද්ධිකං ආදියනවත්ථුස්මින්ති අතිඅන්තො පවෙසෙත්වා උදකධොවනකරණවත්ථුස්මිං. උදකසුද්ධිපච්චයෙන (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.812) පන සතිපි ඵස්සස්සාදියනෙ යථාවුත්තපරිච්ඡෙදෙ අනාපත්ති.

උදකසුද්ධිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. උපතිට්ඨනසික්ඛාපදවණ්ණනා

තක්කාදීසු වා අඤ්ඤතරෙනාති තක්කදධිමත්ථුරසඛීරාදීසු අඤ්ඤතරෙන. **යාය කායචි බීජනියාති** අන්තමසො චීවරකණ්ණං උපාදාය යාය කායචි බීජනියා.

ඉමං පිවථාති ඉමං පානීයං වා සූපාදිං වා පිවථ. **ඉමිනා බීජථාති** ඉමිනා තාලවණ්ටෙන බීජථ. **දාපෙන්තියාති** අඤ්ඤෙන උභයම්පි දාපෙන්තියා.

උපතිට්ඨනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ආමකධඤ්ඤසික්ඛාපදවණ්ණනා

තස්මාති යස්මා විඤ්ඤත්ති චෙව භොජනඤ්ච පමාණං, තස්මා. න කෙවලඤ්චෙත්ථ පටිග්ගහණෙයෙව දුක්කටං හොති, පටිග්ගණ්හිත්වා පන අරඤ්ඤතො ආහරණෙපි සුක්ඛාපනෙපි වද්දලිදිවසෙ භජ්ජනත්ථාය උද්ධනසජ්ජනෙපි කපල්ලසජ්ජනෙපි දබ්බිසජ්ජනෙපි දාරූනි ආදාය අග්ගිකරණෙපි කපල්ලම්හි ධඤ්ඤපක්ඛිපනෙපි දබ්බියා සඞ්ඝට්ටනෙසුපි කොට්ටනත්ථං උදුක්ඛලමුසලාදිසජ්ජනෙසුපි කොට්ටනපප්ඵොටනධොවනාදීසුපි යාව මුඛෙ ඨපෙත්වා අජ්ඣොහරණත්ථං දන්තෙහි සඞ්ඛාදති, තාව සබ්බපයොගෙසු දුක්කටානීති ආහ **“පටිග්ගහණතො පට්ඨාය යාව දන්තෙහි සංඛාදනං, තාව පුබ්බපයොගෙසු දුක්කටානී”**ති.

ආමකධඤ්ඤසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පඨමඋච්චාරඡඩ්ඩනසික්ඛාපදවණ්ණනා

තිරොකුට්ටෙති සරකුට්ටස්ස පරභාගෙ. **තිරොපාකාරෙති** පරික්ඛෙපපාකාරස්ස තිරොභාගෙ, තෙ ච ඛො කුට්ටපාකාරා ඉට්ඨකසිලදාරූනං වසෙන තිප්පකාරාති ආහ **“යස්ස කස්සචි කුට්ටස්ස වා පාකාරස්ස වා පරතො”**ති. **සබ්බානිපෙතානි එකතො ඡඩ්ඩෙන්තියාති** එතානි චත්තාරිපි වත්ථූනි එකතො ඡඩ්ඩෙන්තියා. පාටෙක්කං පන ඡඩ්ඩෙන්තියා වත්ථුගණනාය ආපත්තියො. ආණත්තියම්පි එසෙව නයො.

භික්ඛුස්ස දුක්කටන්ති භික්ඛුස්ස සබ්බත්ථ දුක්කටං.

පඨමඋච්චාරඡඩ්ඩනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියඋච්චාරඡඩ්ඩනසික්ඛාපදවණ්ණනා

භික්ඛුනියාපීති පි-සද්දෙන භික්ඛුං සමුච්චිනොති. අනික්ඛිත්තබීජෙසු (පාචි. අට්ඨ. 830) පන ඛෙත්තෙසු කොණාදීසු වා අසඤ්ජාතරොපිමෙසු ඛෙත්තමරියාදාදීසු වා ඡඩ්ඩෙතුං වට්ටති. මනුස්සානං කචවරඡඩ්ඩනට්ඨානෙපි වට්ටතියෙව. **ඡඩ්ඩිතඛෙත්තෙති** මනුස්සෙසු සස්සං උද්ධරිත්වා ගතෙසු ඡඩ්ඩිතඛෙත්තං නාම හොති, තත්ථ වට්ටති. යත්ථ පන ‘‘ලායිතම්පි පුබ්බණ්ණාදි පුන උට්ඨහිස්සතී’’ති රක්ඛන්ති, තත්ථ යථාවත්ථුකමෙව. **සාමිකෙ අපලොකෙත්වාති** එත්ථ ඛෙත්තපාලකා, ආරාමාදිගොපකා ච සාමිකාව. ඉමිනා ච සඞ්ඝසන්තකෙ භික්ඛුස්ස ඡඩ්ඩෙතුං වට්ටති සඞ්ඝපරියාපන්නත්තා, න භික්ඛුනීනං. භික්ඛුනීනං පන අත්තනො සන්තකෙ භික්ඛුසන්තකෙ වුත්තනයෙනෙව වට්ටතීති දස්සෙති, එවං සන්තෙපි සාරුප්පවසෙන කාතබ්බං.

දුතියඋච්චාරඡඩ්ඩනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. නච්චගීතසික්ඛාපදවණ්ණනා

නච්චන්ති නටාදයො වා නච්චන්තු, සොණ්ඩා වා අන්තමසො මොරසුවමක්කටාදයොපි, සබ්බමෙතං නච්චමෙව. තෙනාහ **“නච්චන්ති අන්තමසො මොරනච්චම්පී”**ති . **ගීතන්ති** නටාදීනං වා ගීතං හොතු, අරියානං පරිනිබ්බානකාලෙ රතනත්තයගුණූපසංහිතං සාධුකීළිතගීතං වා, අන්තමසො ‘‘දන්තගීතම්පි ගායිස්සාමා’’ති පුබ්බභාගෙ ඔකූජන්තා කරොන්ති, සබ්බමෙතං ගීතමෙව. තෙනාහ **“ගීතන්ති අන්තමසො ධම්මභාණකගීතම්පී”**ති. තත්ථ **ධම්මභාණකගීතං** නාම අසඤ්ඤතභික්ඛූනං තං තං වත්තං භින්දිත්වා අතිදීඝං කත්වා ගීතස්සරෙන ධම්මභණනං, තම්පි නෙව භික්ඛුනො,

න භික්ඛුනීනං වට්ටති. තථා හි වුත්තං පරමත්ථජොතිකාය **ඛුද්දකට්ඨකථාය** (ඛු. පා. අට්ඨ. 2.පච්ඡිමපඤ්චසික්ඛාපදවණ්ණනා) ‘‘ධම්මූපසංහිතං ගීතං වට්ටති, ගීතූපසංහිතො පන ධම්මො න වට්ටතී’’ති. තස්මා ධම්මං භණන්තෙන ජාතකවත්ථාදිං තං තං වත්ථං අවිනාසෙත්වා චතුරස්සෙන (චූළව. අට්ඨ. 249) වත්තෙන පරිමණ්ඩලානි පදබ්‍යඤ්ජනානි දස්සෙතබ්බානි. **වාදිතන්ති** තන්තිබද්ධාදිවාදනීයභණ්ඩවාදිතං වා හොතු, කුටභෙරිවාදිතං වා අන්තමසො උදකභෙරිවාදිතම්පි, සබ්බමෙවෙතං වාදිතමෙව. තෙනාහ **‘‘වාදිතන්ති අන්තමසො උදකභෙරිවාදිත’’**න්ති. යං පන නිට්ඨුභන්තී වා සාසඞ්කෙ වා ඨිතා අච්ඡරිකං වා ඵොටෙති, පාණිං වා පහරති, තත්ථ අනාපත්ති. දස්සනෙන චෙත්ථ සවනම්පි සඞ්ගහිතං විරූපෙකසෙසනයෙන. ආලොචනසභාවතාය වා පඤ්චන්නං විඤ්ඤාණානං සවනකිරියායපි දස්සනසඞ්ඛෙපසබ්භාවතො ‘‘දස්සනාය’’ඉච්චෙව වුත්තන්ති ආහ **‘‘එතෙසු යං කිඤ්චි දස්සනාය ගච්ඡන්තියා’’**ති. **යත්ථ ඨිතා**ති එවං ගන්ත්වා යස්මිං පදෙසෙ ඨිතා.

නනු ච සයංනච්චනාදීසු පාචිත්තියං පාළියං න වුත්තං, අථ කථං ගහෙතබ්බන්ති ආහ **‘‘සබ්බඅට්ඨකථාසු වුත්ත’’**න්ති, ඉමිනා පාළියං අවුත්තෙපි අට්ඨකථාපමාණෙන ගහෙතබ්බන්ති දස්සෙති. **සමුට්ඨානාදීනි එළකලොමසදිසානී**ති පන මාතිකාගතපාචිත්තියස්සෙව වසෙන වුත්තං, සබ්බෙසං වසෙන පන ඡසමුට්ඨානන්ති ගහෙතබ්බං. **‘‘ආරාමෙ ඨත්වා’’**ති ඉදං නිදස්සනමත්තං සෙසඉරියාපථෙහි යුත්තාය පස්සන්තියා අනාපත්තියා ඉච්ඡිතබ්බත්තා. ඉතරථා හි නිසින්නාපි පස්සිතුං න ලභෙය්‍යා. ‘‘පස්සිස්සාමී’’ති විහාරතො විහාරං ගච්ඡන්තියා ආපත්තියෙව. ආසනසාලාය නිසින්නා පස්සති, අනාපත්ති, ‘‘පස්සිස්සාමී’’ති උට්ඨහිත්වා ගච්ඡන්තියා ආපත්ති. වීථියං ඨත්වා ගීවං පරිවත්තෙත්වා පස්සන්තියාපි ආපත්තියෙව. භික්ඛුස්සාපි එසෙව නයො, ආපත්තිභෙදොව නානං.

නච්චගීතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ලසුණවග්ගො පඨමො.

2. රත්තන්ධකාරවග්ගො

1. රත්තන්ධකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

අරහොපෙක්ඛායාති නරහොඅස්සාදාපෙක්ඛාය. **අඤ්ඤවිහිතායා**ති රහොඅස්සාදතො අඤ්ඤවිහිතාව හුත්වා ඤාතිං වා පුච්ඡන්තියා, දානෙ වා පූජාය වා මන්තෙන්තියා.

රත්තන්ධකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2-3. පටිච්ඡන්නොකාසඅජ්ඣොකාසසල්ලපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

දුතියතතියානි උත්තානත්ථානෙව.

පටිච්ඡන්නොකාසඅජ්ඣොකාසසල්ලපනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. දුතියිකඋය්‍යොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘පුරිමනයෙනෙවා’’ති ඉමිනා **‘‘සන්තිට්ඨෙය්‍ය වා**ති හත්ථපාසෙ ඨිතමත්තාය පාචිත්තියං, **සල්ලපෙය්‍ය වා**ති තත්ථ ඨත්වා ගෙහසිතකථං කථෙන්තියාපි පාචිත්තියමෙව, **නිකණ්ණිකං වා ජප්පෙය්‍යා**ති කණ්ණමූලෙ ජප්පෙන්තියාපි පාචිත්තියමෙවා’’ති ඉමං නයං දස්සෙති.

දුතියිකඋය්‍යොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. අනාපුච්ඡාපක්කමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

ආසීදන්ති එත්ථාති **ආසනන්ති** ආහ **‘‘පල්ලඞ්කස්සොකාසභූතෙ’’**ති, ඌරුබද්ධාසනස්ස ඔකාසෙති අත්ථො. **අනොවස්සකන්ති** නිබ්බකොසාකාසං. **අජ්ඣොකාසෙ උපචාරන්ති** අජ්ඣොකාසෙ නිසීදිත්වා ද්වාදසහත්ථප්පමාණං පදෙසං. **ගිලානායා**ති යා තාදිසෙන ගෙලඤ්ඤෙන ආපුච්ඡිතුං න සක්කොති . **ආපදාසූ**ති සචෙ අග්ගි වා උට්ඨිතො හොති, චොරො වා, එවරූපෙ උපද්දවෙ අනාපුච්ඡා පක්කමති, අනාපත්ති.

අනාපුච්ඡාපක්කමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අනාපුච්ඡාඅභිනිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා

ධුවපඤ්ඤත්තෙති භික්ඛුනීනං අත්ථාය නිච්චපඤ්ඤත්තෙ.

අනාපුච්ඡාඅභිනිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. අනාපුච්ඡාසන්ථරණසික්ඛාපදවණ්ණනා

කුලානීති කුලස්ස ඝරානි.

අනාපුච්ඡාසන්ථරණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පරඋජ්ඣාපනකසික්ඛාපදවණ්ණනා

අට්ඨමං උත්තානත්ථමෙව.

පරඋජ්ඣාපනකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පරඅභිසපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

මනුස්සදොහග්ගෙන වාති ''කාණා හොමි, කුණී හොමි, ඉතරා වා ඊදිසා හොතූ''තිආදිනා මනුස්සවිරූපභාවෙන. **අත්ථධම්මඅනුසාසනිපුරෙක්ඛාරානන්ති** එත්ථ **අත්ථපුරෙක්ඛාරායාති** අට්ඨකථං කථෙන්තියා. **ධම්මපුරෙක්ඛාරායාති** පාළිං වාචෙන්තියා. **අනුසාසනිපුරෙක්ඛාරායාති** ''ඉදානිපි ත්වං එදිසා, සාධු විරමස්සු, නො චෙ විරමසි, අද්ධා පුන එවරූපානි කම්මානි කත්වා නිරයෙ උප්පජ්ජිස්සසි, තිරච්ඡානයොනියා උප්පජ්ජිස්සසී''ති (පාචි. අට්ඨ. 878) එවං අනුසාසනියං ඨත්වා වදන්තියා.

පරඅභිසපනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. රොදනසික්ඛාපදවණ්ණනා

දසමං උත්තානත්ථමෙව.

රොදනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රත්තන්ධකාරවග්ගො දුතියො.

3. නග්ගවග්ගො

1-2. නග්ගාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

ඉදන්ති ඉදං උදකසාටිකචීවරං.

දුතියං උත්තානත්ථමෙව.

නග්ගාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. චීවරසිබ්බනසික්ඛාපදවණ්ණනා

විසිබ්බෙත්වාති විජටෙත්වා. ධුරං **නික්ඛිත්තමත්තෙති** ධුරෙ නික්ඛිත්තමත්තෙ, ධුරං නික්ඛිපිත්වා සචෙපි පච්ඡා සිබ්බති, ආපත්තියෙවාති අත්ථො.

චීවරසිබ්බනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සඞ්ඝාටිචාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

''ඉදං මෙ චීවරං මහග්ඝං ඊදිසෙ චොරභයෙ න සක්කා ධාරෙතුන්ති එවරූපාසු ආපදාසූ''ති එත්ථ පාඨො. සො පන කාකපදසඤ්ජනිතමොහෙහි ලෙඛකෙහි උපරිසික්ඛාපදෙ ලිඛිතො. කිඤ්චාපි තත්ථ ලිඛිතො, එත්ථෙව පන දට්ඨබ්බො.

සඞ්ඝාටිචාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චීවරසඞ්කමනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

ආපදාසු වා ධාරෙතීති සචෙ අපාරුතං වා අනිවත්ථං වා චොරා හරන්ති, එවරූපාසු ආපදාසු ධාරෙති, අනාපත්ති.

චීවරසඞ්කමනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ගණචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

අඤ්ඤස්මිං පරික්ඛාරෙති යත්ථ කත්ථචි ථාලකාදීනං වා සප්පිතෙලාදීනං වා අඤ්ඤතරස්මිං. **''සමග්ඝකාලෙ දස්සථා''ති එවං ආනිසංසං දස්සෙත්වා නිවාරෙන්තියාති** ''කිත්තකං අග්ඝනකං දාතුකාමත්ථා''ති පුච්ඡිත්වා (පාචි. අට්ඨ. 909) ''එත්තකං නාමා''ති වුත්තෙ ''ආගමෙථ තාව, ඉදානි වත්ථං මහග්ඝං, කතිපාහෙන කප්පාසෙ ආහටෙ සමග්ඝං භවිස්සති, තස්මිං කාලෙ දස්සථා''ති එවං ආනිසංසං දස්සෙත්වා නිවාරෙන්තියා.

ගණචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7-10. පටිබාහනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

ආනිසංසං දස්සෙත්වා පටිබාහන්තියාති ''එකිස්සා එකං සාටකං නප්පහොති, ආගමෙථ තාව, කතිපාහෙන උප්පජ්ජිස්සති, තතො භාජෙස්සාමා''ති (පාචි. අට්ඨ. 915) එවං ආනිසංසං දස්සෙත්වා පටිබාහන්තියා අනාපත්ති.

අට්ඨමනවමානි උත්තානත්ථානෙව.

සෙසන්ති ''ධම්මිකෙ වෙමතිකායා''තිආදිකං අවසෙසං. තත්ථ **ආනිසංසං දස්සෙත්වා පටිබාහන්තියාති** ''භික්ඛුනිසඞ්ඝො ජිණ්ණචීවරො, කඨිනානිසංසමූලකො මහාලාභො''ති (පාචි. අට්ඨ. 931) එවරූපං ආනිසංසං දස්සෙත්වා පටිබාහන්තියා අනාපත්ති.

පටිබාහනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නග්ගවග්ගො තතියො.

4. තුවට්ටවග්ගො

1-3. එකමඤ්චතුවට්ටනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

පඨමං උත්තානත්ථමෙව.

වවත්ථානං දස්සෙත්වාති (පාචි. අට්ඨ. 940) මජ්ඣෙ කාසායං වා කත්තරයට්ඨිං වා අන්තමසො කායබන්ධනම්පි ඨපෙත්වා නිපජ්ජන්තීනං අනාපත්තීති අත්ථො.

තතියං උත්තානත්ථමෙව.

එකමඤ්චතුවට්ටනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4-9. නඋපට්ඨාපනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

පරියෙසිත්වා අලභන්තියාති අඤ්ඤං උපට්ඨායිකං අලභන්තියා. **ගිලානායාති** සයං ගිලානාය. **ආපදාසූති** තථාරූපෙ උපද්දවෙ සති.

පඤ්චමඡට්ඨසත්තම අට්ඨමනවමානි උත්තානත්ථානෙව.

නඋපට්ඨාපනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. චාරිකනපක්කමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

ධුරෙ නික්ඛිත්තමත්තෙති සචෙ ධුරං නික්ඛිපිත්වා පච්ඡා පක්කමති, ආපත්තියෙවාති අත්ථො. **අන්තරායෙ සතීති** දසවිධෙසු අන්තරායෙසු අඤ්ඤතරස්මිං සති. ''ගච්ඡිස්සාමී''ති නික්ඛන්තා, නදී වා පූරා, චනදාහො වා ආගතො, චොරා වා මග්ගෙ හොන්ති, මෙඝො වා උට්ඨහති, නිවත්තිතුං වට්ටති.

චාරිකනපක්කමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තුවට්ටවග්ගො චතුත්ථො.

5. චිත්තාගාරවග්ගො

1. රාජාගාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

කීළනචිත්තසාලන්ති න රඤ්ඤොව කීළනචිත්තසාලං, අථ ඛො යෙසං කෙසඤ්චි මනුස්සානං කීළනත්ථං යත්ථ කත්ථචි කතසාලං. එස නයො **''කීළනඋපවන''**න්තිආදීසුපි. යථාහ ''රාජාගාරං නාම යත්ථ කත්ථචි රඤ්ඤො කීළිතුං රමිතුං කතං හොතී''තිආදිකො (පාචි. 979) විත්ථාරො. තත්ථ **කීළනඋපවනන්ති** කීළනත්ථං අන්තොනගරෙ කතං ආරාමං. **කීළනුය්‍යානන්ති** තථෙව බහිනගරෙ කතං උය්‍යානං.

රාජාගාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ආසන්දිපරිභුඤ්ජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

අතික්කන්තප්පමාණාති අට්ඨඞ්ගුලතො අතික්කන්තප්පමාණපාදකා. **වුත්තොති** පදභාජනියං වුත්තො. ''අකප්පියරූපාකුලො අකප්පියමඤ්චො පල්ලඞ්කො''ති (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.254) **සාරසමාසාචරියො.**

ආසන්දිපරිභුඤ්ජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සුත්තකන්තනසික්ඛාපදවණ්ණනා

උජ්ජවුජ්ජවෙති උග්ගිරිත්වා උග්ගිරිත්වා වෙඨනෙ. **කන්තිතසුත්තං කන්තන්තියාති** දසිකසුත්තාදිං සඞ්ඝාටෙත්වා කන්තන්තියා, දුක්කන්තිතං වා පටිකන්තන්තියා.

සුත්තකන්තනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ගිහිවෙය්‍යාවච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා

අත්තනො වෙය්‍යාවච්චකරස්ස චාති සචෙපි මාතාපිතරො ආගච්ඡන්ති, යං කිඤ්චි බීජනිං වා සම්මුඤ්ජනිදණ්ඩකං වා කාරාපෙත්වා වෙය්‍යාවච්චකරට්ඨානෙ ඨපෙත්වා යං කිඤ්චි වා පචිතුං වට්ටති.

ගිහිවෙය්‍යාවච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5-6. අධිකරණාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

අනන්තරායිකිනීති දසවිධෙසු අන්තරායෙසු එකෙනාපි අනන්තරායිකිනී. ධුරං නික්ඛිපිත්වා පච්ඡා විනිච්ඡිනන්තී ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වාව විනිච්ඡිනාති.

ඡට්ඨං උත්තානත්ථමෙව.

අධිකරණාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ආවසථචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

ආපදාසූති මහග්ඝචීවරං සරීරතො මොචෙත්වා සුප්පටිසාමිතම්පි චොරා හරන්ති, එවරූපාසු ආපදාසු අනිස්සජ්ජිත්වා නිවාසෙන්තියා අනාපත්ති.

ආවසථචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. ආවසථවිහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

කවාටබද්ධවිහාරන්ති ද්වාරබද්ධවිහාරං. **ගිලානායාති** වචීභෙදං කාතුං අසමත්ථාය. **ආපදාසූති** රට්ඨෙ භිජ්ජන්තෙ ආවාසෙ ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡන්ති, එවරූපාසු ආපදාසු.

ආවසථවිහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. තිරච්ඡානවිජ්ජාපරියාපුණනසික්ඛාපදවණ්ණනා

හත්ථිආදීසුපි (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.1015) **සිප්පසද්දො** පච්චෙකං යොජෙතබ්බො, තථා **ආථබ්බණාදීසු මන්තසද්දො**. තත්ථ **ථරූති** ඛග්ගමුට්ඨි. **ආථබ්බණමන්තො** නාම ආථබ්බණවෙදවිහිතො පරූපඝාතකරො මන්තො. **ඛිලනමන්තො** නාම දාරුසාරඛිලං මන්තෙත්වා පථවියං පවෙසෙත්වා මාරණමන්තො. **අගදප්පයොගො** නාම විසයොජනං.

තිරච්ඡානවිජ්ජාපරියාපුණනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. තිරච්ඡානවිජ්ජාවාචනසික්ඛාපදවණ්ණනා

ලෙඛෙති ලිඛසිප්පෙ. **ධාරණාය වාති** ධාරණසත්ථෙ, යස්මිං වුත්තනයෙන පටිපජ්ජන්තා බහූනිපි ගන්ථානි ධාරෙන්ති. **නාගමණ්ඩලාදිකෙති** එත්ථ **නාගමණ්ඩලං** නාම සප්පානං පවෙසනිවාරණත්ථං මණ්ඩලබද්ධමන්තො.

තිරච්ඡානවිජ්ජාවාචනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චිත්තාගාරවග්ගො පඤ්චමො.

6. ආරාමවග්ගො

1-2. ආරාමපවිසනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

සීසානුලොකිකායාති සීසං අනුලොකෙන්තියා. **යත්ථ වා භික්ඛුනියො සන්නිපතිතාති** යත්ථ භික්ඛුනියො පඨමතරං සජ්ඣායනචෙතියවන්දනාදිඅත්ථං සන්නිපතිතා. **ආපදාසූති** කෙනචි උපද්දුතා හොති, එවරූපාසු ආපදාසු පවිසිතුං වට්ටති.

දුතියං උත්තානත්ථමෙව.

ආරාමපවිසනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3-4. ගණපරිභාසනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

සෙසන්ති ''අත්ථධම්මඅනුසාසනිපුරෙක්ඛාරායා''තිආදිකං අවසෙසං. තත්ථ **අනුසාසනිපුරෙක්ඛාරායාති** ''ඉදානිපි ත්වං බාලා අබ්‍යත්තා''තිආදිනා (පාචි. අට්ඨ. 1036) නයෙන අනුසාසනිපක්ඛෙ ඨත්වා වදන්තියා අනාපත්ති.

චතුත්ථං උත්තානත්ථමෙව.

ගණපරිභාසනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. කුලමච්ඡරිනීසික්ඛාපදවණ්ණනා

කුලෙ මච්ඡරො කුලමච්ඡරොති පුරිමස්මිං පක්ඛෙ සකත්ථෙ **ඉනීපච්චයො**, තං කුලං අස්සද්ධං අප්පසන්නන්ති කුලස්ස අගුණං, අයසං වා භාසන්තියාති අත්ථො. **භික්ඛුනීනං අවණ්ණං භාසන්තියාති** ''භික්ඛුනියො දුස්සීලා පාපධම්මා''ති (පාචි. අට්ඨ. 1043) භික්ඛුනීනං අගුණං, අයසං වා භාසන්තියා.

සන්තංයෙව ආදීනවන්ති කුලස්ස වා භික්ඛුනීනං වා සන්තංයෙව අගුණං.

කුලමච්ඡරිනීසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6-8. අභික්ඛුකාවාසාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

සමන්තපාසාදිකායං වුත්තොති සමන්තපාසාදිකාය ඔවාදවග්ගස්ස පඨමසික්ඛාපදෙ (පාචි. අට්ඨ. 144) වුත්තො.

සත්තමට්ඨමානි උත්තානත්ථානෙව.

අභික්ඛුකාවාසාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9-10. ඔවාදූපසඞ්කමනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

උපොසථස්ස පුච්ඡනං **උපොසථපුච්ඡා,** සාවකපච්චයං, රස්සත්තඤ්ච කත්වා **"උපොසථපුච්ඡක"**න්ති වුත්තාති ආහ **"උපොසථපුච්ඡන"**න්ති. **ඔවාදත්ථායාති** ඔවාදයාචනත්ථාය.

දසමං උත්තානත්ථමෙව.

ඔවාදූපසඞ්කමනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආරාමවග්ගො ඡට්ඨො.

7. ගබ්භිනීවග්ගො

1-2. ගබ්භිනීආදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

පඨමං උත්තානත්ථමෙව.

ථනෙ භවං **ථඤ්ඤං,** ඛීරං. **යං පායෙතීති** යං දාරකං පායෙති.

ගබ්භිනීආදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පඨමසික්ඛමානසික්ඛාපදවණ්ණනා

පදභාජනෙ වුත්තනයෙනාති ''පාණාතිපාතා වෙරමණිං ද්වෙ වස්සානි අවීතික්කම්ම සමාදානං සමාදියාමි…පෙ…. විකාලභොජනා වෙරමණිං ද්වෙ වස්සානි අවීතික්කම්ම සමාදානං සමාදියාමී''ති (පාචි. 1079) පදභාජනසමීපෙ අට්ඨුප්පත්තියං වුත්තනයෙන. ඉමා පන ඡ සික්ඛායො සට්ඨිවස්සායපි පබ්බජිතාය දාතබ්බායෙව, න එතාසු අසික්ඛිතා උපසම්පාදෙතබ්බා.

පඨමසික්ඛමානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4-5. දුතියසික්ඛමානාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

පදභාජනෙ වුත්තා උපසම්පදාසම්මුති න දින්නා හොතීති පදභාජනසමීපෙ අට්ඨුප්පත්තියං වුත්තා උපසම්පදාසම්මුති ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය න දින්නා හොති.

පඤ්චමං උත්තානත්ථමෙව.

දුතියසික්ඛමානාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6-10. දුතියගිහිගතාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

දසවස්සාය ගිහිගතාය සික්ඛාසම්මුතිං දත්වා පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සං උපසම්පාදෙතුං වට්ටති.

සත්තමඅට්ඨමනවමදසමානි උත්තානත්ථානෙව.

දුතියගිහිගතාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ගබ්භිනීවග්ගො සත්තමො.

8. කුමාරිභූතවග්ගො

1-5. පඨමකුමාරිභූතාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

සබ්බපඨමා ද්වෙ මහාසික්ඛමානාති ගබ්භිනිවග්ගෙ වුත්තා ද්වෙ සික්ඛමානා. **‘‘සික්ඛමානා’’ඉච්චෙව වත්තබ්බාති** සම්මුතිකම්මාදීසු එවං වත්තබ්බා. **‘‘ගිහිගතා’’ති වා ‘‘කුමාරිභූතා’’ති වා න වත්තබ්බාති** සබ්බෙ වදන්ති, කම්මං කුප්පතීති අධිප්පායො.

චතුත්ථපඤ්චමානි උත්තානත්ථානෙව.

පඨමකුමාරිභූතාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6-8. ඛීයනධම්මාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

වුට්ඨාපනසම්මුතියා යාචිතායාති උපසම්පදාසම්මුතියා යාචිතාය.

සත්තමට්ඨමානි උත්තානත්ථානෙව.

ඛීයනධම්මාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සොකාවාසසික්ඛාපදවණ්ණනා

ආගච්ඡමානාති ආගච්ඡන්තී.

සොකාවාසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. අනනුඤ්ඤාතසික්ඛාපදවණ්ණනා

තෙසං අත්ථිභාවං අජානන්තියාති (පාචි. අට්ඨ. 1163) තෙසං මාතාදීනං අත්ථිභාවං අජානන්තියා. **අනනුඤ්ඤාතසමුට්ඨානන්ති** යං වාචතො, කායවාචතො, වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති, තං අනනුඤ්ඤාතසමුට්ඨානං. කථං? අබ්භානකම්මාදීසු කෙනචිදෙව කරණීයෙන ඛණ්ඩසීමායං නිසින්නා ‘‘පක්කොසථ සික්ඛමානං, ඉධෙව නං උපසම්පාදෙස්සාමා’’ති උපසම්පාදෙති, එවං වාචතො සමුට්ඨාති. ‘‘උපස්සයතො උට්ඨාය උපසම්පාදෙස්සාමී’’ති වත්වා ඛණ්ඩසීමං ගච්ඡන්තියා කායවාචතො සමුට්ඨාති. ද්වීසු ඨානෙසු පණ්ණත්තිං ජානිත්වා වීතික්කමං කරොන්තියා වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති. අනනුජානාපෙත්වා උපසම්පාදනතො **කිරියාකිරියං.**

අනනුඤ්ඤාතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. පාරිවාසිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

දාරුණන්ති පාපං. **පතිමානෙන්තන්ති** ඔලොකෙන්තං.

පාරිවාසිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. අනුවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

එකන්තරිකන්ති එකෙන වස්සෙන අන්තරිකං කත්වා.

අනුවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. එකවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

මාතිකායං **එකං වස්සං ද්වෙති** එකන්තරිකෙ එකෙකස්මිං සංවච්ඡරෙ ද්වෙ. **එකන්තරිකං වුට්ඨාපෙන්තියාති** ඉමස්මිං වස්සෙ එකං, පුන එකන්තරිකං එකන්ති ද්වෙ වුට්ඨාපෙන්තියා අනාපත්ති.

එකවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කුමාරිභූතවග්ගො අට්ඨමො.

9. ඡත්තුපාහනවග්ගො

1-2. ඡත්තුපාහනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

වුත්තලක්ඛණං ඡත්තන්ති ‘‘ඡත්තං නාම තීණි ඡත්තානි – සෙතච්ඡත්තං, කිලඤ්ජච්ඡත්තං, පණ්ණච්ඡත්තං මණ්ඩලබද්ධං, සලාකබද්ධ’’න්ති (පාචි. 1181) එවං පදභාජනෙ වුත්තලක්ඛණං ඡත්තං. **තාදිසං ඨානං පත්වාති** ගච්ඡකද්දමාදීසු තං තං ඨානං පත්වා.

ඡත්තස්සෙවාති කද්දමාදීනි පත්වා උපාහනා ඔමුඤ්චිත්වා ඡත්තස්සෙව ධාරණං. **උපාහනානංයෙව වාති** ගච්ඡාදීනි දිස්වා ඡත්තං අපනාමෙත්වා උපාහනානංයෙව ධාරණං.

දුතියං උත්තානත්ථමෙව.

ඡත්තුපාහනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3-5. සඞ්ඝාණිආදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

සඞ්ඝාණින්ති කටියං අනුභවිතබ්බං ආභරණං. තෙනාහ **‘‘යං කිඤ්චි කටූපග’’**න්ති.

චතුත්ථපඤ්චමානි උත්තානත්ථානෙව.

සඞ්ඝාණිආදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. වාසිතකසික්ඛාපදවණ්ණනා

ගන්ධවාසිතකෙනාති ගන්ධපරිභාවිතෙන.

වාසිතකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7-10. භික්ඛුනිඋම්මද්දාපනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

ගිලානායාති (පාචි. අට්ඨ. 1208) අන්තමසො මග්ගගමනපරිස්සමෙනාපි ආබාධිකාය. **ආපදාසූති** චොරභයාදිනා සරීරකම්පනාදීසු.

අට්ඨමනවමදසමෙසු කිඤ්චි වත්තබ්බං නත්ථි.

භික්ඛුනිඋම්මද්දාපනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. අනාපුච්ඡාසික්ඛාපදවණ්ණනා

උපචාරං සන්ධායාති සමන්තා ද්වාදසහත්ථූපචාරං සන්ධාය.

අනාපුච්ඡාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. පඤ්හාපුච්ඡනසික්ඛාපදවණ්ණනා

අනොදිස්සාති ‘‘අමුකස්මිං නාම ඨානෙ පුච්ඡාමී’’ති එවං අනියමෙත්වා කෙවලං ‘‘පුච්ඡිතබ්බං අත්ථි, පුච්ඡාමි, අය්‍යා’’ති එවං වත්වා.

පඤ්හාපුච්ඡනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. අසංකච්චිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපං, අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරං අතික්කමන්තියා වා ඔක්කමන්තියා වාති එත්ථ පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපං අතික්කමන්තියා වා අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තියා වාති යථාක්කමං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. **ආපදාසූ**ති මහග්ඝං සංකච්චිකං පාරුපිත්වා ගච්ඡන්තියා උපද්දවො උප්පජ්ජති, එවරූපාසු ආපදාසු.

අසංකච්චිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඡත්තුපාහනවග්ගො නවමො.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ පාචිත්තියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අසාධාරණසමුට්ඨානවණ්ණනා

අචිත්තකානීති (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.1214) ''නච්ච''න්තිආදිනා අජානිත්වා දස්සනාදිං කරොන්තියා ආපත්තිසම්භවතො වත්ථුඅජානනචිත්තෙන අචිත්තකානි. **ලොකවජ්ජානී**ති ''නච්ච''න්තිආදිනා ජානිත්වා දස්සනාදිං කරොන්තියා අකුසලෙනෙව ආපජ්ජනතො ලොකවජ්ජානි. තෙනාහ **''අයං පනෙත්ථ අධිප්පායො''**තිආදි **සචිත්තකානී**ති ''චොරී''තිආදිනා වත්ථුං ජානිත්වා කරණෙයෙව ආපත්තිසම්භවතො සචිත්තකානි. උපසම්පදාදීනං එකන්තාකුසලචිත්තෙනෙව අකත්තබ්බත්තා **පණ්ණත්තිවජ්ජානි**. ''ඉධ සචිත්තකාචිත්තකතා පණ්ණත්තිජානනාජානනතාය අග්ගහෙට්ඨා වත්ථුජානනාජානනතාය ගහෙතබ්බා''න්ති වදන්ති.

අසාධාරණසමුට්ඨානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාටිදෙසනීයකණ්ඩං

2. තෙලවිඤ්ඤාපනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

පාළියං අනාගතෙසු පන අට්ඨසුපීති පාළිමුත්තකෙසු සප්පිආදීසු අට්ඨසුපි.

තෙලවිඤ්ඤාපනාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ පාටිදෙසනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1. පරිමණ්ඩලාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

සෙඛියානි චෙවාති පඤ්චසත්තති සෙඛියානි චෙව. **"භික්ඛුපාතිමොක්ඛවණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා"**ති ඉමිනා යස්මා තාදිසංයෙවෙත්ථ අත්ථවිනිච්ඡයං විදූ වදන්ති, තස්මා විසුං තෙසං අත්ථවණ්ණනා න වුත්තා. තත්ථ යා වුත්තා, සා ඉධාපි වුත්තායෙවාති දස්සෙති.

පරිමණ්ඩලාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති කඞ්ඛාවිතරණියා පාතිමොක්ඛවණ්ණනාය

විනයත්ථමඤ්ජූසායං ලීනත්ථප්පකාසනියං

භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථාවණ්ණනා

යං පාතිමොක්ඛස්ස වණ්ණනං ආරභින්ති සම්බන්ධො. **"මහාවිහාරවාසීන"**න්ති ඉදං පුරිමපච්ඡිමපදෙහි සද්ධිං සම්බන්ධිතබ්බං, මහාවිහාරවාසීනං පොරාණට්ඨකථාහි චාති ච. **පාළියත්ථඤ්ච කෙවලන්ති** සකලං පාළිඅත්ථඤ්ච, උභතොවිභඞ්ගඤ්චාති වුත්තං හොති. **එත්ථාති** එතිස්සං කඞ්ඛාවිතරණියං. යස්මා න හි අත්ථීති සම්බන්ධො. **යන්ති** යං පදං. **සීහළට්ඨකථානයන්ති** සීහළමාතිකට්ඨකථානයං. **අට්ඨකථාසාරන්ති** සීහළමාතිකට්ඨකථායං අත්ථසාරං, අථ වා විනයට්ඨකථාසු අත්ථසාරං. තෙනෙතං දස්සෙති – සීහළමාතිකට්ඨකථායං අත්ථසාරං ආදාය ඉමං කඞ්ඛාවිතරණිං කරොන්තො විනයට්ඨකථාසුපි ඉධ විනිච්ඡයෙ යොගක්ඛමං අත්ථසාරං ආදායෙව අකාසින්ති.

ඉදානි සදෙවකස්ස ලොකස්ස අච්චන්තසුඛාධිගමාය අත්තනො පුඤ්ඤං පරිණාමෙන්තො **"යථා ච නිට්ඨං සම්පත්තා"**තිආදිගාථාද්වයමාහ. **කල්‍යාණනිස්සිතාති** කුසලනිස්සිතා. **සබ්බසත්තානන්ති** කාමාවචරාදිභෙදානං සබ්බෙසං සත්තානං.

නිගමනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථා

එත්තාවතා ච –

1. ලඞ්කිස්සරො යො විජිතාරිරාජො;
රාජා **පරක්කන්තභුජො** යසස්සී;
තිධාගතං සීහළමෙකරජ්ජං;
අකා නිකායඤ්ච තථා සමග්ගං.

2. පුරෙ **පුලත්ථීම්හි** වරෙ පුරානං;
මජ්ඣම්හි නානාරතනාකරානං;
අනන්තසම්පත්තිභරාභිරාමෙ;
වරාවලුත්තඞ්ගසරාභිරාමෙ.

3. අහෙජ්ජපාකාරසුගොපුරස්මිං ;
නිරාකුලානෙකකුලාකුලස්මිං;
මුනින්දදාඨඞ්කුරවාසභූතෙ;
යො ලොචනානන්දවහෙ වසන්තො.

4. සුඵුල්ලිතබ්භොරුහසාදුසීත
පසන්නනීරෙහි ජලාසයෙහි;
සුපුප්ඵිතානෙකකදම්බජම්බු-
පුන්නාගනාගාදිහි වාභිරම්මෙ.

5. සුධාවදාතෙහි මනොහරෙහි;
පාකාරපන්තීහි ච ගොපුරෙහි;
විකිණ්ණමුත්තාඵලසන්නිභෙහි;
විලොකනීයෙහි සුධාතලෙහි.

6. කත්වාන පාසාදසහස්සරම්මෙ;
තහිං තහිං පීතිකරෙ විහාරෙ;
මහාදයො ජෙතවනාදයොපි;
සුසංයමානං යතිනං අදාසි.

7. යො සාදුභූතං චතුපච්චයඤ්ච;
ගුණප්පසන්නො සමණෙසු තෙසු;
නිච්චං මහොඝං විය වත්තයන්තො;
යොජෙති තෙ ගන්ථවිපස්සනාසු.

8. කාරිතෙසු විහාරෙසු, තෙන තෙසු යසස්සිනා;
රම්මො යො පච්ඡිමාරාමො, පුප්ඵාරාමාදිසොභිතො.

9. පරිවෙණම්හි නාමෙන, තහිං **චොළකුලන්තිකෙ;**
පාසාදෙ දස්සනීයම්හි, වසන්තො කරුණාපරො.

10. සිස්සො සසීකරස්වච්ඡ-සීලාචාරස්ස ධීමතො;
සාරිපුත්තමහාථෙර-මහාසාමිස්ස තාදිනො.

11. ධීරානෙකගුණොඝෙන, ථෙරෙන සුවිවුත්තිනා;
විනයට්ඨිතිකාමෙන, **සුමෙධෙනාභියාචිතො.**

12. සො **බුද්ධනාගත්ථෙරොහං**, භික්ඛූනං පරමං හිතං;
මහාවිහාරවාසීනං, යතීනං සමයානුගං.

13. විනයත්ථාදිමඤ්ජූසං , ලීනත්ථස්ස පකාසනිං;
මාතිකට්ඨකථායෙමං, අකාසිං සාධු වණ්ණනං.

14. සායං සුබොධා බුධවණ්ණනීයා;
සංවණ්ණනා සත්තසහස්සමත්තා;
නිරාකරොන්තී විනයම්හි මොහං;
තමං චරන්තී සසි ඛෙව භාතු.

15. ආකඞ්ඛමානෙන පරත්ථමිට්ඨං;
මහත්ථසාරං සුවිනිච්ඡයඤ්ච;
සංවණ්ණනං සාධු පකුබ්බතා යං;
චිතං මයා පුඤ්ඤමනප්පභූතං.

16. පුඤ්ඤෙන තෙනාචිතදානසීල-
මයාදිනානෙකවිධෙන චෙව;
සත්තා අනීඝා සුඛිනො අවෙරා;
පප්පොන්තු සබ්බෙ සුගතිං සිවඤ්ච.

17. සද්ධිං යථොපද්දවමන්තරෙන;
ගතා හි ලීනත්ථපදීපනීයං;
තථා ජනානං අපි ධම්මයුත්තා;
මනොරථා සිද්ධිමුපෙන්තු නිච්චං.

18. කාලෙ පවස්සන්තු සදා පයොදා;
ධම්මෙන පාලෙන්තු මහිං මහින්දා;

සත්තා පසන්නා රතනත්තයස්මිං;
දානාදිපුඤ්ඤාභිරතා භවන්තූති.

විනයත්ථමඤ්ජූසා ලීනත්ථප්පකාසනීනාමිකාකඞ්ඛාවිතරණීඅභිනවටීකා නිට්ඨිතා.